RUH SAĞLIĞI

Burhanettin Canatan

Öğretmenler Matbaası — Ankara Tel : 11 96 53

ÖNSÖZ

Bu kitap, Eğitim Enstitüleri Müfredat Programına göre hazırlanmıştır. Bununla beraber, kitaptan bütün öğretmen, anne ve babaların da yararlanacaklarını tahmin ediyorum.

Kitabın sonunda gösterilen kaynaklardan özellikle, Sayın ağabeyim Şükrü Selçikoğlu, hocam Dr. Mithat Enç, Dr. Şükrü Aksel, Profesör Dr. Rasim Adasal, Profesör Dr. Mazhar Osman Uzman ile Ordinaryüs Profesör Dr. Fahrettin Kerim Gökay'ın not ve eserlerinden geniş çapta yararlandığımı belirtmeyi bir vazife bilirim.

Kitapta görülen noksanlık ve kusurların iyi niyet ve heyecanıma bağışlanacağını ümit ederim

BİRİNCİ BÖLÜM

RUH SAĞLIĞININ GENEL GÖRÜNÜŞÜ

Ruh sağlığı bilgisinin anlamı ve önemi:

Fertlerin ilerde yakalanması muhtemel olan akıl hastalıklarından korunması için gerekli önleyici tedbirlerin alınması veya fertlerde mevcut olan anormal hal ve intibak zorluklarının ortadan kaldırılması ve onların normal hayata yeniden kavuşturulması işi, ruh sağlığının başlıca problemlerindendir.

Ruh sağlığı bugün anne-baba ve öğretmenlerin değerli bir yardımcısı haline gelmiştir. Bu sayede aile ve okul, çocuğa normal bir hayat görüşü kazandırmağa dolayısiyle onu sosyal çevreye kolaylıkla intibak edebilecek ve başarı sağlıyabilecek bir mutlu şahsiyet haline getirmeğe çalışmaktadır.

İnsanın mutluluğu beden sağlığına bağlı olduğu kadar, ruh sağlığına da bağlıdır. Ruh sağlığı yerinde olan kişi genel olarak çevresiyle anlaşmaya çalışır, ve normal münasebetler kurar. Şu halde ruh sağlığı ferdin intibak problemleriyle yakından ilgilidir. Bütün insanlar sosyal çevreye uyma işinde az çok zorluk çekmektedirler. Bunada sebep belki değişen medeniyetin intibak işlerini karışık bir hale sokmasıdır. O halde diğer insanlarla olan münasebetlerimizi ayarlamak ve onu bir düzene koymak mecburiyetindeyiz. İşte bu güç ve karmaşık olan hayat gereklerine uyabilmemiz ancak, ruh sağlığı bilgisine sahip olmakla mümkündür. Bunun da ilk şartı **«kızmamak ve kızdırmamak»** tır. İngilizler, eğitimi bu prensible açıklamaya çalışırlar. Ruh sağlığı için bundan daha iyi ve daha güzel bir tabir olamaz. Nedense insanlar genel olarak kızmaktan ve kızdırmaktan çok zevk alırlar. Şunu hemen ifade edelimki kızmak veya kızdırmak aşağılık duygusunun ifadesinden başka bir şey değildir. Aklımızı yerinde kullanabilmek veya normal hareket edebilmek için kızmamağa gayret etmemiz şarttır. Ayni zamanda buna mecburuz da.Aksi halde kafamızdan çeşitli fikir ve düşünceler geçer, canımız sıkılır, yersiz şeylere sinirleniriz, bağırır çağırır çevremizdekilere çatarız, her şeyi kendimize dert edinir veya yalnız kalmayı tercih ederiz. Huzurumuz kaçar, ruh sağlığımız bozulur.

RUH SAĞLIĞI BİLGİSİNİN KONUSU:

Tıpkı beden sağlığı ve hastalıklarında olduğu gibi, ruh sağlığının

da birisi **«preventif»** yani koruyucu ve diğeri **«Küratif»** yani iyileştirici **(tedavi edici)** olmak üzere iki yönü vardır. Bunlardan, ruh hastalıkları doğmadan önleme yollarını gösteren uygulayıcı bilgi koluna **«Ruh Sağlığı Bilgisi»** denmektedir. Ruh hastalıklarının sebep, bozukluk, çeşitleri ve iyileştirilmesi işiyle uğraşan bilgi koluna da **«Psikiyatri»** deriz.

Doktorlukta nasıl ufak bir rahatsızlık tedavi edilir, büyük bir hastalık ve ihtilâtların önüne geçilirse, ruh sağlığı bakımından bozuk bir hareket de tedavi edilir ve o davranış bozukluğunun gelişerek ilerlemesine engel olunur. Yine doktorluk, nasıl hem sağlığı yerinde olanlar ve hem de hastalarla uğraşırsa, ruh sağlığı bilgisi de normal ve anormal bütün insanlarla ilgilidir. Bu duruma göre ruh sağlığı, ferdin olgun, başarılı, ahenkli ve mutluluklarla dolu bir hayat sahibi olması için çalışır. Başka bir ifade ile ruh sağlığı bilgisi çevresindeki insanlarla iyi geçinebilen ve olaylar âlemine başarı ile uyabilen bir şahsiyetin nasıl meydana gelip ve bunun nasıl geliştirileceğini gösteren bir bilgi dalıdır.

Batı ülkelerinde yapılan araştırmalara göre, her yirmi kişide bir kişi ruh hastalığına yakalanmış yahut da ileride yakalanacak durumdadır. Bu oranın dışında kalan ondokuz kişi de her zaman mutlu ve huzur içinde değildir. Çünkü, insan denilen canlı varlık hayat mücadelesinde çeşitli hayat intibaksızlıklarıyla karşılaşmaktadır. Bu yüzden de çevresindeki insanlarla veya kendi varlıklarıyle çatışma halindedir. Bu tip insanlar meslek hayatına uyamazlar, aile yuvası kurabilmekte zorluklarla karşılaşabilirler, kurdukları aile ocağında mutlu olamazlar, daima bir ahenksizlik ve geçimsizlik içinde bulunurlar. Bu duruma göre ruh sağlığı intibak psikolojisinin esasları üzerine kurulmuş pratik bir sanattır. Kısaca ruh sağlığı bilgisinin başlıca ele alacağı konu, ferdin HAYAT İNTİBAKSIZLIKLARI dır. İşte ruh sağlığı bilgisi bize, ferdin şahsiyet bozukluklarıyle çevreye uyma zorluklarının erken belirtilerini, bunların kökleşmesine engel olmayı gösterir ve öğretir.

RUH SAĞLIĞININ AMACI:

Ruh sağlığı bilgisinin amaç'ını genel olarak üç ana grup altında toplıyabiliriz:

1 — Préventif gaye: **(Önleyici gaye).** Asıl ruh sağlığının gayesidir. Çocuğu ilerde tutulması muhtemel olan ruh hastalıklarından uzak tutmayı gaye edinmiştir. Ruh sağlığı alanındaki bu preventif yani önleyici ve koruyucu gaye **(faaliyet)** herhagi bir intibaksızlığın ortadan kaldırılması ve bu güçlüğün doğurduğu bozukluk ve ruh hastalıklarının tedavisinden daha önemlidir.

Ruh sağlığı bilgisi, sadece klinik ve hastahanelerde ruh hastalarının tedavisinde kulalnılmaz. Herkes istesin veya istemesin ruh sağlığı bilgisiyle yakından ilgilenmesi şarttır. Bu bakımdan ruh sağlığı bilgisi fert için çok lüzumludur. Eğer bir hükümet iç ve dış düşmanlarına karşı gerekli tedbirleri almamış olsaydı, emniyet ve ordu kuvvetlerinin ortaya çıkacak herhangi bir tehlikeli saldırı veya ayaklanmayı önlemeleri mümkün olamazdı. Yine herkes kendi sağlığını korumamış olsaydı, sağlık örgütleri, ortaya çıkacak olan hastalık veya salgınların önüne geçemezlerdi. Ayni şekilde bütün insanların kendi ruh sağlıklarını korumaları için gerekli bilgilere sahip olmaları şarttır. Yine herkes ruh sağlığı prensiplerine göre hareket etselerdi veya gerekli bilgi ve tecrübelere sahip olsalardı, toplum da ruh hastaları ile intibaksızlıkları bulunan kişiler olmıyacaklardı. Bugün intibak problemlerinin giderilmesi için sadece iyi niyet ile sağduyu yeter değildir. Aynı zamanda fertlerin oldukça müsbet ve ilmî esaslara dayanan ruh sağlığının prensip ve tekniğine uygun hareket etmeleri ve çocuklarını aynı prensiplere göre yetiştirmeleri şarttır.

Fertler ne kendilerini ve nede çocuklarının psikolojik bozukluklarını gideremezler. Yalnız bu hastalıklardan korunmak veya bunların ortaya çıkışı halinde derhal bir ruh hekimine baş vurabilmek için, ruh hastalıkları ile hayat intibaksızlıkları hakkında az da olsa genel bir bilgiye sahip olmaları gerekir. Böyle genel bir ruh sağlığı bilgisine sahip olan fertler, hem kendilerinin ve hem de çocuklarının veya etrafındakilerinin hayat intibaksızlıklarının işaretlerini anlarlar, ve hemen gerekli yerlere başvururlar. Bu suretle doğacak büyük bir tehlikeyi önlemiş olurlar. Aksi halde, çocuklarının en küçük problemlerini çözemiyen ve onlara müsbet yönler veremiyen, zamanında gerekli tedbirleri alamıyan, aile ve öğretmenler, çeşitli şahsiyet bozuklukları ile hayat intibaksızlıklarının ortaya çıkmasına sebep olurlar.

Çocuklarımızda görülen birçok bozukluk ve intibaksızlıklar, genel olarak fena eğitimin sonucudur. Bu duruma göre, herşeyden önce ruh ve akıl bozukluklarını önlemek problemi, hekimlikten daha çok bir eğitim işidir. Çocuk, ancak aile ve okulda alacağı bilgi, maharet ve alışkanlıklar sayesinde, hem içinde bulunduğu ve hemde gelecekteki hayatın gereklerine uyabilir.

Aile veya okulda, bazı aile ve öğretmenler, çocuklarda görülen, çeşitli davranış bozukluklarının sebeplerini ve giderme yollarını bilemezler veya bazıları da bu bozuk davranışların sebeplerini ortaya çıkaracak durumda oldukları halde, işin güçlüğünden çekinirler. Ne yazıkki bazı anne baba veya öğretmenler, çocuklarının davranış bozukluklarını, tehlikeli bir durum gösterdikleri zaman farkına varırlar. Bu-

nun da sebebi ruh sağlığı bilgisinden yoksun oluşumuzdur. Bir çocuk hırsızlık yaptıktan, yalan söyledikten veya okuldan kaçtıktan yahutta kavga e:tikten sonra onun davranış bozukluğundaki tehlikeli durumu anlamak gayet basittir. Bunu anlamak için öğretmen veya hekim olmaya lüzum yoktur. Esas mesele, bu intibaksızlığı hazırlıyan sebebleri, ta başlangıçta sezip ve gereken tedbirleri almaktır.

Bugün her aile ve öğretmen, evden ve okuldan kaçma, yalancılık, kavgacılık, hırsızlık, kırıcılık gibi davranış bozuklukları ile karşı karşıya gelmektedir. Eğer aile veya öğretmenler, ruh sağlığı prensip ve tekniğine göre, önleyici ve koruyucu tedbirleri almış olsalardı veya bu türlü davranış bozuklukları ortaya çıktığı zaman eğitsel yollarla çeşitli çarelere baş vurulsaydı, her halde aile ve öğretmeni üzen davranış bozuklukları ortaya çıkmazdı. Gerekli tedbirleri almak eğitsel yollara baş vurmak ancak, bu gibi problemlerin mana ve sebeplerini bilmekle mümkün olabilir. Bunu da sağlıyan husus RUH SAĞLIĞI BİLGİSİ dir.

2 — PREZERVATİF GAYE:

Prezervative gaye, preventive -önleyici-veya koruyucu bir mahiyet taşımakla beraber, ferdin kendisinin, başkalarının ve toplumun ruh sağlığını korumak gibi üçüzlü bir gaye de güder.

Genel olarak insanlar önce beden sağlıkları ile ilgilenmişlerdir. Çünkü, her şeyin başı sağlıktır. Sağlık mutluluğumuzun dayandığı temellerden biridir. Yalnız yetişikinler, ruh sağlığı üzerinde hiç durmazlar veya buna ikinci derecede ilgi gösterirler. Halbuki insanların şahsi güven ve mutluluğu, birbirleriyle geçimleri, birbirlerine müsbet tesirler yapmaları, aile ve iş hayatında mutlu ve başarılı olmaları, kısaca sosyal ve psikolojik çevreye uymaları küçümsenecek şeyler değildir. Çevremizdeki bütün insanları kırmadan, incitmeden, sıkmadan yaşıyabilmemiz, onları kendimizden nefret ettirmeden, varlığımızdan hoşlanmalarını sağlıyabilmemiz, kısaca çevremizde beğenilmemiz, sevilmemiz sayılmamız, başarı sağlıyabilmek, gerekli bilgi maharet ve alışkanlıkları çok ve çabuk öğrenebilmemiz için ilk defa kendi ruh sağlığımızı, sonrada başkalarının ve toplumun ruh sağlığını korumamız şarttır. Şu halde, içinde bulunduğumuz sosyal ve psikolojik çevreye tam uyabilmemiz için, kendimizi ruh sağlığını korumağa nasıl mecbursak, başkalarının ve toplumun ruh sağlığını da korumağa öyle mecburuz. Çünkü toplum ve içinde bulunan insanlar normal oldukları derecede, bizde normal, mutlu ve başarılı oluruz. Ancak ferdin, kendi ruh sağlığını kazanması ve koruması, çevresindekilerin ruh sağlığına aykırı hareket etmemesi veya arkadaşlık ve toplum çevresine tam olarak uyabilmesi için, her şeyden evvel gerekli ruh sağlığı bilgesine ve bununla ilgili alış-

kanlıkları kazanmasına ihtiyacı vardır.

3 — Curetive **(Küratif)** gaye: **(Tedavi edici gaye)**

Bozulan ruh sağlığının düzeltilmesiyle ilgili bir amaçtır.

Son yıllarda bilim alanında görülen gelişmeler insanların ilgilerini ruh sağlığı üzerine yönetmişlerse de maalesef, bunlar henüz azınlıkta kalmaktadır. Hâla birçok kimseler, besin rejimlerini psikometrilerden; veya bir bedeni bozukluğu paranoya'dan daha önemli görmektedirler. Faraza, başımız veya midemiz ağrısa, hemen doktor'a baş vururuz. Fakat ruh sağlığımız bozulduğu zaman, ya yüz kızartıcı bir hastalık diye ruh ve sinir mütehassısına gitmekten çekiniriz, ya da önem vermediğimiz için tedavisini ihmal ederiz.

Bugün memleketimizde ortalama olarak 68 bin akıl hastası vardır. Bunlardan 4 bini tedavi altında bulunmasına rağmen 64 bini aramızda ellerini kollarını sallıya sallıya dolaşmaktadır.

Dünyada akıl hastaları, yıldırım hızıyla çoğalmaktadır. Hastalığın çoğaldığını bildiren ilk alârm 1950 yılında Amerikalı Dr. Evengin tarafından verilmiştir. Bu bilgine göre «8» milyon Amerikalı vatandaş, çeşitli akıl hastalıklarına yakalanmış, buna karşılık 4.500 akıl hastalıkları uzmanı mevcuttur.

Fransa'da akıl hastalıkları üzerinde yapılan bir araştırma sonucunda 210 bin akıl hastasının akıl hastahanelerinde bulunduğu, buna karşılık «2» milyondan fazla akıl ve ruh hastasının başıboş dolaştığı tesbit edilmiştir.

Akıl hastalıklarının bu kadar yaygın oluşuna bakılırsa bunların önlenmesi ve çıkmış olanlarının tedavi edilmesi, sosyal bir problem olarak kendini gösterir.

Bir ferdin, bozulan ruh sağlığını düzeltmenin en basit şekli, onu yatıştırmak, gezdirmektir. Bu işi anne, baba, öğretmen veya bir dost yapabilir. En ağır şekilde bozulan ruh sağlığının tedavisi de bir **«Psikiyatrist»** işidir. İhtisas sahibi bir eleman ister. Aile veya öğretmenler bu işi yapamazlar.

RUH SAĞLIĞI BİLGİSİNİN GELİŞİMİ:

Ruh sağlığı terimi, çok yeni olmakla beraber insanların ruhi konularla ilgilenmeleri ,tarih öncesi çağlara kadar uzanmaktadır. Bununla beraber, ancak geçen asrın ortalarında ruh sağlığına geniş bir mana ve büyük bir önem verilmiştir. Nitekim 1843 te New-york'da William Swe-

etser'in **«Mental Hygiene»**; 1860 da Philadelphia'da William M. Connel'ın **«Physical and Mental Hygiene»** ile 1863 de Boston'da İsaac Ray'ın **«Mental Hygiene»** adındaki eserleri yayınlanmıştır.

İlk ruh sağlığı komitesi, 1908 yılında Amerika'nın Connecticut Cumhuriyetinde kurulmuştur. Bu örneği diğer cumhuriyetlerden bir kısmı takibetmiş ve nihayet 1909 da **«Milli Ruh Sağlığı Derneği»** kuruldu. Bu ikı teşkilâtın kuruluşunda Clifford Beers adındaki yazarın çok büyük yardım ve çabaları görülmüştür. Beers, Yale Üniversitesinde öğrenci iken ciddi bir ruh hastalığına yakalanmış ve bu hastalığın tedavisi için birkaç yıl akıl hastahanesinde kalmıştır. Bu zat iyi olunca **«Kendini bulan akıl»** isimli bir eser yayınladı. Bu suretle gerçek bir ruh sağlığı bilgisinin kuruluşuna önderlik yapmış oldu ve hayatının sonuna kadar da ruh sağlığı problemleri ile uğraştı.

Clifford Beers, bu eserinde hastahanelerde ruh hastalarına yapılan kötü muameleleri ve bunların içinde yaşadıkları insanlığa yakışmıyan şartları dramatik bir şekilde anlatıyordu. Onun amacı kendisinin çektiği acılardan bütün insanlığı kurtarmaktı. Beers'in ortaya attığı ruh sağlığı prensipleri, ruh hastalıklarının tedavi metodlarında devrimler yapmıştır.

Akıl sağlığı için önleyici tedbirler almak hareketi çok kısa bir zamanda, Birleşik Amerika'nın sınırlarını aşarak, Avrupa ve Asya memleketlerine yayılmıştır. Bugün bütün medeni memleketlerde birçok **«Ruh sağlığı komite ve dernekleri»** kurulmuştur. Türkiye de son yıllarda aynı komite ve derneklere sahip olmuştur. Bütün bu derneklerin gayesi, ruh hastalıklarının yapı ve mahiyetlerine dair en doğru bilgileri elde etmek ve bu bilgileri halk arasında yaymaktır. Yine bu dernekler ruh hastalıklarının nasıl önleneceği ve mevcut olanların da ne şekilde tedavi edileceği hususlarına dair incelemeler ve araştırmalar yapmaktadırlar. İlk zamanlarda kurulan komite ve dernekler sadece akıl hastahaneleri ile ilgilenmişlerdi. Amerikadaki ruh sağlığı Millî Komitesi, sinir ve ruh bozuklukları üzerinde birçok araştırmalar yaptırmış ve ruh hastalarına daha iyi bakılması için tedbirler almıştı. Bundan başka adlî tıp sahasında suç ve suçlular konusu ele alınmış ve hapishaneler üzerinde çalışılmıştır. Nihayet düşük zekâlı kimselerin yeni baştan yetiştirilmesi, mahpusların eğitim vasıtasıyle islâh edilmesi işleri ele alınmıştır. Bu faaliyetlere bakarak bazı kimseler, ruh sağlığının yalnız anormal kimselerle uğraştığı kanaatına varmışlarsa da, gerçekte Ruh sağlığı anormal olanlarla olduğu gibi normal insanlarla da meşgul olur. Millî komite çocuklara mahsus psikolojik servisler yapan kliniklerde açtı. Ayni zamanda birçok okullarda da psikolojik servisler kurdu.

Bütün psikologlara göre, çocukluk çağı ruh sağlığı için en uygun bir devredir. Çünkü, birçok ruh sağlığı veya bozuklukları çocukluk devresinde yerleşmektedir. Başka bir deyimle, yetişkinlik yıllarının hemen bütün psikolojik güçlük ve bozukluklarının kökleri çocukluk yıllarına kadar uzanmakta ve bunların ilk tohumları bu hayat süresi içinde alınmaktadır

Bundan başka Ruh sağlığı Millî Komitesi, ferdin şahsiyet ve intibak problemlerinin kolayca önlenmesi veya çözülmesi hususunda gerekli bilgiler vermekle beraber, ruh sağlığının önemine dair propagandada da yapmaktadır.

Ruh sağlığı bilgisi, son zamanlarda pekçok uygulama sahası bulmuştur. Bu ilim dalı eğitime, fert hayatına uygulandığı gibi iş ve sanayı hayatında da büyük bir değer ve önem kazanmıştır.

RUH SAĞLIĞINI BOZAN SEBEPLER

Ruh sağlığını bozan sebepleri iki ana grup altında toplıyabiliriz.

I — ESSENTIEL SEBEPLER **(Esansiyel-Esas sebepler)**

Ruh sağlığının bozulmasına doğrudan doğruya tesir eden sebeplerdir. Özellikle çocuklar çeşitli ruh sağlığı bozukluğunun tohumlarını ilk beş yaş içinde almaktadırlar. Bu durum ilerde ruh sağlığının bozulmasına sebep olabilir. **(Ruh hastalıklarının sebeplerine bakınız.)**

II — OCCASIONNEL SEBEPLER **(Okaziyonel, Çıkarıcı sebepler)**

Ruh sağlığı bozukluğunun ortaya çıkmasına fırsat veren sebeplerdir. Evi yanında deli oldu, sınıfta kaldı da deli oldu, babası öldü de aklını kaçırdı, aşık oldu da keçileri kaçırdı, sözleri tamamen yersiz ve boş sözlerdir. Ferdin deli olmasına sebep olan hal, ne evlerinin yanması, ne babasının ölmesi ve ne de aşık olmasıdır. Bunlar gerçek sebepler değil, zahiri sebeplerdir. Esas hastalığın tohumunu çocukken alınıştır. Meydana çıkarıcı sebepler, adeta ateşi ortaya çıkarmak için külü ortan üzerinden almaya benzer. Nasıl bir kültür içinde bulunan çiçel veya bitki tohumu yeteri kadar rutubet ve güneş gördüğünde hemen çimlenir ve gelişirse, ta küçükken alınan ve içimizde saklı bulunan hastalık tohumları da uygun bir ortam bulduğu zaman, hemen kendisini ortaya çıkarır ve gelişirler.

Çıkarıcı sebepleri üç türlüdür.

1 — GEÇİCİ SEBEPLER,
2 — TABİÎ ÇEVREYE AİT SEBEPLER,
3 — SOSYAL KAYNAKLI SEBEPLER.

GEÇİCİ SEBEPLER: Geçici sebepler, genel olarak belli bir zaman için fertlere tesir eder. Bu sebepler, tesirde iken %90 fertlerin ruh sağlığını bozar, tesirleri geçince de %80 ruh sağlığı düzelir. Geçici sebepleri şu bölümler altında incelemek mümkündür.

1 — Ateşli hastalıklar
2 — Çeşitli devrelerde görülen krizler,
3 — Yer değiştirme
4 — İmtihanlar
5 — Şoklar

ATEŞLİ HASTALIKLAR.

Özellike ateşli hastalıkların insanın ruh sağlığına tesirleri bir hayli çoktur. **«Sıtma, tifo, dizanteri»** gibi yüksek ateşli hastalıklarında bazı hastalar «delirium» denilen hezeyan halleri gösterirler. Bu hezeyanlar ateşle birlikte geçer. Fakat çok kere hastalıktan sonra, özellikle çocuklar da çeşitli huy değişiklikleri hatta bazılarında yalancı kalp hastalığı ile devamlı psikoz halleri görülür. Genel olarak ateşli hastalıklar doğrudan doğruya ruh sağlığının bozulmasına sebep olmamakla beraber, buna müsait olan kişilerin yıkılmasını kolaylaştırmaktadır.

ÇEŞİTLİ DEVRELERDE GÖRÜLEN KRİZLER.

İnsan hayatının birçok dönüm noktaları vardır. Bu dönüm noktalarının yaşayış şekilleriyle insanın şahsiyeti ve hatta kaderi arasında sıkı bir ilişki vardır.

Hayatın dönüm noktaları şunlardır:

1—DOĞUŞ KRİZİ.

Doğuş krizi çocuğun ruh sağlığını bozan çıkarıcı sebeplerden olmamakla beraber, onun zekâ, beden gelişmesi ilerdeki hayatı ve ruh sağlığı yönünden en önemli faktörlerden biridir. Fakat bunun yanında doğum hali annenin ruh sağlığının bozulmasına veya doğum psikozları geliştirmesine sebep olmaktadır.

Doğuş, insanın hayatında önemli bir yer tutar, ve onda gerçek bir sarsıntı meydana getirir. Hayat boyunca tesirlerini devam ettirir. Doğuş krizini, zayıf bünyeli çocukların atlatmaları çok zordur. Sağlam yaratışlı olanlar bile, doğuşun yarattığı zorlukları güçlüklerle yenebilmektedirler. Doğuşla beraber başlıyan güçlükler, çocuğu anne karnındaki hayatı özlemeye sürükler, hatta yaşamama arzusunu meydana getirirler. Çocuğun hayatı sevmesi veya sevmemesi, annenin çocuğu istiyip istememesine göre hafifler veya şiddetlenir. Annenin sevgi ve yakınlığı sayesinde çocuk kendini güven içinde hisseder ve hayatı olduğu gibi kabul etme gücüne sahip olur. Aksi halde anne şefkat ve sevgisinden

yoksun olan, gerektiği şekilde ilgi görmeyen, bakılmayan, yeteri kadar anne sütü ile beslenmiyen çocuk hayata küser, dünyaya geldiğine hayat boyunca pişmanolur. Anne karnındaki hayatını devam ettirmek için, yeniden çeşitli yaşayış şekillerine baş vurur. Çalışmaktan hoşlanmaz,zor işlerden kaçınır. Her işte başkalarından yardım bekler. Toplum düzenine uymaz. Antisosyal tavır ve davranışlar gösterir. Daima şikayet eder ve kötümserdir. Hiçbir şey onu memnun etmez. Kendini güven içinde hissetmez Böyle bir ruh hali içinde bulunan fert, en küçük bir şeyden üzüntü duyar, ruh sağlığı bozulur.

2 — SÜTTEN KESİLME KRİZİ:

Sütten kesilme hali çocuğa çok zor gelir. Bu andan itibaren anesinin kendisini sevmediğini, terkettiğini zanneder. Özellikle araya br kardeşinin doğumu girmişse, çocukta bu duygu daha çok kuvvetlenir. Annesinin kardeşine süt verdiğini gördükçe hem üzülür hem de araya giren kardeşinden soğur, ondan tiksinir, onu kıskanır. Tamamen sevilmediğine inanır. Bunun sonucu olarak kardeşinden intikam almak için fırsatlar aramaya başlar. Uygun olmıyan tavır ve davranışlar gösterir. Huysuzlaşır, altını ve yatağını, ıslatır, annesini kızdırmaya çalışır, sık sık hastalanır, kardeşini döğer, veya onu kötüler. Bu gibi hallerle kendi üzerine anesinin dikkatini çeker. Yalnız onun kendisiyle uğraşmasını ve kendisini sevmesini ister.

Anne sütünden erken kesilen ve ona doyamıyan çocuklar, çeşitli hayat zorluklarıyle karşılaşırlar. Yeme içmede zorluk gösterirler, bir türlü yemek beğenmezler veya yemezler. Yediklerini hazmedemezler, hemen kusurlar. Hatta bir türlü normal konuşamazlar, adeta zorluk çekerler, kekelerler maksatlarını bir türlü anlatamazlar. Bu çeşit bozukluklar, kendilerini ilerdeki hayalarında da gösterirler. İlk hayat yıllarında anne sütüne doyamıyanlar daha sonraki yaşayışlarında da aynı açlığı duyarlar, bir türlü doyma bilmezler. Başkalarının malına göz dikerler, her şeye sahip olmak isterler. Aradıklarını bulurlar fakat bunları az görürler. Katiyen hallerinden memnun olmazlar. Daima haksızlığa uğradıklarından bahsederler. Kendilerine güvenemezler. Başarısızlığa uğrıyacaklarından korkarlar. Bu yüzden bir işe zorla başlarlar, fakat başladıkları bu işleri yarıda bırakırlar. Kendisinin hiç bir değeri olmadığını düşünür, çevresindekilerle anlaşamazlar. Özellikle eş ve çocuklarıyle anlaşamazlar. Eşini bilinç altında bulunan **«kötü anne»** hayali ile değerlendirir. Onunda annesi gibi olduğunu ve kendisini sevmediğini zanneder. Bu yüzden onu daima fena görür, onun yakınlığına ve sevgisine inanmaz. Eşinin kendisiyle aşırı derecede meşgul olmasını ve sevmesini ister. İstediği ilgiyi gğremedği zaman da sinirlenir, bağırır çağırır ve kırıcı şekilde hareket eder. Fakat biraz sonra yaptığına pişman olur. Sonradan tekrar aşırı bir otorite kurmağa kal

kar. Bütün isteklerinin itirazsız yerine getirilmesini israrla ister. Bu suretle birbirine uymıyan tavır ve davranışlar gösterir. Çocukluk hayatını yaşamak ister. Bunun da sebebi terkedilme duygusudur. Davranışlarında görülen bu yumuşaklık ve sertlik daha doğrusu istikrarsızlık çocuklarının üzerinde de menfi tesirler yapar. Böyle bir ruh haline sahip olan kişilerin genel olarak ruh sağlığı hemen bozulabilir

3 — ÜÇ-BEŞ YAŞ KRİZİ (3-5).

İkinci yaşın sonuna kadar kendisini, çevresinde bulunanlardan özellikle diğer insanlardan ayıramıyan, başkalarının bir parçası olarak gören çocuk, üçüncü yaşın başından itibaren ayrı bir varlık olduğu anlamaya başlar. Bu andan itibaren yavaş yavaş kendi varlığının sınırlarını çizerek şahsiyetinin meydana geldiğini ve yeni bir hayata başladığını göstermeğe çalışır. Yeni münasebetler kurmak için kendini yeterli bulur. İşlerine hiç kimsenin karışmasını istemez. Kendisine yapılan her müdahaleye kızar. Her şeyin veya söylenenin tersini yapmağa çalışır. İnat halleri göstermeğe başlar. Bu devreye «İNAT YAŞI DEVRESİ» de denilebilir. Bu devre 4-5 yaşına kadar devam eder. Çocuk bu inatcılığını anne veya babasını kızdırmak için yapmaz. Sadece bu tavır ve davranışlar, kendisinin yeterli olduğunu çevresine göstermek içindir. Çocuğun bu psikolojik durumunu anlayamıyan anne ve babalar onun hoşa gitmiyen tavır ve davranışları karşısında sert ve şiddetli tepkiler gösterirler. İşte bu sert reaksiyonlarla karşılaşan çocuklar, çevrelerinden uzaklaşarak isteklerine göre kendilerine bir yaşama imkânı sağlıyabilcek olan hayal dünyasına çekilirler. Çocuklar bu dünyayı çok severler, bu âlemde istedikleri her şeyi bulabilirler. Dilediği gibi yaşayabilirler. Bu dünyada onları hırpalayan, korkudan anne yoktur. Burada kendisini hiç bir kimseden küçük görmez. Gerçek olmıyan bu dünya onları her yönden mutlu kılar. Kendilerine hayali arkadaşlar bulurlar, onlarla oynar ve eğlenirler. Onlarla iş birliği yapar. Ailesinin anlayışsızlığı ve sert disiplini derecesinde, çocukların hayal âleminde yaşamak arzusu kuvvetlenir. Artık, gerçek olmıyan ve hoşa giden hayal dünyasından ayrılmak istemezler. Bu hayatın özlemini duyan çocuklar, ilerde sosyal hayatın gereklerine uymakta zorluk çekerler, veya çeşitli hayat intibaksızlıklarının doğmasına sebep olabilirler. Gerçek dünyanın en normal olan isteklerini bile yerine getiremezler. Çevresindekilerle anlaşamazlar ve düzenli münasebetler kuramazlar. Topluluktan hoşlanmazlar. Daima yalnız kalmak isterler. Kendi iç âlemlerine dalarlar. Sürekli olarak hayaller kurarlar. Günün birinde içe dönük bir tip olurlar Çalışmak istemezler. En küçük bir zorluk karşısında kaçarlar ve iç dünyalarına sığınırlar. Bu devrede hikâye ve masalları çok severler. Çünkü bunlarda diledikleri hayatı bulurlar. Hi-

kâye ve masal kahramanlarının yerinde kendilerini görürler. Onların hayatlarını paylaşırlar, başarıları karşısında sevinir, veya başarısızlıklara uğradıkları zaman üzülürler. Çocukların bu tavır ve dvaranışlarını normal karşılamak gerekir. Çünkü, çocukların bu gibi hallerde izledikleri kimseler sadece kendi öz varlıklarıdır.

Çocuklar üç yaşından itibaren kız ve erkek olduğu şuuruna da erer. Cinsel organlarıyle oynamaya başlar. Kendi ve karşı cinsin cinsel organlarını gözler. Bu hususla ilgili bir takım fikirler geliştirir. Cinsiyetine göre noksanlık veya fazlalık fikirleri onu fazlasiyle düşündürür. Çocukta, bir çatışma, bir çarpışma başlar. Bu çarpışma da onun intibakını zorlaştırır. Bu devrede çocuğa yapılan her yersiz müdahale ilerdeki bir hastalığa veya hayat düzenini bozan bir intibaksızlığa hazırlıktır. Onun için, bu devrede anne ve babanın yapacağı her müdahalenin dozunu iyi ayarlaması şarttır.

4 — BULÛĞ ÇAĞI KRİZİ

Genel olarak kızlar 13, erkekler de 14 yaşında erinliğe (bulûğ'a) ererler. Erinlik geçici bir krizle beraber kendini gösterir. Daha önceki hayat düzenini bozar. Bazı tavır ve davranış bozukluklarının ortaya çıkmasına sebep olur. Bu yüzden gencin içinde bulunduğu sosyal çevreye intibakı azalır. Hatta karakter bozukluklarına, duygusal karışıklıklara yol açar. Gerçek intibaksızlıkları meydana getirir. Bu durumda olan genç türlü şekillerle kendini göstermeye çalışır. Çalışmaktan hoşlanmaz, münzevi ve melânkolik bir hayat yaşar. Aile ve okul otoritesine karşı koyar, yersiz müdahalelere hemen isyan eder. Bazı yetersizlikleri yüzünden aşağılık duygusuna kapılır. Bu duyguyu gidermek için de türlü ödünleme faaliyetlerine başvurur,.

Bu çağ da çocuğun veya gencin ruh sağlığının bozulmasına sebep olur. Çocuğun bu çağa girdiğini anlamak, çocuğu bu çağda tanımak ve ona göre davranmak, çocuğun ruh sağlığını korumak bakımından faydalı olur.

5 — KLİMAKTERİUM (Climacterium)

İnsanlar hayatlarının sonuna doğru bir kriz daha geçirirler. Bu krize erkeklerde 55-60, kadınlarda 45-50 yaşları arasında rastlanır. Genel olarak bu yaşlar arasında kadın ve erkeklerde cinsel itmeler azalmakta, bazanda aşırı bir şekil almakta, dolayısiyle ortaya bir takım değişik problemler çıkmaktadır. Cinsel hayatın sona ermesiyle huysuzluk, kendi kendinden ve hayattan memnun olmama, ümitsizliğe düşme, çeşitli korku, yetersizlik, güvensizlik ve şüphe gibi asabi hallerle ciddi intibaksızlıklar görülebilir. Ayrıca bedenle ilgili değişiklikler hak-

kında yeteri kadar bilginin olmaması, bu intibaksızlıkları şiddetlendirebilir. Bilhassa kadınların bu devrede **«artık ihtiyarlıyorum»** kuruntusu ile ruh sağlıkları daha çok ve çabuk bozulur.

Bu devredeki kadının sevgiye ve şefkate ihtiyacı vardır. Kocasından iyi muamele görmek ister. Onun kendisini anlamasını kendisiyle ilgilenmesini arzu eder. Bu hali göremediği zamanda da bazan içindeki eksikliği türlü yollarla gidermeğe çalışır. Genç kızlar gibi süslenir, akşamlara kadar gezer, dolaşır, başkaları tarafından sevilmek ve okşanmak ister. Kendinden yaşca çok küçük olan kişilere veya delikanlılara ilgi gösterir. Kocasından nefret eder. Kendini içkiye ve kumara kaptırır. Bu durumlar da kocasiyel ateşli münakaşalara sebep olur. Hatta boşanmalara kadar gidilir. Esasen boşanmaların çoğu da bu devreye rastlar.

Yaş krizleri erkeklerde de türlü şekillerde kendini gösterir. Evine bağlı ve düşkün olan bir erkek 55-60 yaşları arasında bazan, cinsel konulara karşı aşırı derecede ilgi gösterirler. Özellikle güzel giyinirler, içki ve kumar âlemlerine katılırlar. Torunları ayarında olan kız veya kadınlarla düşüp kalkmak isterler. Aşık olur evini yuvasını ihmal ederler. Önemsiz şeylere sinirlenir, bağırıp çağırırlar. Eşleriyle kavga ve gürültüleri eksik olmaz.

Bu devrede kadın ve erkeğin yaşları icabı ayrı ayrı sevgi ve şefkate daha çok ihtiyaçları vardır. Karı koca birbirlerinin psikolojisini bilir ve birbirlerine yardım eder, gerekli anlayışı gösterirlerse, bu kriz devresi normal olarak savuşturulabilir. Bu suretle ruh sağlığının bozulmasının önüne geçilmiş olur. Aksi halde evvelce alınmış olan hastalık tohumları birden bire çimlenir ve ortaya çeşitli davranış bozuklukları halinde çıkar. Böyle bir atmosfer içinde büyüyen çocuklar şansız kimselerdir. Bu devrede çocukların hastalık tohumları bu vesile ile atılmış olur veya çocukta çeşitli şahsiyet bozuklukları kendini gösterir. Özellikle çok erken evlenmiş veya kriz devrelerini normal olarak atlatamamış olan kimselerin bu çağ sıkıntılarını güçlükle geçirdikleri görülmüştür. Netice itibariyle doğmak ve ölmek nekadar tabii ise kriz devrelerini geçirmekte o kadar normaldir. Ancak, bazı kimseler bu devreleri normal geçirirler, bazıları da normalin sınırını aşar ve anormal bir durum gösterirler.

YER DEĞİŞTİRME

Genel olarak yer değiştirme ruh sağlığının bozulmasına sebep olmaktadır. Yer değiştirmede fert yeni bir intibak durumu ile karşı karşıyadır. İntibak olayında yeniden bir takım hususlar olur. Adeta insanın ruh sağlığına tesir eder. Bazı insanlar yatak veya yatak odası bi-

le değişse uyuyamazlar. Bazılarının da büyük yer değiştirmeleriyle ruh sağlığı bozulur. İki çevre arasında, sosyal ve tabii durum bakımından çeşitli ve büyük farklar olursa, ferdin intibakı bir hayli zorlaşır, oraya kolay kolay intibak edemezler. Şayet, fertler, iki çevre arasındaki sosyal ve tabii farkları kavrıyabilirlerse, hiçbir ruh bozukluğu göstermeden derhal bulunduğu çevreye uyabilirler. Kısaca, yer değiştirmede fark ne kadar fazla ise ruh sağlığının bozulması o kadar çok, iki çevre arasındaki farklar ne kadar az ise o nisbette de kişinin ruh sağlığı normal olur, intibakında da bir zorluk görülmez.

İMTİHANLAR

İmtihanlarda bütün öğrencilerin ruh halleri bambaşka olur. İmtihan günleri yalnız az bilen çocuklar için değil, çok bilen, zeki çocuklar için de korku ve heyecan zamanıdır. Kim olursa olsun, herkes imtihan sözünü işitir işitmez helecan geçirir. Maalesef bugünkü imtihan şekilleriyle bazı öğretmenlerin öğrencilerini imtihanlarla korkutmaları, onları döndüreceklerini söylemeleri, onlarla alay etmeleri, başarılarını küçümsemeleri, öğrencilerin ruh sağlığının bozulmasına sebep olur. Onun için okulun ilk yapacağı iş, imtihanların çocuklarda doğurduğu heyecanın önüne geçmek olmalıdır. İmtihanları çocuklara sevdirmeliyiz. Sonra bu elimizdedir de. Esasen imtihanları kaldıramayız. Eğitim ve öğretimin değerlendirilmesi, öğrenme işinin kolaylaştırılması ve pekiştirilmesi ancak imtihanlarla mümkündür. Gerçekte ruh sağlığımızı bozan imtihanlar değil, bunların uygulanış şeklidir.

İmtihanlar kadar öğrencilerin çalışma şekillerinin de ruh sağlığı üzerine tesirleri vardır. Organizma, çalışma - dinlenme sistemi sayesinde yaşama imkânını bulur. Çalıştığı nisbette içindeki enerjisini boşaltır ve yeniden enerji depo eder. Enerji sarfı ile hem hayattan zevk alır, hem de verimli işler yapılır. İnsan ne kadar normal bir enerji sarfederse o derece kas ve sinir sistemleri kuvetlenir, canlılık kazanır.

Bu duruma göre, normalin üstünde, devamlı ve aşırı bir çalışma **(Hiperaktivite)** düzenine girildiği veya aktif hayatı durdurup devamlı bir passıf hayata **(Hipoaktivite)** dönüldüğü zaman aynı derecede enerji tükenir, kaynağı kurutur, kokuşmalar başlar ve ortaya bir takım bedeni ve ruhi yorgunluklar, çöküntüler, bezginlikler çıkar. Çalışma şekilerini ayarlıyamıyan öğrencilerde de ayni haller görülebilir.

İmtihan zamanı yaklaştıkça, bazı öğrenciler, mütalaa saatlerinin dışında durmadan normalin üstünde şiddetli bir çalışma hali gös-

terirler. Bu amansız ve aralıksız çalışmalar, kısa da sürse yorgunluğun tehlikeli bir kaynağıdır. Maalesef bu tip öğrenciler, imtihan zamanı gece gündüz çalışmalarına rağmen bir türlü okuduklarını anlıyamazlar, ve imtihanlarda başarı gösteremezler. Çünkü anormal çalışmalar bunları ruhen çökertmiştir. Ayni hal uzun zaman idarecilik yapmış olan'arda da görülür. Mümkün olduğu kadar bu çeşit faaliyetlerden kaçınmalıdır.

Bunun yanında normal bir çalışma takip ederken, birdenbire pasif hayata dönenler veya emekliye ayrılanlarda görülen bedenen ve ruhen çökme hallerini de **«hipo-aktivite»** ile açıklamak mümkündür. Kısaca, fertlerde görülen bu cins bedeni ve ruhi çökmeler, kokuşmalar; çalışmaktan değil, çalışmamasını bilmemekten doğar. Yapılacak tek şey, işleri zamanında yapmak, normal çalışmanın üstünde veya altında bir çalışma yapmamak, yahutta günlük işleri çeşitlendirmek şarttır.

Genel olarak **«Hiper-aktivite»** iki yönden zararlıdır:

a — Bizde hastalık tohumları varsa, hemen ortaya çıkarabilir.
b — Bedeni ve ruhi çöküntülere sebep olur.

Aşırı çalışmada **(hiperaktivitede)** üç çeşit yorgunluktan bahsedilebilir:

a — Entellektüel yorgunluk, b — Affektif yorgunluk, c — Fiziksel **(bedeni-somatik)** yorgunluk.

Entellektüel yorgunluk: Zihnen fazla çalışanlarda görülür. Buna psikolojik yorgunlukta diyebiliriz. Özellikle medeni toplumların yorgunluğudur. Bu cins yorgunluk, tenha bir yerde veya tabiat içinde dinlenmek suretiyle giderilebilir.

Affektif yorgunluk: Bazı engellenmelerin ortaya çıkardığı nefretler, kaybetme, endişeler, kaygılar, beklemek gibi haller, duygusal yorgunluklar yaratır. Meselâ, ferdin sevmediği bir memlekette çalışmak zorunda kalması, bu cins bir yorgunluk doğurabilir. Doğulular daha çok affektif yorgunluklar gösterirler. Her şeyden duygulanırlar. Hepsi his adamıdırlar.

Fiziksel yorgunluk: Bedeni çalışmalar sonucunda meydana gelen yorgunluk üretiminin kalitesine veya kantitesine tesir ettiği gibi üreticinin Psiko-somatik sağlığına da tesir eder. Bu cins yorgunluklar genel olarak ilkel toplumların yorgunluğudur. Toplum ilerledikçe, bedeni yorgunluk yerini önce affektif ve son olarak da entellektüel yorgunluğa verir.

Yorgunluğun ilk belirtileri, dikkat azlığı, baş ağrıları baş dönmeleri, isteksizlik iştahın artması, aniden acıkma halleri, işte hata yap-

mak endişesi, sinirlilik, hiçbir şeye katlanamama, karasızlık gibi hallerdir. Bunlar tehlikenin ilk habercileridir. Yapılacak, şey hemen ferdin dinlenmeye geçmesidir

İmtihanların, not korkusunun tesirleri; gençlerde, imtihan astenisi ve ciken bunama gibi tehlikeli sonuçlar da doğurmaktadır. İmtihan astenisi imtihanlarla başlayıp biten bir nevi yorgunluktur. Genç bu haliyle imtihan devresinde asabi, çabuk kızan, okuduunu anlamıyan, kendini çok yorgun hisseden, yersiz ağlamaklı veya gülme halleri gösteren, yersiz evhamlara kapılan ve bir takım bozukluklar gösteren bir kişi haline gelir.

İşte fertler bu üç yorgunluğun sonucunda tamamen çöker ve işe yaramaz bir hale gelirler. Bu durumu önlemek için genel olarak şu tedbirleri almak şarttır:

1 — Günlük hayata bir düzen vermek, sistemli ve plânlı çalışmak,

2 — Yorgunlukta mücadele etmek, imkân nisbetinde dinlenmek. Dinlenmenin de şekilleri vardır. Meselâ, günlük işin dışında başka işlerle uğraşmak, belirli süre içinde hiçbir iş yapmamak, normal uyumak gibi.

ŞOKLAR : (Sadmeler)

Aniden ve ümit edilmiyen bir anda karşımıza çıkan bir uyarıcıya **(stümülüs'e)**, gerekli tepkiyi **(respons'u)** veremiyişten doğan psikolojik karışıklığa şok denir. Genel olarak şoklar, ruh sağlığının bozulmasında veya reaktif nevrozların ortaya çıkmasında rol oynıyan bir faktördür. Eğer fertte hastalık tohumları varsa, o anda şok tesiriyle meydana çıkabilir. Yahutta fert geçmişte hastalığa temel teşkil eden hususlar olmadığı halde, psikolojik karışıklık geçirebilir, Meselâ, bazı fertlerin, müthiş bir gürültü karşısında kekelemeleri veya cinnet getirmeleri gibi.

Şokların çeşitleri: Genel olarak şok'ları üç gurupta toplıyabiliriz.

1 Entellektüel şok: **(fikri şok)**, Fikir hayatı ile ilgili bir şoktur. Bir ferdin kendisine göre uygun olan bir fikri takdir veya alkış toplıyacağı umudu ile topluluğa sunarken birden bire yuhalanması veya iyi karşılanmaması entellektüel şoka bir örnek teşkil edebilir.

2 — Affektif şok: Duygu ve heyecan hayatımızla ilgili bir şoktur. Meselâ, çok sevdiğimiz bir kimsenin bizi terkettiğini işittiğimiz andaki çöküm hali gibi.

Çocuklarda sık sık heyecan yorgunluğu görülür. Bu bakımdan onları heyecansal şoklardan korumalıyız. Heyecan yorgunluğu sindirim

organı üzerine tesir eder ve onların kusmalarına, hazımsızlıklarına, işlahsızlıklarına sebep olur, dolayısiyle gelişimi aksatır. Bazı yaşlılarda da ayni şekilde heyecan yorgunluğu görülür. Çok kere bunlar, sevgi ve şefkatten yoksun oldukları için, en basit bir şeyden gücenir ve hemen ağlarlar.

3 — Somatik şoklar (bedeni şoklar): Bedenle ilgili olan şoklardır. Meselâ, kafamızı aniden bir yere çarptığımız veya yüksek bir yerden düştüğümüz zaman önce kendimizde bir boşluk hisseder sonrada ağlamağa başlarız. Bunun sonucunda da bir sersemlik ve bunaklık hali görülür. Bedeni şok tesiriyle geçmişi unutan, gözlerini veya aklını kaybeden birçok kişilere rastlanılmaktadır.

II — TABİİ ÇEVREYE AİT SEBEPLER:

Tabiî çevreye ait olan sebepleri beş bölüm altında incelemek mümkündür.

1 — MEVSİMLER: Mevsimlerin insanların psikolojisi üzerine kuvvetli tesirleri vardır. Özellikle ilk baharda daha çok ruh sağlığı bozulmakta ve hatta deliler çoğalmaktadır. Nitekim manik depressif-psikoz durumları bu mevsimde daha çok görülür. Bu mevsim aynı zamanda homonal bir mevsimdir. Bu zamanda cinsel bezler daha aktiftir. Bu bakımdan seksüel hayat bu mevsimde başlar, cinsel taşkınlıklar bu sıralarda görülür. Aşk, bu mevsimde kendini gösterir, gençler bu mevsimde şairane düşünmeye ve içini boşaltmaya yönelirler, şiire, müziğe ve edebiyata merak salarlar. Adeta ilk bahar onların içini gıcıklar.

Bu mevsimde gençleri, bedenen ve zihnen çok yormamak, onları çeşitli tehlike ve şoklardan korumak için gerekli tedbirleri almak şarttır. Düzenli ve kontrollu yapılan geziler, temsiller, çaylı toplantılar, eğlenceler, yorucu olmıyan sporlar, kültürel faaliyetler, çocuk ve gençleri tehlikelerden koruyabilir.

Yazın yakıcı sıcakları da insanın ruh sağlığının çabuk bozulmasına ve onların delirmelerine sebep olur. Nitekim tarihte görülen en büyük ihtilâller, temmuz ve ağustos aylarında olmuştur.

Ruh sağlığı yönünden sonbahar ve kış mevsimlerinde kayde değer bir durum olmamakla beraber, özellikle sonbahar sonunda ve yağmur aylarında durgun ruhlar büsbütün melâkolik bir hal alırlar. **(Ruh hastalarının sebeplerinden mevsim'e bakınız)**

2 — GEO—PSİKOLOJİ

Tabiat manzarasının insan ruhuna yaptığı tesiri inceleyen psikoloji dalına **«Geopsikloji»** denir. Değişik manzaralar karşısında çeşitli duygular içinde bulunuruz. Ovaların, çöllerin, uçsuz bucaksız denizle-

rin, bulutlara karışan dağların insan ruhu üzerinde ayrı ayrı tesirleri vardır. Âdeta bunların görünümleri içimizde yaşar. Yeşillikler ve sonsuz çöller insana bir sükünet verir. Denizin engin mavilikleri, değişik dalgaları insanın hayal gücünü kamçılar. Dumanlı dağ başları insanın içine güven doldurur.

Bir medeniyetin gelişmesine de sebep olan müsait iklim, su, toprak ve tabiatın sonsuz güzelliğidir. Nitekim eski Elen kültürü bizim bati Anadolumuzda doğmuştur. Çünkü orada deniz ılık, toprak verimli, insanın içini gıcıklıyan tabiat güzelliği sonsuz, hava tatlı, yiyecek boldur, İnsanı mutlu kılmak ve zekâyı işletmek için tabiat, bütün nimetlerini oraya yığmıştır.

İnsanın ruh sağlığı üzerine tesir eden manzara üç durum gösterir: Manzaranın arızası, rengi ve armonisi...

Manzaranın arızası: Ayrı ayrı manzaraların meselâ, dağ, ova ve denizin insan psikolojisi üzerindeki tesirleri de ayrı ayrıdır. Dağda yaşıyan insan, her an bastığı ve yattığı yere dikkat etmek zorundadır. Tabiat ona tetik olma zorunluğunu vermiştir. Dağ insanının psikolojisi kartal psikolojisi gibi yırtıcı, parçalayıcı ve serttir. Bu sertlik ve tetik olma hali, adeta bütün organizmasına sinmiştir. Bu bakımdan dağ çocukları kurnaz, atılgan ve kavgacı olurlar. Ova insanının tetik olmasına lüzüm yoktur. Tabiatın düzlüğü ve yumuşaklığı onun organizmasına sinmiştir. Onun için ova çocuğu daha saf, sakin ve daha hoş görürlüdür. Sahil çocukları ise şair ruhlu ve hareketli olurlar, konuşmaları dansları, türküleri, hareketleri çabuk çabuktur. Çünkü, onun içinde bulunduğu tabiat, ve denizin ağır olmaya müsaadesi yoktur. Mavi ve engin denizin, günün çeşitli saatlerinde dalgalı oluşu, sahil adamının muhayyilesini gıcıklar, onları hayal kurmağa ve hareketli olmağa sevkeder. Ne olursa olsun, manzaranın, ruh sağlığı üzerine küçümsenmiyecek kadar tesirleri vardır. Daima değişik manzaralı yerler insanı çeşitli düşünceye ve sürekli harekete, monoton manzaralar ise insanları monoton düşünmeye ve pısırıklığa sevkederler.

Manzaranın rengi: Tabiat manzarasının renkleri de insan ruhu üzerine esaslı olarak tesir etmektedir. Hatta bundan yararlanılarak testler bile meydana getirilmiştir. Her renk insanı bazı tavır ve davranışlara veya duygulara sürükler. Meselâ, kırmızı renk insanı tahrik eder, yeşil ise insanı dinlendirir, ve sükunet telkin eder.

Tabiatta genel olarak üç ana renk vardır. Kırmızı, mavi ve yeşil. Bunlardan kırmızı, insanın içini gıcıklıyan ve tahrik eden bir renktir. Bu rengi sevenlerde kavgacılık, ihtiras, seksüel, sonsuz sevgi ve şefkatle ilgili eğilimler görülebilir. Mavi rengi sevenlerin de mistik ve filozo-

fik düşüncelere sahip oldukları söylenmektedir. Yeşil ise insanın içini açan ve yorgunluğunu gideren bir renktir. Bu bakımdan hastahanelerin renkleri hep yeşildir. Ruh sağlığı bozulanlara yeşil sahalar tavsiye edilir..

Kısaca, tabiata hakim olan bu renkler, bir yönden insanı mistik ve felsefik düşüncelere sürüklerken, diğer taraftan da insanı dinlendirir ve ferahlatır.

Manzaranın armonisi: Manzaranın armonisi; manzaranın arıza ve renklerinin birbirleriyle meydana getirdiği uygunluk halidir. Arıza ile bunun renkleri bir gestalt (**bütünlük**) teşkil ettikleri zaman, bu durum insana rahatlık verir ve enerji kazandırır. Bütün arıza ve renkler bir armoni, bir kompozisyon, bir kaynaşma başka bir deyişle uygunluk meydana getirirler. Baharda dağ ve tepelerle, üzerindeki örtülerin, renklerinin birbiriyle kaynaştığını bilmiyen yoktur. Bu uygunluk gözümüzü yormaz, daima dikkatimizi çeker, bize huzur verir, içimizi açar, muhayyilemizi tahrik eder.

Birçok yazarların, özellikle romantik şairlerin esaslı konu ve kaynakları da tabiat armonileridir.

Armoni insanın ruh sağlığını korur. Canı sıkılan bir kimse şöyle bir dolaşsa veya seyahate çıksa, çeşitli armonilerle karşılaşır ve içi açılır, bütün dertlerini unutur, ve kendini mutlu hisseder. Nitekim batı memleketlerinde birçok psikiyatri parkları açılmıştır. Ruh sağlığı bozulanlar burada tedavi edilirler. Şu halde değişik yerler, bir memleket görmek veya tabiatı gezmek bir bakıma göre yeni yeni kompozisyonlarla karşılaşmak demektir. İnsanlar daima değişik ve güzel armonilerle karşılaşmak isterler. Bu bakımdan çevresindeki eşyaların bir uygunluk göstermesi şarttır. Aksi halde karşılaştıkları bozukluk ve düzensizlikler onları rahatsız eder. Hatta elbisenin yeni oluşu ve değişik giyip giymemek de ferdin ruh sağlığına tesir eder. Yapılan araştırmalara göre, tabiat insanın ruh sağlığı, evlerinden ayrılmıyan veya masa başından kalkmayanlarınkinden daha yerindedir. Netice itibariyle çevrede bulunan herşey; manzara, renkler ve değişik armoniler insan ruhu üzerine önemli etkiler yapmaktadır.

3 — KLİMATO—PSİKOLOJİ (Ruh hastalıkları sebeplerine bakınız)

İklimi insan ruhu üzerindeki etkilerini inceliyen bir psikoloji dalıdır. Genel olarak, sıcaklık, soğukluk ve rutubet gibi hava şartlarının ruh sağlığı üzerine tesirleri fazladır. Her şeyden önce iklim, ferdin bedeni ve ruhi gelişimine tesir eder. Meselâ: Alp dağlarında güneş çok az

olduğu ve hava da daima nemli bulunduğu için buranın iklimi, troid bezinin az çalışmasına, dolayısiyle «**Krentenizm**» denilen tiplerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bünyenin bu durumu da haliyle ferdin karakter ve şahsiyetine tesir etmektedir. Sıcak bölgelere inildikçe insanların çok samimi, sıcak kanlı, konuşkan ve hareketli; Kuzeye doğru çıkıldıkça da, rengin beyaza yaklaştığı, aynı zamanda soğuk kanlı ve hareketsiz oldukları bilinen bir gerçektir.

Bundan başka, iklimle ilgili görünümler, insanlarda mevcut olan hayat intibaksızlıkları veya ruh hastalıkları tohumlarının çimlenmesine yahutta ruh sağlığının bozulmasına sebep olur. Netice itibariyle iklim, organizmaya, organizma da ruha tesir etmektedir.

4 — PSİKO—METEOROLOJİK

Meteorolojik olayların, insan psikolojisi üzerine yaptığı etkileri inceleyen bir psikoloji dalıdır. Havanın açık ve kapalı oluşu, yağışlı, rüzgârlı veya fırtınalı oluşu, insanın ruh sağlığına müsbet veya menfi tesirler yapar. Kapalı havalarda insanın içine bir sıkıntı çöker. Açık havaya kavuşunca da içi açılır, neşelenir. Kapalı havalarda bazı insanlar özellikle «**piknik**» tipler çok fazla sıkılırlar.

Rüzgârlı havalar da ruh sağlığımızı bozabilir. Memleketimizde esen «**Lodos**» un insan asabı üzerindeki tesirlerini bilmiyen yoktur. Lodos estiği zaman insanın asabı bozulur. İnsanı daha çok kavgacı, geçimsiz ve sinirli bir hale getirir. Onun için bu rüzgâr estiği zaman evden dışarı çıkmamak ve birşeylerle meşgul olmak en doğru bir harekettir. İspanya'da Lodostan daha tesirli olan «**Manta**» denilen bir sam yeli esmektedir Mantanın sinirler üzerinde yaptığı menfi tesirleri, halkı korku ve endişe içerisinde bırakmaktadır. Bu sam yeli estiği zaman cinnet vakaları da görülmektedir.

Güneş de, insanın psikolojisi üzerine tesir etmektedir. Güneş, bol ışık insanı fazla hassas yapar, muhayyileyi gıcıklar. Onun için güney memleketlerinde yaşayanlar daha hayalperest ve konuşkan olurlar. Buna karşılık kuzey insanı da daha az konuşur ve gerçekçidir.

Ay'ında ruhsağlığımızla ilişkisi vardır. Yapılan istatistiklere göre sinir hastaları mehtaplı günlerde daha büyük krizler geçirmekte; sara nöbetlerinin artması ve saralıların çok ıztırap çekmeleri, kavga, yangın çıkarma, hatta cinayet gibi hadiseler dolunay sırasında daha çok artmaktadır. Ayın, özellikle bedir halinde iken insanlar üzerinde sebebi açıklanamıyan tesirler yarattığı kat'ileşmiştir. Hatta kadınların muayyen zamanlardaki rahatsızlıkları da aya bağlanmaktadır.

Asabiye kliniklerindeki doktorlar, hastalarının durumlarının

mehtap olduğu devrede, göze batacak derecede arttığını bildirmektedir. Bundan başka nefes darlığı krizlerinin de, mehtaplı gecelerin günlerinde kuvvetlendiği görülmüştür. Bunu, o günlerde havadaki **«ozon»** gazı oranın çoğalmasıyle açıklıyorlar.

Doğum evlerinde yapılan gözlemlere göre, yeni doğan bebekler, mehtabın parlak olduğu gecelerde, el ve ayaklarıyle yaptıkları hareketleri arttırmaktadır. Bütün bu misaller bize, ay ile insan arasında bilinmiyen bir münasebetin varlığını işaret ediyor.

5 — PSİKO—TELLURİZM

Radyoaktivitelerin, insan ruhu üzerine yaptığı etkileri inceleyen bir psikoloji dalıdır. Bütün yer altındaki bulunan madenler, **«alfa»**, **«beta»**, **«gama»** gibi birtakım görünmez ışıklar **(dalga-radyasyon)** salarlarki buna **«Radyo-aktivite»** denir. İşte yer altındaki madenlerin saldıkları bu ışınlar, insan psikolojisine hâkim olurlar. İnsanın yanlış düşünmesine, yanılmasına, uyuyamamasına, hatta kötürüm olmasına sebep olurlar. Bazı evlerde ve çevrelerde insanın uyuyamaması, bazı insanların cin peri gördüklerini, bazı evlerin de cinli perili olduğunu iddia etmeleri, şeytan çarpması gibi halleri, ilim adamları radyo-aktivite ile açıklamaktadırlar.

İngiltere'de, bir alandan geçenler zaman zaman çarpılıyorlar ve felç oluyorlar. Bu olayla meşgul olan İngiliz bilginlerinden **«Fay»**, bu alanda zaman zaman radyoaktiv ışınlarının çıktığını bulmuş ve bu ışınlara **«fay ışınları»** adını vermiştir.

Belçika'da **«Gehel»** bölgesi bu ışınların en çok bulunduğu bir yerdir. Onun için burada herkesin ruh sağlığı bozuktur. Adeta burası bir deliler bölgesidir. Bütün deliler burada toplanmıştır. Yalnız bu bölgede, ruh sağlığı bozulmuş olan kişilere alabildiğine, sonsuz bir hürriyet verilmiştir.

III — SOSYAL KAYNAKLI SEBEPLER :

I — YAYIN ARAÇLARI.

Yurdumuzda genel olarak eğlence yerleri ,halkımızın ruh sağlığına hizmet edecek durumda olmadığı gibi, tam tersine olarak tiyatro, sinema gibi eğlence yerleri ruh sağlığının gözettiği amaçlara aykırı şekilde faaliyette bulunmaktadırlar. Çünkü, halkın faydalı ve eğlenceli şekilde vakit geçirme imkânları henüz organize edilmemiştir. Maalesef bizde, tiyatro, sinema gibi müesseseler alabildiğine ticari bir zihniyete sahiptir. Zevkten, ruh sağlığını takviyeden çok uzaktırlar. Filimlerin adları bile ilk bakışta moral kuvvetimizi sarsıcıdır. Meselâ, mezarımı taştan oyun, söyleyin anama ağlamasın, bir yetimenin çilesi gibi....

Radyo, dergi, gazete ve afişler gibi çeşitli yayın araçları da insanın psikolojisi üzerine önemli etkiler yapmaktadır. Bunlar insanın canlı veya uyuşuk neşeli veya kederli yahutta iyimser veya kötümser olmasına sebep olurlar.

Şarkı ve türkülerimizin de çoğu hep melânkolik nağmeler ve sözlerle doludur. Adeta insanın içini karartır ve kötümserliğe götürür. Meselâ, Ezo gelin, Kara çadır is mi tutar, Yarim İstanbulu mesken mi tutun»? gibi türküler insanı saatlerce düşündürür.

Bazan romanlarımız, makalelerimiz, fıkralarımız, şiirlerimiz, ruh sağlığının amaçlarını gerçekleştirmekten ziyade aksine olarak bu amaçlara taban tabana zıt bir durumdadır. Meselâ, Otuzbeş yaş, felek, gömlek, sitem gibi şiirlere bir göz atalım.

OTUZBEŞ YAŞ

Yaş otuzbeş! Yolun yarısı eder.
Dante gibi ortasındayız ömrün.
Delikanlı çağımızdaki cevher,
Yalvarmak, yakarmak nafile bugün,
Gözünün yaşına bakmadan gider.

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?
Benim mi Allahım bu çizgili yüz?
Ya gözler altındaki mor halkalar?
Neden böyle düşman görünürsünüz,
Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?

Zamanla nasıl değişiyor insan!
Hangi resmime baksam ben değilim.
Nerde o günler, o şevk, o heyecan?
Bu güler yüzlü adam ben değilim;
Yalandır kaygısız olduğum yalan.

Hayal meyal şeylerden ilk aşkımız;
Hâtırası bile yabancı gelir.
Hayata beraber başladığımız
Dostlarla da böyle yollar ayrıldı bir bir;
Gittikçe artıyor yalnızlığımız.

Gök yüzünün başka rengi de varmış!
Geç farkettim taşın sert olduğunu.
Su insanı boğar, ateş yakarmış!
Her doğan günün bir dert olduğunu,
İnsan bu yaşa gelince anlarmış.

Ayva sarı, nar kırmızı sonbahar!
Her yıl biraz daha benimsediğim.
Ne dönüp duruyor havada kuşlar?
Nereden çıktı bu cenaze? Ölen kim?
Bu kaçıncı bahçe gördüm târümar!

Neylersin ölüm herkesin başında.
Uyudun uyanamadan olacak,
Kim bilir nerde, nasıl, kaş yaşında?
Bir namazlık saltanatın olacak,
Taht misâli o musalla taşında.

(Otuzbeş yaş-Cahit Sıtkı Tarancı)

FELEK

Uzun etme felek, uzun etme.
Say teslim al verdiklerini.
Bir can, bir kaç litre kan, bir yığın et ve ikiyüz sekiz parça kemik.
Zaten vermemiştin metelik.
Vur kantara beni,
Hemen geldiğim kadarım.
Çıplak teslim etmiştin
Yine çıplağım,
Gelirken ağlıyordum,
Giderken de ağlarım.

(Mehmet Sürgüt)

GÖMLEK

Yar kadar vefasız çıktın gömlek!
Az para mıydı altıbuçuk lira?
Satan da inanmıyordu ama,
Benim itimadım vardı sana.

Güya, bu kışı seninle,
Kol kola, baş başa geçirecektik.
Nerde o günler.
Ben yılların çilesine alışkınım gömlek.
Sen günlere dayanamadın.
Az para mıydı altıbuçuk lira?
Satan da inanmıyordu ama,
Benim itimadım vardı sana.

Ey gömlek! yakamdan da gönlümden de düştün artık.
Az para mıydı altıbuçuk lira?
Satan da inanmıyordu ama,
Benim itimadım vardı sana.

(Mehmet Sürgüt)

Bunlar bizim ruh sağlığımızı koruyacak yerde, doğrudan doğruya bozmaktadır. Daha bunun gibi şiirler pek çoktur. Kısaca, gazeteler, dergiler, roman ve makaleler, fıkralar, şiirler, çeşitli müzik, havadisler ruh sağlığı üzerine müsbet veya menfi tesirler yapar.

Hayat yaşamağa ve neş'elenmeye değer. İnsan isterse, bütün ömrünü saltanatla geçirebilir. Yeterki insan mutlu olmayı istesin. Mutlu olmak insanın elindedir. Başkasına zarar vermemek şartıyle gülmeli, eğlenmeli, hayattan zevk almalıdır. Bu zaman mutlu olunabilir: «**İnsan mutlu olduğu için gülmez, neş'elenmez, güldüğü ve neş'elendiği için mutlu olur.**» sözü her halde boş yere söylenmemiştir.

2 — REJİMLER.

Bir memlekette hakim olan rejim, orada yaşıyanların ruh sağlığı üzerine tesir eder. Demir perde gibi baskı rejiminin hâkim olduğu ülkelerde, daimi emir almaktan doğan bir psikolojik gerginlik ve dağılma vardır. Halbuki, demokratik rejimlerin hakim olduğu yerlerde insana saygı gösterilir ve değer verilir. Demokrasi adamı kendi mukadderatını kendisi tayin eder. Bu bakımdan demokrasinin bulunduğu yerlerde halk mutlu olur. Bir memleket ne kadar serbest rejimden, bağımsızlıktan yoksun ise, insanlarının ruh sağlığı da o derece bozuk olur. İnsanların hürriyete ihtiyacı vardır. İnsan olmak demek hürriyete sahip olmak demektir. Hürriyetin kalkması veya hürriyete ihtiyaç duymama, bizi yavaş yavaş insanlıktan uzaklaştırır. Serbest düşünce ve konuşma, şahsiyetin meydana gelmesinde önemli bir rol oynar. İnsan inandıklarını ve

hissettiklerini serbestçe söyliyemiyorsa yani kendisini hür hissedemiyorsa, şahsiyetinden çok şeyler kaybeder ve şahsiyet olmasından şüphe edilir. Başka bir ifade ile hürriyetin olmadığı yerde şahsiyet yoktur. Baskı rejimleri insanları hasta ve robot haline getirir. Bugün deliler için en iyi tedavi şekli onlara bol hürriyet vermektir. Haliyle akıllılar için hürriyet daha çok lüzumludur.

3 — SAVAŞLAR.

Savaşlar, ruh sağlığının bozulmasına veya akıl hastalıklarının alabildiğine çoğalmasına sebep olmaktadır. Savaşta, top tüfek, tank, uçak gürültüleri, çığlıklar, yaralılar, sürünenler, sel gibi akan kanlar, havaya fırlayan kol ve bacaklar, bir anda muazzam eserlerin yıkılışı ve yerle bir oluşları, açlık, sefalet, aile bağlarının kopması, insanın ruh sağlığında muazzam değişiklikler meydana getirirler. Meselâ, harp ve ölüm korkusu, bazı askerler arasında harp psikozları, harp isterilerinin doğmasına sebep olur. Matrasına kurşun isabet eden histeroid bünyeli erlerin bir tarafı felç olur, kulağının dibinden veya gözünün önünden kurşun fırlar, kulağı sağır, gözü kör olur. Bu kişiler cephe gerisine getirildiği zaman hiçbir şeyi kalmaz. Bu gibi haller bilinç altının tesiriyle ortaya çıkan bozukluklardır. Bazan da harp korkusu erleri hastalık taklidine sevkeder. Bu harpten kurtulmak için yapılan hareketlerdir. Savaşta görülen birinci davranış haline **«namuslu sahtekârlık»**, ikincisine de **«Namussuzca yapılan sahtekârlık»** adı verilir.

Savaş içinde görülen ruh sağlığı, ekonomik stadü bozukluğu ve soysuzlaşma hali, savaş sonunda da görülebilir. Savaştan sonra fert, yep yeni bir dünya ile karşılaşır. Ahlâkın, örf ve âdetlerin, muazzam eserlerin yıkıldığını, açlık ve sefaletin arttığını, sosyal bağların çözüldüğünü, sevdiklerinin ortadan kaybolduğunu, öldüğünü görür, Karşılaştığı soysuzlaşmış çevreye, hayata uyamıyan, gerçekte ruh sağlığı bozulmuş olan insanlar, kurtuluşu intiharda bulurlar. **(Ruh has. sebeplerine bak).** —

4 — BÜYÜK ENDÜSTRİ

İnsan ne kadar basit bir toplumda yaşarsa, intibakı da o nisbette kolay ve rahat olur, toplum kompleks bir hal aldıkça da, insanların intibakları o derece zorlaşır. Köyde yaşıyan bir kişinin hayatı basit ve ihtiyaçları da çok azdır. Onun için bir köy çocuğunun bulunduğu yere uyunu da kolaydır. Büyük şehirlerde yaşıyanların ihtaçları ise, bir hayli çoktur ve intibaklarıda o derece zordur. Büyük endüstrinin gelişmesi insanların ihtiyaçlarını daha da arttırmış dolayısiyle topluma, özellikle teknik medeniyete uyumunu zorlaştırmıştır.

İnsanoğlu üstün zekâsı sayesinde dev bir mahluk olmuş ve makina medeniyetini yaratmıştır. Dünyada milyonlarca insana karşı, bir grup insanın meydana getirdiği insan üstü zekâsının mahsulü makina medeniyetini, meselâ, binlerce tonları kaldıran vinçleri, bisikleti, otomobili, treni, troleybüsü, uçağı, radyoyu, televizyonu, mikroskop'u, teleskopu, telefon ve telgrafı, muazzam makinaları ve örneği yüzlerce icadı insan ruhu, hem kabul etmekte ve hem de kabul etmemektedir. İşte bu kararsızlık insanoğlunu iç çatışmalara ve huzursuzluklara sürüklemektedir. İnsan psilolojisinde her yeni şeye karşı bir karşı koyma, reaksiyon hali vardır. Bu yüzden onu kabul etmemek için türlü çarelere baş vurur ve kendine göre bir takım mazeretler uydururlar. **«Din ve ahlâk elden gidiyor, bunlar şeytan icadıdır»** gibi yersiz bir takım söz ve hareketlerle reaksiyon gösterirler. Özellikle bu reaksiyon, karşı koyma halleri eski nesillerde daha çok görülmektedir. Bunların düşünüş ve inançları uymalarına engel olmaktadır, Bu yersiz davranış veya karşı koymalar, krizler, insanın ruh sağlığını bir hayli bozmaktadır. Halbuki giden din ve ahlâk değil, esas mesele yeni teknik medeniyete, yaşayışa uyamamaktır. Şu muhakkak ki, insan inanışları, hiçbir zaman teknik medeniyetin gelişimine, süratine ayak uyduramamıştır. Daima makina medeniyeti ile moral medeniyeti arasında bir bağdaşamama hali görülmüştür. Bunun sonucunda da insanların bir kısmının inançları kaybolmuş ve ruh sağlıkları bozulmuştur.

5 — EKONOMİK GELİŞMELER.

Bugün büyük endüsrinin gelişmesi sonucunda büyük ekonomik gelişmeler olmuştur. Bu ekonomik gelişmeler de yaşama seviyesini yükseltmiştir. Dün lüks olan elektrik süpürgesi, çamaşır makinası, buz dolabı, radyo, milengaz, şofben, teyp, pikap ve buna benzer eşyalar, bugün zaruri bir ev eşyası haline gelmiştir. Bunun yanında ailenin iyi giyinme, süslenmek, yeme, içme, sinema, tiyatro, eğlence gibi ihtiyaçları da bir hayli artmıştır. İşte bu maddi ihtiyaçlar karı kocayı veya aileyi dışarda çalışmaya zorlamıştır.

Gerçi, karı kocanın ekonomik durumunu düzeltmek için dışarıda çalışması onu bir hayli ferahlatmıştır, dolayısiyle hayata intibakını kolaylaştırmıştır. Ama bu seferde karşısına bir çocuk problemi çıkmıştır. Aile çocuğunu ihmal etmek zorunda kalmıştır.

Çocuklar, anne ve babanın baskısından kurtulunca, kendini tamamen başıboş hissetmekte ve aynı yaşlarda olanlarla çocuk çeteleri meydana getirmektedirler, veya çeşitli tavır ve davranış bozuklukları göstermektedirler. Özellikle Amerika, çocuk problemleriyle karşı karşıya kalmıştır. Çocuk çeteleri ve gansterlerin bol olduğu bir ülke haline gel-

miştir. Yapılan incelemelere göre %80 endüstri ve ekonomik gelişmelerin kaydedildiği büyük şehirlerde çocuk problemlerinin çoğaldığı görülmüştür.

Bundan başka, ekonomik gelişmeler, aile geçimsizliklerinin de artmasına sebep olmaktadır. Maddi ihtiyaçlar arttıkça ve bunların çoğu da sağlanamadıkça, aile geçimsizlikleri baş göstermiştir. Hatta boşanmalara sebep olmaktadır. Yapılan incelemeler, aile geçimsizlikleri ve boşanmaların %75 sebebinin maddi ihtiyacların giderilmemesi olduğunu ortaya koymuştur.

Kısaca, sağlanamıyan zaruri ihtiyaçlar, geçim sıkıntısı, kadının dışarıda çalışması, çocuğunu, ve ev işlerini ihmal etmesi, ailenin intibakını zorlaştırır ve ruh sağlığının bozulmasına sebep olur.

6 — EVLİLİK — BEKÂRLIK

Başlangıçta çok geniş ve kalabalık olan aile, medeniyetin seyrine paralel olarak küçülmüş, bugün karı koca ve çocuklardan ibaret, ayni moral sosyal, dini ve politik haklara sahip modern bir toplum haline gelmiştir. Tarihte ve halen devam eden en ilkel, ve modern toplumlarda evlenme konusunda anlayışlar başka başkadır. Ana, kız, kardeş ve yakınları ile evlenmeye veya evlenmemeye kadar değişik şekilleri vardır.

Evlilik, insanlara mahsus olan sosyal bir anlaşma ve kurumdur. Bu anlaşma hiçbir ekonomik ve ticari anlaşmaya benzemez. Bunda erkek ve kadın ölünceye kadar kendilerini birbirlerine verirler ve bir gaye etrafında toplanırlar. Bu duruma göre evlilik iki kalbin, iki ruhun birleşmesidir. Başka bir ifade ile evlilik iki şahsiyet ve karakterin birleşmesidir.

Evlilikte kadın ve erkeğin karşılıklı anlayış göstermesi, fedakâr ve feragatli olması, nefsine son derece hâkim bulunması şarttır. Evlilik aynı zamanda her iki cinse de beden ve ruh sağlığı imkânı vermelidir. Maalesef bazı insanlar evlendikten sonra ruh ve beden sağlığını kaybederler. Özellikle çocukların beden ve ruh gelişmeleri ile bunların sağlıkları için evliliğin samimi bir birlik içinde devam etmesi gerekir.

Aile ahenginin bozulması daha çok ana babadan ziyade çocuklara zararlı olur. Bu hususlar birçok filim ve romanlara konu olmuştur. Hepimizin heyecanla seyrettiğimiz, Babaların günahı, Avare, Suçlu, Şampiyon, iki yumurcak, Asi gençlik, Dörtyüz darbe, Sapık gibi filimler, kötü evlilikten üzüntü duyan çocuk psikolojisi ve şahsiyet gelişmesini bütün çıplaklığı ile ortaya koyan eğitsel ve ahlâkî eserlerdir. Bu değerli eserler aynı zamanda fena evlilik psikolojisini de incelemektedir. Suçlu filminde, savcı mevkiinde bulunan babanın, tam karar verileceği

zaman, dayanamayıp göz yaşları ve hıçkırıklar içerisinde, hâkimlere, **«suçlu benim»** diye bağırması, bütün anne babalara hatta öğretmenlere gerekli dersleri vermektedir.

Evlilik müessesesinde karı kocayı birbirine bağlıyan seksüel aşk, zamanla sosyal ve ahlâki değişikliğe uğrar ve yerini gerçek ailevi sevgiye, saygıya ve çocukları yetiştirmek amacına bırakır. Gerçek insanî bağlarla bağlı olan evlilik müessesesi hiçbir zaman çözülüp dağılamaz, eşlerin ölümüne kadar devam eder.

Evliliğin esas gayesi, kadın ve erkeğin ana baba olmaları yani çocuklu bir yuva kurmalarıdır. Birçok ülkelerde çocuk yapmayı ve yetiştirmeyi, toplum bir ödev haline getirmiştir. Çocuk yapmıyanlardan vergi dahi alır. Hatta memleketimizde de çocuklu memur ile bekâr memurun maaş veya ücretleri arasında bu gayeyi güden bir fark vardır. Bu derece önemli olan evliliğin kuruluşunda bir takım şart ve kuralları göz önünde bulundurmak gerekir. Meselâ, Psikolojik, sosyal, ailevi, hatta tıbbi ve cinsel, duygusal şartların üzerinde durmak, gerçekten mutlu bir evlilik sağlama şansını artırır.

İNSANLARI ENLENMEYE SÜRÜKLEYEN ANA DÜRTÜLER

Birçok insanlar, seçtikleri eşlerle evlenme sebebini açıkladıkları halde, niçin evlenmek zorunda olduklarını gerektiği şekilde açıklıyamazlar. Çünkü, birçoğu, gençliğinde derin ve sonsuz bir aşkla bağlandıklarını zannettikleri ile evlenemedikleri gibi, bir kısmı da ortada gerçek ve ciddi bir aşk veya sevgi hikâyesi olmadan evlenirler. Acaba fertleri aile yuvası kurmağa sürükliyen gerçek şey nedir? İlk anda hepimizin aklına gelen şey «Seksüel dürtü»dür. Şunu hemen ifade edelim ki, insanları evlenmeye erkenden sevkeden sebep sadece cinsel dürtü değildir. Bunun yanında birçok sebepler de vardır. Bu güdüleri sıra ile gözden geçirelim.

1 — Ezeli evlenme kanunu: Bazı psikologlar, evlenmeyi tabiatta mevcut olan ezeli bir kanunla açıklamaya çalışırlar. Bunlar, evlenme, tabiatın ezeli bir kanunudur derler. Bu hususu şu Hint efsânesi güzel bir şekilde açıklamaktadır: Hikâyeye göre, Tanrı ilk defa erkeği, sonra da kadını yaratıyor. Onu erkeğe emanet ediyor. Bir gün erkek, Tanrı'ya geliyor, kadınla geçinemediğini, ona tahammül edemediğini söylüyor. Tanrı bir şey demeden kadını geri alıyor. Fakat birkaç gün sonra erkek utanarak yine Tanrı'nın huzuruna çıkıyor. Kadınsız yaşayamıyacağını, kendisini yarım hissettiğini, yalnızlıktan sıkıldığını, işlerinin bu yüzden iyi gitmediğini söylüyor ve kadının kendisine verilmesi için yalvarıyor. Bunun üzerine Tanrı, erkeğe kadını yine geri veriyor. Lâkin bir süre sonra erkek yine Tanrı'nın huzuruna çıkıyor. Tanrım, şunu idare etmek çok zor, ne olur bunu alınız diyor. Sabrı tükenen Tanrı, bu se-

fer kızıyor ve **«sizinle uğraşacak vaktim yoktur. Belki söylediklerin doğrudur ama, sen onsuz yaşayamazsın, ölünceye kadar bu hayata katlanmak zorundasın»** cevabını veriyor.

Genel olarak insanlar, birçok ailelerin devamlı huzursuzluklarını, geçimsizliklerini, türlü saadet engellerini, yoksulluklarını gördükleri halde, halâ evlenme arzusunu gösterirler. Bu duruma göre evlilik insan ruhunda derin, köklü bir dürtü ve ihtiyaçtır.

İçinde bulunduğumuz toplumda, bekârlarda bulunduğuna göre, evliliğin ezeli kanunu dışında birçok kuvetli sebepleri de vardır. Bu sebeplerin bir kısmı cinsel ve biyolojik, bir kısmı sosyal ve affektif, bir kısmı da ekonomik mahiyettedir.

2 — Aşk: İnsanları, evliliğe götüren ana dürtüler arasında, aşk'ı öne sürenler vardır. Bunlar, İnsanların özellikle aşk dürtüsü ile evlendiklerini ileri sürerler. Acaba aşk nedir? Aşkın çeşitli tarif ve açıklamaları vardır. Buna rağmen yine de aşkın gerçekte ne olduğu, nereden geldiği nereye gittiği bilinmemektedir. Belki aşk kuvetli bir heyecandır veya kuvvetli, esrarlı, kör bir kuvvettir. Yahutta aşk, erkekle kadının karşılıklı olarak, duygusal ve cinsel bir cazibe ile bağlıyan sihirli bir kuvvettir.

Birçok insanlar, ilk bakışta yani görür görmez kuvvetli bir aşkla karşısındakine vurulur ve ona bağlanır. Aşık olan insan sevgilisini sımsıkı tutar ve onu kaybetmek istemez. Sevgilerinin sonsuzluğundan, ölünceye kadar bağlılıktan bahseder. Halbuki birçok sevdiklilerine kavuşunca yavaş yavaş gevşemeğe, sonsuz sandıkları, sevgilide kusurlar bulurlar. Zamanla sevgilerini söndürürler, nefret ederler, başkalarıyla yeni aşk hayatı yasamağa yeltenirler, hatta aşıklarını öldürürler. Meselâ, Karmen, Kanlı aşk, Ötello gibi roman veya filmlerde olduğu gibi, sevgi facia ile biter. Bütün bunlara bakan, bazı bilginler, gerçek aşkla evliliğin bağdaşmayacağını ileri sürmüşlerdir. «Evlilik aşkı yıkar, onun cazibesini kaldırır. Ölünceye kadar sevmesini isterseniz asla evlenmeviniz» demişlerdir. Bu sözlerde mübalâğa ve kötümserlik vardır. Belkide bu sözleri söyliyenler, aşkta aldanmış ve evlilik hayatında mutlu olmamış kimselerdir.

Her evlenmede yukarda belirtilen haller bahis konusu olmamakla beraber, ileri toplumlarda bunların örnekleri oldukça çoktur. Hele boşanmıya kadar varmıyan daha hafif dereceleri ve devamlı karı koca geçimsizliği teşkil edenleri bir hayli çoktur. Maalesef çiftler, çok defa önceden birbirlerinin psikolojisini ve evliliğin ölüme kadar devam etmesi gereken bir bağlılık olduğunu bilmezler. İşte bu bilgisizlik ve ihmal karı koca geçimsizliklerini doğurur. Onun için evliliğin korunmasını,

bir takım şartlara bağlamak gerekir. Gerçek aşk, çiftleri ayni gayelerde birleştirir, karşılıklı fedakarlık ve feragatlar yaptırır, ölüme kadar devam ettirir. Zamanımızda bu gerçek aşkı yaşayan ailesine ebedi aşkla bağlanan sinema artistlerinden kırallara kadar birçok kişilere rastlarız.

Başarılı bir evlilikte, birkaç yıl içinde ilk aşkın yerini ikinci bir aşk alır. Bu da, karı kocanın birbirlerine oldukları gibi kabul etmeleri, mutlu bir yuvanın kurulması, çocuklarının yetiştirilmesi, iyi bir anne, baba olma isteği ve aşkıdır.

3 — SOSYAL VE DUYGUSAL DÜRTÜLER.

İnsanları evlilik hayatına sürükliyen ana dürtü sadece aşk değildir. Bunun dışında sosyal, ailevi ve duygusal mahiyette olan birçok dürtü ve sebepler de vardır.

Sosyal ve psikolojik gelişmenin ilk kaynağı ailedir. Bu sosyal çevrede insanlar ana ve babasından birçok şeyler öğrenirler. Onlara benzemek, onlar gibi olmak isterler. Kısaca onları her hususta taklit ederler. evlenme çağı gelince de aile çevresini devam ettirmek isteğini içlerinde bulurlar ve bağımsız bir aile yuvası kurmağa yeltenirler.

Bundan başka ailevi yakınlıklar, akrabalıklar, geçmiş tatlı hatıralar da erkek ve kadını evlenmeye zorlıyabilir. Yine doyurulmamış duygu ve heyecanlar, sevgi ve şefkatten yoksunluklar, nişan, nikâh, düğün törenlerinin çeşitli eğlenceleri, hediyeleri, hatta bal ayları evlilik için bir dürtü teşkil eder.

4 — EKONOMİK GÜVENLİK DUYGUSU VE İHTİYAÇ.

İnsanlar, daima kendilerini ekonomik emniyet içinde görmek istediklerinden bunu sağlıyabilecek yerler ararlar. Özellikle kız ve kadınlar bu arzuyu daha çok gösterirler. Yeni kuracakları aile yuvasında kendilerini ekonomik emniyette bulacaklarını zannederler.

Aile ocağında şahsi bağımsızlığını bulamıyan çeşitli masraf ve ihtiyaçları çoğalan ve ailesine bir yük olduğunu düşünen ve bu yüzden aşağılık duygusu içinde kıvranan bazı kızlar, karşısına ilk çıkan erkekle evlenme isteğini gösterir. Çünkü, onun yanında bağımsız olarak herşeye, sahip olacak, bütün ekonomik sıkıntıları giderilecek, sivrilecek, kendi başına bir buyruk ve evin hanımı olacaktır. Bütün kadınlık maharetini, zevk ve heyecanını kendi evinde gösterecektir. Bu isteklerini gerçekleştiremiyen, arzu ettiği ekonomik seviyeye ulaşamıyan birçok kızlarda, bilinç altı tesiriyle, birtakım psikolojik bocalamalar ve çöküntüler görülebilir. Nitekim ekonomik dürtü ve heyecanla evlenen bazı kızlar, deli gibi sevdiği gençleri, aşıklarını maddi durumları doyurucu olmadığı için, terkederler. Çünkü, bu tip kız ve

kadınların düşündükleri şey, sadece, gelecek eşinin sevgisi değil, onun parası veya ekonomik hayatıdır.

MUTLU EVLİLİĞİN ŞARTLARI

Normal evlilik ruh sağlığı bakımından çok önemlidir. Normal olarak evlenmemiş olanların aile hayatlarında çeşitli çatışmalar görülür. Ailede görülen huzursuzluklar, çocukların eğitimine ve ruh sağlığına da tesir eder.

Evlenmenin başarılı ve hayat süresi boyunca devam edebilmesi için, kız ve erkekte bulunması gereken birçok şartlar vardır. Bunların bir kısmı beden sağlığı ile ilgilidir. Bir kısmı da psikolojik, sosyal ve hatta ekonomik mahiyettedir. Çiftler çok kere birbirinin psikolojilerini ve davranışlarını, evliliğin gerekli bağlarını önceden bilmezler. Bu durumda, birçok geçimsizliklere, çatışmalara sebep olur. Gerçi evliliğin icabı, tarih, coğrafya, cebir, geometri dersleri gibi öğretilemez, veya ev idaresi, çocuk bakımı gibi de öğrenilemez. Fakat, evlenecek olanların, kuracakları yuvalarına ait bazı şeyleri önceden bilmeleri ve her ikisinin de evlilik için gerekli şartları taşımaları gerekir.

Bu şartları şöyle sıralıyabiliriz:

1 — İRSİYET

Evliliğin toplumsal amacı, aileyi dolayısiyle milleti nesiller boyunca devam ettirecek olan çocukları meydana getirmektir. Nesillerin devamlılığını sağlıyacak olan çocukların da sağlam olmaları şarttır. Ancak, anne ve babanın bedenen ve ruhen sağlam olmaları halinde çocukların da sağlam olmaları kuvvetle muhtemeldir. Bilhassa ailenin geçmişlerinde irsi bir hastalık olmadığı takdirde bu şans daha kuvvetlidir. Anne babadan biri veya her ikisi, önemli bir bedeni veya psikolojik hastalık taşıdıkları takdirde bu bozuklukların çocuklara geçmesi ihtimali çoktur. Bu duruma göre, evlenecek gençlerin karşı tarafın verasetinde, beden ve ruh hastalıkları, hayat intibaksızlıkları, zekâ geriliği gibi bozuklukların bulunup bulunmadığını araştırması şarttır. Doğacak çocuğun beden ve ruhi sakatlığı veya zekâ bakımından geri olması evlilik hayatının mutluluğunu alt üst edeceği gibi neslin bozulmasına da sebep olur. Yalnız şunu hemen ifade edelim ki; beden veya ruhi bozukluklarla doğan her çocuk mutlaka kötü irsiyetin eseri değildir. Bu kusurlar ananın gebeliği esnasında meydana gelen bozukluk ve hastalıkların, doğum traumaların veya doğumdan sonra ateşli hastalıkların, kafa traumalarının mahsulü olabilir.

2 — KAN GURUBUNUN AYNI OLMASI:

Evlenecek kimselerin, kan gruplarının aynı olması, aile mutluluğu ve çocuğun sağlığı yönünden önemlidir. Son yıllarda Bilginler kanda **«Rh»** harfleri ile ifade edilen ve **«Reha faktörü»** adı verilen özel mahiyette bir cevher buldular. Beyaz ırklı insanların %85 i kanlarında müsbet **«Rh»** cevheri taşırlar. Bir müsbet Rh ile bir menfi **«Rh»** kan taşıyıcı erkek ve kadın evlendiği takdirde bu çiftten çocuğu, doğumdan evvel veya sonra **«Erythroblastosis»** denilen bir bozukluk gösterir. Bu hastalıkta, çocuğun kanında al yuvarlarında bir erime başlar. Bu zamanda da çocukta kansızlık ,sarılık ve bütün vücudun şişmesi gibi belirtiler görülür. Erythroblastosis, bazan çocuğun doğumdan evvel ölümüne sebep olabilir. Doğuştan hemen sonra, yapılan kan nakilleri ile bu dertten çocukları kurtarmak mümkün olmaktadır. Bu duruma göre evlenecek kişilerin kan gurubu aynı olanlarla aile yuvası kurmaları şarttır. Ancak kan grupları aynı olmayan bazı çiftlerin çocukları da görülmektedir. Fakat bu olaylar ender hallerdir, genel kaideyi bozamazlar.

3 — KAN YAKINLIĞININ BULUNMAMASI

Çok yakınların birbirleriyle evlenmeleri kat'iyen doğru değildir. Ortaya çeşitli bozuklukların çıkmasına sebep olur. Fransa'da Dr. Meniere'in yaptığı incelemelere göre kan birliğine bağlı evlenmelerin çok yapıldığı memleketlerde insanların her çeşit çirkinleştiği, ırkın bozulduğu, anadan doğma cücelikler, budalalar, sağır ve dilsizlerin pekçok arttığı görülmüştür. Onun için teyzezade ve halazadeler arasındaki evlilikleri de ortadan kaldırmak şarttır. Memleketimizde özellikle köylerde amca, hala, teyze çocukları arasında evlilikler bir hayli çoktur. Yapılan istatistiklere göre, «sinirsel kötü şekiller, irsi bozukluklar, kan birliği olan çocuklarda 14 defa daha fazladır. Bunun yanında bazı akraba evlenmelerinin sonucu olarak Kleopatra, Newton, Lincolin, Darvin gibi tarihi kişilerde görülmektedir. Bunlar ender olaylardır. Buna rağmen akraba evliliğinden doğan irsi kusurlu insanlar bir hayli çoktur. Kan birliği veya yakın akrabalığı bulunmıyan karı kocalardan da bazı sakat çocuklar doğduğu görülmüştür. Bu kusur Mendel Kanununa göre, bir iki asır önceki cedlerden birinden gelebilir. Kan birliği evlenmelerinde görülen, bazı dehâlar özellikle bedeni ve ruhi kusurlar da Mendel Kanunu ile açıklanmaktadır. Bu kanuna göre, kan birlıği olan fertlerde görülen, ender irsi bozuklukların çoğu, tesadüfen ortaya çıkan anormallikler değil, birbirinin aynı olan iki kusurun karşılaşması ile meydana gelmektedir.

Her insanda birçok kusurlar vardır. Bunlar karşılaşmadıkları tak-

dirde nesiller boyunca gizli kalabilir ve çocuk için tehlike teşkil etmezler. Fakat, müşterek soyları olan yakın akrabalarda, birbirinin aynı olan irsi kusurların karşılaşmaları ihtimali, diğer insanlara kıyasla, daha çoktur. Bu bakımdan yakın akrabalar arasındaki evlilikler daima tehlikelidir.

4 — BEDENEN SAĞLIKLI OLMA.

Evlenecek çiftin sağlıklı olması şarttır. Evlenecek kadın ve erkeğin hastalıkları, kronik bir sakatlık veya devamlı korunmayı gerektiren bir hal arzetmişse, kat'iyen evlenmemek gerekir. Şayet kadın ve erkeğin hastalıkları, hayatlarını tehlikeye koyacak şekilde değilse veya gebelikte, doğum sırasında bozukluklar yaratmıyacak derecede ise evlenmesinde bir sakınca yoktur. Köy sorunlarını ortaya koyan **«Sultan Gelin»** adlı tiyatro eserinde, kalp hastası olan damadın acıklı hali ve ölümü, beden sağlığının aile mutluluğu ve ruh sağlığı ile olan ilişkisini güzelce ifade eden bir örnektir.

5 — DUYGUSAL ANLAŞMA

Evlenecek olanların birbirini beğenmeleri, inançlarında, zevklerinde ve menfaatlerinde uyuşma olması, birlikte yaşama, sevinç ve kederleri paylaşma isteğinin bulunması şarttır. Hissen anlaşamıyan çiftlerin mutlu olmasına imkân yoktur.

Çiftler, dünyayı aynı açıdan görmüyorlarsa, aynı mantaliteye sahip değillerse diken üstünde oturuyorlar demektir. Din, tiyatro ve sinema zevki, gezme, çalışma, dinlenme, süslenme gibi hususlarda çatışan evliler, hayatı kendilerine zehir ederler.

6 — MİZAÇ, KARAKTER VE HAREKET TARZLARI ARASINDA UYGUNLUK:

Karı kocanın mizaç, karakter ve hareket tarzları arasında bir uygunluk şarttır. Özellikle sinirliler, ölçüsüz heyecanlılar ve psikopatlarla anlaşmak pek kolay değildir. Meselâ, bu tipte bir kadın ufak bir münakaşa ile hemen babasının evine bohçasını alır, kaçar veya hırçınlaşır, kavgaya girişir. Erkek de hoşuna gitmiyen bir olayla karşılaşır karşılaşmaz alkolizme sığınır.

7 — KÜLTÜREL UYGUNLUK

Çok aşırı kültür farkları, aile hayatı hakkındaki fikir ayrılıkları, yeni kurulacak aile ocaklarını sarsar. Kültür yakınlığı anlaşmayı doğurur. Kadınla erkek arasında bir boşluk olmamalıdır. Birbirlerinin geleceğine ışık tutmalıdır.

Farklı sosyal çevreden gelen karı koca ferdi şahsiyet olgunluğuna

ve bunları bağlıyan güçlü bir aşk'a sahip oldukları takdirde mutlu olabilirler. Fakat karşılıklı kültürleri inançları, görgüleri değerleri, olmıyan, zevkleri birbirine benzemiyen evlilerin mutlu olmaları birhayli zordur. Çünkü bunlar, aradıklarını bulamamaktadırlar.

8 — SOSYAL İTİBAR BİRLİĞİ

İki ayrı sosyal itibara sahip olanlar birbiriyle evlenirlerse, aralarında uçurum var demektir. Anlayışla bu iki itibar geçiştirilemiyorsa, o evliliğin duygu bağları kopmuş demektir. Meselâ, benim ailem, sülâlem, annem babam, kardeşlerim şu, seninki de.. bu dedi mi, iki taraftan biri ya hapishaneyi veya hastahaneyi yahutta her ikisi de mahkemeyi boylıyabilirler. Evlilerin mutlu olabilmeleri için bu alanda her ikisinin de anlayış göstermesi yani bu sosyal farkı birbirine hissettirmemeleri şarttır.

9 — EKONOMİK SEVİYE BİRLİĞİ

Evliler arasında ekonomik bakımdan bir boşluğun olması, aile mutluluğunu sarsar. Karı kocanın, babalarının ve kendilerinin zenginlikleriyle öğünmeleri yuvayı çekilmez bir hale getirirler. Onun için ya her iki tarafın ekonomik seviyesinin denk olması, yada karı kocanın birbirine anlayış göstermeleri şarttır.

10 — FİZİK BAĞDAŞMA

Evliliğin en önemli gayelerinden biri çocuk yetiştirmektir. Nesil yetiştirmede irsi faktörler de önemli rol oynarlar. Bu itibarla, yuva kuracak olanların bedeni kabiliyet ve boylarının da birbirine uygun olması şarttır. Meselâ, biri son derece güzel, diğeri aksine fazla çirkin, biri son derece şişman, diğeri aksine fazla zayıf, biri son derece uzun, diğeri ise aksine fazla kısa olmamalı. Her iki tarafta birbirine fiziki bakımdan denk olmalıdır. Ayrıca kadının tam manasiyle kadın olması, erkeğin de yine erkek karakter ve davranışını göstermesi gerekir. Kadınımsı bir karakter ve tip gösteren erkekle, erkeğimsi bir tip gösteren kadının mutlu olması mümkün değildir. Bu tipler, hormonal cinsel uyuşmazlık halleri gösterirler. Kısaca, evlenecek çiftlerin, birbirlerine boy bost, güzellik bakımından uymaları, her ikisinin de kendi cinsiyet özelliklerine sahip bulunmaları, hem kendileri, hem de doğacak çocukları için lüzumludur.

II — YAŞ

Yaş faktörü halk için çok defa bir önem taşımaz. Fakat tıp bakımından oldukça önemlidir. Katiyen kızlık ve delikanlılık dediğimiz er-

genlik devrinin biyo-fizyolojik gelişmesini bitirmeden evlenmek doğru değildir. Memleketimizde özellikle köylerimizde ekonomik ve sosyal sebepler yüzünden erken evlenmeler görülür. Bununla beraber, köy ve şehir hayatında evlenme yaşı bir olmaz. Genel olarak erkeklerin 23-33, kızların da 17-27 yaşlar arasında evlenmeleri ideal bir şeydir. Ancak kadınla erkek yaşı arasında, kadın daha küçük olmak üzere, hiç olmazsa 5 senelik bir fark bulunmalıdır. Yaş farklarının fazla olması, çok kere aile yuvasının parçalanmasına sebep olmaktadır. Evlenmelerde takvim yaşı gibi anatomik, fizyolojik ve psikolojik yaşların da, ruh sağlığı yönünden, göz önünde bulundurulması şarttır. Aksi halde birinin psikolojik sıkıntısı veya fiziyolojik rahatsızlığı diğerinin hayat intibakını sarsabilir.

BEKÂRLIK

Bekârların ruh sağlığı evlilere nazaran daha bozuktur. Bekârlıkta birçok vucut sıkıntıları ve fedakârlıkları bahis konusudur. Bunların çoğu, düzensiz bir hayat yaşarlar ve cinsel zevklerden de uzaktırlar. Toplumun çeşitli baskıları yüzünden iç itmelerini doyuramıyan bekârlar, çeşitli davranış bozuklukları gösterirler. Kendilerini içkiye verirler, hatta intihara baş vururlar. Bir süre evlilik hayatı yaşamış olupta çeşitli sebeplerden dul kalan ve bir daha evlenmemiş bekârlarda psikolojik sıkıntılar ve anormallikler daha çok görülür. Bu bakımdan bekârların hayatlarını düzene koymaları şarttır.

İnsanların birçoğu cinsel yetersizlikleri, bir kısmı da sosyal ve ekonomik durumlarının iyi olmaması yüzünden aile yuvası kuramazlar.

Bekârların bir kısmı bazı bedeni kusurlar veya ruhi ayrılıklar gösterirler. Bu ayrılıkları Profesör Rasım Adasal şöyle özetlemektedir.

1 — Arızî veya cerrahi iğdişe maruz kalmış olanlar.

2 — Bariz iki taraflı cinsiyet **(hermophrodisme)** taşıyanlar veya cinsel meyelânları hakkı ile gelişmemiş olanlar.

3 — Doğuşları, yani cinsel bünyeleri itibariyle açık veya kamufle homoseksüaliteleri olanlar.

4 — Diğer cinsel sapıklıklar **(fetişizm, üreme aleti teşhiri, kıyafet sapıklığı, marazi donjuanlık.. gibi)**

5 — Cinsel iktidarsızlıkları evlenmelerine engel olanlar. Bunların bir kısmı hakiki kudretsizdirler ve daha ziyade iki taraflı cinsel tip **(İn-**

terseksüel) grubuna girerler. Büyük bir kısmı ise daha ziyade ruhî komplekslerin ve aşağılık duygularının tesiri altında izafi ve psikolojik bir kudretsizlik gösterirler. Bunlar tedavi ile düzelebilirler.

6 — Evlenme korkusunu ve iradesizliğini gösterenler. Bunlar tali gruplara ayrılabilirler.

Cinsel terbiye kusurlarına bağlı evlilik korkuları ve kabiliyetsizlikleri olanlar, çocuklukta ve bilhassa psikoseksüel gelişmeleri esnasında tehdit edici, iç güdüleri bastırıcı despot terbiyenin tesiri altında kalmışlar ve masturbasyon ve igdiş komplekslerinin esiri olmuşlardır. Tabii aşkı ve kızla erkek arasındaki normal meyelânları haşin bir şekilde refüle eden ve her dünyevi zevki günah sayan fanatik **(mutaassıp)** terbiye, bazı gençlerde ebedî bekârlığın köklerini hazırlar; bilhassa bu nevrozlara istidatlı olan yapılarda evlenme korkusunu ve hatta cinsel korkuları körükler. Bu gibi kadın ve erkekler kendi vücutları ile tatmin olurlar ve bir çeşit nefis sevgisi **(autoerotisme)** gösterirler, veya aynı cinse dönerler. Bilhassa çocukluğun cinsel gelişme devrelerinden Oedipus kompleksinin marazi saplanmaları ve ters benimsemeleri, ileride kendi vücudu ile kanma ve yalnız onu sevme itiyadını kazandırır.

Bir aile kurma dürtüsü olmıyan veya aile hayatını kurma korkusu olan bekârlarda az değildir. Etrafta gördükleri bazı kötü hayatlı ve geçimsiz ailelerin ve belki de kendi öz çevrelerindeki ailevi sıkıntıların tesiri altında, durmadan evliliğin mahzurlarını ve fena sonuçlarını bulurlar. Ve bekârlık felfesefi kururlar. Harp olunca karıları ve çocukları aç veya öksüz kalacak; ekonomik durumları iyi gitmezse işin içinden çıkamıyacak ve evlendikleri takdirde belkide çocukları olmıyacaktır. Bazılarında da irsî şüphe vardır.

7 — Çeşitli hastalıkları olan **(Kalp, verem, utandırıcı deri iltihapları gibi)**

8 — Bir defa evlendikten sonra bekâr kalıpta kötü hataların intibaları ile artık evlenmek dürtüsünü ve cesaretini gösteremiyenler. **(zoraki bekârlar da denir.)**

Sonsuz bir aşkla karı veya kocalarına bağlı olanların eşleri öldükten sonra başkalarını mutlu edememek veya saadeti bulamama endişesiyle evlenemezler. Ölünceye kadar eşlerinin hatıralarıyle yaşarlar.

Bunlardan başka kendilerini politikaya, güzel sanatlara, edebiyata vermiş olan bazı tip kişilerin de evlenmedikleri görülmektedir. Yine

kendilerini Tanrı aşkına bağlamış bazı din adamları, tarikât tutkunları da evlenmeden uzak durmuşlardır. Bunların cinsel duyguları, çok kuvvetli ve derin ruhani tutku ile varlığını kaybederler. Bu arada insani aşk tesiriyle hiç evlenmeyen aşırı derecede humanist olan sürrealist bekârlara da rastlanmaktadır. Bunlar insanlığın mutluluğu için canlarını vermekten çekinmezler. Birçok filozof ve edipler bunlar arasındadır.

RUH SAĞLIĞINI KORUMA YOLLARI

Psikolog Headfield'e göre ruh sağlığının prensipleri şunlardır:

1 — KENDİMİZİ TANIMAMIZ: Kendi kendimizi anlamadan maksat, benliğimizi ve kendi nefsimizi bilmektir. İnsan kendini ne kadar iyi tanırsa, o nisbette tavır ve davranışlarını özellikle kusurlarını tanıma ve bunları giderme imkânlarını bulmuş olur. Nedense insanların çoğu, kendilerini iyi bildiklerini zannederler. Maalesef gerçek böyle değildir. Çok kere insanlar kendilerini gerçek şekilde bilmek ve anlamak istemezler. Çünkü bu durum hoşlarına gitmez. Onlar kendilerinin nasıl olmalarını istiyorlarsa veya nasıl olmaları gerekirse, öyle olduklarını farzederler,. Hatta başkalarının kendileri hakkında hoşlarına gidecek şeyler düşünmelerini isterler. Bu durum da insanların gerçek taraflarını düşünmediklerini ortaya koyar. Şu halde, ara sıra karakter ve şahsiyetimizin sandığımızdan bambaşka bir şey olduğunu görürsek, buna hiç de hayret etmeyelim. Netice itibariyle insanların kendilerini tanımak istememeleri onları çeşitli uyumsuzluklara sürükler.

2 — KENDİMİZİ OLDUĞUMUZ GİBİ KABUL ETMEMİZ. Hayatta yapılması en zor işlerden birisi de insanın kendi benliğini tanıdıktan sonra, kendisini olduğu gibi kabul etmesidir.

Bir insanın kendisini olduğu gibi kabul etmesiyle kusurlarının, kötü ve zayıf taraflarını itiraf etmesi arasında bir hayli fark vardır. Bir kimse her hangi bir noksanını ortaya koyunca onu kabullenmiş sayılmaz. Daha doğrusu o noksanını itiraf etmesi, onun kabul etmediğinin bir işaretidir. Bazan kendimizi kaybedip sinirlendiğimzi, bağırıp çağırdığımızı, hiçbir işe yaramadığımızı veya kötü his ve düşüncelere sahip olduğumuzu açıkca itiraf ederiz. Fakat arkasından **«Bana ne oldu?», «ben önceleri böyle değildim.»** der, daha ilk fırsatta bu kötü tavır ve davranışlarımızı kendimize mal etmemek ve onlardan uzaklaşmak isteriz. Yalnız en iyi hareket, bu gibi hallerin, kendimizden birer parça olduğunu hiç çekinmeden kabullenmektir. Şu halde hertürlü kötü tavır ve davranışlarımızı meselâ, kavgacı olduğumuzu veya herhangi bir işe yaramadığımızı, yahutta marazi şekilde hassas ve ince duygulu olduğu-

mzu saklamamak, hatta bunu kabullenip ortaya koymak insan olmanın ilk işaretidir. Bu suretle hem olduğumuzdan fazla görünmek sıkıntısından kurtulmuş, hem de ahlâk alanındaki inanışa doğru büyük bir adım atmış oluruz.

Bazı psikologlara göre, heyecan bozukluklarının çoğu, insanların kendilerini oldukları gibi kabul edemediklerinden ileri gelmektedir. Birçok kimseler, karşılaştıkları imkânsızlıklardan dolayı, kızarlar. Bu tipler kendi gerçek benliklerinden daha çok başkaları olmak sevdasındadırlar, ve sık sık başkalarının sahip olduğu imkânlar, fırsatlar kendi ellerinde olmuş olsalar, neler yapabileceklerine dair hayaller kurarlar. Bunun sonucu olarak da kendi ellerindeki fırsat ve şartları göz önünde bulundurmaz ve hiçbir varlık gösteremezler. İnsan kendi bilgisini, zekâsını iyi kötü davranışlarını bilmeli, bunlardan faydalanma cihetine gitmelidir. Aksi halde insan kendisini başka türlü göstermeye kalkarsa, ortaya, yalancı, öğüngen sahtekâr, iki yüzlü, bir kişi olarak çıkmış olur. Gerçek hüviyetinin ortaya çıkacağından endişe eder ve korkar. Bu suretle ortaya iki şahsiyet çıkmış olur ki, bu zamanda da sağlam bir ruh sağlığından bahsedilemez.

3 — NE İSEK O OLALIM. Genel olarak insanlar kendileri hakkında başkalarının neler düşündüklerini öğrenmek isterler. Adeta bu hususu merak ederler. Fakat kendi benliklerini anlamak istedikleri zamanda kendisinden başka biri olmayı arzu ederler. Yahutta çevresindekiler onu ne şekilde daha çok beğeneceklerse, o şekle girmeğe çalışırlar. Halbuki hal tamamen karakter ve şahsiyetin kayıbı demektir.

İnsanlar hissettiğinden veya düşündüğümüzden çok farklı hareket ederler. Meselâ, çok kaba, kötü bir insan oldukları halde sık sık ince duygulu, hassas bir kişi görünmeye çalışırlar. Fakat belki de onda oedipus kompleks gibi bir bozukluk hüküm sürmektedir. Kendimizden başka birisi olmak hususundaki ruhi boşluk ve istek, bizi başkalarının kıyafetine sokmak ve onlardan biri olmak hevesine düşürür. Meselâ, hırsız ve caniler dünyanın en temiz ve ahlaklı adamları olduklarını iddia ederler. Fakat, kendimizde bulunmıyan bir meziyet ve hasletin var olduğuna kendimizi inandırmaya çalışırsak, şahsımıza karşı en büyük kötülüğü yapmış oluruz.

İnsanlar, genel olarak içi ve dışı bir olanları yani ne ise, o olabilen kimseleri severler. Böyle olabilmek bir karakter ve şahsiyet işidir. Bunda bir yücelik ve asalet vardır. Diğerinde ise bir düşüklük ve bir ahlâksızlık vardır.

4 — ALÂKALARIMIZI ÇEŞİTLENDİRELİM. Hayata çeşitli bağlarla bağlanmalıyız. Bağlardan biri koptuğu zaman diğerleriyle hayata

tutunmalıyız. Aksi halde, hayatta kendimizi tamamen bağları kopmuş, yapayalınız hissederiz. Bu durum da bizim uyumumuzu çıkmaza soka bilir. Meselâ, hayata sadece para veya mevki ile bağlı olanlar, bunlardan birini kaybettiği zaman, toplum içinde bocalamaya başlar. Sosyal bağların çokluğu insanı daima mutlu kılar.

Vaktiyle tanınmış kemanist Ole Bull; Paris'de bir kere konser verirken kemanının bir teli kopmuş, bunun üzerine o, konser programındaki parçaları, hemen üç telle çalabilecek şekilde değiştirerek konserlerine devam etmişti. Hayatta bir tel, bir bağ kopabilir. Fakat onu, diğer tellerle, bağlarla bitirmek mümkündür. Finlilerin **«Ne yapalım, bundan gelecek netice, ölümden de fena değil ya»** sözünü prensip kabul eden bir kimse, her halde, kendini hayatta yalnız hissetmez.

5 — HAYATTAN DAİMA SÜRPRİZLER BEKLİYELİM: Dünyada insan başına gelecek her şeye karşı hazırlıklı olabilse, istediklerimize her zaman kavuşamamanın verdiği üzüntüler, sebep olduğu bahtsızlıklar çok azalmış olurdu. Çünkü bahtsızlıkların çoğu hayal kırıklığından doğmaktadır. Bir şeyi hayal ediyoruz, olacağını ümit ediyoruz. Hattâ bazan ileri giderek bu ümidi sanki yarın gerçekleşecekmiş gibi sayarak kendimizi ona göre hazırlıyoruz. Olmayınca bizim aklımıza gelmiyen çeşitli sebeplerden dolayı ümit gerçekleşmeyince, düştüğümüz çukur daha derin oluyor. Bu çukurlar, hayatın acılarını, yeni ümitsizliklerin temelini teşkil eder. Hayatı sevmemize geleceğe ümitle bakmamıza engel olur. Halbuki olacaklardan çok, olmayacaklara karşı hazırlıklı bulunabilsek, uğramamız muhtemel olan hayal kırıklıklarından kendimizi bir dereceye kadar koruyabiliriz. Bu da dünyada olup biten olayların daima kendi istediğimiz gibi cereyan etmiyeceğini peşin peşin kabul etmeye kendimizi alıştırmamızla mümkün olabilir.

Bu duruma göre hayatta herşey olabileceğini kabul etmek mecburiyetindeyiz. Hayatta heran kötü şeylerle karşılaşabilmemiz, ve herşeyimizi kaybetmemiz mümkündür. Eğer her gecenin bir gündüzü, her inişin bir yokuşu olabileceğini, her mutlu günün bir huzursuzluğa çevrilebileceğini hiçbir zaman hatırımızdan çıkarmazsak, türlü felâketlerle karşılaştığımız an, o kadar üzülmeyiz, sukutu hayale uğramayız. Onun için insan kendini daima kötü şeylere hazırlamalı ve hayattan çeşitli sürprizler beklemelidir. Bu takdirde insan hayatı olduğu gibi üzülmeden kabul edilebilir.

6 — DAİMA OKUYALIM. Okuyan insan daima mutludur. Okuma sayesinde insan, kendini hayatın her türlü kötülüklerinden uzak bulundurur. Kendini okumaya vermiş insanlar erken bunamazlar. Çünkü okuma, beyin yağlanmasına engel olur ve onu işletir. Şu halde

ruh sağlığının devamlılığını sağlamak istiyorsak, **«Beşikten mezara kadar»** okuyalım.

Psikolog Shaffer'de ruh sağlığı için şu prensipleri ileri sürmektedir:

1 — SAĞLAM BİR BEDENE SAHİP OLMAK: Ruh sağlığı ile beden sağlığı arasında oldukça müsbet bir münasebet vardır. Çünkü insanın psikolojik hayatı ile bedeni hayatı biribirine o kadar bağlıdır ki, bedendeki bir hal ruhumuza, ruhumuzdaki bir halde derhal bedene tesir eder. Şu halde insan sağlığı beden ve ruh sağlığını içine almaktadır. Bu bakımdan her hangi bir intibak zorluğunu ortadan kaldırmak için ilk yapılacak iş bir hekime muayene olmak yerinde bir harekettir. Çünkü bazı sinir ve ruh bozukluklarına beden rahatsızlıkları sebep olabilir. En ufak rahatsızlık veya iç salgı bezlerindeki hafif bir bozukluk bile tavır ve davranışlarımıza doğrudan doğruya tesir etmektedir. Kısaca, fertin intibak işlerinin, düzene boyabilmesi için herşeyden evvel her hangi bir bedeni sakatlık veya aksaklığını gidertmesi şarttır.

2 — DÜŞÜNÜŞTE OBJEKTİFLİK: Düşünce ve davranışlarında objektif olan bir kimse hayatta rastladığı her çeşit olay karşısında ruh sağlığı prensiplerine göre hareket eder. Büyük bir cesaret ve dayanıklıkla, acı da olsa gerçekleri olduğu gibi kabul eder. İçinde yaşadığı sosyal ve fiziksel şartların ve çevrenin gereklerine uyar. Çevresinde çıkacak olan problemlerin özelliklerini, hiçbir şeyin tesiri altında kalmadan inceler. Herşeyi his ve heyecanlarından uzak olarak görmeye çalışır. Kendisinden hiçbir şey katmıyarak, problemlere karşı uygun reaksiyonlarda bulunur. Düşünce ve davranışlarında objektif olanlar, ortaya çıkmış olan çeşitli hayat problemlerini, o şekilde çözer veya ortaya çıkacak olan şeyleri o şekilde önlerlerki, hem topluma zarar vermemiş olurlar, hem de kendilerini yeteri kadar doyurmuş olurlar. Bu tip kimseler, kendi fikir ve inanışlarını ve diğer insanların görüşlerini normal şekilde kabul ederler. Kendileriyle anlaştıkları için başkalarıyle de hiç bir zorluk çekmeden anlaşabilirler. Objektif görüşe sahip olan bu tip insanların yetiştirilmesi işine çok küçükken başlamak gerekir. Bununla beraber, bu güzel meziyet ve alışkanlık, sonradan da elde edilebilir. Yeterki, bu tip insanların ilgilerini uyandırabilecek bir rehber bulunabilsin.

3 — FERDİN KENDİ DURUMUNU ANLAMASI: İçinde bulunduğu çevreye tam uyabilen bir insan, kendi durumunu objektif olarak görür ve anlar. Kendi davranışlarına tesir eden sebep ve faktörleri inceler. İçinde bulunduğu şartların özelliğini kavramaya çalışır.

Bir kimse ne kadar kendisi ve davranışlarıyla ilgili bir bilgi ve gö-

rüşe sahip olursa, o nisbette mantıklı hareket eder. Hiçbir zaman kendi kendini aldatmaz ve kendini haklı göstermeye çalışmaz. Kendi tavır ve davranışlarının sebeplerini bilen bir adam kendisine karşı daima dürüst hareket eder, hatalarını ve başarısızlıklarını kolaylıkla kabullenir. Herhangi bir olayın doğurduğu acı ve fena sonuçları kötü bir şekilde gidermeye çalışmaz veya ortaya çıkan zorlukları sakmaya kalkışmaz.

Bir kimsenin kendisi veya çevresi hakkında yeteri kadar bir bilgi sahibi olabilmesi ancak psikolojik ışığı altında çalışması ve kendi davranış tarzının esaslarını kavramasıyle mümkündür.

4 — BAŞKALARIYLE SAMİMİ BİR MÜNASEBET KURMAK: Çeşitli hayat problemleri veya intibak zorlukları karşısında ayaklanan duygu ve heyecanların şiddetini azaltmak için en uygun yollardan biri de ferdin karşılaştığı güçlüğe dair arkadaş ve yakınlarıyle görüşmesidir. Bu görüşme veya dertleşmeler, o kimsenin heyecanlarını tamamen ortadan kaldırmasa bile onun şiddetini oldukça hafifletir, ferdin deşarj olmasına sebep olur. Bundan başka meseleyi başkalarına açmak,ferde kendi durumu hakkında istikrarlı bir görüş kazandırır.

Her normal insan özel işlerini, dertlerini samimi bildiği ve itimat ettiği birisiyle görüşmek, icabında onun yardımını istemek zorundadır. Sevinç ve üzüntülerimizin arkadaş ve dostlarımız tarafından paylaşılmasını arzu ederiz. Bu aynı zamanda herkes için büyük bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacı duymıyanlar anormal kişilerdir. Dertlerimizi birine açmak içinde mutlaka ruh hekimlerine veya psikologlara baş vurmamız gerekmez. Bazan anne, baba, öğretmen veya arkadaşlarımız bize karşılaştığımız zorluklarla ilgili normal bir fikir veya görüş kazandırabilirler. Bazan da durumumuzla ilgili kitaplar, çeşitli yayınlar, büyük şahsiyetlerin hayat hikâyeleri üzerimizde müsbet tesirler yapabilir.

Başkaları ile samimi bir münasebet kuramıyanların, veya herhangi bir sebepten dolayı canı sıkılan, üzüntü duyan kimselerin uygun kitaplar okumaları veya kendilerini spor, müzik gibi faaleyetlere yönetmeleri yahutta çeşitli hayır kurumlarında faal roller almaları çok yerinde olur.

5 — İÇİNDE BULUNULAN DURUMUN GÖZ ÖNÜNDE TUTULMASI: Ferdin uyma zorluklarının giderilmesi ancak, onun içinde bulunduğu şartlara intibak etmesiyle mümkündür. Uyma çabalarının çoğu, bir ferdin geçmiş veya geleceği fazla bağlı olmasından dolayı, başarısızlığa uğramaktadır. Merak ve endişe içinde bulunan kişilerin durumları incelenirse, bunlardan çoğunun geçmişte olmuş bitmiş veya gelecekte meydana gelmesi imkânı olmıyacak şeyler üzerinde boş yere

üzüldükleri görülür. Müsbet bir uyum için günlük işlerle meşgul olmalı, hayatta herşey olabileceğini düşünmeli, hayattan daima sürprizler beklemeli ve «**herşey gelir geçer**» diyerek zorluğu ortadan kaldırmağa çalışmalıdır.

6 — BAŞKALARI İLE NORMAL MÜNASEBETLER KURMAK: Günlük işlerimizde, sosyal çalışmalarımızda, daha doğrusu bütün çabalarımızda başarı sağlıyabilmek için, diğer insanlarla normal bir münasebet kurmak zorundayız.

Sosyal çalışmalar, insanın, yalnızlığını giderir, ferdin duyduğu çeşitli endişe korku veya diğer heyecanların hafiflemesine sebep olur, onun objektif bir düşünüş ve görüş kazanmasına yardım eder. İşte bu yüzden sosyal çalışmalar, ferdin yalnız başına yaptığı veya yapacağı işlerden daha çok önemlidir. Şu halde fert, sık sık topluluk içine karışmasını sağlıyacak olan fırsat ve imkânlarını araştırmalıdır.

7 — HAYATI PEK CİDDİYE ALMAMALIDIR: Hayatı olduğu gibi kabul eden bir kimse, hata ve başarısızlıkları karşısında güler ve alay eder. Durumundaki gülünç tarafları gözden kaçırmaz. Onun bu şekildeki tutumu, kendisinde meydana gelen duygu ve heyecanların şiddetini azaltır. Bu durum da, onun problemler karşısında korkak, çekingen bir tavır ve davranış göstermesine engel olur.

8 — PLÂNLI BİR ÇALIŞMA GÖSTERMEK: Güçlüklerin ortadan kaldırılması ve hayatta müsbet bir intibak sağlıyabilmenin şartlarından birisi de plânlı çalışmadır. İntibak ve başarı ancak çabalama ve çalışmalarla sağlanabilir. Bu çabalamalar, bazan problemleri kökünden çözemese bile intibak neticesi oilarak ayaklanmış olan duygu ve heyecanların daha fazla ayaklanmasına veya hafiflemesine sebep olur. Bu da şüphesiz ki gelişi güzel ve körü körüne problemi ortadan kaldırmağa çalışmaktan daha iyidir. —

9 — FERDİN KENDİNE UYGUN BİR MESLEK SEÇMESİ: Ferdin sahip olduğu iş ve mesleğin de ruh sağlığı üzerine büyük tesirleri vardır. Herkes tarafından uygun görülen bir iş, ferdin kendisine toplumda, insanlar arasında bir yeri olduğu inancını verir. Aynı zamanda, fert ancak iş ve mesleği sayesinde maddî ihtiyaçlarını giderir. Yine insanın bir takım güdülerin doyurur, ruh kuvetlerini armonize eder ve onu, başarıya götürür. Bu durumu sağlamak için de herkesin kendi kabiliyet ve istidadına uygun bir meslek seçmesi şarttır. **(Ruh has. sebep. bak')**

10 — DİNLENME VE EĞLENCE: Ferdin günlük çalışmalardan sonra uygun bir süre dinlenmesi veya eğlenmesi şarttır. Bu suretle fert

hayatının maddi ve manevi ihtiyaçlarını nisbeten doyurmuş olur.

Dinlenme ve eğlencelerin şu faydaları vardır.

1 — Ferdin psikolojik ihtiyaçlarını doyurur.

2 — Ferdin sosyal hayata kolaylıkla uyumunu sağlar.

3 — Bedenin sağlam ve sağlıklı kalmasını mümkün kılar.

4 — Birçok duygu ve heyecanların şiddetini azaltır.

5 — Ferdin günlük hayatındaki monotonluğu gidertir.

6 — Ferdin üzüntü ve dertlerinden kısa bir süre de olsa uzaklaşmasını, ızdırap ve sıkıntısını unutmasını veya avunmasını sağlar.

7 — Ferdin işine yeni baştan taze bir ruh ve enerji ile sarılmasını mümkün kılar.

İKİNCİ BÖLÜM
ŞAHSİYET (PERSONALİTE)

Ruh sağlığında «Şahsiyet-Personalite» kavramı ve önemli bir yer işgal eder. Çünkü, ruh sağlığının başlıca gayesi sağlıklı, hayat intibaksızlıkları ve davranış bozuklukları bulunmıyan ahenkli bir şahsiyet yetiştirmektir.

Şahsiyet **«Personality-Personalite»** kelimesinin aslı lâtince **«persona»** kelimesinden alınmıştır. Persona, eski Roma tiyatrolarında artislerin sahnede, canlandıracakları tipe göre bakırdan yaptırıp yüzlerine taktıkları maskelere verilen isimdir. Bu manada şahsiyet **«bir ferdin**, dış görünümü veya diğer fertler karşısındaki davranışı ve onlara verdiği intibalardır.» Bu ancak şahsiyetin bir yönüdür. Bazıları şahsiyeti **«herkese nasip olmayan bir özellik ve üstünlük»** olarak kabul etmektedir. Bu duruma göre ancak toplumda isim yapmış, mesleki ve sosyal alanlarda sivrilmiş kişiler birer şahsiyet sahibidirler. Bunların dışında bulunan insanlar şahsiyete sahip değillerdir. Halbuki dünyada ne kadar insan varsa, o kadar da şahsiyet vardır.

Psikologların Şahsiyetle ilgili, ileri sürmüş oldukları tanımlardan bazıları şunlardır:

«Şahsiyet, insanın doğuştan getirdiği gelişme potansiyeli, karakter ise, bu potansiyelin gelişme imkânı bulan kısmıdır.», «Şahsiyet, bir ferdin kendine has, görünüş, duygu, düşünüş ve davranışıdır.» «Şahsiyet, doğuştan olan bütün yaratılış özelliklerimiz, insiyak, iştah, içgüdü ve yönsemelerimizle sonradan kazandığımız bütün davranış yönsemelerimizin toplamıdır.» «Şahsiyet, ferdin doğuştan ve sonradan kazanılmış zihni, hissi ve bedeni vasıfların tutarıdır.» «Şahsiyet bir fertte yapıların, davranış tarzlarının, alâkaların, ruhi duruşların, yeteneklerin, kabiliyet ve istidatların en karakteristik bir bütünlemesidir.» «Şahsiyet, birbirine sıkı bir ahenkle bağlı bulunan ve fonksiyonlar birleşimi halinde beliren fertliğin, en yüksek derecesi ve yalnız beşer nevinde bahis konusu olan şeklidir.» «Şahsiyet, ferdiyetin eğitimle geliştirilmiş, olgunlaştırılmış şeklidir.» «Şahsiyet, her ferdin, hayat durumlarına, kendilerini göre bir uslûpla uymak hususunda gösterdiği devamlı temayüllerin meydana getirdiği bir ahenktir.» «Şahsiyet, birçok unsurlardan meydana gelmiş ahenkli ve parçalanmaz bir bütündür.»

Anlaşılıyor ki ilgililer, şahsiyetin tarifinde birleşmiş değillerdir. Bununla beraber, bir insanın şahsiyetine değer biçilirken, **«onun, beden yapısına, zihni gücüne hislerinin inceliğine ve davranışlarının uygulu-ğuna»** bakılır.

Psikolojik terimler arasında ençok tanımı ve yorumu yapılan şahsiyettir. Nitekim Allport, birbirinden tamamen farklı elliye yakın tarif tesbit etmiştir. Buna da sebep, şahsiyetin, ferdiyet, karakter, mizaç ve moral davranışı ile karıştırılmış olmasıdır.

Her insanın kendisine göre doğuştan getirdiği, fiziki ve ruhi bir varlığı vardır. Buna ferdiyet denir. Ferdiyet **(İndividualite)**, zamanla aile, okul ve diğer toplum kurumlarının tesirleriyle geliştirilir, olgunlaştırılır ve şahsiyet haline getirilir. Şu halde, gerçek manada şahsiyet; ferdiyetin en yüksek derecesi ve yalnız insanlara has olan bir şeklidir. Her ferdiyetin kendine has olan bir gelişme sınırı veya potansiyeli vardır. Esas mesele fertleri kendi sınırları içinde geliştirmek ve hiçbir surette diğerleriyle karşılaştırmamaktır. Aksi halde ferdi farkları inkâr etmiş, kişinin manen çökmesine yardım etmiş oluruz ki, bu durumda da kişilerde **«psikasteni»** denilen bir hastalık baş gösterebilir.

Eğtimde gayemiz, herkese kendi gelişme potansiyeli içinde azami gelişme imkânları vermek, onları iç çatışmaları, korku ve fobilleri, davranış bozuklukları bulunmıyan, bütün vatandaşlık ve insanlık görevlerini yapabilecek bir insan haline getirmek olmalıdır. Sonra ferdi öğretim yapmaktaki kastimiz de ferdiyeti şahsiyet yapmak içindir. Bu duruma göre herkes kendi çapında bir şahsiyet sahibi olabilir.

ŞAHSİYETİN UNSURLARI

İnsanların doğuştan getirdiği ve sonradan kazanmış olduğu zekâ, istidat, heyecanlanma, içe dönüklük, hâkim oluş, kavgacılık, canlılık, sosyal girginlik gibi çeşitli özellikleri vardır. Bu özelliklerin tümü insanların şahsiyetini meydana getirirler. Yalnız şahsiyet, bunların birbirleri üzerine eklenmiş veya bir araya getirilmiş, bir yığın değildir. Ancak bunların devamlı olarak meydana getirdikleri ahenkli ve parçalanmaz bir bütündür. Şu halde şahsiyet, herşeyden önce bütünlük ve birlik ifade eder. İşte bu yüzdendirki, her fert, bütünlük reaksiyonları ile ele alınmakta, diğerlerinden bu suretle ayırt edilmektedir.

Şahsiyetin aşağı yukarı 18.000 kadar özelliği tesbit edilmiştir. Bunları birbirine bağlı dört unsur altında toplamak mümkündür.

1 — ZEKÂ, 2 — MİZAÇ **(Duygu ve heyecanlar-kendini ifade)**, 3 — BEDEN YAPISI, 4 — SOSYAL DURUM.

ZEKÂ : Genel olarak zekâ, yeni durumlara uyma veya karşımıza çıkan problemleri çözme gücüdür. Şahsiyetin teşkilinde zekânın derecesi, alanı ve özellikle tipi önemli bir rol oynamaktadır. Zekâ, daha ziyade görünümleri ile anlaşılabilen bir yetenecektir. Bu yeteneğin içerisinde, yaratıcı muhayyile **(icat)**, intibak gücü **(uymak)**, muhakeme **(tertip ve terkip)**. Öğrenme ve belleme gücü, yeni bir problemi çözmek, keşfetmek, özel yetenekler gibi fonksiyonlar veya özellikler girmektedir.

MİZAÇ: Mizaç, heyecani eğilim **(duyusal hayatımız)** ve davranışlarımızın görünümleridir. Bir şahsın heyecanlı veya sakin, neş'eli veya pesimist **(kötümser)**, atılgan veya çekingen, insiyaki veya kontrollu, içe veya dışa dönük, uysal veya dikkafalı oluşu mizacın çeşitli yönleridir.

Herne kadar insan sayısınca mizaç mevcut ise de klâsik bir görüşe göre bunları 4 grup altında toplamak mümkündür.

1 — Kanlı tip **(neş'eli tip-Demevî)**: Vücutlarının her tarafından neş'e akıyormuş gibi bir halleri vardır. Gerektiği zaman neş'eyi arar ve bulurlar. Yolculukta, oyunda, arkadaşlıkta her yerde neşe yaratmaya çalışırlar. Şaka yapar, şakayı kabul eder, onlara haz aşılamak isterler.

2 — Kederli tipler **(Mahsun — Sevdevî)** : Derin, ciddi, kararsız, kederli bir tiptir. Keder onun bütün hayatına hakim olmuştur. Herşeyi üzüntülü ve kederli görürler, ızdıraptan hoşlanırlar. Bu çeşit, şiir, müzik, filim ve felsefeden zevk alırlar. Bu karanlık görüş onları **«hayat yaşamağa dezmez»** fikrine dolayısıyle intihar arzusuna kadar götürebilir. Onların elemleri, mutluluklarını yapar.

3 — Durgun Tipler **(Lenfevî)**: Genel olarak gevşek, sessiz, reaksiyonları çok ağır, muhayyileleri oldukça basit ve anlaşılmıyan tiplerdir. Kolay kolay neş'e ve keder işareti göstermezler. Çeşitli olaylar karşısında reaksiyonlarını anlamak mümkün değildir. Bütün durumları aynı donuklukla takip eder. Yalnız tahakküme kalkan tarafları vardır.

4 — Asabî tipler: En ufak bir uyarıcı karşısında heyecan hali gösterirler. Genel olarak his ve heyecanlarının etkisi altında kalırlar.

SOSYAL DURUM: Şaysiyetin en önemli unsurlarından birisi de insanın sosyal durumudur. Bir insanın karakterli, sosyal olaylara karşı hassas, saldırgan, girişken, insancıl oluşu gibi özellikleri onun sosyal durumunu gösterir.

Karakteri şahsiyetle bir tutarak ayrı bir konu halinde inceleyenler vardır. Her ne şekilde ele alınırsa alınsın, karakter şahsiyetten ayrılmıyan ve onun güçlü bir elemanıdır.

Karakterin kelime manası **«harf»** demektir. Psikolojideki manası ise **«ferdin iç ve dış görünüşü ile, kanaatlar ve hareketler arasındaki devamlı olarak bir uygunluk gösteren tavır ve hareket temayülleridir.»** Nasıl her harf kendine has yazılış şekli ile tanınırsa, insanda his ve düşünceleriyle veya davranışları ile tanınırlar.

Karakter hayattaki önemi dolayısiyle birçok psikolog, hekim yazar ve diğer aydınları ilgilendirmiştir. Buna rağmen karakter tam manasıyle tebellür etmiş sayılmaz. Karakter, halâ şahsiyet, mizaç ve davranış anlamlarıyle karıştırılmakta ve çeşitli tanımları yapılmaktadır. Bilginlerin ileri sürmüş oldukları karakterle ilgili tanımların bazıları şunlardır.

«Karakter, doğuştan olan bütün yaratılış özelliklerimiz, insiyak, iştah, içgüdü ve yönsemelerimizle, sonradan kazandığımız bütün davranış yönsemelerimzden bazılarının önemle gelişerek yarattıkları «tinsel ahenk»tir. — Moton Prince.», «Karakter, bireyin davranışının iradı olan cephesi, güdü ve yönsemelerini kontrol eden sabit ve sağlam prensipleridir.», «Karakter, insanın olagan ruhî portresidir. — De la Bruyere.», «Karakter, bir insanın düşünmek, davranış ve duyma tarzıdır. — Kant», «Karakter, intibaları hissetmek ve ona göre hareket etmek tarzıdır. — Riboty», «Karakter, zekâ sahamıza nüfuz eden ve tabiatını tayin eden affektif hallerimizdir. - Ribery», «Karakter, eğilimlerin topluluğudur.», «Ferdin alışılmış reaksiyonlarının topluluğudur. Dupre, «Karakter, ferdin istikrarlı eğilimlerinin sentezidir. Bourlud», «Karakter herbirimizi vasıflandıran hisetme ve hareket etme tarzlarının bütünlüğüdür. Rasim Adasal», «Karakter, bir insanın zihni iskeletini meydana getiren irsi yeteneklerin ve eğilimlerin toplamıdır. Renè le Senne»

Bazan karakteri ahlâk manasına da kullandığımız olmaktadır. Karaktersiz ve ahlâksız kelimeleri, halk dilinde aynı manaya gelmektedir. Meselâ, «..... **karakterli değildir.» «Şunda kat'iyen karakter namına bir şey yoktur.»** dediğimiz zaman onların ahlâk sahibi olmadığını kastetmiş oluruz. Fakat psikoloji terimi olarak karakter ahlâk manasında kullanılamaz. Karakteri, fertleri birbiirinden ayıran psikolojik bir özellik olarak kabul etmek gerekir. Bu mana ile **«Şu karakter sahibidir.»** dediğimiz zaman o insanın iyi veya kötü fakat herhalde belirli bir ayırt edici özelliği olduğunu anlamış oluruz. Yine **«bu karaktersiz»** dediğimiz zamanda o kişiyi diğerinden ayıran belirli bir özelliğin bulunmadığını anlatmış oluruz ki bu da belirli bir özelliğin bulunmayışı itibariyle karakteri ifade eder.

Karakterin özelliği:

Renè le Senné göre karakterin üç üzelliği vardır.

1 — Karakter kişinin bütünü değildir. Sadece insanın varlığında yer alan verasetle insana geçen, insanda kalan nesnedir. Karakter de görülen herşey yaratılıştan gelmiştir. Doğuştan sonra kazanılan şeylerin karakterle ilişkisi yoktur.

2 — Karakter dayanıklı ve süreklidir. Hayat boyunca insanın olduğu gibi kalmasını sağlar. İnsanın içinde değişmiyen temel, katı bir özdür. Kendisi gelişmez, fakat psikolojik, veya zihni gelişmeye imkân verir. Yıllarca sonra, sevdiğimiz bir dostla karşılaştığımız zaman, onun davranış ve tepkilerinin aynı olduğunu, değişmediğini görürüz. Bu da karakterin dayanıklı ve süreli olduğunu değişip gelişmediğini gösterir.

3 — Karakter, bedeni tamamlar, ruhun gelişimini, faaliyetini mümkün kılar. Bedene kişiliğini kazandırır.

KARAKTERİN UNSURLARI:

Bazı psikologlara göre karakter, biri anadan doğma (fıtri), diğeri de sonradan kazanılma olmak üzere iki ana elemandan teşekkül eder. Bu ayırma karakterin değişmeye müsait olduğunu gösterir. (Sennè göre karakter değişmemektedir.)

Hiç şüphe yok ki biz bir takım istidatlarla doğuyoruz ve bu istidatlar gelecekteki gelişimimizin temelini meydana getiriyor.

İnsanların hepsinde doğuştan gelen bir karakter vardır. Bunu ikiye ayırmak mümkündür.

a — Birincisi, şahsın fiziki bünyesine bağlı istidatlar ki, organizmanın şekli ve faaliyet derecesini canlılığın değer ve yönünü ifade eder. (Organizmanın şeklini karakterin değil, şahsiyetin bir unsuru olarak mütalaa etmekteyiz.)

b — İkincisi, bir kısım organın diğerlerin kıyasla özelliğidir ki bu da toplumsal ihtiyaç ve yetenekler ile irsi yönsemeleri ihtiva eder.

Bu tasnifi yapan psikologlar, anadan doğma karakterin bu iki kısmını mizaç **(tempèrement)** ve tabiat **(huy-le naturel)** deyimi ile açıklamaya çalışırlar. Bunlara göre mizaç, **«bedenin genel faaliyeti, hayati faaliyetlerin ahengi veya ahenksizliğidir.»** Huy da **«Eğilimlerin ve yeteneklerin tümü, yani her ferdin doğuştan gelen psikolojik teşekkülü demektir.»**

Fizik ve toplumsal çevre, eğitim, tecrübeler tesiriyle meydana gelen karaktere de sonradan kazanılan (Kisbî) karakter denir. Bunu da ikiye ayırırlar.

a — Ahlâki karakter, b — Psikolojik karakter.

a — Ahlâki karakter: Her insanın sosyal çevresinin ahlâki tarz ve alışkanlıklarına uygun hareket edip etmediğini ifade eden bir kavramdır. Bunda, herşeyden önce iyilik, kötülük aranır.

b — Psikolojik karater: Bir kişiyi diğerinden ayırabilen özelliklerdir. Yahutta onun davranışlarının iradi cephesidir. İster iyi, ister kötü olsun, bir insanın devamlı bir davranış şekli vardır. Kapıyı kapayışı, yürüyüşü, konuşması, yalancılığı, saldırgan oluşu, çekingenliği... hepsi ferdin psikolojik karakterini gösterir. Bunda sadece gerçeğe bakılır.

KARAKTERİN SINIFLANDIRILMASI :

Malapert, insanları karakter bakımından 6 sınıfa ayırmaktadır.

1 — Duygusuzlar: **(Apathiques)**. Bunların duyarlıkları anormal derecede aşağı ve gevşektir. Üç şekilde bulunabilirler.

a — Tam duygusuzlar: Bunlara vurdum duymazlar da denir. Ne zeki ve ne de aktiftir.

b — Zeki duygusuzlar: Hesaplarını bilirler. Yaratıcı olmaktan ziyade anlayışlıdırlar.

c — Aktif duygusuzlar: Faaliyetleri ağır ve sakindir.

2 — Duygululur: (Affectifs). Bu kısma dahil olan tipler:

a — Hissiler **(Sensitifs):** En ufak bir şeyden son derece sevinir veya üzülürler.

b — Sessiz hissiler: Eleme, gevşekliğe, aşağılanmaya eğilim gösterirler.

c — Kuvvetli hissiler: Hareketli, aktif ve zevke eğilim gösterirler.

d — Heyecanlılar: Psikolojik hayatlarında heyecanlar üstündür.

e — Üzüntülü heyecanlılar: Heyecanlarında elem üstünlük gösterir.

f — Güçlü heyecanlılar: Çabuk üzülürler ve üzüntüleri arasında bir bağ yoktur. **(J. Jak. Ruso, Bayron gibi..)**

g — Tutuklu olanlar: Özellikle derin ve heyecanlıdır. Daima belirli bir noktaya yönelmiştir. **(Napolyon, Danton gibi)**

3 — Entellektüeller **(Fikirleri için yaşayan tipler)**

a — Zihni hayatı faal olanlar yani düşünmekten zevk alanlar. **(Montaigne gibi)**

b — Teorikciler: (Spéculatifs). Üstün bir zekâyaa sahiptirler. (Kant ve Guyer gibi)

4 — Hareketliler (Aktifler):

a — Alalade aktif olanlar: Sporcular gibi.

b — Telâşlı olanlar

c — Fevkâlade aktif olanlar.

5 — Normal tipler (Tempéré).

a — Rastgele hayatta dengeli olanlar

b — Yüksek bir dengeli özelliğe sahip olanlar **(Goethe, Bufon gibi)**

6 — İradi tipler :

a — Başkaları veya nefsiyle mücadele hissine hakim olanlar.

b — Kendine hakim ve normal iş adamları.

ŞAHSİYETİN GÜRÜNÜŞÜ

Şahsiyet hayatın başlangıcında mevcut değildir; ancak o ağır ve tedrici bir psikolojik olgunlaşmanın sonucudur. Çocukta psikolojik hayatın özellikle bir şahsiyet göstermemesinin sebebi, çocuğun bir taraftan bireşim faaliyetinin yetersiz bulunması, bir taraftan da çocuğun dış âlem ile düşünen benlik arasında gerçek bir ayırma yapamamasıdır.

Çocukta şahsiyet duygusu dış realitenin teşekkülü nisbetinde olgunlaşır veya şuurun terkibi oluşumları fizik benlik, sosyal benlik, psikolojik ve moral benlik olmak üzere 3 basamakta meydana gelir. Başka bir ifade ile Şahsiyet, çeşitli alanlara göre üç görünüm arzeder.

I — Fiziki persona 2 — Psikolojik ve moral persona, 3 — Sosyal **persona.**

FİZİKİ PERSONA: Tanımadığımız insanlara göre, benliğimiz de mevcut olan tek şey fizik şahsiyetimizdir. Yani çevremizdekilere ilk tesiri fiziki personamızla yaparız. Bizim zayıf veya şişman, uzun veya kısa boylu oluşumuz, yüzümüzün ifadesi, gösterişimiz, fiziki personamızı teşkil eder. Fiziksel persona yalnız karşımızdakilere değil, aynı zamanda kendimize de tesir eder. Nitekim, bedenimizin biçimine ve güzelliğine karşı duyduğumuz gurur veya aksine ve çirkinliklerinin bizde yarattığı üzüntü ve aşağılık duygusu da yine fizik durumundan ileri gelir. Giyinişlerimiz bile bu fizik şahsiyeti tamamlar ve bize emniyet hissi verir. Bize ait olan birçok şeylerinde rolu aynıdır. Bedenimizin bize ait olduğu anlamını, harekî, affektif ve özellikle senestezik gibi bedeni duygular ile görme hayalleri sağlar, çocuk nihayet bir zaman sonra ağrının, sızının yer aldığı bedeninin kendi benliği olduğunu anlar. Yine yavaş yavaş, çeşitli denemeler sonunda, kedisi veya

başka maddeler tarafıdan bedeninde meydana getirilen tesir ve duyguların aynı olmadıklarını öğrenir. Çocuk her gün ayaklarına dokunmak, onları birbirlerine sürtmek ve aynı zamanda görmekle aynı organlarla ilgili duyguları bulur. Bu arada dış çevreden gelen duyular da diğerleri içinde şarttır. Çocuk, gözlerini kapadığı zaman dış dünyasının büyük bir kısmı kaybolur. Beden ile dış dünyadaki objeleri ayırma çok geç ve ağır şekilde tamamlanır.

Preyer'e göre, aşağı yukarı bir yaşına yaklaşan bir çocuğun henüz bir şekeri ayağına götürdüğünü görmek pek nadir değildir.

SOSYAL PERSONA : Şahsiyetin ikinci basamağını sosyal persona veya benlik teşkil eder. Sosyal benlik, «**Ferdin diğer fertlerle, gruplarla ve nihayet büyük topluluklarla olan karşılıklı münasebetlerinde kolaylık, incelik ve rahatlık kazanmasıdır.**» Bu şekilde fert topluluğun içinde bir taraftan özbenliğini, diğer taraftan da sosyal benliğini ve nihayet şahsiyetini bulmuş olur.

Sosyal benkli, çocuğun davranış gelişmesiyle belirir. Çocuk çeşitli tecrübeler sayesinde sosyal bir varlık olur. Küçük çocuk yavaş yavaş hareket etmesini, başlangıçta kaba şeyleri, daha sonrada karışık şeyleri kullanmasını, çevresindekilerle temasla alışkanlıklarını ve bilgilerini öğrenir. Kazanılan bu şeyler bidayette taklitle sağlandığı halde zamanla mantıki bir hal alır. Ve nihayet toplumdaki denemelerle kazanılan bu benlik grup birliği içinde bir kişi hüviyetini almağa başlar. Ferdin sosyal personasını kazanması tamamen bir eğitim işidir. Bunda okul özellikle aile eğitimi önemli bir rol oynar.

Bir fert olarak içinde bulunduğumuz toplumda yapacağımız bir iş, oynıyacağımız bir rol vardır. Bu rolü diğer fertlerle birlikte oynamak zorundayız. Bundaki başarımız, insanlarla olan münasebetlerimizi iyi ayarlamamıza ve bunları kuvvetlendirmemize bağlıdır. İnsanın sosyal personası kuvvetlendikçe, moral gücümüz arttıkça, onun sosyal alanı da genişler ve derinleşir. Bunun sonucunda da ferdin toplumdaki fonksiyonları artar, ve sosyal persona değer bulur. Bazı fertlerin, sosyal alanları dar olduğu için sosyal personaları zayıf kalmış ve gerçek değerlerini bulamamışlardır. Netice itibariyle bir insanın başarısı, intibakı, bir bakıma göre mutluluğu, sosyal alanının genişliği ve derinliği ile sosyal alanı meydana getiren bağların sağlamlığına ve devamlılığına bağlıdır.

MORÖL BENLİK. İnsanın bir de moral, manevi tarafı vardır. Buna «**Moral persona**» veya «**moral benlik**» denir. Bu benlik veya persona daha geç kazanılır. Çünkü, fikirler ve duyular dünyası uzun süre çocuklara kapalıdır. Moral persona özellikle erginlik devresiyle bir-

likte gelişir. Zamanla insan içinde gerçek düşünme ve moral benliğini duyar.

Fertte bulunan, çeşitli duygu, istek, düşünce, ihtiras, hayal ve hayal kırıklığı gibi psikolojik olaylar, kamçılayıcı ve yaratıcı veya aksine bastırıcı olarak iç hayatımıza **(moral personamıza)** tesir ederek, onun bütünlüğüne ahenk veriler. Bazan moral persona tesirini beden ve fizyonomi üzerinde gösterir. Bununla beraber insan herşeyi dışarı vurmaz. Hatta başka türlüde görünebilir. Moral persona, fiziksel persona ile ne derece samimi ise fert de o nisbette rahattır. Dolayısiyle ruh sağlığı yerindedir. Aksi halde her iki persona arasında bir çatışma görülürki o zaman da kişide ruh sağlığı bozukluğu belirir. Yüksek seviyeli bir moral persona, fiziksel persona ile daima samimidir. O göründüğü gibidir, içi başka dışı başka değildir. Cesurdur.

Moral persona,ne kadar güçlü ve yüksek duygularla beslenirse, o derece zengin ve asil bir durum gösterir ve her şevin üstüne çıkar.

ŞAHSİYETİ MEYDANA GETİREN FAKTÖRLER

Şahsiyetimizi meydana getiren faktörleri şöylece sıralamak mümkündür: Veraset, Biyolojik faktörler, Fizyolojik faktörler ve çevredir.

VERASET

Şahsiyetimize tesir eden faktörlerin başında gelir.

Veraset nedir? «**Veraset herhangi bir canlının sahip bulunduğu psikolojik ve bedeni özelliklerin, kendi soyundan inen fertlerde türlü şekil, derecede ve zamanda miras olarak görünmesidir, veya veraset canlının, kuşaktan kuşağa devrettiği devamlı veya periyodik özelliklerin tümüdür.**» Biyolojist'lere göre de «**veraset, hücrenin çekirdeğinde bulunan genlerin, nesilden nesile devreli veya devamlı olarak naklettikleri, manevi maddi vasıflardır.**» Bu duruma göre bazı kuşaklarda özelliklerin geçişi devamlı, bazılarında ise aralıklı olarak görülür.

VERASETLE İLGİLİ GÖRÜŞLER :

Verasetle ilgili olarak ortaya birçok görüşler atılmıştır. Başlıcaları şunlardır: 1 — Biyologların görüşleri, 2 — Psikologların görüşleri, 3 — Ortalama ilmi görüş.

BİYOLOGLARIN GÖRÜŞLERİ :

Darvin ve Lamark, veraseti kendi açılarından açıklamaya çalışmışlardır. Darwin, hayat mücadelesine uyabilenlerin yaşadığını, diğer

lerinin yer yüzünden kaybolup gittiklerini ileri sürüyordu. Buna göre **«verasete tesir eden bizzat çevre değil, tabiatta mevcut tasfiye kanunu»dur. Tabiatın şartlarına dayanabilenleri yaşatır ve neslini devam ettirir. Bu şartlara uyamıyanları ise tasfiye eder.»** Bu duruma göre, Darwin, çevreye, ancak kuvvetlileri ayırmak, zayıfları yaşama hakkından menetmek gibi bir rol tanıyor. Bu hali tabiatın bir kanunu olarak kabul ediyor. Meselâ, bunlara göre deve uzun müddet susuzluğa katlanabildiği için çölde yaşamak imkanını bulmuş, katlanamıyanları tabiat ayırmış ve yok etmiştir.

Lamark ise, çevreden gelen zorlamaların ve ihtiyaçların yeni organlar yarattığını ve böylece canlıların çevreye uyduklarını ileri sürüyordu. Bu suretle verasette çevreye önem veren Lamark; çalışan veya çalışma ihtiyacında olan organların geliştiğini ve çevreye göre değişikliğe uğradığını, bu değişikliklerin nesilden nesile intikal ettiğini, çevrede yaşamak için lüzumsuz hale gelen organların da nesiller boyunca küçüldüğünü savundu ve bu fikirleriyle bir hayli taraftar topladı. Buna göre devenin çölde yaşaması, onun dış görünüş ve iç orgalnarında çevreye uygun değişmelerin meydana gelmesi ve bu suretle çölde yaşama kabiliyetini kazanmış olmasındandır.

Bilginler genel olarak bu görüşte Darwin'i haklı bulmuşlar ise de, Lamark'ın tabiat fikirleri insaflı, yaşatıcı ve yetiştirici bulunması bakımından daha caziptir.

papaz

Mendel: Çekoslovakyalı bir papaz olan Mendel (1866) bezelye çiçeklerinin renkli ve renksiz cinslerini çiftleştirerek müşahadede bulunmuştur. Bu müşahadelerinden, verasetin nesilden nesile intikalinde hakim olan bir kaide bulmuştur. Bu kaideye mendelizm adı verilmiştir. Mendelizmin esasını anlamak için basit bir misal verelim. Aralarında sadece siyah ve beyaz özellik farkı olan iki kobay'ı çiftleştirdiğimizi farzedelim. Doğan melez kobaylar tamamen siyah olacaktır. Çünki, siyah olan renk dominant (üstün) bir vasıf olduğu için kendisini bu nesil üzerinde göstermiştir. Bununla beraber, gerçekten beyaz renkli kobayın nesli de kaybolmuş değildir. İlk nesildeki siyah renkli kobayların, genlerinde gerileyici bir vasıf olarak saklıdır. Bu vasıf ilerde tekrar ortaya çıkacaktır. Fakat burada tesiri yoktur. Melezler, görünüş itibariyle saf ırk siyah kobaydan ayırt edilemezler. İki melezi de kendi aralarında birleştirecek olursak, meydana gelecek olan iki nesil kobayların % 75 i yine siyah, % 25 i ise beyaz olacaktır. Ayrılma orantısı 3: 1 olur. Burada beyaz vasıf tekrar ortaya çıkmış bulunuyor. Şayet bu ikinci neslin beyaz kobaylarını aralarında birleştirirsek, üçüncü nesil artık melez olmaz ve aslına dönmüş olur. İşte mendelisme'de bu olaya **«geriye dönüş-Aslına dönme»** denir.

hücre

Kobaylarla ilgili olan basit misalimiz, mendelizm hakkında bir fikir verebilir. Yalnız, çeşitli psikolojik özellikleri, mendelism'e göre insanlarda takip etmek oldukça zordur.

çekirdek
stoplasma
zar

YENİ TEORİLER :

İnsanlar yumurta ve sperme denilen iki jenital (eşeysel) hücreden meydana gelir. Çocuğun bütün gelişme potansiyel güçleri o anda belirir. Her hücre gibi döllenmiş hücre (zigot) de bir çekirdek, stoplasma (Gytoplasm) ve zar vardır. Veraseti tayin eden faktörler çekirdeğin içinde bulunur. Bu faktörler boyanabilen bir özelliğe sahip oldukları için kromozom «Chromsom» adını alır. Kromozomların sayısı türden türe değişir. İnsanda bunlar 24 çifttir. Yalnız eşeysel hücrelerde kromozom sayısı sadece 24 tür. Anadan gelen 24 kromozom ile babadan gelen 24 kromozom birleşince 48 kromozomlu bir beden hücresi meydana gelir, ve çoğalmaya başlar.

Döllenmiş olan bir yumurta bölünme suretiyle çoğalır. Bölünmede hücrenin kromozomları ve genleri de bölünür. Bölünen kromozom ve genler sonradan meydana gelen her hücreye geçer. Bölünen hücre onu meydana getiren hücrenin aynıdır. Döllenmiş hücre önce ikiye, sonra tekrar ikiye... bölünerek çoğalır. Hücre iki hafta kadar bölünme yaparak çoğaldıktan sonra bu hücrelerin bir kısmı ayrılarak organizmayı meydana getirir. Diğer bir kısmı da içi «amniyos» sıvısıyla dolu amniyos kesesini meydana getirir. Bundan sonra da hücreler hem çoğalmaya devam eder, hem de farklılaşır. Bu farklılaşmada sinir, kas ve iç organları ile kemikler meydana gelir. Beşinci aydan itibaren çocuk döl yatağında hareket etmeye başlar ve çeşitli tepkiler yapar, 270-295 gün sonra da dünyaya gelir.

Beden hücreleri incelendiği zaman kromozomların çifter çifter olduğu görülür. Yalnız erkek ve kadın kromozomları çift dizilme bakımından birbirlerinden farklıdır. Kadındaki kromozomlar 24 çitftir. Erkeğin kromozomları ise 23 çift ve iki tektir. Erkek kromozomlarının son iki tekten birincisine (X), ikincisine ise (Y) kromozom'u denir. Kadında ise bir çift (X) kromozom'u vardır. «X ve Y» e cinsiyet kromozomu denir. Çünki cinsiyetimiz bizdeki birleşmenin «XX» veya «XY» olmasına bağlıdır. Bu suretle birleşmedeki «XX» dişi cinsiyeti, «XY» ise erkek cinsiyeti meydana getirir.

Her kromozom üzerinde araçlarla dahi gözlenemiyecek kadar, boncuklar gibi dizilmiş cisimcikler vardır. Kromozomlarda gizlenen bu veraset faktörlerine **«Belirtici»** anlamına gelen **«genler»** denilir. Bunlar canlının sayısız özelliklerini, nesilden nesile intikal ettirirler.

Genler bağımsız olarak hareket etmezler, Onlar, hem birbirleriyle, hem de çevre şartlarıyle karşılıklı işbirliği halindedir. Bu çok kompleks olan faaliyet içinde, bir genin yer değiştirmesi, yeni kombinezonlar teşkil etmesi, canlının herhangi bir özelliğinin değişmesine sebep olabilir. Bu değişmelerin bir kısmı genlerle nesliler boyunca devam eder, bir kısmı da genlerdeki kombinezon değişikliğini meydana getiren tesirler ortadan kalkınca tekrar değişmeler ilk haline dönerler. Biyolojistler hücre çekirdeğinde meydana gelen ve veraseti tayin eden bu değişmelerin sebebini çevreye bağlamışlardır.

Yeni teoriler arasında «**Mütasyon**» a da değinmek faydalı olacaktır. Mütasyon, bilinmeyen sebeplerle (bazılarına göre, çevrenin tesiriyle) hücre çekirdiğindeki kalıtım faktörlerinin ani olarak değişmesinden ileri gelmektedir. Bu değişmenin çevre şartlarına uyabilmek amacı ile meydana geldiği zannedilmektedir. Mutasyonların ekserisi farkedilmiyecek kadar küçük değişiklikler yaparlar. Herkes tarafından görülebilecek büyük mutasyonlar az olur. Mutasyonların çoğu, canlının yaşama kabiliyeti azaltacak mahiyette zararlıdırlar. Bazıları da faydalı olabilirler. Son senelerde yapılan deneylere göre zehirler, çok aşağı ve yukarı ısı dereceleri, rondgen ve radyum ışınları çok sayıda mutasyon meydana getirebilmektedir. Bitki veya evcil hayvanlarda görülen çok büyük şekil ve renk değişikliği böyle birden beliren mutasyonlarla meydana gelmişlerdir. Meselâ, bir mutasyonla yabani pancardan şeker pancarı, yabani cinslerden katmerli süs çiçekleri çıkmışlardır. Hayvanlar arasında görülen boynuzsuz sığır ve keçiler, kısa bacaklı köpek ve koyunlar normallerinden birer mutasyonla hasıl olmuşlardır. İnsanlarda da birçok hastalıklarla, anormal vücut yapılarına (Kanama hastalığı, cücelik, el ve ayak parmaklarının noksan veya fazla sayıda olması, tavşan dudağı gibi), ihtimal üstün birçok vasıflara (müzik, resim ve matematik kabiliyet gibi) mutasyonlar sebep olmuştur.

Hattâ, bazı bilginler, bir kadının hayatına karışan ilk erkeğin, sonradan dünyaya gelecek olan çocuklara tesir ettiğini iddia etmek suretiyle, mutasyon olayında daha ileri gitmişlerdir. Aşağıdaki çeşitli yazılar bu hususu açıklamaya çalışmakta ise de, henüz kat'î cevap vermek için zaman çok erkendir.

«Bu garip hadiselerin ne olduğunu izah etmek için Yunanlı yazar Helio Doros'un eski devirlerde Habeşistan'da cereyan etmiş olan bir hâdiseyi nasıl naklettiğini tekrarlamak kâfidir. Yazara göre, Kraliçe Bersine beyaz bir çocuk dünyaya getirdiği vakit, hadise Habeşistan çapında bir skandala sebep olmuştu. Zira Kraliçe de eşi Kıral Hydapse de siyah ırka mensuptu. Kıraliçenin kırala ihanet ettiği ve bu beyaz çocuğu, beyaz bir adamdan edinmiş olduğu iler sürüldü. Fakat yapılan tahkikat neticesinde garip bir şey meydana çıktı. Kıraliçenin iki seneden beri sarayda beyaz bir şahısla karşılaşmadığı anlaşıldı. Doktorlar şaşırıp kalmışlardı. Nihayet birkaç sene evvel saraya beyaz bir şahsın gelmiş olduğunu ve o şahsın Kıraliçe üzerinde ruhî bakımdan silinmeyen bir hatıra bırakmış olduğunu ileri sürdü. Hadise böylece anlaşılmayan bir muamma olarak kaldı. Bugün böyle bir hadise ilmî olarak nasıl izah edilebilir? İşte âlimler hâlen bu sorunun cevabını aramaktadırlar. Birçok kimseler böyle bir hadisenin zamanımızda gayet kolay izah edilebileceğini ileri sürebilirler. Bulacakları tek izah da ihanettir.»

«Fakat birçok araştırmalar bu gibi hadiselerin bu kadar basit bir şekilde izah edilemiyeceğini meydana çıkarmıştır. Bunun böyle olduğunu izah etmek için 1946 senesinde Cezayir'de bir doktorun yapmış olduğu müşahadeleri ihtiva eden bir tezden bahsetmek lâzımdır. Henri Laruente ismindeki bu doktor, eşlerinin rızası ile altı kadına sun'î ilkah metodu tatbik ederek onlara çocuk sahibi olmak imkânını sağlamıştır. Bilindiği gibi, suni ilkah metodu halen Amerika'da hattâ Avrupa da tatbik edilen bir usuldür. Bu çocuksuz aileler, aile doktorlarına müracaat etmekte ve hususî bir vesika imzalıyarak sun'î ilkahla çocuk sahibi olmak istediklerini bildirmektedirler. Bunun üzerine doktor zevceye bir tüp içinde bulunan meçhul bir şahsın hücrelerini zerketmekte ve bilâhare genç kadın anne olmaktadır. Suni ilkah usulü ile bugün dünyaya gelmiş yüzlerce çocuk vardır. Fakat doktor Henri'nin yapmış olduğu müşahade garip bir gerçeği ortaya koymuştur. Doğan çocukların altısı da fizyolojik olarak babaları sayılan şahıslara değil nüfuslarında kayıtlı oldukları kimselere yani annelerinin eşlerine benzedikleri görülmüştür.»

«Bu benzerlik sadece ruhî de değildir. Bir takım bedenî vasıflar, meselâ, saç rengi, göz rengi gibi vasıflar kendileriyle fizyolojik ilgileri olmıyan kimselerin saç ve göz rengine benzemektedirler. Bu nasıl olmuştur? Çocuklar, nasıl olmuş da dünyaya gelmeleri bakımından fizyolojik hiçbir rol oynamamış bulunan bu kimselere benzemektedirler. Buna henüz bir cevap bulunamamıştır. Tahmin edilen bir tek şey vardır. O da şudur: Bu altı genç karının hayatlarına ilk giren erkekler kocaları olmuştur. Her altısı da ilk olarak onları tanımışlardır. Bu ilk tesirin genç kadınların fizyolojik yapısında, sonradan dünyaya gelecek olan bütün çocuklara tesir edecek bir değişiklik husule getirdiği tahmin edilmektedir. Bu doğru ise, o zaman bir genç kızın hayatına karışan ilk erkeğin ne kadar önemli olduğu derhal anlaşılır. Aynı zamanda tabiatın genç kızı neden hususî bir şekilde yaratmış olduğu da izah edilebilir. Zi-

ra tabiat hiçbir zaman mantıksız birşey yapmaz. Daima her şeyin bir sebebi vardır.»

«Tekâmül nazariyesinin babası meşhur âlim Charles Darwin de bu konu üzerinde durmuş ve enteresan bir misal göstermiştir. Lord Morton isminde bir şahsın cins bir arap kısrağına eş olarak bir zebra getirtmiş olduğunu nakleden âlim kısrağın o sene yavru yapmadığını, fakat üç sene sonra kendisine eş olarak cins bir at verildiği vakit doğan yavrularının zebraya benzediğini anlatmıştır. Zebralar gibi derilerinin çizgili ve yelelerinin sert olduğunu belirtmiştir. Cins tay satanlarda bu hususu kabul etmektedirler. Cinsleri aynı olan tayların fiatları değişiktir. Bunun sebebi bu tayların annelerinin ilk olarak ne cins bir ata eş olduğunun hesaba katılmasıdır. Zira ilk olarak cins bir ata eş olan bir kısraktan cins bir tayın dünyaya gelmesi daha çok muhtemeldir.»

«Tanınmış biyologlardan Jacques Lecomte'a göre irsiyet meselesi henüz tam olarak halledilmiş değildir. İrsi vasıfların intikalinde genlerden başka henüz bilinmiyen ve muhtemelen organizma içinde uzun müddden kalabilen bir takım kimyevî unsurların, irsi vasıfların intikaline tesir etmeside mümkündür. Nitekim Dr. Benoit tavşanlarına bir kimyevî madde zerkederek ana tavşanlardan ayrı bir cins elde etmiştir.» (Hürriyet gazetesinden alınmıştır. 1963).

Kromozom üzerinde bulunan genler pekçok çeşitli kombinezonları meydana getirirler. Bu kombinezonların herbiri belli bir özelliğin ortaya çıkmasını sağlar. Bu duruma göre her kombinezon yeni bir tip meydana getirir. Bu tipler sonsuz denecek kadardır.

İnsanın yumurta ve spermasındaki kromozonlarda, gerçekte olduğu gibi değil de sadece birer tane gen bulunmuş olsa bile bu hücrelerin çeşitli birleşimleriyle 16777216 ayrı fert meydana gelmesi mümkündür. (Bu rakam 2 sayısının 24. kuvvete çıkarılmasıyle elde edilmiştir.) Fertler arasında görülen bu kadar sonsuz denebilecek özellik ve ayrılıklar; genlerin teşkil etmiş oldukları çeşitli kombinezonlardan ileri gelmektedir. Veraset yolu ile nesilden nesile intikal eden bu özellikler Mendel Kanunlarına göre olmaktadır.

PSİKOLOGLARIN GÖRÜŞLERİ :

«Şahsiyet özelliklerinin gelişmesinde verasetin mi yoksa çevrenin mi tesirleri daha kuvvetlidir?» sorusu ilgilileri yıllarca uğraştırmış ve onları çeşitli araştırmalara sevketmiştir. Bu sorulara kestirme bir cevap vermek mümkün değildir. Her iki faktörün de ayrı ayrı tesir ve önemini kabul etmek gerekir.

Psikologlar iki görüş etrafında toplanmışlardır :

I — İyimser olanların görüşü **(Veraseti inkâr edenler):** Bu görüşe sahip olan Behavioristler, veraseti tamamen inkâr ederler ve insan hayatını etki - tepki sistemi olarak açıklamaya çalışırlar. Bunlara göre **«sosyal ve tabiî çevreden gelen tesirler karşısında takındığımız tavır ve davranışlar bizim şahsiyetimizi meydana getirir.»** Bu görüşün başında Watson gelir. Gerçekten Watson ferdi farkları, yetenekleri tanımadan, eğitimin herşeyi yapacağına inanıyor. Buna göre **«çocukların baba ve annelerin tavır ve davranışlarda benzemeleri belirli sosyal olaylar içinde bu tepkileri onlardan öğrenmiş olmalarındandır.»**

watson, aşağıdaki sözleriyle eğitimin herşeyi yapmağa muktedir bir güç olduğunu açılamıştır. **«Bana sıhhatli ve normal yapılı bir düzüne çocuk veriniz, tesadüfen seçtiğiniz herhangi birini doktor, hâkim, tüccar, dilenci, hırsız yapmayı taahhüt ederim. Bu çocukların ırkları, milliyet ve aileleri, şahsi kabiliyet ve temayülleri ne olursa olsun netice değişmez.»**

Bu arada çevrenin aşırı derecede önemini belirtmek isteyen H. G Welles ile De Condolle'dan da bahsetmek gerektir. Welles, İngiltere'de uygun bir çevre bulamadığı için kabiliyetlerini ortaya koyamıyan, binlarce Newton'ların, Darwin'lerin, Bacon'ların sönüp gittiklerini, dünyada sivrilmiş şahsiyetler kadar, içlerindeki güçleri çevrelerinin müsait olmaması yüzünden ortaya koyamamış yüzlerce bilginlerin yaratıcı sanatkâr ve dehaların bulunduğunu ileri sürmüştür. De Coldolle'de yaptığı incelemede fen adamlarının gençlikte iyi bir eğitime tâbi tutulduklarını sosyal çevrenin hâkim bir rol oynadığını belirtmiştir.

Eski devirlerde de bu görüşün izlerine rastlanmaktadır. Vaktiyle Romalı Kintilyan, «bir kimsenin diğer bir kimseye üstün olmasını kabul ediyorum. Bunun için birinin daha fazla ve diğerinin daha az şeyler elde etmesini tabiî görüyorum. Fakat, istek ve çaba sayesinde bir kimsenin hiçbir şey elde edemiyeceğine inanamıyorum.» demiştir.

Bu konuda Sokrat ve Eflâtun'da aynı fikirlerde bulunmakta idiler. Eflâtun «iyiliği bilen, iyilik yapar. Yapmıyon onu bilmiyor demektir. Fazilet bilgidir. Fenalık cehalettir.» diyordu. Yine eğitimin büyük kudretine inanan Eflâtun, hayali ideal devletinin ancak eğitim vasıtasiyle gerçekleşeceğine inanıyordu.

Aristo'da aynı fikirde idi. O da faziletin kazanılmasında tabiat ve düşünce ile beraber alışkanlığın büyük rolü olduğuna inanıyordu.

Erasmus da çocuğu ham madde olarak kabul ediyor ve; ona iste

diğin şekli vermek senin elindedir. Bunu yapmazsan vahşi bir insan elde edersin, yaparsan mükemmel bir insan kazanırsın diyordu. Zalsman ise, çocuğun kalbini bir muma benzetiyor ve eğitkenin buna her şekli verebileceğini ileri sürüyordu. Kant, Pestalotzi ve Con Lok da hep ayni kanaatta idiler.

Gerçekte çevre şahsiyetin teşkilinde önemli bir faktördür. Fakat Watson ve taraftarlarının ileri sürdükleri gibi çevre herşey değildir.

2 — Kötümser olanların görüşü (Mutlak verasetçi görüş) : Bazı eğitimciler de insanların yetiştirilmesinde eğitimin rolünü tamamen inkâr eder ve yaratılışı esas olarak alırlar. Bunlara göre eğitim muvakkat bir zaman için insanlara yaldızlı bir elbise giydirir. Fakat elbisenin içindeki ferdin esasını değiştirmez. Aynı zamanda eğitim bir cilâ gibidir. Zamana dökülür ve altından gerçek olan veraset çıkar.

Behavioristlerin «Kır atın yanında duran, ya huyundan, ya suyundan kapar.» ata sözüne yaklaşık bir görüş ileri sürerlerken eğitimi inkâr eden, mutlak verasetçilerde «ot kökün üstüne biter,» «otu çek köküne bak», «anasına bak kızını al.», «âsil azmaz, bal kokmaz, kokarsa yağ kokar çünkü aslı katıktır.», «Kartalın yavrusu kartal olur.» Ata sözlerini ileri sürerek kendilerini haklı çıkarmak isterler.

Mutlak verasetçi görüşün başında Filozof Şopenhaver'i görüyoruz. Ona göre, «her tabii şeyin bir niteliği olduğu gibi, her insanın da değişmez irsî bir karakteri vardır. Hareketlerimiz bu irsî karakterin görünümleridir. Eğitim karakterin esas yönünü hiçbir zaman değiştiremez. Eğitim ancak bu meselenin esası hakkında bizi aydınlatan bir vasıtadır. Yani eğitim vasıtasiyle kazanılan her karakter irsî eğilimlerin mahiyetinden ve sistematize edilmesinden başka birşey değildir. Fena ve bencil bir insan eğitimle ancak bencilliğini ve fenalığını daha iyi anlar ve hayatta daha kurnaz ve tedbirli olur.»

Şopenhaver verasetin oynadığı büyük ve sarsılmaz rolünü açıklamak için birçok misaller ileri sürmüştür. Meselâ, meşhur yankesici ve insan eti yiyen ve sonradan yakalanarak idam edilen Skoçyalı bir adamın kızı uzun zaman normal insanlar arasında büyümüş ve iyi bir eğitim görmüştü. Yaşı ilerledikçe kızda insan eti yemek arzusu uyanmış ve bunun içinde diri diri gömülerek öldürülmüştü. Şopenhaver, ayrıca zalim Neron'un Senek gibi çok değerli bir kişinin elinde büyüdüğünü, sonradan babası Domitiyüs gibi zâlim olduğunu ileri sürer.

Anatomi ve fizyoloji bilginlerinin verasete büyük önem vermeleri de Şopenhaver'in de fikirlerini bin hayli güçlü kılmıştır.

Meşhur Broka, canilerin kafa taslarında bir takım özellikler bulunduğuna inanarak atavizmi savunuyordu. Lombrozo, atavizm görüşü suçlular ve mücrimler antropolojisinde ele alarak doğuştan gelen cani tipinin ispatına çalışmıştır. Bu fikir çevrede bir hayli ilgi toplamıştır.

İstatistikler de veraset görüşünü bir hayli kuvvetlendirmekte idi. 1730 yılında Amerika'ya gelen (Juke) adında bir alkoliğin neslinden 709 çocuk olmuştur. Bunların 180'i geri zekâlı 76 sı mücrim olarak kayıtlıdır. Kadınların 952 si de fuhuş âlemine dalmışlardır.

Yine 1869 da Francis Galton, istatistik metotlara dayanarak üstün bir zekâya sahip olanların çevre şartları ne olursa olsun, bütün engelleri yenerek yollarını bulabileceklerini ileri sürmek suretiyle dehanın irsî olduğunu açıklamaya çalışmıştır.

Veraset gücünü açıklamak üzere birçok olgular ileri sürülmüştür. Bunlardan en tipik olanı şudur : Bir Amerikalı, Okyanus adalarının birinde üç yaşında bir çocuğu evlâtlık olarak alıyor. Çocuğu Manila şehrine getiriyor. Ona Petrito adını veriyor. Amerikalı, çocuğun terbiyesine çok önem veriyor. Petrito, İspanyolca, İngilizce ve Fransızca öğreniyor. Genç Petrito tam bir centilmen olarak yetişiyor. Avrupa gezisinden döndükten iki yıl sonra genç Petrito dağlarda yaşayan kabilesine dönüyor. Aadan bir hayli zaman geçtikten sonra, çocuğun kabilesi çevresinde inceleme yapan bir Alman turisti Petroya'ya rastlıyor ve onunla konuşuyor. Bu suretle birden bire ortadan kaybolan gencin gerçek durumu ortaya çıkıyor.

İşte bu görüş ve olgunlar, XVIII. yüzyıla kadar eğitime karşı olan iman ve ve inancı kuvvetle sarsmış ve verasete üstün bir yer sağlamıştır. Fakat bu görüş bugün itibarda değildir. Her olgunun oldukça karanlık tarafları vardır. Bunların doğruluğunu açıklıyan ortada ilmi bir inceleme ve araştırma da yoktur.

3 — Ortalama ilmî görüş : Yukarıda açıklanan iki görüşü uzlaştıran bir görüştür. Ortalama ilmî görüş şu metodlarla araştırmalarını yapmıştır. Aile tarihçeleri metodu, İkiz kardeşlerin hayatlarını inceleme metodu ve Korrelâsyon metodudur.

Aile Hayatını İnceleme Metodu : Bu metotla iyi ve kötü yandan tanınmış ailelerin geçmişleri incelenmiştir. Aileler hakkında yapılmış bir iki incelemeyi anlatalım. Bunlardan bir H. H. Goddard tarafından yapılan bir aile incelenmesidir. İncelediği aileye Goddard uydurma bir ad vermiş, Kallikak demiştir. Ailenin ilk ceddi, Amerikan ihtilâlinde genç bir asker olan Martin Kallikak'tır. İhtilâl zamanında Martin, geri zekâlı bir kızla evleniyor ve ondan bir oğlu dünyaya geliyor. Bu oğlundan da 480 fertlik bir nesil ürüyor. Bu 480 kişiden 143 ünün ebleh, 46 sının normal olduğu tesbit ediliyor. Geri kalanın durumu tesbit edilemiyor.

Harpten sonra Martin ikinci defa üstün zekâlı bir kadınla evleniyor. Bu evlenmeden 496 kişi meydana geliyor. Bunlardan ikisi hariç, diğerlerinin normal veya normal üstü bir zekâya sahip oldukları tesbit ediliyor. Aynı adamın biri geri zekâlı, diğeri üstün zekâlı bir kadınla evlenmesinden meydana gelen ve aynı toprakta yaşayan bu iki sülâlede görülen fark tamamen varasetten ileri gelmektedir.

Buna benzer bir incelemeyi de A. E. Winskip yapmıştır. 1667 de İngiliz güzeli ve üstün zekâlı Elizabet Tutkil; Richard Edwards adında bir erkekle evleniyor. Bu evlenmeden bir erkek ve dört kız çocuk dünyaya geliyor. Karısı öldükten sonra Richard ikinci defa orta zekâlı bir kızla evleniyor. Bu evlenmeden de 3 erkek, iki kız çocuğu meydana geliyor. İkinci evlenmeden doğan çocuklar arasında hiçbir kimse normalin üstünde çıkamadıkları halde, ilk evlenmeden doğanlar arasından, kadın ve erkek birçok profesör, doktor, rektör, tanınmış yazarlar, mebuslar, senato üyesi hatta Cumhurbaşkanı yardımcısı gibi tanınmış kişiler ortaya çıkıyor.

Bu alanda Galton, Pearson, Terman ve daha birçokları tarafından yapılan aile incelemelerine göre, verasette geriliklerin ortaya çıkmasında anneler, babalara nazaran daha tesirli bir rol oynamaktadır.

İkiz kardeşlerin hayatlarını inceleme metodu: Bu metotla, ikizlerin birbirlerine benzerlikleri ortaya konmak suretiyle verasetin tesiri gösterilmeye çalışılmıştır. Veraset konusu üzerinde statistik metotlar kullanarak ilk defa araştırma yapan Francis Galton olmuştur. Gayesi, eğitim ve verasetin tesirini incelemek ve bunların sınırlarını tesbit etmektir. Galton, eğitim ve veraset meselesini kesin olarak çözememekle beraber, ikiz kardeşler üzerinde yaptığı inceleme sonuçları çok enteresandır.

Bedenî benzerlikleri dolayısiyle anneyi bile şaşırtan iki erkek kardeş hakkında F. Galton şunları anlatıyor: «A.. Hindistan'dan geliyordu. Gemi birkaç gün gecikerek Londra'ya varmıştı. Londra'daki kardeşi rıhtımda kendini karşılamaya gelmişti. Hindistandan gelen kardeşi A.. annesini görmek üzere acele ile koştu. Anne çok sinirli idi. A.. kapıyı açıp eve girince - nasılsınız anneciğim? diye, hasret dolu bir sesle ona koştu. Anne ise yeter artık yaptığın bu şakalar, ne kadar endişeliyim biliyorsun, A.. nerede? diye bağırıyordu. A.. rıhtımdaki kardeşi gelinceye kadar, annesine kendisinin Hindistan'dan gelen oğlu olduğuna bir türlü inandıramamıştı.»

Galton, ikiz kardeşlerin zihin ve gelişim bakımından da birbirlerine benzediklerini ileri sürmüştür. Bu hususta Galton şunları anlatmaktadır: «II/35 oranında ikizlerde de aynı duygu, aynı fikir, aynı zevk, aynı hareket arzusu, aynı zamanda ortaya çıkıyor. Meselâ aynı şarkıyı ikisi birden düşünüyor, birinin başladığı bir cümleyi diğeri tamamlıyor.» Galton, şu örneği vermektedir. «İkizlerden A.. İskoçya'nın bir şehrinde bulunuyordu. Dikkatini çeken ve zevkini okşayan bir şampanya takımı almış ve erkek kardeşi B.. ye sürpriz yapmayı tasarlamıştı. Bu hâdiseler cereyan ettiği sırada B.. Londra'da aynı tipte ve güzellikte bir şampanya takımı alıyor. O da kardeşi A.. ya sürpriz yapmayı düşünüyor, aynı gün birbirlerine hediyeyi postalıyorlar.»

Johannes Lange, verasetin beden yapısında gösterdiği benzerlikler kadar davranışlarda da aynı benzerliklerin meydana gelebileceğini belirten şu orijinal incelemeyi yapmıştır: Lange, bir hapishanede 13 ü özdeş olan 30 ikiz eşi mahkûmu ele aldı. 13 özdeş ikizin on çiftinde görülen suçların daha evvel kardeşleri tarafından da işlendiğini tesbit etti. Yalnız üç çift ikizin birbirinden ayrı suç kayıtları bulunabildi. Bu suretle özdeş yumurta ikizlerinde suç işleme davranışlarının da, bütün diğer davranışlar gibi eşit olduğu ortaya çıktı. Fakat ayrı yumurta ikizleri aynı çevre tesirleri altında kalmalarına rağmen suç işleme davranışlarında bir benzerlik görülememiştir.

Dr. Franz Kalman, önce birbirlerine benzemiyen ikizlerin hayatlarını incelemiş, onların üçer ay arayla öldüklerini tesbit etmiştir. Daha sonra aynı hücrenin bölünmesinden meydana gelen ikizlerin hayatlarını incelemiş ve şu sonuca varmıştır: Yıllarca birbirlerinden ayrı yaşamış olsalar bile, ikizlerden biri ölünce, öbürü de birkaç gün içinde mutlaka ölüyor.

Genel olarak psikologlar, ikizleri iki ayrı vücutta, aynı zevkleri ve aynı hisleri ve davranışları taşıyan iki ruh olarak kabul ederler. Ve bunların arasında mümkün olduğu kadar fark yaratmanın, aynı şekilde giydirmemenin, onlara ayrı kişiler gibi davranmanın şart olduğunu ileri sürerler. Nitekim Sorbonne Üniversitesi Profesörlerinden Rene Zazze, 1000 kadar ikiz üzerinde yirmi yıl süre ile inceleme yapmış, onlara çeşitli testler uygulamış ve neticeyi bir raporla açıklamıştır. Bu rapor gayet manidardır. Profesör raporda şunları belirtmektedir: «ikizler, bilhassa çocukluktan beri aynı şekilde giyindikleri, aynı şekilde terbiye edildikleri ve aynı çatı altında aynı şekilde yetiştirildikleri için birbirlerini, kendilerinin bir ikinci şahsiyeti gibi telâkki etmektedirler.»

«Bu telâkki yüzünden ikizler, büyüdükleri ve özellikle evlilik çağına geldikleri zaman birtakım meseleler doğmaktadır. Beraber büyümüş

olan ve birbirlerinden farklı bir şahsiyete sahip olduklarını senelerce farketmemiş olan ikizlerden birinin evlenmesi daima diğeri için bir dram teşkil etmektedir. Bu dramlar bazan yalnız kalan kardeşin bu yalnızlığı hazmedemiyerek kendini alkole vermesine yahut kötü yollara sapmasına sebep olmaktadır. Belki de bu yüzden ikizlerin çoğunun evlenmediği müşahade edilmiştir. İkiz kardeşleri olmayan bekâr 100 kişiye mukabil ikiz kardeşleri olup evlenmiyen insanların sayısı 157 dir. Aradaki fark, bariz denecek kadar büyüktür. İkizlerin % 95 inin aynı çatı altında ve tıpatıp aynı şekilde yetiştirildikleri, bu yüzden bazan yakınlarının bile onları karıştırdıkları tesbit edilmiştir. Bu ise onlar için hiç de iyi bir şey değildir. Zamanla birbirlerine o kadar düşkünlük göstermektedirler ki birinin duyduğu fizikî bir ızdırap derhal diğerine aksetmektedir. Bu şekilde büyüyen ikizlerin ileride izdivaç dolayısiyle yuvaya giren bir üçüncü şahsa tahammülleri yoktur.»

«Aynı şekilde giydirilen, aynı terbiyeyi gören, aynı çatı altında büyüyen ikizlerden herbiri, âdeta iki şahsiyete sahiptir. Fakat asıl şahsiyetleri hiçbir vakit tam manasiyle gelişmez. Bu yüzden daima birbirlerini ararlar. Ancak beraber oldukları vakit birbirlerini tamamladıklarını hissederler. Esasen yaradılıştan aralarında ruhî bir benzerlik vardır. Bu benzerliği artıracak şeyler daima ikizlerin aleyhine olur. Onun için ikizleri daha küçük yaştan farklı şekilde giydirmeli ayrı ayrı okullara vermeli ve aralarında mümkün olduğu kadar fark yaratmalıdır. Hattâ mümkünse onları farklı çevrelerde yetiştirmelidir. Bu suretle ikizler, birbirlerine karşı sonradan hayatlarını zehir eden aşırı bir bağlılık göstermezler».

Korrelâsyon Metodu : Bu metotla ikiz kardeşler ile diğer kardeşler ve akrabalar arasındaki ilgi araştırılmaktadır. Aynı yumurta ikizlerinin birbirlerine gerek beden ve gerekse ruhî bakımdan benzerlikleri oldukça fazladır. Bu oran % 90 dır. Bunlarda görülen bu yüksek bağlantı verasetteki birlikten ileri gelmektedir. Cinsiyeti aynı olan ayrı yumurta ikizlerde benzerlik % 70 dir. Cinsiyetleri aynı olmıyan ikizler arasındaki ilgi % 59, bütün kardeşler arasındaki benzeşme ilgisi % 50, ana baba ve evlât arasındaki benzeşme ilgisi % (31 - 45), yeğenler arasındaki benzeşme ilgisi % (25 - 27), büyük anne ve baba ile torun arasındaki benzeşme ilgisi de % 19 dur. Birbiri ile hiç ilişiği olmıyan çocuklar arasındaki maddî ve benzeşme ilgisi ise sıfırdır.

Netice itibariyle akrabalık derecesi azaldıkça bedenî ve ruhî benzeşme ilgisi de (korrelâsyon) azalmaktadır.

VERASETLE GEÇEN ÖZELLİKLER :

Verasetle intikal eden hususları üç başlık altında toplıyabiliriz :

a — Beden yapısı, b — Psikolojik yapı, c — Patolojik yapı.

BEDEN YAPISI : Bugün bedenî özelliklerimizın, geniş çapta veraset yolu ile geçtiği genel olarak kabul edilmiştir. Verasetle intikal eden hususlardan bazıları şunlardır : Göz ve saçın rengi, tenin özelliği, uzun veya kısa boylu olma, kafatasının şekli, hareki özellikler, renk körlüğü, küt parmaklık, altı parmaklılık, bazı cins dazlaklık, körlük veya sağırlık, hastalığa müsait bir beden gibi..

PSİKOLOJİK ÖZELLİKLER : Soya çekim yolu ile, ana - babadan çocuklarına sadece bedenî özellikler değil, zekâ, istidat, mizaç gibi psikolojik davranışlarımız da geçmektedir. Genel olarak üstün ve geri zekâlı aileler üzerinde yapılan incelemeler, zekâ veya zekâ noksanlığının o ailede devam edip gittiğini gösteren pek çok deliller ortaya koymuştur. Yapılan araştırmalar özellikle zekâ geriliğinin ortaya çıkmasında annelerin babalara nazaran daha çok rolü olduğunu göstermiştir. Meselâ, normal zekâlı annelerle geri zekâlı babadan gelen 144 çocuk incelendiği zaman bunların 73 normal, 71 inin geri zekâlı; normal zekâlı babalarla geri zekâlı annelerden gelen 193 çocuk incelendiği zaman 70 inin normal, 123 ünün tamamen geri zekâlı ve nihayet geri zekâlı anne ve babadan gelen 475 çocuk incelendiği zamanda da bunların 6 sının normal 469 unun da geri zekâlı oldukları görülmüştür. Yalnız son incelemede, geri zekâlı ana babadan doğan çocuklardan bazılarının normal oldukları dikkatimizi çekmektedir. Tabiatta bir «geriye dönüş» kanunu vardır. Bu kanuna göre geri zekâlı ana babadan doğan çocukların zekâları normale doğru kayma göstermektedir. Aynı kayma hali diğer zekâ derecelerinde de görülebilir. Meselâ, normal zekâlılarda geri ve üstün zekâya; üstün zekâlılarda da normale doğru bir kayma bahis konusu olabilir.

Kallikak ailesi üzerinde yapılan inceleme de zekânın verasetle intikal ettiğini belirten örneklerden biridir. Bunun hikâyesine daha evvel de temas etmiştik. Hikâye şöyle idi : Amerika'da kurtuluş savaşından evvel Kallikak ailesinin reisi Martin önce geri zekâlı bir kadınla evleniyor ve bir oğlu oluyor. Bunun neslinden meydana gelen 480 ferdin 143 ünün ebleh, 46 sının normal, geri kalanların da meçhul olduğu tesbit ediliyor. Martin, savaştan sonra ikinci defa iyi soydan bir kadınla evleniyor. Bunun neslinden de meydana gelen 496 ferdin, iki tanesi hariç diğerlerinin normal ve üstün zekâlı olduğu tesbit ediliyor.

İstidatların (yeteneklerin) soya çekim yolu ile geçişine misâl olarak ünlü müzisyen Bach, tabiat bilgini Darwin, ünlü matematikçi Bernovill, fizikçi Beckerel aileleri gösterilebilir. Kötü kabiliyetlere misâl

olarak da, nesiller boyunca cani, serseri, ahlâksız kadınlar yetiştiren Jukes ailesini verebiliriz.

PATOLOJİK YAPI : (Patolojik veraset). Marazi haller de soya çekim yolu ile nesillere intikal etmektedir. (Ruh has sebeplerinden verasete bakınız). Patolojik veraset açık veya kapalı olmak üzere iki şekilde kendini gösterir. Bünyenin doğuştan getirdiği hastalıklar bir yaşta mutlaka ortaya çıkar. Buna «açık - direk», veraset deriz. Buna mukabil bir de uygun bir çevre bulamadığı için kendini gösteremiyen ruh hastalıkları tohumları vardır. Buna da «Kapalı - endirek» veraset denir.

Verasetin eseri olan patolojik haller şunlardır :

1 — Siklotimia grupu (Manik depressif - Psikoz)

2 — Şizofrenya gurupu,

3 — Sara (saralı bir ailenin birkaç nesil sonra dipsomat bir çocuğu meydana gelebilir. (Ayrıca Buş, saralı bir annenin çocuklarında nevrozlu opresyonlar görmüştür, — endirek —)

4 — Huntington korası

5 — Frengi

6 — Obsesyon hali : (Megondofer, 250 sene yaşıyan bir aileyi incelemiş ve bu ailede zehirlenme korkusu ile ilgili bir opresyon hali görmüştür. — direkt patole. —)

7 — Hemofili

8 — Nevrotik haller : Zihen, nevropatlar arasında % 40 benzer veraset bulmuştur. Opevleyhnde devamlı alkol kullananların neslinde nevrasteninin, normal kişilerden daha fazla olduğunu açıklamıştır.

9 — Ruh hastalıkları uzmanları, devamlı alkol kullananların çocuklarında bir takım patolojik bozuklukların görülebileceğini açıkladılar. Meselâ, Opevleyhn, devamlı alkol kullanan ana babadan doğan çocukların arasında psikopat, psikotik bünyelere daha sık rastlandığını tesbit etmiştir. Ayrıca Boss, alkolik kadınların % 36 sında, alkolik erkeklerin % 25 inde çeşitli ruh hastalıkları bulmuştur. Alkolik ana babadan gelen çocuklarda da zekâ geriliği, sinirlilik halleri görmüştür. Bu arada Policsh, bütün alkoliklerin % 75 inin psikopat ve % 10 unun da geri zekâlı ve saralı olduğunu ileri sürmüştür.

Şahsiyetin esas itibariyle çevrenin mi yoksa verasetin mi mahsulü olduğu halâ münakaşa konusudur. Bu iki zıt görüşlere aşırı bir halde saplanıp kalmak, eğitim alanında çeşitli problemler ortaya çıkarabilir. Aşırı bir çevre görüşüne saplananlar, kendilerini başarılması imkânı ol-

mayan hayallere sürükliyebilirler. Bu takdirde anne baba, öğretmeni suçlamaya kalkar veya öğretmen geri veya normal zekâya sahip olan bir çocuğu üstün bir zekâya sahip çocuk seviyesine çıkarmaya yeltenecektir. Diğer taraftan aşırı bir veraset görüşüne sahip olan kişilerde herkese aynı eğitim sistemini uygulıyacaklar. Dolayısiyle zekâ gelişimine inanmıyacaklardır. Bu halde çocuğun bütün olarak ele alınmasına engel olacaktır.

İnsan hem çevrenin, hem de verasetin mahsulüdür. Bir insanın ne yapacağını irsiyet, ne yaptığını da çevre tayin eder. Eğitim de verasetin imkânı içinde çalışır ve hiçbir eğitim sistemi verasetin sınırını aşamaz.

Kısaca, veraset ve çevrenin müşterek fonksiyonunu şu sözle daha iyi açıklamak mümkündür. «Veraset saz çalar, çevre dans eder.»

BİYOLOJİK FAKTÖRLER :

1 — Beden yapısı : Psikolojik şahsiyetimizin beden özellikleri ile çok yakından bir münasebeti vardır. Bu konu üzerinde inceleme yapanların başında Alman akıl hastalıkları uzmanı Kretschmer gelmektedir. Kreçmer beden yapısı ile şahsiyet özellikleri arasındaki münasebetleri ilmî metodlarla incelemiş ve insanları beden yapılarına göre piknik, leptezon, atletik ve displâstik olmak üzere dört tipe ayırmıştır. (Ruh hastalıkları sebeplerinden Tipolojiye bakınız).

Amerikalı bilgin Sheldon da bir ölçü sistemine göre insanları daha dikkatli bir şekilde incelemiş ve üç tipe ayırmıştır. Bunlar da şunlardır : a — Endomorf tip, b — Mezomorf tip, c — Ektomorf tip.

Sheldon, endomorfi, mezomorfi ve ektomorfi adını alan beden yapısı veya somato tip'i derecesi bakımından ifadelendirmiş ve sıra ile bu yapıların aşağıdaki tiplere ait olduğunu ileri sürmüştür : 1 — Viscerotonia kişilik tipi, 2 — Somatotonia kişilik tipi, 3 — Serebrotonia kişilik tipi. (Tipoloji'ye bakınız).

Sheldon'un görüşleri de Kretschmer'inki gibi çevre ve öğrenme faktörlerini göz önünde bulundurmaması yüzünden tenkide uğramış ve yetersiz olduğu ileri sürülmüştür.

Bu gün bilginler, çeşitli tenkitleri bir tarafa bırakarak (ruh ve beden) in meydana getirdiği bütünlüğü ve birbirleriyle olan ilişkileri benimsedikleri için biyolojik etmenlerle kişilik özellikleri arasındaki bağları araştırmaya devam etmektedirler.

2 — Beden bozukluklarının şahsiyet üzerine etkileri :

Beden arızaları ve yapı bozukluklarının şahsiyetin gelişimi üzerinde esaslı tesirleri olduğunu ileri sürerek bu hususu bir sisteme bağlıyan, «Individuel Psikoloji» sinin kurucusu, Viyanalı Alfred Adler (1870 - 1937) olmuştur.

Alfred Adler'e göre, insanın başlıca güdüsü «üstünlük ve iktidar elde etmek - çabası» dır. Bu güdünün kendini ifade ve doyurmada bir takım zorluklarla karşılaşması insanın içinde rahatsız edici bir aşağılık duygusu (enferiyorite) nun meydana gelmesine ve gelişmesine yol açar. Üstünlük elde etme çabasını engelliyen, onun ifade ve doyurulmasına imkân vermeyen faktörlerin başında boy kısalığı, çirkinlik, kamburluk, topallık, çolaklık, görme ve işitme sakatlıkları gibi çeşitli beden bozukluk ve yetersizlikleri gelmektedir. İnsan kendisini rahatsız eden bu aşağılık duygusundan kurtulmak için, bütün çaba ve gücünü çeşitli faaliyetlere yönelir. Bu faaliyetlere ödünleme (Compantation) denir. Ferdin seçtiği bu hayat yolu toplum tarafından uygun görülürse, aşağılık duygusu yatıştırılmış olur. Aksi halde kişi nevrotik veya antisosyal bir takım davranışlar geliştirmek suretiyle aşağılık duygusundan kurtulmağa çalışır. Ferdin kendisini rahatsız eden aşağılık duygusundan kurtulmak için baş vurduğu olumlu ve olumsuz faaliyet şekilleri onun şahsiyetini meydana getirir. Meselâ, çirkinliğin verdiği aşağılık duygusundan kurtulmak istiyen biri, bunu bütün gücünü derslerine yönetmek suretiyle telâfiye çalışır. Bir diğeri de saygılı, uysal veya atılgan, antisosyal bir kişi olmak için çaba gösterir. Bu daşranışlarda onun şahsiyet özelliklerinden başka bir şey değildir.

Alfred Adler, aşağılık duygusunun meydana gelmesinde, fakirlik, köy ve şehirde oturmak, çoğunluğun din ve mezkebinden veya milliyetinden olmamak gibi bir takım sosyal sebeplerin de rol oynıyabileceğini kabul etmiştir.

Bu alanda yapılan araştırmalar, Alfred Adler'in ileri sürdüğü aşağılık duygusunun, daha ziyade toplumdakilerin beden durumu ve zihniyet tarziyle sosyal şartlara bağlı olduklarını göstermiştir. Gerçekte topluluğun büyük çoğunluğu çirkin, kambur veya kısa boylu olsaydı, bu bedenî bozukluklar aşağılık duygusunun gelişmesine sebep olamazdı. Yine toplumdakiler ilgilerini kişinin bozuklukları üzerinde değilde, onların şahsiyetleri üzerinde toplamış olsalardı, bedenî bozukluk veya sosyal şartların doğurduğu aşağılık duygusu ve onun giderilmesiyle ilgili hayat yolu her halde başka türlü olabilirdi.

3 — Sinir yapısının şahsiyet üzerine tesirleri :

Zihni hayatımız ile sosyal olaylar karşısındaki davranışlarımızın

normal bir seyir alması, muhakkakki sinir sistemimizin sağlamlığına bağlıdır. Meselâ, beynin bir sarsıntı geçirmesi veya berelenmesi sonucunda az da olsa fertde amnesia veya premnesia gibi bellek bozuklukları belirir, dolayısiyle bellek ve düşünme hayatında karışıklık görülür. Bu karışıklıklar da haliyle şahsiyette büyük değişmeler meydana getirri.

4 — Kimyevî faktörlerin şahsiyet üzerine tesirleri :

Bazı bilginler, beden «kimyası» ile kişilik arasında bir bağlantı kurmaya çalışmışlarsa da yapılan bütün teşebbüslerden hiçbir sonuç alınamamıştır. (Ruh has. sebeplerine bakınız).

FİZYOLOJİK FAKTÖRLER :

İç salgı bezlerinin şahsiyet üzerine tesirleri : İçinde bulunduğumuz yüzyılın başından beri yapılan araştırmalar, iç salgı bezlerinin çıkardıkları hormonlar ile şahsiyet ve gelişmemiz üzerinde büyük etki yaptıklarını ortaya çıkarmışlardır. Bu incelemeyi yapanların başında «İndocrinologist» Louis Berman, «Mukadderatımız iç salgı bezlerinin elindedir.» demek suretiyle iç salgı bezlerinin fizyolojik ve psikolojik görevlerimiz üzerindeki tesirleri aşırı olarak ortaya koymuştur

İç salgı bezlerinin çıkardıkları hormanlar doğrudan doğruya kana karışırlar, öte yandan iç salgı bezleri kandan da bazı maddeler alırlar. Bu maddelerden yeni maddeler meydana getirirler. Bu maddeler, kan vasıtasiyle bütün bedeni dolaşır ve bütün organların düzenli ve gerektiği gibi çalışmalarını sağlarlar. Hormonlar genel olarak, büyüme, gelişme, beslenme ve çoğalma işinde önemli bir yer tutarlar.

Yapılan araştırmalara göre, en önemli iç salgı bezleri, troid, paratroid, hipofiz, epifiz, gonat, sürrenal, timus bezleridir

TROİT BEZİ : Gırtlağın önünde bulunan at nalı şeklinde ve 30 gr. ağırlığında bir bezdir. Kana «troksin» denilen % 60 iyottan ibaret bir hormon salgılar. Troid hormonu, bütün metabolizma olaylarını özellikle bedende besin yanmasını düzenler. Hormonun fazla salgılanması canlılık olaylarının hızlanmasına, az salgılanması ise yavaşlamasına sebep olur.

Çocukluk çağında bu hormon, çocuğun beden ve zekâ bakımından gelişmesine tesir eder. Doğumdan evvel veya sonra troid bezinin kana gerektiği kadar iyot akıtmaması kemiklerin teşekkülünü aksatır. «Kretenizm» denilen bir hal yaratır. Böyle çocuklarda boy kısa, deri kuru, boyun ve ellerde deri kalın olur. Cinsel ve psikolojik gelişim durur. En aşağı seviyelere kadar muhtelif derecelerde zekâ geriliği kendini gösterir.

Yetişkinlik çağında troid'in az çalışması beden ve zihin faaliyetlerini ağırlaştırır. Hasta tembelleşir, çevreye karşı alâkası azalır. Miskinlik, durgunluk, dayanıklığın azalması, yorgunluk, yeni olayları hatırlama kabiliyetsizliği gibi bozukluklar baş gösterir. Kalbin çalışması yavaşlar. Beden ısıları normalin altına düşer, üşümekten şikâyet eder. İştahsız oldukları halde, bedeni yağ toplıyarak şişmanlar. Deri şişer, kurur. kılları seyrekleşir (miksodem). Trod'in az çalışması bedenin yeteri kadar iyot bulamamasından da ileri gelebilir .Bu zamanda bez sertleşerek büyür ve (sert guvatr) adını alır. Onun için sularında iyot'u az olan dağlık bölgelerde mutfak tuzlarına yeteri kadar iyot karıştırırlar. Hormon yetersizliğinden ileri gelen aksaklıkları, küçük yaşlarda troksin veya iyotla önlemek mümkündür.

Buna karşılık troid bezinin aşırı çalışması «Basedow» denilen hastalığın meydana çıkmasına sebep olur. Bu gibi insanlarda gözler adeta yuvalarından çıkacakmış gibi ileri kaymıştır. Bedenin ısısı normalin üstüne çıkar. Kalbin çalışması hızlanır. Fazla yemeğe rağmen beden zayıflar. Boynun önünde troid bezinin büyümesinden yumuşak guvatr (xeophthalmie goitre) denilen bir ur meydana gelir. Eller titrer. Hastanın iç rahatlığı bozulur. Düşünme ağırlaşır. Dikkatini bir konuya toplamakta zorluk çekerler. Aşırı endişeli, aşırı heyecanlı, sinirli, kavgacı, aşırı derecede hareketli olurlar. Mizaçları sık sık değişir. Gerçeklerden uzak his ve fikirlere kapılırlar. Organizmanın aşırı derecede canlılığı ve çalışması karşısında kalp ekseriya yorulur. Hastalık başlangıçta A vitamini ve rejim, istirahatle giderilebilir. Hastalığın ileri devresinde troid bezinin ameliyatla alması şarttır.

PARATROİD BEZİ : Paratroid bezi, troid içine yerleşmiş 4 küçük bezden ibaret bağımsız bir bezdir. Çıkardığı hormon bedenin kalsyum metabolizmasını düzenler. Kalsyumun kemiklerin sertleşmesinde, kas ve sinir sistemlerinin normal çalışmasında önemi büyüktür. Bezlerin sakatlığı veya çıkarılması, kandaki kalsyum miktarının düşmesine, dolayısiyle konvulsiyonlara (ihtilâç nöbetlerine - sara nöbetlerine benzer), sinir bozukluklarına hattâ ölüme götüren kramplara sebep olur.

Son zamanlarda sara'nın bazı cinslerinin de, paratroit bezinin bozukluğundan ileri geldiği ve bunun da sun'i paratroid hormonu ile tedavi edildiği ifade edilmektedir. Genel olarak paratroid azlığından ileri gelen bozukluklar, sun'i olarak yapılan troksinlerle giderilmektedir.

TİMUS : Çocuk çağı bezidir. Nefes borusunun önünde bulunur. Çocukluk çağının sona ermesiyle beraber eski büyüklüğünü kaybeder, küçülür ve yağ parçası haline gelir. Çıkardığı hormon çocuğun büyüme ve gelişimini sağlar. Bu bezin yetersizliği kemiklerin gelişmesine ve

sağlam olmasına engel olur. Kemikler yumuşak kalır ve «Raşitimz» denilen kemik hastalığı ortaya çıkar. Bezin normalden fazla çalışması da bedenin büyümesine aynı zamanda çocukluk devresinin uzun sürmesine sebep olur.

Timus hormonunun hakim bulunduğu «timoncentric» tiplerde beden yapısı çok narindir. Bu tipler genel orak iç güdüllerini iyi kontrol edemezler, suç işlerler, özelllikle cinsel sapıklar gösterirler.

SÜRRENAL SALGI BEZİ : (Böbrek üstü kapsülleri). Böbreklerin üstünde bulunur. Kapsül şeklinde ve fasulya büyüklüğündedir. Her Böbrek üstü kapsülü, birbirinden yapı ve görev bakımından farklı bağımsız iki ayrı kısımdan ibarettir. İçteki kısmına adrenal medulla «öz bölgesi» dışta olana da adrenal korteks «kabuk bölgesi» adı verilir.

Adrenal medulla, adrenalin denilen bir hormon çıkarır Adrenalin, karaciğerde depo edilen şekerin kana geçmesine ve kandaki miktarının artmasına sebep olur. İnculin de, adrenalin zıddı rol oynıyarak, kandaki şeker miktarını azaltmaya çalışır. Bu suretle adrenal ve insulin, karşılıklı tesirleriyle kandaki şeker nisbetini ayarlamış olurlar.

Yine adrenalin anotomik sinir sisteminin sempatik sinir sistemi kısmını uyarmak suretiyle kan damarlarının darılmasında, kan basıncının artmasına, kan dolaşımının süratlenmesine, kanın iç organlara hücum etmesine sebep olur.

Bu hormon aynı zamanda emosyonel (heyecansal) davranışa da tesir eder. Fazlalığı insanda o derece heyecan yaratır. Şiddetli heyecana kapıldığımız zaman da çoğalır. Bu hormona «heyecan hormonu» da denir.

Adrenal Korteks bölgesinin salgısı «Kortin» adını alır. Kortin yetersizliği Adison (tunç) hastalığına yol açar. Bu hastalıkta tansiyon çok düşer, kan dolaşımı zorlaşır. Hastada yorgunluk, uykusuzluk, baş ağrıları, çabuk kızma, kararsızlık, üzüntülü haller, baş dönmesi ve ağrı gibi durumlar görülür. Çok ciddî hallerde de ihtilâçlar, hezeyanlar veya uyuşukluk belirir.

Adrenal korteksin doğumdan önceki anormal çalışması, kızlarda erkekleşme halini yaratır. Çocukluk devresindeki bozukluk da kızların erkek tipine benzer bir hal göstermesine sebep olur. Bu bezin normalden fazla çalışması sonucunda da kadınlarda sesin kalınlaşması, yüzde sakal çıkması, erkeklere has davranışlar ve hatta kısırlık gibi hallen belirir.

HİPOFİZ SALGI BEZİ : (Pituiter salgı bezi) : Beynin tabanında

bulunan kiraz çekirdeği büyüklüğünde bir bezdir. Pituiter iç kısmı ve dış kısmı olmak üzere iki parçadan ibarettir. Bu parçalardan herbiri 6-7 cins hormon çıkarır. İç kısmın çıkardığı hormona, büyümeyi sağladığı için, (büyüme ve gelişme hormonu) denir. Bunun çocukluk çağında normalden fazla çıkarılması vücut boyunun uzamasına, yetişkinliklerde ise, «akromegali (jigantisme - dev cüsselik)» hastalığına sebep olur. Akromegali, aşırı boy ve kilo artmasıyle kendini belli eder. Hormonun az salgılanması da cüceliği (anfantilisme) meydana getirir. Bu tip cüceler yalnız bedenen değil, genel olarak ruhen de geri olarak yaşarlar. Zamanında farkına varılırsa tedavileri kolay olabilir.

Pituiter'in salgılandığı hormonlardan bir kısmı da diğer iç salgı bezlerinin özelllikle cinsel bezlerin çalışmalarını kontrol eder ve ayarlar. Bu bakımdan pituiter'i hormonlarla ilgili oyların merkezi kabul ederiz. Hatta «bezlerin şahı» olarak adlandırılır. Geri kalan hormonlar da nışasta ve yağ metobilizmasıyle bedenin su miktarını ayarlar.

Pituiter bezinin dış kısmının çalışmalarının şahsiyetimiz üzerinde olan tesiri hakkında yeteri kadar, daha doğrusu güvenilir deliller yoktur.

Louis Berman, pituiter salgı bezi ile ilgili iki şahsiyet tipi açıklamaya çalışmıştır.

«Prepituiter kişilik»; bezin dış kısmının aşırı çalışmasıyle meydana gelen bir kişiliktir. Bu tip, aşırı derecede erkeklik özelliklerini sasahiptir.

«Postpituiter kişilik» ise, bezin iç kısmının fazla ifrazat yapmasından doğan ve aşırı derecede kadınlık özellikleri gösteren tiptir. Bu şahsiyete sahip olan erkekler, kadınların ruhî ve bedeni özelliklerini, hatta âdet süresi içinde görülen sinirli ruh hallerini gösterirler. Diğer taraftan kadınlar da, erkeklere has bir bedeni ve ruhî özellikleri taşırlar.

CİNSEL BEZLERİ (Gonat - cinsel gudde) : Cinsel hayatımızı yöneten bezlerdir. Gonat bezler, erkekte erbezi (sperma - testikül) dişide «yumurtalık» lardır. Bunlar üreme hücrelerinden (Sperme - yumurta hücreleri) başka bir takım hormonlarda çıkarırlar. Meselâ, erkeğe ait olan gonat (gonad mal) salgı bezi «testosteron», kadına ait gonat (gonad femel) salgı bezi ise «follükilün» denilen hormonları salgılarlar. Bu hormonların cinsel organların gelişmesi ve fonksiyonları üzerinde, özellikle beden ve ruh bakımından cinsel karakterlerin meydana gelmesinde etkisi vardır. Yani gonat bezlerin çıkardığı bu hormanlar erkeğe erkeklik özelliklerini, kadına da kandınlık özelliklerini kazandırır. Bu bezler aynı zamanda bütün psikolojik hayatımızın da ahengini sağ-

lar. Bu duruma göre hormonlar erkek veya kadın olma özelliklerimizi tâyin eder, veya bu gelişimi aksatır. Cinsel gelişimi geri kalmış çocuklara yeter derecede cinsel hormon zerkedildigi zaman, çocugun şahsiyetinde meselâ, zekâ, tavır davranışlarında bir gelişme ve bağımsızlık görülmüştür.

EPİVİZ BEZİ : Beynin üstünde mercimek büyüklüğünde çocuklara has olan bir bezdir. Sekiz, on yaşından sonra küçülmeye, kireçlenmeye ve bunun üzerinde cinsel bezler gelişmeye başlar. Epifiz bezinin az çalışması, cinsel organlar ile zekânın vaktinden önce gelişmesine sebep olur Aşırı salgı halinde ise beden ve zekâ gelişimi gecikir. Dâhi çocukların epifiz bezinin eseri olduğu da söylenmekte ve birçok örnekler verilmektedir.

Bugün iç salgı bezlerinin işleyişinin şahsiyetimiz üzerindeki tesirleri hakkında yeteri kadar bir bilgiye sahip değiliz. Çünki, indocrinoloji denilen salgı bezi bilimi henüz gelişme devrindedir. İç salgı bezleri hakkında ileri sürülen bilgileri ihtiyatla karşılamak gerekir. Meselâ, her zaman bir insanın sinirli oluşunun sebebi troid bezinin aşırı çalışması olmıyabilir. Sinirli halin sebeplerini başka bezlerde de aramak gerekir. Nitekim Berman iç salgı bezlerinin meydana getidiği şahsiyet tiplerinde çevrenin tesirlerini hiç göz önünde bulundurmamıştır. Hatta daha ileri giderek öğrenmenin fonksiyonunu da kabul etmemiştir.

Bununla beraber indocrinoloji bilimi geliştiği takdirde bize şahsiyete tesir eden fizyolojik faktörler hakkında birçok şeyler öğretecek ve doyuracaktır.

ÇEVRE (Paratip)

Şahsiyetimizin meydana geliş ve gelişmesiyle sosyal çevre arasında çok sıkı bir münasebet vardır. Soya çekim şahsiyetimizin ham maddesini, meydana getirir. Sosyal çevre de, doğuştan getirilen bu ham maddeyi en son gelişme sınırına kadar işler ve ona bir şekil veya bütünlük verir.

İnsan oğlu doğumdan ölünceye kadar çeşitli çevrenin tesiri altında şekillenir. Değişik olan bu sosyal durumların herbiri şahsiyetimiz üzerinde ayrı ayrı izler bırakırlar.

Başka bir kültür grubunda yetişmiş olsaydık gerçekten çok farklı bir şahsiyete sahip olurduk. Örf ve adetlerimiz, giyinmemiz, yediğimiz şeyler, yaşadığımız ev şekli, dünya hakkında görüş ve inançlarımız çok farklı olurdu.

Birçok antropoloji bilginleri çevre, kültür aile, okul gibi etmenlerin etkilerini belirtmek için çeşitli araştırma ve incelemeler yapmışlardır. Bunlar biyolojik faktörlerin, şahsiyet üzerindeki tesirlerini kabul etmekle beraber, onu şekillendirmekte «Sosyo - kültürel» kuvvetlerinde önemli bir rol oynadıklarını ileri sürmüşlerdir

Abraham Kardines, incelemesi : Psikiyatr olan Abraham Kardines, Alor adaları (Avustralyanın kuzeyinde) yerlileri üzerinde incelemelerde bulundu ve insan şahsiyetinin uyulması gereken şartlara göre değiştiğini savundu. Buna göre, bütün kültürler, bir topluluğun bünyesine karışmış bütün sosyal olaylar bir tip meydana getirirler. Topluluk küçüldüğü ölçüde bu tip daha belirli bir anlam kazanır.

Bayan Ruth Benedict'in incelemesi : Tanınmış antropologlardan bayan R. Benedict' Japon topluluğunda tipik şahsiyet yapasını (temel şahsiyeti) belirtmeğe çalıştı. Bu suretle doğuştan sahip olduğumuz sanılan bir takım şahsiyet özelliklerinin hakim kültür kıymetleriyle nasıl değişebildiğini ortaya koydu. Bayan Benedict, ilk defa incelemesine aile çevresinden başladı. Bilgin Japonyada yaşıyan insanlarda ödev duygusunun fazla olduğunu, halkın toplum kurallariyle büyüklere son derece saygılı bulunduklarını gördü. Ruth Benedict, şunları anlatmaktadır : «Amerikalı aileler çocukları için Japon çocukları da aileleri için yaşarlar. Japonya'da insanlar, yaşadıkları sürece atalarına karşı büyük bir minnettarlık duyarlar ve onlara sonsuz bir saygı aile bağlanırlar. Daima ailelerinin şerefini korumağa çalışırlar. Japonyada yaşıyan insanların hareket serbestliği yoktur. Belirli yaşayış ve haraketlerin dışına çıkamazlar. Diledikleri gibi davranış göstereınezler. Onların hayatları en ince noktasına kadar düzenlenmiş ve organize edilmiştir. Japonya'da eğitimin başlıca gayesi, disiplinli, toplumun görüşlerine sonsuz bir saygısı olan, büyüklere itaat eden birer vatandaş yetiştirmektir. Bu bakımdan çocuklar çok sert bir disipline uymak, büyüklere saygı göstermek ve onların istediklerini her zaman yerine getirmek zorundadır. Bu hal bazan çocukları; büyüklerin sözlerini dinlememe ve onlara karşı gelme gibi çeşitli davranışlara sevketmektedir. Bu arada çocukların cinsel davranışlarında, başka toplumlardan daha büyük müsamaha ile karşılaştıkları ve artistik faaliyetlere karşı yöneldikleri görülmektedir. Bu da yine japon topluluğunun esrarlı, anlaşılması zor olan taraflarından biridir. Japonyada görülen bu ayrılıkları Japon eğitiminde hakim olan prensiplerle açılayabiliriz. Genel olarak bir Japon ailesinde, çocuklar anneler babalar, büyük anne ve babalar bir arada yaşamaktadır. Bu ailede otorite büyük babanın elindedir. Çocuk aile içinde babasının, büyük babasına karşı saygı ifade eden davranışlarını görür, O da babasına benzemeye ve onun gibi hareket etmeye çalışır.

Yalnız çocuk bu sert disipline birden bire zorlanamaz. 5 - 6 yaşına kadar aşırı bir serbestlik içinde bulunur. Meselâ, bu devre içersinde istediği zaman annesinin sütünü emer,. Temizlikle ilgili alışkanlıklar kazandırılırken ona fazla sert davranılmaz. Bilâkis aşırı bir müsamaha gösterilir. Hatta çocukların ilk cinsel tecessüsleri karşısında dahi, çocukları korkutmazlar. İşte çocuk eğitiminde birbirini tutmayan bu gibi tutumlar yüzünden Japon toplumunda sık sık şahsiyet ayrılıkları görülür.»

Yine Ruth Benedict, Meksikanın «Zunî» kabilesinde yaptığı incelemeler de halkın «kabile gelenek ve göreneklerine» son derece bağlı olduklarını, bu yüzden fertler arasında şahsi teşebbüse hiç rastlanmadığını ortaya koydu Buna mukabil, Yeni Gine'deki Dobua kabîlesinde de ferdi teşebbüs ve ferdiyetçiliğe, rekabete önem verildiğini gördü.

Antropolog Margarett Meed'in Araştırmaları : Bu tip araştırmalara devam eden antropologlardan biride Margarett Meed'dir. M. Meed, içinde yaşadığımız kültürün şahsiyetimiz üzerindeki tesirlerini ortaya koyan incelemeler yapmıştır.

M. Meed, ilk defa Amerikan karakter tipini esaslı bir şekilde tahlile tâbi tutarak inceledi. Karakter özelliklerinin meydana gelmesinde aile çevresinin önemli rolü olduğu kanaatına vardı. Ona göre, Amerikan karakteri, bazı bakımlardan Japon karakterine aykırı düşmektedir. Bu iki milletin karakterini karşılaştıran M. Meed şunları söylemektedir. «Bir Amerikalı için meziyet ölçüsü kişisel faaliyetlerdir. Bir Japon için ise meziyet toplum tarafından konulmuş olan kurallara göre hareket etmektir. Bir Amerikalı kendinden başka hiçbir kimseye borçlu olmadığını düşünür. Bir Japon ömrü boyunca büyüklerine karşı kendilerini borçlu hisseder. Bir Japon gelenek ve göreneklerine bağlıdır. Bunlara uyarak kendilerini emniyette hissederler. Amerikalı ise başkalariyle yaptığı rekabette elde ettiği başarı ile güvenliğe ulaşır ve değer bulur. Bir Japon büyüklerine karşı saygılı olduğu nisbette bir değer bulur. Amerikalı ise kendisinden öncekileri geçtiği derecede bir değer bulur. Bir Japon toplumun sert kurallarına, geleneksel yasak ve baskılarına dayanmak suretiyle kendisini emniyette hisseder. Amerikalı ise daha fazla kendisine güvenir. Bir Japon cinsiyet konusunda aşırı bir müsamaha gösterir. Amerikalı ise Japonlar kadar serbest davranamaz. Japonya'da çocuk, 5 - 6 yaşına kadar büyük bir serbestlik içinde bulunurlar, çocuk büyüdükçe bağımsızlığı, serbestliği kısılır, ve bunların yerini sert bir disiplin alır. Amerika'da çocukların daha erken yaşlarında temizlik, beslenme ve hürriyet işi çok erkenden düzenlenir, çocuğun tepkileri gözönüne alınmaz. Çocuk büyüdükçe serbestliği de artar. Amerikalı, çocuğun iç isteklerini serbesçe doyurmasına imkân verir,

adeta o ailenin merkezindedir. Çocuk istediği gibi hareket eder, ona aile katiyen müdahale etmez. Bir Avrupalı Amerikalı çocukların, saldırgan hareketlerini, aşırı serbestliklerini kat'iyen hoş karşılıyamaz. Amerikalı bir anne, başka çocuklarla rakabete girişen ve onlardan daha çok başarı sağlıyan çocuklarına değer verir. Amerikalının karakterinde de birbirini tutmayan taraflar görülmektedir. Meselâ, Amerikalı bir yandan ferdi teşebbüse, başkalarını geçmeye, insanların şahsiyet sahibi olmalarına, kabiliyetleri içinde sivrilmelerine önem verirken, diğer taraftan da yeme giyinme ve evin döşemesi gibi bazı değişmiyen alışkanlıkları devam ettirirler. Amerikan topluluğu akın eden göçmenler yüzünden durmadan değişmektedir. Bunun sonucunda, Amerikada yaşayan insanlar, sürekli olarak birbirleriyle yarışmak mecburiyetinde kalırlar. Bu yarışma sadece insanları çalışmaya yönetmez, aynı zamanda onları birbirinden de uzaklaştırır. Bu durumda sosyal kurumların, kulüplerin, çeşitli erkek ve kadın dostluk derneklerinin kurulmasına sebep olmaktadır. İş hayatında birbirleriyle mücadele edenler, birbirleriyle yarışanlar, meslek ve iş kongrelerinde, iş hayatındaki çarpışmaları unutarak dostça konuşurlar ve eğlenirler.»

M. Meed, bu açıklamalarıyle bir milletin tipik şahsiyet özelliklerinin doğmasında aile çevresinin önemli rolü olduğunu ortaya koymaktadır.

Bundan başka M. Meed,, Pasifik adalarındaki Samoa yerlilerinin gelenek ve görenekleri, inanç ve yaşayışları üzerinde de etraflı incelemeler yapmıştır. Meed, Samoa yerlilerinin, erinliğe giren gençlere cinsel eğilimlerini serbestçe doyurmalarına müsaade ettiklerini, batı kültürü içinde yetişen gençlerde görülen cinsel kriz, çatışma ve kaygı gibi tavır ve davranışlara, Samoa gençlerinde rastlanmadığını söylemektedir. Bu normal durumun, sadece erken yaşlarda cinsel doygunluğa müsaade edilmesinden değil, aynı zamanda yeni yetmelerin toplumda belirli yerlerinin oluşundan ileri geldiğini sözlerine eklemektedir.

Bilgin, kültürün tesirini daha iyi gösterebilmek için Samoalılar arasında zıt kültürel değerlere sahip olan Arapeşler, Mungugumer, Tchambuli kabilelerindeki şahsiyet ayrılıklarını karşılaştırmaktadır. Meed, çalışmaları sonucunda bu üç kabilede mahalli kültürün; erkeklik ve dişilik özellikleri dediğimiz doğuştan geldiği kabul edilen şahsiyet özelliklerini bile, esaslı surette değiştirebildiğini görmüştür. Arapeşler, kabilesinde uysal ve duygulu kadın ve erkeğin, Mungugumer kabilesinde, sert ve saldırgan tabiatlı kadın ve erkeğin evlenmesi bahis konusu olduğu halde üçüncü kabile olan Tchambuli de ise, diğer iki kabileden farklı ve kendi kültürümüzdekinin tamamen zıttı olan bir erkek - dişi

ülküsü vardır. Bu kabilede sert, saldırgan, duygularına hakim ve yönetici bir karaktere sahip kadınla, uysal, geçim ehli, daha az sorumlu ve kadının himayesine sığınan bir erkeğin evlenmesi şarttır. Kadın sabahleyin kızlariyle birlikte evin geçimini sağlamak için ürün toplamak ve avlanmak üzere evden çıkar. Evin erkeği de erkek ve küçük çocuklariyle ev işlerini görür. M. Meed, ayrıca erkek çocukların, kız çocuklara has olan bebek ve buna benzer oyuncaklara, ilgi gösterdiklerini buna mukabil kız çocukların da bıçak, tabanca, av aletleri gibi şeylerle oyun oynadıklarına işaret etmiştir.

Amerikanın kızıl derili yerlileri ve kuzey Eskimoları arasında yapılan incelemelerde, «rekabet, kavgacılık, mal edinme» gibi eğilim ve özelliklerin de kültürden kültüre bir hayli değiştiğini göstermiştir. Bir kabilede anlaşmazlıkların kavga yerine potlaç (ziyafet veya şarkı müsabakası) ile halledildiği görülüyor. Bu yüzden birçok Antropologlar, insanın birtakım eğilimlerle dünyaya geldiğini, bunların içinde yaşanılan kültürün tesiriyle, geliştirilip veya baskı altına alınabileceğini yahut şekillendirilebileceğini söylemektedirler.

Doğumdan itibaren çocuğun şahsiyeti; içinde yaşadığı çevre tarafından geliştirilip şekillendirilmektedir. Zekâ, mizaç ve karakterimizde çevrenin, izleri daima görülmektedir. Yalnız, şahsiyetin normal olarak gelişebilmesi için, ferdin içinden gelen güçle (idio tiple), dıştan alınan tesirlerin (Paratipin) birbirleriyle ilişkili olması ve bir denge sağlamaları şarttır. Aksi halde insanda bir dengesizlik meydana gelir. Dengesizlik sonucunda iki güç teşekkül eder. Bu zamanda da bu iki güç insanı mücadeleye sürükler ve onu basit bir hale koyar. İnsanda görülen bu mücadele bir iç mücadelesidir. İnsanı kararsız bir hale getirir, dolayısiyle onun intibaksızlığını doğurur. Bu kararsızlık devamlı olduğu takdirde, psiko - nevroz meydana gelir. Psiko - nevroz insanın iç dünyasının kararsızlığıdırki bu durum sakat eğitimin tesiriyle de ortaya çıkabilir.

Şayet iç ve dış dünyamız arasında bir yakınlık veya denge kurulursa, iki kuvvetin tesiriyle doğuştan getirilen potansiyel daha normal olarak gelişir ve kişinin topluma uyumu daha kolay olur, iç çatışması ve intibaksızlık gibi haller görülmez.

Psikologlar, şahsiyete şekil veren dış kuvvetleri şu şekilde sıralamaktadırlar :

A — Sosyal çevre (Aile, oyun, mahalle, okul, iş veya meslek, millî ve dünya çevresi),

B — Tabbî çevre,

C — Ekonomik çevre,

D — Eşya çevresi

E — Diğer sosyal faktörler.

AİLE ÇEVRESİ :Şahsiyetin gelişim ve şekillendirilmesinde ailenin rolü inkâr edilemez bir gerçektir. İlk eğitim ve şahsiyet teşekkülü için yapılacak tesirler ailede başlar.

Yapılan incelemeler, gelişme ve davranış problemleriyle intibak ve çocuk suçlarının sebepleri ve önlenmesi gibi meselelerin, aile çevresinin özellikleri arasında sıkı bir ilişkinin bulunabileceğini ortaya koymuştur.

Çocukta menfi şahsiyet özellikleri ile uyma zorluklarının doğmasına sebep olan ailenin, aynı zamanda diğer şahsiyet özellikleri üzerinde de tesirleri vardır. Başka bir ifade ile çocuğun normal gelişmesi ve şahsiyet sahibi olması aileye bağlıdır. (Ailede ruh sağlığına bakınız).

OYUN ÇEVRESİ : Her yaşa ve her cinsiyete göre oyun ve oyuncaklar silsilesi vardır. Ailenin bu hususu gayet iyi ayarlaması gerekir. Anne babanın çocuğun oyuncaklarını gelişi güzel alıp almaması veya onların, çocuğun oyunlarına karşı ilgisi, çocuğun başkalarının oyuncaklarına karşı takındıkları tavır ve onlarla işbirliği, çocuğun şahsiyetinin şekillenmesine tesir eder.

Oyun, fuzuli bir faaliyet değildir. Bilâkis ruhen sağlıklı olan her çocuk için bir ihtiyaçtır. Bir kısım aileler çocuğun oyun düşkünlüğünden, bu yüzden terbiyesinin bozulacağından endişe ederler, onu oyundan, arkadaşından, sokaktan men etmeye kalkarlar. Bu durum da tehlikeli problemlerin ortaya çıkmasına sebep olabilir. Bir defa çocuk arkadaşsız kalır. Arkadaşsız olan çocuklar da egoist olurlar, topluma uyamazlar, huysuz, saldırgan veya çekingen bir tip olabilirler. Karşı cinsten kaçarlar. Bunun sonucunda da cinsel problemler ortaya çıkabilir.

Oyunda bir disiplin, bir ceza, bir katlanma, bir başarma vardır Bu duruma göre oyun hayatın tam kendisidir. Oyun çocukların çeşitli eğilimlerini doyurduğu gibi onun içinde sıkışıp kalan ve açıkça ifade edilemiyen duygularını da ortaya çıkarır. Yine oyun çocuğun şahsiyeti hakkında bize bir fikir verir. Tabi veya liderlik özellikleri olup olmadığını ortaya kor. Meselâ, çocuk, küçük çocuklarla oynuyorsa, onda aşağılık duygusu vardır, veya geri zekâlıdır. Şayet büyüklerle oynuyorsa zekâ durumu iyi yahutta çocukları etrafına topluyorsa onda liderlik vasfı var demektir. Oyun her haliyle çocuğu hayata hazırlıyan bir faaliyettir.

MAHALLE ÇEVRESİ : Her mahallenin kendine göre, bir mahalle ruhu bir eğitimi ve bir sosyal seviyesi vardır. Bu atmosferin tümü çocuğun şahsiyeti üzerine tesir etmektedir. Çocuk zamanla mahalle şuu-

runa sahip olur ve mahallesini benimser. Bu arada mahalle şuuru içinde yaşayan bütün kültür unsurlarını farkına varmadan öğrenir. Mahalle de, eğitim bakımından büyük çocuklar ve yetişkinler, çok büyük rol oynarlar. O mahallenin çocukları birbirleriyle derhal arkadaş olurlar ve aralarında samimi bir bağ kurulur. Birbirlerini sayar ve severler. Mahalle adeta onlar için bir sınır olmuştur. Diğer mahalleler arasında kavgalar bile olur.

İleri mahallelerde münasebetler, sporatif faaliyetlere yönelir. Yalnız bazı kasaba ve şehirlerin kalabalıklaşması, iş ve yer değiştirmenin çok artması, arsa fiatlarının yükselişi gibi sebepler mahallenin birbirine enklenmesi ve mahalle şeklinin ve ruhunun kaybolması sonucunu doğurdu. Bu gün ancak ufak kasabalarla büyük şehirlerin «kenar mahalle» lerinde, mahalle şuurunun henüz yaşadığı görülmektedir. Son yıllarda, şehirde ilkokullar, mahallenin eğitim ve sosyal görevini üzerine almıştır.

OKUL ÇEVRESİ : Aile, oyun ve mahalle çevresinin dışında şahsiyet gelişimi ve şekillendirilmesi üzerinde doğrudan veya dolayısiyle derin etkileri bulunan kaynakların başında okul gelmektedir. Mecburi öğretimin yaygın olduğu memleketlerde okulun tesiri daha çok kendini göstermektedir. Aile çocuk eğitimi işinde amatördür. Genel olarak takip edilen metotlar gelenekseldir. Buna karşılık okul aileye nazaran eğitim konusunda daha düzenli ve gayeli bir yol takip edilmektedir. Öğretmenler, eğitim işinde amatörlüğün sınırları üzerine çıkmıştır. Bu bakımdan okulun bu alandaki tesirleri oldukça kuvvetlidir. (Okulda ruh sağlığına bakınız.)

İŞ VEYA MESLEKİ ÇEVRE : İş veya mesleki çevre de ferdin şahsiyeti üzerine tesir etmektedir. Yalnız bizde meslek seçimi rasyonel değildir. Genel olarak çeşitli telkin, sosyal ve ekonomik zorlamalar, tesadüfler hakimdir. Özellikle çocuğun veya ferdin mesleği ana baba tarafından tâyin edilir. İnanlar kendi istidat ve kabiliyetlerine uygun meslek seçmiş olsalardı, daha mutlu olmaları mümkündü. Mesleğinden tiksinen, onu sevmiyen fertlerin, ruh sağlığı normal değildir. Sevmediği mesleği ona bir yük olmuştur. Bu durum onun hayat intibakını zorlaştırır.

MİLLÎ ÇEVRE : Millî çevrenin daha iyi anlaşılabilmesi için «millî» teriminin ifade ettiği anlam üzerinde durmak gerekir.

»Millî demek, herşeyden önce ilmî, ameli, pozitif, modern, rasyonel, verimli, iyi, doğru, güzel, ileri demektir.»

«Millî demek, milletimizin geçmişteki muhteşem eser ve hamleleri karşısında ders alıp daha ileri kültür ve sanat ilerlemeleri yapmak de-

mektir.»

«Millî demek, taklit devrinden kurtulup, modern, yerli yaratmalar devrine girmek demektir.»,

«Millî demek, Türk milletinin tarihine, geleceğine uygun ve onlara yeni gelişme yolları açan pedagojik bir çalışma sistemine doğru yönelmek demektir.»,

«Millî demek, Türk milletinin topyekün şahsiyet damgasını taşıyan orijinal eserler yaratmak demektir.»

«Millî demek, eğitim çalışmalarında objektivizm, koordinasyon, organize ve dinamizm demektir.»,

«Millî demek, kültürleşme, sanatlaşma, teknikleşme, milletleşme ve insanlaşma yollarına kuvvetle sarılmak demektir.»,

«Millî demek, modern Türkün; memleketinin ve dünyanın her köşesinde olup bitenleri, büyük bir ilgi ile takip ederek, Türk milleti yararına onlardan durmadan ve alabildiğine faydalanması demektir. Ve nihayet millî demek, Türk ruhi, Türk inanı, Türk heyecanı ve Türk şuuruna kuvvetle bağlanmak demektir.»

Böyle bir atmosfer içinde yetişen fertler, Türk milletinin bir evlâdı olmanın şerefini duyar, milleti için kedini sorumlu bilir. Türk tarihinin değerini korur, Türk devletinin ilkelerine bağlanır. Toplumun dirlik ve düzenine uyar, başkalarının hak ve hukukuna saygı gösterir, vatandaşlarını sever, millî birlik esasını bozmıyan fikir ve ayrılıkları hoş görür. Bütün çalışmalarında Türk milletinin yararını ön plâna alır.

İşte bütün tavır davranış ve çabalar genel olarak millî çevreyi meydana getirir. Millî çevrede bulunan her insan da kendi toplumunun gelenek ve göreneklerini, milliyetini, millî kültürünü benimser.

Millî çevre ile fert arasındaki ilişki gayet normal olmalıdır. Bütün benliğimiz ve gücümüzle millî çevreye bağlanmalıyız. Onun noksanlarını gördüğümüz anda bunları gidermeye çalışmalıyız. Millî duygusu güçlü olan bir fert, millî çevresinin de kuvvetli olmasını ister.

Çocuklara millî duyguları aile ocağından itibaren aşılamak gerekir. Aşağı yukarı her ders, çocuklara millî duyguları aşılıyabilir veya onlara millî bir çevre hazırlıyabiliriz. Millî çevre kuvvetli olduğu nisbette millî ruh sağlığı da güçlü olur. Yalnız, bazan insanların millî ruh sağlığı da bozulabilir. Millî yapımızı sarsacak bir olayla karşılaştığımız zaman ruh sağlığımızın bozulduğunu görmek mümkündür. Bunun giderilme yolu da ancak ve ancak, güvenle çalışmak ve çalışmaktır. Bu takdirde kuvvetli bir şahsiyet yetiştirmek mümkündür.

DÜNYA ÇEVRESİ : Her insanın bir de dünya görüşü ve çevresi vardır. Dünyayı tanımak için yurt sınırlarının dışına çıkmak gerekir. Fertleri dünya görüşüne ve çevresine götüren yol, kitap, dergi, radyo, televizyon, sinema gibi yayın vasıtalarıyle gezidir. Dünyada olup bitenlerden haberi olmıyan fertlerin dünya görüşü yok demektir. Dünya görüşü olan kişiye genel olarak «Aydın kişi» denir. Bu tip kişiler de şu özelliklere sahiptirler :

1 — Diploma, aktüel ve klâsik kültür,

2 — Politik, ekonomik, sosyal problemlerle ilgili düşünce ve fikirler,

3 — Bilgi ve gücünü kendi yararına olduğu kadar, toplumun millî ve insanî yararına kullanmak,

4 — Prensip sahibi olmak, ideallerinden uzaklaşmamak.

TABİÎ ÇEVRE

Genel olarak, tabii çevrenin; şehirlerin, köylerin kuruluşunda, insanların bir yerde yerleşmelerinde, yaşamalarında, medeniyetler kurmalarında geniş çapta tesirleri görülmüştür. Tabii güzelliklerden yoksun olan şehir ve kasabaların gelişmeleri az da olsa geri kalmaktadır. Şehirde yaşıyanların zekâ seviyesi ileri olmakla beraber, tabiattan, sessizlikten mahrum edilmeleri yüzünden o nisbette şehir çocuklarında bir yara açmaktadır. Tabii çevrenin arızaları; dağları, ovaları, yeşillikleri, denizi, bozkırı, renkleri ve güzellikleri insanın biyolojik ve psikolojik bünyeleri üzerine tesir etmektedir.

EKONOMİK ÇEVRE

Çocuk suç ve cürümleri üzerinde yapılan inceleme ve araştırmalara göre, fakirlikle antisosyal şahsiyet özellikleri arasında bir münasebet bulunduğu anlaşılmıştır. Amerikanın bazı şehirleriyle Londra'da yapılan incelemeler; çocuk suçlarının çok olduğu bölgelerde yaşıyan insanların genel olarak fakir olduklarını ve sefalet içinde bulunduklarını göstermiştir. Bazıları, fakir ve sefalet bölgelerinde görülen suç ve cürmü, sosyal şartların bozukluğu ile, bazıları da fakirliğin ortaya çıkardığı güvensizlik duygusu ile açıklamaya çalışmışlardır. Gerçek sebep ne olursa olsun, fakirlik ve sefalet ile bazı şahsiyet özellikleri arasında bir münasebet vardır. Fakirlik ve sefalet ilk defa çocuğun biyolojik bünyesi üzerinde tesirini gösterir, çocuk zayıf kalır. Sonradan telâfiye gidilse de faydası olamaz. Yine yoksul bir aile içinde büyüyen çocuk, genel olarak, refah ve huzur içinde büyüyen çocuklara imrenir ve onları kıskanır, kin güderler, aşağılık duygusu geliştirirler.

EŞYA ÇEVRESİ

Eve ve okula vereceğimiz düzen eğitim yönünden çok önemlidir. Çocuğun en yakın aile çevresindeki eşyalar, şahsi eşyaları ve oyuncakları, bunların düzenli oluşu ve yerleştirilmesi, kullanılış şekli, temizliği, hatta giyimleri çocuğun şahsiyeti, estetik görüş ve özellikle ruh sağlığı üzerine tesir etmektedir. Bunun gibi Okuldaki eşyaların düzenli veya dağınık oluşu, onların rengi ve temizliği de sözden daha çok, çocuğun şahsiyeti üzerine tesir eder ve ona bir yön verir.

DİĞER SOSYAL FAKTÖRLER

Bunlardan başka sinema, radyo, televizyon, gazete, dergi, roman gibi çeşitli yayın vasıtalarının da çoğunun şahsiyet gelişimi üzerine müsbet veya menfi tesirleri vardır.

Buraya kadar ele almış olduğumuz kültürel ve sosyal faktörler, biyolojik faktörlerin tesirlerini ortadan kaldıramaz. Yalnız doğuştan getirdiğimiz özellikler, bu faktörler içinde gelişmek veya körleşmek imkânını bulurlar. İrsî faktörlerin kontrolu veya ortadan kaldırılması çok zor ve uzun süreli tedbirlerle mümkün olabilir. Buna karşılık sosyal faktörlerin kontrol ve düzenlenmesi de zor ve uzun vadeli olmakla beraber, fıtrı sebeplere göre daha imkân dahilinde olan bir durumdur.

ŞAHSİYET TİPLERİ

Şahsiyet psikolojisi ile uğraşanlar, her insanın kendine has ve eşsiz bir şahsiyeti olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bunun yanında bazı psikolog ve bilginler de bilimsel zaruretler yüzünden ve aynı zamanda düşünmede kolaylık sağlamak amacı ile insanları çeşitli şahsiyet tiplerine ayırmışlar ve herkesi bu tiplere uydurmağa uğraşmışlardır. (Tipolojiye bakınız.)

ŞAHSİYETİ İNCELEME METODLARI

Şahsiyet psikolojisi ile uğraşan psikologlar, birtakım araç ve yollar bularak şahsiyetin görüntülerini ölçmeye ve bunları değerlendirmeğe kalkışmışlardır. Bu metodlardan en önemlileri şunlardır.

1 — Vakanın tarihçesi
2 — Değerlendirme Ölçeği
3 — Şahşiyeti ölçmek için kâğıt - kalem testleri
4 — Davranış testleri
5 — Mülâkat
6 — Serbest çağrışım ve rüya analizi,

7 — Prejektif metodlar,

VAKANIN TARİHÇESİ : Vaka tarihçesiyle, fert hakkında bütün bilgiler bir gelişme akışı içinde tesbit edilir. Uzman, herşeyden önce ferdin probleminin mahiyetini ve sebeplerini tesbit etmek ve gerekli hal çareleri aramak amacıyla, mevcut problemin terihçesini teferruatı ile inceler. Hiçbir anormal davranış veya problem sebepsiz olarak gelişmez. Bundan dolayı sathi delillere dayanan gelişi güzel tavsiyelerden veya acele hükümlerden sakınmak gerekir. Aslında bu cinsten bir tedavi ekseriye problemi çözmez, aksine güçlüğü artırır. Bundan başka ferdin soyu, ev çevresi, ana babası ile münasebetleri, arkadaşlıkları, hastalıkları, cinsi tecrübeleri, öğrenim ve meslek tarihçesi, kısaca şahsiyeti hakkında aydınlatıcı herşey ferdin probleminin çözülmesinde yararlı olabilir.

DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (Rating) : Değerlendirmek, bir ferdinçeşitli şahsiyet özelliklerine ne derecede sahip olduğunu veya ne cins bir davranış gösterdiği hakkında bir kanaat elde etmeğe yarar. Bu metod hem bebeklerde ve hem de yetişkinlerde kullanılır. Değerlendirme ölçeğinde bir seri sorular listesi ve her sorudan sonra da muhtemel değerler vardır. Meselâ, pekhafiftir, hafiftir, ortadır, kuvvetlidir, çok kuvvetlidir, aşırıdır. Yahutta az faal, çok faal, işbirliği yapamaz, normal işbirliği yapar, fevkalâde işbirliği yapar... Fert kendisinin karakteristik özellikleri olan soruya işaret eder. Netice de normlara göre değerlendirilir.

ŞAHSİYETİ ÖLÇMEK İÇİN KÂĞIT - KALEM TESTLERİ

Kâğıt kalem testlerinde suje çeşitli sorulara cevap vermek veya bazı muhtemel cevaplardan birini işaretlemek yahut ihtimalleri bildirmek için, test kağıdına bir kalemle ile işaret koyar. Bu testlerin çoğu soru listeleri, listeler ve envanterler (şahıs hakkında bilgi edinme fişi) şeklindedir. Her test standart bir anahtarla puvarlanır. Ve Ferdi puvanlar grup normlarına göre yorumlanır.

Genel olarak bu ölçüler şu maksatla ele alınır :

1 — Ferdin kaygıları, korkuları, yetersizlik duyguları ve benzerleri hakkında bilgi edinmek. Bu amaçla hazırlanan envanterlere «şahıs hakkında bilgi edinme fişleri » veya problemi gösteren fişler adı verilir. Bernreuter envanteri bu cins fişe bir örnek olabilir.

2 — Ferdin sosyal, ekonomik ve dinî meseleler hakkında düşünüş ve inanışı hakkında bilgi toplamak.

3 — Bir kimsenin çeşitli şeylere (başkalarına, kitaplara, iş ve mesleklere, spora ve benzeri şeylere karşı ilgisini ölçmek.

Ençok kullanılan kâğıt - kalem şahsiyet ölçme testleri şunlardır.

1 — Sosyal zekâ denilen Geoge Washinton testi. (Ferdin, başkaları ile geçim kabiliyetini ölçer.)

2 — Allport A - S tepki etüdü : (Bu test «hakim olma - boyun eğme» yi ölçer. Kadın ve erkekler için ayrı ayrıdır.)

3 — Pressey X - 0 testi : Heyecanlanmayı ölçer.

4 — Allport - Vernan değerler etüdü : Bu test ferdin teorik, ekonomik, estetik, sosyal, politik ve dini meselelerden hangisine daha çok önem verdiğini ölçer.

5 — Root'un içe dönüklük - Dışa dönüklük (Entroversion - Ekstroversiyon) testleri :

6 — Guilford'un Şahsiyet envanteri : Bu test SDDSR/sosyal içe dönüklük - Düşünme dışa dönüklüğü - Düşkünlük (depression) - Sikloit tamayüller (ruh halinde değişiklik) - ve Ratimi (kaygusuzluk temayülü) faktörlerini ölçer.

7 — Minnesota çok yönlü şahsiyet envanteri (Minnesota Multiphasio Personality Inventory - MMP) : Geniş ölçüde uygulanmış geniş bir lietratür meydana gösterilmiş bir testtir. MMPI genel şahsiyet vasıflarını değil, doğruda psikolojik bozuklukları araştırır. Bu enventer 500 sorudan ibarettir. Bu testin bir test anahtarı vardır. Buna göre MMPI testi değerlendirilir. MMPI, 16 yaşından büyük olanlara uygulanır. Özellikle hastalara, öğrenim ve zekâ seviyesi düşük olanlara uygulanır.

Bu enventer, şu sahaları kapsar : Genel sağlık, psikomatik semptomlar, nörolojik ve motor bozukluklar, cinsi, dini ve sosyal vaziyet alışlar; eğitim, meslek, aile ve evlilik problemleri; musallat fikir, birsam, fobiler, sadistik veya masotistik eğilimler gibi norotik ve psikotik davranış belirtileri.

Bu suretle MMPI ile kişinin, Hipokodria, Depression, Histeri, Psikopati, Maskülenite (Feminite - Kadınlara düşkünlük), Paranoya, Psikasteni, Şizofreni ve Hipo mani gibi bozukluklara eğilimleri tesbit edilmiş olur. Yalnız bu teste çok dikkatli olmak gerekir. Samimiyetle cevap verecek yerde iyi bir insan intibaını uyandırmağa çalışanlara ortaya çıkabilir. Meselâ, bir kartta şöyle bir şey yazılı olduğunu farzedelim : «Bugün yapmam gereken bir işi bazan ertesi güne bırakırım.» Kendini başka türlü göstermek isteyen bir insan bu kartı ve buna benziyen diğer kartları yanlış grubuna koyar. Bu şekildeki hareketler çok olduğu zaman puvanlar bir hayli yükselecektir. Bu da insanın iyi bir intiba bırakmak istediğini gösterir.

8 — Woodworth'un Şahsiyet envanteri : Birinci dünya savaşında (1918) Robert Woodworth, Amerika'da silah altına alınanların psikiatrik bakımından tarama gayesiyle 116 soruluk bir envanter hazırlamıştır. Envanter soruları kişide ruhî veya sinir dengesizliği bulunduğunu gösterecek çeşitli bedeni bozukluk, korkular ve fobiler ile diğer duyguları bulunup bulunmadığını ortaya çıkaracak mahiyettedir.

Sujeler bu soruları okuyarak «evet» yahut «hayır» cevabını verirler. Örnek : Genel olarak kendinizi iyi ve kuvvetli hissediyor musunuz? korkulu rüyalar görür müsünüz? Deli olmak korkusuna kapıldığınız olur mu ? gibi.

Woodworth'un nöratik yönsemelerin ortaya çıkarılması ile ilgili envanterin geliştirilmiş ve 101 sorudan ibaret olan şekli de Cornell indeksidir. Bu da aynı maksatla ikinci dünya savaşında kullanılmıştır. Bu envanter, önemli şahsiyet bozukluğu ile psikosomatik semptomları olan kişileri normallerden ayırmaya yarar. Envanterin değerlendirilmesin de uygun olmıyan cevap sayısı göz önünde bulundurulur.

Savaştan sonra envanter tekniği bir hayli gelişmiş ve sivil hayata da intikal ettirilmiştir. İnsan davranışını çeşitli yönleri için birçok envanter meydana getirilmiştir.

9 — Bernreuter'in Şahsiyet envanteri : Bernreuter'in şahsiyet fişi 4 farklı envanterin birleşimi olan 125 sorudan ibarettir. Soruları sujeler okuyarak «evet» veya «hayır» cevabını verirler.

Bernreuter'in bu envanteri ile ferdin, nöratik yönsemeleri, kendine yeterliği, içe veya dışa dönük oluşları, dominans yönsemeleri (tabi veya mütehakkim oluşu), nefsine güvenliği ve adamcıl oluşu ölçülür, Meselâ, ferdin içe dönük veya dışa dönük bir tip olduğunu anlamak için şu tip sorular sorulur: Spora mı, fikri faaliyetlere mi daha çok düşkünsünüz? Sonra ferdin lider veya tâbi olma eğilimlerini ortaya çıkarmak için de «çevrenizdekiler sizin samimiyetinizi hiç suistimal ediyorlar mı?» gibi sorular sorulmaktadır.

Yapılan çalışmalar, bu envanterin psikotik tiplerden daha çok normal veya normale yakın fertlerde daha tesirli olduğunu ortaya koymuştur.

DAVRANIŞ TESTLERİ : Davranış testlerinin gayesi, ferdin muayyen durumlarla karşılaştığı zaman gerçekten ne yaptığını bilmektedir. Bu testlerde muayyen standart durumlar hazırlanır. Test veren, Sujenin yaptığı tepkileri kaydeder. Bu davranış testlerinin kullanış alanları çok sınırlıdır. Test çocuklara başarı ile uygulanabildiği halde, büyüklere ço-

cuklar kadar uygun değildir. Çünkü yetişkinler denemelerdeki gizli maksadı kolayca sezmektedirler. Bundan başka bu testler, ferdin karşılaşığı her durum için gösterilen farklı tepkileri ölçemez. Meselâ, bazı kişiler, çalıştığı şu veya bu işte hiçbir hile veya hırsızlık yapmadığı halde ellerine yakalanmıyacak bir fırsat geçtiğinde hırsızlık yapabilir. Bu bakımdan ferdin karşılaştığı her hal için bir örnek bulunamaz. Birkaç örneğe dayanarak da ferdin şahsiyetini güvenilir bir şekilde karakterize etmek mümkün değildir.

Davranış testlerinin başlıcaları şunlardır :

1 — Downey'in «irade, mizaç» testi. Bu test kişinin, el yazısından faydalanmak suretiyle, sebatkârlık, kararlılık, sürat, elâstikilik gibi şahsiyet özelliklerini ölçer.

Sujeye ilk defa normal surakle bir cümle yazdırılır Biraz sonra da aynı sözün çok süretle yazması istenir. İki yazı şekli arasındaki fark kişinin «Psikolojik - inhibition» tutuklukları bulunup bulunmadığını; normal süratten, yüksek sürate geçiş şekli de onun, ne kadar elâstiki olduğunu gösterir. Sonra birbuçuk cm. kadar uzunluğu olan bir çizgi üzerine başarı ile 3 - 4 kelime sığdırabilmesi, onun sinir, kas ve zihni hayatının ne dereceye kadar koordine edilmiş olduğunu belirtir.

Downey (Davni) in bu testi el yazısı gibi tek bir ifade yolu ile karmaşık bir gerçek olan şahsiyeti ölçemiyeceği düşüncesiyle tenkide uğradı ve değerini kaybetti. Bunun yanında Vernon ve Allport, el yazısı, yürüme ve okuma sürati, mesafe ve alan tahmininin şahsiyeti ölçebileceğini ileri sürmüşse de tam olarak şahsiyeti değerlendiremez.

2 — İçe dönüklük — Dışa dönüklük testi : Marston, çocukların içe veya dışa dönük tipte olduklarını ortaya çıkarmak için orijinal bir yol bulmuştur. Çocuk, elinde güzel oyuncaklar bulunan deneyicinn yanına bırakılmaktadır Eğer çocuk deneyicinin yanına sokularak onun elindeki oyuncaklarla oynamaya başlarsa dışa dönük, böyle yapmayıpta, aksine çocuk dışarı çıkmak isterse, içe dönük bir tip olduğu kanaatına varılmaktadır.

3 — Girişkenlik — Çekingenlik testi : Scharletto Bühler'de Morston'un denemesine benzer bir yolla, bir yaşını geçmeyen bebeklerin «girişken, kayıtsız veya çekingen» olduklarını tesbite çalışmıştır. Karşıklı oturan iki bebekten diğerine elini uzatıp onu tutmak, onunla oynamak isteyen, gülümseyen çocuğun «Girişken», buna mukabil, bu durum karşısında korkan, ağlayıp çekilmek isteyen çocuk ise «çekingen» yahutta karşısındakine ilgi göstermeyen çocuk «kayıtsıztip» olarak kabul edilmektedir.

4 — Dürüstlük testi : Buna ait en iyi örneği veren Hartshor ve

May, olmuştur. Bu testler için okul imtihanları ile çeşitli oyunlar kullanılmıştır. İmtihanla ilgili test şöyle yapılır : Çocuklara imlâsı doğru ve yanlış kelimelerden ibaret olan test kâğıtları verilir. Onlardan yanlış yazılan kelimelerin baş taraflarına işaret koymaları istenir. Kâğıtlar toplanır. Ertesi gün her çocuğa, test anahtarı ile birlikte, kendi kâğıdı verilir. Öğrenciden kendi kâğıdının, test anahtariyle karşılaştırması ve yanlışların belirtilmesi istenir. Sonra toplanır. Tecrübeyi yapan, öğrencinin dürüst hareket edip etmediğini anlamak için daha evvel tesbit ettiği yanlışlarla karşılaştırır ve bir hükme varır.

Dürüstlük testinin başka bir şekli de kuvvet varışmasıdır. Bu yarışmada çocuklara teker teker 3 defa dinamometre sıktırılır, ve sonuç bir yere kaydedilir. Biraz sonra çocuğa yalnız başına başka bir yerde dinamometreyi 5 defa sıkması ve her sıkıştan sonra elde edilen sonucu bir kâğıda yazması söylenir. Çocuk yorulduğu için haliyle bu beş sıkış neticesi ilk üç sıkış neticesinden daha düşük olacaktır. Şayet deneyici daha yüksek rakamla karşılaşırsa bunun doğru olmadığı kanaatına varır.

Dürüstlük testinde gözü kapalı oynanan oyunlarda sargı altından bakma veya gözetleme imkânları da verilmiştir. Meselâ, her çocuğa içinde muhtelif boyda ve durumlarda çizilmiş on daire olan birer sayfa verilir. Sujeye gözlerini kapayarak dairelerin merkezine belirli sayı yazmaları söylenir. Çocuğun puvanı, işaretlediği dairenin sayısına göre tesbit edilir. Eğer çocuk gözleri kapalı gurubun aldığı en iyi puvandan daha yüksek bir puvan alırsa o zaman dürüst hareket etmediği ve hile yaptığı anlaşılır.

Bu tip testlerin sonucunda sujelerin hepsi az da olsa bir durum içinde hileye başvurmuştur. Fakat bu tip hileye teşebbüs edenlerin çoğunun, hırsızlığa kalkışmadıkları görülmüştür. Bunun yanında yalan söyleyenlerin çoğu, deneyicileri kopya yapmak suretiyle veya çeşitli yollarla aldatmaya kalkışmışlardır. Özellikle büyük ve geri zekâlı çocukların küçük ve zekî çocuklardan daha çok kopya yaptıkları ve bu suretle deneyicileri aldattıkları tesbit edilmiştir. Yine geri aile çevresinden gelen çocuklarla, öğretmenine kaba ve saygısızca davranan çocukların da çok kopya yaptıkları, buna mukabil ahenkli ve iyi aile çevrelerinden gelen çocuklarla, öğretmene karşı saygı duyan çocukların en az kopya yapıp öğretmenlerini aldattıkları anlaşılmıştır. Şunu hemen ifade edelim ki, dürüstlük, şahsiyetin değişmeyen bir özelliği değil, daha çok o belirli durumlar içinde kendini gösteren bir haldir.

MÜLÂKAT : Bir insanın şahsiyetinin kuvvetli ve zayıf taraflarını değerlendirmek veya onun problemini çözmek için baş vurulan yollar-

dan birisi de mülâkattır. Genel olarak mülâkat, karşılıklı konuşmadır.

Mülâkatlar, formal ve enformal olmak üzere iki şekil arzeder.

Formâl Mülâkatta, mülâkatçı soracağı soruları daha önce tesbit eder ve yalnız bunu uygular. Mürâcaatçı hakkında belli bilgileri tesbite çalışır. Psikolojik araştırma yapılırken bazı hallerde, suje mülâkat heyetinin her üyesi tarafından ayrı ayrı değerlendirilir. Sonra bu değerlendirmenin ortalaması alınır. Yalnız bu cins mülâkatlarda hükümler, mülâkatçının kanaatına dayanmaktadır. Bunun ölçülü bir hale getirilmesi mümkün değildir. Formal mülâkatlarda başarı sağlıyabilmek; ve ya ferdi, bir istikamete sevkedebilmek, araştırılan şahsiyet özelliklerinin kolayca ortaya çıkarılıp çıkarılmayışı ile mülâkatçının bilgi ve maharetine bağlıdır.

Enformâl mülâkat şeklinde ise soru fişleri yoktur. Mülâkatçı doğrudan doğruya karşısındaki ile konuşmaya başlar. Karşılıklı konuşma sayesinde, deneyici karşısındaki hakkında birçok bilgiler edinir. Enformâl mülâkatlar daha çok, endişe veya kaygı gibi problemleri olan insanlara bir yardımda bulunma vasıtası olarak kullanılır. Mülâkatçı, karşısındakini incitmeden, onun konuşmasını, problemlerini ortaya koymasını sağlar. Kısaca bu tip mülâkatlarda, uzman sadece dinler ve konuşmaz, gerekli yerlere sevkeder, öğüt vermez, ona problemlerinin nasıl giderileceği hakkında bir görüş kazandırır.

SERBEST ÇAĞRIŞIM VE RÜYA ANALİZİ : Bu metod hem şahsiyet hakkında bilgi edinmek, ve hem de psikoterapi vasıtası olarak kullanılmaktadır. Bilinç altında bulunan şahsiyet özellikleri hakkında en iyi bilgi bu yolla sağlanmaktadır.

Serbest çağrışım : Bu metodla hastanın alklına gelen her şeyin söylenmesi istenir. Uzman, ara sıra hastaya soru sorar ve onun çağrımına yön verir. Hasta durakladığı ve anlatmak istemediği zaman ısrar eder, hastayı konuşmaya mecbur eder. Bu suretle ferdin hayatındaki önemli yerler ortaya çıkar ve içi boşalır. Bazan bu seanslarda insan, sinir buhranları geçirir, ağlar ve beddua eder, bağırır, çağırır. Bu boşalma tedaviden başka bir şey değildir.

Rüya analizi : Hasta rüyalarını anlatır. Çok kere bu rüyalar, onun eğilim ve isteklerine ortaya koyar. Genel olarak analizi yapan uzman, yorumlar yapar. Sujeye problemlerini söyler. Ona gösterir ve öğütler verir.

PROJEKTİF METODLAR : Kendilerini güvenlik içinde hissetmedikleri içinde bulunduğu topluma intibak edemiyen birçok kimseler, problemlerini, dertlerini ortaya atmaktan veya şahsi problemleri üzerinde görüşmekten çekinirler. Hatta, genel olarak insanlar, şahsi dertleri üzerinde görüşme teklif edlince heyecanlanırlar, rahatsız olurlar. Bu gibi durumlar karşısında projektif şahsiyet testleri kullanılır. Bu testler yolu ile fertler, hiçbir heyecana kapılmadan ve kendini sır veriyorum duygusuna kaptırmadan, farkına varmadan, iç eğilim ve motiflerini ortaya koyarlar. Pek çok hallerde bu tip testler ferdin, psikolojik hayatının örneğini aksettirir. Bu sebepten ferdin kendini «projekte ettiği» bu testlere Projektif testler denir. Bu testlerin başlıcaları; Rorschach testi, Thematic Apperception testi (TAT), Szondi testi dir.

RORSCHACH TESTİ : Projektif testler arasında en fazla tanınan ve kullanılan Rorschach, testidir. Bu test, objektiflikten mahrum olmasına ve sonuçların değerlendirilmesinde normlara (ölçülere) dayanmasına rağmen, akıl hastalıklarından ızdırap çekenlerin güçlüklerin esaslarını, suç yönsemelerini, zekâ geriliğini psikotik belirtileri ortaya çıkarır. kısaca bu test, normal ve psikotik fertleri birbirinden ayırt etmeye yarar.

Herman Rorschach, bu testi mürekkep lekelerinden faydalanmak suretiyle meydana getirmiştir. Rorschach, önceleri çok sayıda mürekkep lekesini muhtelif ruh hastalıklarına uygulanmış ve neticede türlü psiatrik sendromlar için karakteristik olan cevapları sınıflandırmıştır.

Bu testler standardize edilmiş on karttan meydana getirilmiştir. Kartlardaki şekiller simetrik olan mürekkep lekelerinden ibarettir. Kartların beşindeki şekiller siyah beyaz, 2 tanesi kırmızı, 3 tanesi de muhtelif renklerden meydana gelmiştir. Kartların herbiri sıra ile sujeye gösterilir. Bu şekillerin neye benzedikleri veya neyi temsil ettikleri sorulur. Sujenin bir kart üzerinde istediği kadar durmasına müsaade olunur. Yalnız her karta verilen cevaplar, cevap zamanı kartların ne şekilde tutulduğu ve her yüz ifadeleri bir tarafa kaydolunur.

Sujenin söylediklerinin değerlendirilmesinde, 4 esas katagori göz önünde bulundurulur.

a — Mekân : Sujenin söylediklerinin kart üzerindeki yerini ifade eder. Sujenin cevabındaki benzetme bütün lekeyi (global), mı?, büyük bir kısmını mı? yoksa ufak bir ayrıntıyı mı? (Detayı mı) kapsamaktadır.

b — Determinatlar : (tâyin edici faktörler), Bunlar hareket, şekil, renktir. Sujenin verdiği cevapları «hareket, şekil, renk veya bu üçünün kombinezonunu ihtiva ediyor mu? açık mı belirsiz mi?

c — Muhteva : Suje lekelerde insan, hayvan ve bitki şekilleri mi veya insan, hayvan kısımları, anatomik şekiller mi? manzara, harita coğrafi anlamlar mı? yiyecek, sanat, mücerret kavramlar gibi cansız şeyler mi görmektedir?

Sujenin cevapları arasında, bulutlar, ölüm ve yangın gibi özel muhtevaları da ayrıca önem taşımaktadır.

d — Genellik : Aynı cevapların sık sık tekrarlanması hâlidir. (birçok kimseler tarafından). Bazı cevaplara ise çok az rastlanır ki, bunlara da orijinal cevaplar denir.

Sujenin cevaplarının değerlendirilmesi daha çok deneyicinin bilgi ve tecrübesine dayanır.

Rorschach testinin yorumlanması için bazı esasları tesbit edilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır :

1 — Lekelerde sık sık şekiller : özellikle hareket halinde şekilleri görmek, canlı ve etken bir muhayyileye sahip olduğunu gösterir. Veya fantazi bir hayata delâlet eder.

2 — Sadece hayvan şekilleri görmek ve basma kalıp şeyler söylemek, zekânın düşüklüğüne ve düşüncenin kalıplaşmış olduğuna işarettir.

3 — Renklere karşı tepki yapmak : Ataklığa ve taşkınlığa, heyecan bozukluğuna işarettir.

4 — En ince detayları fark etmek : içe dönük bir tip veya iç çatışması olan bir kişi olduğuna işaretir.

5 — Lekenin bütününe cevap vermek : Ferdin kendini iyi kontrol ettiğine işarettir.

6 — Lekelerde üçüncü bir boyut veya renk görmek : Ferdin kaygılı olduğuna işarettir.

7 — Kartın büyük bir kısmını ilgilendiren cevaplar : Fertte somut şeylere karşı alâkanın bulunduğuna bir işarettir.

THEMATİC APPERCEPTİON (Konuyu idrak etme testi : TAT) Murray ve Morgan tarafından hazırlanmıştır. Test malzemesi herbiri siyah beyaz ve belirsiz manalı bir resmi içine alan 19 planş ve bir boş karttan ibarettir. Sujeye standart olan resim serisi sıra ile verilerek her resme uygun bir hikâye uydurması veya yorumlanması istenir.

Bu test, erkek ve kız çocuklarla 14 yaşından yukarı erkek ve kadınlara uygulanır. Sujenin resimleri yorumlamalarında bazan üzüntü, aşk, facia, intihar ve ölüm gibi fikirlere de sık sık rastlanır. Bu test yapılırken suje farkında olmadan şuur altındaki ilgi ve motiflerini de ortaya koyar. Yalnız sonuçların yorumlanması henüz ilmî esaslara dayanmamaktadır.

SZONDİ TESTİ : Bu test Macar bilginlerinden Lipot Szondi tarafından hazırlanmıştır. Test materyalı her iki cinsten 48 akıl hastasının resimlerinde ibarettir. Bu materyallar, sujeye sekizerlik grup halinde gösterilir. (Herbiri seri 8 fotoğraftan ibaret olup 48 fotoğrafı içine almaktadır.) Her seride şu anormal tipler vardır : 1 — Homoseksüel, 2 — Sadist, 3 — Epileptik, 4 — Histerik, 5 — Katatonik şizofreni, 6 — Paranoid şirofreni, 7 — Depressif, 8 — Manyak.

Sujeden her guruptaki 8 resim arasından en çok sempatik gördüğü iki fotoğrafı ve sonradan da en beğenmediği iki fotoğrafı seçmesi istenir. Bu seçim 6 defa tekrarlanır. Seçilen resimler sujeye tekrar gösterilir. Bunun arasından tekrar en çok beğendiği ve hiç beğenmediği 4 er resim daha seçtirilir. Sonunda suje en son seçtiği resimler hakkında fikirlerini açıklar. Bunların kendi üzerindeki tesirlerini anlatır. Bu test 6 yaşından yukarı olanlara uygulanır. Bu test normal şahsiyet gösteren kimselerin hangi anormal tip özelliklerini benimsediğini veya anormal şahsiyet özelliklerin sujede yüklü eğilim olarak mevcut bulunduğunu gösterir.

Sonradan bu test tenkide uğramışsa da yine normal kişilik gösteren kimselerin hangi tip şahsiyete sahip olduğunu anlamak içinde kullanılmıya devam edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞAHSİYETİN HAYAT İNTİBAKI

Hayat bir fırtına, ucu bucağı olmıyan sonsuz bir uçurum, sürekli bir mücadeleden ibarettir. İnsanı önüne katar, felâketten felâkete, uçurumdan uçuruma, mücadeleden mücadeleye sürükler. İnsan oğlu bu hayat mücadelesinde başarı gösterebilmesi için, onun gereklerine uymak zorundadır.

Daha çocuk doyduğu andan itibaren içten ve dıştan gelen çeşitli uyarıcıların yarattığı durumlara uymak zorundadır. Bunun için bir takım faaliyetler, çabalar gösterir. Meselâ, açlık ihtiyacını duyan çocuk ağlar. Anne tarafından doyurulan çocuk açlığın yaratığı gerginlikten kurtulur, rahata kavuşur. Zamanla organizma olgunlaşınca ve çeşitli şeyler öğrendikçe, yeni yeni davranış şekilleri meydana gelir. Bu durumda çocuk acıktığı zaman ağlıyacağı yerde, acıktığını söyler veya yiyeceğin bulunduğu yere gider ve açlığını giderir. İşte misalimizde ele aldığımız çocuğun, açlık güdüsünün meydana getirdiği, gerginliği gidermesi hali basit manada bir intibak olayıdır.

Genele olarak dört türlü intibaktan bahsedebiliriz.

1 — Fiziksel İntibak: En basit ve sade bir uyum şeklidir. İnsanlar dış dünya ile müansebetlerini kontrol altına alabilmeleri için kendi organlarına hakim olmaları, onları korumaları ve istedikleri gibi hareket ettirmeleri şarttır. Bu sağlanamadığı takdirde, ferdin fizikel uyumu yok demektir. Meselâ, bedenimizde bir kemik kırılsa, ait olduğu kısım veya bütün vücudumuz hareket edemez. Bu durum hem hareketimize, hemde çevremizdeki eşyalarla olan münasebetimize engel olur. Şu halde herhangi bir kaza hali, insanı dış âlemle olan münasebetlerinde intibaksızlığa uğrattığı ve bu alandaki işlerinde yetersizlik gösterttiği için, fert başarısızlığa uğramış demektir. Bu bakımdan ferdin fiziksel intibakı şarttır.

2 — Kimyasal İntibak : Bütün canlı varlıkların sağlıklı olmaları veya hayatlarını devam ettirebilmeleri, bedenin kimyevi fonksiyonuna bağlıdır. İnsanın beden yapısında devam etmekte olan kimyevi fonksiyonlar oldukça çok ve karışıktır. Bu fonksiyonun en ömlilerinden biri sindirim organındaki kimyasal olaydır. Vücuda alınan besinler, sindirim organlarının çalışması ve bunların çıkardıkları sular yardımıyle kan damarları tarafından emilecek bir hale gelirler. Kana karışan besinler, kan vasıtasiyle bütün beden hücrelerinin yaşamalarını sağlar. Bu suretle sindirilen besin, bütün vücuda gerekli olan enerjiyi kazandırmış olur. İşte bu olaya da **«kimyasal İntibak»** diyoruz. Bu intibaktaki yetersizlik veya başarısızlık, beden sağlığının bozulmasına veya hayatın sona ermesine sebep olabilir.

3 — Sinir sistemindeki İntibak: Bedeni ve ruhî varlığımızın ahenkli bir şekilde devam etmesi, sinir sistemi ve elemanlarıyle sıkı sıkıya ilgilidir.

Sinir sistemi faaliyeti, bedenin çeşitli organlarının birbiriyle ve bunların da çevreleriyle olan ilişkilerini sistemli ve düzenli bir şekilde idare eder. Sinir sistemi çalışmasının yetersizliği, ortaya birçok lokal lesionları **(Lokal bozuklukları)** çıkarır. Genel olarak bu lesionlar, fiziki şok veya kimyasal etkilerle sinir sisteminin vazifesindeki bir aksaklıktan ileri gelebilir. **(Ruh has. bak)** Meselâ, ağır bir cismin kafaya vurulması sonucunda, sinir merkezindeki her hangi bir lokal sakatlanabilir. Yine içten ve dıştan gelen zehirlenmeler yüzünden bedenin özellikle sinir sisteminin düzeni bozulmuş olabilir. Yine fertlerde görülen çeşitli obsesyonlar, korku ve fobiler gibi marazî haller de sinirin görevindeki bir aksaklığa örnek olabilir.

İşte sinir sisteminde görülen bu cins düzensizlikler, insanı, yetersizliğe, başarısızlığa ve nihayet intibaksızlığa sürükliyebilirler.

4 — Sosyal intibak: En önemli bir intibak şeklidir. Bu intibak halinde ferdin topluma uyması bahis konusudur. Meselâ, bir fert ailesi içinde ve çalıştığı iş alanındaki insanlarla iyi geçiniyorsa, çevresindekilerle arası iyi ise, başkaları tarafından seviliyorsa ve sayılıyorsa, toplumun yararına ve ilerlemesine yardım ediyorsa, çevresine zarar vermiyorsa, kısaca, bir fertte bulunması gereken bütün şahsiyet özelliklerine sahipse, normal olarak topluma uyabiliyor demektir.

İnsan kat'iyen intibak işlerinden vaz geçemez, bundan uzaklaşmak, fert için bir ölüm halidir. Beşikten mezara kadar intibakın devamı şarttır. Yalnız, ferdin hayatının başarılı geçip geçmemesi, onun toplumla uyma kabiliyetiyle ruh sağlığının yerinde olmasına bağlıdır. Ruh sağlığı yerinde olan insanlar, varlığının çeşitli yönlerinde denge sağlamış, ahenk ve bütünlük meydana getirmiş kişilerdir. Bunlar, makul bir anlayışa, işlek bir zekâya sahip olurlar. Toplum tarafından sevilebilmek için takip edeceği davranış şekillerini bilirler Mutlu olmaya karşı bir istek duyarlar. Böyle kişiler çevrelerine ve birbirlerine daha mükemmel bir şekilde uyarlar. Başka bir ifade ile, Ruh sağlığı yerinde olan fertler **«AKTİF İNTİBAK»** sağlarlar.

AKTİF İNTİBAK:

Ruh sağlığı yerinde olanlar aktif bir intibaka sahiptirler. Bizim aradığımız intibak şekli de budur. Bu türlü intibaka sahip olanlar, bazı özellikler arzederler.

a— Sürekli bir intibak hali vardır: Fert hayatın her çeşit ve yeni o'aylarına hemen uyar ve bunu devam ettirir. Her tecrübeden bir ibret dersi alır. Bunları ilerde karşılaşacağı durum veya problemleri çözmek için saklar.

b — Çeşitli tepki veya davranışa sahiptir: Zihin ve ruh dengesine sahip olan fert, karşılaştığı her yeni durum için uygun bir reaksiyon şekli veya hal çaresi bulur.

c — Normal bir hayat felsefesine sahiptir: Ruh sağlığı yerinde olan ve aktif bir intibak hali gösteren fert, hayatı pek ciddiye almaz, ona bir oyun nazarı ile bakar. Hayatta başarı sağlamak için bütün güçlerini bir nokta etrafında toplar, onları lüzumsuz yerlere sarfetmez. Başarı elde ettiği zaman, daha çok çaba gösterir. Başarısızlıkla karşılaşınca da, ondan bir ibret dersi alır. Mutlu yaşamayı bir gaye edinmiş tir. Zorluk karşısında hareketsiz ve passif kalmaz. Hayati meselelerden korkup çekinmez. Mücadele etmeye her zaman hazırdır. Yalnız mücadelede kırıcı değildir. Akla ve gerçeğe uymayanları usulüne göre reteder. Başkalarının fikirlerine saygı gösterir. Onları kendisi gibi düşünmeye sevketmez. Aynı zamanda onların fikirlerini de olduğu gibi kabul etmez.

AKTİF İNTİBAKIN ŞARTLARI :

İçinde bulunduğumuz sosyal çevrede kuvetli, aktif bir intibak sağlıyabilmemiz için, ara bağlar dışında bir takım **«ana bağlar»**a da sahip olmamız şarttır. Bu ana bağlar şunlardır .

ahenk

1 — Armoni **(ahenk):** Toplumla ilgili olan bağlarımızdır. Buna genel olarak **«sosyal ahenk»**de denir.

kuvvet

2 — Force **(kuvvet):** Toplum içinde yaşıyan ferdin, diğer fertlere veya topluma karşı olan güç ve bu güçlerin bütünüdür. Meselâ, ferdin, çevresine yaptığı müsbet tesirler ne kadar çok olursa, o nisbette ferdin iyi veya kötü günlerinde etrafında bulunanlar, elinden tutanlar da fazla olur.

değer

3 — Valör **(Deger):** Toplumda her insanın bir değeri vardır. Bu değer toplum tarafından biçilir. Meselâ kötü ve seviyemize uygun olmıyan kimselerle veya gruplarla arkadaşlık yapıyor, eğleniyor, gülüyor ve çalışıyorsak toplumun bize vereceği değer az olur.

Arkadaş grupları hem seviye olmalı, biri aşağı olsa diğerlerini yani üstekileri kendi seviyesine indirir. O zaman iyi olan kimsede kötü kişinin seviyesine düşmüş olur. Türkçede **«Kara kazanın yanına varma, karası bulaşır»** sözü bu gerçeğin başka bir ifadesidir. Bu bakımdan zihniyet tarzları (Mantaliteleri) aynı olan kişilerin birbiriyle arkadaşlık yapmaları gerekir. Aksi halde mantaliteleri ayrı ayrı olan kimseler bir geştalt **(bütün)** teşkil edemezler. Daima fikir ayrılıkları içinde bulunurlar, birbirleriyle anlaşamazlar, dolayısiyle toplumun gelişmesinde de müşterek bir çalışma durumuna sahip olamazlar.

Yeni doğan çocuk başlangıçta A - diferansiyel bir varlıktır. Yani sosyalleşmemiş bir canlıdır. Henüz yetişkinlerin sahip oldukları maddi ve manevi kültürel değerleri olmaktan uzak bir durumdadır. Zamanla bu çocuk difaransiye bir varlık haline gelir. İnsanlar ne kadar defarans yaparsa ruh sağlığı ve hayat bağları o derece güçlü olur. Bu arada bazı alanlarda toplumun tesiriyle insan, D- differansiye ve A- differansiye halleri de gösterirler. Bu taktirde canlının ruh sağlığı bozulur ve intibak gücünü kaybeder. Çevresindekileri farkedememeye başlar, her şeye kayıtsız kalır. Delilerde bu hal daha çok sezilir. Canlıların **(N - A)** difarensiye halinden kurtulup R- Diferansiye, R- Adaptasyon durumuna gelmesi ruh sağlığının gayelerindendir. İnsan her gün sabahtan akşama kadar adaptasyon- N adapkasyon ve R adaptasyon olur. Meselâ bir eseri muayyen bir yere kadar anlıyoruz, ondan sonrasını anlıyamıyoruz. Bu durum adaptasyon halidir. Bir arkadaşımız anlamadığımız bir noktayı açıklıyor bu zamanda R adaptasyon oluyoruz demektir. Şu halde insanlar daima kendilerine ve çevrelerine adaptasyon olurlar. Bu adaptasyonun da güçlü ve aktif olabilmesi için ferdin armoni, valör ve fors gibi ana bağlara sahip olması gerekir. Bunlar ne kadar güçlü olursa ferdin adaptasyonu da o derece kuvetli olur.

PASİF İNTİBAK :

Bazı fertler de pasif intibak halleri geliştirirler. Bu durum daha çok zihin ve ruh dengesi olmıyan kişilerde görülür. Hayatla mücadele etmeyi gerekli bir iş saymazlar. Her didişme hamlesinde kendilerini daha başlangıçta ya yenilmiş sayarlar yahutta işin sonunda muhakkak başarısızlığa uğrayacaklarına inanırlar. Bu tip kişilerin şahsiyetleri çok zayıflamıştır. Yukarıdan gelen emirleer hiçbir karşılık vermeden uyarlar. Pasif intibak sağlamış kişiler daima başkalarının himayesinde yaşarlar. Bunları hemen tanımak mümkündür. Evet, doğru, haklısınız, peki yapalım sözlerini ağızlarından eksik etmezler. Kuvvetli tavukların yanında dolaşan sersem tavuklar örneği. Toplumun bazı zayıf iradeli, çelimsiz, bilgisiz, kültürsüz, şahsiyetsiz insanları da çeşitli yönlerden güçlü insanlar yanında dolaşmakla pasif intibak sağlarlar.

İntibak ister pasif olsun isterse aktif bulunsun, ferd içten ve dıştan da intibak etmek zorundadır.

İç intibaka «Adaptasyon enteriyör», dış intibakada «Adaptasyon eksteriyör» denir. Ferd her iki intibak durumunu sağlıyamadığı zaman içte ve dışta bir çatışma halinde bulunur. Çatışma güçlü olduğu nisbette ferdin intibakı da o derece bozuk olur. Şu muhakkakki ferdin aktif bir uyumda, toplumun tesirleri oldukça büyüktür.

İNTİBAKLA İLGİLİ GÖRÜŞLER :

Çevrenin intibak üzerindeki tesirlerini bazı psikologlar birbirini tamamlıyan şu iki görüşle açıklamağa çalışıyorlar.

Birinci görüşe göre, ferdin intibak edeceği toplumdaki ufak tefek değişiklikler, yenilikler ferde haz vereceğinden intibak kolaylaşır, değişiklik çoksa zorlaşır Meselâ bir köylü, köyünden bir derece ileri olabilen Nahiye merkezine kolayca uyabildiği halde, Amerika'nın yaşayışına uyamamakta hatta köyüne dönmektedir.

İkinci görüşe görede ferdin intibak edeceği çevrede eskiden kalma parçalar varsa buraya uyum çok zor, eskiden kalma parçalar yoksa veya hepsi eskiye nazaran yeni ise uyum çok kolay olur. Meselâ sahtekarlığı ortaya çıkmış olan bir kişi gittiği yerde, kendisini tanıyanlarla karşılaşırsa, oraya intibakı oldukça zor olur.

BATI ÜLKELERİNDE İNTİBAK :

Batı memleketlerinde intibak - uyum - için iki deyim kullanılır.

1. Agkustement **(uyarlık - akküstöman):** Ferdin belirli bir duruma bütün şekliyle uyumu demektir. Fert doğduğunda **«Nötr»** A diferansiyel bir varlık iken toplumun baskısı ile bir şekil alır. Toplumca beslenen hususlar gelişir **(Polimorf - çok şekilli)** bir durum gösterir. Beslenmiyen kısımlar ise adeta körleşir.

Insan manevi yapısı itibariyle çok şekilli bir varlıktır. Bulunduğu topluma intibak edemediği zaman toplumca beslenen ve gelişen kısımlar çöküntüye uğrar. Bütün çabalamalarına rağmen fert çevresine uyamazsa veya intibak edebilecek müsbet bir saha bulamazsa bir nokta etrafında toplanır ve içine kapanık bir tip olur. Müsbet bir yönden intibak edemiyen ferd ayrı bir yönden ani bir çıkış yapar. Bu saha ferdin intibak sahası değildir. Düşünerek intibak yerini tayin ede memiştir. Bu durum ferdin «Kendi kendine» intibakıdır

Her ferdin topoğrafik bir yapısı vardır. Bu yapıların hepsi, kollektif topoğrafik bir alanı meydana getirirler. Kollektif topoğrafik alan ile individuel topoğrafik **(Ferdi topoğrafik)** alan arasında bir

«İnter - **Koralasyon**» ile bir «**İnter - aksiyon**» vardır. Mesela, sınıfa ilk gelen bir öğrenci önce rastgele bir arkadaş grubuna girer, sonrada gerçek arkadaşlarını seçer. Kısaca akküstöman, maddi olan uyuşmanın biraz kaba şeklidir.

2. Adaptasyon: İçimizden ve dışardan gelen uyarıcıların ortaya çıkardığı hayat durumu ve problemlerine gerektiği gibi uyabilmek üzere yaptığımız tepkilerin tümüdür. İnsanlar hangi yaş ve işte olurlarsa olsunlar hayat boyunca çevresindeki maddî ve manevi gerçeklere uymak zorundadır. İç ve dış şartlar daima değişken olduğu için adaptasyon da daimi bir değişiklik gösterir. Fert, tekrar tekrar adaptasyon kurmaya, dış ve iç şartları arasındaki dengeyi bulmaya çalışır. Fert dengeyi sağlarsa yeniden bir adaptasyon yani R adaptasyon yapmış olur. Şayet fert bir R adaptasyon yapamazsa, iç ve dış alem arasında bir çatışma, bir dengesizlik veya zorluklar görülür. Bu durumda fert bir müddet adaptasyon yokluğu gösterir ki bu hale dez - adaptasyon hali denir. Bir bakıma göre dez adaptasyon, adaptasyon ile R adaptasyon arasında geçen psikolojik durumumuzdur. Bu üç hal insan için normal bir durum sayılabilir. Bütün hayat boyunca aynı haller her insanda görülür. Bazan bu üç durum normal seyrini kaybedebilir. Bu takdirde adaptasyon boyunca bir daha bu uyumu kurmak zor olabilir. O zaman fert intibaksız olur.

Bu adaptasyon şekillerinden başka dış çevre ile ilgili iki adaptasyon hali daha vardır. Bunlardan biri mal adaptasyon, diğeri ko-adaptasyondur. Mal adaptasyon kötü bir intibak şeklidir. Menfaat karşılığı çevresindekilerle iyi geçinen kişiler intibak şeklidir. Ko-adaptasyonda ise fert ancak topluluk içinde olduğu zaman kendini güçlü hisseder ve bulunduğu duruma uyabilir. Bu duruma göre adaptasyon beş şekil arzetmektedir .

a) Des adaptasyon : Ferdin intibakı sarsılmıştır Yeni bir intibak aramaktadır.

b) R- Adaptasyon : Bulunduğu topluma intibak edemiyen yani des adaptasyon hali gösteren ferdin, yeni girdiği ikinci gruba adepte olması halidir.

c) N- Adaptasyon : Ferdin des adaptasyon halinden sonra bir daha intibak edememe halidir. Tamamen grubun dışında kalmıştır.

e) Mal adaptasyon : Çok kötü bir intibak halidir. Buna özellikle kapalı kalmalar sebep olmaktadır. Meselâ, âmirine yaltaklanarak uyum sağlıyan bir kişinin hali gibi.

f) Ko adaptasyon : Bunda, fert ancak toplu halde bulunduğu zaman kendini güçlü hisseder ve iş yapabilir veya bulunduğu yere intibak

edebilir. Özellikle ilkel, basit, zayıf iradeli, kültürsüz veya mantıkî düşünceden yoksun olan kimselerde görülür. Meselâ dar muhitten şehire gelenler toptan gezerler, birlikte alış veriş ederler, kat'iyyen birbirlerinden ayrılmazlar.

Adaptasyonların başarı ile sonuçlanabilmesi, ancak intibak için gerekli olan davranış şekillerine bağlıdır.

DAVRANIŞLARIN KAYNAĞI :

Davranış bir uyarıcıya karşı organizmanın bir tepkisidir. Acaba insan davranışlarının kaynağı neler olabilir? Bunları şöylece sıralamak mümkündür.

a) Refleksler, b) Heyecanlar, c) Fizyolojik güdüler, d) İç güdüler e) Sonradan kazanılan motifler (mekanizmalar).

REFLEKSLER : İlk behavioristler, insan davranışlarının kaynağının relleksler olduğunu ileri sürmüşlersede daha sonraki psikoloğlar, yetişkinlerde görülen kompleks davranış formlarının, reflekslerle açıklamanın mümkün olamıyacağını ortaya koymuşlardır. Çünkü, refleks formları, uyarıcıların tesiriyle meydana çıkan, basit, irsi, doğuştan olgunlaşmış olan, ve hiçbir vakit kendiliğinden ortaya çıkmıyan tepkilerdir. Ancak özgül bir uyaran tarafından meydana getirilebilir.

Warren'e göre, 66 kadar refleks vardır. Bunlardan 31 i değiştirilemez cinstendir ve hayat boyunca hiç değişikliğe uğramazlar. Hiç değişmiyen refleks formları arasında, göz ve beyinin büyüyüp küçülmesi, irkilme, titreme, hapşırma, esneme, göz kapaklarının açılıp kapanması, tükrük çıkarma, yüz kızarması, hıçkırma vardır. Genel olarak değişebiler: refleksler de, öksürme, ağlama, gerinme, ısırma, el ile tutma, ses tepkileri, baş döndürme, oturma, ayakta durmadır.

HEYECANLAR: İnsanın çevresine uyumunda ve davranışlarına yön vermede heyecanlar kuvvetli bir uyarıcıdır. Fizyolojik bakımdan heyecan organizmanın alt üst edilmiş, dengesi bozulmuş bir çalkantı halidir. Heyecan halinde fertlerde sık sık nefes alma, kan dolaşımının hızlanması, terleme, sararma, kasların gerilmesi, titreme, midenin faaliyetinin durması ve mideye gelen suların kesilmesi, karaciğer faaliyetinin artması ve kanda şeker, insulinin çoğalması, böbrek üstü bezi salgısının artması, kanın deriden içeriye çekilmesi gibi belirtiler görülebilir. Bunlar heyecanların fizyolojik halidir. Sararmak, kızarmak, gülmek, ağlamak, göz ve ağız ifadeleri heyecanların görünmesine vasıta olan psikolojik işaretlerdir.

Duygular saklanabildiği halde heyecanlar saklanamaz. Meselâ, gülümseme ve üzülme birer duygusal haldir. Bunları saklıyabiliriz. Fakat

gülümseme ve üzülmenin daha ileri şekli olan kahkaha veya ağlama gizlenemez. Her heyecanın yüzde birer belirtileri vardır. Meselâ, haz heyecanlarında kaşlar, göz kapakları ve ağız vaziyetleri yükselir, elem heyecanlarında bu ifade ters olur.

Heyecanlar haz ve elem heyecanı olmak üzere iki şekil arzeder.

Haz heyecanları; Aşk, neş,e sevinç, kahkahadır. Elem heyecanları ise, korku, nefret, kin ve ızdırap ve ağlamaktır.

Fertler, heyecanların türlü şekil ve derecelerini çeşitli uyarıcılar karşısında göstermesini öğrenerek elde ederler. Heycanlara bağlı olarak kazanılan bu türlü hayat tecrübeleri de ferdin hayata uyumuna yön verir Genel olarak heyecanlanmış insanlarda baş dönmesi, fikir düzensizliği, empülsif tepkiler, telkine müsait olma kabiliyeti, kontrol azlığı, dikkatin azalması gibi haller görülür. Bunlar da onların çevresine normal olarak uyumunu zorlaştırır.

Çocuğu korkutacak ve onları öfkeye sevk edecek hallerden sakınmak veya heyecanların gelişmesine engel olmak, normal bir ruh sağlığına kavuşması yönünden çok önemlidir. Aksi halde çocuğun karanlıktan, imtihandan, hastalıktan v.s. korkmayı öğrenmesi veya tahdit ve men edici yetişkin otorite ve baskının meydana getirdiği öfke, bütün hayatı boyunca çeşitli şekillerde hayat intibakı üzerinde rol oynıyacaktır.

Heyecanların davranışlarımız üzerindeki önemi küçümsenecek derecede olmadığı halde, bütün davranışlarımızı açıklıyacak mahiyette de değildir. Davranışları daha iyi açıklayıcı bir yol bulmak gerek.

FİZYOLOJİK GÜDÜLER VEYA MUHARRİKLER :

Sosyal davranışlarımızın çoğunun esasını teşkil eden ve organik ihtiyaçlarla ilgili bulunan düzgün ve güvenilir dürtü veya sürükleyicilerdir. Hayvanlarda olduğu gibi insanlarda da bir takım fizyolojik ihtiyaçlar vardır. Meselâ, açlık, susuzluk, cinsiyet, nefes almak, vücüt sıcaklığını sabit tutmak, yorgunluk anında dinlenmek, vücuda yaramıyan maddeleri dışarıya atmak, ağrı ve sızıları dindirme çareleri arama gibi. Bu ihtiyaçlar derhal giderilemediği veya doyurulamadıkları zaman, organizmanın fizyolojik dengesi bozulur. O zaman faaliyet başlar ve bu faaliyetler, gerekli ihtiyaç doyuruluncaya kadar veya organizma iş yapamıyacak hale gelinceye kadar devam eder. Fizyolojik güdüler ortaya çıktığı zaman genel olarak organizmanın faaliyetini artırır. Canlıda bir hareketlilik hali görülür Başlangıçta fizyolojik güdülere bağlı olan faaliyetler genel mahiyette ortaya çıkarılır. Meselâ, bir bebek aç kaldığı zaman daha çok kollarının, bacaklarının ve vücudunun faaliyetlerini artırır, ağlar, sızlanır. Fakat normal şartlarda bu faaliyet derhal

bağlı olduğu fizyolojik güdüyü doyuracak olan durumlara, şeylere ve belli işin yapılmasına doğru yönelir. Motive edilen faaliyetlerin, amaca varmalarına sebep olan yiyecek, içecek gibi nesnelere, şartlara **(Değişen hareket şartları gibi)** veya faaliyetlere **(apdes etme gibi)** cazip şeyler denir. Bu gibi cazip şeyler organizmayı muayyen istikametlere çeker veya sürükler. Aynı zamanda daimi olarak uyarıcıyı devam ettirmeyi sağlıyacak faaliyetlere yol açar. Meselâ, tatlı ve güzel şeyler, okşayıcı haller, organizmanın faaliyetlerini artırır. Bunun yanında canlıyı uzaklaşmaya veya vazgeçmeye sürükleyen defedici cazip olmayan, hoşa gitmiyen şeyler de vardır. Bu nevi uyarıcılar, genel olarak uyarıcıdan uzaklaşmaya veya onu ortadan kaldırmaya yöneltilen bir takım davranış şekillerinin öğrenilmesine yol açar. Meselâ, bedene acı veya zarar verici şeylerden kaçma gibi.

Canlı başlangıçta ihtiyaçlarını, çevrede bulunan şeylerden hangilerinin daha iyi doyuracağını veya gidereciğini genel olarak öğrenir. Sonraları genel olan faaliyeti özel bir hal alır. Kendisini çeken, hoşuna giden şeylere doğru yönelir. Ve hoşa gitmiyen veya defedici şeylerden sakınır. Çeşitli sebebler yüzünden bozulan fizyolojik dengeyi iade ettiğini öğrenir.

Sosyal davranışlarımızın çoğunun kökünü teşkil eden fizyolojik güdülerin başlıcaları şunlardır: Açlık, susuzluk, cinsellik, dinlenme ve uyku, diğer beden ihtiyaçları.

Açlık : Aç kalmak sonucunda organizmanın genel faaliyeti artar, mide adaleleri spazm yapar. Açlık belirtileri olur. Kısaca organizmanın iç ahengi bozulur. Aç kalan organizma yiyecek aramak için faaliyete sürüklenir. Ve canlının davranışıda yiyeceğe doğru yönelir.

Açlık hayvanı faaliyete sürükleyen en güvenilir itici kuvetlerden biridir. Genel olarak içerden gelen bu itici kuvvete **«güdü»** denir. Canlının davranışlarını dışarda özel bir istikamete doğru meselâ, yiyeceğe doğru veya zarar verecek bir şeyden uzağa doğru iten güce de **«Motif»** demek adet olmuştur.

Susuzluk : Susuz kalma bedende genel olarak susuzluğu meydana getirir. Bunun sonucuda boğaz ve ağız kurur. Son zamanlarda yapılan araştırmalara göre, boğaz ve ağızın içini örten mükoza da görülen kuraklık, sadece susama güdüsünün fizyolojik esası değil aynı zamanda su içme ihtiyacını düzenliyen bir faktör olduğu tesbit edilmiştir. Açlıkta olduğu gibi susuz bir canlı su aramak için şiddetli faaliyete sürüklenir ve davranışıda bu amaca yönelir.

Cinsiyet : İnsanlarda zaman zaman görülen cinsel faaliyetlerle ilgili hareketlerin kökü cinsel bezlerinin fonksiyonuna bağlıdır. Bu bezlerin, cinsi davranışlar üzerindeki tesirleri incelenmiştir. Yumurtalıkların büluğdan önce çıkarılması veya zedelenmesi, yetişkin kadında temel cinsiyet ihtiyacını tamamen ortadan kaldırır veya azaltır. Aynı zamanda onun kadınlık özelliklerinin kaybolmasına sebep olur. Erkeklerde, küçük yaşlarda hadım etmek yani yumurtalıklarını çıkarmak da aynı tesiri yapar. Erkeklik özelliklerini kaybeder, cinsel güdü tamamen eksilir.

Bununla beraber yetişkinlerde erkek veya kadın hormanlarının çıkarılması onların esas ihtiyaçlarını da zayıflatır. veya ortadan kaldırabilir. Fakat cinsiyet faaliyetleriyle ilgili olarak kazanılan alışkınlıklarının pek çoğu devam edebilir. Fert bunları uzun müddet muhafaza edebilir. İnsanlardaki cinsel ilgi ve alışkanlıklar önceleri cinsiyet bezlerine bağlı oldukları ve onların etkileriyle geliştikleri halde sonradan hormonlara bağlı değildir.

Cinsi güdü kadınlarda estrine, erkeklerde ise testosterona dayanmaktadır. Cinsi iktidarın azaldığı vak'alarda kadınlara estrin, erkekler testosteron hormonları verilirse cinsi kuvvet yeniden canlanmaktadır.

Cinsi faaliyetlerde bulunma ihtiyacı ,organik bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacın şiddeti ve doyurulma şekli insanlarda değişiktir. Fertten ferde değişir. Fert normal bir bünyeye sahip olduğu halde cinsel eğitimle ilgili yeter derecede fikirlerinin olmaması, veya cinsi işleri kötü veya pis olarak kabul etmesi gibi düşüncelerinin bulunması, onda cinsi ilgilerin yok olmasına ve onun cinsi faaliyette bulunmamasına sebep olabilir. Bunun sonucunda da kadında hissizlik, erkekte de iktidarsızlık görülebilir. Bazan cinsel bezlerin aşırı salgı yapması veya cinsiyetle ilgili uyarıların fazla olması hali fertleri, hissizliğin ve iktidarsızlığın tamaın aksi olan aşırı bir cinsel faaliyete sürükler. Bu tip kişilerde fevkalâde kuvvetli bir cinsel güdü vardır.

Açlık ve susuzluk güdüsüyle harekete geçen canlılar, açlık veya susuzluklarını gideren şeyleri nasıl ararlarsa, önceleri, cinsel gerginliklerini gideren işlerin tekrarında öyle isterler. Cinsi olgunluğa erişen ve zaman zaman cinsi dürtünün tesiri altında kalan ve kendi kendini cinsi bakımdan uyaran çocuklar, aynı cinsten olan bir kişi tarafından cinsi yönden uyarıldığı yahutta bazı şey ve durumlardan cinsel uyarımlar aldığı olur. Ferdin bu tip uyarımlarla elde ettiği cinsel heyecan, onu aynı uyarımın tekrarını istemeye sevk eder. İnsanlar normal olmayan bu cinsi faaliyetlerini devam ettirdikleri takdirde anormal veya cinsel sapık telâkki edilirler. Gerçekten bu tiplerde toplum tara-

fından hoş karşılanmaz ve sevilmezler.

Dinlenme ve uyku : Organizma yorulunca dinlenme ve uyuma ihtiyacını duyar. Bu iki güdü ömür boyunca davranışlarımıza yön verir.

Diğer fizolojik güdüler : Organizmanın pekçok fizyolojik ihtiyaçları vardır. Bunları uzun uzun saymakta veya anlatmakta hiçbir fayda yoktur. Belkide birçok ihtiyaçlarımız farkında olmadan otomatik bir şekilde doyurulmaktadır. Yalnız önemli olan birkaç fizyolojik ihtiyaçlara değinmekte yerinde olur. Bu ihtiyaçlar şunlardır

a) Vücut sıcaklığını sabit tutmak: Vücudun sıcaklığı çok yüksek veya düşük olunca, organizmada daha ılıman şartlar sağlamak için bir çaba görülür. Meselâ, bedenimizin sıcaklığı normalden aşağı düşerse üzerimize sıcak tutan şeyler giyeriz. Veya ateş yakar ısınırız.

b) Bedene yaramayan maddeleri dışarı atma : Organizma büyük veya küçük aptestini yaparak bedene yaramıyan madeleri dışarı atma çabasını gösterir.

c) Hava basıncını sabit tutmak.

d) Ağrı ve sızıları dindirme çareleri aramak.

e) Nefes alma : Bütün canlılar bir hava tabakası içinde yaşarlar. Hiçbir kimse birkaç dakika hava almadan yaşayamaz hemen ölür. Bu da havanın fizyolojik bir ihtiyaç olduğunu açıkça göstermektedir.

FİZYOLOJİK GÜDÜLERİN NİSPÎ KUVVETİ :

Hangi güdülerin daha güçlü olduğunu ilim adamları hayvanlar üzerinde araştırmışlar ve bu işte iki metot kullanmışlardır. Biri karşılaştırma **(Bir güdüyü diğer güdüyle karşılaştırma.)** Diğeri de engel koyma metodudur.

Bir güdüyü diğer bir güdüyle karşılaştırma metodu : Bu metotta erkek fareler yirmi dört saat yemek ve cinsi faliyetten men edilmiş ve 24 saat sonra bir dişi fare ile yemek getirilmiş, seçme imkânı verilmiştir. Hayvan %78 yiyeceğe tepki yapmıştır. Neticede açlık güdüsünün daha kuvvetli olduğu meydana çıkmıştır.

Engel koyma metodu : Bu metot **«engelle karşılaşan bir tepki ne kadar ısrarla devam ederse bunun motivasyonu o kadar kuvvetli olur.»** prensibine dayanır. Engel çok defa elektrikli bir ızkaradır Hayvan cazip olan şeye, mesela yiyeceğe varmak için bu ızkaradan geçmek zorundadır.

Her iki metot da cinsel güdünün açlık güdüsünden daha zayıf olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Engel koyma metodu ile yapılan araş-

tırmalara göre analık güdüsü; susma, açlık, cinsel ve araştırma güdülerinden daha güçlüdür. İnsan ve hayvanlar aynı zamanda aç ve susuz bırakıldıkları zaman daha çok susuzluklarını, ondan sonra açlıklarını hissetmişlerdir. Genel olarak susuzluk ve açlığın da cinsi istekleri zayıflattıkları görülmüştür. Yalnız kültürel etkiler insanlarda fizyolojik güdülerin görünümlerini bir hayli değiştirir. Meselâ, insanlarda cinsi güdü genel olarak açlık güdüsünden daha kuvvetli görünür.

İÇ GÜDÜLER :

Genel olarak bütün canlılar fizyolojik ihtiyaçlarını kendi cinslerine uygun bir tarzda doyururlar.

Bir erkek fare ister yalnız yetiştirilmiş olsun, isterı başka farelerin çiftleşmesini gözlemiş olsun aşağı yukarı diğer erkek fareler gibi aynı tarzda çiftleşir. Hiçbir zaman bu, kedilerin, köpeklerin veya yüksek dereceli hayvanların çiftleşmesine benzemez İşte bu gibi doğuştan beraber getirilen karmaşık ve öğrenmeyle esaslı bir surette değişmiyen veya öğrenilmemiş tepkilere **«İç güdü»** denir.

İlk önceleri, hayvan davranış ve intibakının iç güdülerden ileri geldiği, insan davranışının ise aklî olduğu ileri sürlüyordu. Sonradan Darvin'in, insanla hayvan arasındaki bağları ortaya koyması üzerine, birçok bilginler, insan davranış ve intibakının köklerini içgüdülerle açıklamağa çalıştılar. Bu kavram zamanla çok gelişti ve yayıldı. Ortaya uzun içgüdü listeleri çıkarıldı. Bu listelrde yürümek, konuşmak, yiyecek aramak, haz verici şeyler aramak, acı veren şeylerden kaçmak, tiksinmek, kavgacılık, mal edinme, rekabet, hem cinsleriyle düşüp kalkmak, çiftleşme, taklit, hapşırmak, gülümsemek, tecessüs gibi sayısız davranış şekillerimiz de yer aldı.

İçgüdü kavramı şiddetli münakaşalara sebep olmuş ve bu hususta ilgili tenkitler genişlemiştir. İçgüdü doktrinin şu veya bu yönü hakkında birçok yazılar yazılmış hatta birçok psikologlar içgüdü diye bir şeyin bulunmadığını, bütün karmaşık davranışların öğrenilmiş olduğunu iddia etmişlerdir. Doğuştan gelen güdüler ,refleksler ve içgüdüler en sonra birbirinden ayırt edilince psikologlar içgüdülerin hayvanlarda açık olarak mevcut olduğunu bunların insanlarda pek belirsiz bir hale geldiğini kabul ettiler. Hatta daha önceleri içgüdü görüşünü en kuvvetle ortaya atan Mc. Dougall dahi içgüdülerin aşağı hayvanlara has olduğunu nihayet kabul etti.

Bu arada Dunlop ve Watson, içgüdü teorisini şiddetle tenkit etmişler ve özellikle yetişkin davranışının büyük bir kısmının öğrenilmiş olduğunu ve içgüdü sayılmıyacağını söylemişlerdir. Hatta ço-

cuklar üzerinde yaptığı denemelerde çeşitli davranışların öğrenme ve tecrübe mahsulü olduğunu belirtmişlerdir. Bu suretle Watson ve arkadaşları ifrat içgüdü anlayışına darbe vurmuştur Bir müddet sonra antropologların, öne sürdükleri inceleme sonuçları da bu tenkidi tamamlamıştır.

Antropologların, insan davranışlarının kültürden kültüre değişmeler gösterdiği hakkındaki incelemeleri bir hayli ilgi çekmiştir. Birçok psikologlar çocuk sevgisinin içgüdü olduğunu ileri sürmüşlerdir. Halbuki araplar, islâmiyetten evvel kız çocuklarını kızgın kuma gömmek suretiyle öldürürlerdi. Sonra Hindistan yakınındaki Murrey adası sakinleri arasında doğan çocuklar kabileye aittir. Çocuklar ana babalarını katiyyen bilmezler. Ayrıca aynı cinsten fazla çocuk dünyaya gelirse, aile bunlardan birkaçını öldürmektedir.

Madagaskar'ın bazı yerlerinde boşanmış bir kadının ikinci kocasından doğan ilk üç çocuk birinci kocasına verilir. Üvey baba başkasına ait olan bu çocuklara evladı gibi bakar. Margarette Meed'in Samoa yerlileri üzerinde yaptığı araştırmalar da çok enterasandır. Samoa'da Manus kabilesi arasında çocuk yetiştirme sorumluluğu erkeğe aittir. Kadınlar tamamen, çocuklarına karşı ilgisizdirler.

Birçok psikologlar bu tip araştırmaların dışında içgüdü listesinde görülen rekabet, kavgacılık ,mal edinme gibi davranış şekillerin de ilkel toplumlarda incelediler. Neticede insanlarda içgüdü olarak gösterilen davranış şekillerinin bir kısmının çevreden çevreye esaslı surette değiştiği görülmüştür. Bu suretle bazı ilkel toplumlarda kavgacılığa hiç rastlanmadığı, anlaşılmazlıkların potlaç denilen ziyafetlerle çözüldüğü tesbit edilmiştir. Yine bu arada ilkel toplumlarda mülkiyete karşı çok farklı düşüncelerin hakim olduğu, bazı kabileler yakınlarında bulunan toprak, kaya ağaç, su gibi şeyleri kişisel mülkiyetleri haline getirdikleri, başka kabilelerde ferdi mülkiyetin hemen hemen bilinmediği ve her şeyin ortak mal sayıldığı görülmüştür.

Bu gün insan ve özellikle hayvanlarda doğuştan gelen bir takım davranış form ve eğilimlerinin bulunduğu kabul edilmektedir. Yalnız, içgüdü kavramı insan davranışını açıklıyacak mahiyette değildir. Onun için psikologlar içgüdü kavramını bırakarak, insan davranışlarının izahına başka yollar aradılar.

FİZYOLOJİK GÜDÜ, REFLEKS VE İÇGÜDÜLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER :

Temel fizyolojik ihtiyaçlardan doğan ve doğuştan gelen güdülere veya canlıyı faaliyete sürükliyen fizyolojik şarta fizyolojik veya hayvani güdü denir. İşte, ihtiyaç duyulan maddelerden veya ihtiyaç duyulan faaliyetlerden mahrum kalmakla ilgili şartlar canlıyı faaliyete sürükler.

İçgüdüler, doğuştan gelen karmaşık ve öğrenilmemiş tepkilerdir. Fizyolojik güdüler, içgüdüler gibi öğrenilmemiş oldukları halde hiçbir zaman, bunlara içgüdü denmez. Fizyolojik güdüler tepki tarzını tayin edemezler, çünkü aynı güdü, muhtelif nevilerde çeşitli davranış tarzıyla birleşir. Meselâ, açlık güdüsüyle motive edilmiş olan civciv gagalar, çocuk emer, aynı güdü ile motive edilmiş olan memeliler ise ısırır veya kemirir.

Genç organizma, bazı fizyolojik ihtiyaçlara veya güdülere bağlı faaliyetin hangi istikamete yönelmesi gerektiğini öğrenmek zorundadır.

Hiçbir zaman açlık güdüsüyle motive edilen yeni doğmuş memeli yavru, bu durumun yemek ile giderileceğini bilmez. Bunun çeşitli objeleri tecrübe etmekle öğrenir. Organizma ihtiyaçları doyurulurken, bunlarla birlikte bir takım basit ve öğrenilmemiş tepkilerde görülür. Meselâ, emmek, yutmak, yakalamak ve geri çekmek gibi. İşte bu basit ve öğrenilmemiş tepkilerde de refleks deriz. İçgüdü terimi, nisbeten karmaşık öğrenilmemiş refleks tarzları için kullanılır. Bazı psikologlar reflekslerle içgüdüleri birbirleriyle karıştırırlar, bazıları tepkileri içgüdüler arasına koyar, bazıları da refleksler arasında zikreder. Gerçekte içgüdü daha karmaşıktır. Aynı zamanda organizma bütünü ile duruma uyar. Hiç kimse göz bebeği tepkisine içgüdü demez veya yürümeyi de refleks saymaz. Bundan başka içgüdüsel tepkiler, reflekslerden daha değişkendir, değişen şartlara daha çok uymaktadır.

Yukarıdaki açıklamalara bakarak bütün içgüdülerin fizyolojik bir güdü ile motive edildiği düşünülmemelidir. Kuşların uçması, örümceğin ağ örmesi, balığın yüzmesi gibi birçok karmaşık öğrenilmemiş tepkilere birkaç güdü birden sebep olabilir, veya bunların sebebi hiçbiri olmıyabilir. Kuşun uçmasını, bir faaliyet güdüsü, bir açıklık güdüsü, bir cinci güdü veya bütün bunların bir birleşimi motive etmiş olabilir Bu güdülerin hiçbiri bulunmadan da hayvanın uçması mümkündür. Meselâ kuşu havaya fırlattığımız zaman hayvanı yer çekimi, refleksleri oromatik olarak meydana getirir ve bu refleksler hayvanı uçurur. Görülüyor ki, kuşun uçması tek bir ihtiyacı doyurmamakta ,ancak birçok ihtiyaca cevap vermektedir. Şu halde, fizyolojik ihtiyaçlar, güdüler ve içgüdüler arasında genel olarak bir ilişki vardır. (Mun, insan intibakının esasları C. II, S. 25)

SONRADAN KAZANILAN MOTİFLER :

İnsanlarda da hayvanlarda görülen fizyolojik güdüler vardır. Fa-

kat insanlar da bir düstülerin yanında kaynakları sosyal olan bir takım davranış şekilleri de vardır. Sonradan öğrenme yoluyla kazanmış olduğumuz yüzlerce ihtyiacımızın bir kısmının köklerinde bu fizyolojik dürtüleri görmek mümkündür. Meselâ, yaşayış ve geçimimizle ilgili olan ve öğrenmeyle meydana gelmiş bulunan besin yetiştirmek, mesken yapmak, elbise giymek, mal edinmek gibi çeşitli davranış şekillerinin kökleri açlık, susuzluk ve vücut sıcaklığını sabit tutmak gibi fizyolojik muharrike dayanmaktadır. Fakat kıymetli altın, pırlanta, gümüş, son moda elbiseler ,radyo, televizyon makinası veya Dünyanın en güzel bir adasına seyahat ihtiyaçlarında bu güdüyü görmek çok zordur. İşte insanlarda görülebilen fizyolojik dürtülerle bu sosyal kaynaklı iç dürtüleri izah için güdü veya motif terimi kullanılmaktadır. Bu duruma göre, güdü (drives), içerden gelen bir dürtüyü, motif ise dışardan özel bir istikamete doğru, meselâ yiyeceğe doğru veyahut zarar verecek birşeyden uzağa doğru olan bir dürtüyü ifade etmektedir.

Amerikalı Psikologlardan Robert Voodwoorth'da, parmağı deliğe sokmak, kovalanmak, emmek, kavgacılık veya karanlık yerlerden korkma gibi belirli ve kesin birçok davranış şekillerine «Mekanizma» adını vermiş ve bunların doğuştan getirdiğimiz davranış şekilleri olmaktan ziyade, fizyolojik mahiyetli muharrikikleri doyurma veya yatıştırmak üzere öğrenim yolu ile kazanılmış davranışlar olduğunu kabul etmiştir. Kısaca, sonradan kazanılan motifler, fizyolojik ihtiyaçlara dayansın veya dayanmasın çoğunun kökü sosyaldir, veya başka insanların davranışına bağlıdır.

Müşterek Sosyal Motifler :

Sonradan kazandığımız motifler, «müşterek sosyal motifler» olarak daha iyi açıklıyabiliriz. Esasen «müşterek sosyal motifler» kavramı ile de, davranışlar üzerinde öğrenme ile sosyal şartlanmanın oynadığı önemli rol kasdedilmektedir.

Topluma bağlı olan motifleri iki ana bölüm altında inceliyebiliriz.

1 — Her normâl insanda bulunan sosyal motifler :

Her organizma kendi cinsinden olanlar arasında bulunma isteğini gösterir. Yaşaması için başkalarına tâbi olan her canlı yalnız başına kalınca rahatsız olur. Muhakkak başkaları ile bir arada olacaktır. Hayvanlar ,sürüler veya gruplar halinde yaşar, çocuklar çocukları isterler, gençler emsalleriyle birlikte bulunmaktan zevk duyarlar, yetişkinler ancak kendi durumunda olanlarla arkadaşlık ederler, Şehirden köye veya köyden şehire gidenler, bulundukları yerleri yadırgarlar ve kendi çevrelerinin insanlarını ararlar. İşte bu şekilde başkaları ile daima münasebette bulunma motivine «toplu halde yaşama» veya toplanma denir. Başkaları ile birleşme isteği her insanda mevcuttur ve çok görülür.

Bazıları toplu halde yaşama motifinin doğuştan olduğunu zannederler. Toplu halde yaşama ihtiyacının öğrenme ile elde edildiğini ve birden fazla ihtiyacın kaynaşmasından doğduğunu düşünmek daha uygundur. Meselâ, ferdi, toplu halde yaşamaya sevkeden husus, içinde yaşanılan grup'un takdir ve tasvibini kazanma ihtiyacı olduğu kadar, insanlar için güvenlik, sempati ve anlayış ihtiyacıdır.

Toplu yaşama ihtiyacını herkes öğrenmek zorundadır. Çünkü, insanlar aciz olduğu ve başkalarına ister istemez muhtaç olduğu bir devirde yaşamaktadır. Herkes yaşamak için, sosyal temaslara bağlıdır. Yine herkes ilk ihtiyaçlarını doyurmak için müsbet olarak şartlanmıştır.

Başlangıçta küçük çocuk için anne, özellikle temel ihtiyaçları karşılıyacak bir vasıtadadır. Sonra çocuk tarafından sevilen bir varlık olur. Aynı şekilde çocuğun ihtiyaçlarını karşılıyan herkes, onun sevgisini, yakınlığını üzerinde toplar. Bu cazibe, zamanla ihtiyaçların doyurulması ortadan kalktığı halde, o kimselere veya grup'a karşı devam eder. İnsan büyüdükçe toplum ile olan temasları da genişler. Meselâ, tiyatro veya sinemada yahutta parkta başkaları ile birlikte olmaktan hoşlanmayı öğrenir. İleride bir filim veya tiyatro eseri yalnız başına seyredecek olsa, hemen usanır ve zevk almaz.

Bu müşterek yaşayış, fertlerde «Müşterek alışkanlık» lar doğurmuştur. Toplu halde yaşama veya toplanma ihtiyacına ek olarak, «müşterek alışkanlıklar» listesine girebilecek iki yöneliş vardır :

a — Taklit meyli : Fertler çevresindekileri bazı davranış tarzlarını taklit etmekte istifadeleri olduğu görülür.

b — Kendiliğinden daha üstün kuvvetlere başvurma eğilimi: Fertler, imkânsızlıklar karşısında bu eğilimi gösterirler.

İşte bu eğilimler başlangıçta acz içinde olan ferdi, diğerlerine yaklaştırır.

Hayvanlarda da toplu yaşama ihtiyacı, birden fazla ihtiyacın kaynaşmasından doğmuştur. Meselâ, koyunlar korunmak veya ısınmak amacıyle birbirine sokulurlar. Hayvanların bu alışkanlıkları çok erken kazanılır. Bu yüzden bunlar, sürü halinde dolaşır ve yaşarlar.

2 — Kültürden kültüre değişen Sosyal Motifler :

Bazı motifler, bütün insanlarda değil, belirli veya dar olan kültürel toplumlarda görülür. Meselâ, kendine güvenme veya hâkim olma

motifi, bazı toplumlarda görüldüğü halde, bazılarında da bulunmamaktadır. Tipik bir Amerikalı kendine güvenir, buna mukabil tipik bir Arapesh, silik ve mütevâzidir. Mundugumor ve Comanche kabilelerinin belirgin özelliği kavgacı ve saldırgan olduğu halde, Arapesh ve Zuni'lerin özellikleri böyle değildir. Bu türlü motiflerin kökü çocukken alınan eğitime bağlıdır.

Şahsi motifler :

İnsanların kendilerine has olan motifleri de vardır. Meselâ, her normal insanda toplanma ihtiyacı varsa da bu ihtiyaç herkeste ayrı ayrı şekilde ifade edilir. Kimi kulüplere devam etmeyi sever, kimi sadece ailelerle konuşmayı tercih eder. Kimi toplulukta lider olmayı ister, kimi tâbi olmayı daha uygun görür. Bazıları aktif, bazıları passif hareket eder. Bundan başka, bazı toplumlarda görülen «kendine güvenme» motivini her fert, başka başka şekillerde, kendine göre ifade eder. Meselâ, kimi konuşmasıyle, kimi yazısı ile kendilerini yakın çevrelerine veya topluma tanıtmak isterler. Fertten ferde değişen genel veya müşterek motiflerden başka, bir de her fertte spesifik gayeler de vardır. Bu gayeler de farklıdır. Kendilerini tanıtmak veya emniyete erişmek için bazı insanlar, mühendis, avukat veya doktor olmak ister, bazısı pul koleksiyonu yapar, bazısı antika eşya toplar, kimi evlenmek, kimi bekâr kalmak ister, bir kimse filân ilâca düşkündür, yakınları başka ilâca alışkındır. Bu türlü misâlleri çoğaltmak mümkündür. Bunların çoğu sosyal temaslara başlar.

Hayatta Gâyeler :

Şahsi motiflerle ilgili olan diğer bir hususta **«hayatta gâyeler»** dir. İnsanların öğretmen, tüccar, doktor, hukukcu, vs. olmak istekleri gibi motiflerini incelediğimiz zaman, bu motiflerin köklerinin karmaşık olduğunu görürüz ki, bunları takip etmek çok zordur. Her insanın erişmek istediği mesleğinin ayrı ayrı menşeleri vardır. Veya bazan hayat gayesini seçmede birçok faktörler rol oynıyabilir. Meselâ, bir kimseyi doktor olmaya sevkeden çeşitli sebepler şunlar olabilir: Daha rahat bir geçim sağlamak; baba ve annenin sağlık durumunu düzeltmek; beden fonksiyonları hakkında çocukluk merakını gidermek; İnsanlığa hizmet etmek; arkadaşlarının doktor olmak istemesi; komşularından birinin doktor olması gibi çeşitli sebepler...

İnsanların geçmişleri incelendiği zaman, çeşitli faaliyetlerinde müşterek motivasyon bulunduğu görülür. Bu müşterek olan motif, kendini gösterme veya bağımsız olma isteğidir. Yahutta üstün olma arzusudur. Bu motif insanlara veya eşyaya hâkim olma isteği şeklinde ken-

dini gösterir. Genel olarak kendini gösterme isteğinin kökleri öfke - mücadele heyecanına dayanır. Hâkim olma isteği, davranışlara tesir eden en kuvvetli bir motiftir. Kendini gösterme motifinin ortaya çıkabilmesi için, ferdin bir takım engellerle karşılaşması şarttır. Genel olarak insanlar, isteklerine engel olan duruma veya ferde karşı saldırıcı davranışlarda bulunurlar. Çocuklarda görülen ağlamak, bağırmak, boğuşmak gibi davranışlar, onu hareketlerinin sınırlanmak istemesinden ileri gelmektedir. Hatta gençlerde ve yetişkinlerde görülen öfke aksilik nöbetleri, inatcılık ve şiddetle baş kaldırma halleri kendini gösterme veya hâkim olma isteğinden başka birşey değildir.

Alfred Adler'e göre, kuvvetli kendini gösterme, üstün olmak veya hâkim olmak isteği, çocukluk çağında özellikle ilk çocukluk devresinde, çocuğun uğradığı hâyal kırıklığı veya bozulması ile kendini gösterir. İnsanlarda görülen saldırganlık, ilk yaşlardaki bozulmanın bir sonucudur.

Çocuk ve gençlerin şahsiyetlerinin olgunlaşabilmesi için, bedeni, ruhî ve sosyal engelleri birbirlerinde ayırt etmesini ve bunlar karşısında takınacağı müsbet tavır ve davranışları öğrenmesi şarttır. Bir fert, herhangi bir engel karşısında, o duruma öfkeli hâli göstermek suretiyle hâkim olmaya kalkacağına, bunun yerine kabul edilebilecek başka davranışlar göstermiş olsa, daha normâl bir yolla hâkim olma motifini doyurmuş olabilir. Meselâ, orta öğretim çağında bulunan bir öğrencinin kendisi için psikolojik ve sosyal bir engel yaratan arkadaşını daha çok gayret gösterip geçmeye çalışması gâyet normâl bir yoldur. Bu halde üstün olma isteği veya hâkim olma isteğinin ifadesinden başka bir şey değildir.

Hayat gayeleriyle doğrudan doğruya ilişiği olan faaliyetlerden başka, birçok faaliyetler bir tek isteğin doyurulmasına yardım eder. Meselâ, açlığımızı gidermek için birçok faaliyetlere başvururuz. Kapıyı açarız, yemek salonuna gireriz, bir tepsi alır sıraya gireriz. İstediğimiz yemeği seçeriz. Yemek fişlerini verdikten sonra masaya gider ve otururuz, yemeğe başlarız. Bu çeşitli faliyetleri yemek yemek isteğimizi gidermek için yapmışsızdır. Bu isteği doyurma işinde ele alınan faaliyetler ayrı ayrı ele alındığı zaman bir manâ ifade etmezler. Fakat hâkim olan istek veya motifi doyurma işinde herbiri çok büyük bir önem taşırlar.

Aspiration (İddia Seviyeleri :

Her insanda yüksek bir şeyi arzu etme, ona kavuşma, erişme motifi vardır. Bu bakımdan insanlar genel olarak kendilerini başarı ve

üstünlüğe girecek şekilde davranırlar. Fakat iddialarında yani başarmak istedikleri veya kendileri için istedikleri şeylerde farklı seviyeler gösterirler. Yani bu güdü fertten ferde değişebilir. Meselâ, bir insan şöför, bir diğeri mühendis, bir başkası da öğretmen olmak ister. Bazıları yılda binlerce lira kazanmak ister, bazıları ise, ailesinin geçimini sağlıyabilecek bir miktar para kazanmak ister, bazıları işlerinde çok başarılı olabileceklerini söylerler, bazıları da pek aşağı olacağını ileri sürerler.

Bir insanın iddia seviyesi (birşeyi isteme arzusu, yükselme arzusu) insanın gayesine erişmekte başarı gösterişine veya göstermeyişine göre zaman zaman değişebilir. Meselâ, öğretmen olmayı çok istediği halde, derslerin kendilerine çok güç gelmesi yüzünden okuldan ayrılan genç, belediyede aşağı derecede bir iş ister. Burada öğretmen olmak istiyenin iddia seviyesinin düştüğü görülür. Gençlerin böyle bir duruma düşmelerini önlemek için onları başarı sağlıyabilecekleri bir işe teşvik etmelidir.

Bazı fertler, akademik bir tahsile girişirler, üniversiteyi bitirirler, fakat, sonradan tahsili ile ilgisi olmıyan bir işte çalışırlar. Başlangıçta fakülteyi bitirir bitirmez tabib olan ve sonradan ümit ettiğinden daha çok başarı göstereni gören genç, bu sefer, ihtisasını vermeğe kalkar, üniversitede kalır, doçent, profesör ve ordünaryüs profesör olur. Şuhalde, başarılarımız belli işlerde iddiamızın seviyesini yükseltir. Başarısızlıklarımız ise, iddia seviyemizi düşürür.

İddia seviyesi üzerinde yapılan araştırmalara göre, genel olarak iddia seviyesi ile elde edilen başarı seviyesi birbirine oldukça yakındır. İnsanlarda daima iddia seviyesini kavuşulan seviyenin üstünde tutma eğilimi vardır. Yine insanlarda, erişilen seviyeye erişemeyince bu seviyeyi indirmek, gaye olan seviyeye erişilince, bunu yükseltmek eğilimi görülür. Ancak bu eğilim birincide çok az, ikincide çok fazladır. Sosyal faktörlerde, iddia seviyesinin değişmesine sebep olabilir. Meselâ, fertler, kendi yaptıklarının aşağı olduğunu öğrenince iddia seviyelerini yükseltmeye çalışırlar. Aynı halleri günlük hayatta görmek mümkündür. Ferdin, gayelerinde başarılı olması ve bu yüzden içinde bulunduğu toplumun, ferde değer vermesi hâli de iddia seviyesini yükseltir. İnsan, gayelerini gerçekleştirdikçe ve onlarda başarı gösterdikçe «şahsi itibar» kazanır. Ferdin bu başarısı toplum tarafından tasvip edilir ve fert sosyal bir mevkî veya sosyal bir itibar sahibi olur. Bu hallerde, ferdin iddia seviyesine müsbet alanda tesir eder. Aksi halde, şahsî itibarını kaybeder.

Fonksiyonel Otonomi (Muhtariyet — Erkinlik) :

Çeşitli motiflerin tesiriyle kazanılan bazı alışkanlıklarımız, zamanla güdü halini alırlar. Alışkanlıkların böyle bağımsız bir güdü olarak devam edişine «fonksiyonel muhtariyet veya Fonksiyonel Otonomi» denir. Bu alışkanlıklar tamamen bağımsız (otonom) olmuşlardır. Kendi kendilerini idare etmektedir. Onları harekete getiren hiçbir istek, ihtiyaç, gaye gibi şeyler yoktur. Menopozdan (adet kesiminden) sonra estrojen (hayvanların gerek kızgınlık devresinde ve gerekse bu devreden evvel veya sonra görülen masturbasyonla ilgili fonksiyonel olayı meydana getiren) bulunmadığı halde cinsi alışkanlıkların veya davranışların devam edişi, hayırsever zenginin başlangıçta, toplumda itibar kazanmak için yaptığı yardımların devam edişi fonksiyonel otonomiye bir örnek teşkil eder.

Fonksiyonel otonomi hallerinin çoğunda yeni motivasyon adeta eski motivasyonun yerine geçer. Meselâ, fert zengin ve seçkin bir kimse olduktan sonra işe yaramaz bir hale gelmiş dedirtmek veya görünmek için meslekî çalışmalara devam etmesi isteği, onun başlangıçta çalışmağa sevkeden motifin yerine geçmiştir.

Alışkanlık kuvveti :

Fonksiyon otonomi hallerinde alışkanlık, ilk motivasyondan ayrılıp bağımsız bir hale geldikten sonrada, belli bir motifi özel bir şekilde doyurmağa devam eder. İşte alışkanlıkların belirli bir motifi doyurmağa devam etmesi haline (alışkanlık kuvveti) denir. Bunun toplumda çok büyük bir önemi vardır. Alışkanlıklar insana güdü tesiri yapar. Motiflerimizi alışmış olduğumuz tarzda doyurmağa zorlar. Meselâ, Cumartesi ve Pazar günleri dinlenme ihtiyacını park ve bahçelerde oturmak veya gezmek suretiyle doyurmağa çalışan bir kimseyi, sinemaya veya gazinoya götürmek mümkün değildir.

Alışkanlıklarımızın sosyal manasını William James şu şekilde açıklamaktadır: «Alışkanlık, cemiyetin büyük düzen tekeri, onun en mükemmel muhafaza edici vasıtasıdır. Bizi mevzuatın sınırları içinde tutan ve zengin çocukları fakirlerin kıskanç isyanlarından koruyan yalnız alışkanlıktır. Hayat yolunda yürümek üzere yetişmiş olanlara hayatın en çetin ve en geçilmez yollarından kaçmalarını önleyen yalnız alışkanlıktır. Alışkanlık balıkçıyı ve güverte tayfasını kışın denizde tutar; Maden işçisini yer altının karanlıklarında tutar ve köylüyü bütün kış tahta kulübesine ve kimsesiz çiftliğine bağlar. Bizi, çöl ve buzlu mıntıka yerlilerinin istilâsından korur, hayat kavgasında yemek uğrunda veya seçtiğimiz birşey uğrunda bizi mücadeleye, elimizden başka birşey gelmediği için veya baştan başlıyacak zaman çoktan geçtiği için münasip olmıyan bir şeyle iktifaya mahkûm eder. Muhtelif sosyal sı-

nıfların birbirine karışmasına mâni olur. Bir firma için sipariş toplıyan genç tüccarın, genç doktorun, genç rahibin, genç avukatın daha 25 yaşında iken mesleğine ait tavırlar takınmağa önem verdiği görülür. İnsanın karakterinde küçük izler, düşünme incelikleri, peşin hükümler kısaca mesleğe ait hususiyetler belirdiği görülür ve - caketin yerinde hasıl olan kırmalar nasıl kaybolmazsa - insan da artık bunlardan kurtulmaz olur.»

W. James, davranışta alışkanlık şekillerinin devamlı oluşunu biraz mübalâğa etmiş isede ancak insanlar bu alışkanlıkları bazı tehlikeli veya fevkalâde hallerde değiştirirler. Şu muhakkak ki, değişmeğe karşı şiddetli bir karşı koyma vardır. Bu psikolojik bir hâldir. Davranışlarını değiştireceğimiz kimselerin yerleşmiş olan alışkanlıklarında ısrar edeceklerini de göz önünde bulundurmak gerekir.

Şuursuz motivasyon : (Farkında olmadığımız motifler) :

Birçok hallerde insanlar davranışlarına sebep olan motifleri tamamiyle kavrayamamakta veya bunların farkında olamamaktadır. Başka bir ifadeyle insanlar yaptıkları davranışlarının kökündeki motifleri her zaman bilememektedirler. Psikanalistler bu motivasyona büyük bir önem vermektedirler. Fobiler, Hipnozdan sonra yapılan telkinler, dil sürçmeleri, isteğimiz dışındaki hareketler ve jestler şuursuz motivasyona bir örnektir.

Korkular : «Bir İngiliz profesörü kendini bildi bileli evinden çıkıp ancak birkaç ev öteye gidebilir, daha uzağa korkardı. Bu korku o kadar kökleşmişti ki, daima aynı evde ve dar çevreli bir sahada yaşamıştı, korkusunun esasını bilmiyordu. Psikanaliz tedavisi esnasında üç yaşında bir çocukken annesinden kurtulup demiryoluna kaçtığını hatırladı. İstasyona gelen bir tren hızla yanından geçmiş ve kendisi sıcak buhardan yanmıştı. Yetişkin çağında bu vak'ayı unutmuş olmasına rağmen bunun doğurduğu korku, profesörü evinden uzaklaştırmayan bir motif olmuştur. Profesör, (W. E. Leonard) «Hareket ettiren Allah» adlı kitabında bu vak'anın sonraki davranışlarına yaptığı tesiri anlatmaktadır.

«Bir kız çocuğu akarsudan o kadar korkardı ki, kendisini yıkamak için bütün ev halkının uğraşması gerekirdi. Okula gittiği zaman dahi su içme fıskiyesinin sesinden korkardı. Trende giderken, üzerinden geçtiği dereleri görmemek için perdeleri indirirdi. Bu kız, 20 yaşına geldiği halde hareketinin sebebini bilmyordu. 20 yaşında iken, 13 seneden beri görmediği bir teyzesi her nasılsa kendisini ziyarete gelir. Tekrar buluştukları zaman teyzesinin ilk sözü «hiç ağzıma almadım» demek olur. Bu, 7 yaşında iken ormanda teyzesiyle gezdiği sırada başından ge-

çen bir vak'ayı hatırlamasına sebep olur. Çocuk annesinden ayrılırken itaatli olmağa söz vermişti. Bununla beraber teyzesinden kaçmış ve düştüğü ufak bir derenin kayalıkları arasında takılmış olarak bulunmuştu. Başından aşağı ufak bir su akıyor, kendisi de korkudan acı acı bağırıyordu. Teyzesi elbiselerini kurutmuş ve annesine itaatsizliğini söylememeyi vadetmişti.» (İnsan intibalarının esasları C. 2 S. 50).

Uyutulduktan sonra yapılan telkin (Post — hypnotic teekin) :

Hipnoz hali uyumaya benziyen bir hâldir. İnsan bu durumda iken, az çok olup bitenlerden haberdardır, fakat telkine çok müsaittir. Hipnotize edilen bir insana uyandıktan sonra filan şeyi yapması meselâ, bir gazeteyi alıp okuması söylenecek olursa, suje uyandığı zaman kendisine telkin edilen şeyi yapmak için içinde bir zorlama duyar ve o işi aynen yapar. Fakat bunu niçin yaptığını bilmez. Uyanıkken yapılan ve sonra yerine getirilen alalâde telkinlerde de suje, kendisini harekete getiren esas sebebi unutabilir. Faraza erkek arkadaşımıza şu cins kumaşın çok yaklaştığını söylüyoruz, çok geçmeden arkadaşımız hemen bu kumaşı alıp diktiriyor ve kendisine çok yakıştığına da inanıyor, hatta bizim telkinimizin farkında dahi değildir.

Bir öğrenci aşağıdaki anlatılan şekilde hipnotize edilmiştir. «Öğrenci bir koltuğa yaslandı ve başı üzerinde duran parlak bir cisme sabit baktı bu cisim öyle bir yere konmuştu ki, bunu görmek için kız gözlerini yukarı doğru kaydırdı. Kız böylece cisme dikkatle bakarken hipnotizmacı «gözleriniz gittikçe yoruyor, dedi. Kollarınız yoruldu. Derin bir uykuya dalıyorsunuz. Uyan deyinceye kadar uyuyacaksınız. Size ne dersem yapacaksınız. Fakat uyanınca bunların hiçbirini hatırlıyamıyacaksınız.» Buna, S'nin göz kapakları titreyinceye ve gözlerini güçlükle açık tutacak hale gelinceye kadar yeknasak bir eda ile devam etti. O zaman H : «Göz kapaklarınız titriyor. Göz adaleleriniz yoruldu. Gözleriniz kapanıyor. Sıkı sıkı kapanıyor. Daha sıkı, daha sıkı kapanıyor. Artık gözlerinizi açamazsınız. Deneyin, ama açamazsınız» S gözlerini açmaya çalıştı ama açamadı. Bunu yalandan yapmadığından emin olmak için H, kendisine sağ elinin yavaş yavaş uyuştuğunu ve az sonra hissini kaybedeceğini söyledi. Arada bir eli ovarak bir kaç telkin yaptıktan sonra H, elin üzerindeki deriyi tutup yukarı doğru çekti ve sterilize edilmiş bir iğneyi ucu öbür taraftan çıkacak kadar deriye iyice batırdı. Suje hiçbir tepki yapmadı. H, iğnenin ucu ile diğer ele dokunduğu zaman kız derhal elini çekti. «Şimdi sağ eliniz tekrar duymaya başlamıştır.» Telkinini yaptıktan sonra kız sağ elini de aynı şekilde iğneden çekti S nin derin derin uyuduğundan emin olunca H, «ona kadar sayacağım, bundan sonra ayılacaksın dedi. Yerinize dönecek ve tamamen uyanmış olacaksınız. Ders esnasında başımı kaşıyınca yeriniz-

den kalkacaksınız, odama gideceksiniz, orada laboratuvar önlüğünü kapının arkasında asılı bulacaksınız. Önlüğü buraya, sınıfa getirecek ve benim üzerime koyacaksınız. Bunu giymek istemiyebilirim. Fakat siz önlüğü bana giydirmelisiniz. Bundan sonra H, «Bir, iki, üç dedi — uyanıyorsunuz — dört, beş — daha çok uyanıyorsunuz. — altı, yedi, sekiz — tamamen uyanmak üzeresiniz — dokuz — hemen hemen uyanmış gibisiniz — on — uyandınız.» S, gözlerini açtı, biraz şaşkındır, yerine geçip oturdu. Sorulduğu zaman, gözleri ağırlaştıktan sonra uyanıncıya kadar olanlardan hiçbir şey hatırlamadığını söyledi. H, derse devam etti ve birkaç dakika sonra başını kaşıdı. Suje kımıldamadı fakat içi pek rahat değildi. Ders devam ediyordu. Birkaç dakika sonra S, büyük bir tereddütle odadan çıktı. Az sonra laboratuvar önlüğüyle geldi H. ya «Bunu giyseniz iyi olur» dedi. H. buna ihtiyacı olmadığını söyledi. S. ısrar etti : «Burası soğukça, bu sizi ısıtır» dedi. H. önlüğü istememekte ısrar etti; odanın bunu giyecek kadar soğuk olmadığını söyledi. O zaman S. nin ısrarı arttı. Bu sefer önlüğü gyimezse, elbiselerinin tebeşirleneceğini söyliyerek H. nin kolunu yenine geçirmeğe çalıştı. Birkaç dakika sonra S. yalvarmağa başladı. H. dan önlüğü giymesini rica ediyordu. Nihayet H. önlüğü giydi. O zaman S. rahatladı ve yerine döndü. Bunları neden yaptığı sorulunca S. bilmediğini söyledi. Öğretmen başını kaşıyınca aklına böyle bir şey geldiğini fakat bu fikrin ne kadar saçma olduğunu düşünerek yapmamağa karar verdiğini söyledi. Fakat sonunda dayanamadı. Bu iç tepiye uyduğu takdirde rahat edeceğini biliyordu.» (İnsan intibalarının esasları C. 2 S. 52/53)

Dil sürçmeleri :

Psikanalistler, ferdin dil sürçmelerini, rüyalarını, basit hareketlerini, jestlerini şuursuz motiflerle açıklarlar. Meselâ, sevmediğimiz bir gruba «gelişiniz bizleri çok menmun etti» diyeceğimiz yerde, gelişinizden çok üzüntü duyduk dememiz belkide düşüdüğümüzü ortaya koymaktır. Yine bir gencin baloda güzel bir kıza kendisiyle ne zaman dans edeceğini soracağı yerde kendisiyle ne zaman evleneceğini sorması, onun gerçek fikrini ortaya çıkarmaktadır.

Şuursuz motivasyonun açığa çıkarılması işinde çeşitli teknikler vardır. Bunlardan en tipik olanı projektif tenkitlerdir. Bunda sujeye çeşitli resimler gösterilir ve bunların yorumlanması istenilir veya çeşitli mürekkep lekelerinde ve desenlerinde neler gördüğü sorulur. Sujenin bunlara karşı yaptığı tepkileri veya yorumlamaları çok defa, onun düşünüş tarzlarını veya şuursuz motiflerini ortaya koyabilir. Serbest çağrışım metodunda da sujeye çeşitli kelime verilir. Bunların ilk hatırlattığı kelime veya cümleyi söylemesi istenir. Sujenin verdiği kelime veya

cümleler tesbit edilir ve bunlar yorumlanır. İşte bu tepkilerde ferdin belli olmıyan motiflerini açığa çıkarır. (Şahsiyet testlerine bakınız)

Çekici şeyler (Incentive — Saik) ve Çaba :

Çekici şeyler, ferdin gayretini artırır. Onu faaliyete sevkeder. Meselâ, aç bırakılan bir hayvan için, yiyecek cazip bir şeydir. Toplumumuzda para saiklerinin de çok önemli bir yeri vardır. Çünkü para ile fert karnını doyuruyor, ev yaptırıyor, çeşitli ihtiyaçlarını gideriyor. Para onu için oldukça sazip bir şeydir. Bu suretle para insanları çeşitli işler yapmağa sevkeder. Endüstride işçilerin, işlerine karşı, işverenlere karşı, hatta birbirlerine karşı duydukları yakınlık, ilgiler de para motili kadar önemlidir. Sanayideki bu yakınlık ve ilgi, işçinin daha çok çaba göstermesine ve dolayısiyle mutlu olmasına sebep olur.

İlgililer, psikolojik tavır veya davranışlar :

İlgililer ve psikolojik tavırlar fertleri çevresinde bulunan diğer fertlere veya eşyalara karşı çeşitli tepki yapmaya sürükler. Bunların her ikiside öğrenilmiş duygu ve heyecanla karışık eğilimlerdir. İnsanın davranışlarında daima kendilerini gösterirler. İnsanların ilgileri daima müsbet yöne doğrudur. İlgi duydukları bütün şeyleri severler. Bir kitaba, bir işe, bir ferde veya bir günlük gazetenin spor sayfalarına, radyonun çeşitli yayınlarına, sinema ve tiyatro eser veya artistlerine ilgi duymamız ve bunlardan hoşlanmamız gibi. Aynı zamanda insanlar ilgi duydukları, hoşlandıkları şeyleri yapmağa kalkarlar. Yani ilgileri aktiftir. Meselâ, ilgi duyduğu şeyi arar bulur ve onu yapmağa çalışır. Kitaba ilgi göstermek onu sevmek, kitabı arayıp bulmak, onu okumak demektir.

İlgililer küçükken kazanılır. Zamanla bazıları değişir, bazıları da hayat boyunca devam eder. Fertlerin ilgilerini çeşitli yollarla ölçmek mümkündür.

Ruhî davranışlara gelince bunların istikametleri pozitif veya negatif durumlar gösterebilir. Çeşitli durum veya olaylara karşı takındığımız tavır o şeyin lehinde veya aleyhinde olabilir. Bunlar genel olarak ilgililerde olduğu gibi spesifik nesneler ve insanlara değilde ırk, millet, müessese, genel fikirler ve buluşlar gibi şeylere çevrilmiştir. Bu bakımdan ruhî tavır veya davranışların alanı oldukça geniştir. Yalnız ilgililere nazaran psikolojik tavırlarda bir pasiflik halide görülür. Meselâ, şu veya bu şeye karşı ruhî bir tavırımız bulunduğu halde, hareket geçmediğimiz veya hiçbir şey yapmadığımız olabilir. Fakat İlgilerde böyle değildir. Muhakkak iligiler bizi o şeyi yapmağa sevkeder. Bununla beraber ruhî tavırların, karar vermemizde, harekete geçme-

mizde, kanaatlarımızı bildirmede büyük rolü vardır. Bu yüzden ruhî duruş veya tavırlara «tâyin edici eğilimler» de denir. Bazanda bunlara peşin hükümler adı da verilir. Peşin hükümler çok kere incelenmeden karar vermemize sebep olur. Meselâ, suçlu olduğu ileri sürülen bir öğrenci hakkında aleyhte peşin hükümlerimiz varsa hadiseyi objektif olarak incelemeden, hemen onun bu iş yaptığı kanaatına varırız. Hatta onun aleyhinde birçok delillerde bulmağa çalışırız. Bu durumun aksi de olabilir. Eğer o ferdin lehinde bir peşin hükme sahipsek, bu sefer de, lehte çabalar gösteririz. Fertlerin ruhî tavırlarını ve yönlerini ölçebilecek birçok soru listeleri de hazırlanmıştır. Bu listeler ferdin meselâ, dine, ilmî çalışmalara, savaşa, çeşitli inanışlara karşı eğilimlerini ortaya koyar.

Motifler arasındaki çatışma:

İnsan devamlı olarak içten ve dıştan gelen meselâ, fizyolojik güdü veya ana güdüler, dıştan gelen ani gürültüler veyahut sosyal istek ve tazyikler gibi çeşitli uyarımların tesiri altındadır. Bu uyarımlar genel olarak organizmanın dengesini bozar ve insanın içnde bir gerginlik meydana getirirler. Fakat, fert dengesi bozuldukça türlü tepki ve davranışlar göstererk tekrar eski haline dönmeye çalışır. Organizmanın bu durumuna «Hemeostatik denge hali» denir. Bu hale göre her organizma sabit kendi faaliyetini korumaya çalışır.

Engeller :

Genel olarak insanlar istek veya ihtiyaçlarını doyururken birtakım engellerle karşılaşırlar. Bu zamanda ferdin içinde bir bozulma (Frustration) meydana gelir. Buna bağlı olarakta psikolojik bir gerginlik duyarlar. Gerginliklerin kökleri veya ihtiyaçlarımızın doyurulmasına mâni olan ve aşılması azçok zor olan kaynaklar iç ve dış faktörlerdir. Yalnız bir şeyin psikolojik anlamda aşılması zor birşey veya engel olabilmesi hali ferdin düşünüş tarzına bağlıdır.

Gerginliklerin önemli olan belli başlı kaynaklarını şöylece sıralamak mümkündür :

1 — Bilinç altının anarşik ve dinamik unsurları,

2 — Bedeni ve şahsi kabiliyet veya kusurlar. Bu kusurlar gayemize ulaşmağa engel olur. Kuvvetsizlik, beden yapısındaki eksiklik, fizyonominin bozukluğu, zekânın, istidat ve kaabiliyetlerin yetersizliği ferdin başarılarını engeller.

3 — Sosyal tazyikler ve istekler : Kanunlar, geleneklerle ilgili yasaklar, diğer sosyal yasaklar ekseriya bozulmanın ve gerginliğin kaynaklarıdır.

4 — Kültürel ve ekonomik sebepler. Yapılan incelemeler farklı kültürlerin farklı derecede psikolojik gerginlikler yarattığını ortaya koymuştur. Meselâ, tahsil noksanlığı çok kere insanda bir aşağılık duygusu ve gerginlik yaratmaktadır. Bundan başka paranın da insanların hayatı üzerinde tesirleri oldukça önemlidir. Mâli kaynakların yokluğu veya yetersiziği gerçek gerginliklerin sebebidir.

5 — Dinî ve ahlâkî prensipler, vicdan azâbı, birbirine zıt olan fikirler ve alışkanlıklar, idaaller de kişinin isteklerini doyurmağa engel olurlar.

6 — Fertlerin meslek uymamazlığı : Fertlerin iş ve güçleri, meslekleri kendilerini normal derecede doyurmaları şarttır. İş ve mesleğini sevmiyen, daima huzursuzluk ve gerginlik içindedirler. Bu gerginliklerde çok kere saldıran davranış ve alkol fazla düşkünlerle giderilmeye çalışılır.

7 — İnsanlar arasındaki münasebetlerin ayarlanamaması : Toplumda bulunan fertlerin birbirleriyle olan münasebetlerinin anormal olması gerginlikler yaratabilir.

8 — Sosyal olmayan engeller : Meselâ, deprem, fırtına, sel, yangın gibi çeşitli tabiat afetleri de fertlerin gaye ve isteklerinin doyurulmasına engel olurlar.

Çatışma :

Aynı derecede cazip ve önemli olan veya aynı derecede sürükleyici olan iki motiften birini seçmeyince bir kararsızlık meydana gelir. Bu kararsızlığa çatışma deriz. Devamlı kararsızlık veya çatışma daima ferdi rahatsız eder. Onu hoş olmayan sonuçlara sürükler. Ancak çatışmalar kötü reaksiyonu önleyip iyi bir reaksiyona vasıta olduğu zaman iyidir. İnsan iki ihtimal karşısında kalınca ne yapacağını düşür. Kısa bir tereddüt devresinden sonra hemen müsbet olarak kararını verir. Fakat bazı kimselerde bu hususta çok zorluk çekerler, özellikle iki istek arasındaki farkın azaldığı hallerde daha fazla ortaya çıkar.

Her günkü hayatta bozulma ve bunun neticesi olan çatışmadan, insanların korunmasına imkân yoktur. Bazıları durumu olduğu gibi kabul ederler, bazıları da perişan olurlar. Yani aynı uyarıcılar her fertte aynı derecede gerginlikler meydana getiremezler. Başka bir ifadeyle bozuma düşüktükleri zaman normal tepkilerini muhafaza etmek yeteneği her insanda farklıdır. Önemli bozulmalarla karşılaşıpta zorluğun altında çökmiyen, onlara katlanan kimselerde «bozulma töleransı» nın çok olduğu söylenir. Bu tolerans «ferdin, psikolojik intibakı ihtimal etmeden yani uygunsuz tepki tarzları kullanmadan, bozulmaya katlanma

yeteneği» diye tanımlanır. Genel olarak bu tolerans gerginlikten büyükse gerginliğe karşı olan reaksiyon normal bir davranış olacaktır. Aksine bu tolerans, gerginlikten küçük veya gerginlik toleranstan büyükse çabuk kızıverme, sinirlilik, telâş, kuruntu, aksilik, saldırganlık gibi anormal davranış şekilleri meydana gelecektir.

SAVUNMA VE İNTİBAK MEKANİZMALARI

Fert doğduğu andan itibaren iç ve dıştan gelen çeşitli uyarıcıların yarattığı durum ve problemlere uymak ve bunları halletmek için devamlı çaba gösterir Duruma göre gerekli tepki veya davranışlar yaparak intibak sağlamağa veya problemi çözmeğe çalışır. Başlangıçta basit ve genel mahiyette olan tepkileri, yavaş yavaş özellik kazanmağa başlar, çeşitli tepkiler öğrenir. Meselâ, Başlangıçta açlık, susuzluk ve bedeni rahatsızlık karşısında kalan çocuk ağlıyarak bu durumları gidermeye çalışır. Sonrada kendi kendine mutfağa gitmesini, çarşıdan yiyecek alarak eve getirmesini, onu pişirmesini ve sofrayı hazırlamasını öğrenir. İşte bu fizyolojik güdülerin motiflendirdiği öğrenmeye kazanılan tepkilere veya davranış şekillerine «uyma mekanizmaları» denir. Başka bir ifadeyle uyma mekanizmaları, evvelce karşılaşılan uyarıcılar karşısında göstermeyi ve tesirle kullanmayı öğrendiğimiz davranış şekilleridir. Bunlar maddi güven ve rahatlığımızı sağlar.

Fert doğduğu andan itibaren iç ve dıştan gelen çeşitli uyarıcıların rediyle halledemediği takdirde, bunları genel olarak kendine göre kaçamaklı ve dolambaçlı yollarla çözmeye kalkar. İşte ferdin karşılaştığı çeşitli durum ve problemleri şu veya bu şekilde kendine göre hal edecek çeşitli yollar bulmasına (Savunma mekanizmaları) deriz. Bunların başlıcalarıda şunlardır.

1 — SUBLİMASYON (Yüceltme — Sublimation)

İlkel muharriklerin veya libidonun sosyal, estetik, moral ve zihni faaliyet kanaliyle doyurulmasına «Sublimation» denir. Bu duruma göre, sublimasyon insiyaka bağlı yahut aşağı bir ihtiyacın, daha yüksek ve daha akla yakın bir şekilde ifadesinden veya bir çeşit affektif (hissi) yer değiştirmeden başka bir şey değildir. Aynı zamanda bu mekanizma, iç güdülerin bir çeşit terbiyesi ve müsbet bir sosyalisazyondur. İlkel muharrik ve enerji toplumun kabul ettiği moral ve sosyal ölçülere göre şekil alır ve yer değiştirirler. Sublimasyonda özellikle libidonun önemli bir rolü vardır. İçinde bulunduğumuz toplum insanî, kültürel ve medeni özelliğini, ilkel güdülerin sublimasyona uğramasına borçludur.

Fert, fizyolojik güdüler ile bunların doğurduğu motifleri rastgele

veya istediği zaman doyuramaz. Çünkü toplumun yasak ve gerçekleri bunların açıkça doyurulmasına engel olur. Ancak toplulukta hâkim olan değer, ölçü, gelenek ve adetler ilkel güdülerin belirli kalıplar içinde ortaya çıkamasına ve doyurulmasına müsaade eder. Meselâ, cinsi güdünün ifade ve doyurulması, toplumda belirli şartlara bağlıdır. Bir defa fert, evlenme çağına kadar bunu baskı altında tutmasını veya toplumca uygun görülen sosyal, zihni, estetik, bedeni faaliyetlere kanalize etmesini öğrenmesi gerekir. Bu takdirde hem kaba cinsi enerji normal yollarla ifade edilmiş veya doyurulmuş olur, hemde çevredeki insanların faydasına çalışılmış olur. Ayrıca diğer ilkel muharriklerimiz de belirli ölçüler içinde ifade ve doyurulmasına müsaade edilir. Meselâ, fiziki güvenlik ve beden ısısını sabit tutmak gibi fizyolojik güdülerin veya muharriklerin doyurulması işi ilkel toplumlarda mağara ve ağaç kovuklarına sığınmak suretiyle gideriliyordu. Bu gün ise medenî bir insan, bu güdülerini her bakımdan rahatlık sağlıyabilecek olan modern evler yapmak suretiyle doyurmaya çalışmaktadır.

Her günkü hayatımızda faydalı birçok sublimasyonlar görülür. Meselâ, karısının ihanetine uğramış evli bir ressamın ailevi bir kriz geçirdiğini düşünelim. Ressam karısını boşuyacağı yerde salim düşünmesi neticesinde, kızgınlıkla atelyesine gider ve güzel resimler yaratır. Burada sanatkârın enerjisi kötü yoldan iyi esere çevrilmiştir. Birçok büyük adamların buluşlarında sublimasyon çok önemli bir rol oynar. Meselâ, büyük şair ve filozof Goethe, gerçekleşmiyen aşkı karşısında ümitsizliğe düşmüş ve canına kıymayı tasarlıyordu. Müsbet düşüncesi hâkim oldu ve eline kalemi aldı şahane bir eser olan «Faust'u» yarattı. Buna benzer birçok misaller bulunabilir. Gerçekte sublimasyonlar ince ruhlu, kültürlü insanların yapabileceği işlerdir.

2 —COMPENSATİON (Ödünleme — telâfi) :

Her insanda yükselmek, üstün olmak ve başarı sağlamak güdüsü vardır. Fert bu temel güdüyü doyurmak için çaba gösterir. Bedeni veya sosyal birtakım engeller yüzünden gereği gibi doyurulamıyan bu güdü, fertte bir aşağılık duygusu meydana getirir. Fert bu rahatsız edici duygudan kurtulmak veya ruh gerginliğini gidermek için üstünlük ve başarı sağlanmasına en uygun olan bir yol seçer. İşte ferdin, gerçek ve hayâli kusurlarını gidermek için seçtiği bu yola «kompansasyon-ödünleme» denir.

Ödünleme türlü şekillerde olur. Yani fert kendi hayat plânına uygun veya farklı bir ödünleme yolu seçer. Bazıları bir motifin doyurulması imkânı olmadığı zaman başka bir motife önem verir. Yani fert aşağılık duygusunun sebebi ortadan kaldırılmazsa başka bir alana yö-

nelir ve orada sivrilir. Meselâ, kısa boylu olan Nopoléon'un büyük bir imparator olmaya çalışması, ufak tefek olduğu için bedeni alanda arkadaşlarıyla yarışamıyan bir öğrencinin bütün gücünü dersleri üzerinde toplıyarak sınıf birincisi olmak suretiyle sivrilmeye uğraşması veya zihnen geri olduğu için derslerinde bir ilerleme göstermiyen bir öğrencinin sınıf ve okulun düzenini bozmaya çalışması, çirkin bir kızın tahsile devam etmesi gibi.

Başka bir halde kişi bir motifi doğrudan doğruya bir vasıta ile doyuramadığı takdirde bunun yerine başka bir vasıta ikame etmeye çalışır. Meselâ, yüksek tahsil yapamıyan bir babanın oğluna yüksek tahsil yapma imkânı sağlıyarak, aşağılık duygusunu gidermiye çalışması gibi.

Telâfi edici faaliyet şekillerinden bir başkası da başarısızlık karşısında ferdin, kendine karşı olan saygısını korumaya çalışma halidir. Bu da başkalarını alçak görmek ve başkalarında kusur bulmak yoluyla sağlanır. Meselâ, öğrenci teşkilatına slçilmiyen bir öğrenci bu teşkilâta girenlerin dalkavuk veya izzeti nefis sahibi olmadıklarını, idareci lerin birer kuklası haline geldiklerini, hatta bu tip öğrenciler arasında çalışmanın doğru olmıyacağını, seçilmediğine memnun olduğunu söyler. Bu suretle gururunu kaybeden öğrenci başarı gösteren arkadaşlarını küçük görmek suretiyle yeniden onure olmaya çalışır.

Herhangi bir işte başarı gösteremiyen kimseler başarısızlığının sebebini başkasının üzerine yüklerler. Meselâ, derste başarı göstermiyen öğrencilerin, öğretmenlerinin birşey bilmediğini veya iyi ders veremediklerini ileri sürmeleri gibi.

Başkalarında kusur bulma hal fertlerin çeşitli delüzyonlar geliştirmelerine ve deli olmalarına sebep olur. Bu bakımdan menfi telafi şekli çok tehlikeli bir tepkidir.

En tipik ödünleme şekillerinden biri de aşırı telâfidir. Bu şekilde aşağılık duygusunun giderilmesi veya kendine olan saygıyı korumakla ilgilidir. Aşırı ödünleme ile normal ödünlemenin çok üstüne çıkılmaktadır. Meselâ, Domeston, Roosevelt Helen Keller, Franco, Mussolini, Napoleon gibi tanınmış kişiler bedeni sakatlık veya kusurların meydana getirmiş olduğu aşağılık duygusunu normal olarak telâfi ettikleri halde, bu kadarla yetinmeyip dünya çapında bir kişi olmaya çalışmışlar ve gayelerine ulaşmışlardır.

Aşırı ödünlemenin başka bir şekli de «**kendini kötülemek**» tir. Fert «**çok sersem ve aptalın biriyim, çok çirkinim, hiçbir işe yaramam,**» gibi şeyler söyler. Alacağı cevabın «**hiçte sersem değilsin, bilâkis çok güzelsin, güzel yemek pişirmesini bilmezsin ama, tatlı dilli, sevimli bir hanımsın**» şeklinde olmasını arzu eder. Bu gibi halleri fert daha çok, başkalarından iltifat görmek için yapar. Kendini kötülemek aşırı derecede gelişirse, fertler durmadan kendilerini işledikleri veya işlemedikleri bütün suçlara itham ederler. Bu durumda fertleri huzursuzluk içinde bırakır. Hatta kendilerini suçlu görenler, yemeden, içmeden kesilirler, bazıları da fazla dikkat çekmek, kendilerini daha çok göstermek istediklerinden suçlu olduklarını ileri sürerler ve bununla normal olmalarından daha fazla zevk duyarlar.

İDENTİFİCATİON (Kendini benzetme — kendini onunla bir tutma)

Çocukluğumuzdan beri çevremizde bulunan insanlar, tabii değerler özlemimizi uyandırır ve onlara imrenerek bakarız. Benimsediklerimizi benliğimiz için bir model seçeriz. Model olarak seçtiğimiz bu ideal özellikler değerini taşıyan insan veya müesseselerin her türlü durumlarını taklit ederek onlara benzemiye uğraşırız. İşte bu kendimizi benzetme mekanizmasına özleşme veya benimseme «**İdentification**» deriz.

Hayatın bütün sosyal alanlarında görülen bu mekanizma insanı doyurur, mutlu kılar, ahenk içinde olmasını sağlar. Yine insanın hayattaki zorluklardan, komplekslerden kurtarır, onun yaşayışına uygun sosyal bir görüş kazandırır. Bütün tavır ve davranışlarımızda, ideallerimizde benimsemenin izlerini görmek mümkündür. Bu mekanizma çabuk sönen cinsten bir taklit değildir. Hayat boyunca devam eden alışkanlıklarımız halini alırlar. Hatta Şahsiyetimizin kalıbını meydana getirirler. Kendini benzetme, başkaları gibi düşünmeye, hissetmeye, görmeye, müşterek iş yapmaya sürükler. Bunun en faydalı tarafı da, sosyal hayatta yeri olan ve hayalden ibaret olmayan idealleşmedir.

Okul öncesi yıllarında çocuklar hemen ana ve babalarını model olarak alırlar ve onları taklit etmeye, onlara benzemeye, onları saymaya ve onlara tapmaya başlarlar. Neticede onları idealize ederler.

Hayatın türlü alanlarında önemli bir rolü olan İdentification'un bazı sonuçları normal, bazıları aşırı, bazıları da zararlı olabilir. Meselâ, annesini her yönden model olarak alan ve onu kuvvetli benimseyen, onun şevkat ve sevgisini, tavır ve davranışlarını, ev idaresini her yerde arayan bir delikanlının evlilik hayatında mutlu olabilmesi için ancak annesinin karakterini taşıyan bir kadınla evlenmesi şarttır. Çünkü genç çok şiddetli bir benimseme ve saplanmanın tesiri altındadır. Aynı hali kızlarda da görmek mümkündür. Hatta bu mekanizma, bazı gençlerin

ana baba sağ iken evlenmesine engel olur. Çünkü bunlarda ana babada bulduğu sevgi ve şefkati evleneceği kişilerde bulamıyacağı endişesi vardır.

Okul çağı ile birlikte bazı çocukların ana babaları bir dereceye kadar ikinci plana düşer. Öğretmen daha çok birinci plana geçer. Özellikle ana babasından gerekli yakınlığı, şefkati görmiyen bazı çocuklar, öğretmenlerinde muhtaç oldukları gerçek duyguları bulurlar. Bazan, aşırı derecede öğretmeni benimseme zararlar da doğurabilir.

Yeni yetmelik öncesinde çocuklar, arkadaşları ile içinde bulunduğu gurubun ve fertlerinin birinci derecede tesiri altında kalırlar. Yeni yetmelikte aynı tesirler devam etmekle beraber, gençler; yapılarına, ana babaya karşı olan saplanma derecelerine, okul telkinlerine, okudukları eserlere göre; tanınmış sporcuları, sinema yıldızı, yaşıyan veya geçmiş büyük şahsiyetleri model olarak alırlar ve onları benimsemiye çalışırlar. İçlerinde ve kalplerinde yaşıyan istekleri, model aldıkları kişilerde realize ederler. Bu arada gençler kendilerine uygun olmıyan bir takım modeller seçerek onlara benzemiye çalışırlar. Meselâ, bir gangester veya kötü bir kişiyi model olarak kabul etmesi gibi. Bazanda kendinden büyükçe olan başarılı ve beğenilen bir arkadaş örnek olarak seçilir. Şayet genç, örnek seçtiği modele benzemiye uğraşacağı yerde, onun başarısı ile doyum sağlamaya kalkarsa o zaman arkadaşının gölgesi haline gelir.

Yeni yetmeliğin sonlarına odğru gençler, model aldığı müsbet veya menfi sahalarda sivrilmiş şahsiyetleri bir tarafa bırakarak, bunların ortaya attıkları veya kabullendikleri fikir, görüş ve felsefeye karşı ilgi göstermeye başlarlar.

Normal ve faydalı bir benimsemenin de bir sınırı vardır. Bu sınırlar içerisinde müsbet taklitler ve faydalı işler yapılabilir. Hiçbir zaman aile ve öğretmen çocuklarının kendilerine aşırı bir bağlılık göstermelerine ve kendilerini aşırı derecede idaalize etmelerine müsaade etmemelidir. İnsanı devamlı olarak bilirsiz ve şüphe içinde bırakan hayallere götüren identifikasiyon'dan fayda gelmez. Benimsenen kişinin veya müessesenin bütün kusurları kabul edilince, ideal ile gerçekler karıştırılır. Hayâllerinin tesiri altında kalan gerçeği göremiyen bu idealistler, pratik hayatta gerçeği aramazlar veya görmezler. Daha doğrusu bunlar, hayâl perest ve mutaassıp insanlardır. Körü körüne bilgi ve kültürü taklit ederler, benimserler.

Bu mekanizmanın ruh sağlığı esaslarına uygun olarak işliyebilmesi için yetişmekte olan kuşaklara; anne, baba ve öğretmenlerin rehberlik yapmaları şarttır.

ROSYANALİZASYON (Aklileştirme — sebep uydurma)

Bütün insanlar kendini tenkid etmekten ve kusurlu görmekten daima çekiniler. Özellikle çevresindekilerin suçlandırmalarından ve alaylarından korkarlar. Bu bakımdan insan birçok işlerinde kendileri haklı göstermek, birçok manasızlıklarını ve art düşüncelerini akla uygun kılmak için çeşitli faaliyetlere veya mekanizma geliştirmeye kalkarlar. İşte bu maksatla geliştirmiş oldukları ruh mekanizmasına **«Rosyanalizasyon»** deriz.

Rasyonalizasyon veya makul sebeple kendini haklı göstermek, bir bakıma göre ferdin nedenini pek iyi bilmediği veya hoş karşılanmıyacağını tahmin ettiği hareketleri için toplumun benimsemiyeceği gerçekler ileri sürmek demektir. Rasyonalizasyonun en çok görülen şekli, davranışlarımıza yerinde sebepler bularak bunları haklı göstermiye çalışmaktır.

Savaş sırasında, askerî tesislerin düşmandan gizlendiği gibi, ruhta birçok ana duygularını kamufle eder. Böylece ana duygularını akla uygun, inanılır, süslü bir şekilde ortaya çıkarır. İki yüzlülük ve aldatma hallerinde olduğu gibi. Davet edildiğimiz yemeğe gitmemek için bir sebep uyduruyoruz. Bu sebep gerçek değildir. Asıl sebep belki ev sahibini sevmememizdir. Derslerine çalışmayıp sinemaya gitmek isteyen bir öğrenci bu durumu haklı göstermek için çok çalıştığını, yorulduğunu, daha iyi çalışmak için dinlenmeye ihtiyacı bulunduğunu söyler. Annesinin çeşitli ihtarlarına kızan kız çocuğu, porselen tabakları sofraya getirirken dikkatsizliği yüzünden kırar. Kendini korumak için de ayağının kaydığını, elindekilere hakim olamadığını söyler Halbuki bu halin gerçek sebebi çocuğun annesine kızgınlığıdır.

Bu mekanizma ile insan kendini olduğundan daha faziletli, daha samimi, daha güçlü gösterir.

Rasyonalizasyonun ağır derecelerinde insanın esas fikir ve düşüncelerini bulmak mümkün değildir. Rasyonalizasyonun izleri, sadece ana fikirlerde değil, günlük hayatımızda birçok hareketlerimizde, duygularımızda da görülür. İnsan hergün sayısız hatalar işler. Bunları olduğu gibi kabul etmek gururumuzu zedelediği için, davranışlarımızı haklı göstermeye çalışırız. Meselâ, cimriliğini kapatmak istiyen bir kişi oğluna para vermeyişinin sebebini çocuğun, içkiye düşkün oluşuna dayar.

Makul sebep gösterme halinin hafif şekli tehlikeli degildir. Mesela, alkol kullanmamaya yemin ettigi halde, yeniden içmeye başlıyan bir in-

san, içkiyi birden bire terketmenin vücut için çok zararlı olacagını ileri sürmesi gibi.

Rasyonalizasyonun ileri şekli bazan mitomanide olduğu gibi marazi bir hal alabilir.

Bu mekanizma çok defa küçük yaşlarda yetişkinlerin makul sebep gösterme şekillerini kopye ederek başlar. Sokakta oynamak isteyen bir çocuğa anne ve babalar ikide bir üşüyeceğini ve hasta olacağını, mahalle çocuklarının pis ve görgüsüz olduğunu, elinden oyuncaklarını alacaklarını sık sık söylerler. Bu durum da haliyle çocukta akla uygun sebep gösterme mekanizmasının tohumunun atılmasına sebep olur.

PROJEKSİYON (Projection — dışa aksettirme — yansıtma — kondurma — suçu üstünden atma) :

İnsanlar genel olarak kusurlarını, düşüncelerini veya isteklerini başkalarına yüklemiye kalkarlar. İşte bu hale Projeksiyon denir. Meselâ, karısını aldatmaya kalkan bir erkeğin kıskanması gibi. Bu mekanizmayla birçok noksanlarımızı ve vazifelerimizi inkâr etmiş oluruz. Hayatımız çeşitli projeksiyon mekanizmalarıyla doludur. Bununla insanlar, yetersizliklerini kusurlarını kapatmağa çalışırlar. Buna aynı zamanda mecburdur da. Çünkü insanın kendini tenkit etmesi, kusurlarını tanıyıp kabul etmesi kolay değildir, çok acıdır. Bu mekanizmayı en çok kullanan kişiler, dedikoducular, iftiracılar, her şeyden şüphe edenler, her şeyi kötüleyen, hiçbir şeyi beğenmiyen, tenkit edenler, hiçbir kimseye itimat etmiyenlerdir. Gerçekte bu tip insanlar, çeşitli suçluluk, günahkârlık, yetersizlik, güvensizlik içinde kıvramaktadır. Huzur içinde değillerdir. Kendilerini manen çökerten bu tavır ve duygularını başkalarına yüklemek suretiyle rahatlamaya çalışırlar. Çok kere ahlâksız ve suçluluk, günahkârlık duygusu içinde bulunan kimseler başkalarını ahlâksızlıkla suçlandırmakla onlara baskı yapmakla veya başkalarında suçlar görmekle rahatsız edici duygularını hafifletir. Meselâ, hırsız olan bir kimse hırsızlığı ortaya çıkan başka bir kimseyi kötüler ve ona hakaret eder, birisiyle sevişen evli bir kadın, kocasının ihanetinden bahseder. Dersine çalışmayan ve sınıfta kalan öğrenci öğretmeninin kendisine garezi olduğu için sınıfta bıraktığını söyler. Beceriksiz memur amirlerinin dalkavuklukları sevdiğini kendi çalışmasını görmediklerini iddia eder. Kısaca, çok kere başkalarında gördüğümüz kusurlar kendi nefsimizin bir aynasından başka birşey değildir.

Suçu başkasının üstüne atma halleri aşırı bir hal alırsa ferdi ruh hastalığına götürür. Bilhassa bu mekanizmalar şizofreniklerle paranoyaklarda çok görülür. Bu hastalarda şuur altındaki etmenler yalnız

fikrî tasarımlar halinde değil, idraklar halinde de kendini gösterirler. Meselâ, hasta kendi isteklerini, düşüncelerini, yaptıklarını hep başkalarına yükler. Hatta Allah'ın emriyle bu işlerin olduğunu söyler, takip edildiklerini, kendilerine baskı yapıdığını ileri sürerler. Bu arada hastanın arzuları, hastayı tehdit eden «**Halüsinasyon**» lar haline döner. Bunların hepsi iç alemin bir ifadesinden başka birşey değildir.

Kendi benliğine güveni olan, hayatın türlü durumlarına normal yollarla uyabilen ve başarı sağlıyan, daha doğrusu ruh sağlığı yerinde olan kimseler, bu mekanizmanın himâyesine sığınmazlar.

INTROJECTİON (İçe aksettirme) :

Projeksion mekanizmanın tam tersi olan bir mekanizmadır. Bu mekanizma **«kat'i surette objektif olan olayları, subjektifmiş gibi kabul etme»** halidir. Veya **«Dış dünyadaki kaynaklardan bir kompleks meydana getirme mekanizması»** dır. Yahutta **«bir ferdin kendisini başka bir varlığın bir parçası gibi görmesi, başkalarına ait duyguları kendine mal etmesi»** demektir. Meselâ fert, çevresindekiler tarafından her şeyin kendisi için yapıldığı kanaatına sahip olur veya okuldan bir gurup, münazarada başarı göstermişse, biz kazandık diye fert ortaya çıkar veya arkadaşlarının yaptıkları kabahatleri işledikleri suçları kendilerine mal ederler, bu kabahati yapmış gibi davranırlar. Bu mekanizma geliştikçe ferdin hassasiyeti artar her şeyi kendine dert edinir. ve içine atar. Bu mekanizmanın ileri şekillerinde fert herhangi bir insana karşı duyduğu nefreti, içinde daha karışık veya kompleks hale getirir, hatta düşmanını öldürür veya kendi hayatına kıyabilir. Özellikle bu hal psikonevrotik tiplerde çok görülür.

REFOULEMENT (Baskı)

Röfülman, psikanalizin ana esaslarından biridir. Çünkü psikonevrozların marazi oluşumunda en önemli rolü oynıyan bir mekanizmadır. İlk zamanlarda Freud'un mesai arkadaşlarından biri, etiolojik teşhis ve tedavide sun'i uyutma ile serbest çağrışım metodunu kullanarak psikolojik incelemeler yapmıştır. Bu incelemeleri sırasında hastalar, açık kalplilikle ruhlarında derin uçurumlar yaratmış olan olayları anlatırken bazı hususlar dikkatini çekmiştir. Çok defa hastalar, her türlü kötü düşüncelerden uzak ve tam manasıyle samimiyetle akla geldiği gibi konuşmaları gerektiğini öğrenince, bazan ortaya bir takım güçlükler çıktığını gördü. Hastaların, rahatça konuşurken birden bire durumlarının değiştiğini, verilen direktiflerden saptıklarını kafasında beliren fikirler arasında seçmeler yaptıklarını, ellerinden geldiği kadar konuyu değiştirmeye çalıştıklarını, talimata göre hareket etmeleri gerektiği

kendilerine hatırlatılınca da sinirlendiklerini, bağırıp çağırdıklarını, hat ta davranışlarının bile değiştiğini müşahade etti. Bu karşı koyma hali, muhakkak ki, hastanın söylemek istemediği, utanılacak ve gizli olan şeylerden ileri gelmektedir. Bu durumlarda esas hissi kompleksin boşalmasını zorlaştırır. Hastalar, bu hususları hem kolay kolay benimsiyemezler, hem de hekime anlatmakta güçlük çekerler. Bu duruma göre bazı hatıraların uyanmasına engel olan bir kuvvet var demektir. Bu kuvvetin belirtilerini hastanın karşı koymalarından anlıyoruz. Hastanın ele almak istemediği veya ifade etmekte zorluk çektiği bu hatıralar bir çeşit dürtü ile bilinç dışına itilir. İşte bunlar için **«bilinç altına itilmişlerdir»** veya **«Refule olmuşlar»** dır denir. Bunu yaptıran mekanizma da **«Refoulemend — Baskı»** dır.

Bu mekanizmayı gereği gibi anlıyabilmek için Freud'un psişik hayatımızla ilgili olarak ortaya koyduğu önemli fikirlerini kısaca açıklamamız gerekir.

Freud'un psişik hayatımızla ilgili olarak ortaya attığı önemi bir kavram vardır. Bu da **«Bilinç altı»** veya **«Bilinç dışı»** dır. Freud bu kavramı zihni hayatımızın bir deposu, bir malzeme ambarı olarak kabul eder. Burada daha çok gerçekleştirilmesi imkânsız olan birtakım anormal ve sapık eğilimler gibi aşırı ve karıştırıcı, bozguncu unsurlar bulunur.

Freud, bilinç altından başka **(Id)** ve **«Libido»** denilen iki esaslı kavram daha ortaya koymuştur. İlkel benliğimiz olan **«Id»**, durmadan cinsel hayat güdümüz olan **«Libido»** ile ilgili insiyaklarımızı doyurmaya uğraşır. Fakat **«Ego»**, hemen baskı mekanizmasını harekete geçirerek- sosyal gerçeklere uymıyacak olan ilkel benliğin isteklerinin bilinçe çıkarılmasına müsaade etmiyerek, bunları geri bilinç altının karanlık derinliklerine iter. Böylece, bilinç altının doyurulmamış istekleri zaman geçtikçe çoğalmağa başlar. İşte bütün bu bozguncu unsurlara karşı, düzeltici, düzenleyici engel veya ego ile karşılık veriyoruz ki buda refulmandır.

Bu bilinç alanında bulunması istenmiyen düşünce veya eğilimleri içine alan dinamik bir faaliyettir. Bu, otomatik, irade ve bilinçin dışında yapılan bir fonksiyondur. Bilinç alanında bulunan şeyleri, bilinç altına itme fonksiyonu, bazan bilinçli de olabilir. Meselâ, o anda ilgilenmek istemediğimiz herhangi bir fikir veya düşünceyi bir yana iterek esas konuya yönelmemiz, bir filim seyrederken dikkatimizi çeken şeylerden uzaklaşmamız gibi. Bu gibi bilinçten uzaklaştırma halleri günlük hayatımızda çok görülür. Fakat bu refulman değildir. Sadese rastgele bir **«suppression»** baskıdır. Bu tamamen bilinç bir oluşumdur.

İstediğimiz zaman, itilen bu psişik malzemeleri tekrar kolaylıkla bilincimize getirebiliriz. Halbuki, refulman **(baskı)**, özellikle isteğimiz dışında bir ayıklama ve itmedir. Fert bu yoldan herhangi bir duygu veya düşünceyi bilinç altının derinliklerine ittiğinin, hatta oradan çıkarılmasına engel olduğunun da farkında bile değildir. Sonra fert, bilinç altına itilen düşünce veya isteklerin bilinç alanına gelmesini arzu etse dahi bunu istiyerek yapamaz.

Baskı olayının meydana gelmesinde sadece **«ego»** rol oynamaz. Bu işte, daha önce, bilinç altına itilmiş olan çekicilik özelliklerine sahip bulunan, psikolojik elemanlar da etkilerini gösterirler. Bilinçte bulunan ve kendilerine uygun olan elemanları bilinç altına çekerler. Yalnız baskısının meydana gelebilmesi için, bilinç altında çeşitli bozguncu unsurların bulunması ve bilincin uzaklaştırmak istediği unsurları çekmeğe hazır olmaları şarttır. Refulmanın gücü altına girip bilinç altına itilen psikolojik unsurlar orada rahat durmazlar. Bir yolunu bulup bilinç alanına çıkarak, kendilerini benliğe kabul ettirmeğe çalışırlar. Bilinç altına itilen bozguncu unsurlar, sürekli olarak bilinç üzerinde baskı yaparlar. Bilinç de bu baskıya karşılık bir baskı da bulunarak dengeyi bozmamağa çalışır. Bilinç bu karşı koymayı «Baskı» mekanziması ile yapmaktadır. Bu suretle bilinç altı ile baskı mekanizması arasında devamlı ve güçlü bir çatışma ortaya çıkar. Bunun üzerine, bilinç altında bulunan psişik öğeler, bilinç alanına çıkmak ve kendilerini benliğe kabul ettirmek için çeşitli çarelere başvururlar. Meselâ, uyku, bu çarelerden biridir. Uyku esnasında, benliğin kontrolu zayıfladığı için, bilinç altında bulunan istek ve dilekler, bilinç alanına kolayca çıkarlar. Orada hem kendilerini ifade ederler, hem de doyururlar.

Bilinç altına itilmiş ve orada kalan unsurlar, bilinçte bulunmaması gereken unsurlardır. Bütün utandırıcı, korkunç, acı hatıralar, düşünce ve duygular, bilinçten uzaklaştırılarak bilinç altına itilirler. İlk hayat, çacukluk yılları hatıralarının geniş çapta unutulmuş olmanın, hatırlanmamaların gerçek bir sebebini burada aramak gerek. Bu duruma göre refulmanların köklerini, çocukluk yıllarına kadar götürebiliriz. Başka bir ifade ile refulmanlar çocukluk yıllarında başlar. Çünkü, çocuklar, Psiko — seksüel gelişmeleri sırasında çeşitli yasak, tehdit, terbiye şekilleriyle karşılaşır. Bu durum karşısında çocuk, bütün isteklerini, arzularını, dileklerini hiçbir değişikliğe uğratmadan gerçekleştiremez. Bununla beraber, acı yaratan olayların hatıralarını bilinçten atamazlar. Birbirini takip eden üzücü hatıralar, duygular, düşünceler de aynı sonuca uğrarlar. Bilinçte üzüntü yaratan bu ögeler de bilinçten

çıkarılarak, bilinç altına itilirler. Refulmanlar böylece hayat boyunca devam eder.

Aşağıya alınan parça bir kız çocuğunda refulmanın nasıl meydana geldiğini gösteren tipik bir örnektir. **«Altı yaşında bir kız çocuğu, bir erkek çocuğun kendisine gösterdiği cinsel organlarını seyretmeğe meraklı idi. Bir gün babası görülüyor, çocuğu takip ediyor. Bu seyretme esnasında şiddetli tahditlerle çocuğun burnu kırılıncaya kadar dövüyor ve ona bu davranışın kötü olduğunu hissettiriyor. Olayın ceryan ettiği günden itibaren çocuk bu acı hatıralarını şuursuzca baskı altına almaya başlamıştır. Yani baskı hoşlanılmıyan bu hatırayı bilinçten uzaklaştırmıştır. Kendisi iyi, dürüst olduğu zaman ebeveyninin mes'ut olduğunu görüyor, düşünüyor, memnun oluyordu. O, yalnız yüksek düşüncelere karşı ilgi duyan vazife seven model bir kimse olmuştu. Sevdiği ve hürmet ettiği bir erkekle evlenmiş olmasına rağmen mes'ut değildi. Çünkü hiçbir zaman cinsel arzu duymamıştı, tâki bu hâl elli yaşlarında sebep meydana çıkıncaya kadar devam etmişti,»**

Ferde üzüntü veren, onu başarısızlığa ve aşağılık duygusuna sürükliyen, çeşitli sarsıntılar karşısında, düzenleyici, düzeltici, yarıştırıcı refülmanlar da vardır. Sayın Profesör Rasim Adasal bu türlü refülmanların fonksiyonunu şöyle açıklamaktadır: **«Esasen insan, ancak bu şuur dışı mekanizma sayesinde hayvanlıktan uzaklaşır ve medenileşir. İnsan olgunluğu fertte ve kitlede birçok müsbet refulmanların eseridir. Bu olması Lokantaların iştiha açan kamçılayıcı vitrinleri önünde oburlar ve açlar, kuyumcu mücevherlerinin önünde birçok para harisleri hislerine mağlup olur ve suçlar işlerler. Şüphesiz ki bütün bunların dereceleri vardır. Bunların bir kısmı nihayet marazi bir kaynak teşkil etmiyen ve normal fonksiyonlar olarak bizi koruyan bir takım baskılardır. Özellikle cinsel tabiatlı refulmanlar herhangi kamçılayıcı bir sebeple daima bir nevroz yaratacak mahiyeti ve şiddeti taşırlar. Bunlar da müsbet veya menfi, yani başarılı veya başarısız olabilir. Bir delikanlının iki üç kıza birden sempatisi olabilir; yahut birine de şiddetle tutkun da olduğu halde refulman sayesinde o aşıkı bulunmadığı bir kadınla da evlenebilir. Şuur altında iki grup arzu arasında bir savaşma vardır; ve bu da kendisini refulmana uğratır. Bu ruhun bir kurtuluş vasıtası olmak üzere başarılı bir refulmandır. İnsanların gündelik hayatları bu ufak refulmanlar ve süblümasyonlarla doludur**

Refulman mekanizması her vakit kolaylıkla ve kendiliğinden müsbet olarak vâki olmaz. Tıpkı ikinci devre serhoşlukta olduğu gibi ruhun derhal tatmin ve itaat dileğinde bulunan asi ve egoist tarafları vardır. Özellikle müsait yapılarda bu daha çoklukla vâkidir. İçten gelen vahşi ve şeytâni bir ses, Faust'daki Mefistofeles gibi, durmadan

haykırır ve iptidaî, ham, çocukca, şahşi içgüdüleri ve daha ziyade anarşik mahiyette olan libido'yu teşvik eder ve bu takdirde aynı delikanlı arzu edilmiyen kadını alır. Halbuki bu kadın cemiyet, aile, arkadaşlar nazarında damgalı bir başka kocalara hıyanetlerde bulunmuş olan hafifmeşreb bir kadın olabilir. Vahşi arzu onu dinlemez ve şuura hakim olur. İşte bu da menfi bir refülmandır. Fakat artık buna refulman değil, kötü karar demek daha doğru olur. Yahut delikanlının bu çatışması son derece şiddetli, ızdırap vericidir; ne Zeynebi ve ne de Ayşeyi alır, yahut müsbet bir refulmanla bidayette Zeyneple evlenir; lâkin ondan sonra câkil muhitin izah edemediği ruhi bir durgunluk, bir obsesion, bir teskin edilmez üzüntü baş gösterir. Çatışmaların derecesine ve cinsel içgüdünün mazi ile olan bağlantılarına veya herhangi bir gelişme safhasına dönüşüne göre baş gösteren refulmanın sonucu ya bir nevroz, ya bir psikoz, ya bir sapıklık veyahut da bazan bir suç olabilir. Bu cins iç güdünün en basit şekilde marazi yola sapması ve ahlâk, aile, cemiyet hesabına müsbet veya menfi olarak sembolize oluşudur. Yoksa baş gösteren sinirsel ve ruhsal ruh aykırılığın veya cinsel kuvvetsizliğinin kilinik şekline, yani hastalığın bir fobi, bir obsesion, bir isteri, bir nevrasteni, bir heyecan nevrozu bir hipokondri olmasına göre birçok tâli şuur altı mekanizmaları bahis konusudur.»

SYMBOLİSATİON (Sembolleştirme) :

Sembolizasyon, «muayyen bir şeyin, başka bir şeyin yerini tutmasını sağlıyan bir prosestir.» veya çeşitli duygu ve fikirlerin kinayeli bir şekilde ifade edilmesidir. Meselâ, sembolizasyon'da, yüksek yerlerden korkma, ahlâki bakımdan bir düşme korkusunu sembolize edebilir; devamlı yıkanma ve temizlik kompleksi veya obsessionu, bir kimsenin unutmak istediği gizli bir günahı veya manevi bir kirlenmeyi temsil edebilir. Özellikle, bilinç altında uzun süre baskı altında kalan istekler, ego ve süperegonun sansüründen kurtulmak için kendilerini sembolik şekilde ortaya koymaya çalışırlar. (Rüya'lara bakınız.)

KAÇIŞ MEKANİZMASI :

Genel olarak fert, zor durumlar karşısında kaldıkları zaman, intibak sağlıyamazlar. Kaçış mekanizmasına baş vururlar. Kaçma mekanizmasına sık sık baş vuranlar girgin ve saldırgan olanlar kadar dikkat çekmezler. Bunlar utangaç ve çekingen oldukları için sosyal çevrenin dirlik ve düzenini bozmadıklarından pek zararlı telâkki olunmazlar. Fakat bu tip insanlara gerekli yardım yapılmadığı takdirde, durum çok kötü olabilir. Bunlar, iç alemlerinde kapalı kaldıkça, bir takım akıl hastalıklarına yakalanmaları daima mümkündür. Kaçış tepkileri genel olarak her

hangi bir yetersizliğin doğurduğu eksiklik duygusundan ileri gelebilir Yahut da insanlarla şu veya bu sebepten dolayı az temasta bulunan kimselerin kendi fantazi alemine çekilip hayal kurmaları çok teklikeli durumlar ortaya çıkabilir. Kaçış mekanizmasına bağlanma hali, aşırı bir dereceye vardığı zaman fertlerde Şizofrenya denilen ruh bozukluklarını meydana getirebilir.

Kaçma mekanizmasının en tipik örnekleri şunlardır: Utangaçlık - Yalnızlık - sahte aptallık - negativizm - hulyacılık - ricat'tır. Bunlar içinde en önemlilerinden ricat ve hulyacılığı kısaca belirtemek kaçma mekanizmasının mahiyetini daha açık olarak ortaya koyabilir.

HULYA KURMA (Fhantasy-fantazi) :

Ferdin çeşitli problem ve zorlukları bizzat yaparak halletmesi gerekirken, bunları hayalen çözmeye kalkışması ve onlardan kaçması haline fantazi (hulya kurmak) denir. Fert, gerçekler dünyasından uzaklaşır, hayal alemine dalar. Burada, gerçekler aleminde yapamadığı veya kavuşmadığı birçok şeyi halletmeye çalışır. Doyurulmamış olan isteklerini, başarı ile doyurur. Bu durum ferdin ruh sağlığı için çok zararlıdır. Çünkü ferdin gerçeklerle ilgisini tamamen keser. Hayaller kendisine gerçekler gibi görünür. Netice itibariyle fertte çeşitli delüzyonlar belirir. Fert kendisini ne zannetmişse öyle olduğuna inanır. Napolyon, Peygamber olduğunu iddia eder. Hayali düşünceler ve tasarımlar, realite ile kontrol edildikleri takdir de muhakkakki çok faydalıdır. Normal insan hayal alemine gidebilir, fakat orada saplanıp kalınması ve orada yerleşilmesi insanı gerçeklerden uzaklaştırır. Sayın Selçikoğlu'nun dedikleri gibi hayal âlemine gidiş dönüş bileti almak şarttır.

Bu arada gündüz rüyalarından da bahsetmek yerinde olur. Gündüz ruyaları, insanı hayalen doyuran bir nevi kurtuluş veya savunma mekanizmasıdır. Ferdin kafasında arzu ettiği bir şey, olmuş gibi teşekkül eder. Meselâ, fikren zayıf bir kimse kendini ilim adamı olarak, beden yapısı itibariyle normal olmıyan çocuk da kendisini dünyanın en ünlü bir atleti olarak düşünür ve haz duyar. On parası olmıyan bir fert de kendini dünyanın en zengin bir adamı, sevgilisine kavuşmuş bir aşık gibi görür. Böyle hoş olmıyan gün ruyaları da olabilir. Fert kendini dünyanın en kötü adamı, veya degeri olmıyan bir kişi olarak düşünür. Gün rüyalarının muhakeme ve hipotesle ilgili olan düzenli ve sistemli hayalle kat'iyen ilgisi yoktur. Sistemli düşünce oyunları ve yaratıcı imgelem mahsulleri yapıcı ve faideli olduğu gibi, ruh sağlığı yerinde olan kişilerinde en güzel özelliklerinden biridir. Gün ruyalarının yapıcı muhayyile ile ilgisi hemen hemen yok gibidir. Şu muhakkakki aşırı gün rüyaları, insanı marazi hallere götürür. Gece rüyalarından farkı, bunun daha manalı ve daha terkipli ol-

ması, şuurlu bir özellik taşıması ve gündüzleri meydana gelmesidir.

RICAT (Gerileme-Repression) :

Fertler, durumuna uygun tavır ve davranışlarla isteklerini doyurmakta zorluk çektikleri veya başarısızlığa uğradıkları zaman, bazan çocukça davranışlar göstererek istek ve motiflerini doyurmaya çalışırlar. Bu daha ziyade aşırı derecede bir heyecanlanma sonucunda ortaya çıkar. Nitekim, arzularımız engellendiği veya kızdığımız zaman makul olmayız ve heyecana kapılırız ve çocukça haller gösteririz. Bu halleri ihtiyarlarda daha çok görmekteyiz. Onlar çacuk gibi bakılmağa muhtaçtırlar. Hastalarda da aynı halleri görebiliriz. Ruh hastalarında(şizofrenyada), çok kere çocukluğa dönüş apaçıktır. Kadın ve erkeklerde de her gün ufak tefek sebep yüzünden çocukca tepkilere rastlanır. Meselâ, genç bir yeni evli kadın, kendi arzu ettiği fakat kocasının arzu etmediği bir yere gitmek için, çocukulukta annesine kullandığı çocukca konuşmaları, tatlı sözleri, hatta çocukça davranışları kocasına karşı kullanmağa kalkar ve onu kandırmaya çalışır. Klimakterium safhasında uzun bir süre kalmış olan kadınların, kızlık çağlarına döndükleri ve eski günleri yaşadıkları müşahade edilmiştir.

Kaçma mekanizmalarının bütün görünümleri ruh sağlığı yönünden çok önemli problemlerdir. Meselâ, mahcupluk, çekingenlik, hayalperestlik gibi problemler, eğitimcilerin en çok üzerinde durdukları esaslı birer intibak problemleridir. Bunda çocuk aktif bir şekilde intibaksızlığını göstermemektedir. Bunun yerine peşinen, mağlubiyeti kabul ederek mücadeleden vaz geçer. Problemlerini hayalleriyle çözmeye çalışır. Bunlar sebebi bilinmiyen, sinsi şekilde arazını ilerleten hastalıklara benzerler.

DİSSOCİATİON (Çözülme) :

Çözülme, üzüntü veren gerçeklerden uzaklaşmak için ruhun kullandığı bir affektif mekanizmadır. İnsan, bilincinde bulunan ızdırap verici veya hoş olmıyan fikirleri bir tarafa bırakır, diğer taraftan da hoş olanları bir araya getirir. Bu bakımdan çözülme mekanizması, Baskı (Refulman) mekanizmasına benzemez. Bu iki mekanizma arasında çok fark vardır. Bir defa, refulmanda bir unutma ve bunun gerçekleşmesi çabası ile bilinç altında bulunan fikirlerle karşılaşma korkusu ve utancı vardır. Çözülme mekanizmasında ise, bütün olan şahsiyetin bazı davranışları, ferdin kontrolünden kurtulur, normal bilinçten ayrılır, böylece ayrı bir parça halinde, sanki ana şahsiyetmiş gibi çalışmaya başlar. Bu ikinci şahsiyet şöyle meydana gelmektedir: Üzüntü veren veya hoş olmıyan gerçekler bilinçten uzaklaştırıldıktan sonra, bütünlüğünü kaybe-

den şahsiyetin geri kalan kısmı ile, çeşitli sebepler yüzünden bilinç altına atılan unsurlar arasında bir uyuşamamazlık hali görülür. Baskıya uğrayan dürtüler, bu uyuşamamazlık yüzünden kendini bastıran kuvvetlerden kurtulur. Bu suretle ana şahsiyetten, ana bilinçten ayrı olan ve kendine has bilinç kanunları ve reaksiyonları bulunan ikinci bir şahsiyet meydana getirirler.

Günlük yaşayışımızda iki ters şahsiyete ait birçok örnekler bulunabilir. Öyle insanlar vardırki, kalbi insanlık sevgisi ile çarptığı halde, vahşice hareket etmekten kendilerini alamazlar. Haktan, hukuktan, adaletten bahsederler, emrinde çalışan insanların haklarını çiğnerler. Ahlâksızca hareket edenlere düşman görünürler, kendileri ahlâksızca hareket ederler, müstehcen resim ve yazılardan zevk duyarlar.

Psiko-patolojide, çözülme mekanizmasının çeşitli şekillerini görmek mümkündür. Meselâ, Somnambulizm, isteri, otomatik yazma halleri, çözülme mekanizmasının basit şekilleridir. Uykuda gezinme halinde, ana şahsiyet uykuda olduğu halde, bunun bir parçası olan unsurlar, baskıdan kurtuldukları için kendiliğinden harekete geçerler ve ana şahsiyeti dolaştırırlar, tekrar yatağa getirip yatırırlar. Bu olaylarda çözülme kısmi ve basittir. Bunun yanında tam ve uzun olan çözülme de vardır. Meselâ, hepimizin Konyada gördüğü Psychose-Sapık filminde, Antony Perkins iki şahsiyeti canlandırmaktadır. Annenin şahsiyetine büründüğü zaman suç işlemekte, sevdiği kadını ve onu arayanları öldürmekte, otelci delikanlı şahsiyetine yani gerçek şahsiyetine döndüğü zaman da hiçbir şeyi hatırlamamaktadır.

Bilinç dışı, uzun süren ve tam olan çözülmelerde, ikinci şahsiyetin düşünceleri, davranışları ve duyguları, ana şahsiyetten tamamen farklı ve ters olmaktadır. Meselâ, ana şahsiyet tamamen dindar ve ahlâklı, hak ve hukuk severdir, ikinci şahsiyeti ise, birincinin tam zıddı bir tavır ve davranış göstermektedir.

FİXATİON (Saplanma) :

Saplanma; «Her hangi bir fikir ve davranışa karşı dikkatin toplanması ve heyecanı dürtülerin bir merkez etrafında koyulaşmasıdır. Meselâ, Oedipus Kompleks'te olduğu gibi.. Bu saplanmaya sahip olan bir kimse kolay kolay başka bir kadına bağelanmasına imkân yoktur. Yine geleneklere, göreneklere salpanmış olanları, yeniliklere çevirmek kolay olmaz.

DEPLACEMENT (Yer değiştirme) :

Yer değiştirme mekanizması, bir fikri diğer fikrin yerine koyduran

tepkilerdir. Bu halin en aktif şeklini ruyalarda görebiliriz. Genel olarak yer değiştirmede üzüntü veren düşünce ve duygular bilinçten uzaklaştırılır ve onun yerine çok farklı veya hiçbir ilişkisi olmıyan manasız bir davranış veya düşünceler getirilir. Çeşitli problem veya olaylar karşısında birçok duygusal reaksiyonlar gösteririz. Bu reaksiyonları doğrudan doğruya, bunların ortaya çıkmasına sebep olan duruma veya şahıslara, tehlike doğuracağı veyahutta uygun olmıyacağı düşüncesiyle yöneltemeyiz. Ancak bu durumda, onun canlandırdığı bu duygu ve heyecanları ya onunla ilgili bir şahıs veya duruma yada hiç ilişiği bulunmıyan başka bir şahıs veya duruma yöneltiriz. Meselâ, öğretmenin dersaneden dışarı çıkardığı öğrencinin kapıyı hızlı kapatıp çıkması gibi.

İş hayatında arkadaşına veya amirine gücenen veya onlarla anlaşamıyan bir insan evde, çoluk, çocuğuna çatmak suretiyle öfkesini gidermeye çalışır. Aşağıdaki örnek hayali bir şey olmakla beraber, yer değiştirmeyi güzelce açıklamaktadır: Evde eşiyle münakaşa eden daire müdürü öfkesini başmemurundan, başmemur da memurundan, memur da hademesinden, hademe de hiçbir şeyden haberi olmıyan ve tesadüfen müdürün odasına giren kedinin sırtına süpürgenin sapını vurarak gidermeye çalışır. Zavallı kedi de can acısiyle müdürün su bardağını devirir, kırar ve kaçar.

Günlük hayatta insanlar, bu tip mekanizmaya sık sık baş vururlar. İnsanların başkalarına saldırıları, antisosyal davranışları, düzene uyumsuzlukları, kırıcılıkları, hep yön değiştirme mekanizmasının yerleşmesinden ileri gelmektedir. Deplasman, özellikle bazı psiko-nevrozlarda tipik özellikler gösterir. Meselâ, suçluluk veya günahkârlık duygusunun tesiriyle hasta mütemadiyen elini yıkar, Gaye, eliyle işlediği kötülüklerin temizlenmesidir. Psikanalistlerin, gururu kırılmış olan bir gencin duygusunun nasıl deplasmana uğradığını gösterir şu örnekleri çok orijinaldir: **«Genç bir kızı çılgınca sevmektedir. Samimi olarak kıza evlenme teklifinde bulunur. Fakta kız bunu şiddetle refüze eder. O günden sonra genç bir menekşe gördüğü veya kokladığı zaman derhal kusmaktadır. Olay incelenince aşık olduğu kızın, evlenme teklifini reddettiği zaman yakasında menekşeler takılı olduğu anlaşılır.»**

Bu makanizma, çeşitli uyumsuzlukların gelişmesine yarıyacak şekilde kullandığı gibi, daha verimli, hayata müsbet uyumu sağlıyacak onu başarıya götürebilecek durumlarda da kullanılabilir. Ortaya çıkan heyecanlarımızı ve bunların yarattığı gerginlikleri zararsız giderme veya boşaltma yolları bulmak suretiyle yatıştırmak her zaman mümkün olabilir. Ayni zamanda buna ruh sağlığı yönünden de mecburuz. Meselâ, antisosyal davranışlar gösteren veya güçlü heyecanla ortaya çıkan çocuk-

ları, bahçe ve odun kesme gibi işlere, ağır sporlara sevketmekte çok fayda vardır. Bu işleri yaptırmakla, onların heyecanlarını faydalı bir şekilde yatıştırmış oluruz. Aksi halde, bunları ortaya çıkaran kaynaklara yöneltmek veya olduğu gibi bırakmak çok kötü tavır ve davranışların belirmesine sebep olur.

SUBMİSSİON (Boyun Eğme) :

Çeşitli durum ve problemler karşısında reaksiyon göstermeden, hemen itaat edip, bunları olduğu gibi kabullenme halidir. Bu hali gösteren tipler, hiçbir şeye itiraz etmiyen, itaatkâr, daima tâbi, barışçı; kanun meraklısı, uysal, halinden memnun kimselerdir. Hiçbir hadiseden üzüntü duymazlar, hallerine şükrederler. Özellikle mevkii üstün ve nüfuzlu kimselerin etkisi altında çok kalırlar ve bu tiplere ölünceye kadar bağlanılar. Bu baş eğme, tâbi olma mekanizması, bazan insanı otomat bir yaratık haline getirir. Yaratıcı bir düşünceye sahip olamazlar. Şahsiyetlerini kaybederler. Bu gibi insanların toplumda varlıkları ile yoklukları arasında hiçbir fark yoktur.

CONVERSİON (Çevirme-Döndürme) :

Conversion, baskıya uğramış fikir ve heyecanların, bir takım fizik belirtiler halinde ortaya çıkması halidir. Bazı fertler, karşılaştığı korkunç ve üzücü olayları normal bir şekilde karşılıyamaz veya onları görmeye tahammül edemezler. Bu olayın dogurduğu üzüntüler, refule edilir. Bilinç altına atılan bu duygu ve heyecanlar sonradan organik belirtiler halinde realize edilir. Bu suretle fertlerde bir takım psikolojik, körlük, sağırlık, felç, çıban, dil tutulmaları gibi bozukluklar görülür. Bunların kökleri tamamen psikolojiktir. Biyolopik faktörlerle hiçbir ilişkisi yoktur. Özellikle **«histeri»** ile **«Psikosamatik»** semptomların oluşumunda bu mekanizmanın önemli bir rolü vardır.

DENİAL-NEGATİON (İnkâr ve yalanlama) :

Bu mekanizma, heyecani çatışmalarla, boğucu sıkıntı hallerini (Anxiety-anksiete) hafifletmek için, bunların ana unsurlarından birini meselâ, bir arzu, bir vaad, bir hediye gibi hususları unutma halidir. Bazan bu mekanizma, çok kuvvetli bir oyalama hali de gösterir. Meselâ bir baba veya annenin kızının ölümüne inanmaması, bir sevgilinin ölümünün inkâr edilmesi gibi. Bu inkâr o kadar güçlü olur ki, bazan anne, baba, sevgili kaybettiklerini biraz sonra gelecekmiş gibi beklerler. Sofrada yerleri, yatak odasında yatakları, daima hazırdır.

AMBİVALENCE (İkizli duygu) :

Birbirine zıt olan komplekslerin veya duyguların, aynı zamanda bilinci işgal etmesi haline ambivalence denir. Meselâ, bir çocuğun ay-

nı zamanda, ana babadan birine karşı sevgi ve nefret duyması gibi. Gerçekte her olay veya durum, bilinç alanında aynı zamanda yan yana birbirine zıt olan ve çatışmalar doğuran, nefret ve sevgi, şüphe ve güvenme gibi duygular yaratır. Yalnız beliren bu duygular, çok kere bilinç alanında neş'e, bilinç altına da üzüntü verdiği gibi daima çatışmalara da sebep olur. Bu duruma göre, fertler, aynı şeye karşı hem üzüntü ve hemde neş'e duyduğu vakit, aynı anda bilinç ve bilinç altında birbirine zıt veya birbiriyle yarışan ve çatışan duygular taşıyor demektir.

İkizli duygu denilen bu mekanizma, özellikle toplumca yasak edilmiş şeylere karşı kendini daha çok belli eder. Yasak olan durumların yarattığı duygular, bilinç ve bilinç altında, birbirinden tamamen farklı ve zıt olarak kendilerini ifadeye çalışırlar. Bilinç bu duygulardan nefret ettiği halde, bilinç altı da aksine olarak bundan zevk duyar ve onu hararetle ister.

Ambivalence'ın bilinçli ve mantıklı şeylerle pek ilgisi yoktur. O daha çok duygu hayatı ile ilgili şeylerde kendini gösterir. Psikanalistler, erkek çocuğun annesine veya kız çocuğun babasına karşı olan duygusunu ikili duygu ile açıklamaya çalışmaktadırlar.

REACTİON FORMATİON - Tepki geliştirme :

Ferdin, ortaya çıkarılması ve doyurulmasında sakınca görülen veya tehlikeli olan duygu ve dileklerinin tam aksine yapması haline **«reaksiyon Formasyon»** mekanizması denir. Meselâ, bizi üzüntüye sevkeden kişilere karşı, içimizdeki düşmanlığı örtmek için sevği halleri gösteririz. İyi görünmeğe ve beğenilmeye çalışırız. Bu durum çok kere toplum tarafından uygun görülür. Bazı çocukların ve kişilerin aşırı sevgi ve şefkatlerinin altında saldırganlık ve kırıcılık duygularının bulunması ihtimali vardır. Bununla beraber başkalarına karşı duyulan kötü duygular kişinin içinde daima saklı kalırlar.

Bazı psikologlar bu mekanizmaya **«İhtiyar kız mekanizması»** da derler. Bu mekanizmalaya göre evlenemiyen ve yaşları bir hayli ileri olan kızlar, bir aşağılık duygusu geliştirirler. Evlenme arzularını açıkça ortaya vuramazlar. Bu tip kızlar, evlenmeye karşı güçlü ve hasret duygularını, erkeklere karşı bir ürkeklik ve çekingenlik halinde ortaya korlar.

Hayatın çeşitli yönlerinde insanlar, esas duygu ve isteklerini gizlemek zorunda kaldıkları için, bu mekanizmaya baş vururlar. Meselâ. toplumun örf ve adetlerine isyan eden fertler, sosyal düzenlere aşırı derecede boyun eğerler. Kadınlara karşı cinsel egilim gösterdikleri hal-

de, gerçekte cinsel fonksiyonlardan uzak olan bazı erkekler, onlara karşı aşırı bir ilgisizlik ve tiksinme halleri gösterirler. Çeşitli sebepler yüzünden doğmasını arzu etmedikler dünyaya gelen çocuklarına karşı, bazı anneler aşırı sevgi gösterirler. Aşırı cinsel arzu içinde kıvrananlar, fazilet maskesine bürünürler. Günahkârlık duygusu içinde kıvranan kimseler, merhametli gözükürler.

COMPULSİON (Zorunluluk) :

Kompulsiyon, belirli bir hareketi yapmak isteğini duymak ve bunu yapmadan rahat edememe halidir. Meselâ, kapıdan sağ ayağını atıp girmek, yatağına sağdan yatıp, soldan kalkmak gibi.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

RUH HASTALIKLARI

Ruh hastalığı insanı, hem kendine ve hemde topluma yararlı olmıyacak bir duruma getirir. Dolayısiyle böyle bir insan da, içinde bulunduğu toplum için büyük bir yük olur. Akıl hastanelerinde, hatta toplum içinde onbinlerce akıl hastaları bulunmaktadır. Toplum, bunlar için milyonlar harcamakta, buna karşılık onların fikir ve iş güçlerinden yararlanamamaktadır. Ayrıca ailesinin yaşama düzenini de bozan hastalar, aile içinde, bir takım sosyal ve ekonomik problemlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu bakımdan ruh hastalıklarını önlemek için gerekli tedbirleri almamız ve bunların enerjilerinden yararlanmamız şarttır. Bugün ruh hastalıkları bilimi olan **«Psikiyatri»** nin gelişmesiyle ortaya çıkan gerçekler, ruh hastalıklarının hemen hemen bir çoğunu önlenebileceğini ortaya koymuştur.

Ruh sağlığı ile ruh hastalıklarını kesin olarak birbirinden ayıramayız. Çeşitli ruh hastalıklarında görülen bazı bozukluklar, ruh sağlığı yerinde olan normal diyebileceğimiz kişilerde de görülebilir. Ancak bunlar, akıl hastalarından daha aşırı bir durum gösterir, ve daimi olarak hastaya hakim olur. Meselâ herkes, kendi sağlığını korumağa çalışır. Halbuki bir Hipokondriyak da, hastalık endişe ve korkusu tamamen yerleşmiş ve aşırı bir hal almıştır. Hastanın bütün tavir ve davranışları, bu korku ve endişenin tesiri altındadır. Normal bir insan yapamadığı bir şey için üzülür veya gördüğü gülünç bir duruma güler, lâkin ruh hastası bu şeye luzumundan fazla, saatlerce güler veya uykuyu kaçıracak derecede üzülür. Ruh sağlığı ile ruh hastalığı hali arasında derece derece artan birçok ruh bozuklukları vardır. Sağlıktan en nihayetteki hastalığa yaklaştıkça, bu bozukluklar artar ve nihayet şahsiyet bozulmuş olur.

Ruh sağlığı yerinde olan insan, çevresinin gerçeklerine bilinçlidir. Bunlara değer verir ve onlardan yararlanır. Bir ruh hastası ise, gerçeklerden ilişiğini keser ve kendi fantazi âlemine dalar, gerçeklere değer vermez. Artık onu bilinç altı güç ve kompleksleri yöneltmeye başlar. Bütün düşünce, duygu ve davranışlarına yön verir. Bu durumda ruh hastalarının beyni, normal olarak vazifelerini yapamaz. Veya bu vazifeleri aykırı yapar. Normal sayabileceğimiz kişilerde görülen yürüyüş, oturuş, koku alış, anlayış, düşünüş, düşündüklerini, işittiklerini anlatış, neş'e ve üzüntü gibi özelliklerin azalıp çoğalması, yahut aykırılığı,

gerçekten ruh hastalıklarının belirtileri olabilir. Bu duruma göre insanlardaki bu anormallikleri, beynin fiziyolojik görevini yapamayışı olarak kabul etmek gerekir.

Ruh hastalıklarının Sebepleri

Ruh hastalıkları birden bire, bir olayın tesiriyle ortaya çıkmaz. Ancak hastalık, kişinin psikolojik yapısında yıllarca olgunlaşıp geliştikten sonra herhangi bir vesile ile patlak verir. Bu ana kadar da insan yavaş yavaş ruh sağlığından uzaklaşır. Maalesef bu süre içinde, kişinin ruh sağlığının yıkılışının farkında olamayız. Bu da ruh hastalıklarının sebeplerini, ön bozukluklarını, gelişme devrelerini bilmememizden ileri gelmektedir. Anne, baba, öğretmen, bu sebepleri, ön bozuklukları, dolayısiyle gelişme devrelerini bilirse, ruh sağlığını koruma görevini başarı ile yapabilir ve ateş bacayı sarmadan gerekli yardımlarda bulunabilir.

Ruh hastalıklarının sebeplerini iki ana bölüm altında incelemek mümkündür :

A — Hazırlayıcı sebepler (Gerçek sebepler).
B — Meydana getirici sebepler (Çıkarıcı-kamçılayıcı sebepler).

HAZIRLAYICI SEBEPLER :

Belli başlı hazırlayıcı sebepler şunlardır :

1 — Soya çekim,
2 — Tipoloji,
3 — Yaş,
4 — Cinsellik,
5 — Irk ve din,
6 — Bekârlık ve evlilik hali,
7 — Gebelik hali,
8 — Çocukluk,
9 — Erinlik ve Yeniyetmelik,
10 — Meslek ve Meslek uymamazlığı,
11 — İklim ve Mesimler,
12 — Hapis hayatı ve Esirlik,
13 — Harp ve İhtilâl,
14 — Kültür ve Medeniyet,
15 — İç salgı bezleri,

MEYDANA ÇIKARICI SEBEPLER :

Bunların da başlıcaları şunlardır :

A — Organik — Fizikî etmenler,
1 — Toksik maddeler, **(Zehirler)**
2 — Enfeksionlar, **(Infection — Bulaşma — Sirayet — İntan)**
3 — Vitaminsizlik,
4 — Kimyasal tesirler,
6— Beden hastalıkları,
6 — Yorgunluklar,
7 — Traumalar,
8 — Frengi,
B — Psikolojik Sebepler **(Affektif, heyecani, sosyal etkenler)**

SOYA ÇEKİM :

Ruh hastalıklarında en önemli sebeplerden biridir. Ruh hastalığı olan ana, babanın çocuklarının hastalanması ihtimali, ruh hastalığı olmıyan ana — babanın çocuklarından daha fazladır. Bununla beraber, irsiyet yolu ile intikal eden uygun yapının hastalanması için, bunun filizlenip gelişmesini sağlıyacak uygun çevre ve tesirlerin olması şarttır. Meselâ, her haliyle dengesiz olan ana babanın yarattığı zararlı ve tehlikeli bir çevrenin etkileri, soya çekimin kötü etkilerinden geri kalmaz. İyi ve organize edilmiş bir çevre içinde, soya çekim yolu ile bize intikal eden kötü tohumların üzerini küllemek veya onun filizlenmesine imkân vermemek mümkündür. Bu bakımdan soyunda ruh hastalığı bulunan kimselerin korkmamaları gerekir.

Akıl hastalıkları içinde ana, babadan veya soydan miras kalan hastalıkların başlıcaları şunlardır :

1 — Şizofrenya grubu : Ana ve baba şizofrenya oldukları vakit çocuklar az nisbette şizofreni olurlar. Bu oran % 30 dur. Beş, altı batın sonra soya çekimin tesiri kalmaz. İrsî karakter **(sönen - recessif)** bir özellik taşır.

2 — Siklotimia grubu : **«Dominant - üstün»** bir özellik taşır. Mani ve melânkoli halleri bu guruba dahildir. Geçiş oranı % 85 dir. Bu duruma göre ençok soydan geçen bir hastalıktır.

3 — Epilepsi **(Sara) :** Genel olarak sonradan kazanılan bir hastalıktır. Bununla beraber sar'alı soyla **(İdiopathique)** da görülmektedir. Sar'a soydan geçtiği vakit olduğu gibi geçer, Yani sar'alı ana babadan sar'alı çocuk doğabilir. Bu oran % 10 dur.

4 — Huntington Koresi **(Raks hastalığı).** Olduğu gibi geçer.

5 — Sinirli olan ana babaların çocukları genel olarak akıllıca noksan ve kusurlu doğarlar. Yalnız ahmaklık récessif bir karakter taşır.

6 — Frengili, alkolik ana - babaların çocukları da sinirli olabilirler.

7 — Psychopathe **(psikopat)** ana babalar genel olarak anormal çocuk dünyaya getirirler. Yalnız bu karakter, resessif bir özellik taşır.

8— Yarım baş ağrısı (Migren), astma, zararlı kansızlık gibi bozuklukları olan ana babanın, çocuklarında psikolojik bozukluklar görülür. Migren sadece anneden kız'a geçen bir hastalıktır.

9 — Hemophilie : Babanın hemophilie'si **(bir nevi kan hastalığı)** kızının oğluna geçer. Bu hastalık, kızına veya oğluna kat'iyen geçmez.

10 — Gen ve kromozomlara tesir eden çeşitli sebepler yüzünden çocuklar anormal dünyaya gelirler.

Bazan ana, baba, ced ve yakınları normal oldukları halde, alkol, frengi, verem gibi etmenler yüzünden anne ve babanın tohumları bozulabilir. Bunun sonucunda da çocuklar anormal doğarlar.

11 — TİPOLOJİ : Bazı ruh hastalıklarının, belirli tip ve karakterlerde daha kolaylıkla baş gösterdiği ve geliştiği tesbit edilmiştir. Bu hususla ilgili ileri sürülmüş çeşitli görüşler vardır. Bunlardan bir kısmı beden yapılarına, bir kısmı psikolojik hatlarına, bir kısım psikanalitik esaslara, bir kısmı sinir sistemi fonksiyonlarına veya iç salgı bezlerine, bir kısmı da Psişiatrik gözlemlere dayanır. Bununla beraber bu karışık çeşitli tipleri 4 kısımda incelememiz mümkün olacaktır.

1 — Psikolojik Tipoloji,

2 — Somatik Tipoloji **(Somato - tipoloji, Beden yapıları)**

3 — Psikonalitik Tipoloji,

4 — Prepsikotik Tipoloji,

PSİKOLOJİK TİPOLOJİ :

Günümüzün en çok tanınan ve tutulan psikolojik tip teorisini ortaya atan İsviçreli Carl Gustav Jung dur. Jung, insanları psikolojik yapı bakımından 3'e ayırır.

1 — Entrovert Tip **(İçe dönük),**

2 — Ekstrovert Tip **(Dışa dönük),**

3 — Ambivert Tip **(Karışık tip),**

1 — Entrovertiler : Dış dünyadan ziyade kendi iç âlemine kapanmış olan tiplerdir. Düşünceleri daha çok kendi şahsi hayallerinin tesiri altındadır. Hayalperest, subjektif duygulu, duygu dünyaları çok geniş, muhafazakârdır. Dış objelerden korkar, kaçar ve nefret eder. Bu bakımdan diğer insanlara güvenemez. Bununla beraber sevdiklerine ölünceye kadar bağlıdır.

Bu tip öğrenciler, daima dersanede arka sıraları tercih ederler. Okulda öğretmen ve arkadaşlarıyle, evde de anne ve babasıyle veya ailenin diğer fertleriyle konuşmaz. Çok bildiği bir şeyi dahi söylemek istemez. Dış dünya ile birden uyuşamaz. Bazan kurdukları hayale beden ve ağzı ile katılır. Kendi kendine konuştukları da görülür. Bu tipler durur durur birdenbire patlar. Dıştan hiçbir problem halleri görülmediği halde asıl problem olan bunlardır. İçine katlanmış kumaş gibidirler.

Marazî hallerde içe dönük tipler daha ziyade, melânkolik ve şihofrenik reaksiyonlar gösterirler.

2 — Ekstrovertiler : Daha ziyade dış dünyaya, nesnel gerçeklere karşı ilgi gösterirler. İnsanlarla münasebeti sever ve toplum faaliyetlerine katılırlar. Daima dış çevreye bedenen ve ruhen yayılmak isterler. İçindeki dürtü, onu dış âleme sevkeder. Dış gerçeklerle münasebetini iyi ayarlar. Her yerde ve her zaman kendilerini tanıtmak isterler ve bunda başarı gösterirler. Bazan dünyaya dönük olmakla beraber, onun dilek ve düzenlerine uyamazlar, bağırır ve sinirlilik halleri gösterirler. Herşeyi tenkide kalkarlar, biraz sonra kızgınlıkları hemen geçer.

Bu tipler, merazi hallerinde bile histerik ve manyak veya bazı saldırgan tepkiler gösterirler.

3 — Ambivertiler : İnsanlar bazan, belirli bir durum karşısında içine kapanmış, diğer bir durumda ise daha ziyade dışa dönük bir davranış şekli ortaya koyabilirler. İşte Ambivertiler de, her iki tipten, yani içe dönük - dışa dönük tipten birer parça nasibini almış olan tiplerdir.

Fertler, bu fonksiyonları ve özellikleriyle tam bir denge kuramazlarsa, o zaman içe dönüş, dışa dönüş halleri aşırı bir hal alır. Bu durum karşısında da bilinç altındaki refulmanların tazyiki ile nevroz belirtileri göstermeye başlar.

Alman psikologlarından Edward Spranger'in sosyolojik tipler üzerinde de durmak yerinde olur.

Spranger'in taksimi çok enteresan olduğu kadar pratik prensiplere dayalıdır. İnsanları daha çok değer ölçülerine göre bölümlere ayırmıştır Spranger **«Bana düşündüğünü ve sana göre en yüksek değerin ne-**

den ibaret olduğunu söyle! Ben de sana ne ve kim olduğunu söyliyeyim.» formülü ile şahsiyetin esasının **«Sosyal ve moral değerleri»** olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Spranger insanları, en çok benimsedikleri muhtelif kültür değerlerine dayanarak altı tipe ayırmıştır.

1 — Teorik tip : **(Nazariyeci tip).** En fazla soyut fikirlere ve genel konulara değer verir. Nitsche, Kant gibi tipler.

2 — Estetik tip : Güzellik ve yaratma ile ilgisi olan tiplerdir. Michel - Angelo, Mozart gibi kişiler bu tipin örnekleridir.

3 — Ekonomik Tip : Para, üretim, alış veriş gibi maddi menfaatlara değer veren tiplerdir. Gayeleri, en az bir gayretle çok randıman almaktır. İş adamları, maliyeciler, bankerler, ekonomik tipin örnekleridir.

4 — Sosyal Tip : Kendinden ziyade başkalarının veya toplumun kalkınmasını, düzeltilmesini, insanların yaşama şartlarını, keza onların mutluluğunu isteyen tiplerdir. Bütün ömrünü çevresinin fakir ve kimsesiz çocuklarına veren Pestalozzi gibi.

5 — Politik Tip : Politika ile uğraşan ve bunlara değer veren tiplerdir. Lincoln, Kenedi, ve Çorçil gibi.

6 — Dindar Tip : hayat hakkındaki fikirleriyle dünya arasındaki manevî bir ilişiki arayan tiptir. Herşeyden önce ruhanî ve moral değerlere önem verir. Hazreti Muhammet ve Lüter gibi.

Alportt, bu 6 değere dayanan bir test kullanmıştır. Bundan alınan sonuçlara göre, genel olarak çeşitli sınıflarda, mesleklerde bulunan insanlar, kendi çalışma alanlarıyle ilgili değerlere ilgi göstermişlerdir. Meselâ, mühendis ve ekonomi fakültesi öğrencileri **«Ekonomik değerler»** den, dil ve edebiyat öğrencileri de en fazla **«estetik değerler»** de başarı elde etmişlerdir.

SOMATİK TİPOLOJİ :

Hipokrat ve Tipler :

İnsanın beden yapısı ve özellikleriyle psikolojik mizaç ve karakteri arasında bir bağlantının bulunduğu fikrini ilk defa bundan 2 bin yıl önce Yunan tıp Bilgini Hipokrat ortaya atmıştır. Hipokrat, hasta organizmanın tepkileriyle beden suları **(Humevr)** düzeni arasında önemle durmuş ve insanların, bedende bulunan **«Humer salgısı»** na göre 4 tipe ayrılabileceğini ileri sürmüştür.

a — Sanguin tip : Kırmızı kanın hâkim olduğu canlı ve hareketli bir tiptir.

b — Melânkolik tip : Siyah safranın hâkim olduğu kötümser ve ağır kişilerdir.

c — Coleric **(kolerik)** tip: Sarı safranın hâkim olduğu duygularına kapılan öfkeli tiplerdir.

d — Phlagmatic **(Flegmatik)** tip : Phlagın **(beyaz kanın)** hâkim olduğu durgun ve ağır kanlı kişilerdir.

Lombrozo'nun Teorisi :

Ondokuzuncu yüzyılda şöhretli İtalyan Kriminolog'u Sezar Lombrozo'ya göre, Ferdin, doğuştan mücrim tabiatlı insanların ayırt edici bir takım bedeni özellikleri vardır. Dar ve dışarı doğru çıkık alın, yelken kulaklar, çıkık elmacık kemikleri, iri ve kuvvetli alt çene gibi özellik veya işaretler, mücrim doğan kişileri belli eder. Fakat İngiliz Bilginlerinden C. Goring, memleketinin ordusu mensupları, üniversite öğrencileri ve profesörleri, hastanede yatanlarla 300 kadar suçlu mahpuslar üzerinde Lombrozonun teorisinin doğruluğunu incelemiş, neticede suçlu ve hiç suç işlememiş gruplar arasında. Lombrozo'nun ileri sürdüğü işaretlerin görünüş sıklığı yönünden hiçbir fark bulunmadığı görülmüştür.

Sigaud — Mc Auliffe'nin Tipleri :

Bunlar insanları dört morfolojik tipe ayırırlar.

a — Adeli tip. **(adeleleri çok geliştirmiştir.)**

b — Solunum tip. Göğüs kafesi çok genişlemiştir.

c — Diğestif tip. Karın çok gelişmiştir.

d — Serabral tip. Küçük yüzlü bir kafa tasına sahiptir.

Sheldon ve Stevens'in tipleri :

Şeldon ve Stefens, bedene ait bazı özelliklerle yani beden yapıları ile şahsiyet ve karakter arasında bir münasebetin bulunabileceğini, cesurca ortaya koymuşlardır. Bu görüşe, beden tipi altı yaşından itibaren tesbit edilir ve hayat boyunca kat'iyet değişmez.

Şeldon, muhtelif yönlerden çekilmiş olan 4 000 kadar fotoğrafı incelemiş ve birbirine benzemiyenleri 3 ana eleman halinde tesbit etmiştir.

1 — Endomorphe **(Endomorf)**

2 — Mesomorphe **(Mezomorf)**

3 — Ectomorphe **(Ektomorf)**

Bu üç bölüm, bedeni meydana getiren, **«endoderm, mesoderm, ectoderm»** denilen üç ana ambriyoner tabakaya dayanır.

ENDOMORPHE :

Bu tipte, endoderm tabakası gelişerek sindirim organını meydana getirmiştir. O halde endomorf tipte karın bölgesi ve sindirim organları hâkimdir. Genel olarak bu tipler, şişmandırlar. Göbek ileri ve çiftedir. İskelet yapısı ortadır. Yağlı olan beden kalçaları omuzdan geniştir. Kalça etleri yuvarlak ve şişkindir. Bacaklar birbirine yakın olduğu için arada açıklık yoktur. Bel oldukça ufaktır. Yürüyüşü gayet yumuşaktır. Cildin yağlı ve fazla etli oluşu, tipin başlıca özelliklerini teşkil eder.

MESOMORPHE :

Bu tipte kemikler, kaslar bağ dokuları gibi beden özellikleri hâkimdir. Mezomorf terimi, bu beden elemanlarına kaynak teşkil eden «**mesoderm**» den alınmıştır. Fakat birinci tipte olduğu gibi beden kitlesi merkezde toplanmış değildir.

Göğüs gelişmiş ve çok geniştir. Aynı zamanda adelelidir. İskelet yapısı oldukça sağlamdır. Kalça etleri belden aşağı teşekkül ettiği için, kalça dardır. Bir şövalye gibi dik ve canlı yürür. Davranışlarında bir canlılık vardır. Damarları çok iyi teşekkül etmiştir. Derisi daha ince ve narin yapılıdır.

ECTOMORPHE TİP :

İsmini Ambriyonun dış tabakası olan ektoderm'den almıştır. Bu tipte Sansoriyel organlar ile sinir sistemi önem kazanır. Bunların beden yapıları çok naziktir. Kaslar hafif ve incedir. Omuzlar oldukça dardır. Göğüs yayı içeri çöküktür, sırt hafif kamburdur. Yürürken birşey arıyormuş gibi, daima önüne bakarak yürür.

Şeldon ve arkadaşı, sistemli incelemeleri sonucunda yukarıdaki «**Morphotyp'ler — morfotipler**» e uyan üç ana mizaç gurubu meydana getirmiştir. Yani Şeldon ve arkadaşının ileri sürdüğü tip ve mizaç hallerini şu şekilde şematize edebiliriz :

Beden yapısı (Tip)	**Mizaç hali**
Endomorphe	Viscerotonie **(Visserotoni)**
Mesomorphe	Somatotonie **(Somatotoni)**
Ectomorphe	Cérebrotonie **(Serebrotoni)**

Viscerotonie : **(Vejatatif — bitkisel — hazım fonksiyonları hâkimdir.)** Şeldon'un listesinde 20 kadar mizaç şekli vardır. Bunlarda şunlardır :

1 — Tavır ve davranışlarında ağırlık ve yavaşlık,

2 — Maddi rahatlığa düşkünlük,

3 — Yemek düşkünlüğü,

4 — Redisiyonlarda **(vermelerde)** yavaşlık; vurdum duymazlık. Kafası az çalışır.

5 — Dostlarıyle birlikte yemek yeme,

6 — Hazmetme zevki; yemekten sonra uzanıp yemeği zevk içinde hazmetmeğe çalışması,

7 — Merasim ve nezaket düşkünlüğü : Bütün merasimlerde büyük adamların yanında bulunmak ister. Aşırı derecede nezaket kaidelerine bağlıdır.

8 — İnsanlarla birlikte olma : Onlardan uzak kalma en büyük üzüntü ve cezadır.

9 — İnsanları sevme.

10 — Sevgi ve şefkat ihtiyacı : Sevdiği gibi sevilmek istemesi.

11 — Başkaları ile birlikte yaşama.

12 — Tolerans **(hoş görgü)** lü olması.

13 — Heyecanlarını kolayca ifade etme.

14 — Hareket etmemekten hoşlanma.

15 — Uyku düşkünlüğü.

16 — Kimseyi gücendirmeme ve herkesin isteğine göre hareket etme.

17 — Kolayca ahbap edinme.

18 — Alkol tesirinde kalma.

19 — Çocuklara ve aile hayatına karşı aşırı düşkünlük.

20 — Can sıkıntısını toplum içinde giderme.

Endemorf tipinin mizaç haline «**viserotoni,**» bu mizaç halinin özellik ve davranışlarını gösteren kimselere «**viserosis,**» viserotoni mizaç haline sahip olmıyanlara yani zıt mizaç hali gösteren kimselere «**viseropeni**» her iki mizaç haline sahip olan tiplerin mizaçına da «**Viserotik mizaç**» denir.

SOMATOTONİE :

Bu mizaç halinin özellik ve davranışlarını gösteren kimselere «**Somatorosis,**» Somatorosis mizaç haline sahip olmıyana «**somatopeni,**» her iki mizaç haline sahip olan tiplerin mizacına da **(diğer iki mizaç haline nazaran baskın mizaç haline)** «**Somatotik**» denir.

Şeldon'a göre Somatotoni mizaç halinin şekilleri şunlardır :

1 — Tavır ve davranışlarında kesinlik ve kat'iyet : Herkese karşi tutumu aynıdır.

2 — Fizikî maceralara düşkünlük : Canlı ve cansız vasıtaları süratle kullanır, çıkılamıyacak yerlere çıkabilir. Bunlardan zevk ve heyecan duyar.

3 — Elindeki işi bıkmadan yapma gücüne sahip olması.

3 — Enerji deposu halindedir. Yerinde duramaz. Hiçbir şey bulamazsa, ortaya bir problem çıkarır, onunla meşgul olur.

5 — Lider olma ihtiyacı. Her şeye hâkim olmak ister.

6 — Tehlikeli düşkünlüğü. Tehlikeli şeylerden haz duyar, kendini düşünmeden tehlikeye atar.

7 — Direkt davranışlarda bulunma ihtiyacı. Söyliyeceği sözü ve hareketleri, görgü kurallarını düşünmeden doğrudan doğruya ortaya atar.

8 — Kavgacı oluşu. Hiç düşünmeden, kim olursa olsun, korkmadan kavgaya tutuşur.

9 — Mücadeleci bir ruha sahip oluşu.

10 — Her türlü psikolojik tesirlerden uzak oluşu. Başkalarının telkinine kapılmaz. Aklına koyduğu her şeyi yapar.

11 — Kapalı yerlerden korkması. Daima dışarda bulunmak veya gezmek ister. Kapalı yer onu sıkar.

12 — Merhametsiz ve hareketlerinin kaba oluşu. Kızdığı zaman karşısındakini ezmek ister. Kat'iyen üzüntü duymaz.

13 — Sesinde kısıntısızlık. Tutuksuz bir sesi vardır. Adeta gürlüyerek konuşur.

14 — Bedeni ağrı ve eziyetlere dayanıklı oluşu.

15 — Gürültücü bir mizacı oluşu.

16 — Yaşından fazla gelişmiş görünmesi. Bedeni bakımından yaşının üstünde bir gelişme gösterir.

17 — Dışa dönük bir mizaca sahip oluşu. **(Ekstrovert)**

18 — Alkol tesiriyle kendini daha kuvvetli hissetmesi. Alkol aldığı zaman saldırganlık gösterir.

19 — Zor durumlarda kaldığı zaman hareket etme ihtiyacı, Üzüntülerini gezme ile gidermiye çalışır.

20 — Gençliğe yönelme. Gençliğin faaliyetlerini yakından izler. Onunla ilgilenir. Onlarla düşüp kalkmaktan zevk duyar.

CEREBROTONİE :

Bu mizaç özellik ve davranışlarını gösteren kimselere **«Cerebrosis,»** cerebrotonie mizaç haline sahip olmıyana **«Cerebropeni»** diğer mizaç

hallerine nazaran baskın olan mizaca da Cerebrotik tip denir.

Şeldon.un listesinde Cerebrotonie'nin 20 mizaç şekli vardır.

1 — Tavır ve davranışlarında tutukluk.

2 — Reaksiyonda çabukluk ve aşırılık.

3 — Fizyolojik faaliyetlerde aşırılık. Fazla heyecanlanır. Ani kalp çarpıntıları, aşırı kusma, mide ağrıları, hazım zorlukları görülür.

4 — Yalnızlığı sevme hali: Kendi iç âlemiyle başbaşa kalmaktan zevk duyar.

5 — Zihni bir basınç altında bulunuşu. Kaygılıdır. En ufak bir şeyi büyütür. Psikolojik hali her an değişir. Sağlığından endişe eder. Bu endişe yüzünden çabuk çökerler.

6 — Çok duyguludurlar. Heyecanlarını kontrol etmesini bilirler. Duygu, heyecan, düşünce ve duyduklarını kat'iyen dışarıya aksettirmezler.

7 — Yüz ve göz hareketlerinin daima değişik oluşu. Yüz ve gözünün ifadeleri daima değişik durumlar gösterir. Bu değişikliklerden ne düşündüğünü kestirmek çok güçtür.

8 — Toplumda çekinme ve kaçma isteği. Kalabalıktan hoşlanmadığı için, yalnız kalmayı tercih eder.

9 — Daima emniyetsizlik içinde bulunuşu. İnsanlara güvenemez. Onlardan kaçar. En küçük bir engel karşısında, hemen teşebbüsünden vaz geçer.

10 — Alışkanlıklara karşı koyuşu. Yeme, içmesi ile yüz numaraya çıkışı gibi alışkanlıkları daima değişiktir. Hiçbir zaman alışkanlıklarına göre hareket ettiği görülmez. Alışkanlıklarında bir pekişme veya istikrar hali yoktur.

11 — Boşluk ve açlıktan korkma hali. Açlık ve boşluklarda, kendilerini emniyette hissetmezler. Buralardan korkarlar ve başları döner. Bu bakımdan kapalı yerlerde kalmayı çok arzu ederler. Ne kadar kapalı yerde ise o derece kendini mutlu hisseder.

12 — Tavır ve duygularında bir bütünlük ve devamlılık halinin görülmemesi. Aynı uyarıcılar karşısında, çeşitli tepkiler gösterirler. Bu tepkileri bazan kontrollu bazan da kontrolsüzdür. Bu bakımdan duygu ve fikir hayatları daima değişiktir.

13 — Kısıntılı bir sesle gürültüsüz konuşma hali. Sesinin tonunu yükseltmeden, yavaş yavaş, ezile büzüle konuşur. Karşısındakini adeta sesiyle incitmeden korkar. Gülmesi, ağlaması, öksürmesi gibi davranışları daima gürültüsüzdür.

14 — Acılara karşı dayanıksız oluşu. Üzüntüye gelemezler. En ufak

bir acı onun hayatını zehir eder. Normal sayılabilecek rahatsızlıkları büyütür. Önemsiz şeylere kızar, köpürür, bağırır ve küfreder.

15 — Daima uykusuzluk ve yorgunluk hali. Çeşitli çarelere baş vurduğu halde bir türlü uyuyamaz ve bu yüzden de kendini çok bitkin ve yorgun hisseder.

16 — Görünüşte ve davranışlarında gençlik halinin bulunuşu. Ufak tefek ve çelimsiz durumu ile yaşından çok genç görünür. Duygu ve hareketleri çocukçadır.

17 — Zihnî hayatının vertikal **(derinliğine)** ve entrovert'i **(İçe dönük — subjektif)** oluşu. Bir fikri ve duyguyu içine atar, mütemadiyen onu düşünür, derinleştirir ve büyütür. Bu tipler erken bunamanın eşiğinde olan tiplerdir.

18 — Alkole karşı dayanıksız oluşu. Alkol aldığı günün ertesi günü hemen çökmüştür. Dehşetli bir yorgunluk hisseder.

19 — Müşkül anlarda yalnız kalma ihtiyacı. Can sıkıntısı veya üzüntülü halini, yalnız kalmak suretiyle gidermeye çalışır.

20 — Hayatın ilk devrelerine yönelme hali. (Oryantasyon) Gelecek korkusu onu geçmişe yöneltir. Geçmişi ve çocukluğunu hatırlar. O günlerin mutluluğunu düşünür ve alabildiğine çocukca davranışlar gösterirler.

Şeldon'un mizaç tiplerinin şeması :

Endomarf : Visserotoni **(1 — Visserosis : % 100 mizaç haline sahip; 2 — somatopenie : % 100 zıt mizaca sahip; 3 — Somatotik : Basmizaç.)**

Mezomorf : Somatotoni **(1 — Somatosis : % 100 mizaç haline sahip; 2 — Somatopenie : % 100 zıt mizaca sahip; 3 — Somatotik : Baskın mizaç.)**

Ektomorf : Cerebrotonie **(1 — Cerebrosis : % 100 mizaç haline sahip; 2 — Cerebropenie : % 100 zıt mizaca sahip; 3 — Cerebretike: Baskın, hâkim mizaç.)**

Kretschmer'in Tipolojisi :

Alman Ruh hastalıkları uzmanlarından Ernest Kretschmer **(Kreçmer,)** yüzlerce manyak, melânkoli ve şizofren gibi akıl hastaları üzerinde, ilmi metotlar çerçevesi içinde yaptığı etraflı inceleme ve araştırmalar sonucunda, bunların tutuldukları ruh hastalıklarıyle beden yapıları arasında bir ilişikinin bulunduğunu ileri sürmüştür.

Kreçmer'e göre insanlarda 4 beden yapısı vardır.

1 — Piknik **(Kalın yapı)**
2 — Astenik **(Leptosom)** — İnce yapı
3 — Atletik tip
4 — Displastik tip **(Normalin dışında bir bedene sahip kişiler)**

Piknik Tip.

Beden yapısı kısa, yus yuvarlak ve sağlamdır. Özellikle başı, göğsü ve karnı genişcedir. El ve ayakları küçük ve tombuldur. Sindirim organları esaslı gelişmiştir. Pikniklerin saçları yumuşak ve ince olmakla beraber erken yaşlarında dökülür. Dazlak kafalı olurlar. Buna mukabil vücut kılları ve sakalları çoktur. Genel olarak sosyal bir tiptir. ilgileri dışa dönüktür. Neş'eli ve şakacıdırlar. Halk arasında bu tiplere **«babacan»** derler. Urangotan ve Mongol cinsine benzerler. Bu tiplerde özellikle görülen ruh hastalıkları Siklotimik **(Mani — melânkoli** psikozu) ile Sirküler deliliklerdir.

Astenik Tip :

İnce, uzun, zayıf kol ve bacaklar, el ve ayaklar ince kemikli, omuzları dar, göğüsleri düz, kafa tası ve beyin fazla gelişmiş, derileri kuru ve narin yapılıdır. Boyları, 1.68; ağırlığı da 50 - 55 arasındadır. Bu tipin daha hafif yani ince vücutlu olanına **«Leptosom»** en aşırı şekline de **«Astenik»** denir. Bunlar, Şempanzeye benzerler.

Asteniklerde şizoid, şizofrenler fazla olarak görülmektedir. Özellikle şizoidler çoğunluğu teşkil eder.

Atletik Tip :

Bu tip insanlar genel olarak, iri yarı, kemikli, adeleleri iyice gelişmiş, geniş göğüslü, büyük elli, büyük ayaklı ve iri çenelidirler. Adeta bedeni, adelelerle örülmüş gibidir. Boyları 1. 80 civarındadır. Goril ve zenci tipine benzerler. Bu tipler de genel olarak erken bunama halleri görülmektedir.

Displastik Tip (Dysplastique) :

Daha çok marazi bir tiptir. Diğerleri gibi normal bir tip değildir. Bir dereceye kadar karışık bir çeşittir. Bu tipler özellikle, doğumdan evvel veya doğumdan sonra, iç salgı bezi **(endokrin)** bozukluklarının rol oynadığı görülmektedir.

Displastik yahut asteno - atletik çeşit, daha çok şizofrenyalarda görülür.

Displastik tiplerin şekillerini şöylece sıralıyabiliriz :

Cücelik : **(Nanism)**

Çocuk ve ipoplastik çeşididir. Boyları iyi büyümemiştir. Bazı cücelerde kol, bacak, gövde ve kafa birbiriyle oranlı değildir. Bazılarında ise, bu organlar arasında bir oran vardır. Adeta büyük bir insanın minyatürüne benzerler.

Dev cüsseliler **(Akromegali) :**

Genel olarak iri yapılı, dev cüsseli, ince sesli, kılsız, aseksüel **(hadım — Eunuque — Önük)** dirler. Bunlar ince, uzun yapılı oldukları gibi, şişman ve yağlı da olurlar. Zekâ bakımından muhtelif derecede gerilikler de gösterirler.

Karikatür tipler :

Bunlar nisbetsiz bir bedene sahiptirler. Kol, bacak, gövde, baş birbiriyle oranlı değildir. Adeta karikatürlere benzerler, Meselâ, kocaman bir beden üzerinde soğan gibi bir başı vardır. Veya uzun ve zayıf bir beden üzerinde kabak gibi kocaman bir başa sahiptir.

Hermafrodit tipler :

Süksüel bezlerin meydana getirmiş oldukları tiplerdir.

Kadın «**endrogene**» yani erkeklik hormonlarını, erkek de kadına has olan «**Oestrogene**» hormonları salgılar. Fakat kadın organizmasının çıkardığı erkeklik hormonlarıyle, erkek organizması tarafından çıkarılan kadın hormonlarının oranları pek az miktardadır. Bu iki cinse ait tali cinsel özellikle, hormonal cinsiyet özellikleri, hormonal bir denge sağlarlar. Şu halde cinsiyetimiz ne olursa olsun hem kadın ve hemde erkek hormonu taşırız. Yalnız bunlar, hormonal bir denge sağlarlar. Hormonal denge bozulduğu zaman, cinsin ikinci derecedeki karakteri kaybolur. Ve karşı cinse ait ikinci seksüel karakter belirir. Yani hormon dengesi bozulunca erkek veya kadın olmak için cinsiyet değiştiririz. Bir insan organizmasında erkek hormonu fazla ise erkek; kadın hormonu fazla ise kadın olunur. Erkek ve kadın oluşumuz seksüel - gonat bezlerinin çalışmasına bağlıdır.

Hermafroditler, % 50 kadın, % 50 erkek hormonu taşıyan tiplerdir. Yani bir tarafı kadın, bir tarafı erkek olan kişilerdir. Bu tip erkeklerde, omuzlar dar ve zayıf, göğüs gelişmemiş, kalçalar ise oldukça geniştir. Davranış ve giyinişleri itibariyle kadınlara benzerler. Sesleri de kadın sesine yakın ve incedir. Erkek hermafroditlerin bir kısmı «Biseksüel» tiplerdendir. Bunlar, bazan bir cince ve bazanda diğer cinse dönen yani zamana ve duruma göre heteroseksüel veya homoseksüel olan şahıslardır. Yerine göre kadın ve erkek özellikleri ve davranışları gösterirler. Hermafrodit tiplerin diğer bir kısmı da, homoseksüeldirler.

Hermafrodit tip kadınlarda beden yapısı, erkek beden yapısı gibi gelişmiştir. Kalçalar dar, göğüsler adeta kaybolmuş, ses ise kalınlaşmıştır. Her haliyle kaba bir erkek özelliğini ve davranışını gösterir.

Hermafroditlerin Bölümü :

Bazı ruh hastalıkları uzmanları, hermafroditleri aşağıdaki şekilde bölümlere ayırmışlardır :

1 — Somatik Hermafroditler,

2 — Psişik Hermafroditler,

Somatik Hefmafroditler : Bu tip hermafroditler, beden yapılarından anlaşılır. İç salgı bezleri onu tanınabilecek bir hale getirmiştir. Bunların üç türlü seksüel yaşayışları görülür.

a) Biseksüel,

b) A Seksüel,

c) Homoseksüel,

a) Biseksüel : Bu tipler, bazan heteroseksüel, bazan da homoseksüel haller gösterirler. Yani duruma ve zamana göre hem erkeğe ve hemde kadına karşı ilgi duyarlar. Bu tiplerde hem kadınlık ve hemde erkeklik organı teşekkül etmiştir. Pek ender olarak ameliyatla ve hormon tedavisiyle cinsiyet değiştirmeleri mümkündür. Bununla beraber bu tipler, biseksüel olarak kalırlar.

b) A Seksüel : Bunların seksüel hayatları yoktur. Ne kadın ve nede erkeklik hormonu vardır. Bu bakımdan kat'iyen cinsel istek ve faaliyetlerde bulunamazlar. Giyinişleri oldukça temiz ve şıktır.

c) Homoseksüel : Homoseksüellik, cinsel istek ve heyecanları, kendi cinsinden biri üzerinde doyurmaya kalkma halidir. Bu sapıklık erkekler arasında ise, bunlarda kadınlık hormonu fazladır. Bu yüzden de kadınlık hissi duyarlar. Bunlar, erkek homosseksüel olan pederastilerdir. Şayet bu hal kadınlar arasında işe, kadın fazla miktarda erkek hormonu taşıyor demektir. Bu da onun erkeklik hissi taşımasına ve kadınlara karşı cinsel arzu duymasına sebep olur. Bunlar da «**Lesbian**» dediğimiz kadın homoseksüellerdir. (Cinsel sapıklıklara bakınız.)

Psişik Hermafroditler :

Yanlış eğitimin tesiriyle meydana gelen homoseksüelliktir. Meselâ, uzun müddet kızlar arasında kalmış erkek çocuklarda veya erkekler arasında yaşıyan kız çocuklarda yavaş yavaş psikolojik bir kadınlık yahut erkeklik eğilimi belirir. **(Homoseksüalite'nin sebeplerine bakınız.)**

PSİKANALİTK TİPOLOJİ :

Psikanalitik ekol, psikolojik faktörlerle mizaç ve karakterlerimiz arasında kuvvetli bir ilişkinin bulunduğunu ileri sürer. Özellikle çocuğun erginliğe kadar geçirdiği **(oral, anal, phallique, narcissique)** gibi psiko - seksül gelişme safhalarının, anne, babalarla çocuklar arasındaki duygusal ilişkilerin, mizaç ve karakterlerimiz üzerinde önemli rolleri olduğunu iddia ederler. Cinsel gelişmenin çeşitli devrelerinde görülen sapmaların, çocuğun karekterinde derin izler bırakabileceğine kuvvetle inanmakta ve ispatlamaktadırlar.

Freud' psikanalitik tipolojisinde 6 ana tip kabul der.

1 — Erotik tip (Esas istekleri sevmek ve sevilmektir.)
2 — Obsessionelle Tip (Vicdanın, süper ego'nun hakim olduğu tip)
3 — Narcissique Tipleri : (kendi kendine sevgi ile bakan tip)
4 — Narcissique-Erotique tipler,
5 — Obsessionelle-Narsisique tipler,
6 — Obsessionelle-Erotique tipler

Bu tiplerin çoğu, ruh hastalığından önceki yapıları teşkil ederler.

PREPSİKOTİK TİPOLOJİ :

Ruh hekimlerinden A. Delmas ve Marcel Boll, Prepsikot yapıların anadan doğma ve devamlı olduklarını ve bunların herbirinin mariz tiplerin gelişmesine uygun bir temel teşkil ettiklerini ileri sürmüşlerdir.

Prepsikotik tip bu duruma göre, psikotik tiplerin yani ruh hastalıklarının eşiğinde olan tiplerdir.

Prepsikotik Tipolojiyi 5 ana yapıya ayırmak mümkündür.

1 — Epileptoid yapı,
2 — Histeroid Yapı (Mythomanique),
3 — Paranoid yapı
4 — Sikloid (cycloid) yapı (Syclothymique),
5 — Şizoid (schizoid) yapı,
6 — Perves (Sapık) yapı,

Bu psikolojik bühyelerin özelliklerini kısaca açıklayalım.

1 — Epileptoid yapı : Saralılara temel teşkil eden bir tiptir. Bir-

çok vak'alarda «**epileptoid**» tipin bazı **(Elektroensefalografik)** belirtiler verdiği müşahade edilmiştir. Bu bakımdan daha çok epilepsi'lerin mizacını meydana getirdiği kanaatı hasıl olmuştur. Şu halde bu bünyenin epilepsi veya benzeri hallerine yakalanması daima mümkündür.

Epileptoid tip, fazla sofu anlayışı dar, duygusu künt'tür, kolay kızarlar, ufak bir sebepten fazla hiddetlenirler, köpürürler, sonra yorgun bitkin bir halde yere düşerler.

2 — Histeroid yapı : Histerinin bayılma krizlerine veya birçok organik hastalıkları taklit eden sendromlara temel teşkil etmektedir. Bu tipler, yalan söylerler, gerçekleri değiştirirler, uydurma şeyler anlatırlar ve çeşitli hastalıkları taklit ederler.

3 — Paranoid yapı : Paranoid, henüz paranoya olmamış fakat paranoya olmaya müsait bir durumu olan bir tiptir. Bu tipler özellikle bencildirler, kendilerine fazla deger verirler. Bu yüzden de gururludurlar. Çevresindekilere kat'iyen güvenmezler. Alıngan, şüpheci, kıskanç oluşları dikkati çekmektedir. Zaman zaman toplumun kurallarına aykırı hareket ederler.

4 — Sikloid yapı : Siklofrenia **(mani-melânkoli)** denilen marazî tipin temelini teşkil ederler. Sikloid yapının en hafif şekli siklotimin halidir. Normal Siklomikler bile mani - Melâkoli krizleri geçiren ailelerden gelen insanlardır. Bunlarda aşırı manik depressif psikoz hali pek görülmez. Bu tipler, az çok normal aralıklarla hafif derecede, bazan melânkoli, bazan da mani halleri gösterirler. Siklotimin yapının daha ağır şekli de «Sikloid» dir. Genel olarak sikloid yapı, hipo manyak veya aşırı mani **(çok neş'eli, konuşkan, sempatik, cömert, hayalen yaratıcı, dışa dönük);** yada mikromanyak veya aşırı melânkoli **(ümitsiz, karamsar üzüntülü, pısırık, az hareketli olan bir içe dönük)** özellikler gösterirler.

Bazı sikloid'ler, bütün hayat boyunca veya sık sık yalnız hipomanyak bir mizaç gösterdikleri halde, bazıları da, yine aynı şekilde yalnız çökkün bir mizaç hali gösterirler. Bunun gibi çok uzun veya sık sık mani ve melânkoli aksesi de **(nöbeti de)** gösterirler. Ve nihayet günün birinde ferdin siklofreni olduğu görülebilir.

5 — Şizoid yapı : Şizofroni'ye kaynak olan bir tiptir. Bu tiplerde gelecekteki erken bunamanın bazı işaretlerini bulabiriz. Bunlar özellikle, dış gerçeklerde ilişiği olmıyan, emniyetsiz, şüheci, çekingen, ürkek, içine kapanmış, dalgın, yüz ifadeleriyle konuşmaları arasında bir uygunluk bulunmıyan, unutkan, kılık kıyafetini ihmal eden heyecan ve zevkini kaybetmiş kişilerdir. Genel olarak yalnızlıktan hoşlanırlar ve iç rüya âlemini tercih ederler. Telkine çok müsaittirler. Her şeyi içlerine atarlar. Ruh âleminde ani mizaç değişiklikleri gösterirler. Senelerce bera-

ber yaşandığı halde şizoid ruhunu anlamak mümkün olamaz. Meselâ, silik miskin bir genç bir gün bir şiir kitabı neşrediyor. Uysal görülen çalışkan bir hizmetci, bir gün iki küçük çocuğunu öldürüyor. Ve evi yakıyor. Bunları bilerek yapıyor. Bu facia karşısında alaylı alaylı gülüyor. İşte bu tipler birer şizoiddir.

Şizoidler affektif açlık içindedirler. Buna sebep ya sevgi ve şefkatten mahrum edilişleridir. Yada ailede aşırı sevgi ve şefkat gördükleri halde, aynı hali hayatta göremeyişleridir.

6 — Pervers yapı: (Sapık yapı.) Erginlik devresinde çeşitli antisosyal ve antimoral tepkilerin temelini teşkil eden bir yapıdır. Pervers yapıda moral eğilimler ve sosyal içgüdüler, normalden uzaklaşmıştır. Bunlarda daha çok egoistlik hâkimdir. Kat'iyen topluma ait his ve heyecan, toplum için düşünme veya iş yapma hali yoktur. Şahsi yararı her şeyin üstündedir. Egoistlik, âhlâkî zaaf, övünmeler, sosyal intibaksızlık halleri kişiyi, topluma düşman yapmış ve onda toplumdan hınç alma arzusunu **(sosyal sadistlik)** uyandırmıştır. Bu tip çocuklar antisosyal ve antimoral davranışlar yapmaktan çekinmezler. Onlar için hırsızlık, saldırganlık, hem cinsine veya karşı cinse ahlâksızca cinsel tekliflerde bulunma yahut kabul etme, insan ve hayvanlara eziyet etme gibi davranışlar normal hale gelmiştir. Kötülük, fenalık yapmaktan, herkesi incitmekten zevk alırlar. Her kötülüğü bile bile yaparlar. Bazı çocuklarda moral çöküntü olmadığı halde, bunlarda evlerini, işlerini ve toplumu terketme gibi haller görülmüştür.

Bazı bilginler, bu psikolojik soysuzlaşmanın şu sebeplerden ileri geldiğini söylerler:

a) Alkolik irsiyet veya genetik faktörler,
b) Kötü hayat ve eğitim,
c) Kafa ve beyin traumaları,

Yukarıda incelediğimiz ve aşağıda bir sıra halinde belirtilen **«Prepsikotik»** bünyeler, durumlarını geliştirdikleri zaman karşılarında gösterilen **«Psikotik»** tipler haline gelirler.

Prepsikotik tip	Psikotik tip
Epileptoid	Epileptik
Histeroid	Histerik
Parancid	Paranoyak
Sikloid	Siklofreni
Şizoid	Şisofrenya
Pervers yapı	Psikopat

İII — YAŞ:

Yaşın ruh hastalıklarıyle dolaylı bir ilişkisi vardır. Bazı yaşlarda delilik fazla görülür. Meselâ, gençlerde görülen ruh hastalığı, diğer yaşlardan daha çok olduğu halde, küçük çocuklarda pek azdır.

Genel olarak ruh hastalıkları erkeklerde 30 - 40, kadınlarda ençok 25 - 35 yaşları arasında görülür. İki çeşitli psikoz 20 - 40, erken bunama 20 - 30 arasında, general paralizi ise 30 - 45 yaşları arasında görülmektedir.

Ergenlik yaşlarında, isteri, nevrasteni gibi nevrozlarla, erken bunama cinsinden psikozların sık sık patlak verdiği; adet başlangıcı yaşlarında, doğumlarda, birçok psikoz ve nevrozların ortaya çıktığı; yine 40 - 45,) (45 - 50) yaşlarında âdetlerinin kesilmesi yüzünden kadın, hem değişen fizyolojik duruma uymak, hemde bunun doğurduğu psikolojik güçlükleri yenmek zorunda kaldığı için bir takım krizler geçirerek yaş dönemi melânkolisi, paranoya ve parafrenya gibi psikolozlar geliştirdikleri görülmüştür.

70 yaştan sonraki devrede de fizyolojik görevlerdeki yıpranma ve çökme ile ilgili olarak her iki cinste ihtiyarlık bunamaları ortaya çıkmaktadır. Ayrıca doğuşta ve ilk yaşlarda da aptallık müşahede edilmektedir.

IV — CİNSELLİK:

Ruh hastalıklarının kadın ve erkeklerde aynı miktarda görüldüğünü ileri sürenler, birhayli çoktur.

Kadınlar, daha çok adet başlangıcı, gebelik ve lohusalık, adet kesimi gibi etmenler yüzünden organik bozukluklar doğurmıyan bir takım psikoz ve nevrozlara yakalanmakta ve bunlardan ızdırap çekmektedirler.

Doyurulmıyan seksüel arzunun **(refoulement Sexuelle'nin)** psikozları meydana getirmesinde, özellikle kadınlarda daha fazla rol oynadığı ileri sürülmektedir. Çünkü kadınlar, cinsel istek veya güdülerini, erkekler kadar kolay doyuramamaktadırlar. Sonra âdet sırasında görülen dipsomani, erotomani, piromani, kleptomani krizleri; adet kesiminde görülen çok şiddetli ve uzun süren ruhî reaksiyon, menopoz **(adetten kesilme)** deliliği dikkat çeken önemli bozukluklardır. Yine doğumlarda görülen delirmeler, sara nöbetleri de ayrıca dikkatimizi çeken hususlardır.

Amerika'da akıl hastanelerinde bulunan 930720 delinin % 52 sinin erkek, % 48 inin de kadın olduğu görülmüştür. Memleketimizde de

oran erkeklere daha fazla düşüyor. Bu fark daha çok alkol ve frengi psikolozları yapmaktadır. Bu da bize kadınların erkeklerden daha az ruh hastalığına tutulduklarını göstermektedir.

Erkekler ise, içki frengi, trauma, ekonomik ve sosyal hayatla ilgili gerginlik ve üzüntüler yüzünden hastalandıkları görülmüştür. Bundan başka erkekler daha çok genel felç ve alkolik psikoz gibi organik çökmelere sebep olan hastalıklara yakalanmaktadırlar. Bu yüzden de erkekler arasındaki ölüm nisbeti, kadınlara nazaran daha fazladır.

V — IRK VE DİN

Muhtelif ırklardaki akıl hastalıkları durumu araştırılmış, fakat kesin bir sonuca varılmamıştır. Bununla beraber, Musevilerde **«siklotimia ve Şizofrenia»** gibi ruh hastalıklarının, diğer ırklara nazaran da çok olduğunu ileri sürenler vardır. Bu olayı da, Musevilerin karşılaştıkları güçlüklere dayamaktadırlar. İtalyanlarda sar'a, erken bunama, Alman ırkından olanların P.G.P. nin, Zenci ırkta isterya, manya, sinir frengisi gibi hastalığın çok miktarda olduğu söylenmekte ise de her halde bir ırka ait özgül psikoz yoktur. Burada birçok çeşitli tesirlerin rolü olabilir.

Aynı toprak üstünde yaşıyan çeşitli dinlere sahip olan insanlarda da delilik miktarının değiştiği tesbit edilmiştir. Delilik daha çok Katolik ve Ortadokslarda, sonra Protestanlarda, daha sonrada Müslümanlarda görülmektedir. Bunun da sebepleri, her halde Katolik ve Ortodoks'un fazla mahrumiyet ve ağır disiplin isteyen, Protestanlığın daha toleranslı ve serbest görüşlü olmaları, Müslümanlığın da beden ve ruh sağlığı şartlarına uygun bulunan bir din olmasıdır.

Birçok Ruh Hekimleri, ençok psikozların, dinsizlerde görüldüğünü ileri sürmüşlerdir. Gençlerin, buhranlı çağlarında başı boş kontrolsuz ve ya frensiz bırakılmamaları için, uygun bir eğitim sistemine şiddetle ihtiyaç vardır.

VI — BEKÂRLIK VE EVLİLİK HALİ

Nevroz ve psikoz gibi bozuklukların bekârlar arasında, evlilere nazaran daha sık ve yaygın olduğu görülmüştür. Bekârların genel olarak düzensiz bir hayatları vardır. Bu hayatı doğuran sebepler, içki alemleri, aşırı derecede çapkınlıklar, cinsel münasebetlerdir. Bu düzensiz yaşama da gayet tabii bekârları, ruh hastalıklarına sürüklemektedir. Ayrıca bekârlık hayatı, özgül birtakım ruh ve sinir bozukluklarının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Paranoid düşünüşlü, cinsel sapıklık, sağlığından aşırı endişe eden hipokondriyak gibi marazi haller gösteren kişilerden bazıları, bu bozukluklarından dolayı evlenmişlerdir. Böyle bir

duruma sahip olan bekârlarda içinde bulunduğumuz toplumda az değildir. Mutlu bir aile yuvası kurduktan sonra, her hangi bir sebep dolayısiyle bekârlığa dönenlerin birçoğunu şok deliye çevirmiştir. Otuz yaşını geçmiş, özellikle kocamış kızlar arasında melânkoliform çöküntüler gibi psikolojik aykırılıklar görülmiyen hallerden değildir. Bunlarda evlenememenin yaratmış olduğu psikolojik kompleksler ile cinsel sapıkların bir hayli tesiri vardır. Genç yaşta dul kalan kadınlarda histeriler, obsessionlar, çeşitli ruhi reaksiyon gibi psikozlar görülür. Mutlu bir ev liliğe imrenen ve hasret çeken, cinsel ihtiyaçlarını baskı altına alan bu dul kadınlar, evde bir azrail gibi dolaşırlar ve çatacak yer ararlar. Kaynana olan dul kadınlar, aynı zamanda aşağılık duygusu içinde kıvranırlar. Gelinlerini veya oğlunu korkuç bir şekilde kıskanırlar. Bu suretle aşalık duygusunu kıskançlıkla telâfi etmşi olur. Neticede de Psiko - nevroz veya psikoz belirtiler gösterir.

Evliliğin ruh hastalıklarıyle ilişkilerini de şöyle sıralıyabiliriz :

a) Bekârları pek çoğu, ilk yaşlardan itibaren evhamlı, vesveseli, nefislerine güvenleri kırık, evlenme ile ilgili sorumluluk ve vazifeleri kabullenmiye cesaret edemiyecek kadar ürkek, karşı cinse ilgileri normal olmıyan insanlar oldukları için evlilik hayatının gereklerine uyamamakta, dolayısıyle evlilikte başarı gösterememektedirler. İşte ruh hastalıkları böyle kişilerde daha kolay gelişebilmektedir.

b) Geçimsiz, duygu ve heyecanlarını kontrol edemiyen bir ana babanın yarattığı aile çevresi içinde yetişen çocuklar, evlilik hayatının icaplarına uymakta zorluk çekerler. Bu durum da onları bir takım psikolojik bozukluklara sevkeder.

c) Birçok bekârlar, evlilik hayatı ile ilgili hiçbir hazırlıkları olmadan evlenirler. Cinsel eğitim konusunda yeteri kadar bilgisi olmayan gençler, evlilik hayatının cinsel görevleri karşısında şaşırır ve korkarlar.

d) Bütün çocukluk ve gençliklerini ailesinin baskısı ve kontrolu altında geçiren, bundan dolayı şahsiyetlerini tam manasiyle olgunlaşmıyan gençler, evlendikleri zaman, karılarından seven, koruyan, bütün güçlüklerine çare bulan bir annelik yapmalarını; kocalarından da bir baba tavrı ve davranışları göstermelerini isterler. Yani gençler, evlilik hayatını bir baba— çocuk veya anne — çocuk münasebeti olarak görürler. Aynı düşünce ve istekleri gerçekleşmeyince, veya kısa bir zaman sonra karı ve kocalığın normal vazifeleri ve sorumlulukları ile karşılaşınca bocalarlar. Duygu ve heyecan dengesini kaybederler. Bu durumda onların ruh hastalıklarının esaslı surette bozulmasına sebep olur.

e) Kadın ve erkek evlilik hayatında cinsel duygu ve psikolojik bir

takım hazlar beklerler veya evlilik hayatına gerçekleşmesi güç, hatta imkânsız düşüncelerle girerler. Evliliğin gerçekleriyle karşılaşan, isteklerini bulamıyan ve nihayet sosyal ve ekonomik zorluklarla karşılaşan gençler, psikolojik bir sıkıntı içine düşerler, dolayısıyle hayal kırıklığına uğrarlar. Bu hayal kırıklığı karı, koca arasındaki bağları esaslı surette sarsar. Böylece anlaşmamazlık, geçimsizlik, şikâyet ve tenkit, sonu gelmiyen kavgalar baş gösterir. Neticede gençlerde **«reaktif şoklar»** ve **«psikoz»** halleri görülür.

Evlilikte herşeyden önce karışıklı anlayış, müsamaha, psikolojik yakınlık, seksüel anlaşma şarttır.

Yapılan incelemeler, çocukluk devrelerini, mutluluk içinde geçiremiyen gençlerin, evlilik hayatlarının da sağlam ve düzenli olamıyacağını göstermiştir.

VII — GEBELİK :

Organik soysuzlaşma doğurmıyan bir takım psikoz ve nevrozlar, gebelik esnasında ortaya çıkabilir. Gebelik, kadının içinde sinsi bir halde gelişen ruh hastalığı taslağının patlak vermesine sebep olabildiği gibi enfeksiyonu organizmanın fizyolojisini bozar ve ortaya bir takım hezeyanlar, melânkolik depressionların çıkmasına sebep olur.

Gebelik, aynı zamanda hassas bünyelere de, tesir eder, onlarda heyecani şoklar meydana getirir. Yine çocukluk devresinde kazandığı komplekslerin uyanmasına ve ortaya bir takım psikolojik bozukluklar şeklinde çıkmasına sebep olur.

VIII — ÇOCUKLUK :

Çeşitli hayat intibaksızlıklarımızla, psikoz ve nevroz gibi esaslı bozuklukların sebepleri üzerine eğildiğimiz zaman bunların köklerinin çocukluk yıllarına kadar indiğini görmek mümkün olacaktır. Nitekim, Wallece Waal'in yüzlerce üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı incelemede, bunların % 70 inin **«Korku, fobiler, kaygı ve üzüntüler, utangaçlık, çekingenlik, nefsine güven eksikliği ve merdümgirizlik, aşağılık duyguları, obsesyon ve ıstırarlar, kâbuslar, uykuda dolaşma, hulyacılık, kırıcılık, okul ve evden kaçış»** gibi psikolojik bozukluklardan üzüntü çektiğini ortaya koymuştur. Bu güçlüklerin çoğunun, kökünün çocukluk çağında geçirilen acı tecrübelere dayandığı görülmüştür.

Çocukluğun acı tecrübeleri, mütemadiyen tekrar edip durur. Hatta bu duygu ve heyecanlar, ailenin sakat eğitimiyle de pekiştirilir ve böylece alışkanlık haline getirilir. Neticede çeşitli acı tecrübelerle ka-

zanılan bu duygu ve heyecanlarımız, diğer tavir ve davranışlarımızla farkında olmadan bağlar kurarlar. Ve şuur altına yerleşirler. Şuur altına itilen, çocukluk hayatımızla ilgili hatıra ve heyecanlar, zaman zaman şahsiyetimize, çeşitli tavır ve davranışlarımıza hâkim olmaya başlarlar. Bu suretle ortaya bir takım uyma zorlukları çıkarırlar. Uyma zorlukları, çocukluk çağı dışında kalan, erinlik, yeni yetmelik, hatta yetişkinlik hayatına uymamızı bir hayli zorlaştırır. Bu uyamama hali, diğer alandaki durumlara da uyamamamızı sağlar. Bu uyumsuzlukların artması, ferdin, psikolojik dengesini bozar ve dayanma gücünü kaybettirir. Ortaya hiçbir uyumu olmıyan bir şahsiyetin çıkmasına sebep olur.

Çeşitli ruh hastalıklarının da geçmişi incelenecek olursa, bunların da çocukluk hayatlarının acı hikâyeleriyle karşılaşırız. Çocukluk devresi, mutluluk içinde geçmiyen kişilerin, ileriki hayatlarının mutluluk içinde geçebileceğini düşünmek oldukça güç bir iştir.

IX — ERİNLİK VE YENİ YETMELİK :

Bu devrenin özgül bir gelişimi ve düşünüşü vardır. Erinlik yıllarında fertte bir takım fizyolojik değişiklikler olur. Gencin bu hormonal değişmelere uyması şarttır. Genç, cinsel bezlerin çalışmasıyle ortaya çıkan, cinsel hayatına yeni bir düzen vermesi gerek. Çocukluk devresinden, erinliğe girenler, yeteri kadar cinsel değişiklik hakkında bilgiye sahip değillerse, cinsel olgunluğun belirtilerini yanlış olarak yorumlıyacaklar, çeşitli evham ve korkulara bürüneceklerdir. Yaş icabı ortaya çıkan romantik duygu ve eğilimler, sosyal baskılar yüzünden suçluluk ve günâhkârlık duygularının doğmasına yol açacaktır. Genç çeşitli uyma güçlükleriyle karşılaşacak ve bunları da türlü yollarla çözmeye uğraşacaktır.

Bu devrenin önzelliği icabı, yeni yetmelik, ailenin otoritesinden kurtulup bağımsız bir fert olmak ister. Halbuki, eğitsel, sosyal ve ekonomik zaruretler, onun uzun yıllar ana babanın himayesi altında kalmasını ve onlara katlanmasını gerektirir. Anne — baba çocuğunun kötü yollara sapacağı endişesiyle onun üzerindeki baskısını ve kontrolünü artırır. Aynı zamanda evladından ciddi şeyler düşünmesini, yetişkinler gibi tavır davranışlar göstermesini isterler. Genç, bu zıt istek ve güçler karşısında, devamlı ve zararlı bir çatışma içersinde kalır. Ne yapacağını şaşırır, psikolojik krizler geçirebilir. Bundan başka genç, karşı cinsle arkadaşlık etme ihtiyacını gösterir. Bu imkânın mevcut olamayışı, ya karşı cinsten kaçıp kendi cinsine yönelmesine, yada birçok şahsiyet bozukluklarının ortaya çıkmasına sebep olur. Yine genç bu çağda geleceğini ciddi olarak düşünür. Kendisine bir meslek bulma arzusu ile yüksek mesleklerle ilgili hayallere kapılır. Anne, baba çocuklarının ze-

kâ ve kabiliyetlerini göz önüne almadan, onları zekâ ve kabiliyetlerinin üstünde bulunan iş ve mesleklere yöneltmek istedikleri takdirde, zekâ durumu müsait olmıyan yeni yetmeler, pek çok zorluklar ve hayal kırıklıkları ile karşılaşılar. Gençler yine çağ icabı, bir hayat görüşüne sahip olmak isterler. Bu isteği her zaman şuurlu ve plânlı değildir. Yeniyetmelik, kendini belirli bir görüşe, başkalarına yöneltir. Bu devrede genç, insanın esasını, kaderini, tavır ve davranışlarını, Allah gibi problemleri fazlasıyle düşür. Bu problemler normal yollarla çözümlenemediği takdirde gençlerde, suçluluk, delilik ve intihar olayları görülebilir.

Çağın özellikleri yanında, okul, imtihan, başarı gösterememe hallerinin ortaya çıkardığı çeşitli korku, utanç ve yetersizlik kaygıları da gençleri, buhranlı ve karışık durumlara sürükler.

Çocuklukları iyi aile ocağında geçmiyen, somatik ve psikolojik yapıları oldukça zayıf olan gençler, karşılarına çıkan güçlükleri genel olarak yenemezler. Çağlarının problemlerini, hayat intibaksızlıkları ve ruh hastalıkları yolu ile çözmeye kalkarlar.

X — MESLEK VE MESLEK UYAMAMAZLIKLARI :

Bazı mesleklerin, bazı akıl hastaları üzerinde rolü olduğu ileri sürülmüştür. Her insanda, güven içinde olmak, başarı elde edip ilerlemek, çevresindekilerin takdir ve tasviplerini kazanıp aranmak gibi, çeşitli istekler vardır. Bu güdülerimizi doyurduğumuz nisbette iş ve mesleğimize bağlanırız, daha çok çalışır ve mutlu oluruz. Bunu sağlamakta ancak, güç ve yeteneklerine, istek ve alakalarına uygun bir meslek seçmekle mümkündür. Maalesef birçok sosyal, ekonomik ve eğitsel sebepler yüzünden, bu arzumuz gerçekleşememektedir. Birçok anne — baba; çeşitli düşüncelerinin tesiriyle, çocuklarının zekâ ve yetenekleriyle ilgili ve isteklerini düşünmeden onları, kendilerinin istedikleri mesleğe sokmağa çalışmaları ve bu suretle ortaya birçok bozuklukların çıkmasına sebep olmuşlardır. Okulda gerekli eğitsel veya meslekî rehberliğin yapılmaması da bu durumu tamamen karıştırmakta ve körüklemektedir. O halde rastgele ve gelişi güzel meslek seçenler, iş hayatında, ekseriya istediklerini bulamamakta, kendisinde mevcut olan güdüleri doyuramamakta, dolayısiyle yersiz şikâyetlere, isteksizliğe yönelmektedirler. Mesleğini sevmiyen, onun gereklerine uyamıyan insanın iç huzursuzluğu, intibaksız halleri; ev hayatının düzenine tesir etmekte ve onu da sarsmaktadır.

Bazı gençler, okul veya askerlik bitiminde bir iş bulma çabası ve endişesi içerisinde bulunmakta, özellikle reaktif özellikli psikozlar geliştirmektedirler. Yine çok sevdiği mesleğinden bazı zaruri sebepler

yüzünden ayrılanlar, yeni girdiği ve bir türlü sevemediği mesleğine uyamazlar, hayal karıklığına uğrarlar, hatta aşağılık duygusu geliştirirler.

Çok okuyan, hesap işleriyle meşgul olan kafa işçisi ile beden işçilerinin ne oranda ruh hastalıklarına yakalandıkları incelenmiş neticede bedeni uğraşmalarda bulunanlarda ruh hastalıklarının oranının daha fazla olduğu görülmüştür. İngiltere'de yapılan istatistiklerde papaz ve hekimlerde % 10 - 14, maden işçilerinde % 51 oranıda ruh hastalığı olduğu anlaşılmıştır. Çünkü, maden işçileri, bir taraftan çalışıp yorulmakta, bir taraftan da yorgunluklarını gidermek için, çok içki içmekte, çeşitli zehirler kullanmakta, bu arada yeteri kadar besin alamamakta ve ev geçimi zorluğu karşısında kalmaktadır. Kimya fabrikalarında çalışanlarda fazla alkol ve frengi, denizcilerde alkolizma görülmektedir. Morfini çok kolay buldukları için, doktor, eczacı, kimyager ve dişciler arasından **«morfinman»** ların çıktığı ileri sürülmektedir. Artist ve aktiristlerin yaşayışları düzensiz olduğu için alkola çabucak alışırlar ve bu nun sonucunda sinir ve akıl hastalıklarına yakalanırlar. Fahişelerde cinsel kompleks halleri pek olmadığından, onlarda psiko — nevrozlar bahis konusu değildir. Yalnız, bunların hayatları daima sefalet içinde geçtiği için fazla yıpranırlar ve bu yüzden de bunlarda melânkoli ve intihar halleri görülebilir.

Profesör Dr. Rasım Adasal'ın yaptığı bir incelemeye göre, sosyal hayatın darlığı ve baskısı, yalnızlık, cinsel temaslardan uzak kalışlar ve ders saatlerinin çokluğu köy öğretmenlerinde özellikle psiko — nevrozların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Sayın profesör bunlara evlenme tavsiye etmektedir.

Askerlikte bir meslektir. Psikolojik bozulmaya yüz tutmuş olarak gelen gençler, bu asker ocağında tamamen düzelmişlerdir. Buradaki düzenli, sistemli çalışma, onları ıslah etmektedir. Fakat bu arada disipline uyamıyan bazı psikopat gençlerde, veya içinde sinsi olarak gelişen aykırılıkları bulunan ailelerin nazlı çocuklarında, intihar yahut çeşitli intibaksızlıklar gibi bozukluklar görülebilir.

Şu halde mesleğe mahsus bir delilik yoktur. Yalnız bazı iş ve meslekler, çeşitli psikozların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Anlayışlı bir aile içerisinde büyümiyen, dolayısiyle çocukluğu mutlu geçmiyen bir çocuğun iş ve sosyal hayatın çeşitli gereklerine uyması da bir hayli zordur.

XV — İKLİM VE MEVSİMLER

Mevsimler, ruh hastalıklarının doğmasına sebep olan faktörlerden biridir. Özellikle ilkbahar ve sonbaharda delilikler artmaktadır. İlkba-

har hormonların aktif bulunduğu bir mevsimdir. İnsanlar bu mevsimde daha çok taşkınlıklar gösterirler. Nitekim ilkbaharda, manik-depressif psikoz halleri daha çok kendini gösterir.

Sonbahar, hayatın sonu olduğunu hatırlatan bir mevsimdir. Bu mevsimde özellikle sonunda ve yağmur aylarında durgun bir mizaca sahip olanlar daha çok melânkolik haller gösterirler.

Ruh hastalıklarında iklimin rolü de inkâr edilemez. Tropikal memleketlerde özellikle psikozlar dikkati çekmektedir. Sıcaklık ve rutubet, az da olsa ruh hastalıklarının doğmasına tesir etmektedir. Ilıman veya soğuk iklimlerde yaşamıya alışmış olanlar, sıcak iklimlerde fazla hasta olmaktadırlar. Sıcak yerlerde çalışanlarda, güneş çarpması gibi ani ve fazla sıcağa uğrayanlarda bir nevi psikozlar görülmüştür. Yine sıcak iklimli memleketlerde çalışan, birçok batılılar da sıcak iklim nevrasteni**si (bağırma, çağırma, kavga etme gibi haller)** meydana geldiği gibi bunlarda intihar halleri de görülmüştür.

Hava şartlarının birden bire değişmeleri, yağmurlar, gök gürültüleri, şimşek çakmalar, fırtınalar, şiddetli soğuklar, şiddetli sıcaklar, bazı rüzgârlar, med ve cezir'ler aya ve güneşe ait bazı değişiklikler, insan ruhu üzerine menfi tesirler yapmakta ve bazen deliliğe sebep olmaktadır. Meselâ. Tanca'daki **«levante»** denilen doğu rüzgârı, İspanyadaki **«manta»**, Türkiyedeki **«lodos»**, insanları ruhî sıkıntılara götüren rüzgârlardır. Özellikle siklotimik, piknik bünyelere, nevropatlara, hava şartlarının tesirleri oldukça fazladır.

En avantajlı mevsim kış olmakla beraber, sıcakta yaşamaya alışanlar soğuk iklimlerde fazla hasta olmaktadır. Napolyon'un Moskova dönüşünde günlerce karlar altında yürüyüş yapan askerlerden bir çoğu, ruhî krizler geçirmişlerdir.

XII — HAPİS HAYATI VE ESİRLİK

Hapishanelerde kapalı kalmak özellikle çeşitli karakterde ve arzu edilmiyen kişilerle bir arada bulunmak, birçok zevklerden, cinsel münasebetlerden yoksunluk, sevdiklerinden uzak yaşama ruh sarsıntıları yapmaktadır. Her mahkûm, bilhassa gençlik ve erginlik çağından itibaren hapis hayatına başlamış insanlar, hiçbir zaman Montekristo sabrı ve idaresini gösteremez. Nihayet o da canlıdır ve insandır.

Hapse giren her insan, anadan doğma bir suç işleme duygusuna ve yapısına sahip değildir. Ani bir kriz veya hiddet sonucunda suç işlemiş ve hapishaneye düşmüştür. Pişman olmuştur. Vicdan azabı ve ailesini perişan etmenin üzüntüsü içindedir. Bu sebeplerin tesiriyle mahkumda,

hapis melânkolisi (**durgunluk**) veya hapis ihtiyarlaması **(tedrici bunama)**, antisosyal ve kriminel reaksiyonlar görülür. Bununla beraber bir kısım mahkûmlar, hapishaneye girmeden önce marazi bünyenin **(Ipe-remotif, sapık veya paranoyak)** veya kötü çevre ve eğitimin tesiriyle suç işlemiş ve gerçek bir akıl hastası olduğunu ortaya koymuştur. Suçluların bir kısmı da dejenere olmuş psikopatlardır. Bunlar ruh hastalıklarını taklit ederler, veya bir takım histerik nöbetleri ve deprasyonlar gösterirler. Bundan gaye kendisine deli süsü vererek, hapishaneden kurtulmaktır.

Esaret hayatında insanlar, en basit tabii yaşama hakkından uzak tutulurlar. Bunlar, sefalet ve açlık, yorgunluk, manevî üzüntülerle daima karşı karşıyadır. Her türlü hakları elinden alınmış olan bu zavallıların akıl hastalıklarına yakalanması ihtimali oldukça kuvvetlidir.

Demokrasinin hakim olduğu memleketlerde, hapishaneler, insanı ıslaha çalışan bir çeşit eğitim ve iş kurumu haline getirilmiştir. Aynı hal memleketimizde gün geçtikçe çoğalmaktadır.

XIII — HARP VE İHTİLÂL

Harbin çeşitli mahrumiyetleri, bedeni yorgunlukları, uykusuzlukları, yaralanma veya ölüm korkuları, top tüfek sesleri, yürekler parçalayıcı manzaraları, kuşanmaları, geri çekilmeleri gibi birçok sahneleri, ruh hastalıklarının doğmasına sebep olmaktadır. Yalnız harbin kendisi doğrudan doğruya ruh hastalıklarını yaratmaya yeterli değildir. Harp daha ziyade fertte mevcut olan sinsi hastalığı, irsî bozuklukları, psikopat sahsiyete sahip olanları kamçılar, ve esas hastalığın ortaya çıkmasına sebep olur. Harpte ençok görülen ruh hastalıkları. **«harp psikozları»**, **«harp isterileri»** yahut **«psiko-nevrozlar»**dır.

XIV — KÜLTÜR VE MEDENİYET

Yapılan incelemeler, ruh hastalıkları sayısının muntazam arttığını göstermetedir. Bazı kimseler bu artışın gelişen medeniyetin fertler üzerine yüklediği çeşitli sosyal görev ve sorumluluklarla ağır ekonomik şartlardan ileri geldiğini ileri sürmüşlerdir. Bunun yanında bazı kimseler de, İnsanların kültürleri arttıkça, sağlıklarıyle aşırı derecede ilgilendiklerini, akıl hastahane ve kliniklerini açtıklarını, bunlardan geniş çapta yaralandıklarını ileri sürmek suretiyle ruh hastalıklarının artışını izaha çalışmışlardır.

Psikiyatri ilminin ilerlemiş olması, bir taraftan hayat intibaksızlıkları ile ruh hastalıklarının marazi mekanizmalarını meydana çıkarmış, ve insanı buna şuurlu hale getirmiş, diğer taraftan da ruh sağlı-

ğını koruma klinikleri üzerinde etki yaparak çeşitli koruma yolları geliştirmiştir. Bunun yanında tedavi teknikleri de gelişmiş, çeşitli hastaları iyileştirerek, normal hayatlarına tekrar kavuşturmaktadır. Bu bakımdan medeniyeti suçlamakta çok ileri gitmek pek doğru olmasa gerek.

XV — İÇ SALGI BEZLERİ

Bazı araştırıcılar, belirli ruh hastalıklarıyle belirli salgı bezleri bozuklukları arasında bir takım bağların bulunduğunu ileri sürmüşlerdir. Bugün bu alanda kesin olarak aydınlatıcı buluşlar yapılamamıştır. Belirli ruh hastalarının kanlarında, belirli iç salgı bezlerinin akıntılarının normalin üstünde olduğunu gösteren hiçbir delil bulunamamamıştır.Bununla beraber bazı olumlu gözlemler yapılmıştır. Meselâ, Kretschmer, hadımlarda **(önükoidlerde)** şizoid tipi, yine erken bunaklarla iç salgı bezleri bozuklukları arasında bir münasebetin bulunduğunu açıklamıştır. Ruh hastalıkları tipleri ile iç salgı bezi bozuklukları arasında iki münasebetler, gerçek delillere dayanmamakla beraber, normal veya bozuk bez salgılarıyle organizma ve psikolojik mekanizmalar arasında bir düzen olduğunu kabul etmek mecburiyetindeyiz. Meselâ,

a) Troid bezinin bozukluğu bir takım ruh değişikliklerine sebep olur. Troid bezinin salgısının azalması sonucunda **(Créténisme)** ve **(mixoedéme)** denilen psikozlar meydana gelirki bunlarda özellikle zekâ geriliği dikkatimizi çeker.

Bir defa troid bezinin az veya çok salgı yapması zekâ geriliğini meydana getirir. Nitekim, **(créténisme ve mixoedéme)** hastalığında bu zekâ noksanlığını görmekteyiz. Troid bezi salgısı sonradan bir azalma gösterirse, zekâda bir durgunluk hali belirir. Bu hormon, tedavi maksadiyle bedene zerkedilirse, zekâda bir ilerililik elde edebiliriz.

Troid salgısının artmasıyle **«Basedow»** hastalığı meydana gelir. Bunda sıkıntı, çabuk sinirlenme, hırs gibi birtakım ruhi bozukluklar görülür. Basedow'da bazan **«Hallucination»** ile hezeyan halleri de kaydedilmiştir.

b) Paratroid bezinin çıkarılması sonucunda, **«tetani»** halini görülür. Tetani, bir taraftan kalsyum metobolizması bozukluğu meydana getirir, diğer taraftan epileptoid krizler yapar. Böyle kişiler ruh bakımından hemen yorulur, saralıları andırır tavır ve ruh halleri gösterirler.

c) Hipoviz bezinin beyinle ilgisi pek fazladır. Bu bezin hormonları, daha çok diğer salgı bezlerine tesir etmekle beyin üzerine de tesirde bulunmuş olur. Meselâ hipofiz'in önlob'u erginlikten önce bir değişikliğe uğrarsa **«Jigantizm»**, erginlikten sonra değişikliğe uğrarsa **«akromegali»** sendromları meydana gelir. O zaman bu hastalıklarda birtakım ruh değişiklikleri olur.

d) Adrenal medulla cevherleri ile ruh hastalıkları arasında ki münasebetler araştırılmaktadır.

f) Seksüel bezlerin sinir ve ruh sistemini bozduğu bilinen bir gerçektir. İdişlerde zekâ geriliği ve karakter değişikliği ile dönüm yaşı psikozlarında ki ruh kusurları açıkça görülmektedir. Adet esnasındaki ruh gerginliği, seksüel bezlerin tesiriyle, adet kesiminde görülen melânkol halleri de bu bezin salbınlarının azalmasından ileri gelmektedir.

Bu hususlarla ilgili beyaz fareler üzerinde birçok denemeler yapılmıştır. Dişi farelerin yumurtaları çıkarıldığında, bunların ay başı devresinin kalktığı, erkek farelerin testislerinin çıkarılmasıyla da onların cinsel fonksiyon faaliyetini azalttığı görülmüştür. Igdış edilmiş hayvanlara karşı cinsin hormonu aşıllandığı zaman, eski haline kavuştuğu tesbit edilmiştir .

RUH HASTALIKLARINI MEYDANA ÇIKARICI SEBEPLER

A — Organik — Fizikî etkenler,

B — Psikolojik etkenler,

A — Organik — Fizikî etkenler :

1 — Toksin maddeler **(Zehirler)** : Ruh hastalıklarını yaratan zehirleri iki gurupta incelemek mümkündür.

a) Andojen Zehirler : **(Auto — intoxication)**. — İçte meydana gelen zehirler — Mevzii intanlar, kilye iltihapları, troid ve hipofiz bezlerinin bozukluklarından ileri gelir. Veya yenilen maddelerin bedeni zehirlemesiyle olur. Yada besinin kendisi zehir yapar, yahutta bakterilerin tesiriyle olur.

b) Ekzojen Zehirler **(Hariçten gelen zehirler)** : Bunlar, ispirto, afyon, esrar, morfin, heroin, kakaoin gibi geçici keyf verici toksikler ile tedavi amacıyle alınan atabrin, ergotin, cysloserin gibi bazı ilâçlarıdır. Yahut sanat ve meslek icabı bedene giren kurşun, arsenik, manganez, oksid dö karbon gibi maddelerle frengi, verem, enflüenza, malarya, tifo gibi intani mikropların zehirleridir.

Bu zehirler ferdin psikolojik bozukluklarının gelişmesine veya çoğalmasına yol açarlar.

Alkol : Bazı bilginler, alkolün az miktarının bir besin, çoğununda zehir olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla beraber içki hiçbir zaman si-

nirlerlere canlılık vermez, bilâkis sinirleri uyuşturur ve insanları anormal davranışlara sürükler.

Fazla alkol kullanmak, ruh hastalıklarının kat'iyen doğrudan doğruya bir sebebi olamaz. İçki düşkünlüğü ferdin ruh ve sinir sağlığının yerinde olmadığını gösteren bir işarettir. İçinde bulunduğu toplumun gereklerine uymıyan kişilerin çoğu, kurtuluşu alkole sığınmakta bulmaktadırlar. Bu insanlar arasında görülecek hastalık vak'aları alkolün doğrudan doğruya bir neticesi değildir. Ancak alkol, sinsi halde seyreden bir hastalık tohumunun filizlenmesine, gelişmesine sebep olmaktadır. Kısaca alkol, ruh hastalıklarının bir sebebi değil, belki bir sonucudur.

Ruh hastalıklarının bir sonucu olan alkol, eşeysel hücreler üzerine de tesir eder. Bu durumu ilk defa ortaya koyan **«Ferre»** ile **«Stockard»** olmuştur. Bunlara göre, Alkol kullananların nesillerinde zekâ geriliği, delilik, sar'a halleri görüldüğü gibi, fazla alkol kullananlarda iç organ bozuklukları ile özellikle delirium tremens, Korsakow sendromu, bunama, hallisinasyonlu paranoya, dipsomani gibi psikoz ve karakter bozuklukları tesbit edilmiştir.

Dünyada alkol yüzünden sefaletler, fakirlik, cinayetler çoğalmakta, hatta birçok intihar vak'aları, vakitsiz ölümler, geçimsizlikler, fuhuş ve boşanmalar da gün geçtikçe artmaktadır.

2 — Enfeksiyonlar : Basillerin **(bakterilerin)** tesiriyle enfeksiyonlar, ağız veya kolonlarda **(kalın bağırsaklarda)** görülür. Bünyeleri akıl hastalıklarına müsait olan birçok kişiler, çeşitli mikroplardan birine karşı fazla hassasiyet gösterirler. Meselâ, streptokok, difteri pneumocoque gibi çeşitli basiller, akıl hastalıklarının meydana çıkmasına sebep olurlar. Enfeksiyonlardan ileri geldiği kabul edilen akıl hastalıklarının % 70 inde diş ve bademciklerin rol oynadığı kabul edilmiştir.

3 — Vitaminsizlik **(A — vitaminoz)** : Bazı vitamin eksikliği ile bazı ruh hastalıkları arasında patojenik bir ilişiki vardır. Vitamin noksanlığından meydana gelen bozukluklar daha ziyade zehirlenme tarzında kendini göstermektedir.

Avitaminoz, daha çok yoksun, mısır ve arpa ekmeği ile beslenen insanlarda görülmüştür.

Çeşitli vitaminsizlikler özellikle pallegra ve B1 vitaminsizliği, sinir sisteminde değişiklik; P.P. faktörü eksikliğinden olan pallegra'da ellerde, yüzde ve ayaklarda deri kusurları, mide —bağırsak bazuklukları ile nıciânkoli, amensia, katatoni hallerine benzer ruh bozuklukları meydana getirmektedir.

B1 vitaminin sinir sistemi ile ilişkisi oldukça fazladır. B1 eksikliği aynı zamanda «beriberi» hastalığını meydana getirir.

B vitamini, bütün sinirlere tesir etmektedir. Polinevritlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. B2 vitamini de Pellagra'ya karşı tesirlidir. B6 vitamin eksikliği, convulsion nöbetlerine sebep olmaktadır. B6 vitaminsiz beslenen domuzlarda sara nöbetleri geldiği tesbit edilmiştir. Saralı köpeklere B6 verildiği zaman nöbetin geçtiği görülmüştür. E vitamini kısırlığa karşı gelen bir vitamindir. Sinir sistemindeki eksikliği sinir hastalıklarına iyi gelmektedir. A vitamini eksikliği gece körlüğünü doğurur ve sinir sisteminde değişiklikler yaratır. B vitamini eksikliği alkoliklerde polinefritleri ortaya atar. Ağır animiler de, vitamin eksikliğinden ileri gelmektedir. Bu halde sinir sisteminde kusurlar yaratır.

4— Kimyasal tesir; Beyin, diansefal ve nörojatatif sinir sistemlerinin biyokimyası, normal kişiler ve akıl hastaları üzerinde her gün hassasiyetle incelenmekte dolayısiyle bu hususlar bizlere ruh hastalıklarının esası ve tedavi şekli hakkında bir hayli bilgi ve maharetler kazandırmaktadır. Netice itibariyle bu denemeler, önemli bazı kimyasal mekanizmaların ruh hastalıklarının ortaya çıkmasından önemli bir rol oynadıklarını göstermişlerdir. Yalnız bu beden kaleviyetinin **(salya ve idrarlarındaki asit nisbetleri)** psikapatoloji etiolojisi üzerinde olumlu bir tesiri olduğu ve fakat ikisi arasında da zayıf bir bağlantının bulunduğu saptanmıştır.

5 — Beden hastalıkları : Beden hastalıklarının da, Psikozlar yarattıklarını görmekteyiz. Meselâ, kâlp kifayetsizliğinin yaptığı ödemler ve onların birden bire giderilmesi psikozlar yaptığı tesbit edilmiştir. Keza böbrek sklerozları ve üremilerde komaya girmeden önce ruhî bozukluklar ortaya çıkar. Bağırsak, sindirim cihazları, karaciğer bozuklukları, ile kanser kaşeksilerinde reaktif psikozlara; sagırlarda işitme, körlerde de görme hallüsinasyonlarına rastlanır. Yine şeker hastalığı, kalp hastalıkları, besi hastalıkları romatizmal preçesüsler gibi iç hastalıklarında, çeşitli psikolojik reaksiyonlar görülmektedir.

6 — Yorgunluklar : Yorgunluk bize tehlikeyi haber veren fizyolojik bir emniyet supabıdır. Bizim aşırı güç sarfetmemizin önüne geçer. Gerekli tedbirleri almamızı sağlar. Yorgunluk, yarattığı toksik maddelerle, belli akıl bozukluklarının meydana çıkmasına sebep olur. Yorgunlukla kontrol kalkar, şuur altına itilmiş olan çeşiti istek ve düşünceler serbest kalır. Bunlar da ruhî bozukluklardan başka bir şey değildir.

Normalin üstünde yapılan aşırı fikri çalışmalar, **«Sürmenaj»** deni-

len bir zihin çöküntüsüne sebep olur. Bu da ruh ve sinir bozukluklarını doğurur.

Savaşların ağır şartları insanda, ruh ve sinir dengesi denilen bir şe yi bırakmaz ve onlar da harp nevrozları denilen delikliklere yol açar.

Uzun ve zorlu yürüyüşler, günlerce süren açlık, susuzluk, ruhî bozukluklara sebep olmaktadır. Böyle bozukluklarda daha çok görme ve işitme hallüsinasyonları ile illüzyonları görülmektedir. Çöllerde görülen seraplar hallüsinasyondan başka bir şey değildir. Günlerce süren yol, susuzluk, açlık insanda, ufuklarda beyaz saraylar, bahçeler, akar sular hayalini uyandırmaktadır. Yorgunluktan bedeni bozuklukluklarda görülmüştür. Meselâ, kaslarda mekanik çarpıntının artması, nabız yavaşlaması, kan basıncı düşmesi, şehvet azalması, nefes zorlukları ile terlemelerin artması gibi. Bu arada iç salgı bezlerinin çalışmalarının da bozukluğu tesbit edilmiştir.

7 — Trauma; Traumalar, özellikle kafa traumaları ruh bozukluklarını meydana getirmektedir. Trauma kişinin bünyesinde veya şahsiyetinde sinsi bir halde seyreden genel paralizi, nevrasteni ve histerlik, melânkolik erken bunamayı kamçılar ve ortaya çıkmasına sebep olur. Veya kafa traumaları fertlerde, amnesia, sar'a halleri doğurabilir. Bu arada baş dönmesi, baş ağrısı gibi haller de belirir.

Kafa traum'ları en ziyade amnesia yapar. Bu takdirde üç şekil görülür.

a) Hastalar traumadan önceki olayları unutmuşlardır.

b) Hastalar, traumadan sonraki olayları unutmuşlardır.

c) Hastalar, traumadan önceki ve sonraki halleri unutmuşlardır

Bu unutmalar bazen çok şiddetli olur. Hastaya hiçbir şeyi öğretmek mümkün olamaz.

8 — Frengi : Vesaret yolu ile intikal eden veya sonradan kazanılan frengi, birçok akıl hastalarının sebebidir. Bu mikrobik bir hastalıktır. Doğuştan getirilen frenginin doğurduğu hastalıklar; gençlik genel felci-hydrocephalie, andarteri gibi beyin hastalıkları ile zekâ ve karakter kusurları cinsinden olgulardır. Sonradan kazanılmış olan frengiden ileri gelen hastalıklar da, paralizi jeneral, beyin frengisi ,tabes, frengi damar sertlikleri ve sifilifobya şeklindeki psiko - nevrozlarıdır.

Hastanelerde yatanların % 5 — % 15 ini genel felce yakalamış olan hastalar teşkil etmektedir.

B — Psikolojik sebepler ;

Esaslı organik ve fizik bir bozuklukları olmıyan bazı ruh hastalıklarının sebepleri sadece psikolojiktir. Bununla beraber kaynağı organik olan psikozlarda da, psikolojik ve heyecani etkenler yine önemli bir rol oynar.

Çeşitli hissi, fikri ve iradi davaranışlarda görülen bozuklukları, yalnız beyindeki afetlerle açıklamak mümkün değildir. Psikolojik bünyenin derinliklerinde yerleşmiş bulunan ve burada dinamik bir şekilde faaliyetleri görülen, düşünce, inanç, heyecan, ihtiras, karakter ve davranış gibi psikolojik etkenler, aile, okul, toplum gibi sosyal çevrenin daima tesiri altındadır. İnsanların bazı marazi reaksiyon ve psikolojik davranışlarıyle sosyal olaylar arasında kuvvetli bir münasebetin bulunduğunu ilk defa ilmî şekilde açıklamaya çalışan sosyolog Durkheim, olmuştur.

Durkheim, intiharların oluşunu ele alarak, sosyal tesirlerin önemini belirtmeye çalışmıştır. Buna göre, intiharların gerçek sebebi, organopskolojik faktör veya çevreye ait fizik etkiler değil ancak yaş, cins eğitim, evlilik hali ve bekârlık, dini bağlantılar veya ilgisizlikleri, şehir veya yalnızlık hayatı, sivil veya askerî meslek, ırk ve milliyet, ekonomik ve politik haller gibi faktörleridir.

Şunu hemen ifade edelimki, herhangi bir ruhî hastalıkla sosyal ve kültürel faktörler arasında doğrudan doğruya bir münasebet tesbit etmek pek kolay birşey değildir. Ruhî bozukluk veya reaksiyonlarla sosyal faktörlerin bağlılığını kabul etmekle beraber, psikolojik etkenlerinde büyük rolü olduğunu unutmamak gerektir.

RUH HASTALIKLARI BOZUKLUKLARI

Akıl hastalıklarının belirtileri :

Ruh hastalığı, beynin normal çalışmaması veya aykırı vazife yapmasiyle belirir. Normal insanın genel olarak düşünüşünde, düşündüklerini, duyduklarını anlatışında, neş'e veya kederinde, oturuş ve yürüyüşünde, söyleyişinde, eşyayı görüşünde, koku alışında, tat duyuşunda, kendine özgül bir takım özellikleri vardır. Bu özelliklerin aşırı bir hal alması yani, çoğalması, azalması, aykırılığı ruh hastalıklarının işaretleridir. Her normal insan gülünç bir olay karşısında kısa bir an güler veya üzücü bir durumla karşılaşınca üzülür. Ama, ruh hastası, aynı olaylar karşısında gülünç şeye lüzumdan fazla, saatlerce, hatta günlerce güler, üzülecek şeye de saatlerce üzülür, surat asar veya ağlar. Bu davranış anormal bir haldir.

Kolanya veya esansın özgül bir kokusu vardır. Burnu nezleli olmı-

yan herkes bu kokuyu aynı tarzda duyar. Halbuki bazı akıl hastasına bu güzel koku ,leş kokusu gibi gelir, yahutta orta da hiçbir şey yokken bir takım hayaller görür, sesler işitir, en ufak bir olayı büyütür. Ve bunu kendine dert edinir. Uykusunu kaybeder. Bu ve bunun gibi davranış bozuklukları, kişinin hasta olduğunu gösteren işaretlerdir. Bu duruma göre, beynin fizyolojik görevlerindeki düzensizlik veya anormalliklerine **«bozukluk»** diyebiliriz.

Ruh hastalıkları bozuklukları :

Ruh hastalıkları bozuklukları, kişinin aşağıda belirtilen yönlerinde görülmektedir :

I — FAALİYETLERDE GÖRÜLEN BOZUKLUKLAR (Aktivité — Etkinlik bozuklukları) :

Bu bozuklukları DAVRANIŞ — EDİN — KONUŞMA olmak üzere 3 kısımda incelemek mümkündür.

A — DAVRANIŞLARDA GÖRÜLEN BOZUKLUKLAR :

Normal bir insan olarak, hoşumuza giden birşey karşısında haz duyar, güleriz. Canımızı sıkan bir problem önünde de suratımızı asar, küskün bir hal alırız. Bunlar çabucak geçer. Ve yine normal halimizi alırız. Halbuki ruh hastaları fazla bağırıp çağırır, neş'elenir veya durgun ve düşünceli haller gösterirler ve bunları saatlerce hatta günlerce devam ettirirler.

Hastaların aşırı neş'e veya bağırma haline azgınlık **(Exitation)**, durgun ve düşünceli haline de **(durgunluk — Depression)** denir. Azgınlık halinde hastalar, aşırı canlı, fazla hareketli, çok konuşkandır. Giyim ve temizliğe karşı mubalağalı bir şekilde önem verirler. Ellerini ve yüzünü sabahtan akşama kadar yıkar ve sabunlar, her el sıkışta ellerini alkolle silerler. Kapı kollarını mendille tutar veya dirsekleriyle açmaya çalışırlar. Aşırı bir temizlik ve titizlik hali gösterirler. Konuşurlarken son derecede heyecanlanır, aşırı jest ve mimikler yapar, hiç tanımadığı kimselerle, hemen ahpap veya dost olurlar. En gizli işlerini, açmaktan çekinmezler. Hergün birçok işlere girişir ve fakat hiçbirini sona erdiremez, yarıda bırakırlar. Herşeyden şüphe ederler. Yersiz vehim ve kaygılar, olmıyacak uyarımlar karşısında bağırıp, çağırırlar, şarkı söylerler, yerlerinde duramazlar, ellerine geçen şeyleri kırarlar, bir türlü yorulmak bilmezler. Durgunluk halinde ise hastalar, yavaş yavaş kılık kıyafetini ihmal etmeğe başlarlar, Ütüsüz pantolon, buruşuk gömlek, çarpık kravat, eski şapka ile veya acayip kılık kıyafette dolaşmaya başladığını görürüz. Mevsim ve yerine göre nasıl giyineceğini düşünemez. Saç ve sakalının temizliğine bakamaz Her halinde bir peri-

şanlık zavallılık görülür. Bununla ilgili olarak hastada bir durgunluk ve dalgınlık baş gösterir. Yakınlarını tanımakta güçlük çeker. Vazifesini unutmaya başlar. Bu tip hastalar çevikliklerini kaybetmiştir. Zorla konuşurlar, hatta bazan hiçbir cevap dahi vermezler. Bir köşede büzülüp kalırlar. Zorla kımıldanırlar. Derin bir keder içinde olduğu yüzlerindeki asıklıktan bellidir. Bazan, iç sıkıntılar yüzünden söylenirler, şikâyet ederler. Bazan da, tam bir sessizlik, uyuşukluk (törpör) hali gösterirler. Sessiz ve taş gibi hareketsiz olurlar. Adeta, uyuşturucu maddelerin meydana getirdiği uykudaki (narkozdaki) insan gibidir. Artık dünya ile ilgisini kesmiş, içindeki fantazi âleme çekilmiştir. Bu durgunluk hallerini, melânkolik ve erken bunamanın katotoni safhasında görürüz.

Davranışlarda görülen bozuklukların iyice ilerlemiş safhalarında çeşitli bozukluklar görülür. Bunların başlıcaları şunlardır :

1 — Sterotipi : Bu ârazın iki şekilde görünümü vardır. Hareket Sterotipi, Duruş sterotipi... Hareket sterotipi **(Sterotipi — Knetik)'** lerde hasta, bir hareketi durmadan tekrarlar. Meselâ, hasta hiç durmadan odanın bir ucundan bir ucuna gidip gelir, veya ellerini oğuşturur. Duruş sterotipi **(Sterotipi — akinetik)** lerde ise, hasta, hareketini saatlerce muhafaza eder. Meselâ, **«Mısır kâtip heykeli»** örneği başını iki avucu içine alır, dirseklerini dizine dayar ve gözlerini bir noktaya diker, uzun süre bu hali devam ettirir.

2 — Tam hareketsizlik : Bu da iki şekilde meydana gelebilir.

a) Hastanın teşebbüs gücünü zayıflamasından ileri gelir. Genel olarak **«psikomotor gerilik»** adı verilen icra **(yapma)** ağırlığı ile birlikte bulunur.

b) Yada hareket isteklerine etken olarak karşı koyar. Buna **«davranış Negativizmi»** adı verilir. Meslâ, yüz numaraya gitme ihtiyacı olduğu halde, hasta buna **karşı koyar ve günlerce dışarıya çıkmaz**. Negativmin akside, **«Otomotik itaat»** tır. Burada hasta gördüğü bir hareketi otomotik olarak tekrarlar. Bu hale **«Ekopraksiye»** adını veririz. Meselâ eline verilen bir sigarayı hasta, eli ve ağzı yanıncaya kadar, çabuk çabuk elini indirip kaldırmak suretiyle içer. Yada hasta kendisine verilen bir hareketi uzun süre devam ettirir ki, buna da **«Fleksibilitas serea»** deriz. Meselâ, hastanın kolunu kaldırıp veya yana açtığımız zaman, hasta bu duruşu saatlerce devam ettirir. Otomatizm denilen hallerde hasta, kat'iyen birşey düşünmeden, verilen bir hareketi otomat olarak yapar. Hastaya bu hareketleri yaptıran faktör, dıştan gelmektedir. Halbuki, sterotipi'lerde, hastayı, çeşitli davranışlara sevkeden kuv-

vet içtedir. Şu halde, her iki halde de bir davranış, hastanın bütün kişiliği buna iştirak etmeden ve hareketin anlamı hasta tarafından kavranılmadan yapılır. Hastayı harekete getiren iç ve dış etkenlerdir. Meselâ, otomatik yazı yazmak ve sailfilmenamlık'ta olduğu gibi.

3 — Davranış bozukluklarının bir nevi de hastaların mimiklerinde görülür. Mimikler, düşüncelerin yüzdeki bir ifadesidir. Kederli bir insanda alın kırışmış, kaşlar çatılmıştır. Sevinçli bir insanda ise, alın ve kaşlar serbestçe yayılmış, ağız çizgileri genişlemiştir. Yüz, bir sevinç ifade etmektedir. Bazı ruh hastalarında bu mimikler değişik haller almaktadır.

Mimiklerin şekilleri :

a) Hipermimi : Mimiklerin artması ve canlılaşmasıdır. En çok **«mani»** de görülür.

b) Hipomimi : Mimiklerin azalması hali. Melânkoli ve katatoni de görülür.

c) Amimi : Mimiklerin görülmemesi, silinmesi halidir. Melânkoli ve katatoni de görülür.

d) Hemimimi : Yarı yüzün çizgisinin, diğer yarıdan farklı oluşudur. Erken bunamada görülür.

e) Paramimi: Hastanın yüzündeki mimiklerinin düşüncesine uymaması hali. Bu tip hastaların yüzü gülerken, içi kan ağlar veya aksi olur. Annesini veya babasını öldüren bir hastanın, gülerek olayı anlatması gibi.

f) Ekomimi : Hastaların gördükleri mimikleri taklit etmeleri hali.

B — YAPILAN AKTLARDA (**İşlerde - Edinlerde**) BOZUKLUK

Bu hususlar birkaç sebepten ileri gelebilir.

a) Bu hususlar, hastanın bir işi iyice anlamamasından yani, bir nevi **«apsychie»** den, yada b) Yapılacak işi yapma kudretinden yoksun olmasından **(titremeler, felçler, vs.)** yani, bir nevi **(akinezi)** den de olur. Veya, c) Hareketlerin yapılması için gereken faaliyet tarzını başaramamak yani, **(apraksi-değer takdiri gücüne sahip olamamadan)** ileri gelebilir, d) Bunların dışında, bilinç kontrolünün bozulmasından ileri gelen **«akt»** kusurları vardır. Bunlara **«İçtepi-İmpulsion»** deriz.

Apraksi, bir kişide hareket ve **«sensorium»** -Beyinin, bütün hislerin merkezi zannedilen kısmı- organları sağlam olduğu halde, bir hareketin başarılamaması halidir. Apraksi iki şekilde görülür. I — Hareket apraksisi **(Psiko-motris, Apraxie Motrice):** Bunda hasta, bir gaye için yapacağı hareketi yapamaz. Yani bedenle ilgili davranışları, iradesinin

emrinden çıkmıştır. 2 — Fikri Apraksisi **(Apraxise-İdeatoire) :** Fikir apraksisinde ise, beden davranışları, iradeye tabi olmakla beraber, iradenin verdiği emirler, sakat ve bozuk olduğundan, yapılan davranışlarda kusurlu olmaktadır. Hasta bir maksat için, harekete geçer, fakat hastanın iradesi, gerekli hareketler yerine, başka hareketlerin yapılmasını emreder. Meselâ, Hastaya dolaptan bir kitap alıp getirmesini ve masanın üzerine koymasını söylediğimiz zaman, hasta dolaba doğru gider, fakat kitap yerine bir kibriti alır, bize vereceği zaman cebine koyar.

Bilinç Bozukluğundan ileri gelen davranış kusurları :

Ruh hastalarında, hezeyanlı davranışlara her zaman rastlanır. Hastalar, bu hezeyanlar tesiriyle birtakım anormal davranışlar gösterirler, hatta cinayetler dahi işiliyebilirler. Bilinç bozulmasından doğan kusurlu hareketlerin en önemlilerinden biri, **«İmpulsion-İçtepi-Ataklık»** lardır. Bunlar daha ziyade refleks şeklinde olan âni davranışlardır. Bir insan ne kadar olgunlaşır veya normale yaklaşırsa, atak hareketleri de o kadar az olur. Nitekim, çocuklarda ve basit insanlarda atak hareketler, büyüklere ve olgun insanlara nazaran daha çoktur. Dışardan gelen en ufak bir uyaran karşısında mukavemet edemezler ve hiç düşünmeden, birdenbire patlarlar. Aynı hal akıl ve sinir hastalıkları yüzünden bozulan büyüklerde, yetişkinlerde de görülür. Bununla beraber, ruh hastalıklarıyle uğraşan birçok bilginler, atak hareketlerde uzun bir hazırlık süresi olduğunu ileri sürerler. Hasta aylarca tepki isteğini baskı altında tutmuştur. Nihayet önemsiz bir olay karşısında dayanamayıp, düşünmeden, ani davranış feveranlarında bulunmuştur.

Ataklık üç türlüdür: 1 —Motris, 2 — Psikomotris, 3 — Psişik.

1 — Empulsion Motris: Atak hareket, birden bire, bilinçsiz yapılan hareketlerdir. Bilinç bunun önüne geçemez veya azaltamaz. Böyle atak hareketler, aptallarda, erken bunama ve sar'alılarda çok görülür.

2 — Psiko-motris: Psikomotris-atak-lıklarda, davranış patlak vermeden önce, psişik bir müdahale yani içte bir fikir mücadelesi olur. Ataklığı durdurmak, önüne geçmek istenir, fakat muvaffak olunamaz. Hareket yine olur. Bu hale, bazı psikopatlarda, psikastenik ve histeriklerde, bazan da sar'alılarda rastlanır.

3 — Psişik içtepiler : Bu iç tepilerde, uyaran ile iş arasında uzun bir ruh münakaşası ve çarpması geçer. Ataklık istemiye istemiye olur. Yahut, ataklığın önüne geçilir, hiç bir şey olmaz. Fikirler içte kalır. Bu hal, psikasteni de görülür.

İmpulsionların **(Ataklıkların-İçtepilerin)** Çeşitleri :

1 — (tic) içtepisi, 2 — İntihar etme içtepisi, 3 — Suç içtepisi, 4 — Gülünç hareketler içtepisi, 5 — Sersemce hareketler içtepisi, 6 — Otalayıcılar, 7 — Kaba hareketler içtepisi, 8 — Müsriflik ve borç yapma içtepisi, 9 — Kaçma içtepisi, 10 — Hırsızlık içtepisi, 11 — Seksüel içtepisi, 12 — Yangın çıkarma içtepisi, 13 — Tahrip etme içtepisi, 14 — Kendine eziyet etme içtepisi, 15 — Başkalarına eziyet etme içtepisi, 16 — Keyif veren zehirlere düşkünlük içtepisi, 17 — Sulu şeyler içmeğe düşkünlük içtepisi, 18 — İmzasız mektup yazma içtepisi. **(Normal görünümlü anormallere bakınız.)**

Tik İçtepi'si : Farketmiyerek, İstemiyerek yapılan hareket, işaret ve sözdür. Meselâ, ağızdan küfürler kaçırmak, kaş oynatmak, göz kırpmak, başı bir tarafa sık sık döndürmek, mütemadiyen yakasını çekmek ve yakalığını düzeltmek, tükürmek, burun çekmek, dili dışarı çıkarmak, omuz silkmek birer tiktir.

İntihar etme içtepisi : Melânkolikler, manyaklar, sar'alılar, isterikler, mistikler hayatlarına kıyarlar. Gözlerini oyar ve hayalarını keserler. Bu hal, dengesiz ve kararsızlarda da olur. Bundan başka Gebelik, doğum, adet kesilmesi gibi fizyolojik olaylarda da intihar görülebilir. Genel olarak Sinirliler ve dengesizler, hayatta bir zorlukla karşılaşsalar, hemen intihara yeltenirler. Özellikle melânkolikler arasında intihar olaylarına çok rastlanır. Bunlar, hastalığın başlangıcı ve sonu gibi henüz uyuşukluğun artmadığı zamanda, canlarına kıyarlar, Melânkoliklerin sabah sıkıntıları, çok olduğu için, en ziyade bu zamanda intihar ederler. Hastalar, şizofrenya ve genel felcin başlangıcında, paranoya ve parafrenyanın hezeyanları had olduğu zamanlarda, hem kendilerini ve çok defa da başkalarını öldürürler. Bazan intiharlar, çözülmesi kolay olmıyan problemler karşısında, akıllılarda da görülmektedir.

Suç işleme tepkisi : Cinayet ataklığı delil erde görülen en zararlı bozukluklardan birisidir. Buna tutulanlar, cinayet işlemek, birisini bıçaklamak, çeşitli suç işlemek hırsı içinde zaman zaman kıvranırlar. Bazan da kendilerini tutamıyarak çeşitli suçlar işlerler. Bazıları çok korkunç bir şekilde suç işlerler. Meselâ, eşinin kendisine ihanet ettiği vehmine kapılan bir parafreninin karısını; memesini, kafasını keserek, kızgın demiri muhtelif yerlerine sokmak suretiyle öldürdüğü görülen hallerdendir. Bazı melânkolikler, manyaklar, genel felçliler, aptallar, sar'alılar, yakınlarını, çok sevdiklerini öldürürler. Özellikle, delirium tremens ve amensia da bilinçsiz cinayetler çok olur.

Cinayet içtepisi tesiriyle, Alman Weitman, ikinci dünya savaşından önce Paris'te bir sürü cinayetler işlemiştir. Bazı olaylarda bu cinayet istegi, seksüel istekle birlikte görülmektedir. Meselâ, Fransızların meş-

hur canisi «Landru», kadınlar üzerinde, hem cinsel güdüsünü gidermiş ve hemde onları vahşice öldürmüştür,

Otalayıcılar : **(Empoisonneurs).** Özellikle kadınlarda görülen bir iç tepidir. Hiç tanımadığı adamların yemeğine zehir katarlar, onları öldürmekten vahşice haz duyarlar.

Müsrifler ve borç yapanlar : Hiç düşünmeden, korkmadan, gücü üstünde, lüzumlu, lüzumsuz birçok şeyler alırlar. Alabildiğine müsriftirler. Bunlar çaresiz kalınca aldıkları şeyleri başkalarına çok ucuz bir fiatla satarlar.

Kaçma içtepisi : Hastalar, sebepsiz yere, kimseye haber vermeden, evlerini veya bulundukları yerleri terkedip uzaklara giderler. Dağlarda, ormanlarda, rastgele yerlerde, serserice dolaşırlar. Çoğunda hastalar, yaptığını bilir, unutmazlar. Dipsomanlar, psikopat çocuklar, manyak, melânkolikler, gezici paranoyaklar gibi... Bir kısmı da sonradan unutur. Meselâ, sar'alı ve isterik olanlar, hemen unuturlar. Bir kısmı da yaptığını bilmez ve sonradan hatırlayamaz. Amentia ve bunaklikta olduğu gibi.

Kaçma içtepisi, çeşitli hastalıklarda görülür. Meselâ;

a) Paranoyak : Düşmanları tarafından takip edildiğini zanneder ve bulunduğu yeri terkedip diyar diyar dolaşmaya başlar.

b) Erbunaklar : Asker kaçaklarının çoğu bu tiplerdir. Rastgele yere kaçarlar. Sonradan memleketlerine dönerler. Niçin kaçtıklarını dahi bilmezler.

c) Dengesizler, soysuzlar : Aile ocağını terkedip başkalarının yanına giderler ve onlara sığınırlar. Bazıları, kendileri gibi serserilerle düşüp, kalkar, beş parasız seyahate çıkarlar. Robenson hayatına imrenir ve onu taklide kalkarlar. Bir kısmı da, özellikle dejenere olmuş olan ataklar, çeşitli sebepler uydurarak askerlikten kaçarlar. Bazıları da, savaştan kaçarlar. Bozgun yaratanlar, bu tiplerdir. Ne yaptıklarını, niçin kaçtıklarını dahi bilemezler.

d) Melânkolikler : Ailesinin veya toplumun, acımasından, şefkatinden kurtulmak, hakkı olmadığı yemekleri yememek için bulunduğu yerden kaçarlar. Sokak sokak, şehir şehir dilenirler.

e) Epileptikler : Sar'anın psikolojik nöbetlerinde hasta, birdenbire bilincini tamamen kaybeder. Bunun üzerine evini barkını bırakıp çok uzak yerlere gider. Durumundan hiç kimse şüphelenmez ve hasta olduğunu anlıyamaz. Bu gezi sırasında suçta işleyebilir. Bir süre sonra ak-

İ başına gelen hasta, nerede olduğunu ve oraya nasıl geldiğini bir türlü hatırılyamaz.

f) Alkolikler : İçki içecek bir tenha yer bulmak, dolayısiyle ailesinin takibinden kurtulmak için kaçar. Günlerce izbe yerlerde, meyhanelerde içerler.

Istırar (**Obsessive-Compulsive nevroz :** Istırarlarda hasta, belinli bir hareket yapmak isteğini duyar. Fakat, bu isteği bir zaman karşı koyar. Bununla beraber istek onu durmadan rahatsız eder. Fert, bu hareketi yerine getirmeden rahat edemez. Meselâ, fert kapıdan içeri girerken ilk defa sağ ayağını atar. Aksi halde rahat edemez. Fert, bu hareketlerine daima şuurludur.

Dipsomani : Bu tip hastalar, zaman zaman şiddetli bir alkol içme isteği duyarlar. İçme krizi geldiği zaman, hiçbir kuvvet onu içmekten alıkoyamaz. Hasta, yaptığı işin fenalığını bildiği halde, buna bir türlü engel olamaz. Alkolizma, içki yüzünden meydana gelen bir beyin hastalığıdır. Halbuki, dipsomani, alkolizma bozuklukları olmadan da kendisini gösterebilir. Bunlar, içmeden önce delidirler ve bu delilik onları içkiye zorlar. Alkolikler ise, içtikten sonra deliliklerini gösterirler. İçkiyi açıkta ve zevkle içerler. Dipsomani, içme krizi geldikçe utanır. Bu isteğe karşı koymağa çalışır. Fakat bu işi başaramaz. Kimseye göstermeden, izbe bir yerde sızıncaya kadar içer. Bu çılgınlık günlerce devam edebilir. Kendisine geldiği zaman çok mahcup olur. Kimsenin yüzüne bakamaz. İçkiden dahi tiksinir, nefreteder, ismini dahi duymak istemez. Dipsomani, ne bulursa içer. İçki bulamadığı zaman petrol, ispirto, hatta benzin dahi içmekten çekinmez. Dipsomani, aylarca ağzına kat'iyen bir içki koymaz. Fakat içme nöbeti gelince, vücudunda bir kızgınlık, beyninde bir durgunluk, içinde bir sıkıntı belirmeye başlar. İçi susuzluktan kavrulur. Sinirlenir, sıkıntı basar. Ne pahasına olursa olsun içkiye koşar. İçkiyi sağlamak için her çareye başvurur. Dilenir, hırsızlık, sahtekârlık yapar, hatta kendini fuhuşa atar ve cinayet dahi işler.

Pyromanié : Sudan behanelerle yangın çıkarma dürtüsüdür. Bu dürtüye sahip olan hastalar, yangın çıkarmak suretiyle zevk ve heyecan duyarlar. Hallerinden çok memnun olurlar. Manyaklar, kasten zarar vermek maksadıyle, bile bile ortalığı ateşe verirler. Melânkolikle-rin de, yangın çıkarmak suretiyle, kendilerini ve çocuklarını öldürdükleri görülmüştür. Sar'alılarda nöbetleri sırasında bilmeden yangın çıkarırlar.

Hırsızlık : Ruh hastaları içinde hırsızlık yapanlar, bir hayli çoktur. Bir kısmı, ne yaptıklarını bilmeksizin, içinden gelen bir arzuyu

kapılarak, durmadan çalarlar. Bir kısmı da, bunaklık veya deliliğin tesiriyle hırsızlık yapar. Hergün önüne gelen şeyleri düşünmeden çalar. Bu tip hırsızlık daha çok, ihtiyarlık bunaklığında, sar'alılarda, aptallarda, erken bunamada, manyada, general paralizide görülür. Bundan başka normal hırsızlığı andıran **«Kleptomanie»** denilen bir çeşit hırsızlık daha vardır. Bu tip hırsızlığa, sinirlilerde, sar'alılarda, isterikler-de, nevrastenilerde, dengesiz insanlarda rastlanır. Meselâ, isterik kadınlar, özellikle âdet veya gebelik zamanlarında, gelişi güzel, kıymetsiz eşyalar çalarlar. Bunların dışında, hırsızlığı bir sanat haline getirenler de vardır. Bu tip hırsızlar da dejenere olmuş insanlardır.

Seksüel içtepi : **(Seksüel bozukluklara bakınız.)**

C — KONUŞMA KUSURLAR :

Faaliyet bozukluklarından birisi de konuşma kusurlarıdır. Akıl ve zekâ kusurları sebebiyle hastanın konuşmalarında çeşitli bozukluklar görülür. Bunları iki grupta inceliyebiliriz:

a) Bazı hastalar çok konuşurlar. Kendisine hiç bir şey sorulmadan, hararetle anlatmaya girişirler. Dinlenip dinlenmediğine dikkat etmezler. Hasta sözden söze atlar, teferruat üzerinde fazla durur, nihayet gayesine ulaşır. Fakat, sözlerinin hepsi manalıdır. Sözler süratli ve adeta sel gibi akar. Buna «söz seli» denir. Bu söz seli daha çok manyaklarda görülür.

b) Bazılarında ise, yine çok konuşma görülür. Yalnız, konuşmanın akışı devamlı olmakla beraber, söz ve fikirler arasında bir bağlantı ve ahenk yoktur. Hepsi boş sözlerdir. Hasta esas konuyu unutur. Başka şeyler anlatmaya başlar. Bu türlü aralarında zihni bir bağlantı bulunmayan parça parça konuşmalara **«fikir uçuşması» (ittiradsızlık-İnconhérance)** denir.

Konuşmada görülen bozukluklar içerisinde, hastanın sorulan sorulara verdiği cevaplar da önemli bir yer kapsar. Hastanın zihni davranışlarındaki bozukluğu, sorulara verdiği cevaplardan anlamak mümkündür. Hastanın, cevaplarında görülen bozuklukların bazıları şunlardır :

a) Hasta, sorulan soruya, ağzına geldiği gibi bağlantısız ve sık sık tekrar edilen bir yığın kelimelerle karşılık verir. Buna **«Verbigerasyon»** adı verilir. Hasta, burada cevabın neye delâlet ettiğini, ne olacağını aklından bile geçirmez.

b) Bazı hastalar da konuşurlarken birbirini tutmayan bir takım kelimeler söyler durur veya sorulan sorulara ayni şekilde birbirini tutmayan kelimelerle cevap verirlerki buna da «kelime salatası» deriz.

c) Bazı hastalar söylenen sözü ve duyduğu soruları, cevap olarak tekrar eder. Meselâ, **«nasılsınız»** diye sorulsa, hasta da nasılsınız diye soruyu tekrar eder. İşte bu hale «Echolallia» deriz. Özellikle bu hal erken bunama ve Oligofrenilerde görülmektedir.

d) Hasta, bir kelime veya kelime gurupunu, her cins sorulara cevap olarak mütemadiyen tekrarlar, durur. Bu duruma da **«Konuşma sterotipi»** leri deriz.

e) Bir kısım hastalar, kendine has, manası anlaşılmayan yeni yeni kelimeler icat ederler. Buna «**Neologisme**» derler. Ençok erken bunamalılarda görülür.

Hastalarda konuşma-telâffuz-kusurları da önemli bir durum arzeder. Bazıları konuşurlarken, dili tutulur veya kekeme gibi konuşur. Sarhoş gibi kelimeleri geveler, durur. Bu hale **«embarras de la paroles-Konuşma zorluğu»** denir. Bu bozukluk, paralizi jeneral'de görülür. Bir paralitik, «kırk küp, kırkı da kulpu kırık küp» diyemez.

Bir kısım akıl hastalarının konuşmalarında, bir ağırlaşma baş gösterir. Konuşma merkezleri ve organları sağlam olduğu halde, hiç konuşamazlar ve ağızlarından bir kelime dahi çıkmaz. Bu durumu, onun derin bir üzüntü hali içinde bulunmasından ileri gelmiştir. Hastanın bu şekilde, hiç konuşmaması haline, «dilsizlik veya Mutizm» denir. Hastada görülen bu dilsizliğin birçok sebepleri olabilir. Meselâ, çevreye karşı aşırı bir ilgisizlik, negatvizm hallüsinasyon mahiyetindeki emirler, düşünmede görülen aşırı güçlükler hastayı susmaya mecbur edebilir. Bu hal, en çok erken bunamanın katotoni şekli ile melânkoli de görülür. Erken bunama-da hasta, kat'iyen konuşmaz, musluğu kapalıdır. Melânkolide de konuşmaz, fakat çok zorlanırsa güçlükle bir iki kelime söyler. Bunun da musluğu yarı kapalıdır.

2)

II — BELLEKTE GÖRÜLEN BOZUKLUKLAR :

Ruh hastalıklarında görülen **«bellek bozuklukları»** nın çeşitleri şunlardır:

1) Amnesia : Bellegin tamamen yok olması halidirki buna **«unutma»** da diyebiliriz. Unutma, çok kere kafa traumalarından sonra görülmektedir. Amnesia, ya tam olur, hasta eski ve yeni hayatını tamamiyle unutur, kim olduğunu bilmez. Oldukça maddî olan bu şekle, **«antero-retrograd amnesia»** denir. Yada, kısmidir. Meselâ, bazıları yalnız adları, rakamları, eski veya yeni olayları unutur. Hasta, traumadan önceki olayi hatırlıyamaz, sonrakileri hatırlarsa buna önünü unutma «Anterograd»; traumadan sonraki olayları hatırlar, öncekini hatırlıyamazsa, buna da arkasını unutma «Retrograd» denir.

Bazı hallerde de unutmak devamlı, bazılarında geçicidir. Yahutta unutma aralıklı veya mahdut mahiyette olur. Mahdut unutmalarda fert, sadece kendisi için önemli ve duygusal değeri olan belirli olayları unutur.

Amnesia, sara ve sarhoşluk alaca karanlığında, asılıpta ölmiyenlerde, eklampsiden sonra, beyin arterioskle rozunda, ihtiyarlık bunamalarında, şizofrenide, korsakoff hastalığında, zehirlenmelerde olmaktadır.

2) Paramnesia: Bir nevi hatırlama hatasıdır. Veya bellek şaşkınlığıdır. Bu durumlarda hasta, geçmişi yanlış olarak hatırlar. Şahıslar, belirli bir hâtıraya, yanlış ve gerçekte olmıyan şeyler ekliyerek süsler ve tamamlarlar. Yada paranoyak ve saralılar gibi hastalar, yeni gördükleri bir şeyi evvelce görmüş gibi zannederler. Bu hal bazan normal veya yorgun insanlarda da olabilirki buna **«deja vue»** hiç görülmemiş derler. Bunun sebebinin önce yaşanmış ve sonrada unutulmuş olay veya hayatın yeniden hatırlanması olduğu tahmin ediliyor. Evvelce görüldüğü ve yaşadığı zannedilen olaya benzer şeyler hakkında birçok şeyler duyulmuş, hatta bunlarla ilgili birçok ruyalar görülmüş ve hayaller kurulmuş olabilir. Zamanla unutulmuş olan bu anılarımız, yeniden karşılaştığımız olayla tekrar canlanmış olabilir. Bu sebeple de biz yeni karşılaştığımız olayı daha önce görmüş zannederiz.

Bir kısım korsakof ve ihtiyar bunakları, yakinen tanıdıkları fertleri, hiç görmemiş gibi davranırlar. Asla tanıyamazlar. Bu duruma da «**Jamais vu**» hiç görmemiş derler. Meselâ, aylarca kendisine yardım eden hastabakıcıları veya hemşireleri tanıyamazlar.

3 — Hypermnesie **(hipermnesi) :** Bellegin artması, aşırı derecede canlı oluşu halidir. Bu aşırı bellek canlılığı, manilerde, paralizi jeneral ve paranoyaklarda, histerilerde, hipnozlarda görmek mümkündür. Normal insanın belleğinden kat kat fazla olur. Daha birçok olayın detaylarını **(teferruatını)** herkesten daha iyi hatırlar ve anlatırlar. Bunlarda görülen bellek gücü insanı adeta şaşırtır. İnsan deli olduğuna inanamaz. Bu hale çok üstün zekâlı insanlarda da tesadüf edilir. Paranoya hallerinde görülen bellekteki aşırı canlılık, ya detayın hasta için aşırı önem taşımasından, yada delüzyon'ları tesiriyle meydana gelmektedir.

3)

III — DUYGULARDA GÖRÜLEN BOZUKLUKLAR (Affectivite-bozuklukları) :

Dışardaki olayların, insanlar üzerinde uyandırdığı tesirler ve onlara karşı gösterilen reaksiyonlara, duygu **(teessür-affection)** denir. Bu

hal psikozlarda çok değişir. Bazılarında çok artar, en küçük bir sebep büyük bir reaksiyon doğurur. Meselâ, yıllarca sevdikleri köpeklerinin yasını tutarlar. Bazılarında da duygu büsbütün küntleşir, dışta olup bitenlere tamamen kaygısız kalır ve bu işlerin hiçbiri ile ilgilenmez. Bu suretle duygularda marazi özellikler baş göstermiş olur.

Duygusal hayatta görülen bozuklukları şöyle sıralıyabiliriz:

1 — Hasta, önemsiz bir dış veya iç etmenin tesiriyle aşırı bir sevinç veya keder hali duyar ve gösterir.

2 — Hastaya hakim olan duygu ve heyecanlar ,durumlarıyle bağdaşmamaktadır. Hasta, perişan ve acıklı bir hal sürerken, bir taraftan da neş'eli ve sevinç içinde bulunur.

3 — Duygu ve düşünce arasında bir ahenk yoktur. Hasta üzüntülü şeyler düşünürken, neş'eli gözükür, veya sevinçli şeyler düşünürken kederli bir tavır takınır.

4 — Akla uygun hiç bir sebep olmadığı halde, derin bir üzüntüye kapılır.

5 — Hasta, en ufak bir uyarıcı karşısında, birden bire şiddetli duygusal tepkiler yapar. Bu hale **«İrritability-infialiyet»** denir. Çevresiyle uyuşamıyan hasta, çabucak üzülür, gücenir, korkar, bağırır ve çağırır. Bunun sebebi belki, hastanın bir aşağılık duygusu içinde bulunmasıdır. Hasta yapması gereken birçok işlerini eskisi kadar iyi ve zamanında, yapamadığı için, bir aşağılık duygusu geliştirmiştir. Bu da onu, çevresinden gelen çeşitli uyaranlara karşı aşırı derecede hassas bir hale getirmiştir.

6 — Duyguları ifade de bir kararsızlık hali görülür. Hastanın duygu hali, iç etmenlerin tesiriyle sık sık değişir. Biraz önce sevinçli iken, biraz sonra kederli bir tavıra bürünür.

7 — Hasta, duygularını kontrol edemez. Yani harekete geçen duygularına hakim olup, onları normal yönlere sevkedemezler. Aksine, kendilerini duygularının esiri haline getirirler. Normal insan daima kendini zorluyan yersiz ve zararlı duygularını susturabilir. Aklı ve düşünceleri sayesinde hayata başarı ile uyabilir. Ama, bu arada, normal görünümle olupta, duygularının elinde oyuncak olan ve bu yüzden de aile, iş, toplum hayatına uyamıyan yüzlerce anormallerle, her gün karşılaşmak da mümkündür.

8 — Duygularda bir soysuzlaşma görülür. Bu durumda hasta, en normal olan duyguları dahi gösteremez. Telkine daima müsait bir durum ve çocukca davranışlar içinde yaşarlar.

9 — Hasta duygu küntlüğü gösterir. Bu duygusuzluk haline **«Apathy»** denir. Bu durumda olan kimseler, her çeşit duygular uyandıran olaylar karşısında tamamen duygusuz kalırlar. Onları hiçbir olay sevindirmez ve kederlendirmez.

Bu bozukluklar genel olarak, genel felçte, erken bunamalarda, melânkoliklerde, psikopatlarda, sar'alılarda, obsesyonlarda, yaş dönümü psikozlarda görülür.

IV — ALGIDA GÖRÜLEN BOZUKLUKLAR (Anlayış kusurları) :

Algı bozuklukları; ruhî melekelerin, vazifelerini normal olarak yapabilecek bir durumda olmamasından ileri gelmektedir.

İki türlü algı bozukluğu vardır.

1 — Hallucination **(Sanrı-birsam-vehim)**, 2 — İllusion **(hatalı duygu- yanılma)**,

Hallucination :

Bu, kişinin dıştan hiçbir uyarım almadan, duyu organları yolu ile dışardan bir takım izlenimler elde etmesi halidir. Veya maddesiz algıdır. Bu durumda hasta, mevcut olmıyan bir şeyin, var olduğunu iddia eder. Meselâ, dışarda hiçbir şey olmadığı halde hasta, bir takım sesler işitir, bir takım hayaller görür.

Hallusinasyonlar, bilinç altına itilen isteklerin, duyu organları yolu ile dışardan geliyormuş gibi görünerek bilinç alanına girmesi halinden başka bir şey değildir. Bu duruma göre, hallüsinasyonların kökü, bilinç altı kaynağıdır.

Hallüsinasyonların başlıca çeşitleri şunlardır:

I — Duyumlarla ilgili Hallüsinasyonlar **(Sansoryel)**. Bunlar işitme, görme, koku, ve tat alma, dokunma ile ilgili hallusinasyonlardır.

a) Görme hallüsinasyonları : En çok görülen birsamlardan biridir. Var olmıyan bir takım hayvanlar, dağlar, ormanlar, korkunç hayaller, türlü insanlar vs. görülür. Bunların bir kısmı gerçeğe uyabilecek birsamlar olduğu halde, bazıları da hiç olmıyacak cinstendir. Görme hayalleri, alkolik psikozlarda, sar'alılarda, kızılda, pnömonide, histeriklerde, zehir kullananlarda, amensia **(aptallık-budalalık-zihin geriliği-zihin bunaklığı)** vak'alarında, şizofrenide, bazı psikozlarda görülür. Görülen hayaller içinde, korkunç olanları olduğu gibi, zevk ve heyecan veren güzel hayaller de vardır. Özellikle seksüel sahneler dikkati çekmektedir.

b) İşitme hallüsinasyonları: Bu da çok görülen birsamlardan biridir.

Psikozların çoğunda ses işitme vardır. İşitme hayellerinin basit sesten, belli başlı konuşmaya kadar yükselen çeşitleri vardır. Kulak çınlaması; belirsiz ses, melodi, radyo paraziti, yağmur damlaması gibi cinsten olanlar basit seslerdir. İsim çağırma, küfür ve hakaret etme, ümit verme, açık sözler konuşma tarzında olanlar da, karışık olan sesle ilgili birsamlardır. Hastalar, işittikleri seslerin gerçek olduğuna inanırlar. Hatta bazıları, duydukları seslere de karşılık verirler, karşılıklı konuşmaya başlarlar. Bazan hasta, bir kulağı ile kötü sesler, diğer kulağı ile de ümit verici, teselli edici sesler işitir. Bunlar, işittikleri seslerin tesiri altında kalarak bazan cinayetler, cürümler de işliyebilirler. Veya çeşitli işler yaparlar. Yine bazı hastalar, canevinden, yüreğinden, kalbinden sesler duyduklarını iddia ederler.

c) Tatma hallüsinasyonları : Hasta yiyip içtiklerinde, çeşitli tatlar hisseder. Kendini zehirlemeye, öldürmeye kalkıştıklarını sanar. Bu hal özellikle, parafrenide demans paranoiddę, melânkolide, histeride görülür.

d) Koklama hallüsinasyonu : Bazı hastalar, fena, iğrenç kokular hissederler. Bazıları, duydukları kokulardan, çeşitli manalar çıkarmaya kalkarlar. Kendisini öldürmek için evine zehirli gazlar konduğunu ileri sürer. Koklama sanrısı çok kere, tatma sanrısı ile birlikte olur. Bu hal özellikle parafreni ve demans paranoid de çok görülür. İstimna alışkanlığının yarattığı suçluluk veya kabahatlilik duygusu, genel olarak gençlerde, fena koku birsamlarının doğmasına yol açmaktadır. Bunun önüne geçilmediği takdirde, bu mekanizma çeşitli olumsuz mekanizmalarla birleşir ve genci içinden çıkılmaz bozukluklara götürür.

e) Dokunma hallüsinasyonları : Hasta, vücuduna çeşitli şeylerin batırıldığını, derisinin altında böceklerin, kurtların dolaştığını, ferç ve makat alanlarında gıdıklanma ve elektriklenme olduğunu zanneder. Hasta bu durumdan kurtulmak için vücutlarını paramparça ederler. En çok, kokainizmde, alkolizmde, özellikle delirium trenes'te görülür.

f) Sahte hallüsinasyonlar : Hasta, bu vehmin kendi duygusunun tesiriyle olduğunu hisseder. Kendine öyle geldiğini, yanıldığını söyler. Fazla iddiada bulunmaz.

g) Uyuklama hallüsinasyonları : Uykuya dalınacağı sırada, duyulan hayallerdir. Bu hal, isteriklerde, ve yorgun insanlarda görülebilir. Uyuklama birsamları, kulak, göz, koku, tad, dokunma duygularıyle ilgilidir.

2 -- Hareketlerle ilgili Hallüsinasyonlar **(Mortis sanrılar Kineshésique yahut hareketlerle ilgili birsamlar):**

Kaslardan, eklemlerden ve damarlardan gelen duygulardır. Hasta-

lar, vücutlarının bazı kısımlarını veya tamamını hareket ediyor zannederler. Hasta, ayağının, kolunun, başının çıkarıldığını, muhtelif yerlere götürülüp getirildiğini ve yerine takıldığını, hatta göklere çıktığını ve dolaştığını iddia eder. Uçuşu taklide kalkar. Bu hal, paralizi jeneral ile bazı psikozlarda görülmektedir.

3 — Senestezik Hallüsinasyonlar **(Cénesthésique)**

a) Organik ve içte duyulan vehimler : Kökü iç organlarda olan birsamlardır. Böyle hastalar, içlerinde yanma, ağrı duyarlar, bir şeyin içlerini sıktığını, nefes alamadığını, boğazının tıkandığını, karnında yılan veya çocuk olduğunu zannederler. Bu hali, daha çok isteride, bazı sar'a nöbetlerinin başlangıçlarında, parafreniklerde görmek mümkündür.

b) Sexuel Hallüsinasyonlar : Bazı hastalar, daima cinsel organlarıyle oynandığını, geceleri ırzına geçildiğini iddia ederler. Bu tip hastalar, doktor'un kendisine kloroform veya kokain gibi uyuşturucu ilâçlar verdiğini ve bütün hastabakıcıların, ırzına geçtiklerini söylerler. Hastalar, bunlara sarsılmaz bir inançla inanırlar. Ellerinde taarruza uğradıklarını ispat edebilecek delillerin bulunduğunu ileri sürerler. Seksüel organlarında ağrılar duyarlar, üzerlerinde sperm lekeleri görürler. Ayrıca kadın hastaların çoğu da seksüel hallüsinasyonlardan ızdırap çekmektedirler. Geceleri gebe kaldıklarını, zorla çocuklarının düşürüldüğünü söylemektedirler. Bazı erkek hastalar bile, karnında çocuklarının olduğunu iddia ederler. Bu birsam, özellikle paranoyak, şizofrenik ve isteriklerde görülmektedir.

c) Etkinlikle ilgili Hallüsinasyonlar: Bu halde hastalar, içini bütün çıplaklığı ile görür. Midesini, bağırsağını, kalbini, herşeyi ile farkeder. **(Outostéreoscopique)**. Bazıları da, içine konan bir alet veya makina ile, bütün fikirlerinin okunduğunu, davranışlarının kontrol edildiğini, kol ve bacaklarının, bu makinalarla hareket ettirildiğini ileri sürerler. Böyle tip hastalarda, hayali bir konuşma ve yazı yazma vardır. Onu konuşturan veya yazdıran içindeki alettir. Bu alet onu konuşturur ve yazdırır. Sırlarını açığa vurdurur. Konuşma hali özellikle, erken bunamalılarda, yazı yazma hali de medyumlarda, somnambullerde görülür. Bu yazılar, veya konuşmalar, ilham veya vahidir.

İllusion **(Yanılma) :**

Algı bozukluklarından ikincisi de **«illusion»** dur. Hasta, dıştan aldığı bir uyarımı hatalı olarak kavrar. Buna aynı zamanda **«maddeli algı»** da denir. Encok görülen görme ve işitme illuzyonlarıdır. Bunlar özellikle, psikozlarda ve melânkolinin bazı şekillerinde görülebildiği

gibi, sağırlarda işitme, körlerde de görme illuzyonlarına rastlanır. Hasta, sokaktaki satıcının sesinden kendisine ahenkle küfür edildiğini, yanındaki doktoru veya hemşireyi düşmanı, evdeki köpeği, yırtıcı bir hayvan zanneder.

Algı yanılmaları normal insanlarda da görülebilir. Mezarlıkta ölülerin kımıldandığını ve ruhların dolaştığı kanaatına sahip olan, dinlediği hikâye ve masalların tesiri altında kalan, zihni böyle hayallerle dolu bulunan adam; mezar taşını ve ağaçların hışırtılarını, kalkıp yürüyen bir ölü şeklinde görürler. Ayrıca, herkeste aynı şekilde görülen fizikî olaylara bağlı illüzyonlar vardır. Meselâ, bir tren yolunun uzakta bir noktada birleştiği görülür. Uzakta köşeli bir sütun, bize yuvarlak gözükür. Orta parmağımızı, işaret parmağımızın üzerine koyupta arasına yuvarlak bile gibi bir şey sıkıştırdığımız zaman, parmaklarımızın arasında iki yuvarlağın bulunduğunu zannederiz. Bunun gibi yıldızların ve ayın ufukta çok iri görünmeleri, suya daldırılmış bir sopanın kırık görünmesi, dolu bir alanın, boş alandan daha büyük hissini vermesi, beyaz bir alan üzerinde siyah noktanın, siyah alan üzerinde aynı büyüklükte beyaz noktadan daha küçük zannolunması, otobüsle veya trenle giderken etrafımızdaki eşyanın yürüdüğünün zannedilmesi, oyulmuş bir resmin kabartma hissini vermesi. Hep fizikî yanılmaların birer ifadesidir.

V — BİLİNÇ BOZUKLUKLARI :

Algı, bellek, çağrışım,imgelem, dikkat gibi melekelerimiz, tam bir ahenk içinde çalışırlarsa, bilincimizin çalışması da ahenkli ve normal olur. Bu melekelerimiz tam çalışmadıkları takdirde, tam bilinç bozuklukları, bir kısmı çalışıp, diğerleri çalışmadığı takdirde de yarı bilinç bozuklukları **(şuurun yarı bulanıklığı)** görülmeye başlar.

Bilinç bozukluklarında dikkat, algı ve oryantasyon kusurlarının yeri :

Bilincin bozulmasında özellikle, dikkat, algı gibi melekelerin büyük rolu vardır. Dikkat bozulunca, ruhumuzun çalışma düzeni bozulur. Dikkatinde, normal çalışabilmesi, irade faaliyeti ile devredeki değişen olayların tesirine bağlıdır. Dikkatin dağınıklığı, azalıp çoğalması, aşırı bir hal aldığı zaman; anlama, farkında olma, düşünme kabiliyetleri de bozulmaktadır. Şu halde dikkat kusurları; bilinç bulanıklığında görülen fikir bozukluklarını meydana getiren faktörlerden biridir.

Algı kusurları yani yanlış anlama veya hiç anlamama halleri de bilinç bozukluklarının ortaya çıkmasına sebep olabilir.

Bilinç bozukluklarında oryantasyon kusurlarının da bir hayli rolu

vardır. Oryantasyon, kişinin belirli bir anda içinde bulunduğu yere ve zamana bilinçli olmasıdır. Şu halde, bir kimsenin kendi şahsını, bulunduğu yer ve zamanı bilmesi şarttır. Bunun içinde şahsın dikkatinin, anlayışının, imgelem ve belleğinin sağlam olması lâzımdır. Bunların bozulması, kişinin oryantasyonunu bozar. Oryantasyon bozuklukları yer ve zamanla ilgili olduğu gibi, hastanın şahsiyle de ilgili olabilir. Birçok ruh hastalıklarında hastalar, oryantasyonlarını ya tamamen, yada kısmen kaybetmişlerdir. Bu bozuklukları anlamak için ona, günün tarihini veya nerede bulunduğunu sormak kâfidir. Bu duruma göre, bellek, dikkat, oryantasyon gibi melekelerin bozulması, bilinç bozukluklarının ortaya çıkmasına sebep oluyor edmektir.

Fizyolojik kaynaklı Bilinç bozuklukları :

Bunları şöylece sıralıyabiliriz :

1 — Fazla yorgunluk ve uykuya giriş hali : Bu hal uykuya dalmadan birkaç dakika evvel olur. Uyaranlara karşı tepkileri çok ağırlaşır. Kafası çalışmaz. Fikirleri bulanıklık içinde ve karışıktır. Anlayış ve kavrayışta da güçlük çeker.

2 — Rüya hali: Rüyada bilincin kontrölü kalkar. Bu bakımdan, bir takım olmıyacak maceralar görülür, beklenmeyen olaylarla karşılaşılır.

3 — Uyku sersemliği : Uykudan kalkar kalkmaz yani fecir halinde görülen bir sersemliktir. Bu halde bazı kimseler, uzun süre kendilerine gelemezler. Dikkat ve kavrayışları normal değildir. Hatta nerede olduğunu bir zaman kavrıyamazlar. Bazan bu sersemlik sırasında illüzyon halleri de görülebilirki, bu takdirde, sersemlik, fizyolojik bir olay olmaktan çıkar. patolojik bir hal alır. Buna **«rüya sarhoşluğu»** adını da verirler.

Bilinç bozukluklarının patolojik yönden seyri :

Bilinç bozuklukları üç kısma ayrılır.

1 — Bilinç bulutlanması : Bilinç ile tam bilinçsizlik arasındaki hale benzer. Bu durumda, kavrama güçleşir, dikkat azalır. Kavranan şeyler açık değildir. Fikirler birbirine karışmış ve akışı normal seyrini kaybetmiştir. Bilinç bulutnanması, genel olarak kafa traumalarından, zehirlenmelerden sonra görülür.

2 — Rüyalı bilinç bulanıklığı: Bu safhada, algı bozulmuştur. Hasta da illüzyon, hallüsinasyonlar, hezeyanlı fikirler, saldırışlar, üzüntülü haller görülür.

3 — patolojik bilinç daralması: Bilinç daralması sonucunda hasta, genel olarak hiçbir tesiri kavrıyamaz.,

VI — FİKİR VE AKIL YÜRÜTMEDE GÖRÜLEN BOZUKLUKLAR (Hezeyan Délire-Delüsion) :

Gerçege uymıyan; akıl ve fikir yolu ile de düzeltilemiyen yargı hatalarına, veya gerçege uygun olmıyan fikirlerin ferdin doğru zannetmesi haline **«hezeyan-Delüsion»** derler. Hasta gerçeğe uymıyan fikirlere inanır. Bu fikirler, tecrübe ve akıl yolu ile düzeltilemez. Hiçbir zaman, şahsın, bilgi, eğitim ve içinde yaşadığı çevresine de uymaz. Esasen, akıl ve fikirle elde edilmiş bir yargı da değildir. Hezeyan, doğarken ve gelişirken hastada bir gerginlik ve rahatsızlık görülür. Sinirleri bozulur, huzuru kaçar. Hezeyan tamamen ortaya çıktığı zaman, hastada gerginlik görülmez, rahatlar, ruhu sakinleşir ve inanışları kökleşir.

Hezeyan, daha çok normal halinde itirazcı ve herkesten şüphe eden kişilerde gelişir. Bu yargı hataları derece derecedir. Yanlış hüküm verdiren bilinç altındaki duygu veya heyecanlar ne kadar güçlü olurlarsa, o derece mantıksızlık artar.

Delüsion'ların dereceleri :

a) Normal olanlar : Hayatta hergün görülür. Şahsın önem verdiği aşırı düşünceler, herkesle birlikte inanılan şeyler, ailenin veya toplumun fertlere telkin ettiği fikir ve inanışlarımız, normal olan hezeyanlarımızdır.

b) Patolojik olanlar : Hastaya, düşüncesinin sakat olduğunu inandırmak mümkün değildir. Kendisi inanmıştır. Yanlış olduğunu kativen kabul etmez. Esasen kendisine tesir de edilemez.

Hezeyanların (delüzyonların) Çeşitleri :

1 — Büyüklük hezeyanları (Megalomani-Delire de grandeur) : Böyle hastalar, kendilerini çok güçlü, çok sağlam ve zengin zannederler. Bir kısmı az çok gerçeğe yakındır. Meselâ, orta halli bir hasta kendini zengin veya güçlü görür. Manyaklarda olduğu gibi. Bir kısmıda kendilerini gercek durumlarından fevkâlâde büyük görürler. Paranoyak ve paranoidlerde olduğu gibi, kendilerini mehdi, bilgin, Napolyon, peygamber zannederler. Bazısında da, akla hayale sığmayan, ölçüsüz büyüklük görülür Tanrı olduğunu, milyonlara sahip bulunduğunu, emrinde sayısız kimselerin çalıştığını iddia eder. Bu duruma, paralizi jenerallerde rastlanır.

2 — Küçüklük delüzyonları (Mikromani) : Bedenen normal ve iri yarı bir kişi olduğu halde, hasta kendini küçük görür. Kendi kendini

daima suçlar ve kusurlu bulur. Aciz, miskin, bir hiç olduğunu ve işe yaramaz bir hali bulunduğunu, iflâs ettiğini, mahvolduğunu çekinmeden söyler.

3 — Pérsecution hezeyanı (**Zulum çekme delüzyonları**): Hasta, gizli bir güce sahip bulunduğu için, herkesin kendisine düşman kesildiğini ve bu yüzden takip edildiğini, çevresindeklerin kendisine fenalık etriklerini, kendisini mahvetmek istediklerini, kendisine zulüm yapıldığını iddia eder. Bunlar, öldürülme korkusu ve heyecanı içindedirler Bu bakımdan huzur ve rahatları yoktur. Bu hal, paranoyaklar ile parafreniklerde görülür.

4 — Melânkolik delüzyonlar (**kuruntu hezeyanları**) : Hasta kendini kabahatli sayar... Kötü adam olduğunu, ailesinin mahvolmasına sebep olduğunu söyler. Bu hezeyanların yanında kendini küçük görme hezeyanları da yer almıştır. Bu çeşit hezeyanlar, en çok melânkolikler-de, özellikle yaş dönümü kuruntusunda görülür.

5 — Hipokondriyak delüsionlar (**Meraklı düşünceler**) : Hasta, beden ve ruhunda bilinmez bir hastalığın bulunduğunu ileri sürer. Midesinde, bağırsağında, damarlarında bozukluk ve tıkanıklık olduğunu, karnında ve kafasında gizli bir ur bulunduğunu, karnında bir yılan kümesinin yerleştiğini, buna rağmen doktorların bu durumu meydana çıkaramadıklarını, esasen bunların da hiçbir şeyden anlamadıklarını iddia ederler. Bazıları da kalbinin durduğunu, ciğerlerinin çürüdüğünü söylerler. Bu gibi heyezanlar daha çok melânkoliklerde görülür.

6 — Negation hezeyan (**İnkâr hezeyanı**) : Kuruntu hezeyanlarının daha ileri gitmiş çeşitlerindendir. Çoktan beri yaşamadığını, konuşan ve yürüyenin kendisi olmadığını, hiçbir iç organının bulunmadığını, çoktan öldüğünü, kendisinin bir hiç olduğunu iddia ederler. Bu hali, yaş dönümü melânkolisinde görürüz.

7 — Kıskançlık hezeyanı : Özellikle karı koca arasında görülen hezeyanlardır. Koca, olmadık şeyler ileri sürerek karısını kıskanır. Karısı gece yüz numaraya kalksa, aşığı ile buluşmaya gittiği zehabına kapılır. En ufak bir şeyden mana çıkarır. Karısının seviştiğini iddia eder. Kıskançlık hezeyanları ençok alkol paranoiasında görülür.

8 — Meshep ve din Hezeyanları : Hasta, kendisinin en son peygamber, mehdi ve evliya olduğunu iddia eder. Geceleri Tanrı'nın huzuruna çıktığını ve konuştuğunu, istediği şeyi yapabilecek bir güce sahip bulunduğunu zanneder. Bu suretle meshep hezeyanları gösterir. Hasta, çevresindeki bazı saf insanları da kandırır. Bu hal, daha çok paranoya ve parafreniada görülür. Bu gibi meshep hezeyanları, bazan günah-

kârlık hezeyanları şeklindedir. Dine karşı saygısızlık ettiği için, ömrünün sonuna kadar ızdırap çekeceğine inanırır.

9 — Şehvet hezeyanları : Bu tip hezeyan gösteren hastalar, mütemadiyen seksüel durum ve hikâyelerden bahsederler. Her kesin önünde onanizm yaparlar. Çiftleşmek için hastabakıcı, hemşire hatta doktorlar üzerine saldırırlar. Bu hal, mani ve paralizi jeneralde görülür. Pek azda şizofrenya'nın hebefreni safhasında rastlanır.

Hezeyanların Sebepleri :

a) Psikanalize göre, hezeyan, arzuların şekil ve kıyafet değiştirmesidir. Hezeyanların kaynağı, bilinç altıdır.

b) Yahut, hezeyan, beden bozukluğunun sembolüdür.

c) Hezeyanlar, sosyal ve ekonomik sıkıntıların tesiriyle meydana gelir. Aile geçimsizlikleri ortama uyamamak, hayatta karşılaşılan güçlükler, geçinme sıkıntıları gibi...

VII — İRADE BOZUKLUKLARI (Zorlu düşünceler «obsession», Phobie «fobya» ler.)

İnsanın kafasında devamlı olarak yerleşmiş bulunan bir takım manasız ve mantıksız zorlu düşünceler vardır. Hasta bu zorlu düşüncelerin manasızlığını bildiği halde, bütün çabalarına rağmen bunu kafasından bir türlü silip atamaz veya ondan kurtulamaz. Bu itibarla zorlu düşünceler, bir düşünme hatası değil, bir çeşit irade bozukluğudur. Zorlu düşüncelerin kafadan atılamamasının sebebi, iradenin gevşekliği ile ruhtaki dayanma gücünün azalmasıdır. Böyle kişiler, hem telkine müsaittir ve hemde onlarda fantazik düşünüşler artmıştır.

Bu zorlu düşünceler, iradenin zayıflığı dolayısiyle stereotipik hareketlerde olduğu gibi, mütemadiyen tekrar edilirler. Zamanla artar, kökleşir kalır, hastayı, iki şahsiyetli tip haline getirir. Biri zorlu düşüncenin esiri olan şahsiyet, diğeri de, zorlu düşüncenin manasızlığını gören, makul şahsiyettir. Zorlu düşünceler bazan sıkıntılı ve karışık bir mahiyet arzeder. Bu zaman zorlu düşünceler «obsession» adını alır. Bazanda bu zorlu düşünceler, korku halini alırki o zaman bu zorlu düşüncelere **«phobie-fobya»** deriz .

Obsession : Zorlu düşüncelerin sıkıntılı ve karışık bir mahiyet göstermesidir. Obsesyonlu kişiler, başlangıçta bir kaç zorlu fikirle başbaşa iken, sonradan bunu bire indirirler, ve böylece durumlarını devam ettirirler. Bazan fobilerde, obsesyonlar haline gelirler. Obsesyonlarda zaman zaman hallüsinasyonlar da görülür. Yapılan incelemeler, obsesyonların az miktarda veraset yolu ile intikal ettiğini göstermiştir. Obsesyonlar aynı kararda devam etmezler, bazan arttıkları, bazan da azaldıkları görülür.

Fobiler : Zorlu fikirlerin korku haline geçmesiyle görülür. Fopyalar, ya birçok eşya veya durumdan korkarlar, yada bir şeyden korkarlar. Hasta, korkusunun temelsiz ve manasız olduğunu bildiği halde korkusunu devam ettirir. Fakat bundan bir türlü kendisini kurtaramaz. Fobiler daha çok yetişkinlerde görülür.

Fobilerin sebebi, genel olarak çocukluk yıllarının korkulu tecrübelerine dayanır. Bunların giderilmesi, ancak bilinç altı korkularının bilinç alanına getirilmesiyle mümkündür. Bu da bir klinik mevzuu ve uzman işidir.

Belli başlı fobiler şunlardır : Yüksekten korkma, meydandan korkma, ağrıdan korkma, şimşekten korkma, gök gürlemesinden korkma, kapalı yerden korkma, kalp illetinden korkma, mikroplardan korkma, kadından korkma, ihtiyarlamaktan korkma ,sudan korkma, kandan korkma, yalnızlıktan korkma, delilikten korkma, hastalıktan korkma, geceden korkma, yangından korkma, ölümden korkma, hayvandan korkma, kirden korkma, denizden korkma, kıldan korkma, mekândan korkma... gibi.... **(60' a yakın fobi tesbit edilmiştir.)**

Zorlu düşüncelere sahip olanlar genel olarak deli değillerdir. Bir çokları, günlük mesailerine devam ederler ,aile yuvası kurmuşlardır. Bazılarına zorlu fikirlerin çok kuvvetli olması yüzünden delilik gurubuna girerler. Bazı obsesyonlar delilik gurubu'na girdigi halde **«sabit fikir»** deliliğine girmezler. Sabit fikir **«idéafixe»** deliliğinde hasta, bri fikre saplanmıştır. Ona inanır. Obsesyonda ise hasta, zorlu fikrin esiridir. Fakat onun manasızlığını bilir. Onunla daima mücadele eder.

Normal görünümlü anormallerde görülen mani hallerinden bazıları da zorlu fikirler gurubuna girerler. Meselâ, asitma-manie duraksama «istırar» gibi.

Obsesyonlar, epilepsi, nevrasteniklerde, psikasteniklerde görülür. Obsesyonlar, hezeyanlara benzemezler. Hezeyanda, körü körüne inanmak vardır. Opsesyomda ise, inanmak değil, inanmamak, inanmadığı halde korkmak vardır.

Freud'; obsesyonların, bilinç altına itilen doyurulmamış seksüel arzuların, sonradan sembolik olarak meydana çıkmasından ibaret olduğunu ifade eder Bazı bilginlerde bu zorlu düşüncenin, hiçbir seksüel itme olmadan meydana geldiğini ortaya koymuşlardır. Bazıları da, şokların tesiriyle irade değişimini, sempatik sistemin bozukluğunu ele almak suretiyle opsesyonları izaha çalışmışlardır.

VIII — UYKUDA GÖRÜLEN BOZUKLUKLAR :

Ruh hastalıklarının en önemli bozukluklarından birisi de uykuda

görülen bozukluklardır. Bu hallerde uyku ya artar veya eksilir. Yahutta hastanın uykusu tamamen kaybolur.

Uykuda görülen bozuklukların başlıca sebepleri şunlar olabilir :

a-Derin düşünce, hulyalara dalmak, b- Korku ve kaygılar, c- Yorgunluk, d- Çeşitli hastalıklar, e- İştahsızlık, cinsel kabiliyette bozukluk, nefes darlığı, ağrılar, f- Mide gazları, peklik, g- Gebelik halleri h- Kötü ve kâbuslu rüyalar.

Genel olarak sinir hastalarının çoğunda uyku azalır, hatta bazıları senelerce uyuyamazlar.

Uyku bozukluğu iki yönden önem taşır.

a- Uyku alışkanlığının bozulması, kişinin iç hayatının normal olmayışından ileri gelir. Bu ruhsal huzursuzluk, kişiyi ya üzüntüden uzaklaştıracak olan uykuya sevkeder, yada kişinin uyumasını zorlaştırır.

b- Uyku alışkanlığı bozulan kişi, bu hususta kaygılanır, endişeye düşer. Uyku anormalliklerinin sebebiyle kafasını yorar.

Şu muhakkakki, uykusuzluk, ruhta karışıklık meydana getirdiği için, kişinin ruh sağlığını bozar. Onun intibakının gevşemesine sebep olur.

Normal kişilerde, uykusuzluğun meydana getirdiği karışıklıkların giderilmesi mümkündür. Fakat, nevroz ve psikozlarda görülen uyku bozuklukların, giderilmesinin imkânı yoktur. Bu bozukluklar, devamlı olduğu ve kişiye dinlenme imkânı vermediği için, hem sebep ve hemde bozukluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Genel olarak uykusuzluğu gidermenin çareleri şunlar olabilir :

a) Uygun olmıyan bütün fizik ve çevreden gelme uyaranları ortadan kaldırmak,

b) Uykunun yanı sıra bulunan alışılmış eski şartları, mümkün olduğu kadar çok sayıda olmak üzere, temin etmek.

c) Monoton ritimli, fakat tahrik etmiyen uyarıcı üzerinde, yahut heyacanlı olmayan bir tek mevzu üzerinde kendini teksif etmek .

d) İpnotik telkin

e) İlâçlar,

f) Kendini gevşetme, endişesiz olma, iyi şahsiyet intibakı, temiz hava, ılık su banyosu, beden ekzersizleri.

Rüyalar :

Uykuda görülen, duyulan ve hissedilen olaylara rüya denir. Uyanıkken insan rüya görmez, fakat insanın bir anda olsa dalgın bulunduğu bir zaman olabilir. Bazı hallerde bu zaman esnasında rüya görülse bile, bu gibi ender halleri bir tarafa bırakacak olursak, rüya uykuda görülebilen bir olaydır.

Rüya'ların sebeplerini Dr. R. M. Drake şöyle sıralamaktadır:

1 — Beyin kabuğunun iradeli kontrolü zayıf olduğu için, çoğu zaman yanlış tefsir edilen duyu tenbihî.

2 — Çözülmemiş problemlerle, günün canlı olaylarına takılma **(persevration)**. Rüyaların esasını özellikle günün heyecanları tâyin eder.

3 — İtilmiş bir istek veya korkunun dolambaçlı bir şekilde ifadesi:

4 — Geçmişteki bazı canlı olayların yenilenmesi.

Normal rüyalar, günlük hayatın tesiriyle meydana gelen semboller, panoramalar, saçma sapan hayallerden ibaret olduğu halde bazı rüyalar, bilâkis bilinçli bir gayeye yönetilmiş bir şekilde düzenlenmiş zihnî realitelerdir. Bu iki çeşit rüyayı birbirinden ayırmak için, ikincisine çeşitli örnekler verelim.

Dr. Ali S. Akay'ın aşağıdaki rüyası oldukça orijinal bir durum arzetmektedir.

«Bir gün evimizde pek kıymetli bir şey kaybolmuştu. Birisi akrabam diğer ikisi onun arkadaşı olan 3 şahıs o gün tesadüfen bize gelmişlerdi. Bunlardan şüphe etmek mümkün değildi. Fakat ev baştan aşağı, arandı, tarandı, hiçbir şey bulunamadı. Aradan günler geçmişti. Bu kayıp hepimizi çok üzmüştü. Evdekilerin de içinde en çok üzülen bendim. Çünkü şüpheler akrabamın, belki de masum olan akrabamın üzerinde toplanıyordu. Çünkü son defa kayıp şeyin yanında o görülmüştü. Kendisi sık sık bize geldiği halde kayıptan sonra bir daha görünmedi. Muayyen ve kendisini geçindirebilecek bir geliri olmadığı halde son günlerde lüzumsuz masraflar yaparak herkesin şüphesini ısrarla ve biraz da halklı olarak üzerine çekiyordu. Nihayet bu işe bir son vermeyi şiddetle arzu ettim. Uykuda hadiseyi bütün teferruatı ile takip edebilmem için kendi kendime derin telkinler yaptım ve uyudum. Geceleyin kaybolan şeyi radyo pikabının sağ aralığında asılı bir halde, fakat gayet net ve canlı olarak görüyordum. Sabahleyin uyandığım zaman, hala o canlı hayal, gözümün önünde imiş gibi duruyordu. Halbuki hemen her gece görmeye alışık oldugum rüyalar, bende hiç de böyle bir tesir yapmazdı. Ve ekseriya uyandığım zamanlar, onları ya hiç hatırlayamaz, yahut da güçlükle ve muhtasaran hatırlardım. Bu gece gördüğümün tesiri, hâlâ gitmemiş gibi idi. Evdekilere kemali itminanla kayıbı buldu-

ğumu söyledim. Pikabı yere indirdim. Ters çevirdim. Hakikaten de kayıp orada idi. Hem de rüyada gördüğüm gibi... İşin tuhafı ev aranırken pikâp bir kaç kere aranmış, hatta altı da yoklanmıştı.»

Bir gün rüyamda semada, Kıbrıs istikametinde seyreden bir hayli büyük bir Türk bayrağı gördüm. İki gün sonra Kıbrıs mitingi başladı... Yine rüyamda 1960 yılında gökte, boşlukta, seyreden ve içinde binlerce yolcusu bulunan bir yolcu treninin lokomotifi, yolcu vagonlarını terk etti ve yanarak, büyük bir gürültü içinde denize düştü. Fakat, lokomotifi omlıyan vagonlar, yine yoluna devam etti... Ertesi gün radyodan **«Silâhlı Kuvvetler»** in idareyi eline aldığını öğrendik.

Şu rüya da oldukça enteresandır : «Kardeşim... de vazife görüyordu. Bir yaz günü birlikte... ye gittik. Bir müddet orada kaldık. Kardeşim benim aksime olarak çok şen, şakacı ve güler yüzlü bir genç idi. Fakat bulunduğumuz yerden ayrılacağımız sırada büyük bir iç sıkıntısına kapıldı. Ogece rüyasında kendisinin bir tren kazasında öleceğini görmüştü. Kaza neticesinde vücudunun tam ortasından ikiye ayrıldığını görmüştü. Kendisiyle birlikte hiç tanımadığı birisinin de başıezilmek suretiyle ölecekti. Fakat trende başka hiç kimseye bir şey olmuyordu. Rüya burada bitiyor. Kardeşim sabahleyin heyecanla uyandı. Bana rüyasını anlattı. Hadiseyi sofrada bulunanlardan birisi şöyle tâbir eyledi. Yakında kendisi evlenecek bir de çocuğu olacak. Üçü birlikte mes'ut bir hayat sürecekler... Fakat, kardeşim, sebepsiz bir üzüntü ve korku içinde hâlâ o rüyanın tesirinden kurtulmamıştı. O gece verdiğimiz karar mucubince o gün trenle... ye dönecekti. Fakat o, trenle gitmemek için o kadar ısrar etti ki kendisini ikna için yaptığım bütün telkinlere rağmen... teklifi reddetti. Esasen gideceği yer çok uzak olmadığından otomobiller daha ucuz götürüyordu. Taksi ile gitmeye karar verdi. Ve bir kaç saat sonra da hareket etti. Henüz akşam olmamıştı ki yıldırım telgrafı ile derhal..... ye davet edildim. Ve müthiş faciayı gözlerimle yerinde gördüm. Kardeşimin bindiği otomobil demiryolu kavuşağında trenin altında kalmış ve kardeşim rüyasında gördüğü gibi tam ortasından ikiye bölünmüştü. Şöför de kafası ezilmek suretiyle vefat etmişti. Tren kazayı müteakip ancak 150 metre ileride durmuş. Taksidekilerden başka kimsenin burnu kanamamıştı.»

Derley, »Rüyaların sırları» adlı eserinde bu tip rüyalara oldukça yer vermiştir. Bunlardan bazıları şunlardır :

a) «Simoid bir yolun kenarında fakir bir adamın cesetine rastgelir. Onu gömer. Ve böylece vazifesini yapmış olur. Ertesi günü «Delos» a gitmek üzere gemiye binmesi icap ediyordu. Fakat gömdüğü adam rüyasında görünerek o gemiye kat'iyen binmemesini, çünkü geminin

batacağını haber verir. Bu rüya Simoid'e tesir ederek niyetini değiştirir. Filhakika birkaç gün sonra geminin yük ve tayfalarıyle birlikte battığı haber alınmış.»

b) «Birlikte Megar'a gelen iki Arkadya'lının biri hana inmek, diğeri geceyi dostlarından birinin evinde geçirmek üzere birbirinden ayrılıyorlar. Dostunun evine giden adam rüyasında arkadaşının, kendisini öldürmek isteyen han sahibine karşı imdadına yetişmesi için onu bağırarak çağırdığını görüyor. Bu rüyadan sıçrayarak uyanır. Yatağından iner, hana doğru koşar. Lâkin sokağın yarısına gelince bir rüyaya inanmak ahmaklık olduğu aklına geldiğinden dönüp tekrar yatar. Uykuya dalardalmaz, arkadaşı hançerle vurulmuş ve kan içinde olarak kendisine görünüyor. Ve üzüntülü bir tavırla; Dostum, madem ki hayatımı kurtaramadın, bari katilin cezasız kalmaması için çalış. Gün doğarken şehrin doğu tarafındaki kapısında dur. Bir gübre arabasının geldiğini göreceksin. Benim vücudumu onun içerisinde bulacaksın. Katil beni oraya sakladı der. Genç Arkandya'lı bu rüyadan evvelkinden ziyade müteessir olarak gösterilen kapıya koşar oraya yetiştikten biraz sonra bir gübre arabasının geldiğini görür. Ve bunu tefkif ettirir. Arkadaşının cesedini bunun içinde bulurlar. Katil de tutulup idam edilir.»

c) «Büyük İskenderin annesi (Olympia) doğurmadan önce baştan ayağa kadar silâhlı bir çocuk doğurduğunu görmüştü. Aşil'den daha cesur olan bu çocuk yavuz bir atı zaptederek itaati altına almış, Asya ve Avrupa'da birçok yerler fethetmiş, cihangir olmuş ve genç yaşta ölmüştü. Rüya burada bitiyor. İskender'in hayatı bu rüyanın tamamen aynı olarak geçmiştir. Tarih kitaplarının şahitliği de bunu ispat eder.»

d) Siragosa şehrini kuşatan Anibâl rüyada bu şehirdeki sarayların birisinde akşam yemeğini yediğini görmüş, ertesi gün o şehri hücumla zaptetmişti.

Bazan rüyada görülen herhangi bir hadise, büyük bir hastalığa işaret olabilir. Meselâ, bundan bir müddet evvel Fransa'da bir erkek, rüyasında bir yılanın kendisini soktuğunu görmüştür. Acı o kadar şiddetli olmuştur ki, bahis konusu şahıs ızdıraptan uyanır. Fakat bu rüyaya ehemmiyet vermez. Ancak aradan iki sene geçtikten sonra rüyasında yılanın soktuğu noktada bir tümör bulunduğu anlaşılır. Böylece rüyada görülmüş olan sahnenin aslında henüz gizli olan ve kendini belli etmemiş olan bir kansere işaret olduğu anlaşılır.

Bundan bir müddet evvel yine Faransa'da enteresan bir olan cereyan etmiştir. Bir öğretmen rüyasında hamile olduğunu görmüş ve gayri meşru bir münasebetten doğan bu hal yüzünden, halk tarafından takbih edildiğini, kilisenin önünde diz çöktürüldüğünü, bütün halkın

kendisine hakaret ettiğini ve taş attığını görmüştür. Rüyasında şeytan hüviyetine bürünmüş olan bir müfettiş, öğretmenin başındaki beyaz tacı fırlatıp atmış ve elindeki kargıyı genç kadının sağ tarafına saplamıştır. Müthiş bir acı ile uyanan öğretmen, sonradan bir doktora gitmiş, neticede genç kadının bir hormon tedavisine ihtiyacı olduğu anlaşılmıştır. Metabolizması bozulduğu için, aylık rahatsızlığı geçikmiş, bu yüzden daima endişeli olan genç kadın, rüyasında Faust'un kilise sahnesini değiştirerek yaşamıştır. İşin en garip tarafı, genç kadının sağ tarafında duyduğu ağrının bir karaciğer hastalığına delâlet ettiği, ve safra kesesinin de küçük taşlarla dolu olduğu meydana çıkmıştır. Rüyada kargının saplandığı noktanın böylece ciddi bir rahatsızlığa temel hazırlamış olduğu meydana çıkmıştır.

Daha garip bir vak'a da bir doktorun başına gelmiştir. Bu doktor rüyasında kendisini eski devirlerde yaşıyan bir köylü kıyafetinde görmüş ve rüyasında bir Romalı askerle mücadele etmiştir. Mücadele neticesinde Romalı asker, mızrağını doktorun sol böbreğinin bulunduğu noktaya saplamıştır. Gayet sağlıklı olan doktor, bu rüyayı tefsir etmeye lüzum görmemiş, fakat aradan yedi sene geçtikten sonra sol böbreğinde kanser görülmüş ve doktor ameliyata rağmen kurtulamamıştır. Rüyada görmüş olduğu sahnenin bir alârm işareti olduğu tahmin edilmiştir.

Bu tip rüyalar sayılamıyacak kadar çoktur. Burada, ya geçmiş veya gelecek olayların ortada hiçbir delili yokken, yani bunlara ait izlenimler bilinç alanına girmemişken, bize tesir edebilmeleri, üzerinde durmak gerekri. Bu olayı, bazı Spirit'ler uzun zaman şu şekilde açıklamaya çalıştılar :

«Ruh normal veya sun'i uyku esnasında, bedenden dışarı çıkar ve kâinatın her tarafını dolaşırlar. Bu gezinti sırasında gördüğü, yaşadığı olayları beyin yolu ile bedene aksettirirler. Bu suretle pek önemli ve gerçekleşmesi için uygun temel bulan rüyalar meydana gelir.» Bu açıklama uzun müddet tutunmuş, fakat sonradan ilmî bir özelliği olmadığı için önemini kaybetmiştir. Bu arada şöyle bir izah şekli de ortaya çıkmıştır : **«Uyku esnasında dikkat ve iradenin beyindeki vibrasyonlar (bilinç önceden girmiş olan izlenimler) üzerinde ayarlayıcı tesiri gevşiyor. Bu şekilde serbestçe ve müstakilen titremelerine devam eden beyin hücrelerinde, titremeler gerek iç ve gerek dış faktölerin, uyaranların etkilerine kayıtsızca maruz kalıyorlar. Böylece, serbest bir halde dışardan gelecek vibrasyonlara (Rezonnans yolu ile) cevap verebilecek bir duruma girmiş oluyorlar. Şiddetle uzaya akseden vibrasyonlar, şâyet kendisiyle sempatize olabilecek böyle bir zemin bulursa onu ihti-**

zaza getirir» Geleceğe ait olaylarda bu açıklama içinde cevaplarını bulurlar.

Freud'e göre Rüya ve açıklanması :

Freud'e göre rüyalar, bilinç altına atılmış isteklerin bir görünümüdür. Freud bu olayı şu şekilde açıklamaktadır : «Uyku halinde egonun bilinç altı istek, duygu ve düşünceler üstündeki baskısı gevşemektedir. Bu yüzden bu malzeme kendilerini rüyalar halinde ifade ederek bilinçe çıkmaktadır.» Ona göre genel olarak fertler rüyalarında susuzluk, açlık, bağımsızlık gibi istek ve ihtiyaçları, doğrudan doğruya doyurabilirler. Fakat cinsel mahiyetli istekleri doğrudan doğruya doyurmak mümkün değildir. Bu istekler, ego'yu uykudan uyandırmak ihtimali karşısında, kendilerini sembolik olarak ortaya koyarlar. Bu duruma göre, rüyaların bir gizli iç muhtevası vardır, bir de dış şekli. Rüyanın gerçek manasını meydanı çıkarmak için, sembollerin manâlandırılması şarttır. Bir bakıma göre, sembolizm, rüyaların tefrisini kolaylaştırır. Bununla beraber, sembolizasyon, çağrışım metodunun yerini tutamaz, sadece onu aydınlatır. Her ne kâdar semboller, herkese göre değişen bir karakter taşımazsa da, bunların gerçeğe uygun olarak yorumlanabilmesi için, rüya gören ve geçmişi hakkında yeteri kadar bilgiye sahip olunması gerekir.

Freud'e göre, semboller şu manaları ifade etmektedir :

a) Ev, genel olarak insanın bedenini, düz duvarlar insanları, çıkıntılar ve balkonlu evler de kadını temsil eder.

b) Babanın semboli : Cumhurbaşkanı, kral, şef, müdür, patron, öğretmen gibi kişilerle ağaç benzeri uzun şeyler.

c) Annenin semboli : Kraliçe, sultan, bayan öğretmen, hemşire, ihtiyar kadın, başka birisinin annesi, Meryem gibi insan sembolleri ile dünya, şehir, doğum yeri, kilise, camî, okul, üniversite gibi şeylerdir.

d) Küçük çocukların semboli : Kuşlar, küçük hayvanlar, solucanlardır.

e) Doğumun semboli : Daima suya girmek, sudan çıkmak gibi olaylar.

f) Ölümün semboli : Ayrılış, trenle seyahat, yıkık köprü'dür.

g) Çıplaklığın semboli : Elbise ve üniforma gibi şeylerdir.

h) Erkeğin cinsel organı semboli : Sopa, ağaç, mum, sırık, kalem, baston, şemsiye, şapka, saz ok, ip, anahtar, kravat, tüfek, kılıç, tapanca gibi şeyler.

İ)Kadının cinsel organı semboli :Mağara, vazo, şişe, her çeşit kutu,

fırın, çekmece gözü, oda, cep, gemi, çanta, soba gibi içi boş eşya, göz, kulak gibi içinden geçilebilen organlar, gül, menekşe gibi çiçekler, inciler, kabuklu deniz hayvanları gibi şeylerdir.

j) Kadının göğsünü temsil eden semboller: Elma, şeftali, turunç, portakal, çeşili meyveler, tepe, dağ, çeşme, balkon gibi şeyler.

k) Cinsel münasebet semboli: Köprü, kovalamak, döğülmek, çiğnenmek, dans etmek, telefon etmek, otomobil kullanmak, ata binmek, silâh atmak, piyano gibi enstürümanlar kullanmak gibi şeyler.

l) İstimnanın semboli: Ani kayma ve inme, bir dal ve çiçek koparma, su dökme, traş olma gibi haller.

m) Şehvet sembolleri: Ölmek, bir tepenin ucuna çıkmak, bir sona varmak, gibi.....

n) Gebelik sembolleri: Bir intana yakalanmak veya zehirlenmek.

c) Yükselme ve başarı semboli: Merdivenden çıkma, yüksek bir yere tırmanma, dağa çıkma, uçma gibi hareketler de ereksiyonu ifade eder. Bunlardan başka,

o) Tansiyonda ki, bir değişiklik rüyada büyük bir tehlikenin atlatılması şeklinde görülebilir. Damar sertliği veya kifayetsizliği de birden bire yüksek yerden aşağı düşme şeklinde kendini ifade edebilir. Şişmanca olan bir insan, sol tarafa yatarsa, karaciğer ve başka organların üzerinde baskı yapar... teneffüs yavaşlar, o zaman bu şahıs, hapishaneye kapatılmış olduğunu ve duvarların mütemadiyen kendine yaklaştığını görür. Vücudu duvarların arasında adeta sıkışmıştır. Kalp ve akciğer hastalıklarına yakalanmış olan bir insanın aynı tipte bir rüya-görmesi mümkündür.

Freud'un rüyalarla ilgili olan cinsel sembolleri bir hayli tenkide uğramıştır. Fakat, Freud'de onlara cinsel sembolleri taşıyan, halk türküleri ve edebiyatını, ata sözlerini, masal ve hikâyeleri göstermiştir. Gerçekte Freud'un sembollerinin aynını masallarda, şakalarda, halk türkülerinde, şarkılarda, folklörlerde görmekteyiz. Hatta, bugün, çoğumuz rüyaları, zıtlarıyle, benzerleriyle tabire kalkışırız ki, bu hallerde Freud'un lehinde olan delillerdir.

Rüyalarımız, çok kere, günlük davranışlarımız üzerinde olumlu veya olumsuz tesirler yapar. Meselâ, hoş rüyalar, insanın gününün neş'eli geçmesine sebep olabilir. Kötü rüya ve kâbuslar ise, insanın hem uykusunu ve hemde keyfini kaçırır Bu türlü rüyalar, çok kere insanın iç hayatının karışık olduğunu gösterir. Bunların ortaya çıkmasına sebep olan, evvelce beğenilmediği için bilinç altı derinliklerine atılan, düşünceler de nevroz, psikoz veya hezeyanların temelini teşkil ederler.

Rüyaların karakteri:

Dr. R. M. Drake'e göre rüyaların karekteristikleri şöyledir:

1 — Uykunun derin olmıyan son iki veya 3 saatinde en fazla rüya görülür.

2 — Daha çok hoş olmayan rüyalar görülür.

3 — Görme ve işitmeye imajlar daha fazladır. İmaj tipi uyanıklık devresinde her zaman kullanılanların aynıdır.

4 — Rüyanın esası, rüya gören kimsenin geçmişte yaşadığı olaylara bağlıdır.

5 — Uyandıktan sonra anlatırken, rüyanın bir hayli yoğurulması gerekir.

6 — Rüyadaki çağrışımlar, uyanıkken yapılan çağrışımlardan daha süratli değildir, bununla bereber, uyanıkken yapılan yoğurulma sebebiyle, ekseriya daha uzun görünürler.

7 — Rüyadaki olaylar, uyanıkken ki, olaylarla karıştırılabilir.

8 — Rüyaların çoğu saçma ve mantıksızdır.

9 — Gündüz hülyaları ile gece rüyaları birbirine çok benzer ve her ikisi de doyurulmamış bir şahsiyet intibakından ileri gelir.

10 — Rüyalar çabuk unutulur.

11 — Rüyalar, birsam veya sözde — birsamlardır.

Somnambulisme **(Sailfilmenamlık — Uyur gezerlik):**

Rüyaların tesiri altında bazı şahısların yataklarından kalktığı ve dolaştıkları görülmüştür. Buna **«somnambulisme»** denir. Bu durumda hasta, içinde bulunduğu gerçek çevrenin hiçte farkında değilmiş ve bir hayal âleminde yaşıyormuş gibi, hareket eder. Kalkar, dolaşır ve tekrar yatağına girer ve uyur. Bunların adalî koordinasyonları çok kuvvetlidir. En korkunç yerlere çıkar veya oralarda dolaşırlar. Bu durumda kendilerine yavaşca sorulduğu takdirde, iç âlemiyle ilgili cevaplar verir. Somnambulün, göz kapaklarına hafifçe üflemek suretiyle uyandırılması mümkün olabilir. Hastayı kuvvetlice sarmak doğru değildir, Uyandığı zaman korkar ve bayılabilir.

Bu gibi şahıslarda uyku sırasında kışırda hareket merkezinin faaliyete geçtiği, ruh melekelerinin kontrolünün kalktığı ileri sürülmektedir. (Savunma mekanizmalarına bakınız.)

Somnambul, uyanıkken yapağı işleri uyku halinde, gözleri kapalı olduğu halde şüpheye düşmeden yapar. Somnambuller, genel olarak parlak surette görür ve akla hayret verecek derecede, canlılık ve çevik-

lik gösterirler. Bu halde iken eser meydana getiren tanınmış bilginler de vardır. Meselâ, Voltair, Condillac, Kırabilyan, Masliyan uyku esnasında pek güzel şeyler yazmışlardır. Tartine, adındaki besteci. ünlü «Diable» şarkısını, somnambul halinde iken bestelemiştir. Geceleri kalkıp, sandalya üzerine çıkıp, saatlerce güzel nutuklar çeken kişiler, ev işlerini daha güzel ve çabuk yapan işçiler, hizmetçiler, hanımlar az değildir. Somnambuller, uyandıkları zaman hiçbir şeyi hatırlıyamazlar.

Bilginlerden bazıları bu çeşit uyku esnasında, genel hayatın; uyanıklık zamanındaki halinde daha kuvvetli olduğu ve bundan dolayı, dış eşya veya olguları, duyu organlarının yardımına dahi ihtiyaç olmadan, sinir sistemi merkezine aksettirmekte bulunduğu kanısına varmışlardır.

Netice itibariyle, Somnambulu yöneten muharrikler, bilinç altının derinliklerinde yerleşmiş olan duygu ve fikirlerden başka bir şey değildir. Bu fikirler de geçmiş ve acı tecrübelerin eseridir.

IX — SEKSÜEL BOZUKLUKLAR :

Cinsel anormallik, bir çeşit impulsion **(İçtepi — ıstırar)** dır. Bu konuyu, impulsion bahsinde inceliyenler de vardır. Fakat biz seksüel bozuklukları, ruh hastalıklarının sebep ve bozuklukları yönünden bir önem taşıdığı için, ayrıca bir konu olarak ele alacağız. **(Cinsel sapıklıklara bakınız.)**

Freud, nevroz ve psikoz denilen ruhsal bozuklukların bir kısmının, geçmişteki cinsel gelişme ve uymadaki uygunsuzluk ve güçlüklerden veya beyindeki sansür tarafından anormal cinsel yönelimlerin bilinç altına atılması ve baskı altında bulundurulmasından ileri geldiğini ortaya koymuştur. Bilinç altına atılan seksüel istek, şeklini değiştirir ve bir symbole çevrilir. Psikanaliz metodu ile bu semboller ortaya çıçarılır. Bu suretle hastalık iyi edilir.

RUH HASTALIKLARININ TEDAVİ YOLLARI

Ruh hastalıklarının tedavi yolları şekillerini iki gurup altında toplıyabiliriz :

1 — Tıbbî Tedavi.
2 — Psikolojik Tedavi.

TIBBÎ TEDAVİ : İlâç vermek, ameliyat yapmak veya fiziki tesirlerde bulunmak suretiyle yapılan tedavi şeklidir.

Tıbbî tedavinin yolları :

1 — İlâçla tedavi.
2 — Biyolojik tedavi.

a — Hormon tedavisi, b — Ateş tedavisi, c — Şoklar, d — Aschner metodu, e — Rejim tedavisi,

3 — Psik — Cerrahî.

4 — Fizik Tedavisi.

İlâçla tedavi.

Ruh hastalıklarında aileyi ve hekimi en çok uğraştıran şey, hastadaki bağırıp çağırma ve saldırganlığın giderilmesi işidir. Bu durumda olan hastayı rahatlığa kavuşturmak için yatıştırıcı ilâç kullanılır ki, bunların başında bromürler, barbitürikler, luminal, bromurol valerian gelir. Fazla saldırgan akıl hastaları, derhal hastaneye kaldırılır ve teskin edici ilâçlar verilir. İlâçlarla uyutulmak ve tedavi edilmek istendiği takdirde ilk defa hastaya, sodiumamytal veya sodium phenobarbitol zerkedilir. Uzun bir uyku hali gösteren hasta, bilinç altı his ve düşüncelerini kolayca ortaya çıkarır. İşte narkos yolu ile yapılan bu tedavi şekline «Narkoterapi», narkosla birlikte psikanaliz'in kullanılması şekline de «Narko - Analiz» metodu denir. İlâçlarla teskin ve uyutma **(narkos)** özellikle, aşırı taşkınlık gösteren, yanına yaklaşılmayan ve uykusuz hastaları, sakinleştirmek için kullanıldığı gibi, psikoterapi yolu ile tesir edilemiyenler için de kullanılır. Narko - analiz harp nevzarlarının tedavisinde de kullanılmaktadır. Yalnız narkoz Kalp ve böbrekten rahatsız olanlara yapılmaz, tehlikelidir.

Biyolojik tedavi :

a — Hormon tedavisi : Hormon tedavisi, psikiyatride en çok zekâ ve bedence geri kalmış oligofreni vak'aları ile iç salgı bezlerinin bozukluklarına bağlı hastalıklarda kullanılmaktadır. Zekâ geriliğinde troid bezi salgısından çok yararlanılmaktadır. Bundan başka, cinsel organlarda da görülen geri kalma hallerini; hipofiz ve **(kadınsa floikülün, erkekse testoseron)** gonat hormonları tatbik etmek suretiyle gidermek mümkündür.

Troid bezinin az salgısı yüzünden meydana gelen **«mikzodem»** ve **«kretenizm»** hastalıklarının da, Troid bezi salgısı en başta gelen ilâcıdır.

Yaş dönümü melânkolisinin giderilmesinde gonat Salgıları çok iyi gelmektedir. Şizofreniler de hormon tedavisine tâbi tutulmaktadırlar. Psikonevrozlar ile nevrasteni de cinsel hormonlardan yararlanılmaktadır. Adrenal korteks hormonu olan kortin'in de nevrasteni, asteni ve bazı melânkoli vak'alarına çok iyi geldiği görülmüştür.

b — Ateş tedavisi : **(Pyrétotherapi.)** Hasta da ateş meydana getirerek psikozları tedavi etmek amacını güden bir metottur. Önceleri ge-

nel felçliye **(Jeneral paraliziye)** sıtma mikrobu aşılamak suretiyle tedavi yapılıyordu. Son zamanlarda ise, yüksek frekanslı elektrik dalgaları ile hastada ateş meydana getirilmekte ve vücutta bulunan frengi mikrobu yok edilmektedir.

c — Şoklar : Şok tedavisinin en esaslısı, **«İnsülin şok»** tedavisidir. Erken bunamanın tedavisinde kullanılır. Bu medodu ortaya koyan Viyanalı Sakel olmuştur. İnsülin, pankreas hormonudur ve hekimlikte diyabet tedavisinde kullanılmatadır. Kandaki şeker miktarını azaltıp koma meydana getirmesi için, kas yolu ile insülin zerkedilir. İnsülin şoku, beyinde dolaşım faaliyetini değiştirir. Orada geçici ödemler hasıl eder, dolayısiyle hastanın beyin hücrelerinde meydana gelen zehirli maddeleri iyice temizler. Bunun sonucunda hasta, zihnen berraklaşır. İntibaksızlığa sebebolan sabit fikirler ve vaziyet alışları değişir. Kısaca hasta derlenip toplanır.

Elektrik şoku : Elektroşok tedavisi, 1938 de Roma kliniğinde öğretmenlik yapan **(Carletti)** tarafından ortaya atılmıştır. Beyinden ihtilâçlar **(konvilsiyon-saraya benzer)** meydana getiren kısa süreli yüksek elektrik cereyanı geçirilir. Genel olarak erken bunama'nın birkaç şoktan sonra iyi olduğu görülmüştür. Yalnız elektrik şoku, psikoterapi ile birlikte yapıldığı takdirde daha iyi sonuçlar alınabilir.

Metrazol şoku veya Cardiazol Konvilsiyon tedavisi :Budapeşte'li **(Von Medunna)** erken bunamalılarda sar'a sendromunun hiç görülmemesi yüzünden ,bu iki hastalığın birbirine zıt bünyelerde olabilecegini, erken bunamalılarda sar'a nöbetleri meydana getirildiği takdirde, hastanın iyi olabileceğini ileri sürmüş ve erken bunamalılarda damar içine cardiazo zerki ile konvilsion tedavisine başlamıştır.

Gerek cardiazol ve gerekse metrazol, damar yolu ile hastaya zerkedildiği zaman, onda sar'adaki büyük nöbete benzer bir nöbet meydana getirmektedir.Kardiazol ve metrazol tedavisi, son zamanlarda sadece erken bunamada değil, çeşitli psikoz ve psikonevrozlarda da uygulanmaktadır. Yalnız, nöbet kontrolünün kat'i olmaması, ihtilaçların çok şiddetli olması, aynı zamanda hasta üzerine fena tesir yapması ve onda fena hisler uyandırması yüzünden, bu tedavi şekli yerini diger tedavi yollarına bırakmıştır.

d — Aschner metodu: Aschner, erken bunamada bozukluğun beyinden ziyade diğer organlarda olduğunu, bu durumun giderilmesi için de hasta olan organları tedavi etmenin gerektiğini ileri sürdü. Aschner, özellikle sindirim organı üzerinde durdu. Bağırsakların tamamiyle temizlenmesi suretiyle erken bunamanın giderilebileceğini gösterdi. Bu metot çok zor ve uzun olduğu için, istenilen sonucu verememiştir.

e — Diyet **(Rejim)** tedavisi : Bu tedavinin, ruh hastalıklarının giderilmesinde oldukça yardımcı tesirleri görülmüştür. İlâç tedavisi kadar, diyet tedavisi de önemli bir yer işgâl eder.

3 — Psik — Cerrahi

Ruh hastalıkları gerekli ameliyatlarla giderilmektedir. Beyin kabugu ile beyin kökü (thalamus) arasındaki sinir yolları kesilmek suretiyle hastanın heyecan gerginliği azaltılmakta, dolayısiyle, hayata intibakı sağlanmaktadır.

4 — Fizik Tedavi

Çeşitli metotlar ihtiva eden fizyoterapi, iç çatışması olan hastayı tam olarak iyileştiremez. Ancak, ounn sıkıntısını hafifletir, intibaksızlığın gerçek sebeplerini ortaya çıkarması için, onu müsait bir duruma getirir.

Fizik tedavi metotları şunlardır :

a) Hidroterapi **(Su ile tedavi)** : Maksat hastayı yatıştırmaktır. Saldırgan ve heyecanlı hastalara sıcak banyo, üzüntülü hastalara da çevresine karşı ilgi uyandırmak için, üst üste bir sıcak, bir soğuk duş tatbik edilir.

b) Elektroterapi **(Elektrik ile tedavi)** : Çeşitli elektrik araçları ile yüksek frekanslı elektrik cereyanı uygulanır. Bu, hastanın vücudunda kuvvetli bir tesir yaratır, ve hastayı sinirli hallerden kurtarır.

c) Işık tedavisi : **(Heliotheraphy)**. Kırmızı altı **(ultraviole)** ışınları ile yapılan bir tedavi şeklidir.

d) Masaj Tedavisi : Hastayı teskin etmek ve kaslarına bir ferahlık vermek için, beden elle veya bir araçla oğuşturulur.

PSİKOLOJİK TEDAVİ

Bu tedavinin gayesi, hastayı tekrar çevresine başarı ile uyabilecek bir hale getirebilmek için, yeniden uygun tavır ve davranışları kazandırmaktır. Psikolojik tedavide hastaya yakın bir ilgi göstermek, onun güvenini kazanmak şarttır.

Psikolojik tedavinin Yolları :

1 — Yol gösterici olmıyan metot, 2 — Psikanaliz, 3 — Yeni Freud'cülerin yolları, 4 — Hipnoanaliz, 5 — Katarsiz, 6 — Hassaslığın giderilmesi, 7 — Şartlanmanın bozulması **(yeniden öğrenme)**, 8 — Psikodramo, 9 — Grup halinde tedavi, 10 — Deşarj metodu **(boşaltma metodu)**, 11 — Müzikle tedavi, 12 —Meşguliyet-İş ile tedavi, 13 — Ki-

tapla tedavi, 14 — Semantik, 15 — Çevrenin düzeltilmesi, 16 — İstirahat **(Dinlenme)**, 17 — Menfi talim, 18 — Yeme, boşaltma, giyinme gibi esas alışkanlıkların yeniden öğrenilmesi.

Yol gösterici olmıyan metot :

Bu metodu benimseyenlere göre, gerekli şartlar sağlandığı takdirde, hasta kendi problemlerini çözebilir ve şahsiyetini geliştirir.

Gayeye ulaşabilmek için, hekim, ilk defa hastaya, dilediği gibi zamanın kullanabileceğini, istediği gibi konuşabilceeğini telkin eder. Eğer hasta, hekime güvenirse, çekinmeden yanına gelir, bütün his ve düşüncelerini olduğu gibi açabilir. Bu arada kat'iyen en ufak bir müdahale dahi yapılmaz, sadece dert dinlenir. Hasta, içindeki şüphe, boğucu sıkıntı, nefret, aşağılık duygusu gibi hislerini ifade ettikten sonra, kendisine müsbet duygular, problemini çözme yolları telkin edilir. Hislerinin manasını anlamış ve kabullenmiş olan hasta, bundan sonra yeni fikirlerle, gelecek için plânlar hazırlar, bunu uygulamaya çalışır ,başarı elde eder, kendine güveni artar ve yeniden hayata intibak etmeğe başlar.

Psikanaliz

Psikanalizin esasını daha iyi anlıyabilmek için çok gerilere dönmek, Avusturya'lı Messmer'e kadar inmek gerekir. Mesmer, Psiko-nevroz grupuna giren hastalıkları «Hayvani miknatis-Magnétisme Animal» dediği bir yolla tedaviye girişmişti. Gerçekte bu metot, kaba bir hipnotizmadan başka bir şey değildir. **(Magnétisme, iki cisim arasındaki çekim-cazibe kuvvetli demektir. Bu kuvvet cansızlar arasında olursa madeni magnétisme, canlılar arasında olursa hayvanî - animal - magnètisme denir.) Mesmer'e göre «evren, magnetik bir enerji ile doludur. İnsanlarda da meğnetik bir akım şeklinde bunun bir kısmı mevcuttur. Bu akımın yeter bir derecesi bir şahsa çevrilir ve koyulaştırılırsa şahıs çok defa değerli tedaviler yapmak gücünü kazanır.»**

Mesmer, »her hastalığı iyi edebilen ve her ağrıyı dindiren kozmik enerji ellerimden ve sözlerimden yayılmaktadır.» diyordu. Nitekim Avrupanın her tarafından gelen hastaları tedavi ediyor ve kendinde bulunan enerjinin hastaların vücutlarına geçtiğini söylüyordu. Mesmerin bu metodunun bilimsel hüviyeti araştırıldı. Neticede iyileşmenin, magnetizm animal denilen hayali enerjiden değil, hastanın doktor tarafından yapılan telkinleri tesiri altında kalmasından ileri geldiği tesbit edildi. Daha sonraları İngiliz Braid, hayvani miknatisiyete «**Hipnotizma**» adını vermiştir. Nancy ekolünün başında bulunan Bernheim ile Babinski, hipnotizmayı isterinin tedavisinde bir hayli kullanmışlardır. Bunlar

hastayı hipnotizma ile uyutuyorlar ve ona uyandığı zaman iyleşeceğini telkin ediyorlardı. **(Hipnotizmaya bakınız)**

Charcot'ya gelinceye kadar, isterinin menşei organik faktörler olduğu kanaatı hâkimdi. Fakat Charcot, histeri üzerinde çalışmaları sonucunda, bu düşünceyi değiştirdi. İsterinin kökünün organik değil, psikolojik faktörler olduğunu ısrarla ileri sürdü. Bir taraftan da telkin ve hipnotizma metotlarına devam etti.

Geniş histeri salgınları değişik sahneleriyle bütün Avrupa'ya yayılmaya başlamıştı. İşte bu devrin parlak günlerinde Freud, Paristo Charcot'un yanında çalışıyordu. Orada psikonevrozlarda ve özellikle histeride, hipnozun oynadığı rolü büyük bir ilgi ile takip ediyordu. Bu tesirler altında Viyana'ya döndü. Orada da Breuer'in, hipnoz metodu ile histerileri nasıl tedavi ettiğini takip etti. Burada bilinç altının incelenmesi hususun da çok kuvvetli izlenim ve bilgiler toplandı. Breuer'in çalışmaları sırasında dikkatini çabuk çeken bir vak'a üzerinde fazla durdu.

«Genç bir kız olan hasta, felçler, et kasmaları, ruhî kamaşma... gibi isteri nevrozuna ait belirtiler gösteriyordu. Breuer, bunu derin bir hipnoza daldırmak suretiyle bir çeşit samimi itiraf demek olan serbest bir konuşma yaptırmış ve bu uyku esnasında bazı eski hatıraların şuur altı karanlıklarından şuura çıkmaları ile hasta iyi olmuştur. Breuer, esasen tesadüfü olarak hastaya hissettiklerini söyletmek suretiyle bütün bu belirtilerden sıra ile kurtulmasının mümkün olduğunu müşahade etmiştir. Nitekim mazide dederin intibalar bırakarak şuur dışında baskıya uğrıyan hatıralar uyanıp da her hangi bir arka düşünce kalmadan anlatıldıkça isterinin fizik belirtileri bertaraf olmakta idi.»

Neticede Breuer, hastalarını rahatsızlıkarıyle bunun muhtemel sebepleri üzerinde konuşmaya bıraktığı takdirde, bozuklukların tamamen ortadan kalkabileceğini belirtti. Sonradan Freud'le iş birliği yaparak hastayı konuşturmak yolu ile tedavi tekniklerini geliştirdi. Bu teknige de birlikte, **«Cathartique Metod»** dediler.

Freud', Psikanalize Dair Beş Ders Kitabında, **«Su içme fobisi»**nin esas kaynağı meydana çıkarıldıktan sonra, fobinin nasıl ortadan kalktığını şu şekilde anlatmaktadır.

«Çok sıcak bir yaz gününde Anna ismindeki bir kız son derece susuzluğuna rağmen bir türlü mana verilemiyen bir sebeple su içmemektetir Su bardağını dudaklarına yaklaştırdığı halde, sudan korkan (Hidro fobi) bir kuduz hastası gibi, büyük bir sıkıntı ile tiksinerek bardağı bırakmaktadır. Bir kaç saniye içinde bayağı kendisinden geçmekte ve susuzluğunu bir dereceye kadar gidermek için ancak meyva yemektedir. Bu şikayeti bir kaç hafta devam etmekte iken, bir gün Breuer tarafın-

dan ipnoz ile uyutulur. Ve bu ruh haleti içinde vaktiyle bir türlü sevememiş olduğu İngiliz mürebbiyesine ait bir hikayeyi bütün tafsilatı ve nefreti ile nakleder. Bir gün mürebbiyenin odasına girdiği zaman çok çirkin bir köpeğin kendi bardağında su içtiğini görmekle beraber nezaket ve sıkılganlık icabı olarak bir şey söyliyemez; lâkin son derece sıkılır; ipnoz içinde anlattığı bu hikâye bitince ilk önce büyük bir hiddet göstermiş ;fakat kısa bir müddet sonra su içmek için bardağı istemiş ve kana kana su içmiştir. Henüz elinde bardağı olduğu halde de ipnoz balinden çıkmıştır. Bu andan itibaren bu su içme fobisi bir daha tekrarlamamak üzere kaybolmuştur.

Breuer,in ilim ortaklığından ayrılması üzerine Freud' bütün çalışmalarını psikopatoloji alanına özellikle psikonevrozlar üzerinde topladı. Böylece **psiko-Analiz** ekolünü ve doktrinlerini ortaya koydu.

Psikanaliz; Sigmund' Freud tarafından kullanılmış olan bir psikolojik inceleme ve tedavi metodudur. Aynı zamanda çeşitli açıklama ve görüşleri ile de bir ekol'dür. Psikanalizin çalışma alanı **Bilinç altı** dır. psikanalitik metodunun gayesi, birçok patolojik sinirliliklere ve psikolojik bozukluklara kanyak teşkil eden kompleksleri çözmek, deşarjlar ve dolayısiyle şifalar sağlamaktadır. Veya bilinç altı alanında sinsi ve sıkıcı bir faaliyet göstererek bir nevrozun ilk kaynağını teşkil eden hâtıraları, **Serbest Çağrışım** yolu ile bilince ulaştırma, dolayısiyle tedavi sağlamaktır. Bu duruma göre, psikanaliz bir tedavi bozuklukları **«psikoterapi»** metodudur.

Bilinç ve bilinç altı : Freud'un doktrinini yani psikolojik bozuklukları anlayışı ile tedavi şekillerini iyice kavrıyabilmek için, onun dayandığı **bilinç ve Bilinç altı** kavramlarına değinmek gerekir.

—Bilinç altı kavramının, en eski zamanlarda da ileri sürülmüş olmasına rağmen, psişik değerini yeter derecede belirten S.Freud olmuştur. Buna göre bilinç altı, zihni hayatımızın büyük ve en önemli bir deposu, bir malzeme ambarıdır.

Bilinç ve bilinç altı kavramlarını sembolik olarak şöyle açıklıyabiliriz:

Her tarafı çeşitli eşyalarla dolu karanlık bir salon düşünelim. Ortada bir mumluk bir idare lâmbası yanıyor ve ancak etrafındaki pek az bir alanı aydınlatmaktadır. Uzaktaki köşeler karanlık kalıyor ve orada bulunan eşyalar görünmüyor. İşte ortada aydınlık olan alan **«bilinç,»** köşelerde karalık yerler de **«bilinç altı»** dır. Bu karanlık köşelere tutulan bir ışık oradaki eşyayı bir an için meydana çıkarıverir. Bunun gibi bilinç altındaki izlenimler de bazan böylece bilinç alanına çıkmaktadır.

Freud'e göre, bilinci meydana getiren unsurlar, ferdin çevreye in-

tibakını sağlıyan ve çevrenin mahsulü olan bir takım sosyal ve moral prensiplerdir, Bilinç altının malzemeleri ise, ruhun savunma mekanizmaları olan doğuştan getirilen güdüler ile, baskıya uğraşmış bulunan psikolojik elemanlardır.

Psikanalistler, bilinç altını **«dalgasız ve sakin okyanus sathı altındaki derin su kitlesindeki ceryanlara, inmeler ve taşmalara, anaforlara»** benzetirler.

Bilinç altındaki isteklerin ve dürtülerin gayeleri ve çabaları gerçek veya sembolik bir doyum sağlamaktır. Bunun için bilinç altında bulunan dürtüler makinası mütemadiyen çalışır. Özellikle geceleri daha çok faaliyette bulunur.

Bilinç altındaki ruh ayrılıklarının ana kaynakları; marazi heyecanlar, korku, derin sıkıntılar, iç tepkileri, iç güdüler, zevkler, hayallıer, her fırsatta bilinç alanına çıkmak isterler. Bundan dolayı, bilinç ile bilinç altı arasında daima bir çekişme vardır. Bilinç altından bilinçe bir izlenimin çıkabilmesini için, kaba şeklinden kurtulması yani **«sublimation»** 'a çevrilmesi gerektir Bilinç altı belirtileri, bilincin karşı koyması neticesinde süblimasyona uğramadan ve şeklini değiştirmiş olarak bilinç alanına çıkarlar. İşte bu zamanda da psiko - nevroz işaretleri, rüyalar, dalgınlık ve unutkanlıklar gibi haller meydana gelmektedir. Freud' a göre, psikonevrozların meydana gelmesinin sebebi, bilinç altına itilmiş olan izlenimlerin bilincin karşı koymasından kurtularak ve kıyafet değiştirerek bilinç alnına çıkmasıdır. Freud aynı zamanda bilinç altına itilmiş ve baskı altında tutulmuş fikir ve isteklerin seksüel kaynaklı olduğunu da ileri sürmektedir.

Libido — İd — Ego — Süperego :

Freud, bilinç altı kavramı ile birlikte **«Libido,» «İd,» Ego,» Süperego»** denilen çeşitli kovramlar da ortaya koymuştur.

Libido : Freud'a göre, geniş manada seksüel olan ve doğuştan beri faaliyette bulunan bir enerrji kaynağı veya bir hayat güdümüz vardır. Bu cinsel hayat güdüsüne **«Libido»** adı verilik ki, bu güdü, doğumdan ölüme kadar herkeste görülebilir. Libido'nun yeri bilinç altı bölgesidir.

İd : Freud, insanın benlik sistemini veya ruh cihazını 3 bölgeye ayırmış ve herbirinde id, ego ve süpürego kavramlarının bulunduğunu ileri sürülmüştür. Birinci bölge şuur altı bölgesidir. Burada hayvanî veya ilkel benliğimiz olan «İd» bulunur. İd, bilinç altının başlıca elemanlarından birisidir. Bunun başlıca gayesi, daha ziyade içgüdüsel ihtiyaçların doyumunu, açıklığı doyurmayı, nefsi korumayı, hayat boyunca

uzatmaktır. Netice itibariyle, id zevk prensibine tabidir. Durmadan libido ve ilgili güdüleri doyurmaya uğraşır. Bu bakımdan id, Seksüeldir, dinamik ve aktiftir. Allojiktir (mantık tanımaz,) , Talepkârdır (durmadan ister). Vahşidir (açtır).

Ego: Benliğin ikinci bölgesi de bilnç bölgesi (ego) dir. İnsanlık ilk yaşayışlarında ruhuna nakim olan ve özellikle zevk prensibine iç güdüsel dürtülerle dönük olan id, yavaş yavaş dış çevredeki türlü zorluklar, imkânsızlıklar, sosyal engellerle karşılaşır. Bunun sonucunda sosyalize olur ve ego ismini alır. Genel olarak ego kavramı, zihni benlik **(şuur-bilinç)** karşılığıdır. İnsanın mantıkî **(rasyonel** yönünü teşkil eder. Egonun vazifesi, kendisini daima istilâya yeltenen, bilinç alanına çıkıp huzuru bozmak isteyen, bilinç altının bütün eğilimlerini ve dürtülerini geri itmek, yani bastırmaktır. Başka bir ifade ile egonun vazifesi, mütemadiyen ,id'in libido'yu doyurma arzu ve çapalarını önlemek ve bilinç altına itmektir. Bu duruma göre ego, ruhu zarar verici ve kötü şeyler yaptırıcı güçlerden korur, bazan da sakınca görmediği hallerde, id'in kendi kendini ifade etmesine, libidoyu doyurmasına müsaade eder. Ego, sansür alanındaki mantıkî kontrolünü kaldırmış olsa idi, insan bütün vahşi ve saldırgan yapısını korur, moral bin şahsiyet sahibi olamaz, dolayısiyle **süperego** da meydana gelemezdi. Çocuklarda ego, henüz tam manasiyle gelişmediği için zayıftır. Bu yüzden onların gerekli kontrolünü ailesi yapmaktadır. Birçok kişilerde de özellikle geri zekalılarda egonun kontrolu çok zayıftır. Bunlar iyi veya kötü olanı birbirinden ayıramazlar.

İnsanları hayvanlardan ayıran en önemli farklardan biri ego sisteminin olgunlaşmış olması ve mantıkî fonksiyonlarını yapabilecek bir hale gelmesidir. Ego sistemi henüz olgunlaşıp bilinç altı dürtülerini kontrol edecek veya bastıracak yetenekte olmayan kişiler, daima ilkel ve vahşi eğilimlerinin esiridirler. Bunların tesiriyle antisosyal ve antimoral davranışlarda bulunurlar.

Ego, toplumun temsilcisi yani toplumda hakim olan medeniyetin, dinin, ahlâkın ve terbiyenin köklerine ve görevlerine bağlı olduğu için, her türlü antimoral ve kanunsuz bir durum gösteren, cinsel yapılı eğilimlerin bilinç alanına çıkmalarına engel olur. Başka bir deyimle ego, toplumun uygun göremiyeceği libido ile ilgili eğilimlerin bilince çıkmasına müsaade etmez ve bunları geri bilinç altına iter. Bilinç altına itilen eğilimler daima faaliyete hazır bir şekilde beklerler veya kendilerini bilinçli kılarak ortaya çıkarmak ve doyurmak için sinsi sinsi imkânlar ararlar, çeşitli çatışmaların ortaya çıkmasına sebep olurlar. Bu suretle ortaya çıkan id-ego çatışmasını gidermek yahutta gerçeklerle topluluğun isteklerini uzaklaştırmak için fertlerde, bir uyma mekanzması geliştirirler. **(Uyma ve savunma mekanizmalarına bakınız.)**

Ego zevk prensibi yerine **realite prensibi** ne bağlıdır. Bu bakımdan ego, gerçekçidir, lojiktir, mefaatçıdır, dengecidir ve sosyaldır **(dış dünya ile iç dünyamız arasındaki ilişkileri düzenler.).**

Süperego : Şahsiyetin ahlâkî olgunlaşmasını ve hakimiyetini temsil eder. Halk dilinde **Vicdan** denilen kavramın karşılığıdır. Gerçekten ahlâki deger ölcülerimiz ve inaçlarımızdan meydana gelmektedir. Aynı zamanda kutsal, cezacı, otoriter, zorlayıcı, moralist **(sosyal ve ahlâkî kurallara uyarak fert üzerine baskı yapması)** olma gibi özelliklere de sahipdir.

Süperego, id'in toplumca uygun görülmiyen eğilimlerin bilnç alanına çıkarılması ve bunların baskı altına alınması için, zihni benliğimiz veya bilinçli hayatımız olan ego'yu durmadan zorlar. Başka bir ifade ile süperego ile id daimi bir çatışma halindedir. Ego bu çatışmayı gidermek için bunları uzlaştırmaya çalışır,. Normal insanlarda bu çatışmalar kolayca uzlaştırılır. Anormallerde ise, bu çatışma bazan nevroz ve psikozların gelişmesi suretiyle çözülür. Bilinç altına itilen eğilimler kendilerini bilinç alanına çıkarmak çabasında vazgeçmezler. Bunu sağlamak nık için, egoyu, kandıracak yollar ararlar. Meselâ, organik bozukluklar göstermek suretiyle **(felç, körlük, dil tutulmaları, çıbanlar gibi)** bilinç alanına ulaşırlar. Bazan da dıştan geliyormuş gibi duyu organları yolu ile bilince ulaşmaya çalışırlar. Bu zamanda da hallüsinasyon ve illizyon için, egoyu, kandıracak yollar ararlar. Meselâ, organik bozukluklar bilinç altına itilmiş ve doyurulmamış seksüel eğilimlerin tesiri altında meydana çıktığını ifade etmektedir.

Freud, bu olayları şu misalle anlatır: **Bir konferans salonunda herkes konferans vereni sükunetle dinlemektedir. Dinleyicilerden biri bir aralık patırtı, gürültü yapıyor. Onun hemen dışarı koridora atıyorlar. Bu sefer orada gürültü ediyor, kapıları tekmeliyor, konferansçı araya giriyor; diğer dinleyicilerin izinlerini alarak patırtı yapan şahsı teskin ediyor; kendisinden rahat duracağına dair söz alarak tekrar salona sokuluyor ve böylece sükun yeniden elde ediyor.**

Burada konferans salonu bilinci temsil ediyor. Gürültü ve patırtı eden şahsın atıldığı koridor da bilinç altıdır. Konferansçının araya girip onu yatıştırması ve dinleyicileri ikna ederek sessizliği sağlaması da; bilinç altına itilmiş olan eğilimin, normal yola kanalize edilmesi **(sublimasyon)** ve böylece bilinç altı ile bilinç arasındaki ahengin tekrar kurulması manasını ifade eder. Bu ahenk sağlanamazsa ruh hastalıkları meydana geliyor. İşte Freud' böyle baskı altına alınmış isteklerin, ancak cinsel olanlarının birinci derecede ruh bozukluklarına sebep olduğunu, diğerlerinin ise ikinci derecede bir rol oynadıklarını söylemektedir.

Freud, bu şekilde meydana gelen psiko-nevrozları, psikanaliz metodu ile tedavi etmek istemiştir. Bunun gayesi bilinç altında bulunan ve bilinçin kabul etmediği bir takım eğilimleri uygun bir şekilde bilinç alanına çıkarmaktır. Bunun içinde hastanın yalnız o andaki psişik durumunu incelemekle kalmayıp, ta çocukluk devrelerine kadar bütün psişik hayatını araştırıyor.

Freud ve Rüyalar: Freud'un çalışmalarında kullandığı vasıtalar, **(hipnozlar), (rüyaların incelenmesi), Hastayı kendi bozukluk ve güçlüklerini anlatmaya sevketmek demek olan serbest çağrışın tecrübeleri)** gibi çarelerdir. Bu takdirde hem bozuklukların sebepleri ortaya çıkarılmış ve hemde hasta tedavi edilmiş olur.

Rüyalarda, bilincin hakimiyeti azalmış olduğundan bilincin altına bu yoldan girmek mümkün olmaktadır. Rüyalar, iç eğilimlerin birer sembolleri olduğu için, esas mesele bu sembolleri değerlendirmek ve sebepleri anlamaktadır. **(Uykuda görülen bozukluklar kısmında rüya'ya bakınız.)**

Son yıllarda Freud doktrini fazla tutunamaz olmuştur. Çeşitli misallerle Freud'un doktrinini sarsmıya kalkınmıştır. Özellikle şu misal çok orijinadir **«Harpte siperde bulunan bir manga askerin tepesinde bir şarapnel patlıyor. Bir kısmı ölüyor, Bunlardan sağ kalanlarda husule gelen ilk his ve arzu kendini korumak insiyakıdır. Bunun için siperden kaçmak gerekir. Siperden askerin iradesi kuvvetli ise aldığı terbiye dolayısiyle vatan sevgisi ve vazife hissi tesirlerine bağlı kalarak siperden kaçmak ve ölüm tehlikesine rağmen yerinde kalır. İradesi biraz daha zayıf olanlar ise yine kaçmamakla beraber isterik bir felç hali gösterirlerki bu şuur altının işe karışması demektir. Bu histerik felcin meydana çıkmasında, kat'iyen bir cinsel sebep yoktur.»** İşte bu ve buna benzer çeşitli olanlar; Freud doktrinini bir hayli sarsmıştır. Sadece bazı psiko-nevrozlarda seksüel sebepler yüzünden bozukluklar görüldüğü ileri sürülmektedir.

Yeni Freud'cülerin Yolları :

A — Alfred Adler : Alfred Adler, Freudi'un ortaya koyduğu bliinç altı kavramları ile cinselliğe verdiği aşırı önemi kabul etmemiş ve daha ziyade benlik üzerinde durmak suretiyle **«Bireysel Ruhbilimi»** kurmuştur.

İnsanın doğuştan getirmiş olduğu dinamik güce veya enerjiye Aristo **(Horme,)** Şopenhaver **(irade,)** Bergson **(elan vital,)** Freud **(libido,)** Alfert Adler de **(üstünlük duygusu)** demiştir.

Adler, bu suretle insanın ana çabalamasının esası seksüel değil,

«üstünlük elde etme duygusu» olduğunu kabul etmiştir. Adler'e göre, her insanın üç ana gayesi vardır. Aşk ve aile, meslek, toplum ... Bu ve bunun gibi değerlere insanı yöneten üstünlük duygusu denilen iç dürtü, bazı kimselerde şiddetli tutku kompleksleri haline gelirler. İnsan bu çeşit kompleksleri gerçekleştirmek için tamamen bağımsız değildir. Birçok şartlar özellikle çocukluk çağından itibaren beliren bir takım engeller, dizginler, karşılıklı istekler ve çatışmalar, çaresizlikler ve emniyetsizliklerle karşılaşmalar, çeşitli sert veya kötü eğitimler, insanın bu üstünlük duygusunun gerçekleşmesine engel olurlar. Bu takdirde insanın içinde bir aşağılık duygusu veya kompleksi gelişir. Bunlar insanı huzursuzluk içinde bırakır. Neticede kompleksların doğurduğu bu rahatsız edici duygular insanı aşağılığını giderici bir takım faaliyetlere sevkeder. Eğer girişilen faaliyet başarı ile sona erer ve toplumca da uygun görülürse, ferdin içinde bulunan aşağılık duygusu (**enferiorite**) yatıştırılmış veya giderilmiş olur. Fakat takip edilen telâfi yolu ferdi başarıya götürmemiş veya seçilen yol toplumca tasvip edilecek mahiyette değilse, çeşitli intibaksızlıklar ile psikonevrozların ortaya çıkmasına sebep olabilir.

Adler ekolüne göre; psikonevrozların iyileştirilmesi, ancak insanların istediği hayatı kendilerine sağlamakla mümkündür. Çeşitli bozuklukların sebepleri kesin olarak ortaya çıkarıldığı zaman, hastaya aşağılık duygusunun sebepleri anlatılmalı ve toplum içinde kendisini başarıya götürecek yollar gösterilmelidir.

Alferd Adler ekolünde, hasta tedavi edilirken, psikanaliz yolu ile bol bol konuşturulmakta, rüyaları manalandırılmakta ve ayrıca bütün davranışları özellikle seksüel, sosyal hayatları ile selâm verişleri, konuşmaları ve susarken yüzlerindeki mimikler gözden geçirilmektedir.

Aşağılık duygusu birçok yazarlara konu olduğu gibi bu duygunun tesiriyle sivrilip toplumda bir yer almış kişilere de rastlanmaktadır. **(Ödünlemeye bakınız.)**

Aşağılık Duygusuna karşı tedbirler :

Aşağılık duygusu şahsiyetin gelişimini engelliyen bir eğilimdir. Bu duygunun etkisi altında kalanlar, devamlı bir iç üzüntüsü ve huzursuzluğu ile irade gevşekliği gösterirler. Bunlar genel olarak kötümser kişilerdir. Aşağılık duygusu daha çok çevre faktörlerine ve hayatına ait tepkilere bağlıdır. Bu bakımdan tedavileri de bu atmosferle ilgisi olması gerekir.

Sayın Psofesör Dr. Rasim Adasal'ın ileri sürdüğü aşağılık duygusuna karşı alınması gereken tedbirleri şöylece özetliyebiliriz :

«1 — Düzeltiimesi mümkün olmıyan kusuru bazı medikal tedavi-

lerle düzeltmek. Meselâ, sağırlığı veya kekemeyi düzeltmek gibi.

2 — Aile ocağında gerçek ve şahsiyeti koruyan psikoloji, bilhassa ana baba terbiyesinin, ruhî esaslarla dayanmış olması.

3 — Bazı çocuklarda kusurlar olsa bile onların mevcut olan yetenek ve meziyetlerini kamçılamak, eşit muamelelere riayet etmek, kusurlu çocukları incitmeden çekinmek, imtihanları korku ve ceza âmili olmak zihniyetinden kurtarmak.

4 — Kendi meziyetlerini aramak, başkalarına ve muhtaçlara acımak, bizden kötülerinin olabileceğini düşünmek ve elsever olmak.

5 — Bir hayat plânı, emeli ve gayesi bulunmak, derhal en üstünü ve en ulaşılmaz olanı istememek.Sınıfta sivrilmiş olan arkadaşları değil, ortalama olarak hayata başarı gösterenleri misâl olarak almak.

6 — Sorumluluktan korkmamak, gaye ve işi aşırı derecede büyütmemek, kuvvetli bir gaye ile işe başlamak, cesur olmak.

7 — Aşağılık duygusunun esas kaynak ve sebeplerini aramak.

8 — Mevcut olan ve çok gizli kalan kabiliyetleri geliştirmek,

9 — Menfî işleri bırakmak ve müsbet olana dönmek.

10 — Tembellikten kurtulmak, daha fazla öğrenmek için çok çalışmak.

11 — Başkalarının işleri ve detleri, toplum işleri ile ilgilenmek.

12 — Batıl düşünceleri, köhne adet ve hareketleri bırakmak, bunların yerine yenilerine başlamak ve imanlı olarak iradeyi günden güne kuvvetlendirmek.

13 — Ev, okul, atelye, meslek, mevki, ekip gibi sosyal toplulukları ve kurumları aşağılık duygusunu yaratan kötü şartlardan kurtarmak, iyi bir çevreye çevirmek.

14 — Hayatta birçok yoksullar ve ızdıraplar çektikleri halde bitmiyen bir enerji gayretleriyle başarı sağlıyan şöhretli insanların hayatlarını okumak, Madam Curie, Helene Keller, Mevlâna, Gandi, Pasteur, Tolstoi, Atatürk, Freud, Churchill, İnönü, Kenndy, Yaşar Doğu gibi...

15 — Aşağılık duygusunu inceleyen psikolojik eserleri okumak ve filmleri seyretmek. Cennet yolu, Çöl faresi, Yağmurcu, Marty, Gündüzden geceye, Kırmızı değirmen, Spartacus, Andora gibi....

16 — Aşağılık duygusunu, marazî bir davranış veya nevroz belirtileri halinde gösterenleri, ruhî bir tahlile ve tedaviye tâbi tutmak ve bunlara gerçek bir intibak imkânı sağlamak; yapıcı bir rehabilitasyona tâbi tutmak.»

B — Karl Gustav Jung ve Analitik Ruhbilim.

Karl Jung, nevrozların meydana gelişindeki teorileri ve tedavisi bakımından hocası Freud'den bazı hususlarda ayrılmıştır. Jung, cinsiyet teorisini oldukça değiştirmiş, psikanalizin çocuğun psikoseksüel gelişme ve mekanizmaları hakkındaki anlamını küçümsemiştir. Freud'e göre libido, diğer iç güdülere benzemiyen, özgül bir özelliği olan bir güdüdür. Özelliğine göre libido baskı altına alınabilir, yer değiştirebilir, hatta çeşitli yollar bulabilir ve buradan bilinç alanına çıkabilir. Bu arada diğer güdüler de libido gibi bir şekil alabilirler. Halbuki Jung'un libido anlayışı bambaşkadır. O libidonun genetik bir esası olduğuna inanır. Jung'e göre libido, esasında cinsel kaynaklı olmıyan, fizikteki enerjiye benziyen, çeşitli şekiller alabilen bir enerji kaynağıdır. Bu güç'ün kaynağı sadece cinsel güdüler değil, bunun yanında birçok duygular, rüyalar, kültürel, sosyal, dini ve ahlâkî hususlar da vardır. Başka bir deyimle, bilinç altında sadece cinsel eğilimler yoktur. Burada aynı zamanda doğuştan gelen çeşitli iç güdülerle sosyal kaynaklı kültürel, ahlâkî, hatta dini prensipler de yer almışlardır. Libido, bunlardan kuvvet alan ve «Bergson» un «elân vital» ine benziyen yaratıcı bir kuvvettir.

Freud'un çocuğun psikoseksüel gelişimi ve mekanizmaları hakkındaki görüşünü küçümseyen Karl Jung, çocuk gelişimi ve şahsiyetinin meydana gelişi sadece seksüel gelişime tâbi değildir, aynı zamanda onun hayatı üç safhadan ibarettir demiştir. Bu safhalar da şunlardır:

1 — Cinsiyet öncesi devre: İlk çocuklukta libido, kendini beslenme, açlık ve gelişme şeklinde kendini gösterir.

2 — İkinci devre: Erinlikten önceki devredirki, bu devrede libido kendini bencillik ve kendini öne sürme şeklinde gösterir.

3 — Üçüncü devre: Erginlik ve ötesi, olgunluk yıllarıdır. Bu devrede libido kendini cinsel istekler halinde gösterir.

Görülüyorki, libido çeşitli şekiller almaktadır.

Jung'e göre, Psiko-nevrozların meydana gelmesinin sebebi, çocukluk yıllarında kurulan ve devam eden kompleksler ile bugünkü hayatta kişinin karşılaştığı güçlüklerdir. Bu bakımdan Jung, hastanın hem bugünkü, hemde geçmiş hayatını incelemektedir. Dolayısiyle kişinin bilinç altı eğilimleriyle, bilinç üstü eğilimlerini ahenk içine sokmağa çalışmaktadır. Jung, bilinç altına, serbest çağrışım ve rüyaları inceleme yolu ile inmekte ve tedavi işini yürütmektedir.

C — Dr. Horney'in Çalışmaları:

Dr. Horney'e göre, çatışma ve psikonevrozların sebebi, iç güdüsel eğilimler değil, kültürümüzde görülen tezat ve çatışmalardır. Toplum içinde görülen birbirine uymıyan çeşitli fikir ve inanışlar ferdi kararsız

hale getirir ve onun bir takım nevrotik bozukluklar göstermesine sebep olur. Meselâ, içinde yaşanılan batı kültürünün bir yandan bağımsızlığı telkin etmesi, diğer yandan da benciliğe dayanan rekabet ve başarıya önem vermesi, kişiyi dengesiz hale sokabilir.

D — Ivan V. Pavlov :

Son yıllarda hayvanlar üzerinde tecrübelere girişilerek, onlarda nevroza benziyen tepkiler uyandırılmaya başlandı. İlk defa Pavlov, köpekler üzerinde denemeler yaparak onlarda görülen nevrotik belirtileri incelemişti. Bir köpeğe ışıklı bir daire gösterildikten sonra et verilmiştir. Bu yeter derecede tekrar edilince, hayvan ışıklı daireyi görür görmez, daha yemek verilmeden salya çıkarmaya başlamıştır. Daireye karşı salya reaksiyonu sabit ve istikrarlı olunca, bu sefer de ona daireye yaklasan elips biçiminde ışıklar gösterilmiş, fakat arkasından et verilmemiştir. Bunun arkasından muhtelif denemelerde elips ışık yavaş yavaş daireye çok yakın elips ışıklar haline getirilmiş ve bunlar gösterilmiştir. Nihayet daireye çok yakın elips ışık karşısında köpek ayırma kabiliyetini kaybetmiştir. Yani elips ile daire arasındaki fark, hayvan tarafından ayırt edilememiştir. Elips'i daire zannederek bol salya akıtmış, et verilmeyince de hasta bir hayvan gibi inlemeye başlamış ve bu arada şaşkın bir tepki göstermiştir. Bu tip denemeler devam ettirilmiş ve neticede şu husus ileri sürülmüştür: «Yaratık, yeni bir durumu, o zamana kadar, alışık olduğu davranış ve tepki şekilleriyle çözmeyi başaramazsa nevrotik tepkiler yapmaktadır.» Bu tip denemeler çocuklar üzerinde yapıldığı takdirde de aynı şekilde psiko-nevroz mekanizmasına benzer davranışların görülmesi mümkündür.

Hipnoanaliz :

Hipnoanaliz, hipnozla birlikte psikanalizin kullanılması halidir. Hasta hipnotize edildikten sonra psikoanalitik bir metotla tedavi edilir.

Hipnoanalizi daha iyi anlıyabilmemiz için hipnotizma üzerinde biraz durmak gerekir. Hipnotizma, telkin ile uyutma metodudur. Özellikle hekimliğe mahsus olan bu metodu ulu orta kullanmak çok mahzurludur ve aynı zamanda yasaktır.

Hipnozda iyi bir sonuç almak için bunu yapanla, uyutulmak istenen şahıs arasında tam bir anlaşma bulunması şarttır.

Telkinle uyutmanın çeşitli teknikleri vardır.

A — Klâsik Metotlar :

1 — Gözleri yummak suretiyle uyutmak yolu : Cam ve kristal, mum ışığı gibi oldukça parlak bir cisim hastanın hemen yakınına ko

nur ve bakışları cisme çekilir. Göz ve kapakları ağırlaşan hasta hemen uyur.

2 — Monoton ses ve sözlerle uyutma yolu : İşitme duygusu üzerinde tesirde bulunulduğu zaman uzunca olan ses dalgaları işitme merkezini yorar ve merkez dinlenme zorunda kalır, bu da uykuyu çeker. Meselâ, bir metronom veya saatin tiktak sesleri gibi monoton sesler, bazı insanların birkaç dakika içinde uyumasına sebep olur. Sözlü telkinlerde bu seslere katıldığı takdirde sonuç daha çabuk alınabilir.

3 — Hastanın işitme, görme ve koklama organlarını şiddetli kamçılamak suretiyle uyutma yolu : Hastanın gözlerine ya birden bire kuvvetli ışık hüzmesi çevrilir, ya kulaklarının dibine büyük bir diyapozon titretilir, ya da burun deliklerine birden bire amonyak gibi kötü kokular yaklaştırılır. Bu suretle uyutulur.

4 — Hipnoz bölgelerine basmak suretiyle uyutma yolu : Bileklere, parmakların ilk kısımlarına, burun kökü ve dirseklerin oynak yerlerine basınç yapıldığı zaman hastanın uyuması mümkündür. Bu arada yapılan sözlü telkinler, bu işi kolaylaştırır.

5 — Göz yuvarlaklarına basınç yapmak suretiyle uyutma yolu : Gözün baskı yerini bulup basınç yapmak bir ihtisas işidir.

6 — Keskin kokularla uyutma yolu : Kloroform buruna çektirilir, bir taraftan da «çok derin uykuya dalacaksın, hiç sıkıntınız olmıyacak» gibi telkinde bulunulur.

B — Normal Metotlar :

1 — Büyüleme yolu ile uyutma : Hipnotizör, uyutulacak şahsın karşısına geçer, birkaç dakika gözlerinin içine bakar ve kuvvetlice **«uyuyunuz»** emrini verir.

2 — Telkin yolu ile uyutma : Hastaya, **«derin nefes alınız, şimdi göz kapaklarında bir ağırlık duyacaksınız, gözleriniz kamaşıp yaşaracak ve nihayet iyi göremeyip büsbütün kapanacak»** dedikten sonra hasta çok defa gözlerini kapayıp uyumaya başlar, Telkinle uyutma bazan mümkün olmaz. Bu halde göz kapaklarını kapamak, avuç içlerine dokunmak, okşayıp sıvamak gibi hareketlere baş vurulur.

3 — El hareketleriyle **(paslarla)** uyutma yolu : Hipnotizör elleriyle hareketler yapmak suretiyle uyku sağlamaya çalışır. Genel olarak uyutmak için paslar, yukarıdan aşağıya, uyandırmak için de aşağıdan yukarıya doğru yapılır.

C — Diğer Metotlar :

1 — Döner ayna ile : Bazı kimseler döner aynayı döndürmek suretiyle kendilerini uyuturlar.

2 — İçinde bir elektrik lâmbası bulunan cilâsız bir cam küre ile uyutma

3 — Çeşitli metotlar kullanmak suretiyle uyutma :

a — Uyutan, uyutacağı kimsenin tam karşısında oturup dizlerini dizleri arasına aldıktan ve iç tarafları kendi parmaklarının iç tarafına dokunmak üzere baş parmaklarını iki parmağı arasında tuttuktan sonra gözlerini gözlerine diker, dokunmakta olan baş parmaklar arasında sıcaklığın birleşmesine kadar, beş dakika bu vaziyette bulunur. Sonra avuç içleri dışarı doğru gelmek üzere kolları sağa ve sola çekip gerer ve baş yüksekliğine kaldırıp bir an için omuzlar üzerine kor, sonra hafifçe dokunmak üzere kolları altı defa yukarıdan aşağıya sıvar ve şahsı uyutur.

b — Hipnotizör kolları sağa ve sola olanca kuvvetiyle gerer, gözlerini ferdin gözlerine bakarak uyutur.

c — Eli alın üzerine koymak, avuç içlerini birbirine dokundurmak, yalnız baş parmaklarını tutmak, parmak ucunu yüzde gezdirmek suretiyle de uyutma sağlanır. Bir taraftan da telkine devam etmek gerektir.

Uykudan uyandırma,

a — Hastağ telkinle uyutulmamışsa, çok defa gözlerine üflemek suretiyle uyandırılır.

b — Hasta başlangıçta telkini söz ve emirlerle uyutulmuşsa, yine telkin yolu ile uyardırılır. Bazı hastalar, uyanmaya karşı gelirler. Bu zaman Dr. bunlara çabuk uyanmaları için ne yapılması gerektiğini sorar ve derhal uyuyan hastanın direktiflerine göre hareket eder Şayet hasta cevap vermezse, hipnotizör, uyuyana şu telkini yapar : **«uyanmak zorundasınız. Bunu yapacak durumdasınız. Ben on sayıncaya kadar uyanacaksın.»** On'a geldiği zamanda **«uyanınız, kendinizi çok iyi hissediyorsunuz.»** der. Hasta uyanıncaya kadar telkine devam edilir.

Katarsis (**Abreaction-Venlation**),

Bu metotla, hastanın kendisindeki bozukluk hakkında konuşmasına müsaade edilir. Hasta bu suretle, hekime duyduğu ilgi derecesinde, istek ve acı tecrübelerini açığa vurur. Bunun sonucunda, hasta hem kendisini daha iyi anlamış olur, hemde doktora yapacağı iş hakkında bir fikir vermiş olur.

Duyarlığın giderilmesi :

Hasta, kendisini korkutan uyarıcılarla sık sık karşılaştırılır. Meselâ, fare veya yılan korkusu, onları, gittikçe yakınlaşan mesafelerden

görmekle giderilebilir .Veya korktuğu hayvanlar hakkında çeşitli bilgiler edindikçe, onlardan korkusu kalkabilir.

Şartlanmanın bozulması (**Yeniden öğrenme**)

Bu, eski alışkanlık ve vaziyet alışın yeniden organize edilmesi halidir. Önceleri hastanın üzerine tesir etmiş olan olaylar için daha uygun tavır ve davranışlar bulunur. Bu yeni tepkiler, eski doyurmıyan tepkilerin yerini tutar. Bu suretle hastanın hayata yeni bir görüşle bakması sağlanır. Bundan sonra hastaya yol gösteren esaslar verilir. Bu oluşumdan başarı sağlıyabilmek için, hastanın kendisinde bir takım bozuklukların bulunduğunu kabullenmesi, iyileşmeyi arzu etmesi, doktora güvenmesi, bu arada yeni bir uyma tarzı düzenlenmesi gerekirse, hastanın çevresini tamamen değiştirmesi şarttır.

Sematik (**Kelimelerin anlamının incelenmesi.**)

Hastanın söylediği kelimeler, obje veya fikirlerin yerini tutan semboller olarak kabul edilir. Bunların anlamları üzerinde durulur. Bu metot hastanın davranışını daha iyi kontrol etmek, daha iyi iç âlemini kavramak ve anlamak imkânını verir.

Gurup halinde tedavi :

Bir gurup insanı aynı zamanda tedavi etme durumudur. Son yıllarda grup psikoterapisi bir hayli ilgi görmüştür. Gurup halinde tedavi, gurup münakaşaları tertip etmek suretiyle ele alınır. Gurup münakaşaları sırasında hastalar, yalnızlık ve terkedilmiş olma duygusundan kurtulur, duygularını açıkca ifade ederler. Arkadaşlarıyla iş birliği yaparlar. Kendilerini emniyette hissederler. Problemlerini anlar ve hoş karşılarlar. Bunları gidermek için çareler ararlar. Başkalarının da problemleri olduğunu öğrenirler.

Deşarj metodu (Boşaltma metodu-Oyunla tedavi)

Çocuktaki itilmiş heyecanları ortaya çıkarmak için kullanılan bir metottur. Çocuklara oyuncaklar verilir. Oyun faaliyeti sırasında çocuk çeşitli duygu ve düşüncelerini gizli çatışmalarını dile getirir. Meselâ, Annesinin baskısı altında bulunan veya sevgiden yoksun olan bir çocuk bebeğiyle konuşurken «Niçin ağlıyorsun, annen seni sevmiyor mu? ne istiyorsun Peki hemen alırım, gel beni kucakla öp!» der. Bu gibi sözler de onun isteklerinden başka bir şey değildir.

Müzikle tedavi :

Müzigi akıl hastalıklarının tedavisinde ilk kullanan milletlerden biride Türkler olmuştur. Müzik dikkati çeken bir uyarıcıdır. İnsanın mi-

zacını, iç âlemini düzenler. Heyecanlar sakinleşir, içine çekilmiş olan canlanır. Müzik faaliyeti sayesinde, hasta dikkatini rahatsız edici fikirlerinden uzaklaştırır, ilgisini çevresine karşı yöneltir.

Meşguliyet ve İş ile tedavi :

Hasta sosyal faaliyetlere, özellikle spor, resim yapmak sepet örmek, deri işleriyle uğraşmak gibi faaliyetlere sevkedilir. Çeşitli faaliyetlerde bulunan hasta endişe ve hayale kendini daha az kaptırır. Problemlerini realist bir görüşle çözme imkânına sahip olur.

1955 yılında Elâzığ Akıl Hastanesine yaptığımız grup ziyareti sırasında ekseri hastaların hastane işlerinde çalıştıklarını gördük. Burada tedavi, Baştabibin ifadesine göre, tamamen işe dayanmaktadır.

İyi giyim, makyaj, yeni roblarla tedavi :

Amerika ve Avrupanın, birçok akıl hastanelerinde akıl hastalarının iyi giyim ve kuşanmalarına, süslenmelerine önem verilmektedir. Bu durum hastaların uyuşan ruhlarına şok tesiri yapmakta ve onları hayata yeniden kavuşturmaktadır.

Bu tedavi metotlarının yanında Psikodramo, Psikobiyoloji, kitapla tedavi, çevrenin düzeltilmesi gibi çeşitli metotlar da yer almaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

İNSANLARIN RUH SAĞLIĞI YÖNÜNDEN SINIFLANDIRILMASI

İnsanları Ruh Sağlığı bakımından beş gurup'ta incelemek mümkündür.

1 — NORMALLER
2 — NORMAL GÖRÜNÜMLÜ ANORMALLER,
3 — PSİKO-NEVROZLAR,
4 — PSİKOZLAR
5 — PSİKOPATLAR

NORMALLER

Normal ve anormal kavramlarını birbirinden kesin olarak ayırmak mümkün değildir. Başka bir deyimle, psikolojik bir olayın hangi derecesiyle normal, hangisiyle anormal olduğunu birden kestirmek yani, hangi psikolojik reaksiyonların tabii ve hangisinin anormal, marazî olduğunu açıkca ifade etmek kolay değildir. Organik ve fizyolojik kaynaklı belirtilerde normal veya anormal olanlarını ayırmak oldukça kolaydır. Meselâ, gözün kanlanması, kansızlık, sarılık, nefes darlığı, derideki çeşitli kabartılar gibi objektif belirtiler; vücudun normal çalışmamasından meydana gelen organik veya fizyolojik bozukluklardır. Bu anormal belirtileri gösteren fertler, hemen doktora baş vurarak dertlerine bir çare ararlar. Fakat psikolojik reaksiyon veya faaliyetlerinde derece derece anormallikleri olduğu halde, birçok kişiler, bunun farkında bile değillerdir. Doktora gitme lüzumunu hissetmediği gibi kendisini götürmek isteyenlere dahi anormal olmadıklarını ileri sürerek karşı koyarlar.

Bu iki kavramı birbirinden kesin bir sınırla ayırmak pek kolay olmadığı gibi, bunların herkes tarafından kabul edilmiş ve doyurucu bir tarifi de yapılamamıştır. Bununla beraber normal ve anormal kavramlarıyle ilgili görüş ve tanımları bilmede fayda vardır. Bunları şöyle sıralıyabiliriz :

1 — **«İnsan bir organizma olarak gerçeklere ne kadar yaklaşırsa, o derece normal, onlardan ne kadar uzaklaşırsa o nisbette de anormaldir.»** Burada kişi, gerçeklere göre değerlendirilmiştir.

2 — **«Normal kontrollu zamanları çok olan insan normal, kontrollu zamanları az olan insan da anormaldir.»** Normalliğin derecelerine

göre yapılmış bir tariftir. Bu tarifi yapanlara göre **«Dünyada normal insan yoktur. Ancak insanlar birbirlerinden derece itibariyle ayrılırlar.»** Gerçekte, her hareketin, her düşüncenin, her duygunun normal ve anormal sınırları vardır. İnsanlar bu iki sınır arasında derecelenmiştir. Başka bir ifade ile insanlar tam sağlıkla tam delilik arasında bir takım değişik durumlar gösterirler.

3 — **«Aile ve toplumun çoğunluğu gibi davranışlar gösteren ve fikirlerde bulunan kişiler normaldir.»** Bunda kişinin, günlük reaksiyonları, normal bilinen diğer insanların davranışları ile karşılaştırılır. Eğer bu şahıs, genel olarak ana-babanın, çoğunluğun düşünce ve davranışlarına göre hareket ediyorsa normal, uygun hareket etmiyorsa anormaldir. Bu tarif **«Rölâtif valörler»** e göre yapılmıştır. Yalnız bu görüş aileden aileye, toplumdan topluma değişir.

4 — **«Normal dağılım yayının ortasında bulunan kişiler normaldir.»** Bu tarife göre, insanların % 60 ı normal, % 20 si sürnormal, geride kalan % 20 si de anormaldir. Bazı toplumlarda insanlar aklın ilkelerine göre çalışmazlar. Bunlar tümden psiko - nevroz olurlar. Böylebir toplumda normal insan bulmak oldukça zordur. Bu bakımdan, bu tip görüş veya tarif, her toplum için bahis konusu olamaz.

5 — **«Psikolojik dengesizlik ve düzensizlik göstermiyen, yani psikolojik tansiyonu dengeli olan, çalışma için yeter kabiliyet ve kapasiteye sahip bulunan kişi normaldir.»**

İnsanların psikolojik hayatı, fizik ve fizyolojik hayatına bağlı olarak, devamlı bir takım reaksiyonlardan ibarettir. En basit reflekslerden, en engin hayallere, en basit fikirlerden karışık düşüncelere kadar, bütün psikolojik olaylar, psikolojik hayatımızın esasını teşkil ederler. İnsanın psikolojik hayatını meydana getiren, iç ve dış uyaranlara karşı yaptığı davranışlar; uygun olduğu takdirde psikolojik hayatında bir karışıklık olmaz. Dolayısiyle fert zihni ve heyecani bir intibaksızlık hali gösteremez.

6 — **«Hayattan zevk alabilecek kadar çevresine intibak etmiş olan kimse normaldir»**

7 — **«Şahsiyet olgunluğuna sahip insan normaldir.»** Böyle bir kişi yaşına ve ferdi intibak durumuna göre normal davranışlar gösterirler.

8 — **«Bulunduğu topluma olumlu bir şekilde uyan insan normaldir.»**

9 — **«Toplumun yararına çalışan, gerektiği zaman toplumun çıkarı için kendi çıkarından vaz geçen kişi normaldir.»**

10 — **«Olumlu anlamda bir kişiliğe sahip olan insan normaldir.»** Şahsiyet sahibi olan kişinin fikir ve davranışlarında bir bütünlük ve

ahenk vardır. Böylece kişilerin ruh sağlığı yerindedir ve uyma güçlükleri de yoktur.

11 — **«Nisbeten ideal bütünlüğüne yakın olan kimse normaldir.»**

12 — **«Hasta veya patolojik bünyenin aksi bünyelere sahip olanlara normal denir.»** Bu hekimlikte kullanılan bir terimdir. Bunlara göre, normal sağlamlığı ifade eden bir ölçüdür. Bu ölçünün altında olan hallere normal altı, üstünde olan hallere de normal üstü denir.

13 — **«Kendi varlığını koruma kabiliyeti; iş yapma kabiliyeti, hayati enerji ve sosyal çevreye uyma gücü gibi hayati fonksiyonları sık sık değişmiyen kişi normaldir.»**

Burada biçilen ve verilen değerlere göre kişi normal veya anormaldir. Bu değerleri verirken kişinin «yeter derecede şahsi değer ve emniyet duygusu, kendini ve başkalarını tanıma yeteneği, heyecan olgunluğu, şahsiyet bütünlüğü ve olgunluğu, meslekî ve sosyal münasebet, ilgililerinin çeşitliliği ve birbirine bağlılığı, kararlarında istikrar» gibi çeşitli psikolojik fonksiyonlar ile sosyal uyum ve davranışlarına bakılır.

14 — **«Her zaman düşünce ve davranışlarının sonuçlarını aklın süzgecinden geçiren insan normaldir.»**

15 — **«Her hangi şahsi ve sosyal uyumsuzluğu görülmiyen insan normaldir.»**

Yukarıda ele alınan tanımlar, aşağı yukarı birbirini tamamlıyan veya aynı şeyin başka başka ifadeleridir. Bunların hepsinden şöyle bir sonuca varmak mümkündür: Problemi olan ve fakat bu problemlerini giderebilen, aynı zamanda normal zamanları çok olan insan normal; Problemi olupta bunları bir türlü çözemiyen, bu bakımdan çözüntü içerisinde bulunan, aynı zamanda normal zamanları az olan insan da anormal'dir.

Bu duruma göre, normal insan nerede ve ne zaman, nasıl bir davranış göstereceğini bilir ve bu davranışlarının sonucunu da aklın süzgecinden geçirir.

Davranışlarımızın normal veya anormal olup olmadıklarını anlıyabilmek için, kendimize test mahiyetinde aşağıdaki soruları sorabiliriz. **(Medikal Psikoloji - R. Adasal)**

1 — Ferdin adaptasyon reaksiyonları ne derecede bir denge ile onu, çeşitli ihtiyaçlar ve gayelerine bağlamaktadır? Bu gayeleri ve hedefleri realitelere uygun mudur? Yoksa çok iddialı ve mübalâğalı mıdır? Şahıs problemlerini karşılamak hususunda kendini yeterli buluyor mu?

Perdin cinsel intibakları normal midir? Yoksa, aksine bazı aşağılık duygularının ve şiddetli cinsel komplekslerinin tesiri altında mıdır?

2 — Şahsın intibak reaksiyonları onu ne derece bir ahenkli çevresine ilgilendirmektedir. Gurupuna katılmak ve tutunmak için lüzumlu mesleki ve sosyal kabiliyetleri var mıdır? Şahıs kendisini gurupun istenen faydalı bir uzvu olarak buluyor mu? Kendisine karşı gösterilen ilgilileri ve sempatileri karşılamak ve başkalarına da iade etmek hususunda heyecanları itibariyle yeter derecede olgun mudur? Şahıs topluluğa yeteri derecede uyabildiği kadar aynı zamanda devamlı şekilde bu toplumun tasvip ve takdirini beklemeden acaba gerek düşünce ve gerekse hareket bakımından kendisini bağımsız bir kişi olarak uydurabiliyor mu? —

Yukarıdaki sorulara olumsuz cevaplar verenler az veya çok psikolojik bir sıkıntı ve heyecan ve yetersizlik içindedirler. Bu durumda kişi haliyle kendisini mutlu hissedemez, dolayısiyle çevresine uyumu da zayıf olur.

Yine normal veya anormal davranışlarımız hakkında bir fikre varabilmek için şu soruları kendimize sorabiliriz :

1 — Sık sık endişeleniyor musunuz?

2 — Belli olmıyan sebeplerle zihninizi toplamakta güçlük çekiyor musunuz?

3 — Önemli bir sebep olmadan kendinizi bedbaht veya yetersiz hissediyor musunuz?

4 — Kolaylıkla hiddetleniyor musunuz?

5 — Sık sık uykusuz kalıyor musunuz?

6 — Ruhî davranışlarınız sık sık hercailikler gösteriyor mu?

7 — Diğer insanlar topluluğunda bulunmakta sıkıntı hissediyor musunuz?

8 — 24 saatlik hayatımızda her hangi bir aksaklık sizi rahatsız ediyor mu?

9 — Çok defa kederli ve iradesiz misiniz?

10 — Sebepsiz olarak şeylerden ve hatta zararsız ve manasız bazı maddelerden korkuyor musunuz?

11 — Yalnız sizin haklı olduğunuz ve diğerlerin kusurlu olduklarını düşünüyor musunuz?

12 — Birçok hekimlerin hiçbir fizik sebep ve esas bulmadıkları çeşitli müphem ağrılarından veya diğer sıkıntılarından saplanırcasına şikâyetiniz var mı?

13 — Bazan size hoş veya nahoş dıştan gelme intibaını veren müphem seslerin veya gözetlemelerin tesiri altında mısınız? Sizi başkalarının her yerde takip ettiklerine veya size kötü nazarla baktıklarına kani misiniz?

14 — Çevrenizdeki yakınlarınızın davranışlarınız hakkındaki görüşlerine binaen telkin ve ısrarlarına rağmen ilgili doktorlara gitmekte inat ediyor ve sinir - Ruh hastalığını diğer hastalıklar gibi olağan saymıyor musunuz?

Yukarıdaki soruların bir veya bir kaçına vereceğiniz evetleriniz sizin derece derece bir takım iç sıkıntılarının eşiğinde veya içinde olduğunuzu belli eder. Bu sıkıntıların ilk belirtilerini bilmek bizi, ileriki bir sıkıntı ve çökmeden kurtarır. Çünkü, bu ilk işaretler, ruh hastalıklarının birer sinyali olabilir. Yapılacak şey, bunları giderme yollarını aramaktır.

NORMAL GÖRÜNÜMLÜ ANORMALLER

Normal fertlerin şahsiyetlerini meydana getiren enerjiler arasındaki ahenk ve düzeni bozulmadan, bunların her hangi bir bedenî veya psikolojik fonksiyonları değişebilir. Muhtelif yönlerde değişmiş olan bedeni veya psikolojik fanksiyonlar, karşılıklı bir surette birbirleriyle bağlanır, bir düzen ve sitem tesis ederler. Bu gibi hallerde biz, ferdin bazı fonksiyonlarında açık sapmalar görürüz. Bu durumda sapma gösteren bu fonksiyonlara **«anormal»** dersek, ferdin bir bütün ve ahenk içinde devam eden şahsiyetine de **«normal»** dememiz gerekir. Şu halde

Kuvvetleri veya melekelerinin düzgün işlemesiyle ahenkli bir düzen içinde bulunan normal şahsiyettte, zaman zaman veya devamlı olarak, sapan bir takım fonksiyonlar yani anormallikler görmek mümkündür. Bu anormallikler ferdin genel hayatını aksatacak nitelikte değillerdir. Yalnız anormallikleri ilerlediği zaman psiko - nevroz denilen bir ruh hastalığına yaklaşırlar ki, bunlar o zaman bir tehlike arzeder. Normal şahsiyette görülen bu anormalliklerin dürtüleri; bazı fertlerde, irsi mahiyette olmakla beraber, çok defa hissi çatışmalar ve iç sapmaların veya çocukluk yıllarına ait hastalıkların mahsulü olarak sonradan kazanılır.

Bu açıklamalara göre normal görünümlü anormaller; görünüşte normal, gerçekte anormal olan kişilerdir. Bu tiplerde görülen anormallikleri Psikolog ve Psikiyatrist Morselli şöyle sıralamaktadır.

1 — **Sinirlilik** : Çok kolay ve nispeten hafif dış tesirlerden müteessir olur. Fazla hassas ve alıngandırlar, çabuk darılırlar ve sert tabiatlıdırlar. Alelâde dış uyaranlar karşısında, şiddetli duygulara kendilerini kaptırırlar. En basit ve hafif olan sürprizler karşısında korkarlar,

titrerler, ruh hali birden bire değişir. İzzetinefis sahibidirler. Dediklerini yapmak isterler, sözlerinden dönmezler, çabuk küserler, münakaşayı kolayca kavgaya çevirirler. Çevresindekilerle kolay kolay geçinemezler, kavgacıdırlar. Kararsız ve sebatsızdırlar. Sabırlı ve tahammüllü değildirler. Daima dış çevrenin etkilerine müsait olduğu için, uykusu bazan normal olmaz. Daima rüya görür. Uykusunda sayıklar ve ağlar. Uykuda dolaştığı olur. Çabuk konuşurlar. Bazan bu sebepten kekeler, konuşurken dili tutulur. Genel olarak bedenin zayıf oldukları için, çabuk hastalanırlar. Düzgün yemek yiyemezler. Görünüşleri her zaman göze çarpacak kadar açık marazilik ve değişiklik göstermez. Hatta ilk bakışta sağlam ve sakin görünürler.

Kısaca bu tipler heyecan kaynağıdır. Şiddetli sinirlilik halleri gösterirler. Çabuk gülerler, çabuk kızarlar, öfkelenirler, ağlarlar, bağırır, çağırır ve çabuk sönerler.

2 — **Hissizlik :** Bazı kimselerde his küntlüğü vardır. Buna **«apati»** denir. Bu durum eğitimle elde edilmiş bir hal değil, doğuştandır. Herkesin heyecan duyduğu olaylar karşısında hemen hemen hiçbir sevinç veya üzüntü hali göstermez.

3 — **Aritmo — manie :** Sayı sayma dürtüsüdür. Bu dürtüye sahip olan kimseye de **«aritmo — manyak»** denir. Bunlar, bulundukları toplantıda adamları, yoldan geçen otomobilleri, insanları sayarlar, araba numaralarını tesbit ederler. Yedikleri meyvaların çekirdeklerinin tek ve çift olduğuna bakarlar.

4 — **Geometro — Manie :** Geometrik şekiller üzerine veya kenarına basarak yürüme düstüsü. Manyaklar bu hareketi, çok sıkkın oldukları zaman, daha fazla yaparlar.

5 — **Klepto — manie :** Şahsın elinde olmadan yapılan hırsızlıktır. İç zorlamanın sonucu olarak yapılır. Çok defa bilinçli bir empülsiondur. Klepto — manyak, çalmadan rahat edemez. Şahıs muhtaç değildir. Hatta yüksek sosyeteye mensup kültürlü bir kadın da olabilir. Bundan başka, genel olarak çalınan şeyin bir değeri de yoktur. Özellikle bu davranışları histerik kadınlar, psikopat ve nevropat sar'alılar yaparlar.

6 — **Glasso — manie :** Yeni kelimeler icat etme dürtüsüdür.

7 — **Perisso — manie :** Asıl fikri bırakıp teferruat üzerinde durma dürtüsü.

8 — Toksiko — manie (Öfo — Manie) : Morfin, kokain, esrar gibi zehirler içmek dürtüsü. Öfo manyaklar, bunları içmek suretiyle haz ve rüya âlemine dalarlar. Bu içme arzusuna karşı koyamazlar.

9 — **Erroto — manie :** Sevilmek ve sevişmiş olmak inancı ve arzusudur. Bu arzunun derece derece safhalarını gösterenler de vardır. Her gördüğü kimseye aşık olur. Fakat sevgisi devamlı değildir. Çok uzakta bulunanlara da aşık olur, mektup yazarak veya telefon ederek yalvarır, yakarırlar, fotoğraf isterler, çiçek gönderirler, red edildikleri zaman da tehdit ederler. Sevdiğinin kapısı ve penceresi önünde saatlerce dolaşırlar, kapıları önünde yatarlar. Marazi hallerini gösteren kişiler çok defa şöhretli kimselere aşık olurlar. Aşk tesebbüslerinin bu şöhretli şahıslar tarafından yapıldığını iddia ederler. Fakat bu kişilerin de böyle şeylerden haberi yoktur. Hatta eroto — manie'de ölüm tesebbüsüne kadar sürüklenen bir aşk dürtüsü vardır.

10 — **Dipso — manie : (Susama manisi) :** Değişik zamanlarda, aralıklı olarak kişilerde görülen alkol alma ihtiyacıdır. Nöbet geldiği zaman, kişi bütün gayretlerine rağmen, içmeden duramaz, hiçbir şey bulamazsa alkol, gazyağı veya benzin içerler. Dipsomanların çoğunda alkolizmin diğer organik ve psikolojik belirtileri yoktur. Krizden sonra, fert aylarca içmiyebilir.

11 — **Mikro — manie :** Kendini bedenen ufak tefek, küçük görme dürtüsüdür.

12 — **Makro— manie:** Bedeni yapı ve organlarını dev gibi görme dürtüsü. Makro manyaklar kendilerini dev gibi büyük, Herkül gibi kuvvetli görürler.

13 — **Mono — manie :** Temizlik dürtüsüdür. Mono manyaklar, mütemadiyen elini yüzünü yıkar, ellerini alkolle temizler, elbiselerini yıkar ve temizler, evinin camını, çerçevesini siler, hiç boş durmaz Evinin kirleneceği düşüncesiyle hiçbir kimseyi misafir kabul etmez veya başka bir komşunun evinde misafirlerini kabul eder. Evine mecburen misafir kabul ettiği zaman da evinde günlerce temizlik yapar. Kimseye elini vermez, çamaşırlarına dokundurmaz, birçok maddeleri yıkamadan yemez. Sonra yerkesle bir arada yemek yemeyi kat'iyen istemez.

14 — **Neo — manie :** Yenilik dürtüsüdür. Neo manyaklar her yeni şeyi benimser ve yenilikler ararlar veya icat ederler. Bütün tavırları ve davranışları zübbecedir.

15 — **Pyromanie (Yangın çıkarma):** Ateşe ve yanan şeylere karşı alâka gösterilmesi ve yangın çıkarılması halidir. Piro manyaklar, hiçbir sebep veya her hangi şahsa veya aileye karşı açık bir kin ve nefret duygusu yokken, bir evi, bir fabrikyaı, bir zahire anbarını, bir treni veya şehri ateşe vermek suretiyle zevk alırlar. promanların çogu erkeklerdir. Kadınlarda daha çok gebelik devresinde görülür. Aşırı promanyaklar, daha çok aptallar, bunaklar, bazı sar'alılar, melânkolikler, paranoyaklar ve sadist psikopotlar arasında görülür. Meselâ, Neron bir promanyaktı.

16 — **Onomata— manie: (isim manisi.)** Bir kelime veya ismin ısrarla zihinde tekrar edilmesi dürtüsüdür. Bazı kişilerin zihinlerinde uzunca bir süre aynı kelime veya aynı isim yer etmiştir. Yahutta kişi kişi durmadan kendisine sıkıntı veren bir kelime veya ismi arar durur. Veya konuşurken zihnini işgal eden kötü ve sıkıntı veren kelimeyi hatırlar.

17 — **Terslik dürtüsü :** Bazı kişilerin can sıkıcı, utandırıcı, hoş olmıyan kötü şeyleri düşünmeden duramaması halidir. Meselâ, bir papaz, kilisede dini âyin esnasında dua okurken, dini duygulara tamamen aykırı ve günah sayılan bir takım halleri gözü önüne getirir. Bu durumda olan kişilerin bütün fikirlerinde cinsel hayaller ve düşünceler vardır. Böyle şahıslar, cinsel hayal ve düşüncelerle, mukaddesatı kirletme, intihar, karısını öldürme gibi birçok zıt fikirlerle karşılaştığı vakit, kendisini şeytanların idare ettiğini zanneder. Bu takdirde de kendisini şeytanlar tarafından idare edildiği dürtüsüne kaptırır ki, bu dürtüye **«Domino — Manie»** denir.

18 — **Soru sorma dürtüsü :** Kişinin bilginler gibi kendisine, evrene, Tanrı kuvvetine ve mahiyetine ait soru sormaları ve durmadan bunların sebeplerini ve oluşlarını arama halidir. Dünya ile ilgili olayları ve oluşları anlamak normal bir şeydir. Ancak, bu tecessüs, kişinin mevkii ve mesleğiyle ilgili olmalıdır. Tekrar tekrar aynı şeylerle meşgul olmamalıdır.

19 — **Aşağılık dürtüsü :** Şahsın değerinin azalmış veya hiç kalmamış olduğunu ileri sürmesi halidir. Aşağılık dürtüsüne sahip olan kişi, başkalarından daha fena olduğunu, başkalarının başarı gösterdikleri işlerde başarılar gösteremiyeceklerini ısrarla ileri sürerler ve durmadan bunu tekrarlarlar. Ağızlarından fena bir söz çıkacağından, rezil olacağından korkarlar. Bazı öğrenciler ve kişiler de bu dürtülerin tesiriyle imtihanlara girmeye çekinirler, hatta tahsilini terkederler. Yine bazı kişilerde, gülünç halde olduklarını ve kusurlarıyle herkesin ilgilendiğini zannederler. Kafasının büyük, ayaklarının çarpık, yüzünün çirkin olduğu, hatta erkek olduğu halde kadın gibi göründükleri zehabına kapılırlar.

20 — **Şüphelenme dürtüsü:** Yaptığı her işten şüphelenme halidir. Buna sahip olan kişi sokak kapısını iyice kapattığı halde, birkaç defa dönerek kapıyı yoklar. Tren veya otobüsün hareket saatini bildiği halde, yanındakilere sık sık sorar. Mektubun adresini tam yazdığı ve onu pulladığı halde postaneye bir türlü veremez veya verdikten sonra da yine postaneye gider, ilgili memura zarfın adresine bakacağını söyler. Bazan da aldığı eşyanın iyi ve sağlam olmadığı zehabına kapılarak pişmanlık du-

yar, hemen eşyayı götürür ve geri verir. Bu suretle rahatlar. Böyle yaptığı işlerden pişmanlık duyma haline de **«retro — manie»** denir. Retromanyaklar, her şeyde pişmanlık duyarlar ve geri dönerler, kararsızdırlar. Yapacağı işlere bir türlü karar veremezler veya verdikten sonra hemen geri dönerler.

21 — **Tikler :** Kişinin elinde olmadan yaptığı işaret ve hareketlerdir. Bir gözünü mütemadiyen kırpar, başını bir tarafa sık sık döndürür. Kaş göz yapar. Tikleri olan kişilerin, hareketleri bazan fena manaya alınır. Dayak dahi yer.

22 — **Mito — manie :** Yalancılık. Hiç bir sebep olmadığı halde yalan söyleme halidir. Mitomanyaklar, yalan söylemeden duramazlar. Yalan söyledikleri nisbette zevk ve heyecan duyarlar.

23 — **Nikto — manie :** Karanlık yerlerden zevk alma hali. Niktomanyaklar, geceyi, karanlık ve izbe yerleri çok severler.

24 — **Tırnak kemirme dürtüsü (Oniko — Manie) :** Devamlı olarak tırnak kemirme ve yeme halidir. Özellikle nevrotik kişilerde görülür.

25 — **İmogo — Manie:** Esirini okuduğu yazara, filmini seyrettiği artiste benzemeye çalışma halidir.

26 — **Oburluk dürtüsü (Fogo — manie) :** Bir türlü doyma bilmeme halidir. Fogomanyakar, doyma bilmezler. Önüne konan bütün yiyecekleri yer. Karnı doymamıştır. Gözü yine açtır. Cebleri bakkal dükkânı gibi, fındık lıstık gibi yiyeceklerle doludur.

27 — **Dramo — manie :** Daima telâşlı hareket etme hali. Bu dürtüye sahip olanlar, bütün gün telâşlı ve hareketlidir. Bir iş varmış gibi sağa sola koşarlar.

28 — **Kopra — manie :** Küfretmeden, açık saçık şeyler anlatmadan duramama halidir.

29 — **Klastro — Manie :** Kapalı yerlerden zevk ve heyecan duyma halidir.

30 — **Tanato — manie :** Ölüme ait şeylerle uğraşma hali. Tanatomanyaklar, ölüme imrenirler, ölümden bahsetmek onları menmun eder.

31 — **Şizo — manie :** Kişinin fantazi âlemine **(hulya âlemi,)** dikkatini çekmesi halidir Şizomanyaklar, gerçeklerden daha çok hayalleri severler ve iç âlemleriyle meşgul olurlar.

32 — **Teo — manie :** Devamlı olarak din ve Tanrı kavram üzerinde durma hali.

33 — **Verbo — manie :** Çok konuşma halidir. Verbomanyaklar, mü-

temadiyen konuşurlar. Karşılarındakine konuşma imkânı vermezler.

34 — **Kako — manie :** Pis yer ve kokulardan hoşlanma hali.

35 — **Grafo — manie :** Devamlı yazı yazma halidir. Grafomanyaklar, durmadan yazı yazarlar. Hiç bir şey bulamazlarsa, yastık kılıfı, yatak çarşafına, duvara veya yüznumara kapılarına yazarlar.

36 — **Biblio — manie:** Çeşitli eşya biriktirme halidir.

37 — **Hipo — manie :** Bu durumda olanlar, hafif mani halleri gösterirler. Bunlar girgin ve hoş sohbet gözükürler. Çabuk dostluk kurarlar, fakat biraz sonra meselâ, sırlarını ortaya koymak suretiyle, gerçek kişiliğini gösterirler.

38 — **Hiper — manie :** Aşırı neş'e gösterme halidir. Hipermanyaklar genel olarak kendilerini kontrol edemezler. Ahlâka uygun olmayan davranışlar göstermeye müsait bir psikolojik bünyeye sahiptirler.

39 — **Konuşma kusurları:** Bu kusurlar tamamiyle normal yaratılışta olan kişilerde görüldüğü gibi, psikolojik bozuklukları bulunan kimselerde de rastlanır. Bunlar genel olarak hem sesleri doğru birleştirmede, hemde onlardan heceler, kelimeler ve cümleler yapmada zorluk çekerler. Bu bozuklukların en önemlileri kekemeliktir.

40 — İnat, hiddet merhametsizlik, korku, utanma, burun karıştırma : (Normal görünümlü anormaller hakkında daha geniş bilgi için impulsionlara - atak - içtepilere - bakınız.)

PSİKO — NEVROZLAR

Psiko — nevroz, normal kişilerde görülen bozuklukların ilerlemiş bir şeklidir. Ender olarak hastaneye yatmayı gerektirir. Bu zihin bozuklukları sadece şahsiyetin bir kısmındadır. Ve ferdin bir yönünde marazi gelişmeler gösterir. Psiko — nevrozlarda gerçekler değişmez, hasta anormalliğini bilir. Fakat kendilerini bu manasızlıklardan kurtaramazlar. Bu bakımdan çok üzülürler. Genel olarak psiko — nevrozlular, dış görünüşlerinde ve şahsiyetlerinde esaslı bir düzensizlik göstermediklerinden iş veya meslek sahibi olurlar, hatta evlenirler. Fakat Çeşitli korku ve kaygı gibi rahatsızlıkları, onların topluma uyumlarını zorlaştırır, dolayısiyle aradıkları mutluluğa ulaşmalarına engel olurlar.

Kişilerde görülen psiko — nevroz denilen bu bozukluklar; önleyici ve tedavi edici tedbirler alınmadığı takdirde, psikozlar şeklinde bir gelişme gösterirler.

Psiko — nevrozların kısımları :

Psiko — nevrozlar ikiye ayrılır :

A — Bedenle ilgili veya Organik Bozukluklar :

Biyolojik veya fizyolojik hiçbir sebep olmadığı halde, iç faktörlerin tesiriyle, beden fonksiyon ve organlarında görülen bozukluklardır. Bu bozuklukları şöylece sıralıyabiliriz :

1 — Organlarda görülen bozukluklar : Meselâ, sindirim sistemi, yahut duyu organlarında görülen çeşitli bozukluklar şeklinde ortaya çıkarlar.

2 — Hareketle ilgili bozukluklar : Tikler, seğirmeler, kas tutulmaları, felçler, pepemelik, kekemelik, sesini kaybetme gibi konuşma bozuklukları, bedenin oturuş, kalkış, yürüyüş veya çeşitli hareket edişleriyle ilgili sakatlıklar.

3 — Duygusal bozukluklar baş ağrıları, acılar, çarpıntılar, nefes tıkanmaları, halsizlik, yorgunluk gibi bozukluklar.

4 — Sindirim ve boşaltma fonksiyonları ile ilgili bozukluklar : Kusma, mide ağrıları, hamsızlık, kabızlar, sebepsiz terlemeler gibi.

B — Psikolojik Bozukluklar :

Bu bozuklukların en önemlileri şunlardır : —

1 — Kalp illetinden korkma ve fobisi, 2 — İhtiyarlıktan korkma ve fobisi, 3 — Gonokoklardan korkma ve fobisi, 4 — Mikroptan korkma ve fobisi, 5 — Deli olmaktan korkma ,6 — Hasta olmaktan korkma, 7 — Karanlıktan korkma, 8 — Açık ve kapalı yerlerden korkma, 9 — Yüksek yerlerden korkma, 10 — Ölümden korkma ve fobisi, 11 — Frengiden korkma ve fobisi, 12 — Toz ve kirden korkma ve fobisi, 13 — Yangından korkma ve fobisi, 14 — Kalabalıktan korkma ve fobisi, 15 — Bellek bozukluğu **(Amnesia,)** 16 — Samnambulizme **(uykuda dolaşma hali,)** 17 — Hipnotik uyuşukluklar, 18 — Çeşitli kayıp ve üzüntüler, 19 — İstirarî hareketler gibi.

Psiko — Nevroz Şekilleri :

Psiko — nevrozları şu şekilde sınıflandırmak mümkündür.

1 — Nevrasteni **(Neurasthenia)** Sinir zayıflığı,
2 — Kaygı halleri (Anxiety,)
3 — İsteri **(Hystéria,)**
4 — Obbessive Compulsive Nevroz,
5 — Réaktive depression,
6 — Psikasteni **(Psychastenia,)**
7 — Hipokondriyak **(Hypochomdria,)**

Nevrasteni :

Nevrastenin iki şekli vardır.

a — Beden ve zihnin aşırı derecede yorulması sonucunda görülen sinir bozukluğudur ki, asıl nevrasteni de budur.

b — Sinirli kişilerin çok yorgun olmadığı halde, kendilerini pek pek fazla yorgun hissetmeleri halidir. Bu durum da psikasteni denir.

Nevrastenik, ızdıraplarını organlarında, kalpte, midede ve böbreklerinde duyar. Psikastenik ise ızdıraplarını ruhunun derinliklerinde duyar. Nevrasteni özellikle, sinirli olan yaşlılarda görülür. Bazan yorgunluk sinirleri sağlam olan kişileri de altedebiliriz.

Sebepleri : Aşırı üzüntü, heyecanlı gerginlik, obsesyon **(takılmış fikir,)** aşağılık duygusu, fazla kan kaybetmek, çocuk düşürmek, hareketsiz bir hayat sürmek, kapalı ve güneşsiz yerlerde uzun süre kalmak, işsiz yaşamak, yeteri derecede besin alamamak, uyumamak, normalin üstünde anormal derecede çalışmak, çeşitli suistimallerde bulunmak, nevrasteninin başlıca sebepleridir. Freud, nevrasteninin kaynağının, **«mastürbasyon»** olduğunu söyler. Nevrasteni en çok, gece vazife yapanlarda, lise ve üniversite öğrencilerinde, bizde de daha çok kadınlarda görülür.

Bozuklukları : En çok orta yaşlılarda **(35 — 50)** görülür. Hasta eski beden ve zihni güç ve canlılığını kaybetmiştir. Kendinde hiçbir iş yapacak güç hissetmez. Herhangi bir çalışma ile bitkin düşeceğine inanır. Özellikle cinsel enerji harcamaktan korkar. Aşağılık duygusu ve başarısızlık korkusu içindedir. Zayıflama başlar, sararır solar, kansız olur. Vücut ve kafasında ağrılar belirir. Aşırı hassasiyet sinirli ve hırçın haller gösterir. En ufak bir olay karşısında hırçınlaşır ve sık sık ağlar. Hastalar kendilerini, ruhen ve bedenen çok yorgun hissederler. Hatta bedeni bir bozukluğu var düşüncesiyle bir göz, kulak mide veya ciğer mütehassısına gider. Hastada iştihanın kaybı, uykusuzluk, hazım bozuklukları sık sık görülür. Asabi halden, kalbin atışında düzensizlik ve muvakkat atlayışlar, duruşları olur. Hasta bundan çok korkar. Arasıra baygınlık geçirir. Dikkati çok zayıflar, hasta belleğinin zayıflığından sikâyet eder. Gerçekte böyle birşey yoktur. Sadece dikkati, iradesi zayıftır, dalgındır, nefsine güveni yoktur. Egosantrik ve içe dönüktür. Zihnini bir noktada toplıyamaz, menfi ve zıt davranışlar gösterir. Başkalarının iş ve kanaatlarına karşı fazla hassastır.

Psikasteni :

Akıl zayıflığı veya azalmış psişik enerjidir. Bunun başlıca sebepleri şunlardır : Yenileme yolu ile eski bir korku halinin ortaya çıkması,

yorgunluk, zayıf irade ve heyecan tahriki, bilinç altına itilen fikirler, üstün olma duygusunun başarısızlığa uğraması, yanlış alışkanlıklar ve şartlanmalar, çocuklukta geçirilen heyecani bir şokun, bazı reaksiyonların ortaya çıkmasına sebep olmasıdır.

Hastaya iç sıkıntılar yersiz korkular hâkim olmuş ve bütün benliğini sarmıştır. Bu yüzden hayat güçlükleriyle karşı karşıya gelemez. O korku ve üzüntüleriyle başbaşadır. Psikasteni bir nevi obsesyon deliliğidir. Hasta kendine hâkim olan fikirleri bir türlü atamaz. Hayatı hep böyle devam eder. Olmıyacak şeyler düşünür. Onlardan kurtulmak ister, çabalar, yorulur, üzülür ve neticede yorgun düşer. Hiçbir şey yapamadığı için, kendine güveni tamamen kaybolur. Bu yüzden de korkak ve çekingen olur. Hasta korku ve çekingenliğini gidermek için de zehirli maddeler ile alkolün himayesine sığınır. Bazı Psikastenikler, iş yapmak için içlerinde yenilmez arzular duyarlar. Kimi içme, kimi hırsızlık yapma, kimi de intihar ve adam öldürmek istediklerini duyar ve yaparlar. Bazıları da karşı koyamadığı bir düşüncenin esiri olurlar. Meselâ, Allah kimdir? Allahı kim yarattı? dünya yaratılmadan evvel nasıldı? soruları ve düşünceleriyle yorgun bir hale gelir. Bazıları da topluma veya camiye girince aptestinin geleceğini düşünür ve bu korku ile kalabalık yerlere gidemez. Hatta böyle yerlere gideceği zaman birkaç defa yüznumaraya çıktığı halde yine de kalabalık içinde işeme ihtiyacını duyar.

Kaygı **(endişe — Anksiyete) :**

İç veya dış varlığa karşı duyulan bilinçli veya bilinçsiz marazi bir korkudur. Bunlar doktorları en çok meşgul eden maddi ve manevi üzüntülerdir.

Sebepleri; Üzüntü ve başarısızlıktan ileri gelen daimi bir endişe hali, cinsel istekle cinsel doyum arasında çatışma, kendini belirtme eğiliminin başarısızlığa uğrama gibi hallerdir.

Kaygıya sahip olan insan, daima geleceği bir korku ve endişe ile bekler. Her an bir felâketle karşılaşacağını veya öldürüleceğini düşünür. Bu bakımdan huzursuz ve neş'esizdir. Bu arada hastayı içinden gelen bir dürtü, ayıp ve şerefsiz sayılan birçok şeyleri düşünmeye veya bunları yapmağa sevkeder.

Genel olarak kaygı denilen endişe duygusunun ana kökleri, geçmiş hayata; özellikle çocukluk çağında meydana gelmiş olan affektif çatışmalar ile bunların teşkil ettikleri komplekslere dayanmaktadır.

Obsessive ve Compulsive Nevroz **(Istırar) :**

Yapılması istenilmiyen belli bir hareketi yapmadan duramama halidir. Hasta belirli bir hareketi yapmak isteğini duyar. Buna belirli bir

süre karşı koyar. akat bu istlk kişiyi durmadan rahatsız eder. En sonunda hasta da elinde olmadan bu hareketi yapar ve rahata kavuşur. Meselâ, el yıkama manisi, tikler, bir kapıdan geçmeden evvel başını eğmek, bir sandalyaya oturmadan önce etrafına dönmek, ötobüsle giderken kilometre taşlarını ve telefon direklerini saymak gibi....

Hipokondriya **(Hypochondriasis) :**

Kuruntu ve merak hastalığı denilen hipokondri, ençok görülen ruh ve davranış bozukluklarından biridir. Bu durumda hasta, görünüründe ve gerçekte hiçbir bozukluğu olmadığı halde, organik bir hastalığa tutulduğuna inanır. Aşırı derecede vücut sağlığına karşı ilgi gösterir. Hasta olduğunu ileri sürer ve tedavilere devam eder.

Hipokondri, bir psikasteninin bellibaşlı bir belirtisi olabildiği gibi, büyük bir psikozun ana hezeyanlarından biri de olabilir. Bu bozukluk özellikle, orta yaşlı insanlarda görülmekle beraber, daima hayatı heyecan içinde geçen gençlerde de görülebilir.

Hipokondrinin dereceleri :

1 — **Hafif hipokondri :** Bu derecede hasta dert yandığı çeşitli duyguların yapıları, sebep ve sonuçları üzerinde fazla durmaktadır. Bu hal daha çok psikastenilerde, özellikle hazım sistemi fonksiyonları bozuk olanlarda görülür.

2 — **Orta Hipokontri : (Hipokondriak fikirler.)** Hasta bu derecede, inatcı ve sıkıntı verici bir hastalık korkusu içindedir.

3 — **Büyük Hipokondri:** Bu derecede hasta, kendisini inandırıcı her türlü söz veya hareketlere karşı koyar, devamlı bir hastalık kuruntusu içinde bulunur.

4 — **Hipokondri deliri (Kuruntu deliliği):** Bu son devrede kuruntu fikri veya inancı kafasında tamamen değişmiyecek şekilde yerleşmiş ve bir delilik halini alınmıştır. Meselâ, hasta hafif ve geçici bir hazımsızlığı büyüterek kendisine hâkim olan bir mide kanseri haline getirmiştir.

Histeri **(Hystéria) :**

Hipokrat, bu hastalığın rahmin, bütün bedende dolaşmasıyle meydana geldiğini ileri sürmüşse de, rahim veya üreme aykıtı hastalığı ile bir ilişkisi yoktur. Fransız bilginlerinden Charcot, isterinin sadece cinsel kaynaklı olmadığını, bu bozukluğun kadınlarda görüldüğü gibi erkeklerde ve çocuklarda da baş gösterdiğini ortaya koymuştur.

Histerinin en güzel açıklamasını Babinnski yapmıştı. Buna göre

isteri: «**Bozukları telkin ile meydana getirilen ve yine telkin ile ortadan kaybolan bir hastalıktır.**» Babinskinin tarifiyle herşeyin içinden çıkılamadığı için başka açıklamalar ortaya konmuştur.

Freud'e göre de histeri bozuklukları, «**Bilincin, bilinç altına ittiği isteklerin kıyafetini değiştirmiş bir semboldür.**» Meselâ, İstanbullu bir hanımla evlenen bir memurun Anadolu'ya tâyin edildiği bir sırada karısında görülen bazı organik bozukluklar, İstanbulda kalmak arzusunun birer sembolüdür.

Histerinin Sebepleri :

1 — **Moda (yenilik)** ve inanç : Bunlar çeşitli histerileri yaratırlar. Bazı kadınların gördüğü, olur olmaz çeşitli, meselâ, aktiristler gibi süslenip, çıplak bacakla dolaşmak, yüksek topuklu iskarpinle seke seke yürümek gibi, yenilikleri hemen benimseyip taklide kalkmanın; mevlüt okunurken kadınlardan birinin baygınlık geçirmesi, bunu gören diğer kadınların birbiri arkasından ağlamaları, çırpınarak yerlerde yuvarlanmaları, baygınlık geçirmeleri de inançların tesirleriyle ortaya çıkan histerik davranışlardır.

2 — **Psikanaliz, hipnotizm, sipritizm denemeleri** de histerinin yayılmasına sebep olurlar.

3 — **Korku ve heyecan :** Meselâ, Savaş korkusu, ölüm korkusu veya heyecanlar askerler arasında harp isterilerinin doğmasına sebep olmuştur. Ufak bir veri sıyrılan veya bir tarafı üzerine düşen yahutta matrasına kurşun isabet eden, bazı erlerde o kısımlarının hissiz ve hareketsiz bir hale geldikleri, felç oldukları görülmüştür. Bunun gibi kulağının dibinden veya gözünün önünden vızıldıyarak geçen mermilerin tesiriyle kör veya sağır olan yüzlerce kişilere rastlanmaktadır. Bu tiplere telkinde bulunduğu meselâ, utanıyor musunuz? ayıp degil mi? dendiği zaman tamamen bozukluklar geçebilir. Bu tip histerik davranışların başlıca sebepleri psikolojiktir. Harpten korkma ölümden korkma ve bunlardan kurtulma duygularıdır.

Babinski, histerik felçlerin, korku ve heyecan anlarında olmadığını, milyonlarca insan savaşırken hiçbirisinin bayılma veya felç gibi davranışlar göstermediklerini, ancak herhangi bir sebeple cephe gerisine çekildikleri zaman, bozukluk hamlelerinin başladığını ileri sürmüştür. Buna dayanan bilginler de, histeri traumatik problemlerinin bugün kalmadığına inanmışlardır.

Histerinin Bozuklukları :

Histeri; psikolojik ve organik olmak üzere iki yapıda görülür.

A — Histerinin organik bozukluk olarak ortaya çıkışı : Histeriye, duygu ve harekette birçok değişiklikler gösterir.

Duygudaki Değişiklikler :

a — Histeriklerde duygu azlığı veya duygunun kaybolması.

b — Histeriklerde duygu fazlalığı şeklinde karşımıza çıkar.

a — Histeriklerde duygu azlığı veya duygunun kaybolması : Histeriklerde bedenin orta hattının bir tarafı normal hisseder, diğer tarafı hiç hissetmez. Meselâ, kişinin bir tarafı hiç tutmaz ,felç olur, her türlü temas veya acı verici tesirlere karşı tamamen duygusuzdur.

Histeriklerde duygu organları hissizliği de görülür. Hastanın bir gözü görmez, bir kulağı işitmez, burnunun bir deliliği koku almaz, dilinin yarısı acıyı veya tatlıyı duymaz. Kolda ve bacaktaki duygu değişikliği de bazan parça parçadır. Meselâ, hasta bileğine kadar hissetmez, yukarısı hisseder. Fakat organik duygusuzlukta böyle bir şey bahis konusu değildir. Çünkü sinir yolu boyunca duygu almaz. Ancak, diğer kısımlarda duygu olur. Histeride ise böyle sinir yolu istikametinde hissizlik hali görülmez. Bunun da sebebi, hissizliğin telkin sonucu oluşudur. Histeriklerde hiçbir zaman duygusuzluk hali görülmez. Fakat doktor iğneyi batırıp sordukça hastanın bilinç altında yavaş yavaş bir hissizlik meydana gelir. Bu zamanda da iğne batırıldıkça hasta acıyı duymaz.

b — Histerilerde duygu fazlalığı : Histeriklerde duygu fazlalığı da görülür. Meselâ, hastanın bazı beden bölgeleri çok hassas olur. Ağrısından duramaz. Bazıları başlarına çivi çakılıyormuş sanır. Bazıları da göğsünün üstünde şiddetli ağrılar hisseder veya içinden kalkan bir şeyin boğazını tıkadığını söyler.

2 — Hareketteki anormal değişiklikler :

«Bunlara histeri nöbetleri deriz. Histeri çok defa kendini bu türlü krizlerle belli eder bu krizlerin bir kısmı histerik, bir kısmı da Histero — Epileptik'tir.»

Hasta içinde bir fenalık duyar, bir iki dakika sonra yere düşer, kaskatı kesilir, bir yay şeklini alır. Yalnız topuğu ve kafası yere dokunur. Elleri gergin ve avucu kapalıdır. Bu hal birkaç dakikadan bir saat kadar devam eder. Dilini ısırmaz, idrarını kaçırmaz, gözleri kapalıdır, açmak istedikçe daha fazla kapar. İnsana mahsus yapıyormuş hissini verir. Hasta krizden sonra birşey hatırlamaz. Kriz sırasında kuvvetli bir elektrik akımı geçirmek yahutta yumurtalıklar üzerinde basınç yapmak, bazan krizin aniden durmasına yardım edebilir.

Histero — epileptik krizler daha az görülür. Nöbet sar'a gibi başlar, sonra başı, topuğu ile yere dokunur. kaskatı kesilir. Biraz sonra kendisini yere atar, fazlaca hareket yapar. Bu sırada hastanın yüzünde sevinç, korku, şaşkınlık halleri sıra ile belirir. Yüzü heran değişir. Hastada reflekslerin hepsi vardır. Histeri krizlerinden sonra bol idrar gelir. Krizde damar basıncı yükselir. Kolunu, ayağını elektriklenmiş gibi sıçratır, öksürür, hıçkırır, bağırır. Bazıları da tik hareketleri yapar. Histeriklerde bazan bedenin yarısı da felç olur. Felçlerde refleksler normaldir. Felçli histerikler, ayaklarını oynatabilirler, fakat ayakta duramazlar ve yürüyemezler.

B — Psikolojik Bozukluklar :

Histerikler çok sıkılırlar. Sık sık baş ağrısından, adet güçlüğünden veya kesilmesinden, midenin genişlemesinden, yer değiştiren ve çalışmayan böbreklerinden şikâyet ederler. Sıkıntılı zamanlarında histeriye, özellikle melânkoliye benzer. Bunlarda sabit fikirler de çok görülür. Kalabalıktan, denizden ve çeşitli şeylerden korkarlar. Daima ruhen çatışma halindedirler. Histeriya da korku, organik bozukluklara yakalanılmaması için yapılan bir çeşit savunmadır. O, hastalığa yakalanmaması veya ayağına inme inmemesi, bayılmaması için, kalabalıktan korkmaktadır.

Histeri'nin Özellikleri :

1 — Histerikler organik bozukluklar gösterirler : Bunlarda genel olarak felç, körlük, sağırlık, kekemelik, dil tutulmaları, hamilelik, vücut çıbanları gibi çeşitli bedenle ilgili bozukluklar veya olaylar görülür. Fakat bunların hiçbirinin organik veya mikrobik bir sebebi yoktur. Bu bozukluklar, psikolojik faktörlerin tesiriyle ortaya çıkmaktadır Veya psikolojik üzüntüler, fiziki yapı şeklinde kendilerini göstermektedir.

2 - Histeriklerde görülen organik bozukluklar, bir gayeyi gerçekleştirmek için ortaya çıkarlar. Normal davranışlarla çeşitli hayat durumlarına uyamıyan, veya karşılarına çıkan hayat proplemlerini çözemiyen, histeroid bünyeli kişiler, bu organik bozuklukları geliştirmek suretiyle hayata uymaya veya hayat problemlerini çözmeye çalışırlar. Meselâ, dersine çalışmıyan bir öğrencinin imtihan kapısında mide bulantısı, kusmak gibi organik bozukluklar gösterip bundan kurtulması veya nişanlısını sevmiyen bir kızın düğün zamanı hastalanması ve düğünden vaz geçilmesi yahutta savaşın ağır şartlarına uyamıyan bir erin felç gibi organik bozukluklar gösterip, cephe gerisine alınması hallerigibi.

Yalnız, kurtulmak veya uymak amacıyla ortaya çıkan bu organik bozukluklar, bilinçli olarak geliştirilmiş haller değildir. Bunlar, isterik-

lerin bilinç altında bulunan refulmanların tesiriyle kendisini gösteren sembollerdir.

3 -Histerikler, bilinç altı istek ve düşüncelerin tesiriyle gayet gevşek davranışlar gösterirler. Onun kişiliğine istikamet veren bunlardır. somnambulizm, fuge **(firar)**, bu durumun birer örnekleridir.

Histeri tamamen bir hipnoz mevzuudur. Fert bilincindeki elemden kurtulmak için kaçar. Bu kaçış, bilinçteki fikirlerin bilinç altına itilmesinin bir ifadesidir. Bilinç altındaki bu elemler de zamanla ferde tesir eder. Ve kötü durumlar ortaya çıkarır. Bir gün 19 yaşındaki bir gencin sağ el ve kolunun felç olduğu görülüyor. Bu bozukluğun sebebi psikanaliz yolu ile araştırılıyor ve neticede bu çocuğun 13 yaşında iken annesine bir tokat attığı ve bu yüzden de felç olduğu anlaşılıyor. Acaba bu nasıl oluyor? Çocuk annesine bir tokat attığı için müthiş üzüntü duyuyor, adeta sarsılıyor ve perişan oluyor. Mütemadiyen suçlu olduğunu kendi kendine telkin ediyor. Çocuk bunu unutmak yani şuur alnından uzaklaştırmak istiyor. Bilinç altına itilen bu suçluluk duygusu daha karışık bir duruma geliyor. Ve kompleks halini alıyor. İşte bu suçluluk kompleksi, çocuğun sağ el ve kolunun felç olmasına sebep oluyor.

Histerikler içten olduğu gibi dıştan gelen telkinlere de aşırı derecede müsaittir. Meselâ, histerik bünyeli bir kişi, gözü sulanan bir insan görse, biraz sonra onun da gözleri sulanır ve kızarır. Ağlıyan bir kimse görse, hemen oturup ağlar veya bayılır.

4 — Histeriya, bilinç altı isteklerinin doyurulması isteğiyle iyileşmek istemezler. Bu yüzden de hekimin sözlerine uymazlar.

5 — Histeri bozuklukları üzerinde duruldukça, hastadaki bilinç altı karşı koyması da o nisbette artar. Umulmadık zamanlarda bozuklukları ortaya çıkar. Ve herkesin dikkatini üzerlerine çekerler. Meselâ, bir kimse ile münakaşa ederken, eşinden iyi muamele görmeyince, doktora muayene olurken, evde çocuğuna çıkıştığı vakit histeri bozuklukları hemen ortaya çıkar.

6 — Telkin ve taklit ile hastada yeni yeni bozukluklar doğar.

7 — Davranışlarında kararsızlık görülür. Histerik hastalar, bazı şeylerde çok şiddetli reaksiyon gösterdikleri halde bazılarında da soğuk kanlı olurlar. Meselâ, bir damla kan görünce baygınlıklar, krizler geçiren hasta, yangından büyük bir soğukkanlılıkla çocuklarını ve eşyasını kurtarır. Yahutta yaralıları sırtında taşırlar.

8 — Histerikler başkalarının dikkatlerini üzerlerine çekmek isteğini gösterirler Herkesin bulunduğu yerde kavga yapmak veya bozukluklarını, üzüntülerini aşırı bir şekilde anlamak suretiyle herkesi inandırma-

ya, onların dikkatini üzerlerine çekmeye çalışırlar.

9 — Histerikler seri halinde yalan söylerler. Yalan söylemeden duramazlar. Mitomanyaktırlar. Olmadık şeyleri ortaya atarlar. Meselâ, kendisine tecavüz edildiğini iddia eder.

10 — Histerikler bencildirler. Söylediklerini yapmak isterler Tıpkı şımarık çocuk gibidirler.

11 — Histerikler, egosantriktirler. Çok iltifat, öğülme ve sevgi beklerler. Aksi halde çok üzülürler.

12 — Histerikler, aşırı süslenip gezmeye meraklıdırlar. Histerikler, süslü gezmeyi, ellerini kollarını yüzük ve bileziklerle donatmayı, ağır kokular sürmeyi, dudaklarını, yanaklarını, gözlerini boyamayı çok severler. Yürüyüşleri, herkesten farklı ve dikkat çekicidir. Sevilmek beğenilmek arzusu içinde çırpınırlar, kendilerine biraz iltifat edenlere hemen kapılırlar.

1 3 — Histerikler, aynı zamanda fazlaca cinsel istek gösterirler. Sevilmek, beğenilmek arzusu içinde çırpınırlar. Seksüel meselelere çok ilgi gösterirler. Telkine çok müsait oldukları için, güzel ve metedici sözlere çabuk inanırlar.

14 — Histerikler, her fırsatta kendilerinden bahsederler. Genel olarak erkekler arasında şarlantalıkla şöhret bulanlar, kendilerini bol bol öven kişiler, histeriktirler. Bu palavracılar, herkesten daha çok başarı gösterirler.

15 — Histerikler aşırı heyecan halleri, gösterirler. Heyecan ve duygularını kontrol edemezler. Herşeyden son derece üzülen histerikler, bağırır çağırır, söylenirler. Üstünü başını yırtarlar, kendilerini yerden yere atarlar, sonra da kendilerine gelirler. Şiddetli sevgi ve nefret halleri vardır, bunların değerini tâyin eden de duygu ve heyecanlarıdır.

16 — Histerikler bazan hurafevi hezeyanlar gösterirler. Gökte Tanrı ile konuştuklarını ve talimat aldıklarını iddia ederler.

17 — Histerikler, bazan belli bir tarihten sonra geçen olayları hiç hatırlıyamaz geçmişi adeta unutmuştur. Bazan da hasta, eski hayatını tekrar yaşar. Bu süre 2 - 3 saat kadar sürer. Meselâ, hasta baba ve annesinin öldüklerini unutur. Veya yeni doğmuş bir çocuğu varmış gibi, ninniler söyler, onu emzirmek, kucağına almak ister. Yada babası tarafından seviliyormuş gibi şımarık bir kız rolünü oynar.

18 — Çocukluk isterilerine özellikle 7 - 14 yaşlarında rastlanmaktadır. 14 yaşındaki kızlar arasında görülen isteri vak'aları, erkeklerinkinden iki misli fazladır. Bu durum erinlikle ilgilidir. Histerinin başlıca işaretleri, sebepsiz ve sık sık sararıp solmalar, kızarmalar, gülmeler, sık sık temaruz ve vakitsiz cinsel eğilimleridir. Büyüklerde de genel ola-

rak, yetişkinlik çağının sonralarında ve olgunluk çağının başında görülür.

PSİKOZLAR

En tehlikeli ruh hastalıklarından biri de psikozdur. Akıl sağlığı bakımından görülen kusurların saklanması, bu hastalıkların doğmasına sebep olur. Hastalık daha yeni iken tedavisi mümkündür. Aksi halde, hastalık ilerlediği zamana kadar tedavi edilirse edilsinler, hastalıktan kurtulamazlar. Psikozlar mahvolmuş kişilerdir. Bazı Psikiyatrist'ler, psikozlara «mutlu deliler» derler. Hasta anormalliklerinin farkında değildir. Gerçeklerle hiç ilişiği yoktur. Hastalıkları, bütün kişilikte esaslı bir değişikliğe sebep olur. İş - güç sahibi olamaz ve aile yuvası kuramazlar.

Psikozların Tipleri :

Genel olarak psikozlar iki ana gurup altında incelenmektedir.

I — Organik Kaynaklı Bozukluklar : Kaynaklarında uzvi sebepler bulunan ruh hastalıklarıdır. Bu guruba giren başlıca hastalıklar şunlardır :

a — **General paralizi,**
b — **İhtiyarlık bunaklığı,**
c — **Toksik psikozlar,**
d — **Sar'a**

II — Fonsiyonel Bozukluklar : Organik sebepleri bulunmıyan veya bilinmiyen fonksiyonel bozukluklardır. Bu kısımda ele alacağımız hastalıklar da şunlardır.

a — **Erken bunama** (Dementia Precox yahut Schizophrenia.)
b — **Paranoia**
c — **Manik - depressif psikoz.**

I — Organik Kaynaklı Bozukluklar :

General Paralezi :

Frengi mikrobunun beyin ve sinir sistemine girmesiyle meydana gelen bir hastalıktır. Yalnız her frengili insan, paralizi jeneral değildir. General paralizi özellikle frenginin üçüncü ve dördüncü devresinde görülebilen bir ruh hastalığıdır. Ortalama olarak akıl hastalarının % 8 ini teşkil eder.

Hastada başlagıçta dikkati çekecek kadar bir mizaç değişikliği görülür. Gayet ciddî ve namuskâr iken, edebe ve yasaklara aykırı hareket eden bir kişi haline gelir. Meselâ, önüne gelen kadına sataşır, rüşvet yer,

elindeki parayı tanımadığı adamlara yardım olsun diye verir. Kılık kıyafetini ihmal eder. Birkaç ay sonra esas hastalık bozuklukları meydana çıkar. Yalnız hasta, çeşitli ruh hastalıklarına meselâ, manya, melânkoli, hipokondriya, paranoya ve nevrasteniye benzer arazlar da gösterdiği için, müşahadesiz tanınamaz. Uzmanlar, gerekli teşhisi koyabilmek için hastanın kanını ve bel suyunu tetkik ederler.

General paralizinin bozuklukları :

G. P. her alanda günden güne bir çökme hali gösterir. Hastada görülen başlıca bozukluklar şunlardır :

1 — Göz bebeği sertliği ve hareketsizliği : Hastanın göz bebeği ışıktan etkilenmez. Bu bakımdan hastalığın tanımasına imkân verir.

2 — Konuşmada zorluk : Hasta, heceleri söylerken ağzında geveler, en basit cümle veya kelimeleri birbirine karıştırır. Hastalık ilerledikçe, kolay cümleleri de söyliyemez. Hele son zamanlara doğru sözleri hiç anlaşılmaz.

3 — Bedende kasılma, büzülme ve titremeler : Frengi zekâ hücrelerini çökerttiği gibi, duygusal ve hareket merkezlerini de çökertir. Göz adelelerinde, yüzde, kolda ve ayakta kasılma, büzülmeler, yarı inmeler görülür. Yürüyüşleri özel bir durum alır.

Adımlarını küçük küçük atar. Omuzlarının biri aşağıda biri yukarıda yürür. Özellikle dudak, dil ve ellerde titremeler görülür. Bu kasılma, büzülmeler **(felç)** hastalığın sonlarına doğru daha ağır durumlar gösterir. Bu felçler, inme nöbeti denilen krizler sonucunda meydana gelir. İnme nöbeti, hastalığın gelişim sırasında görüldüğü gibi, bazan ilk bozukluk olarak da görülür. Bu nöbet çok kere baş dönmesi şeklinde ortaya çıkar, bazanda inme ve sar'a şeklinde kendini gösterir. Hastalığın sonlarında sıklaşır. Bazan da birden bire hasta komaya girer. Kendisini kaybeder ve ölür.

4 — Yüzde değişimler : G. P. yüzleri uyuklıyan bir adama benzer. Bakışları sersemce ve çocukçadır. Çok defa, halinden menmun ve güler yüzlüdür. Halini sorsanız hemen iyiyim, aslan gibiyim der. Hastalığı kendine kondurmaz.

5 — Ahlâk ve karakterinde düşüklük : Bu düşkünlük ilk devirde kendini gösterir ve dikkati çeker. Cinsi azgınlıklar gösterir. Cinsel enerji sarfetmekten çekinmez, cinsel organlarını göstermekten, ahlâksızca konuşmaktan hoşlanırlar ve birçok ahlâksızca hareketlere kalkarlar.

6 — Hastada cömetlik halleri görülür. İdaresini bilir veya cimri bir insan iken rastgele iş ve yerler para harcamaya, meselâ, maden keşfine, Tanımadığı kimselere sermaye yapmaları için para dağıtmaya, bol para sarfetmiye kalkar.

7 — Zaman ve yer kavramı kaybolur. Hastalığın ilk günlerinde zaman ve yerini bildiği halde, yavaş yavaş bunları kaybeder, hele son zamanlarda ne yerini ve nede gününü bilir.

8 — Sebepsiz kızmalar ve insiyaki davranışlar gösterir. Her zaman hasta, güler yüzlü ve halinden menmun kalmaz. Zaman zaman sebepsiz kızmalar, kükremeler gösterir, ağlar, üst ve başını yırtar. Pek az sonra sakinleşir ve tatlı tatlı konuşmaya başlar, Bunların saati saatine uymaz. Daima mizaç değişiklikleri gösterirler.

9 — Zihni hayata bozukluk ve çökmeler görülür. Dikkatlerini toplıyamaz ve bu yüzden bellekleri zayıftır. Ve nihayet büsbütün kalmaz. Meselâ, on dakika evvel tıkabasa karnını doyurduğu halde, hiçbir şey yemediğinden, karnının aç olduğundan bahseder. Yakınlarının isimlerini unutur. Hatta akraba ve dostlarını tanımıyacak bir hâle gelir. Zekâsında da bir gerileme ve çökme görülür.

10 — Genel yaşayışında kılık, kıyafetlerini, beden sağlığını ve temizliklerini ihmâl eder. Bütün hâlinde bir perişanlık ve düzensizlik görülür.

11 — Hastada delüzyonların görülmesi. Hasta, sık sık delüzyonlar özellikle büyüklük delüzyonları geliştirirler. Yüksek sesle konuşur ve ve övünmeye başlarlar. Albay, maraşal, başvekil, reisicumhur, peygamber hatta Tanrı olduğunu iddia eder, olmıyacak plânlardan bahseder. Kadın hasta da, dünyanın en güzel, en ünlü sinema yıldızı olduğunu ileri sürer.

İhtiyarlık Bunaması (Dèmance Sènile)

Genel olarak ileri yaşlarda görülen bir bozukluktur. Bununla beraber yaşı yüzün üstünde olduğu halde bunaklık hali göstermeyen birçok ihtiyarlar vardır. Bu bakımdan her ihtiyara bunak demek doğru değildir. İhtiyarlık bunaması da, erken bunama gibi ayrı bir hastalıktır. Bu hastalığa yakalanan ihtiyarlar, ancak ihtiyarlık bunaması halleri gösterirler.

İhtiyarlık bunaklığı, çok erken meselâ, 50 - 55 yaşlarında bile başlıyabilir. Bu bunaklığın başlıca bozuklukları şunlardır.

1 — Hastanın zekâsında çökme görülür. Zekâ mekanizması canlılığını kaybetmiştir. Bellek zayıflamıştır. Özellikle yakın şeyleri çabuk unutur, hatırlamada zorluk çeker. En yakın olayları bile hatırlıyamaz. İçinde bulunduğu yer ve zamanı bilemez. Hatta yaşını, karısının ve çocuklarının isimlerini bile hatırlıyamaz. Dikkati tamamen bozulmuştur. Düşünemez, mukayese kavramı kalmamıştır.

2 — **Nefsine aşırı düşkünlük gösterir. (Egoistir).** Sağlığı ve menfaatı herşeyin üstündedir.

3 — **Yenilikleri kat'iyen istemez.** Her yeni şeyden korkar ve çekinir. Bütün yenilikleri uğursuzluğa bir işaret sayar. Kısaca her yeniliği ahlâksızlık olarak vasıflandırır. Yenilikleri hoş görmez mütemadiyen tenkit eder.

4 — **Hırs ve cimrilik halleri gösterir. Para harcamaktan korkar. Parasını saklar.**

5 — **Namus ve şeref düşüncesinde bir daralma görülür.** Bu konulara tamamen kayıtsızdır. En kötü durumları işitse kat'iyen aldırış etmez.

6 — **Alışkanlıklarından bir türlü vaz geçemez.** Doyduğu evi bir türlü terkedip bir apartmana taşınmaz. Her gün aynı kahveye gider ve aynı yere oturur.

7 — **Sevda halleri gösterir.** Genç kız ve kadınlardan hoşlanır Parasını bunlara yedirir.

8 — **Hipokondriyak eğilimler gösterir.** Sağlıkları hakkında daima endişe duyarlar.

9 — **Gevezelik, vesfeseli ve herkesten şüphe etme halleri gösterir.**

10 — **Uykusuzluk halleri gösterir.** Gece uyuyamaz. Fakat gündüz sofra başında uyur.

11 — **Hallüsinasyon, illizyon ve duygusal bozukluklar gibi haller görülür.** Bağırır, çağırırlar, hayal ve seslerden şikayet ederler. Şaşkın bir durum gösterirler.

12 — **Delüzyon halleri gösterirler.** Özellikle büyüklük fakirlik, inkar hezeyanları çok görülmektedir.

13 — **Kendini tanımıyan bir hale gelir.** Aynadaki hayalini misafir. zanneder, buyurunuz der. Kadın bunaklar ise en küçük çocuktan bile çekinir ve başını örter.

14 — **Hareketlerinde giyinişinde bir zavallılık ve perişanlık görülür** Her zaman kulandığı şeyleri elinde tutamaz. Kalem, çatal, kaşık kullanamazlar. Çocuk gibi yemekleri üst ve başlarına dökerler.

15 — Bazı bunaklarda vücudun yarısı felç olur.

TOKSİK PSİKOZLAR

Bu psikozları iki kısımda incelemek mümkündür: Alkolik psikozlar, Toksiko - psikozlar...

Alkolik psikozlar

Aşırı içki düşkünlüğünün doğurduğu bir hastalıktır. Bu hastalık

akıl hastanelerine kabul edilen vak'aların pek küçük bir kısmını teşkil etmektedir. İki türlü sarhoşluk vardır. Adi sarhoşluk, marazî sarhoşluk.

Adi sarhoşlukta hasta içtikce canlılık ve neş'e duyar, nefsine güveni yavaş yavaş artar, dertleri dağılır. Herşeyi hoş görmeye başlar, utangaçlık kalmaz. Coşar ve cesur olur. Bol bol konuşur, bol bol para sarfeder. Şehveti artar. Taşkınlık yapar, kavga eder, türkü söyler, oynar, yakındakilerin boynuna sarılır, öper. Ağlar, güler, susar, düşünür, dengesini kaybeder, sersemleşir. Konuşurken geveler, başı döner, kusar ve sızar, uyur. Uyandığı zaman da kendinde bir sersemlik, kırıklık hisseder. Sindirim organı bozulmuştur. Bu durumu gidermek için yine içkiye sarılır.

Marazi sarhoşluk : Bazı insanlar, bir iki kadeh içki alınca hastalanır, çıldırır. Nevropat ve psikopatların çoğu bu şekildedir. Bazı insanlar da yıllardan beri akşamları içtikleri halde kat'iyen anormallik göstermezler. İçki hastanın karaciğerini harap etmiştir. Fakat beyninde en ufak bir şey yoktur. Bazıları da içtikçe kendini kaybeder, bilinci bulanır. Kolayca kızar, öfkelenir, kıskançlık, alınganlık, ataklık halleri gösterir. Bazıları kendini tamamen kaybeder, kudurmuş gibi bağırır, saldırır. Suç işliyebilir. Bu anormal davranıştan sonra uykuya dalar. Uyandığı zaman kendinde sersemlik ve başağrısı hisseder. Yaptıklarını hatırlıyamaz.

Alkolikler her akşam alenen içerler. Fakat bu içmeleri hem kendileri ve hemde ailesi, çevresi için üzüntü ve dettir. Kurtulma çaresi, zorla içkiden uzaklaştırmaktır. Alkol beden ve zihni hayata tamamen zarar veren bir maddedir **(Alkolik ve Dipsomanie'ye bakınız.)**

Toksiko — Psikozlar :

Bazı insanlar, morfin, kokain, eroin, esrar, afyon gibi uyuşturucu maddeler kullanırlar. Bunlardan geçici bir neş'e ve mutluluk duyarlar. Acı ve dertlerini unuturlar. Bu gibi uyuşturucu ilâçlara karşı düşkünlük haline «toksiko — manie» denir.

Zehirli maddeler, kişide çeşilit bedeni, ruhsal bozukluklar doğurur.

Uyuşturucu maddeye düşkünlüğün sebepleri şunlar olabilir :

1 — Uyuşturucu maddenin tesiriyle bir şahsiyet intibaksızlığından, başarısızlıktan veya dermansızlıktan kaçma fırsatının bulunması,

2 — Uyuşturucu maddelerin ağrıları dindirmek için kullanılması.

Sar'a (Epilepsies)

Bilincin bir müddet kaybolması halidir. Ruh hastalıkları içinde sar'a kadar kendine ve çevresine zararlı hiçbir hastalık yoktur. Aile

ocağına candan bağlı olan bir sar'alı, bir an içinde çıldırır ve en sevdiği karısı veya çocuklarının canına kıyar. Biraz sonra, odanın ortasında kanlar içinde yatanları görünce şaşırır, ağlamaya ve çırpınmaya başlar, acınacak bir hale gelir.

Sar'anın Sebepleri :

Sar'anın sebepleri hakkında kesin bir şey bilinmemekle beraber, ortaya birçak teori ve tahminler atılmıştır. Bunları şöylece sıralıyabiliriz.

1 — **Soya çekim :** Sar'anın soya çekim yolu ile geçmesi konusu tartışma halindedir. Bazıları, sar'ananın neslinden nesile geçiş oranının gayet yüksek olduğunu, bazıları da bu oranın çok düşük, hatta soya çekimin hiçbir rolü olmadığını ileri sürerler. Gerçek olan şey, sar'anın neslinden nesile geçişidir. Sar'alı ana babadan sar'alı çocuk doğar. Bu alanda çalışma yapanlardan Kraepelin, sar'alı tiplerin % 80 inin anne ve babasının akıl hastası, % 25 inin de sar'alı olduğunu ileri sürmüştür.

2 — Ana, babadan alkolik oluşu : Bu görüşü ileri sürenler çok haksızlık etmektedir. Alkolin doğrudan doğruya sar'aya sebep olabileceği ileri sürülemez. Ancak alkol sar'a nöbetini artırır. Küçük sar'ayı büyük dert haline getirebilir. Yalnız bu görüşü ileri sürenlerden, Policsh, bütün alkoliklerin % 10 unun geri zekâlı ve sar'alı olduğunu belirtmiştir.

3 — **İç salgı bezlerinin bozuklukları :** İç salgı bezlerinin özellikle «paratroid» bezinin periyodik bozuklukları, sar'a nöbetlerinin görülmesinde sebep olmaktadır. Yeteri kadar kana paratroid salgısı verildiğinde, sar'a nöbetleri kaybolmaktadır.

4 — **Serebirial korteks'in hareket merkezinde ani bir sinir enerjisinin patlak vermesi :** Çeşitli sebepler özellikle trauma yahut kanda bulunan alkol, kokain, kurşun gibi zehirli maddeler, beyinde ani enerji değişiklikleri meydana getirir. Veya beyini tahriş eder. Bunun sonucunda insan sar'a nöbeti gösterir. Kafasına ağır şeyler vurulmak suretiyle akıl hastanelerine gönderilen yüzlerce sar'alı görmekteyiz.

5 — **Amon boynuzu lökalinde damarların sertliği ve büyümesi :** Kan damarlarının büzülmesi ve bu yüzden doğan oksijensizlik insanın nöbet geçirmesine sebep olur.

6 — **Frengi enfeksyonu veya frengi mikrobunun beyinde yerleşip su toplaması.**

7 — **Kan basıncının ani düşüşleri, kan hastalıkları,**

8 — **Kızıl hastalığı, safra kesesi iltihapları, apantisit, diş çıkarma,**

çürük diş bağırsak parazitleri (Bu sebepler tesiriyle ortaya çıkan sar'alar arızî sar'adır)

9 — **Psikolojik asıllı sebepler :** Bu teoriye göre, şahsiyet terkibinin ve heyecan kontrolünün zayıf oluşu, çevreye hâkim olabilmek için isterik bir reaksiyon, çeşitli sebeplerden dolayı meydana gelen kaçma mekanizması, baskı altında bulunan heyecanların salıverilmesi, sar'anın sebebi olabilir.

10 — **Epileptoid bir bünyeye sahip olma** (Prepsikotik tiplere bakınız.)

Sar'a bir hastalıktan ziyade bir hastalık işaretidir. Sar'aya benzer krizler çok görülür. Bu olguların gerçek mahiyetini ortaya koyabilmek için bunları iyi etüt etmek şarttır. Hastanın kanı araştırılmalı, idrarı tahlil edilmeli, rondgenle **(Kraniographie, Encéphalographie)** muayene edilmelidir.

Sar'anın Çeşitleri :

Sar'anın birkaç nev'i vardır. Büyük dert **(grand mal,)** küçük dert **(petitmal,)** ekivalan **(sar'anın benzerleri)...**

Büyük dert (Grand mal) :

Büyük dert üç safha halinde belirir : 1 — **Aura (ön işaret,)** 2 — **bayılma ve çırpınma** 3 — **Ayılma ve yorgunluk**...

Ön işaret çeşitli şekillerde görülür :

1 — Hareki koordinasyonun bozulması : Nöbet gelmeden önce hasta, el ve ayaklarını veya yüzünü oynatır ve bunlara hâkim olamaz. 2 — Hayatın muayyen bir yerinde uyuşukluk, karıncalaşma olur. 3 — Vücudunun bir kısmı terler veya yüzü kızarır. Yahutta mide bulantısı hisseder, başı döner. 4 — Organlarında anormallikler görülür, gözünün önünden ışıklar uçuşur, hayaller belirir. Kulakları çınlar ve sesler işitir. 5 — Hastanın kafasında manasız, tuhaf fikirler belirir, bunları atamaz. Veyahutta nöbetten birkaç gün veya birkaç saat önce huzursuzluk veya neş'e halleri gösterir.

Ön işaret bazan birkaç saniye veya bir iki dakika devam eder. Bu zaman hasta, nöbetin geleceğini anlıyarak emin bir yere sığınır. Bazılarında ise, aura, çok kısa meselâ bir iki saniye sürer veya aura hiç olmaz. Bazı hastalarda da aura devresi birkaç saat veya birkaç gün kadar devam eder. Bu devrede hasta da, aşırı neş'e, keder, sinirlenme gibi belirtiler görülür veya kendilerini iyi hissetmezler, yahutta isyankâr olurlar. Bazıları da ta manyak hali gösterirler.

Bayılma ve çırpınma devri : **(Tonik-Klonik-koma safhaları.)**

Çok kısa veya uzun süren bu işaretlerin arkasından hasta, bilincini kaybeder, kaskatı bir şey gibi yere düşer ve çırpınmaya başlar. İlk önce kollarını, ayaklarını, beden adalelerini gerer. Bu safhaya «Tonik» devresi denir. Bu devre yarım dakika devam eder. Yüz sararır, göz bebeği geriye kaçar, yarım dakika sonra bütün vücudu çırpınmaya başlar. Bir anda bütün adaleleri kasılıp açılır. Genel olarak kasılmalar vücudun bir yarısında, daha fazla olur. Baş, ağız, gözler bir tarafa doğru döner. Hasta karnı üzerine kıvrılır, parmaklarını ellerine doğru hafifçe kapamıştır. Bacakları oldukça gergindir. Kollar kasılmalar sırasında vücuda yaklaşık vaziyettedir. Kasılma yüzünden solukluğu geçer, fakat morarır. Bu arada büyük ve küçük aptestini kaçırır. Bu devreye de «klonik» devre denir ki, bu da bir buçuk dakika kadar sürer. Klonik devrede, ağzın içinde dönmekte olan dil, bazan dişler arasına sıkışarak kanlı köpüklerin ortaya çıkmasına sebep olur. Bundan sonra hasta da hiç bir hareket görülmez. Sanki bir ceset gibidir. Çırpınma devresinden sonra da hasta derin bir nefes alır. Ve komaya girer.

— Ayılma ve yorgunlnuk : Hasta horultulu bir uykuya dalar. On, onbeş dakika kadar uyuduktan sonra, yavaş yavaş, olup bitenlerden habersiz olarak, kendine gelir. Fakat çevresindekileri ve içinde bulunduğu yeri bir süre hatırlıyamaz. Bu uyanık sersemlik devresinin uzunluğu, vak'anın ağırlığına göre, saatlerce veya günlerce sürebilir. Bu zamanda hastayı bilinç altı kuvvetleri yönetirler.

Hasta nöbet sırasında, dış uyaranlara karşı tamamen duyarlığını kaybetmiştir. Hastaya su dökme, ağzını, el ve kollarını açmak bir fayda sağlamaz. Yapılacak şey, hastanın başını, beden veya el ve kollarını bir tarafa çarpıp yaralamasına engel olmaktadır.

Hasta nöbet süresince reflekslerini kaybetmiştir. Meselâ, iğne ile ayağına dokunulursa çekmez. Hastanın sağ ayağının baş parmağı daima geride bulunur. Bu durum gerçek saranın özelliklerinden biridir. Hergün, veya günde üst üste 5 - 10 defa nöbetler olduğu gibi, senede bir iki defa gelen nöbetler de vardır. Ençok görülen nöbet, iki üç hafta ara verenlerdir. Bazan da günde birkaç nöbet olur ve aylarca nöbet hali görülmez.

Küçük dert **(Petitmal) — Epilepsie mineure.**

Bunda korkunç çırpınmalar olmaz. Kendinden geçmeler görülmez. Adeta yarıda kalan bir aura gibidir. Hasta birden bire solar, gözleri baygın bir hal alır, dalar. Bir iki saniye sonra dalgınlıktan kurtulur. Bu süre içinde hasta, insiyaki olarak davranışlar yapar. Elinde birşey var-

sa atar, kırar, oturur, kalkar, karşısındakinin gırtlağına sarılır ve öldürebilir. Kapı zannıyle pencereyi açıp çıkmak ister. Bazan bu nöbet, bir baş dönmesinden ibaret olur. Hasta senelerce başının döndüğünden bahseder. Yere düser, hemen kalkar. Küçük sar'a tedavi edilmesse, büyük dert haline gelebilir.

Sar'anın Benzerleri (**Muadilleri-Equivalent**)

Hastada sar'a nöbetleri yerine, zaman zaman görülen psikolojik anormalliklerdir. Ekivalan sar'alar, kendilerini nöbet süresince gösterirler. Nöbet bitiminde hastada bir bitkinlik hali görülür. Benzer nöbetler birkaç dakikadan birkaç saate, hatta birkaç haftaya kadar devam edebilir. Bu bozuklukların başlıcaları şunlardır :

1 — **Dipsomani :** Nöbet geldiği zaman alkol alma ihtiyacını duyar. Bütün davranışları otomattır. (**Dipso - manyaklara bakınız.**)

2 — **Somnambul :** Gece uyku sırasında kalkar dolaşır, takrar gelir, yatağına yatar. Bu daha ziyade epilektik somnambuldür. Bir de durup dururken, geziye çıkarlar. Günlerce seyahat ederler. Veya bulunduğu müesseseden ayrılıp memleketine gider. Aklı başına geldiği zaman, hiçbir şeyi hatırlıyamaz. Bu da epileptik somnambulün otomat şeklidir. Bu durum film ve romanlara konu olmuştur.

3 — **Suç işleme :** Bazı hastalar, durup dururken içinden kusur bulmak, kızma, kavga yapmak veya çeşitli suçlar işlemek, zorbalık ve gaddarlık yapmak, hatta adam öldürmek için istek duyarlar. Nöbet geçtikten sonra hasta açılır. Hastada bir sersemlik, ağırlık, uyuklama halleri ile baş ağrıları görülür.

4 — **Hastanın durup dururken ishal olması, öksürmesi, esnemesi, adale kasılması, gerilmesi, titreme gibi halleri göstermesini de sar'anın benzerleri sayanlar vardır.**

Son zamanlarda «**migren**» denilen yarım baş ağrısının; sar'a ile bir münasebeti olduğu ileri sürülmüş ise de, kat'i bir durum yoktur.

Sar'alının Kişiliği :

Sar'alı kişiler, herşeyden önce aşırı bir bencellik, kaba bir insan düşmanlığı (**mizamtropluk — merdümgirizlik,**) davranışlarında insiyakilik ve heyecan kontrolünün yokluğu gibi özelliklere sahiptir. Sar'alı bu özellikleriyle, nöbet haricinde de tanılabilir. Önceleri güçlü bir zekâya sahip olan epileptik, nöbetlerin tesiriyle bu gücün parlaklığını kaybeder. Bellek ve düşüncede zayıflık görülür. Eski bir sar'alıda akıl geriliği özellikle dikkati çeker. Sar'alılar tutuk konuşurlar, kelime haznesi az ve fikirleri kısır olmasına rağmen çok gevezedirler. Aynı zamanda çok sofu olurlar ve şehvete çok düşkündürler. Sesleri monotondur,

Sar'alılarda genel olarak bir çocuk mizacı görülür. Bunlarda görülen suçlar sar'a mizaçlıdır. Hiç yoktan adam öldürürler, yaralarlar ,tecavüz ederler, hırsızlık yapar ve kaçarlar. Meselâ giderken birisi kol vurdu veya yan gözle baktı diye hemen saldırır, yaralarlar veya öldürürler. Yahutta nöbet sırasında içten gelen dürtü ile adam öldürür, tecavüzde bulunur, bulunduğu yerden kaçar.

II — Fonksiyonel Bozukluklar :

Organik sebepleri bulunmıyan veya bilinmiyen fonksiyonel bozukluklardır. Bu bölüm içinde erken bunama, paranoya ve manik depressif psikoz'ları inceliyeceğiz.

Erken bunama (**Schizophrènie — Şizofreniya**):

Erken bunama; karışık heyecan ve fikir davranışı, bunama veya şahsiyetin ikiye ayrılması gibi hallerle kendini açığa vuran ciddi bir zihin bozukluğudur. Erken bunama deyimi, bu hastalığın genç yaşlarda özellikle 20 - 30 yaş arasında patlak verdiği sanılmasından ileri gelmiştir. Bazılarına göre; tedavi altında bulunan ruh hastalarının % 18 25 ini bunlar teşkil etmektedir.

Erken bunamanın ârazı :

Başlangıçta, hastanın çevresiyle ilgisi yavaş yavaş azalır. Bazan bir hiç yüzünden sinirlenir, bağırır, elindekini yere atar, camı kırar, kitabını yırtar. Biraz sonra sakinleşir. Çok geçmeden tekrar feveranlara başlar. Zekâ ve ahlâkında bir gerileme görülür. Derslerinde başarı gösteremez, çeşitli ahlâksızlıklar yapmaya başlar. Kendisine bir sessizlik, tutukluk gelir. Çevre ile ilişiğini keser, kimse ile konuşmak istemez. Daima bir köşede oturur, hayal âlemine dalar, sessiz sessiz, düşünür. Halinde perişanlık vardır. Kılık kıyafetini, temizliğini ihmâl etmiştir. Sevinç, keder, korku veya merhamet uyandıracak olaylar karşısında kat'iyen bir reaksiyon göstermez, tamamen hissiz ve kayıtsız kalır. İşte korkunç bir hastalık ortaya çıkmıştır. Şizofrenya... Kısa zamanda zihni hayat yıkılır, kişi çürük bir yapı gibi ortaya çıkar. Canlı bir ölü haline gelir. Artık aile, dolayısiyle topluma yük olur. Hastanelerin demirbaşı olur, dışarı çıkamaz.

Şizofrenin başlıca arazları şunlardır :

1 — Hastanın çevreden gelen uyarımlara karşı tamamen kayıtsız ve duygusuz oluşu: Erken bunamanın esaslı arazlardan biri «Apathy» denilen duygu küntülüğüdür. Hasta çeşitli olaylar karşısında kat'iyen sevinç, keder, korku ve merhamet gibi heyecan halleri göstermez. Kayıtsızdır, vurdum duymazdır. Ölüm ,kaza, perişanlık, sevilen birinin

çıka gelmesi gibi olaylar, bunlarda hiçbir duygu doğurmaz. O, gerçeklerden uzaklaşmış ve iç dünyasına kapanmıştır. Düşüncelerinde tamamen hulyaları hâkimdir. Ona kolay kolay tesir edilemez.

2 — Zekâ gücünün azalması : Erken bunama, hastayı kısa zamanda zekâca çökerttiği gibi, birçok hallerde de zekâ gücünde bir değişiklik veya bozukluk meydana getirmez. Bununla beraber, hastanın zekâ gücü, şahsiyetin diğer unsurlarıyle bağını kaybetmiş durumdadır. Meselâ, bir problem üzerinde gayet güzel açıklamalarda bulunurken, biraz sonra açıklamayı bırakır, kendi âlemine dalar. Veya çetin bir işi yapacak kadar zekâsı işler, fakat o işi devam ettirmez. Hasta, uzak ve yakın geçmişi gayet iyi hatırlar. Zihni oluşumlarda görülen gerilik ve güçlükler, dikkati dış konular üzerinde toplıyabilmek güçlüğünden ileri gelir. Yargıda çektikleri güçlükler de gerçeklerle ilişiklerini kesmiş olmalarından ve bilinç altı komplekslerini kontrol etmesinden ileri gelir.

3 — Düşünce ve duygu arasında ahenksizlik : Hasta neş'elendirici şeyler düşünürken kederli gözükür. Veya üzüntü uyandırıcı fikirler düşünürken sevinç halleri gösterirler. Yani o mutlu olunacak bir olay karşısında kederli, üzüntülü olay karşısında da neş'elidir.

4 — Düşünmede görülen tuhaflık ve perişanlık : Hastanın düşünce ve akıl yürütmesinde bir takım değişmeler görülür. Hastanın düşüncesinde hulyalar aşırı bir yer tutmuştur. Düşüncelerini gerçeklere göre düzenleyip şekillendiremez. Düşünüşe daha ziyade hulyalar yön verir. Hasta bundan başka istek ve duygularının tesiri altındadır. Bilinçli düşünemez. Daima bilinç altının tesirinde kalır. Temenni ettiği şekilde düşünür. Dikkat ve ilgisini bir konu üzerinde toplıyamaz. Hastanın kafasını devamlı fikirler kaplamıştır. Dalgınlık gösterir. Hasta çevresinde ilişkisi bulunmıyan bazı olay ve eşyaların kendisiyle bir münasebeti bulunduğunu sanır. Aşırı bir alınganlık gösterir ve çevresindekilerden şüphe eder.

5 — Hastada hallüsinasyon ve delüzyonlar ortaya çıkar: Bunların çoğu görme ve işitmeye aittir. Bunlardan başka cinsi, koklama, tatma hayalleri de görülür. Bazan işitme birsamları yolu ile bir takım emirler alır. Hasta bu emirlere uyarak harekete geçer, yakar, yıkar ve öldürür. Büyüklük delüzyonları geliştiren hasta da, kendisinin peygamber veya büyük bir adam olduğunu söyler.

6 — Hastada etkinlik fikirlerinin belirmesi : Hasta fikirlerinin çekunduğunu, içinde yerleştirilen bir aletle, dışardan düşünce ve davranışlarının kontrol edilip hareket ettirildiğini ileri sürer.

7 — Hastanın zaman ve yer oryantasyonunu kaybetmesi : Bunlar, bulunduğu yeri çevresindeki insanları gayet iyi tanırlar. Yalnız ilerlemiş şizofrenlerde hasta bulunduğu yeri ve zamanı bilmez.

8 — Davranışlarında görülen tuhaflık ve perişanlık : Erken bunamalı, üst baş, temizlik, sağlık ve görünüşünü tamamen ihmal etmiştir. Tam perişanlık ve zavallılık içindedir. Bakıma muhtaç bir hale gelmiştir.

9 — Konuşmalarını çeşitli tavırla yapmaları : Konuşurken bir kumandan yahut bir külhanbey gibi tavırlar alırlar.

10 — Hastada **«negativizm»** hali görülür. Gözleri kapalı, herkese küskün, günlerce durur. Günlerce yüz numaraya çıkmaz.

11 — Telkine müsait bir durum göstermeleri : **(Katatonik.)** Verilen emir ve hareketleri aynen tekrarlarlar.

12 — Ani neş'e veya öfke halleri gösterirler. Öfke veya sevincin ne sebebi ve nede ölçüsü bellidir. Bütün heyecanlarında bir düzensizlik göze çarpar.

13 — Korkunç ataklık halleri : Durup dururken birdenbire yanındakilere saldırır ve onları döğmeye başlar. Biraz sonra hiçbir şey olmamış gibi eski haline dönerler.

14 — Kaçma halleri **(Fugue) :** Hiçbir şey yokken bulunduğu yeri terkeder. Döner dolaşır tekrar eski yerine gelir. Kaçış sebebini bir türlü söylüyemez.

15 — Bitkisel bir hayat yaşarlar: Hastanede yer içer yatar, bağırır çağırır. Elbiselerini yırtar. Küfür eder. **(Katatoniklerde.)**

16 — Uyuşukluk gösterirler **(Katatoniklerde) :** Bir köşeye çekilir, sessiz sessiz otururlar. Her tarafı pislik içindedir.

17 — Stereotipik hareketler yaparlar : Mütemadiyen dolaşır veya bir hareketi tekrar eder durur.

18 — Otomat hareketler yaparlar : Verilen bir hareketi aynen muhafaza ederler.

19 — Hezeyanlarında bir düzensizlik görülür : Önceleri hipokondriyaktır, sonra kendisine zulüm edildiğinden bahseder. Biraz sonrada Peygamber ve Napolyondur.

20 — Jestlerle konuşur : Her tarafını oynata oynata konuşur. Sorulan sorulara cevap vermez, ağzına gelen şeyleri söyler.

21 — Yüzlerinde soğukluk, morluk ve şişlikler görülür.

22 — Goitre, göz bebeklerinde kararsızlık ve birinin küçük, diğerinin büyük olduğu görülür. **(Hebefreniklerde)**

Sebepleri :

Erken bunamanın başlıca sebepleri şunlardır :

1 — Veraset : Erken bunama % 30 oranında vesaret yolu ile nesle

intikal etmektedir.

2 — Normalin üsütnde bedeni ve fikri bir çalışma, Kapasitesi müsait olmıyan çocukların **«model çocuk»** seviyesine çıkarılması gayreti.

3 — Organik — Psikojenik faktörler : Bazı bedeni yetersizlikler içe dönüklüğe, yetersizlik duygusuna, silik bir şahsiyetin ortaya çıkmasına sebep olabilir.

4 — Organik Sebepler :

a— Merkezi sinir sisteminde yapı değişikliği **(beyin hastalığı — beyin intanı.)**

b — Şizoid mizaca sahip olma **(Bunlar içine kapanmış, çekingen, hayalperest insanlardan hoşlanmıyan tiplerdir.)**

c — Salgı bezinin bozukluğu : Cinsiyet, ipofiz, troid ve böbrek üstü bezlerinin dengesizliği.

5 — Psikolojik Kaynaklı sebepler : **(Kötü eğitim, hapis hayatı, dövülme ve baskı.)** Fert, yanlış ve kötü, çocuksu zihin alışkanlıkları yüzünden çevresine uyamamıştır. Ve daima bir çatışma halindedir. **(Ben ile üst ben arasında.)**

Erken bunamanın çeşitleri :

Erken bunamanın 4 şekli şardır. 1 — Basit şekil, 2 — Hébéphrénie, 3 — Katatonie, 4 — Démence paranoid **(Paranoik erken bunama)** 5 — Karışık tipler.

1 — Basit şekil : Hasta kayıtsız, vurdum duymaz ve ilgisizdir. İçe dönüktür. Topluma aykırı eğilimler gösterir. Zekâsında günden güne bir düşme görülür. Sessiz, zararsızdır, her türlü tutku ve infiallerden uzak bir köşeye büzülür. Kanaatkârdır. Ufak tefek işler yapar. Ekmek parasını çıkarır. Bazıları da bu şekilde çalışmaz. Ne bulursa, kim ne verirse alır, dervişler gibi bir hayat sürer. Kılık kıyafeti perişan ve pistir. İhmâlkârdır. İnsanlara pek sokulmaz, merdümgirizdir. Zaman zaman gerileme ve hezeyan halleri gösterirler. Birsamdan sıkıntı çekerler. Bu şekil genel olarak, serseriler ve fahişelerde görülür.

2 — Hébéphrénie (Hifrenik) şekli : Özellikle 14 - 16 yaşlar arasında görülen hebefreni şekli adeta bir cins hipomaniye benzer. Vazifesini benimsemez, kayıtsızdır, çalışmaz. İkide bir baş ağrısından şikâyet eder, uyuyamaz. Cinci faaliyete düşkündür. Birsam ve hezeyanları olduğu zaman tuhaflaşır, çocuksu hal ve tavırlar takınır. Durup dururken kalkar gezer. Birden bire durur. Hiç bir sebep yokken güler veya feveran eder. Biraz sonra susar. Görgüsüzce, aptalca davranışları vardır. Babasının ya-

nında ayaklarını uzatır ve onlarla kabaca konuşur. Çevresindekiler, gencin terbiyesinin bozulduğundan, adam olmıyacağından bahsederler. Kısaca bu devrede hasta, düşünce, konuşma ve davranışlarında çocukca haller gösterirler.

3 — **Katatonik Şekil :** 25 yaşları civarında görülen bu şekil daha çok melânkoliye benzer. Hastada bir sessizlik, soğukluk belirir ki bu hale **«cumudiye»** hali denir. Bu durumda hasta konuşmaz, ne söylense cevap vermez. Telkine müsaittir. Kendisine verilen hareketi aynen muhafaza eder. (Fileksibilitas serea.) Veya gösterilen hareketi, söylenen sözü aynen tekrar eder. **(Ekopraksiya.)** Bazan yüzlerinde mimikler belirir yahutta bu davranışların tersine aşırı manasız bir hareketlilik, şaşkınlık, sersemlik ve heyecanlılık gösterir; bağırır, çağırır yırtar vs. Kayıtsızlık, yüz numaraya çıkmama, konuşmama, alâkasızlık, fikir saçmalıkları, menfilik, ataklık gibi davranışlar gösterir.

3 — **Paranoic erken bunama :** Bu şekil şizofreni 25 - 35 yaş arasında ortaya çıkar. Buradaki hezeyanlar daha gizli ve daha sistematik seyreder. Çevresinin kendilerine karşı değiştiğini hissettiği anda hastalık kendini gösterir. Hastalığın ilk günlerinden itibaren vehimler başlar. Bir haylı durumlarını belli etmezler. Fakat bir müddet sonra hastalık tamamen ortaya çıkar, şizofrenik reaksiyonlar görülür. Bu durumda heyecanlarında vurdum duymazlık **(apati)** hali belirir. Yersiz şikâyetler, aşırı delüzyon ve hallüsinasyonlar başlar.

Paranoya :

Hezeyanları sistemli ve değişmez bir mahiyette olan ciddi bir bozukluktur. Paranoya, şüpheci, vesveseli bir özelliğe sahip olan paranoid kişilik üzerinde gelişir. Aşağı yukarı 40—50 yaş arasında görülür.

Paranoyanın ârazı :

Paranoyanın en tipik bozukluğu; kökleri bilinç altında olan devamlı ve sistemli insiyaki hezeyanlar (delüzyonlar) dır. Delüzyonlar yavaş yavaş başlar ve gittikçe artar. Hastanın sabit fikir ve ona bağlı fikirlerinin dışında, düşüncesi akla uygundur. Şahsını korumak için başkasına saldırıda bulunabilir.

Paranoyanın gelişim devreleri : Paranoique delüzyonlar 4 gelişim devresi geçirirler. 1 — **Analyse ve şüphe (Hipokondriyak safha), 2 — Perseküsyon safhası, 3 — Büyüklük fikirleri (kişiliğin ikiye ayrılması), 4 — Bunaklık safhası (Kişiliğin çömesi ve soysuzlaşması.)**

Çok kere bu devreler, sıra ile seyretmediği gibi birbirine de karışmaktadır. Hatta bir kısım hastaların 3. ve 4. devrelere çıkmadıkları da görülür. Gerçekte paranoya diye kabul edilen devre birinci ve ikinci devredir. Üçüncü devre paranoya, dördüncü devre de şizofrenyadır.

1 — **Analyse ve şüphe safhası (Hipokondriyak sahası) :** Bu safhada hastanın bütün düşünce ve şüpheleri kendi benliği ve sağlığı üzerinde toplanmıştır. Daima kendinden bahseder, kendini dinler. Sağlığından endişe eder. Hasta olduğunu ileri sürer. Tam manasiyle bütün ilgileri **«ben»** de toplanmıştır. Bu bakımdan **«egosantrik»** bir durum gösterir.

2 — **Perseküsyon safhası :** Bu safhada hasta bütün ilgilerini dışa yöneltir. Herkesten şüphelenir. Aleyhinde bulunulduğunu zanneder. Herkesin bakışından, gülüşünden, iki kişinin birbiriyle konuşusundan huylanır, çekiştiriliyor, kendisine söz atılıyor, hakaret ediliyor sanır. Yavaş yavaş işi artırır, gözetlendiğini, takip edildiğini, bütün işlerine engel olduğunu, düşmanlarının kendisini mahvetmek için tuzak kurduklarını, öldürmek için plânlar hazırladıklarını anlatır. Bazan az da olsa, aşırı paranoyakların bu komployа karşı tedbirler aldıkları, hatta onları öldürdükleri de görülmüştür. Daha ileri durumları da vardır. Hallerinden memnun değillerdir. Mütemadiyen çevresindekilerden şikâyet ederler, yanındakilere durmadan haksızlığa uğradıklarından, fırsatların elinden alındığından bahsederler. Bu safhada paranoyaklarda işitme delüzyonları ortaya çıkar. Herkesin kendisini ismiyle çağırdıklarını, yuha diye bağırdıklarını, söz attıklarını, düşündüklerini kimseye söylemediği halde, düşündüklerinin tekrar edildiğini ve kendisiyle eğlendiklerini duyarlar. Bazan bir kulağı ile hakaret ve tehdit, diğer kulağı ile de cesaret ve ümit sesleri işitir. Az olsa sevinir. Bu arada cinsel delüzyonlar da eksik olmaz. Zaman zaman kendisine tecavüz edildiğini ve elinde çeşitli delillerin bulunduğunu iddia eder. Ayrıca tatma birsamları da görülür. Yemeklerinde yabancı tatlar hisseder ve zehirlenmelerine teşebbüs edildiği kaygısına düşerler.

Bunlarda solunum, dolaşım, sindirim durumu gayet normaldir. Kat'iyen organik bozukluklar görülmez. Hasta, hastalığını kat'iyen kabul etmez, düşmanlarının uydurduklarını ve herkese yaydıklarını ileri sürer. Hasta bu arada inanılmıyacak masallar da uydurur. Kendisine yıllarca evvel, düşmanlarının tuzak hazırladıklarını, bugün bu adamların hala yakınlarında bulunduğunu söyler. Hasta düşmanlarından kurtulmak için bulunduğu yerden başka yerlere göçer. Ev, mahalle, şehir değiştirir. Hatta mesleğini değiştirir, uzak yerlere giderler. Buna rağmen düşmanlarının, kendisini takip ettikleri hissinden bir türlü kurtulamazlar.

3 — **Büyüklük fikirleri (Şahsiyetin ikiye ayrılışı) :** Herkesin durmadan kendisi ile uğraştığı düşüncesi hastayı «madeki herkes benden bahsediyor, öyle ise ben önemli ve büyük bir adamım, parlak zekâm ve asaletim var.» şeklinde bir büyüklük delüzyonuna götürür. Hasta bu düşünceye tamamen inanmıştır. Bu suretle büyüklük delüzyonları ala-

bildiğine gelişir. Hasta kendini gerçek şahsiyetinden ayrı bir şahsiyet olarak görmeye başlar.

4 — **Bunaklık safhası (Şahsiyetin çökmesi ve soysuzlaşma) :** Bu safhada hasta, erken bunamanın iyice ilerlemiş hallerindeki özelliklerini gösterir. Hasta insanlığını tamamen kaybetmiştir.

Paranoyanın Sebepleri :

1 — **Vesaret:** Vesaret ancak % 10 oranında bir geçiş gösterir. Paranoyak babanın oğullarının paranoyak olması ihtimâli kuvvetlidir. Yine babanın sinirli bir mizaca sahip olması, çocuğun paranoyak olması ihtimalini artırır.

2 — **Paranoid bir yapıya sahip oluş :** Vesveseli, etrafındakilerden şüphe eden, durmadan olur olmaz şeyler üzerinde tartışmalara girişen kişilerde gelişme imkânı bulur.

3 — Çevre **(aile, okul ve toplumun kötü eğitimi.)** Yanlış düşünme ve alışkanlıklar sağlar. Bu özellikler de kişiyi kıskanç, hotkâm, hassas ve şüpheci bir hale getirir.

4 — **Âdet kesimi :** Özellikle 45-55 yaşları arasında görülmektedir.

5 — **Baskıya alınmış bilinç altı «homoseksüel» bir yönseme : (Aynı cinse karşı homoseksüel eğilimlerin dışa çıkarılması)** Freud, paranoyanın sebeplerini bilinç altına itilmiş homoseksüel eğilimlere bağlamaktadır.

6 — **Bilinç altı çatışma mekanizması (Projeksiyon - Suçu üstünden atma)** veya başarısızlığa, aşağılık hislerine, cürüm hislerine, yahut başkalarından farklı olma duygularına karşı denge sağlama : Bu mekanizma ile paranoyanın sebebini açıklamaya çalışanlar, **«Paranoya; durmadan çevrelerindekiler hakkında yaptıkları şikâyet ve aşırı bencilikleri sadece kendi başarısızlık duygularını örtmeğeve bunun sonucunu başkalarına yüklemeye doğru yönelmiştir bir çabadan başka birşey değildir.»** demektedirler.

Bu kişilik özelliklerini taşıyan çocukların, çok erken tanınmaları, onların güç ve yetenekleri istikametinde başarı elde etmelerine imkân verir. Bu durum sağlandığı takdirde, çocukların, çevresindekilere karşı sapınç bir görüş geliştirmeleri önlenmiş olur.

Paranoyada iyileşmeler görülür. Fakat temel daima paranoik kalır.

Paranoia'nın Çeşitleri :

1 — **Hâd paranoya :** Nöbet nöbet gelen bir paranoya şeklidir. Mükemmel paranoya bozuklukları gösterir. İyileşir, senelerce normal olarak yaşar, ondan sonra yine delilik nöbetleri geçirir.

2 — **Hafif paranoya :** Paranoyanın bu şeklinde, hezeyanlar insiyakî surette devam edip gelişmez. Birkaç sene sonra gerilemeğe başlar. Arada sırada hezeyan nöbetleri görülürse de, kısa bir zamanda hemen söner.

3 — **Zulüm (haksızlık delüzyonları) :** Encok görülen şeklidir. Hasta mütemadiyen, her bakımdan ihmal edildiğini, adaletsizlğe uğradığını iddia eder. Meselâ, mektupları açılıyor, okunuyor, kendisini yoldan çıkarmak için, her türlü hileye baş vuruluyor. Başkalarına yapılmıyan kötülükler kendisine yapılıyor zanneder.

4 — **Kıskanç Paranoya'sı :** Eşini fazla kıskanır. Uzaktan hareketlerini gözetler, karısının her davranışından kötü bir mana çıkarır. Onu yakalamak için tedbirlere kalkar, fakat kaçırmıştır. En ziyade karısını baba ve kayınbiraderlerinde kıskanır. Onun için karısı, babası, kayınbiraderi bir alçak ve namussuzdur.

4 — **Bilginlik iddiasında bulunan paranoyalar :** Paranoyalardaki kibir ve gurur, onları medeni faaliyetlere sevkeder. Hasta mesleğinin dışında çeşitli buluş ve yüksek plânları olduğunu ileri sürer. Bunların sayesinde çok kısa bir zamanda şöhret ve servet sahibi olacağına inanır. Paranoyak; çok zeki, istidatlı ve yıldızlarının çok parlak olduğundan, tayyare, telsiz gibi şeyleri icat ettiğinden bunun herkesce bilinen bir hal olduğu halde, on para bile alamadığından, kendisini çekemiyenlerin bir hayli kalabalık olduğundan bahseder.

5 — **Asalet delisi :** Hasta, ana ve babasının gerçek evlâdı olmadığına, pek yüksek bir soydan geldiğine inanır. Onun gerçek ana ve babası, kral, kraliçe veya milyonerdir. Hasta bu fikrinin doğruluğuna kanaat getirdiği için bir gün sırrını açıklar. O çok küçükken kaçırılmıştır. Bütün bunları bir ihtiyardan öğrenmiştir. Bu hayata artık katlanamıyacağını, babasının yanına gideceğini, gerekirse tahta geçeceğini veya ticarethaneyi ele alacağını söyler.

6 — **Peygamberlik iddiası :** Bir kısım paranoyaklar, delüzyonlarını dinî yöne çevirirler. Peygamber, mehdi, İsa, Tanrı olurlar. Kendilerini Hacı Bektaşi, Mehdi, Veli, peygamber zannedip diyar diyar dolaşıp halkı kandıranlar çok olmuştur.

7 — **Şehvet paranoyası :** Hasta, sosyal mevkii oldukça yüksek birisinin kendisine aşık olduğunu zanneder. O, bunu çeşitli şekilde anlatır ve tefsir eder.

8 — **Davacı paranoyaklar :** Bu paranoyanın esası şikâyet ve hakkını aramadır. Hasta haklı olduğunu düşürenerek ve inanarak bütün ömrünü mahkemelerde geçirir. Aleyhine bir karar verildiği andan itibaren hezeyan da başlar. Hâkimler rüşvet yemişlerdir. Avukatı düşmanı ile bir olmuştur. Mahkemeye yalancı şahitler getirilmiş ve hakkı kaybolmuş-

tur. Haksızlığı düzeltmek için baş vurmadığı makam kalmamıştır. Dâvacı normal insandan farksızdır. Yalnız inatcı, sebatkâr ve hiddetli görülür. Hâkimleri suçlama hezeyanlarından başka kötü bir hali de yoktur.

Manik -Depressif psikoz

Manik - depressif psikoz, ruh hastalıkları arasında, erken bunamadan sonra encok görülen psikozlardan biridir. Hasta, manik depressif psikoz halinde, mani ve melânkolik davranışlar arasında bocaladığı gibi, bazan da, ayrı ayrı mani veya melânkoli halleri gösterirler. Akıl hastanelerindeki vak'aların %15 i bunlardandır.

Mani ve melânkoli halleri, **«sikloid»** bünye üzerine gelmiş olan birer bozukluklardır. Bu tipin en hafif şekli siklotimin, en ağır şekli de siklofreni dediğimiz manik-depressif psikoz ruh haletidir.

Sebepleri:

I — Veresat, 2— Organik sebepler (vücudun muayyen bir noktasında olan bir iltihap veya zehirlenme.) ,3-Piknik beden tipi(Kreçmere göre, bu hastalık piknik denilen kısa boylu, şişman, kalın ve yuvarlak boyunlu, kol ve bacaklar kısa ve yuvarlak dazlak kafalılarda olur) ,4-Karl Jung'a göre de bu hastalık, dışa dönük dediğimiz extrovertilerde gelişir. 5-Gebeik, süt verme, âdet kesimi zamanları, 6-Zayıfık, yorgunuk gibi ruhi sıkıntılar...

Manik-depressif psikozun özellikleri :

Had psikozlardan sayılan M.D.P. çok defa genç yaşta başlar Hastalık nöbet nöbet gelir. Hayatı boyunca 2-3 nöbet geçirenler olduğu gibi, daha sık ve çok nöbetleri gelenler de az değildir. Bazan nöbet pek hafif, farkına varılmaksızın bir neş'esizlik veya sıkıntıyı andırır şekilde yahutta neş'e, coşkunluk içinde geçer. Kimsenin aklına bu kişinin hasta olduğu gelmez. Nöbetler, birbirlerine benzemeyen şekillerde görülür. Bu nöbetler bazan 5 - 6 defa mani veya melânkoli şeklinde geçtiği gibi bazanda bir nöbette mani, diğer nöbette melânkoli veya karışık halde geçer. Nöbet bozukluklarının ne kadar olacağı ve gelecek nöbetlerin çeşidi, süresi önceden kestirilemez. Hastalık zekâya dokunmaz; hastalar nöbet esnasında yaptıklarını bilir, iyileştikleri zamanda herşeyi hatırlar, hastada iz bırakmaz. Nöbetler bunaklık getirmez. Nöbet dışı zamanlarda, normal bir insan gibi iş ve gücü ile meşgul olurlar. Nöbetlerin gelmesinde dış faktörlerin rolü pek azdır. Her nöbet iyileşebilir. Kreçmer bu gurup hastalıkların daha çok piknik tiplerde görüldüğünü ileri sürmüştür. Bu tiplerde genel olarak dışa dönük dediğimiz ekstrovertilerdir. Ma-

nik - depressif psikoz, ençok irsî olan hastalıklardandır. Özellikle anneden kıza geçer, geniş oranı % 85 dir. Çok defa gebelik, süt verme, adetten kesilme zamanlarında görülür.

Manik-depressif Psikozun Çeşitleri :

1 — **Mixte çeşidi siklofreni :** Bazı hastalar nöbet sırasında mani ve melânkoliden hiçbirine benzemiyen haller gösterirler ki bu çeşide **«Mikste çeşidi»** denir. Bunda hasta gam ve keder bakımından melânkoliyi; çok konuşma ve canlılık bakımından da maniyi andırır.

2 — **İki çeşitli siklofreni :** Mani hali gösteren hasta tam iyileşeceği zaman, yavaş yavaş bir durgunluk hali gösterir ve melânkolik bir devreye girer. Bu hale iki çeşitli **(à double forme)** denir.

3 — **Circulaire :** Bazı hastalarda, hastalık manya ile başlar, sonra melânkoliye çevirir, meânkoli geçer ve normal hale gelirken yeniden manya nöbetleri gelir ve bu suretle hastalık senelerce devam eder. Bunlar da hastalığın sirküler denilen çeşididir.

Hastalığın Mâni ve Melânkoli Safhaları

Mâni Safhası : Mani; kudurma, tutku, haz hallerinin en yukarı seviyesi anlamlarına gelmektedir. Mani hallerini gösteren hastalara da «manyak »denir. Mani hallerinde hasta, genel olarak aşırı derecede neş'eli ve pervasız, serbest, çabuk ve çok konuşkan, şakacı, hareketlidir. Bazanda öfkeli ve saldırgandır. Yüzü canlı ve mimikleri aşırıdır. Bir düşünceden diğerine kolaylıkla geçer. Çok söyler, öğünür. Terbiyesiz ve hayasızdır. Borç yapar ödemezler. Herşeyi yapabileceğine inancı vardır. Adam öldürebilirler, hırsızlık yapıp yangın çıkarabilirler. İmzasız mektup yazarlar. Ölçüsüz para sarfederler. Önüne gelene saldırır ve sevdadan bahsederler. Homoseksüel haller gösterirler. Manyak kadınlar, cinsel yönden çok etken olurlar. Tanımadığı kimselerle ahbablık ederler. Her çeşit teşebbüslere girişir, fakat hiçbirini tamamlıyamaz. Saçları dağınık, giyinişleri perişandır. Erkekler gögüslerine nişanlar, kollarına şeritler takarlar. Kadınlar yırtık ve sökük entari ve iskarpin giymelerine rağmen, yüz ve dudaklarını aşırı şekilde boyarlar. Manyaklar alaycıdırlar, karşısındakini kızdırmaktan, kırmaktan zevk alır. Palavracı, iftiracı ve küfürbazdır. Yerlerinde duramazlar, uyuyamazlar. Çok yerler, mütemadiyen yazarlar.

Maninin çeşitleri : Maninin derecelerine göre çeşitleri vardır. Bunlarda şunlardır : **Hipo mani (hafif şekli), Hiper mani (Şiddetli şekli)**

Hipo Manie : Maninin hafif şeklini gösteren hastayı kimse tanımaz. Ona deli demeğe kimsenin dili varmaz. Akıl hastanelerinde ya-

tanları pek azdır. O zekidir ,hazır cevaplı, tatlı dilli, şakacı ve çapkındır. Buna deli diyen doktorların sözlerine kimse deger vermez. Hipo mani tatsız bir hastalıktır. Hasta akıllı görünür. Yaptıklarının önüne geçilmez. Herşeyi yapar ve herşeyi söyler. Kız hastalanınca ailesi telâşa düşer ve ne yapacağını şaşırır. Herkesten ayrı giyinir, aşırı surette boyanır. Mütemadiyen gezer, dolaşır. Rastgele erkekle sevişir, karışınca kızar. Erkek hipomanyaklar da, elindekini rastgele yere dağıtır, aşırı müsriftir. Paraları bitirdikten sonra ondan bundan para istemeye ve dolandırmaya başlar. Bütün toplum kurumlarını tenkit eder. İş başındakilerle alay etmekten, onlar aleyhinde bulunmaktan zevk alırlar. Rastgeldiği kimse ile ahbablık eder. Hoş sohbet ve şakacı gözükür. Biraz sonra en mahrem sırlarını anlatmaktan çekinmez. Bunları da akıl hastanelerine koymak gerekir. Hiç olmazsa hem başkalarına fenalık yapması önlenmiş olur, hemde kendisi korunmuş olur.

Hiper manie : Maninin şiddetli şeklinde hasta saldırgan, kırıcı, elle avuca sığmaz bir hale girer. Megalomani hezeyanları gösterirler. Kendilerini çok kuvvetli, mevkii sahibi güzel veya zengin olduklarını ileri sürerler. Toplum için tehlikeli bir hasta oldukları için, genel olarak hastanelere kapatılmışlardır. Manyaklar genel olarak karanlığı sevmezler. Akşam üzerleri intihara kalkarlar.

Melânkoli safhası : Melânkoli nöbetleri daha çok bülûğ, gebelik, süt verme, adet kesimi gibi zamanlarda görülür. Bu nöbetlerde hasta, hareketlerinde ağırlık, düşüncelerinde durgunluk, konuşmalarında tutukluk ve neş'esizlik halleri gösterir. Derin bir keder içerisindedir. Her şeyi kötü görür. Kolayca heyecanlanır ve sinirlenirler. Şiddetli günahkârlık ve suçluluk duygusu içerisinde kıvranırlar. Daima kararsızlık içerisindedir. Tam manasiyle «egosantrik» bir durum gösterir. Cimridir. Sağlığından şikâyet eder. Kendini yaşamağa, çevresindekilerle düşüp kalkmaya lâyık görmez. Bütün davranış ve konuşmalarında «negativizm» görülür. Hasta konuşmaz, yemek yemez. Devamlı ve çeşitli kaygı ve endişeler içerisinde kıvranırlar. Ağır vak'alarda hasta, aşırı hallüsinasyonlardan ızdırap çekerler, kendilerini kötülüyen sesler işitirler. Hezeyanları daha çok geleceğe aittir. Kendine fenalık yapılacağı endişesi içerisindedir. Kurtuluşu intiharda bulmaktadır. Genel olarak sabaha karşı intihara kalkarlar. Hasta bedenen çökmeğe başlar. Zayıflar, uykusuzluk ve iştahsızlık görülür. Melânkoli halinde kadın da adet kesilir, erkeklerde ise cinsel enerji azalır. Sabahları çok sıkıntılı ve telâşlı olurlar. Akşama doğru sıkıntıları azalır.

Melânkoli nöbetlerinin Şekilleri :

1 — **Hipo melânkolik :** Bu tipler, aramızda yaşamaktadır. Başlıca

özellikleri, insanlardan uzaklaşmaları ve münzevi bir hayat yaşamalarıdır. Sessiz ve hareketsizdirler. Daimi bir üzüntü hali gösterirler. Fakat hiçbir şey düşünemezler. Yüzleri gamlı, sıkıntılı ve gergindir. Giyimleri perişandır. İradeleri zayıf ve kararsızdırlar. Kendilerine güvenemezler. İkide bir işlerini terkeder ve istifa etmeye kalkarlar. Hiç bir şeye karşı ilgi göstermezler. Hayattan bir şey de beklemezler. Gerçeği olduğu gibi göremezler. «Hayat yaşamaya değmez» prensibine bağlıdırlar. Geleceklerinden emin değillerdir. Düşünmesi zayıftır. Uyuyamaz ve halsizdir. Yiyecekten nefret ederler ve yemezler. Baş ağrısı, baş dönmesi, göz önünde sinekler uçuşması, kulak çınlaması, vücudun muhtelif yerlerinde sızılar, göğsünde, mide ve karaciğerinde ağrı ve yetersizlikler görülür.

2 — **Hiper melânkoli :** Melânkoliklerde genel olarak «hayat yaşamaya değmez» sözü yerleşmiştir. Bu yüzden yaşamaya değer vermezler. Cesaretlidirler. Hemen intihara kalkarlar. Hezeyanları çok olan melânkolikler, bazan kendinden sonra ailesi perişan olmasın diye, önce karısı ve çocuklarını öldürür, sonrada kendilerini... Bir kısmı da intihardan korktukları için, başkasını öldürdüğü takdirde, kanunun da kendini öldüreceği düşüncesiyle, bir kaç kişinin canına kıyarlar. Melânkolikler, iyi de olsa askerlikte ve silâhlı hizmetlerde kullanılmaz. Vakitsiz bir nüks, facialara sebep olabilir. Melânkoli geçirmiş olanlar çocuk yapamazlar. Hastalığın seyrinde evlenmeye kanunen müsaade edilemez.

PSİKOPATLAR

Psikopat bir karakter hastalığıdır. Bunların çoğu normal ve hatta normalin üstünde bir zekâya, çeşitli meziyet ve kabiliyetlere sahip oldukları için toplumun ve mesleklerin çeşitli basamaklarında sorumlu yerler alırlar. Yahutta normallere önderlik ederler. Meselâ, bir cesur psikopat bir orduyu zaferden zafere sürükler, iradesi yüksek bir psikopat ihtilâllere önderlik eder, hükûmetler devirir, kimi düzgün ve güzel sözlerle halkı yatıştırır. Zeki ve mükemmel diye iş başına getirilir. Bu yarım akıllılardan insanlar çok zarar görmüştür. Birçokları antisosyal ve ahlâk dışı davranışlar gösterirler. Çeşitli suçlara ön ayak olurlar, hatta bazıları, kanunun kendilerine verdiği cezadan dahi ibret dersi almaz. Kötülüklerin çeşitlerini yaparlar. Kolalı gömlek ve ütülü pantolonla gangesterlik yaparlar, bankalar soyarlar. Dar ağacından kurtulmak veya askere gitmemek için deliliklerini ileri sürerler. Bir iş ve memuriyete geçmek isterken de sağlam veya akıllıdır.

Psikopatlar, karakterden yoksun oldukları için, normal veya normal üstü zekâlarını daima kötülüklerde kullanırlar. Zekâ ile karakterin

birlikte gelişmesi şarttır. Aksi halde, hırsıza yol gösteren fener gibi psikopatın da zekâsı, onu antisosyal veya antimoral işlere yöneltir.

Nitekim bunlara Fransız akıl hastalıkları uzmanları **«dengesizler», «vicdanlarından ameliyat olmuş kimseler», «vicdansızlar», «hezeyansız delilik», «moral delilik», «içgüdüsel mani», «mantıki delilik», ahlâk körlüğü», «moral Daltonizm», «Ahlâk sapıklığı», «yüksek dejenereler»** gibi isimler vermişlerdir.

Bir dejenere psikopat daha çocukluk yıllarında kendini belli etmektedir. Zekâ kabiliyetleri itibariyle birçok arkadaşlarından üstün olan ve hatta mahalle oyunlarında lider seçilen dejenere çocuk, her fırsatta antisosyal, antimoral suçlar işlemek suretiyle gerçek benliğini ortaya koyar. Nitekim ilk zamanlarda aile ve okulda bencillikleri, şımarıklıkları, saldırganlıkları, ele avuca sığmaz halleriyle birçok vak'alar yaratırlar. Onlara aile ve okul gerekleri ve ödevleri çok güç gelir. İçinde bulunduğu toplumun dizgin ve düzenini tanımazlar. Daha küçük yaşlardan itibaren evlerinden, okuldan kaçarlar. Hırsızlık yaparlar, yalan söylerler. Cinsel sapıklıklara eğilim gösterirler. İçki ve zehirli maddeler kullanmaya başlarlar. Kavgacıdırlar. Duygusuz ve sadist davranışlar gösterirler. Annelerine işkence ederler. Para almak için döverler. Acıma hissi yoktur. Utanmaz ve serseridir. Hayâlperesttirler. Olay ve gerçekleri olduğu gibi değil de, diledikleri şekilde görmeye çalışırlar. Bunlar küçük yaşta sistemli bir şekilde ele alınır ve tedavi edilirlerse normal olabilirler. Aksi halde toplumun başına belâ olurlar. Maalesef psikopatlar toplumda bir hayli vardır. Bunların pek azı akıl hastanelerinde yatar, % 99 da toplumda yaşar, Bunların yüzünden dünya tıpkı bir akıl hastanesine benzer. Halk arasında serbest gezen, gerçek deliler de pek çoktur. Bunlar nadiren suç işlerler. Fakat toplumda bir heyecan ve telâş uyandırır. Gazetelerle ilgili yerlerin dikkatleri çekilir. Halbuki her gün çıkan gazatelerin sütunlarını dolduran psikopatlara kimse önem vermez. Senelerce faziletli ve şerefli geçinerek, fenalıklarını sezdirmeksizin eşkiyalık yapan, namus ve vicdan sözünü kötülüklerini maskelemek için ele alan, aşık olduğu için intihar eden, babası, içki, sigara ve süsüne yetecek kadar para vermediği için, evden eşya çalıp satan, çaldığı paraları barlarda yiyen, genç ve masum kızları kandırıp onları kirleten, içki, kadın ve kız yüzünden kavga edip, cinayet işleyen öğretmenine sınıf içinde ve dışında hakaret eden, okul disiplinine uyamıyan, arkadaşlarıyle bir türlü geçinemiyenler, hepsi psikopatlardır.

Psikopatlığın (Karakter deliliğinin) Sebepleri :

1 — **Veraset :** Andan doğma bazı irsî ve ailevî fizik etkenler **(soyda çeşitli deliliğin oluşu; tohumun bozukluğu; baba, ana yaşları arasında pekçok fark olması.)**

2 — **Sapık (pervers)** yapı : İrsî ve fiziki etkenlerin ana hatlarını taşımakta ve psikopat tipin gelişmesine sebep olmaktadır.

3 — Sosyal ve psikolojik şartlar (Ana babanın alkolik oluşu; ana babanın veremli ve frengili oluşu; yakın akraba ile evlenme; hayat güçlüğü; cinsel güdünün tesiriyle sayılamıyacak kadar çocuk yapıp, topluma bırakmak, bunların eğitim ve bakımlarıyle uğraşamamak gibi.)

Psikopatların Dereceleri :

Psikopatların bazıları daha ilk basamaktadır. Fazla ilerlememiştir. Meselâ, biraz titiz veya meraklıdır. Bazıları da marazi hududa yaklaşmıştır ki, bir adım ilerisi psikozdur. Bir takım psikopatlar daha vardırki, az çok sinirlidir. Fakat ara sıra nöbet şeklinde sinirliliği artar. Meselâ, olmıyacak şeylere canı sıkılır. Bir iki gün fazlaca hırçın ve huysuz olur. Yahut hiçbir sebep yokken neş'esi kaçar, canı sıkılır. Kederli dolaşır. Bazıları da bir manya, bir hipermanya başlangıcı, yada şizofreni hali gösterir. Gerçekte hiçbir şey yoktur. Fakat sapık yapıda siklofreninin bir çekirdeği vardır.

Psikopatların guruplandırılması :

Dejenere psikopatlar şu sınıflara ayrılırlar :

1 — **Çabuk parlayanlar (Excitable) :** Psikopatlar dış sebeplerle birden bire öfkelenir ve taşarlar.

2 — **Sebatsız ve kararsızlar : (hercai tipler - İnstables.)** İşinden çok çabuk bezer ve ayrılırlar. Maymun iştahlıdırlar. Serseridirler

3 — **Ataklar (İmpulsifs) :** Bazı psikopatlar akılları ile değil insiyakları ile hareket ederler. Bir ıstırara ve bir alışkanlığa çabuk kapılırlar. Kendilerini beğenmiş, kibirli, arasıra hırçın ve kederlidir. Mizacı çabuk değişir. Kimse ile temas etmek istemez. Yalnız kalmayı çok sever. Bir köşeye çekilir, sıkıntılı, buhranlı günler geçirir. İşte bu zamanda, düşünmeden birçok ataklık yaparlar.

Psikopatlarda görülen ataklıkların (empülsiyonların) çeşitleri :

a — **Dipsomanie : (içme deliliği) — Dipsomanyaklara ve impulsionlara bakınız.**

b — **İsraf deliliği :** Ölçüsüz para sarfeder. Sonunu düşünmez. Bu yüzden herşeyini satar. Dolandırıcılık, hilekârlık, hırsızıklık yaparlar, imza taklit edip sahte çek yazarlar.

c — **Seyahat deliliği :** Gelişi güzel, diyar diyar gezmekten zevk alırlar. Parası az ise üçüncü mevkide, hatta güvertede seyahat eder, parası yoksa garsonluk, tayfalık ederek kartpostal satarak geziye devam eder. Taşıt aracı bulamazlarsa yola yaya koyulurlar. Paraları bitince iş ararlar, bulamazlarsa dolandırıcılığa ve hırsızlığa başlarlar.

4 — **Yalancılar - Dolandırıcı psikopatlar :** Muhayyileleri oldukça canlı iradeleri zayıf ve kararsız bir takım psikopatlardır. Herşeyden azçok birşeyler anlarlar. Tarih, coğrafya, edebiyattan, tıptan, sinemadan, spordan bahsederler. İçlerinde dil bilenler de vardır. Konuşmalarıyle herkesi kendisine hayran eder. Konunun derinliğine inilince, psikopatın sathi bilgisi meydana çıkar. Seri halinde yalan söylerler. Övünürler. Hiç gayeleri olmadığı halde, polis ve subay elbiseleri giyer ve gezerler. Hırsızlık yaparlar. Tanıdıklarının eşya ve paralarını çalarlar. Çaldıkları şeylere değer vermedikleri için, onları rastgele bir yere sokarlar, Şarlatanlık yaparlar. Çeşitli mağazalardan eşyalar satın alırlar. Parlak isim ve adresler verirler. Tam ödeyecekleri zaman, sahte bir heyecana kapılarak, cüzdanlarını düşürdüklerini veya çaldırdıklarını söylerler. Eşyaların eve gönderilmesini ve evden paranın aldırılmasını rica ederler. Borçtan korkmazlar. Onu bunu kandırarak para dolandırırlar. Özellikle evlenme dolandırıcılığını iyi becerirler.

5 — **Geçimsizler :** Geçinmemek, gücenmek veya gücendirmek için çareler ararlar. Merhamet ve vicdan denilen birşey yoktur. Düzen ve yaşayışa uymazlar, çevresine çeşitli zararlar verirler.

6 — **Suçlular :** Bir kısım psikopatlar da mücrimlerdir. Zaman zaman ve alışma tesiriyle halk için tehlikeli işler yapar, suç işlemeden duramazlar. Toplum ahlâkı yoktur. Cinsel sapınçlar gösterirler.

7 — **Kavgacı ve geçimsizler :** Kavga ve gürültüsüz kazandıkları ekmeğin tadını bulamazlar. Her olayı büyütürler ve kavgaya girişirler.

8 — **Anarşistler :** Adeta ihtilâl için, düzeni bozmak için boğuşmuş. Kendi menfaati için toplumu yıkmak, yakmak, baştakileri devirmek isterler. Düzen ve nizama daima düşmandırlar. Kendine uymayanları mahvetmekten zevk ve heyecan duyarlar.

ALTINCI BÖLÜM

CİNSEL GELİŞİM

İnsanların hatta bütün canlıların yaşamaları için en önemli fizyolojik ihtiyaçlardan biri de **«Libido»** adı verilen cinsel güdüdür. Yalnız bu ihtiyaç yeme içme gibi ferdin hayatı için esas değildir. Bununla beraber cinsel hayatın normal gelişememesi, özellikle erinlik çağında, toplumda hâkim olan çeşitli yasak ve kontroller yüzünden serbestçe doyurulamaması, çeşitli tatmin yollarının bulunması, ferdin ileriki hayatında düzeltilmesi kolay olmayan çeşitli eğitim problemlerinin ortaya çıkmasına sebep olur.

Bu yüzden cinsel problemin doğumdan itibaren dikkatle incelenmesine, aynı zamanda eğitim işiyle uğraşan anne, baba ve öğretmenlerin bu sahada yeteri kadar bilgiye sahip olmalarına şiddetle ihtiyaç vardır.

XIX. yüz yılın ortalarına gelinceye kadar, çocuğun cinsel hayatı ve gelişiminin ergenlik çağı ile birlikte başladığı ve sadece fizyolojik bir gelişimin konusu olduğu düşüncesi yaygındı. Fakat psikiyatri ve XIX yüzyılın ortalarında gelişen psikanaliz ekolünün etkisiyle bu görüş tamamen terkedildi. Bunun yerine **«Cinsel hayat ve cinsel gelişimin ergenlikte başlamadığı, çocuğun da kendine göre bir cinsi hayatının bulunduğu; cinsel gelişme ve cinsel fonksiyonların sadece fizyolojik bir hadise olmadığı, insanın intibak ve intikasızlıklarında, hayata karşı tavırlarında, şahsiyetin gelişiminde de cinsel hayatın önemli bir rolü olduğu»** görüşü benimsedi.

Freud ve Psikanaliz ekolüne mensup psikologlara göre, psikolojik ve sosyal bozuklukların büyük bir kısmının sebepleri, doğrudan doğruya çocukluk yıllarında görülen cinsel gelişmedeki güçlüklere dayanmaktadır.

ÇOCUKTA CİNSEL GELİŞİM

Freud'culere göre çocukların cinsel organları tam fonksiyon bakımından yeterli olmadığı için yetişkinlerde görülen faaliyetleri gösteremez. Bununla beraber çocukluğun da kendine göre bir cinsel hayatı vardır. Yalnız bu hayat çocuğa, genel mahiyette bir cinsel haz ve doygunluk sağlamaktadır. Ancak bu ilkel çocuk cinsiyeti birçok safhalar geçirdikten sonra normal gelişimini tamamlıyacak ve neticede evlilik müessesesini kuracaktır.

Cinsel güdünün biyolojik rolünden başka çeşitli medeni ve kültüren fonksiyonları da vardır. Bu da ancak Sublimasyon faaliyetleri ve çeşitli telâfi yollarıyle mümkündür. Nitekim birçok insanî moral vazife ve başarılar ile edebiyat, müzik, heykeltraşlık gibi güzel sanatların eserleri, libido'nun psikolojik bir enerjiye çevrilmesinden yani Süblimasyon'a uğramış faaliyetlerinden başka birşey değildir.

Psikanalistler, ferdin çocukluk çağından kurtulup erinliğe gelinceye kadar geçirdiği cinsel gelişim devrelerini şöylece sıralarlar:

1 — Auto - erotisme devresi (kendi kendini sevme.)

Oedipus Komplekslerinin meydana geldiği cinsel tecessüs (Phallique) devresi.

3 — Durgunluk ve Nergis sevdası (Narcisisme) devresi.

4 — Plâtonik homoseksüel devresi.

5 — Heteroseksüel devre.

Bu devreler arasında kesin hudutlar yoktur. **(Yalnız, Autoerotisme devresinde görülen oral, anal ile phallique safhaları genel olarak beş yaşına kadar devam etmektedir.)**

AUTO — EROTİSME (Otoerrotizm):

Cinsel doygunluğun, libido'nun, kendi vücudumuz üzerinde doyurulması haline **«Otoerrotik»** faaliyetler denir. Çocuk, ilk yıllarında cinsel güdüsünü bu faaliyetlerle doyurmaya çalışır. Meselâ, çocuğun meme emmesi, makat ve cinsel organlarıyle oynaması ona bir çeşit haz vermektedir.

Bu devreyi iki tali safhaya ayırabiliriz:

A) Oral (ağız Safhası),

B) Anal (anüs) Safhası,

ORAL SAFHA:

a — **Süt emme safhası:** Süt çocuğunun başlangıçta en büyük ihtiyacı gıdadır. Bu ihtiyacı annesinin veya süt annesinin sütü ile sağlar. Başlangıçta beslenme ihtiyacını karşılıyan meme, sonraları libido ihtiyacını doyuran veya seksüel bir haz duyulan bir yer haline gelir. Çocuk annesinin memesini emmek imkânını bulamayınca da aynı hazzı duymak için vucudunun bazı yerlerini meselâ, baş parmağını emmeğe başlar. Bu sebeple meme emme devrinde, çocuğun ağız yolu ile duyduğu cinsel hazza «Oral» yani ağız'a ait haz denilmektedir. Bu süre içinde geçen devreye de Oral adı verilir. Zamanla, cinsiyetin başka erojen bölgeleri **(cinsel heyecan veren bölgeler)** ortaya çıkmakla beraber, ağız mukozası daima duyarlığını muhafaza eder. Ağız mukozası ile elde edi-

len doygunluk gıda ve cinsî hazlarla ilgili değildir. Çocuk bu safhayı tamamen doygunluk içerisinde geçirmiş ise, ergin olduğu zaman, bu duruma uyar, oburluk, ihtiras, tecessüs, yeniliklere ilgi, iyimserlik, hayatı iyi görme ve sevme gibi psikolojik bir hâl gösterir. Aksi halde süt emme devresinde normal bir doygunluk elde edemiyen, ihtiyaçlarını sıkıntı içinde sağlıyan çocuk, ilerde muhakkak aşırı bir doyumsuzluk, sinirlilik, herkesi kıskanmak, herşeye sahip olmak, halinden memnunsuzluk, hayata küsme, aşağılık duygusu, kumara içkiye düşkünlük gibi tavır ve davranışlara meyleder. Şu halde annenin çocuğuna bu çağda meme verme tarzı veya takınacağı tavır, çacuk üzerinde menfi veya müsbet tesirler yapar.

b — **Isırma veya dişleme devri : (Oral - Sadik safha.)** Meme emme devresinin ikinci safhası da çocukta ilk dişin çıkmasıyle başlar. Çocuklar bu devre dişlerin çıkmasiyle sütten kesilirler. Eski ve tamamiyle pasif yaşayış şekillerini bırakırlar. Yiyeceklerini kendileri çiğnerler ve beslenmeye çalışırlar. Bu sıralarda saldırganlık kendini gösterir. Isırmaktan, yok etmekten, parçalamaktan, eziyet etmekten hoşlanırlar. Bundan cinsel bir doygunluk elde ederler.

Yapılan incelemeler göstermiştir ki, bu oral - sadik devrede, çocuğu birden bire ve şiddetli olarak memeden kesmek, bazılarında affektif bozukluklar meydana getirmektedir. Çocuklar ilk günden itibaren anne memesinin hasretini çekerler. Hatta onlarda psikolojik bir iştahsızlık, halsizlik, durgunluk baş gösterir. Bazı anne ve babalar bu üzüntüyü, basit bir rahatsızlığın sonucu zannederler. Çeşit çeşit ilâçlara tedavi şekillerine baş vururlar. Fakat aileler bunun gerçek sebebini anlıyamadıkları için kendileri de huzursuz olurlar. Memeden kesilmiye gönül rızası ile katlanmıyan, veya zorla memeden uzaklaştırılan çocuklar, hayatları boyunca geçmiş günlerin hasretini çekerler. Bu bakımdan her yeniliğe karşı reaksiyon gösterirler ve içinde bulunduğu sosyal hayata intibak edemezler. **(Sütten kesilme şok'una bak)**

ANAL DEVİR : Bu devirde çocuğun cinsel doygunluk sağlılacağı bölgesi «makat - anüs» tür. Bu sebepten çocuk, büyük ve küçük aptestini yapmaktan bir çeşit haz duyar.

Oral devrinde çocuk, yutma ve hazmetme fonksiyonu sırasında haz duyarken, anal devirde ise dışarı çıkma işinde cinsel doygunluk elde etmektedir. Aile bu süre içinde telâşlanır, çeşitli çarelere başvurur. Çocuğun bu işi bilerek yaptığının farkında değildir. Bu devre ortalama olarak 2 yaşından ergenliğe kadar devam eder. Çocuk ergenlik çağına gelince altını kirletmek alışkanlığını terkeder ve karşı cinse yönelmeye başlar.

OEDİPUS KOMPLEKSİNİN TEŞEKKLÜL ETTİĞİ CİNSEL TECESSÜS (Phallique - Cinsel soruşturma) SAFHASI :

Anal devrinden sonra, libido cinsel organlarda yerleşmeye başlar ve buraları çocuklar için birer cinsel zevk kaynağı haline gelir. Bu devreye **«jenital devre»** de denir. Gerçek seksüel hayatın başlangıcı olan bu devre, üçüncü yaştan itibaren başlar.

Çocuklar bu devrede ana, babalarına, tanıdıklarına; çevrelerinde olan bitenleri gördükleri şeyler veya zihinlerinde doğan ve çözmedikleri çeşitli kavramlar hakkında birçok sorular sorarlar. Bu arada birçok çocuklar, dünyaya nereden ve nasıl geldiklerini hattâ karşı cinsteki cinsel organın fazlalığı veya eksikliğin sebebini anlamaya çalışırlar. Freud'e göre, bu cinsel soruşturma ve merak üçüncü yaşa doğru başlar. Kız ve erkek çocuklar birbirlerinin cinsel organlarını gözetleme bu devrede görülür. Hatta bu safhada anne ve babalarını bile gözetlerler. Bu bakımdan 2 yaşından itibaren çocukların yatak odalarını ayırmak gerekir.

3-5 yaşları arasında seksüel organdaki hassasiyet büsbütün artmaktadır. Özellikle erkekler, penisleriyle oynatmaktan hoşlanırlar. Hatta gizli yerlere çekilerek oralarda organlarıyle oynarlar ve yalancı istimna yaparlar. Bu çokkere büyüklerin dikkatini çekmez ve daima ihmâl edilir. Birçok çocukların gece altını ıslatmaları istimnanın benzeri olan bir faaliyettir. Normal olarak bu istimna kısa bir süre sonra kaybolur. Yalnız, çocuklar çevredeki kötü telkinlerden uzak tutulmadıkları takdirde, onlarda istimna fena bir alışkanlık halini alabilir.

Erkekler kendi jenital organlarını **(penislerini)** kızlarla karşılaştırarak onlara nazaran üstün oldukları fikrini geliştirirler. Bununla beraber erkekler, kızlara bakarak kendi organlarının bir gün yok edileceğinden endişe duymağa başlarlar. Kızlar da kendi seksüel organlarını (Klitori) erkek çocuklarla kıyaslıyarak önceleri oğlanların ki, gibi organları olduğu halde, sonradan yok edildiğine inanırlar. Bu noksanlık onları devamlı bir aşağılık duygusu ve korku içinde bulundurur. **(Fahişeliğin sebeplerine bakınız.)** Kızlar bundan annelerini sorumlu tutarak, babalarına bağlanırlar, Oğlanlar da organlarının bir gün babaları tarafından yok edileceğine inanarak annelerine bağlanırlar. Çocuğun bütün ilgisi, duyguları bu yeni yaşayış şekline yönelir. İşte erkek çocuğun, annesini sevgi konusu olarak seçmesine ve hayatını bu bağımlılığa göre değerlendirmesine **«Oedipus Kompleks»,** kız çocuğun da babasını sevgi konusu olarak seçmesine ve ona bağlanmasına **«Elektra Kompleks»** adı verilir.

Oedipus - Elektra kompleks 3 yaşından 6 - 7 - 8 yaşına kadar devam edebilir. Bu süre tamamen normal sayılabilir.

Psikanalistlere göre, erkek çocuk oedipus kompleksin etkisiyle babasını kıskanır, ona karşı soğukluk duyar ve çekingen hareket eder. Kız da elektra kompleksin etkisiyle annesine karşı aynı şekilde davranır. Çaprazlama olan bağlılık çocuğa bir takım faydalı tecrübeler de kazandırır. Bu bağlılık çocuğun cömert olmasını, bundan dolayı haz duymasını, sevdiği kimselerin üzüntü ve sevinçlerini paylaşmasını, hatta başkalarına karşı duyduğu sevgiden dolayı fedakârlıklarda bulunmasını sağlar. Bundan başka kız ve erkek çocuk, anneye ve babaya benzeme arzusunu gösterir. Bu suretle çocuklar, anne ve babalarının yardımı ile hayatlarına bir yön verirler. İç güdülerini gerçekler göre ayarlarlar.

Fakat kompleksin 8 yaşından sonra devam etmesi, özellikle ergenlikten sonra da görülmesi, hiç normal sayılmaz. Bu taktirde ömür boyunca evlenmiyen babasına bağlı kız, annesine bağlı oğlan tipleri meydana gelir. Bu tipler evlenmek zorunda kaldığı zamanda oğlan annesine, kız da, babasına benziyen biriyle evlenme eğilimini gösterir. Buna rağmen evlilik hayatında da mutlu olamazlar.

Homoseksüel eğilimler de genel olarak bu tip çapraz komplekslerden meydana gelmektedir. Yine Oedipus kompleksini anormal bir şekilde geçiren insanlar ilerde nevrozlara namzettirler.

Freud, Oedipus Kompleksin kaynağını, benzerliği dolayısiyle eski Atina'nın ünlü yazarlarından Sophocles'in Kral Oedipus adlı trajesinden almıştır.

Eserin mahiyeti şöyledir: **Oedipus eski Yunanistanın Teb şehrinde saltanat süren Laeos ile İocosta'nın erkek çocuklarıdır. O zamanın yetkili kâhinlerinin krala doğmakta bulunan erkek çocuğun büyüyünce kendisini öldüreceğini ve anası ile evleneceğini söylemeleri üzerine yeni doğan çocuğu bir dağ başına bıraktırır. Ölümünü kolaylaştırmak maksadı ile de ayak topuklarını deldirir. Nitekim Oedipus Yunanca öküz ayaklı demektir. Çocuğu dağ başında sağ bulan çobanlar Korent kralına götürürler. Tesadüfen çocuğu olmıyan bu kral onu büyük bir ihtimamla büyütür. Ancak aile kaynağı hakkında muhitinden duydukları-na canı sıkılan Oedipus, mahallî kâhinden şu nasıhatı alır. (Vatanına dönme! Çünkü kader icabı olarak babanı elinle öldürecek ve öz anan olan karısı ile evleneceksin.) Ancak Oedipus içinde büyüdüğü Korintosun vatanı olduğunu sanır ve belki de mukadder tecellinin dürtüsü ile hicreti göze alarak yola çıkar. Yolda bir arabada 3-4 gençle seyahat eden yaşlı bir adamla bir hiç yüzünden münakaşaya tutuşur; ve onu öldürür. Bu suretle vaktile Teb kâhinlerinin söylediği hakikatin ilk kısmı gerçekleşmiş olur. Zira Oedipus'un öldürdüğü bu yaşlı insan kendi öz**

babasıdır. Şüphesiz ki delikalı bundan tamamiyle habersizdir. O zamanlar çok canavar ve yarı kadın yarı aslan şeklinde olan ve - Sphynx - ismini alan bir hilkat garibesi Teb şehrinin giriş kapısında ortalığı haraca kesmekte ve bilhassa geçen delikanlılara bir takım bilmeceler sorarak halledemedikleri için onları parçalamaktadır. Sorduğu bilmece şudur: (Sabah dört, öğleyin iki ve gece üç ayağı olan şey nedir?) Oedipus buna insan cevabını vererek bilmeceyi halleder. Zira insan sabah bir nevzat, öğleyin ergin ve akşam bir değnek yardımı ile yani üç ayaklı olarak yürüyen ihtiyardır. Sphynx bilmecenin halledilmesi üzerine kahrından kendini öldürür. Teb kralının saltanat naibi Creon daha önce tahtı ve kızkardeşi olan güzel İocasta ile evlenmeyi korkunç canavardan şehri kurtaracak delikanlıya vadettiği cihetle, Oedipus bu her iki nimete kavuşur. Ve bilmiyerek anası olan kraliçe ile evlenerek üç çocuğu olur. Mitolojik kaynağı belirtilen ana oğul ve baba kız (Oedipus) kompleksinin ilk kısmını, bilmiyerek bir delikanlının kendi anası ile evlenmesi teşkil eder. Nitekim Sophokles'in eserindeki kahraman Oedipus, anası ile evlenipte kral olduktan 20 sene sonra ülkesinde birçok semavi felâketler ve salgın hastalıklar belirir. Kahinlere baş vuran krala hakikat, yani bütün felâketlerin anası ile evliliğine bağlı olduğu söylenir; ve bunun üzerine Oedipus kendi kendisini cezalandırmış olmak için gözlerin çıkarır; ve aynı zamanda kötü haberi duyan kraliçe de intihar eder. Oedipus da ölünceye kadar derbeder bir yaşayışla kızı Antigon'un yardımı ile dolaşır.»

«Bu efsanevi hikâyede esas, halk hayâlinin bir yaratması olarak, gayri şuurda refule olmuş dürtüleri ve arzuları ve sembolik olarak anaya veya babaya sevki tabii ile bağlılığı belirtmesidir.»

Freud'den çok önce bazı yazarlar da, ana babaya karşı olan saplantıları, eserlerine konu olarak almışlardır. Meselâ, Fransız romancısı Stendhal «**Henri Brulard'ın hayatı**» adlı eserinde anasına karşı duyduğu cinsel heyecanı şu şekilde anlatmaktadır: «... **Annem çok güzel ve cazip bir kadındı ve ben ona aşıktım. Onu daima çıplak görmek ve öpmek isterdim. O da beni şefkâtle sever ve çok defa beni kucaklarken onu geri çekilmeğe mecbur ederdim. Aramızda olan babama karşı bir çeşit kıskançlık duymaktaydım. Annemi yedi yaşında iken kaybettim. Burada benim moral hayatım başlar. Babam ikide birde bana çok ağlamamaklığımı tavsiye ediyordu. Halbuki benim ızdırabımı o da duyabilseydi! Ben anamı tekrar göreceğimi sanıyormuşçasına ölümü anlamıyardım. Böylece en çok sevdiğimi 45 yıl önce kaybettim.» (Profesör Adasal - Medikal Psikoloji Cilt I.)**

Bu kavram geniş tenkit ve itirazlara yol açmıştır. Bu hususta sayın hocam Dr. Mitat Enç şunları söylemektedir. **(Ruh sağ, sa. 140)**

«Bu kavram daha sonraları, Freud ve öğrencileri tarafından da mahiyeti bir hayli değiştirilmiştir. Freud okulundan Rank, bu komplekse gerçek olarak ferdin gelişmesinde tesadüf olunmadığını kabul etmiştir. Bazıları böyle bir kompleks varsa bile bunun gelişmesinin, ferdin içinde yetiştiği sosyal şartlara bağlı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Maderşahi aile sisteminin hâkim olduğu yerlerde erkek evlât - baba rekabetinin bahis konusu olamıyacağı söylenmektedir. Bundan başka Amerika'da genç erkek ve kadınlar arasında yapılan bir inceleme cinselliğe göre ana veya babanın tercihinden ziyade her iki gurupun da babadan çok anneye bağlı olduklarını göstermiştir. Böylece belki de Oedipus Kompleksi, aile kurulunun özellikleri yüzünden çocukların gelişme ve eğitimleri üzerinde babadan ziyade annenin etkili olması manasına alınmalıdır. Freud, kendi anladığı manada Oedipus Kompleksin bilâhare baskı altına alındığını, çünkü kan yakınlığı olan kimselere karşı cinsel ilgi geliştirmeyi menedici bir yönsemenin bulunduğunu söylemektedir. Bununla beraber baskı altına alınan bu kompleks varlığını devam ettirmekte ve gençlikte hayat arkadaşı seçerken kararlarımız üzerinde etkili olmaktadır. Böylece erkek kendi anlayışına göre annesine benziyen kızı eş seçmekte, kız da kocasının «babası gibi» olmasını istemektedir. Buna karşılık Freud'u tenkit edenler kanbirliği bulunanlara karşı cinsel ilgi duymayı menedici tabii bir yönsemenin olmadığını söylüyorlar. Böyle bir ilginin gelişmemesi sebebinin cinsel duyguyu harekete getirmek için çok güçlü uyarımlara ihtiyaç bulunduğunu, aile üyeleriyle olan uzun ve esaslı âşinalığın bunu imkân bırakradığını söylüyorlar.»

DURGUNLUK VE NERGİS SAFHASI :

Çocukluk çağının cinsel gelişmesinde oedipus - Elektra Kompleksinin tavsiyesinden sonra geçici bir durgunluk devresine girilmektedir. Bu devre/6 - 10 yaşına kadar sürer. Durgunluk devresinin başlangıcından itibaren, o zamana kadar birinci plânda yer alan cinsiyetle ilgili ihtiyaçlar ikinci plâna geçerler. Bu suretle çocuk oldukça sakin ve seksüel ifadelerden uzak bir hayat sürer. Çocuk kendini sosyal ve zihni faaliyetlere yöneltir. Özellikle dış objelerle ilgilenir. Temel bilgiler edinir bağımsız olmaya ve sosyalleşmeye başlar. Bütün enerjisini beden ve ruh gelişimine harcar. Bununla beraber durgunluk devresinin başlangıcında, bazı çocuklarda nergislik yahut narsisism denilen cinsel eğilim safhası da müşahade edilmiştir. Bu safhada libido çocuğun özbenliğine dönerek kendi kendine bir sevgi mahiyetini alabilir. Bu taktirde aşk maddesi bunu duyan insanın bizzat vücudu olur. Başka bir ifade ile çocuk kendi benliğine aşık olur, libidoyu doğrudan doğruya kendi benliğine karşı duyduğu hayranlık yolu ile doyurur.

Nergis aşkı eski Grek mitolojilerinden alınmıştır. «Narcis adında bir şövalye ırmakların ve göllerin berrak sularında çehre hayalini seyretmek suretiyle kendine aşık olur. Günün birinde yağmurla bulanmış olan su sathında güzel çehresini göremeyince yese kapılarak kendini ırmağa atmak suretiyle boğulur; bunun üzerine de bu dere kenarında nergisler belirir.» Gerçekte insanların bazılarında da bu şekilde nefislerine karşı sevgi ve hayranlık duygusu fazla görülmektedir.

Durgunluk devresi genel olarak ergenlik çağının başlangıcı ile sona erer. Ergenlik devresine giren genç haliyle cinsel konulara yeniden ilgi göstermeğe başlar.

PLÂTONİK HOMOSEKSÜEL SAFHASI :

Daha çok plâtonik bir mahiyet arzeden bu eğilimin belirdiği yaşlar (10 - 15) dir. Bu yaşlardaki kız ve erkek çocuklar, libidosunu, kendi cinsinden olan kişiler üzerine yöneltirler ve bu yolla doyurmaya kalkışırlar. Yalnız bu safhada libido, aynı cinsten çocuklar arasında kurulan arkadaşlıklar ve dostluklar yolu ile doyurulur. Homoseksüel gelişme daha çok çocukların çocukların çete çağı içinde bulundukları zamana tesadüf etmektedir.

HETEROSEXUEL SAFHASI :

Cinsel bezlerin faaliyete geçmesi üzerine fert libidosunu karşı cinse yöneltir. Bu suretle çocuğun cinsel gelişimi tamamlanmış olur. Erinliğin başından itibaren gerek erkek, gerekse kızlar karşı cinse yaklaşırlar ve duydukları çekingenlikten yavaş yavaş kurtulurlar. Karşı cinsle arkadaşlık yaparlar. Birbirlerine bağlanırlar. Yalnız başlangıçta bu bağlılık veya sevgi plântonik mahiyettedir. Daha çok sevmekten zevk ve heyecan duyarlar. Genel olarak kızlar 18, erkekler ise 20 yaşından sonra evlenme, yuva kurma arzusunu gösterirler.

Libidonun bu gelişme safhası tamamen normaldir. Fakat bu devrede normal olan cinsel doyurma şekli erinliğe yahut yetişkinliğe kadar uzarsa o zaman anormalleşir. Meselâ, bazı şahıslar, ömrü boyunca hetroseksüel safhaya erişemezler. Bu yüzden homoseksüel kalabilirler. Yahutta erinliğe eriştikleri ve cinsel güdülerini karşı cinse yönettikleri halde otoerrotik, narsisiz, Homoseksüel gibi safhaların görünümlerini gösterirler ki, bu taktirde cinsel sapıklık var demektir.

CİNSEL SAPIKLAR (Sexual Pervertion)

Cinsel sapık (Pervert,) cinsel eğilim ve münasebeti, toplumun kabul ettiği inanış ve alışkanlıktan ayrılan erkek ve kadına deriz. Bunlar, normal münasebet imkânlarına sahip oldukları halde kat'iyen ço-

cuk yapma işine yani tabiat gayelerine önem vermezler, cinsel güdülerini çeşitli sapık davranışlar (perversion) göstermek suretiyle doyurmaya kalkarlar. Bir kişinin aynı cinsten olan bir şahıs üzerine libidosunu yöneltmesi ve gerçekleştirmeye çalışması hali, sapıklığın bir örneği olabilir.

Cinsel sapıklıklar genel olarak normal sayabileceğimiz kişilerde görüldüğü gibi, bazı ruh hastalarında da çeşitli cinsel aykırılıklar müşahade edilmektedir. Ruh hastalarında görülen cinsel sapınçlar daha çok önlenmesi mümkün olmıyan birçok anatomik bozukluklardan yani bedenin herhangi bir organında **(medulla, beyin gibi,)** herhangi bir iç salgı bezinde veya dokusunda beliren bir bozukluktan ileri gelmektedir. Halbuki normal fertlerde görülen cinsel sapınçların sebepleri daha çok libidonun psikolojik ifadesinin bozukluğuna dayanmaktadır. Bundan dolayı, bazı fertlerde, normal psiko - seksüel gelişimin dışında bir takım sapıklıklar olmaktadır. Şunuda hemen ifade edelimki, cinsel sapınçların meydana gelmesinde sapık bünyenin de büyük rolü vardır.

Cinsel sapıklıkların gelişme hikâyeleri incelendiği vakit bunların büyük br kısmının köklerinin çocukluk yıllarına kadar gittiği görülmektedir. Gerçekte, çocukluk çağında kazanılan sapık eğilimlerin tohumları, daha ziyade ergenlik çağında belirgin bir hal alırlar. Libidonun, cinsel gelişim devrelerinden birine saplanıp kalması ve bu halin şiddet kazanarak cinsel sapıklık şeklinde ortaya çıkmasının birçok sebepleri de vardır. Başlıcaları şunlar olabilir : a — İrsiyet, b — çevre nin kötü tesirleri, c — Heyecanla ilgili şoklar, d — Ailenin takip ettiği kötü eğitim, e — Cinsel gelişim devrelerinin normal olarak atlatılamaması veya bu devrelere saplanıp kalınması, f — Oedipus — Elektra kompleks safhasına saplanıp kalınması veya bu komplekslerin kötü bir şekilde tasfiye edilmesi.

İşte yukarıda söylediğimiz gibi bu kötü tohum ve gelişime sahip olan fert, ergenlik çağında, cinsel bezlerin faaliyete geçmesiyle daha çok cinsel sapıklık işaretlerini gösterir. Bu bakımdan ergenlik çağı fertlerin ileriki cinsel ve psikolojik hayatları bakımından bir önem taşımaktadır.

Genel olarak cinsel sapıklıklar erkeklerde, kadınlardan daha çok görülmektedir. Bunun sebebini kadın ve erkeğin yaratılışında ve psiklojik durumunda aramak gerekir. Bir defa kadın frigidité'nin (firijidite) dışında daima cinsel münasebete hazırdır. Uzun boylu bedeni ve ruhî bir hazırlığa ihtiyacı yoktur. Aynı zamanda birçok hallerde cinsel dürtülerini dizginliyebilir veya ona hâkim olabilir. Halbuki erkek, bunun

tam aksi bir davranışa sahiptir. Kolay kolay cinsel faaliyetlerde bulunamaz, bazan cinsel iktidarsızlık gösterirler. Bu yüzden başka şekillerle cinsel doygunluk elde etmeğe kalkarlar. Bundan başka erkekler, cinsel dürtülerine de hâkim olamazlar. İşte bu durum, erkeklerde cinsel sapıklıkların niçin daha fazla olduğunu açıkça göstermektedir.

CİNSEL SAPIKLIK ÇEŞİTLERİ :

Cinsel sapıklıkları üç guruba ayırabiliriz.

1 Zorunlu olan bir ihtiyacı sağlaması için yapılan sapıklık : Bu normal cinsel münasebetlerin gerçekleşme imkânı bulunmadığı yerlerde ve durumlarda olur. Özellikle uzun deniz seyahatlerinde, hapishanelerde, daha çok mastürbasyon, homoseksüalite gibi cinsel sapıklara rastlanmaktadır.

2 — Normal cinsel hayatın yanında gelişen cinsel sapıklıklar : Bazı cinsel sapıklar, normal münasebetten evvel veya sonra, yahutta yahutta iki cinsel faaliyet arasında istimnaya baş vururlar.

3 — Üçüncü guruptaki sapıklıkta normal olan cinsel münasebet tamamen ortadan kalkmıştır. Sapıklık (anormal cinsel istek) onun yerine geçmiştir. Bu durumda ne bir boşluğu doldurma ne de normal bir cinsel münasebet vardır. Fert tamamen patolojik bir karakter kazanmıştır. Bütün cinsel heyecan ve doyumluğu sabıklığa dayanır. Meselâ, karşı cinse ait eşyalara bakmak veya ayni cins üzerine libidosunu yöneltmek suretiyle cinsel heyecan ve doygunluk elde etmek gibi...

Cinsel sapıklıklıklar, muhtelif bilginler tarafından bir takım bölümlere tabi tutulmuştur. Fakat biz burada sadece öğretim bakımından ele alınan tasnifi ile yetineceğiz. Bu duruma göre, cinsel sapıklıklar iki ana grupa ayrılmıştır.

1 — GAYE İLE İLGİLİ SAPIKLIKLAR :

a — Masturbasyon
b — Cinsel taşkınlıklar (Satiryasis-Nymphomanie)
c — Sadism
d — Mazohizm
e — Exhibitionisme, (Cinsel organları göstermeden zevk alma)
f — Scophophilie (Cinsel organları görmekten zevk alma) Bakıcılık.
g — Urolagnie

II — OBJE İLE İLGİLİ SAPIKLIKLAR :

a — Fetişizm
b — Narcissisme
c — Inceste (Yakınlarla sevişme ve evlenme)
d — Pedophilie (Çocuklara cinsel düşkünlük)

e — İhtiyarlarla sevişme
f — Triolisme
g — Nekrofili (Ölüye aşık olma)
h — Hayvanlarla sevişme (Bestialitè-Zoophilie)
ı — Coprolalie
j — Sürtünme
k — Froler
l — Froter
m — Suyvörler
n — İhtilâm
o — Hypnophilie
ö — Transvestizm (Kıyafet sapıklığı)
p — Kraş
r — Homoseksualite (Pederasti-Sodomie)

I — GAYE İLE İLGİLİ SAPIKLIKLAR :

MASTURBASYON (Otoerrotizm-İstimna-Onanizm)

Mastürbasyon, «karşı cinsin iştiraki olmadan ferdin, kendi kendine cinsel heyecan ve meylini doyurmasıdır.» veya **«Kişinin kendi vücudundan faydalanarak şehvet hislerini doyurma gayreti ve alışkanlığıdır.»** Bu sapıklık, otoerrotizmin ençok görülen şeklidir.

İstimna üzerinde yapılan araştırmalar, bunun özellikle erinliği takip eden birkaç yıl içinde çok yaygın olduğunu ve bu nisbetin % 98 kadar yükseldiğini ortaya koymuştur. Psikanalistlere göre, çocuklar istimnaya çok küçük yaşlarda başlarlar. Fakat çocuk istimnalarının kaşınan bir duygu organını kurcalamak veya kaşımaktan elde edilen hazdan farkı yoktur.

Bu hususta birçok incelemeler yapılmıştır. Nitekim Dr. Katherin Davis 1000 Amerikalı kız kolej öğrenci grupu üzerinde istimna alışkanlığını incelemiş ve bu öğrenci grupunun % 60 nın hayatlarının bir devresinde istimna yaptıklarını tesbit etmiştir. Geri kalan % 40 nın da utandıkları için itiraf etmediklerini ileri sürmüştür. Ayrıca Dr. Davis, 22 yaşından yukarı olan bu 1000 kızın % 43 ünün 3-5 yaş; % 22.2 sinin 11-15 arasında, % 13.9 unun 16-22 arasında, % 15,5 inin ise 23-29 arasında; 22 yaşından yukarı olan aynı miktar erkeklerin de % 44.3 ünün 12-14 arasında, % 30.3 ünün 15-17 arasında, % 4,5 nin de 18 yaşından sonra istimnaya başladıklarını ortaya koymuştur. Bu duruma göre kızlar arasında görülen istimna, çocukluk ve yetişkinlik yıllarında erkeklerden daha sıktır. Erinlik çağlarda ise erkek çocuklar kızları geçmektedir. Bununla beraber, yeni yetmelik istimnalarının büyük bir kısmı tabii ve geçicidir. Yalnız gençlik ve yetişkinlikte istimna, normal cinsel isteklerin yerine geçer ve insana devamlı şekilde hakim olursa, o zaman anormalleşir. Bu taktirde fertlerde bir takım sinir ve ruh bozuklukları da baş gösterir. Fakat bu bozukluklar kat'iyen istimnacılığın bir sonucu değildir. Ancak, istimnacılık bunların varlığının bir işareti olabilir.

İstimnanın sebepleri :

Cinsel hayat gelişiminin biyolojik ve psikolojik zaruretleri, ilk yaşlardan itibaren çocuğu istimnaya sevketmektedir. Bu duruma göre, istimna belirli bir yaşta normal bir faaliyet sayılır. Çünkü iradeli fertler, cinsel gelişimin safhalarından geçtikten sonra karşı yönelirler ve istimnaya son verirler. Fakat bazı kişiler ise, istimnadan vaz geçemezler. Bunun başlıca sebepleri şunlardır :

1 — Ferdin uygun bir yapıya ve istidada sahip bulunması. Daha çok hassas, emotif (**heyecanlı**), ürkek, sıkılgan ve astenik tiplerde görülür.

2 — Cinsel uyarlığın çok erken belirmesi. Bunda özellikle Pineal ve surrenal gibi salgı bezlerinin aşırı çalışmalarının tesiri vardır.

3 — Bilinç altı cinsel eğilimin tahriki.

4 — Cinsel tecessüs. Bazı zeki çocuklar, çeşitli araştırma ve soruşturmaları arasında cinsel konularla ilgili sorulara da yer verirler. Bu durum çocuğu istimna yapmaya sevkedebilir.

5 — Çocuğun cinsel organlarla oynaması.

6 — Çocuğun kötü örnekler görmesi veya istimna yapan çocuklar tarafından teşvik edilmesi.

7 — Somatik sebepler. Cinsel organların, çeşitli sebepler yüzünden kaşınmaları veya onlara tesadüfen bazı şeylerin dokunması çocuğun istimna yapma isteğini kamçılıyabilir.

8 — Açık saçık sahne veya manzaralar.

İstimnanın Belirtileri ve sonucu :

Bazı psikologlara göre, sağlam beden yapısına sahip olan bir gencin ölçülü bir şekilde istimna yapması, tehlikeli bir durum arzetmez. Bununla beraber, gencin ölçüyü kaçırabileceğini düşünerek, istimnayı önemli bir husus saymak şarttır. İstimna ferdin fizyolojik fonksiyonları kadar psikolojk yaşayışları içinde zararlı sonuçlar doğurabilir.

İstimnanın belirtileri şunlar olabilir:

1 — **Bedeni işaretler :** Uçuk beniz, gözler altındaki mor halkalar, kulak kepçesinin şeffaflaşması, ellerin titremesi, bazı organlarda hafif

felçler (beyin ve iliklerin yumuşaması sonucunda meydana gelir.), bedenin zayıflaması, tüberküloz gibi.

2 — Psikolojik işaretler :

a — **Aşağılık duygusu geliştirir.** İstimnanın doğurduğu suçluluk ve kendinden iğrenme duyguları yüzünden fert ızdırap içinde kıvranır. Bu duyguların yarattığı rahatsızlığı yatıştırmak veya gidermek için çeşitli telâfi yollarına başvururlar. Bunun sonucunda küstahca bir gurur geliştirir veya çok faziletli, müsamahasız bir kişilik hali gösterir.

b — **Zihin hayatında gerileme ve delirme görülür.** Kültür alanında başarılı gayretler gösteremez. Fikir hayatında bir durgunluk veya gerileme görülür. Hatta, zihin ve zekânın durgunlaşması sonucunda ahmaklık, okuduğunu anlıyamama halleri belirir. Hafıza, muhakeme ve düşünmesini kaybeder. En sonunda sinirliliğe ve melankoliye tutulur ve nihayet delirir.

3 — Sosyal tavırlarda değişiklik :

Fert, içinde yaşadığı çevredeki olaylara ve insanlara karşı bir kayıtsızlık, bir isteksizlik gösterir. Onlardan kaçar, çekinir, özellikle karşı cins karşısında kızarıp terlerler, mahcubiyet halleri gösterirler Neticede kendi içine kapanır ve çevre ile teması zayıflar.

İstimnanın önlenmesi :

İstimna alışkanlığını kaldırmak veya önlemek için alınması gereken başlıca tedbirler şunlar olabilir :

1 — Ana baba ve öğretmenler, istimnaya alışmış olan çocuklarına, onun ahlâki cinsel kötülüklerini, sinir ve ruh üzerindeki yıkıcı ve korkunç tehlikelerini mübalagalandırmadan, korku ve endişe yaratmadan uygun bir tavır ve davranışla açıklamalıdırlar.

2 — Utangaç, çekingen, özellikle karşı cinsten kaçan hayalci gençlerle yakından ilgilenmek. Gerçekte bu tip gençlerde, istimna daha çok marazi bir hal alır. Bu hususta takip edilecek en doğru yol, ferdin, dış çevreye karşı ilgisini çoğaltmak veya sosyal bağlarını kuvvetlendirmektir. Bu da ancak gençleri, müzik, resim, gezi, temsil, spor ve edebiyat gibi sosyal ve eğitsel faaliyetlere sevketmekle sağlanabilir. Bu faaliyetler gençlerin nefsine güveni ve dışa olan ilgisini çoğalttığı gibi, bedeni ve cinsi enerjinin normal bir şekilde doyurulmasına veya boşaltılmasına da imkân verir.

3 — İstimnanın sebeplerini bulup, bunları ortadan kaldırmaya çalışmak.

4 — Gençlere, ilginç iş ve çalışma alanları bulmak.

5 — Gençlere, cinsel enerji lüzumsuz yerlere sarfedilmediği taktirde, bunun beden ve ruhi gelişimine yardım edeceğini etraflıca anlatmalıdır.

6 — Çocukların gece uykuları ayarlanmalı, yatarken mesaneleri boşaltılmalı, gece ve sabah ılık duşlar aldırmalı. Sabah uyanır uyanmaz uykudan kaldırmalıdır.

7 — Akşam yemekleri oldukça hafif verilmelidir.

8 — Çocuklara dar elbise ve çamaşır giydirmemelidir.

9 — Tibbi tedbirler alınmalıdır. Meselâ, bazı astenik ve lenfatik çocuklar, diğerlerine nazaran daha çok istimna yaparlar. Bunların tedavisi tamamen bir uzman işidir. Bu gibilere genel olarak calcium, fosfor, arsenik, vitamin (B 1,/B 12) tedavileri yapılır.

CİNSİYET TAŞKINLIKLARI

Bazı kişilerde, seksüel hayat ya çok artar, yada normalin altına düşer. Cinsel istek normalin üstüne çıktığı zaman fert, kudurganlık derecesinde aşırı heyecan ve istek duyar. Bu hale cinsel taşkınlıklar denir. Bu taşkınlık erkekte «Satiryasis» Kamro-mani, kadında ise «Nymphomanie» adını alır. Şayet cinsel istek normalin altına düşerse, bu zamanda da fertte cinsel soğukluk ve isteksizlik başlar. Bu duruma da «Frigidité» denir.

Frijiditenin çeşitli sebepleri vardır. Bunlardan bazıları şunlardır: Anatomik sebepler, fizyolojik ve görevsel sebepler, karşı cinsin soğukluğu, gebelik hali, iç salgı bezleri, kadın ve kızdan, erkekten nefret etme, ferdin bilinç altı tesiriyle bütün kadın ve erkekleri anne ve babaya benzetmesi,

SADİZM

Karşısındakine acı vermek suretiyle cinsel isteğini doyurma anormalisi veya başkalarına acı ve ızdırap vermekten cinsel heyecan ve doygunluk elde etme halidir.

Sadizm, bütün fizik elem şekilleriyle özellikle erkeğe has bir seksüel sapıklıktır. Bu durum saldırganlık eğiliminin anormal bir ifadesinden başka bir şey değildir. Kadınlarda görülen ağır sadism vakaları ise, daha çok psikolojik mahiyette olup, mazohist tabiatlı erkeklere karşı geliştirilen üstünlük duygusundan ileri gelmektedir. Sadist her çeşit işkence yollariyle yarattığı ıstırap ve hatta ölüm sahneleri karşısında cinsel zevk duymaktadır. Bunları derecelerine göre üç tipe ayırmak mümkündür.

a — **Hafif sadistler :** En basit manada bunlar, karşısındakini tenkit, alay, tahkir, tehdit yolu ile manevi eziyetten zevk alırlar. Cinsel

hayatlarında geniş ölçüde sadism'e yer verirler. Daima severlerken cinsel konusunu hırpalarlar ve eziyet ederler.

b — **Orta sadistler :** Bunlar cinsi münasebet esnasında objesine dayanılamıyacak derecede eziyet ederler. Bu durum, oral devrinde kazanılan eziyet etme hazzının devam etmesiyle ortaya çıkan bir haldir.

c — **Amok (ağır) sadistler :** Bunlar sevgi konularının vücutlarını parçalayıp kanlarını akıtmaktan cinsel haz ve heyecan duyarlar. Cinsi münasebette bulundukları objeleri öldürmek arzusu ile çırpınırlar. Amoklar küçük, çocuk ve yetişkin amoklar olmak üzere iki şekil gösterirler. Amok Sadistlerde görülen bu ruhi bozukluklar ve sapıklıklar meme emme devrinin anormal şekilde geçmesinin bir sonucudur.

MAZOHİZM :

Mazohizm, çeşitli vasıtalar ile davet edilen acı ve ıstıraptan seksüel zevk duyma sapıklığıdır. Başka bir ifade ile mazohizm, cinsel konusu tarafından eziyet edilmek ve acı verilmekten seksüel uyarım ve doygunluk elde etme halidir. Buna göre, mazohist, kendisine yapılan işkenceler eza ve cefalar, yaralar ve kırbaçlamalar altında cinsel zevk duyan, ancak bu şekilde cinsel münasebette bulunan bir sapıktır. Daha ziyade mazohistler, kılıbık erkekler arasında görülür. Mazohistler arasında, en yumuşak derecede bedeni ve ruhi eziyetlerden zevk alanlar olduğu gibi, en kaba küfürlerden, tekme, tokat, kamçı altında acı çekmekten cinsel heyecan duyanlar da vardır.

Genel olarak normal cinsi münasebetlerde de kadın ve erkeğin talâtı icabı sadist ve mazohist meyelânlar mevcuttur.

Mazohistligin birçok tarifleri yapılmıştır. Bunlar içinde en orijinali Magnus Hirschfeld'in sınıflandırmasıdır. Profesör Rasim Adasal bu bölümü şu şekilde özetlemektedir.

«1 — Hizmet etme ruhu (Servilisme) : Bütün vücudu ve ruhu ile bir metresin, bir sevgilinin malı olmak, kul olmak mazohizmi,

2 — Çocukca mazohizm : Otoriter ve haşin tabiatlı bir kadının tilmizi olmak veya çocuk muamelesi görmek arzusu ve ihtiyacı,

3 — Zoomimik mazohizm : Bir hayvan derecesine alçalma temayülü. Hatta ifadelerinde de «köpeğin, koyunun olayım» gibi sözler kullanır. İşkence odalarında erkekler semerlenir ve üstlerine de kadınlar biner. Yahutta mazohist erkek metresin ayaklarında bir horoz gibi.

4 — Bir şeye karşı alçalma (impersonel Masochisme) : Metresi veya sevgili tarafından kullanılan cansız bir madde olmak arzusu. Meselâ, mazohist şahıs, metresinin ayağını üstüne koyduğu yastık olmak ister.

5 — Mazohizmin fizik şekilleri : Bunların çeşitleri pek çoktur. Koklamaya veya tatmaya ait mazohizmler. Bunlarda yalama ve koklama da cinsel dürtü ve zevktir.»

EXHİBİTİONİSME (Cinsel organları teşhir etme).

Karşı cinsten olanlara jenital organları teşhir etmek suretiyle cinsel heyecan ve doygunluk elde etme halidir. Genel olarak erkeklerde görülmektedir. Bu durum, kadınlar arasında pek görülmez. Yalnız, kadının cinsel enerjisi bütün bedenine dağıldığı ve cinsel organ üzerinde toplanmadığı için, teşhirden hoşlanmaz. O sadece bacak, göğüs, kol gibi organlarını bir bütün olarak göstermekten zevk alır. Kadınların çok açık saçık giyinmeleri gerçekte güzel olan yerini teşhir etme psikolojisinden başka bir şey değildir. Fransada yapılan bir incelemeye göre kadınların % 80 inin açık giyindikleri tesbit edilmiştir.

Cinsel organların teşhir edilmesi hali özellikle 3—5 yaş, buluğ ve ihtiyarlık devrelerinde görülmektedir. Yalnız psikanalistler, bu vakaların diğer bazı cinsel sapıklıklara kıyasla, psikoterapiye daha fazla müsait olduklarını ve bundan kurtulabildiklerini ileri sürmüşlerdir.

CİNSEL MÜNASEBET SEYİRCİLERİ (Voyeurisme- Scophophilie-Rondgencilik) :

Scophophilie, cinsel heyecan uyandıran sahnelerle, cinsel münasebetleri seyretmek suretiyle cinsel doyguluk elde etme halidir. Bu sapıklık daha çok cinsel birleşmeye karşı ilgisiz veya ona karşı kudretsiz olan şahıslarda görülür. Bu cins sapıklar, kapıların anahtar deliğinden, perde aralıklarından soyunan karşı cinsi veya cinsel birleşmeleri seyrederler.

Özellikle çocukluk yıllarından başlıyan ve erinlikte de devam eden bu vayyörlük, hem gencin tecessüsünü giderir, hemde ona cinsel doygunluk sağlar. Bu ilgi sapınç halini aldığı zaman, sadece gözetlemekle cinsel bir doygunluk elde eder.

UROLAGNİE :

Başka birinin üzerine idrar etmekten veya büyük aptestini yapanları seyretmekten haz duyan sapıklardır. Bu tip sapıklar, ailesini, yatak odasında işemeğe zorlar ve bunu zevkle seyreder, sonra da cinsel birleşmeye kalkar. Özellikle genel yüz numaralarda işiyenleri seyreden kişiler hep bu cins sapıklardandır. Bir kısım sapıklarda ağıza işemek suretiyle cinsel haz duyarlar.

OBJE İLE İLGİLİ SAPIKLIKLAR :

FETİŞİZM :

Fetişizm, karşı cinse ait bir eşyaya karşı gösterilen cinsel istektir.

Bu duruma göre, sevginin yönetildiği cinse ait bir eşya veya organ, sevilen kişinin yerine geçmekte, dolayısiyle ferdin cinsel ilgi ve heyecanı bu nesne üzerinde toplanmaktadır.

Marazî mahiyette fetişcilik daha ziyade hassas, sinirli, çekingen, içe dönük kişilerde görülmektedir. Genel olarak fetişcilik ile çocukluğa ait cinsel hayat tecrübeleri arasında bir bağlantı vardır.

Fetişçiliğin türlü şekilleri vardır. Başlıcaları şunlardır :

a — **Comperel fetişizm :** Bedenin her hangi bir yerine karşı duyulan cinsel istektir. Meselâ, sapık olan erkek, kadının sadece saçına veya gözüne seksüel arzusunu yönetir.

b — **Empersonel fetişizm :** Karşı cinsin her hangi bir eşyasına karşı cinsel bir istek duyma halidir. Bazı hastalar, kadınların birçok eşyalarını saklar ve bunlar üzerinde cinsel arzularını giderirler. Bu hale (poli-fetişizm) denir. Bazıları da, kadınların yalnız bir tek eşyasını meselâ, ayakkabılarını, çoraplarını toplar ve kolleksiyon yapar. Bu suretle cinsel doygunluk elde ederler. Bu duruma da (mono-fetişizm) denir. Her iki halde de hastalar, aynı zamanda fetişist bir kleptomandır.

c — **Vesto fetişizm :** Göz alıcı meslek sahipleri ile evlenme arzusunu gösterme halidir. Bazı kadınlar, muhakkak bir mühendisle veya bir doktorla evleneceğini, aksi halde evlenmek istemediğini ileri sürerler. Bu duruma göre böyle bir kadın vesto fetişisttir.

d — **Sado fetişism :** Çaldığı kadın eşyalarını meselâ, iç çamaşırlarını yırtmak, yakmak, masaya çarpmak suretiyle cinsel heyecan ve doygunluk duyma halidir. Bazı hastalarda, kalabalık yerlerde, ellerindeki jiletle, kadınların elbiselerini keserler ve bundan zevk duyarlar.

NARSİSİSME (Nergislik)

Narsisisme, bir (kadın ve erkek) kendi vücuduna karşı duyduğu cinsi arzu, kendi şahsına aşık olma psikozudur. Nergisliği otoerrotik bir faaliyet sayanlarda vardır.

Nergisligin tabii ve marazi şekillerinden de bahsedebiliriz. Her normal insanda görülen izzetinefis, nefsine saygı ve güven gibi haller, narsisismin tabii şekli sayılabilir. Fakat ferdin, kendini aynada çıplak olarak seyretmesi ve bundan cinsel heyecan ve doygunluk elde etmesi hali de sapıklığın bir ifadesidir.

Kendi şahsına aşık olan narsistler, süse, giyime çok düşkün olurlar. Bu sapıklığa daha çok kadınlarda tesadüf edilmektedir.

INCESTE (Yakınlarla sevişme ve evlenme)

Inceste, kanunların çok yakın akrabalar arasında yasak ettiği gayrimeşru cinsel münasebettir. Fertlerin kardeş, anne, baba, teyze, dayı, amca, büyük anne ve baba gibi yakınlarıyle evlenmeleri veya cinsel bağlantıları kat'iyen yasaktır. Gerçekten, ahlâki ve dini inançlarımız da bunu emreder. Biz ancak çok yakınlarımıza cinsel bir aşkla değil, moral bir sempati ile bağlıyız. Bununla beraber, çok yakınlarıyle cinsel ilgi kuran birçok sapıklara rastlanmaktadır. Ayni hali tarihte bile görebiliriz. Nitekim Kleopatra kardeşiyle evlenmşitir. Roma imparatoru Çara Calle, anasına aşık olmuş onunla metres hayatı yaşamıştır. Lord Byron, kız kardeşine aşık olmuştur.

Bir de bu gurupa giren **«Jerantofili»** denilen bir cinsel sapıklık daha vardır. Bu sapıklık buluğ çağı ve sonunda bulunan genç ler, büyük anne ve o yaştakilere karşı cinsel arzu gösterirler. Bu türlü sapıklık daha çok eğitim sakatlıklarının bir sonucudur.

PEDOPHLİE (Çocuklara cinsel düşkünlük) :

Pedofili, genel olarak aşırı çocuk sevgisi veya aşkı anlamına gelmektedir. Halbuki Seksolojide bu kelime ile marazi bir cinsel dürtü, çok kötü ve tehlikeli bir sapıklık kastedilmektedir. Çocuklara cinsel düşkünlükleri olanlar, daima küçük kız ve erkek çocuklara sataşırlar. Seksüel arzularını bunlar üzerinde gidermeye çalışırlar, hatta cinayetlere sebep olurlar.

Cinsel sapıklar şu sebeplerden çocuklara seksüel arzularını yönetmektedir :

a — Karşı cinsten yetişkin bir objenin bulunamaması,

b — Karşı cinsle normal cinsel münasebette bulunabilecek bir güce sahip olamama.

c — Çocukların kolayca iğfal edilebilmeleri,

Pedofili'nin üç ana tipi vardır. Bunlar da şunlardır :

a — **Homoseksüel pedofili :** Kendi cinsinden olan çocuklara sataşırlar.

b — **Hetroseksüel pedofili :** Karşı cinsten çocuklara sataşırlar.

c — **Karışık pedofili :** Sapık her iki cinsteki çocuklara sataşır.

d — **Organik bozukluklar :** Bu cins sapıklığın direkt ve başarılı bir tedavisi yoktur. Ancak beyin frengisinin başlangıç devirlerinde görülen bu cins sapıklık aktif antisifilitik tedavi ile giderilebilir.

GERONTOPHİLİE (İhtiyarla sevişme) :

Pedofilinin aksi olan bir sapıklıktır. Bunda yaşlı insanları ve ihtiyarları sevme bahis konusudur. Gerçek gerontofili'de iki cins arasın-

da bir hayli yaş farkı vardır. Meselâ, 15 yaşında bir kızın 70 yaşında bir kişiyi çılgınca sevmesi gibi.

Bu cins sapıklığa eğilim gösterenler daha çok **«Oedipus - Elektra kompleks»** safhasında saplanıp kalanlardır. Bunun dışında bazı kızlar ve kadınlar da, özellikle hayran oldukları, eserlerini okudukları yazarlara, filmlerini seyrettikleri yaşlı artistlere aşık olurlar. Konyada hayranlıkla seyrettiğimiz «Lolita» filminde çocuk denecek yaştaki bir kızın, yaşlı bir profesöre aşık olması buna bir örnek teşkil edebilir.

TRİOLİSME :

Triolism, çok az görülen sapıklardan biridir. Bu cins sapıklığı gösterenler cinsel münasebetleri sırasında üçüncü bir şahsın bulunmasını isterler. Bu suretle cinsel doyguluk sağlarlar.

Triolistler genel olarak, cinsel bakımdan neuropat kişilerdir. Daha doğrusu bu sapıklık ileri derecede bir şahsiyet bozukluğudur.

NEKROFİLİ (Ölüye aşık olma) :

Ölülerden (cesetlerden) hoşlanma veya onların seyretmekten zevk alma, cinsel arzuyu yeni ölüler üzerinde doyurma halidir. En korkunç ve en fazla nefret verici bir sapıklık olan **«ölü aşkı,»** sadistlik sapıklığa çok yakındır. Gerçi her ikisinde de aşk objesinin yok edilmesi düşüncesi hâkimdir. Ancak, sadistlerde ölümden sonra cinsi temas yoktur. Halbuki ölü sevgisinde, hem öldürme, hemde cinsel münasebette bulunma vardır. Ayrıca, gömülen cesetlere cinsel saldırıda bulunma ve bunları parçalama halleri de bahis konusudur ki, bu cins sapıklığa **(Corpolagnia)** denir.

Bu gibi vak'aların çoğunda saldırganlar, psikopat ve ruh gerisi zavallı insanlardır. Bütün ölü sevdalıları mutlaka vahşi saditstik davranışlarda bulunmazlar. Aşağıdaki vak'a buna bir örnek teşkil edebilir. **«1940 tarihinde Afrikada Karl Tanzler adında yaşlı ve çocuk babası olan bir rondgen teknisiyeni veremli bir kadına aşık olmuş ve kadının ölümünden sonra ailesinin müsaadesini almak şartiyle, ona hususi bir mezar yaptırmış ve sık sık burayı ziyaret etmiştir. Bir gün Tanzler, ceseti kaçımış; ona elektrik tedavileri yapmış, mücevheratlar takmak suretiyle onu» süslemiş, ona saatlerce hayran hayran bakmış ve ceseti başında ağlamıştır.»**

Bazı bilginler, heykel aşkını **(pygmolionisme)** da bir çeşit ölü aşkı veya sevdası sayarlar. Gerçekte bu durum bir taş fetişizmidir.

Psikanalistlere göre, necrophilie ve sadisme, libidonun «Oral» devrinde duraklama geçirmesinden, bilinç altında sadistik bir baskıdan ibarettir. **(Cinsel gelişimin oral devrine bakınız.)**

HAYVANLARLA SEVİŞME (Bestialitè — Zoophilie):

Birçok kimseler, aşırı derceede hayvanlara özellikle kuşlara, kümes hayvanlarına, köpeklere, kedilere ve atlara düşkünlük gösterirler, hatta onların ölümleri ile göz yaşı bile dökerler. Fakat bu sevginin seksuel arzu lie hiç bir alâkası yoktur. Halbuki bazı kimseler, hayvanlarla cinsel münasebette bulunma sapıklığını gösterirler. Bu suretle seksüel heyecan ve doygunluk sağlarlar. İşte bu sapıklığa zoofili denir.

Zoophille'nin üç nevi vardır. Bunlar da şunlardır:

a — Çiftleşen hayvanları seyretmekten seksüel heyecan ve doygunluk duyanlar. Bunlar aynı zamanda bir çeşit fetişistterler.

b — Hayvanları sevmek ve döğmekten seksüel haz duyanlar: Bu gurupa giren sapıklar, daha çok psikopat kişilerdir.

c — Hayvanlarla cinsel münasebette bulunan sapıklar: Hayvanlarla sevişme cinsel iç güdünün oldukça ağır bir sapıklığıdır. Çünkü her nevi normal hudutları aşmaktadır. Bu hal daha çok insanlardan uzakta daima hayvanlarla düşüp kalkan çobanlar, hayvancılar arasında, sadist meyilli ruh gerilerinde, kültür seviyesi çok düşük kaba cahil insanlarda görülür. Dr. Kinsey **«erkekte cinsel davranış»** adlı eserinde Amerika'nın batı bölgesinde ehli hayvanlarla cinsel münasebetin inanılmıyacak kadar fazla olduğunu anlatır.

Hayvanlarla sevişme sapıklığı her iki cinste de görülmektedir. Yapılan incelemeler, erkeklerde **«Bestialitè»**nin, kadınlarda ise **«zoophilie»**nin daha çok olduğunu ortaya koymuştur. **(Bazı bilginlerle göre, kadınların hayvanlarla sevişme sapıklığına «zoophilile», erkeklerinkine de «bestialitè» denir.)**

COPROLALİE :

Daha çok erkeklerde görülen bir cins sapıklıktır. Sapık, her haliyle normaldir. Yalnız seksüel konu ve faaliyetler sırasında cinsel organ ve birleşmelerle ilgili ağıza alınamıyacak derecede ağır küfürler sarfeder. Böylece cinsel heyecan ve doygunluk sağlar. Aynı zamanda bu tipler, sokaklarda yabancı kadınların yanına sokularak müstehcen kelimelerle sarkıntılık yaparlar.

SÜRTÜNME (Frottage — Rubbing) :

Bazı sapıklar, otobüslerde, trende, kalabalık yerlerde bir kadın veya erkeğin vücuduna jenital kısımlarını temas ettirmek suretiyle cinsel

heyecan duyarlar. Bunda başarı gösteremezlerse rahat edemezler.

FROLER :

Karşı cinse sürünerek geçmekten, hafifçe dokunmaktan, çarpmaktan cinsel heyecan duyarlar. Ayrıca frolörlükte sözle sarkıntılık da vardır. Gördüğü kadınlara söz atarlar ve onları rahatsız ederler.

FROTER (Frotör) :

Kalabalık yerlerde karşı cinsten olanların meşgul ederler ve onlarla konuşmaya çalışırlar. Bu şekildeki sarkıntılıklarıyle cinsel haz duyarlar.

SUYVÖRLER :

Bu tip sapıklar, bir kadın ve kızın arkasından gider, onu evine kadar takip eder. Cinsel heyecanını bu yolla giderler. Bunlar kadına hasrettirler ve kat'iyen kadınla tanışamazlar.

İHTİLÂM :

Uyku halinde iken görülen seksüel ruyalar yolu ile cinsel heyecan ve doygunluk elde etme halidir. Bu halin sık oluşu cinsel görevlerde bir anormalliğin işaretidir. İhtilâm, normal olan kişilerde de görülmektedir. Psikanalistlere göre, gece yatağı ıslatma alışkanlığı ile ihtilâm arasında bir ilişki vardır. Bu alışkanlık ferde bir nevi cinsel doygunluk vermektedir.

HYPNOPHİLİE :

«Uyku sırasında sevgiliyi yakından seyretmekle seksüel haz duyma» sapıklığıdır. Bu tip kişiler, ancak eşleri uykudukları zaman kendilerini güçlü hissetmektedirler. Diğer zamanlarda kendilerinde eksiklik, aşağılık hissetmektedirler. Bu durumu gidermek ancak, psikolojik çözümleme ile mümkün olabilir. Viktor Hugo'nun **«Notre Dame'ın Kamburu»** adlı eserinde, çirkilik kompleksi içinde kıvranan kamburun, sevgilisi güzel Esmeralda'yı uykusunda seyretmesi ve ona yanaşmak suretiyle zevk alması, bu sapıklığın bir örneği olabilir.

KIYAFET SAPIKLIĞI (Transvertizm) :

Bir erkeğin veya kadının karşı cinse ait kıyafetleri ve davranışları benimsemesi sapıklığına Transvertizm veya Eonisme denir. Bu sapıklık doğrudan doğruya bir homoseksüalite çeşidi değildir. Bunların çoğunda seksüel ilgi tamamen normaldir. Yani, bu tipler evlenirler. Bazıları da «biseksüel» bir durum gösterirler. Gerçek transvestizm'de sapık sadece karşı cinse kıyafet bakımından benzemeye çalışmaz **(idendificati-**

on - kendini benzetme mekanizmasına bakınız,) aynı zamanda onun bütün tavır ve davranışlarını da benimeser. Bunu bütün hareketleri, ruhu ve hisleriyle ifade etmeye çalışır. Bundan aynı zamanda cinsel bir haz da duyar. İşte böyle bir durum yaratıldığı zaman şahısta sapıklık bahis konusudur. Şunu hemen ifade edelim ki, her hangi bir sebeple arasıra karşı cinsin elbisesini giymek kıyafet sapıklığı değildir. Meselâ, gecelik entarisiyle oturan bir erkek veya seyahatte pantolon giyen bir kadın veya genç kız, hiçbir zaman sapık değildir.

KRAŞ :

Aynı cinsten iki kişi arasında arkadaşlık sınırını aşan, fakat homoseksüellik denmiyecek bağlar kurulur. Bu hale kraş denir. Özellikle yalnız kız ve yalnız erkeklere ait olan okullarda görülür. Kraş hali genel olarak daha yaşlı ve daha genç olan iki kişi arasında kurulur. Bunlar kat'iyen birbirlerinden ayrılamazlar, adeta birbirlerini av tüfeği gibi taşırlar. Arasıra fırsat düştüçe kucaklaşıp öpüşürler. Ayrılıklara hiç dayanamazlar. Bu zamanda birbirlerine aşk mektuplarına benzer mektuplar yazarlar. Birbirlerini başkalarından çok kıskanırlar. Arkadaşlıktan ileri bağların kurulmasının birçok sebepleri vardır. Bunları şöylece sıralıyabiliriz :

a — Karşı cinsten ayrı yaşayış : Karşı cinsten ayrı bulunan genç, cinsel ilgisini, toplumun uygun gördüğü arkadaşlık ve dostluk münasebetlerin gerisine saklıyarak aynı cinsten bir kişi üzerine yönetebilir.

b — Gencin aile ocağından ilk ayrılışı : Bu durum karşısında genç, kendisine ilgi, sevgi gösterecek bir kişi arar ve onun himayesine sığınır.

c — Gencin aile ocağında aşırı sevgi ve himaye görmesi : Böyle bir ailenin çocuğu kendisine, babalık veya annelik, ağabeylik, ablalık yapabilecek birisini bulur ve onun himayesine sığınır.

İşte bu haller, çocuğu kraş haline sevkedebilir. Bununla beraber, Kraşlarda kat'iyen seksüel faaliyet yoktur. Yalnız bu hususlarda çok tedbirli olmak gerekir. Onları zaman zaman birbirlerinden ayırmalı ve çeşitli sosyal faaliyetlere sevketmelidir. Bu durumu önlemenin en iyi çaresi okullarda eşin eğitimin uygulanmasıdır.

HOMOSEKSÜEL'LİK :

Kadın ve erkeğin kendi cinsinden olan kişilere karşı, cinsel ilgi ve heyecanını yönetmesi ve bu tutkunun tesiriyle cinsel münasebette bulunmaları halidir. Zamanımızda cinsel sapıklar içinde en yaygın olanı homoseksüelliktir.

Freud'e göre, Homoseksüelliğin tip ve dereceleri şunlardır :

1 — **Tam sapıklıklar : (Tam homoseksüeller.)** Bunlar anadan doğma homoseksüel olan tiplerdir. Karşı cinse kat'iyen ilgi duymazlar. Bu şahıslar, homoseksüaliteye daima erkenden eğilim göstermezler. Bunlardan birçokları çocukluk çağında; bir kısmı da erginlikten sonra cinsel meyillerini müsbet şekilde ortaya koyarlar.

Kadındaki homoseksüelliğe «Lesbianizm,» erkeklerdekine ise «pederasti» denir. Bunlar passif veya aktif rol oynarlar. Her ikisi de kötüye giden ve aynı derecede sakat bir haldir.

2 — **Biseksüel tipler :** Bunlar, duruma ve zamana göre, bazan bir cinse, bazan da diğer cinse karşı seksüel eğilim gösterirler. Başka bir deyimle, bu tipler bazan homoseksüel, bazan da heteroseksüel kişilik tavır ve özelliklerini benimserler.

3 — **Geçici tipler : (Geçici homoseksüeller.)** Özellikle karşı cinsten obje bulamıyan hiperseksüel kişiler ile toplumun homoseksüel inanışlarına kapılmış olanlar bu gurupa girerler. Bunlar daha ziyade karşı cinsin bulunmadığı topluluklarda görülür.

Homoseksüellik daha çok psychopat, nevrotik ve eksantrik'lerde görülmektedir. Bu sapıklık ferdi, normal aile yuvası kurtarmaktan veya onu devam ettirmekten uzak bulundurur. Çünkü, homoseksüel eğilimler, evlilik hayatının cinsel intibakını güçleştirir. Ortaya bir takım çatışmaların çıkmasına sebep olur. Bu çatışmalar, fertle topluluk arasında görüldüğü gibi, bizzat ferdin içinde de kendini gösterir Her iki durum da haliyle ferdin ruh sağlığını bozabilir.

Homoseksüelliğe ait Teori'ler :

Homoseksüalite ile ilgili çeşitli görüşler vardır. Bunların başlıcaları şunlardır :

İrsiyet : Krafft Ebing, homoseksüelliğin kendine has bir yapısının bulunduğunu ve bunun da verasetle ilgili olduğunu ileri sürmüş ve uzun müddet savunmuştur. Bu duruma göre, her iki cins homoseksüelliğin ana sebebini ferdin özel yapısı teşkil etmektedir. Yani bir erkeğin pederaste doğması gibi, bir kadın da lesbian olarak doğabilir.

Yapılan incelemelere göre, bunlar nisbeten az görülen bünyevi sapıklıklardır.

2 —**Masturbasyon:** Seksolog Hirscfeld; homoseksüaliteyi bir taraftan verasetle bir taraftan da sonradan kazanılan bir sapıklık olarak saymaktadır. Krafft - Ebing ise, homoseksüalitenin sebeplerini araştırmış, neticede bunun hem anadan doğma hemde sonradan kazanma bir sapıklık olduğunu bulmuştur. Bununla beraber, sonradan kazanılmış olan homoseksüalitenin oluşunda masturbasyonun önemli bir rolü

olabileceğini de ileri sürmüştür. Buna, göre, masturbasyon insanın ideallerini, karakterini, diğer cinse karşı olan duygularını zayıflatır. Neticede cinsel dürtü artar ve ferdi kendi cinsine yöneltir. Karfft - Ebing'in bu görüşü biyolojik esaslardan ziyade psikolojik hükümlere dayanmakta ve bütün gençliği menfi tesirler altında bırakmaktadır. Sekselog sebep ve tesiri karıştırdığı için bu görüşü tutunamamıştır. Gerçekte masturbatör obje bulamadıkları için otoerrotik bir faaliyet olan bu cins sapıklığa sapmışlardır. Bunların homoseksüalite ile müsbet bir ilişiği yoktur.

3 —**Bisexualite (İkizli cinsiyet)** : Homoseksüaliteyi ikizli cinsiyet görüşü ile açıklamaya çalışanlar, ferdin doğmadan evvel bazı faktörlerin tesiriyle cinsel organlarının normal olarak gelişemediklerini yani cinsel farklılaşmanın tam olmadığını, doğmadan sonra da fertlerin bu yapıya uygun psikolojik bir hermafroidizm **(Psikolojik hünsalık)** geliştirdiklerini ileri sürmektedir. Bu suretle homoseksüalitenin gerçek sebebini anadan doğma bir dejenereliğin başka bir yönü olan bisexualite'ye dayamaktadırlar. Bu durum hala münakaşa halindedir. Özellikle Hormonolojinin gelişmesi bu problemi gün geçtikce aydınlatmaktadır.

4 — **Hormonel açıklama :** Homoseksüaliteyi; hormonlarla açıklıyanlara göre, erkek ve kadınlarda sadece kendi cinslerine ait hormanlar yoktur. Bunlar aynı zamanda, karışık cinsin hormonlarını da taşırlar. Ancak erkeklik ile kadınlığı, bir cinse ait hormon üstünlüğü belirtir. Fertlerde görülen bu hormon dengesi bozulduğu zaman homoseksüalite denilen cinsel sapıklık meydana gelir. Son yıllarda hormon dengesizliği yüzünden ortaya çıkan bu cins sapıklara hormon tedavisi tatbik edilmektedir.

5 — **Beyin hastalıkları :** Sinir merkezinde meydana gelen bazı afetlerle homoseksüel eğilimler arasında bir ilişkinin bulunduğu ileri sürülmüş, aynı zamanda doğrulanmıştır. Organik beyin hastalıkları yüzünden ortaya çıkan, reaktif ve dürtüsel olan homoseksüel eğilimler tedavi edilmektedir.

6 — **Psikanalistlerin açıklamaları :** Bunlara göre, homoseksüelliğin en önemli sebepleri, **«oedipus kompleks»** inin ters bir tasfiyesi veya homoseksüel safhada saplanıp kalmasıdır.

Homoseksüelliğin Sebepleri :

1 — Veraset.

2 — Ferdin biseksüel bir yapıya sahip oluşu.

3 — Hormon dengesizliği.

4 — Küçük yaştan itibaren kız çocukların erkekler gibi, erkek çocukların da kız çocukları gibi giydirilişi, Veyahutta kızların daima erkekler arasında, erkeklerin de kadınlar arasında büyütülmüş olmaları.

5 — Herhangi bir sebepten kızların erkelerden, erkeklerin de kızlardan nefret etmeleri.

6 — Kız ve erkeklerin karşı cinsle temas etmelerine ve birlikte okumalarına imkân verilmemesi.

7 — Oedipus — Elektra Kompleks'inin tasviyesi. Özellikle homoseksüalite de bu kompleksin hal tarzı çok önemli bir rol oynar. Birçok erkek homoseksüeller, çocukluk çağında analarına, kızlar da babalarına şiddetli bir saplanma gösterirler.

Bu duruma göre, ana babaya karşı yönetilen cinsel eğilimin kuvvetli baskısı homoseksüelliğin kaynağı olur.

Çocuğun psiko - sosyal gelişiminde olduğu gibi, psiko - seksüel gelişiminde de anne babanın önemli bir rolü vardır. Birçok erkek kadın homoseksüeller, çocuklarında anne ve babasının affektif tesirleri altında kalmışlardır. Bu hususu Sayın Profesör Rasim Adasal şu şekilde açıklamaktadır. **«Bazı otoriter analar tedrici bir baskı ile erkek çocuğuna ruhî benimsemeler (idendification) yaptırır. Halbuki normal olarak çocuğun babasını benimsemesi yani onun davranışlarını kendine mal etmesi lâzımdır. Halbuki anaya saplanma ve onu benimseme çocukta normal cinsel durumun içine dönüklüğünü yaratır; ve çocukta zamanla hatları belli olan effemine bir davranış hazırlar Şüphesizki, bu daha ziyade libido duyguları bakımından kadınlık vasıfları taşıyan bir davranıştır. Ananın bu mübalâğalı tesirine muvazi olarak babanın otoritesinden ve tesirinden mahrumluk büsbütün homoseksüaliteyi kamçılar. Baba ya uzun bir müddet aile muhitinden uzaktır. veya yoktur. (seyahatlerde, askerlikte, ölmüştür.) Yahutta esasında bu baba zayıf iradeli ve kılıbık ruhlu, antipatik ve kayıtsızdır ve çocuk ona dönüp benimseme yapmak imkânını ve cesaretini bulamaz. Halbuki her erkek çocuk için oedipus kompleksin tabii tasviyesi ile ana aşkından dönüp babayı benimsemesi ileriki cinsel davranışı için bir dönüm noktasıdır.»**

Ayrıca Sayın Profesör Rasim Adasal'ın şu misâli de çok orijinaldir : **«Küçük Ahmet, birbirinden ayrılan bir çiftin tek çocuğudur. Ahmet annesinin derin şefkatinde, hayal kırıklığına uğramış olan bir çocuğun yegâne saadet kucağını bulmakta idi; anne her arzusunu yapıyor, onu kucaklıyor, öpüyordu. Altı yaşına doğru çocukta bir takım sinirlilik ve kâbus baş gösteriyor ve ancak annesinin yatağına yatırılınca yüzünü annesinin göğsüne gömerek rahata kavuşuyor ve uyuyordu. Fakat 7 yaşında iken annesi yeniden evlenmek zorunda kalıyor. Ahmet üvey babayı kıskanmağa başlıyor ve ona göre bu mes'ut olarak yaşadığı ocağa fuzuli bir yabancı gelerek anasının yüreğindeki yerini işgal etmişti. Artık beraber yatamıyordu. Bu evde Ahmet gayri şuurî bir şekilde bir oğul değil tam bir dost ve hemde bir aşık rolüne girdiğini anlıyordu. Çocuğun nazarında kadınlar bütün analardı. Bir kadını arzulamak kendi anasını arzulamak demekti. İlk cinsel sevkitabileri uyandığı zaman hetroseksüalite için bir tiskinti duymuş, utangaç olmuş, aşağılık duysuna tutulmuştu. Böylece kadınlara dönme bakımından aşkı engellenmiş olarak libidosunu ancak ona serbest kalan tek yolda tatmin edebilirdi. Ahmet diğer genç çocuklar aramağa ve arzulamağa koyuluyor.»**

8 — Yoksunluk ve ihtiyaç: Homoseksüaliteyi hazırlıyan sebeplerden birisi de cinsel objeden **(karşı cinsten obje)** yoksunluk veya karşı cinsten gerektiği şekilde cinsel doyumluk sağlıyamamaktır.

CİNSEL EĞİTİM :

Cinsil eğitimde yapılacak işleri şöyle sıralıyabiliriz :

I — AİLENİN YAPACAĞI İŞLER:

1 — Çocuğun cinsel gelişim devrelerini normal olarak atlatmalarına yardım edilmelidir.

2— Çocuğun cinsel konularla ilgili merak ve sorularını anlayışla karşılamalı, onlara açık ve inandırıcı cevap verilmelidir. Genel olarak çocuklar 3 - 4 yaşına geldikten sonra dünyaya nasıl geldiklerini sorarlar. Buna annenin kendi karnında ve kanıyle büyüdüğünü söylemesi daha doğru olur.

Cinsiyet konularının çok yaygın bir hal aldığı ve ön plâna çıktığı bir çağda yaşıyoruz. Çocuklarımızın bu konuya karşı aşırı derecede hassas olmalarını normal karşılamak gerekir. Birçok anne, çocuklarını bir utangaçlık havasına büründürmekle, ellerinden gelenin azamisini yaptıklarını sanırlar. Hatta bu konuların hiç açılmadığı ailelerin sayısı da bir hayli çoktur.

Yapılan inçelemelere göre 16 - 23 yaşları arasındaki gençlerde cinsi terbiye eksikliği veya hiç olmaması, aklın, hayalin alamıyacağı büyük zararlara sebep olmaktadır. Bunların karşılaştığı tehlikelerin, ancak, doktorlar tarafından tedavi edilebileceği de acı bir gercektir.

Cinsel konular hakkında hiçbir bilgisi olmıyan ve tecessüslerini gideremiyen 17 yaşında olan bir erkek çocuk başından geçenleri şöyle anlatıyor.

«On yaşına bastıktan sonra kendimi son derece bedbaht hissetmeğe başlamıştım. Evdeki üç çocuğun en büyüğü bendim. Benden sonraki

kardeşim dünyaya geldiği zaman, dört yaşındaydım. Açıkça itiraf edeyimki, hiç bir şeyin farkına varmadım. Ben sormadığım halde, sadece küçük kardeşimin uçakla geldiğini söylediler. Altı yıl sonra bir kız kardeşim dünyaya geldi Annem, babam bu seferde ağızlarını açıp birşey söylemek lüzumunu duymadılar. Annemin hamileliği sırasında şeklinin değiştiğini, doğumdan sonra da eski halini aldığını görüyor, çok merak ediyor fakat bir türlü bu konuda birşey soramıyordum. Bu arada okulda, arkadaşlarımdan kulaktan dolma bir şeyler öğrenmiştim. Bunların bir kısmı gerçeğe uymaktan çok uzaktı. Bebeklerin dünyaya gelişi bana pek çirkin, pek iğrenç bir şey olarak göründü. Annemin hesabına ben üzülüp, kahroldum. Babama gelince, onun bu kirli hikâyede rolünün ne olduğunu pek bilmiyordum. Anneme çok bağlı olduğum için üzülüyor ve okulda arkadaşlarım kadınlardan, aşktan bahsettikçe içimdeki sıkıntı daha da artıyordu. Fakat evde böyle şeylerden bahsetmem bahis konusu olamazdı. Annem babam okuldaki başarısızlıklarımdan dolayı küplere biniyorlar, beni derslere ilgisizlikle itham ediyorlardı. Ben ise kelimenin tam manasiyle bedbahttım...»

Onbeş yaşındaki bir kız da şunları anlatmaktadır : «Annemin dizleri dibine oturup ona bebeklerin hakikaten lâhana yapraklarının içinden mi çıktığını sordum Annem (kim dedi bunu sana?) diye bana sordu. Ben de öğretmen diye cevap vermiştim. Odada bulunan büyük ablam, bu lâfa kahkahayı bastı. Bunun üzerine annem sen daha küçüksün, hele biraz büyü de öyle anlatırım dedi. Bu konuya bir daha temas etmedik. Daha doğrusu açamadım. Gerçeği öğrenmek için çevremdekilere sordum Ama öğrendiğim şeylerin hepsi de yanlış çıktı. Çünkü, onlar da bana bebeklerin Hacı leylek tarafından eve getirildiğini söylemişlerdi.»

— Çocukların, iki yaşından itibaren ana babanın yattğı yerden uzaklaştırılmalıdır. Hatta 4 - 5 yaşından sonra da erkek ve kız kardeşlerin yattıkları odalar ayrılmalıdır.

4 — Çocukların elbise ve çamaşırlarının fazla dar yapılmaması ve giydirilmemesi

5— Çocukların, karşı cinse karşı olan decessüslerini gidermek için, uygun zamanlarda, anne - baba ile birlikte banyo yapma imkânları hazırlanmalıdır.

6 — Çocukların fazla yumuşak ve sıcak yataklarda yatmalarına müsaade edilmemelidir.

7 — Çocukların erken yatmalarını ve uyumalarını istememelidir.

8 — Çocukları küçük yaştan itibaren temizliğe alıştırmalı, yanlız bu hususta pek ileri gidilmemelidir.

9 — Kız çocukların erkekler; erkek çocukların da kızlar gibi giyinmelerine asla müsaade etmemeli.

10 — Gençler erinlikten önce, cinsel hayatın görünmeleri hakkında gerekli bilgi verilmelidir. Aksi halde gençler buluğ çağında çeşitli korku ve endişeler içerisinde kıvranırlar.

Buluğ çağından evvel annesi tarafından gerektiği şekilde hazırlanmıyan bir genç kadın ilk defa adet gördüğü zaman, nasıl utandığını doktorlara şöyle anlatmıştır. «**Annem beni daha önceden bu durumdan haberdar etmişti. Fakat bunun psikolojik ve moral tesirleri hakkında hiçbir bilgim yoktu. Sadece kadın olduğumu ilerde çocuk sahibi olmama yarıyacağını söylemişti. Biraz daha açılabilse idi, her halde şok daha hafif olurdu. Bu durumdan uzun yıllar hep utanç duydum.**»

Bir başka genç kız da şunları anlatıyor: «**Halimden o kadar utandımki, çevremdeki bütün dişi yaratıklardan nefret etmeğe başladım. Erkek olmak istiyordum. Bu yüzden saçlarımı kısa kestiriyor, fırsat buldukça pantolon giyiyordum. Annem, babam halimden hiç memnun değillerdi. Ben de kendimi son derece bedbaht hissediyordum. Küçük teyzemlerimden biri dünyaya bir bebek getirinceye kadar bu böyle devam etti. Kendisini hastaneye ziyarete gittim. Ne oldu bilmiyorum. Bebeği karşımda görünce birden bire hıçkıra hıçkıra ağlamağa başladım. Ona herşeyi anlattım. Bir kadın olmanın iğrenç bir şey olduğunu, hepsini. Teyzem çok anlayışlı davrandı, bana herşeyi teferruatı ile anlattı. Şimdi durumum çok iyi. O olmasaydı, ne olacaktı, bilmiyorum:**»

Erkek çocukların durumları da bambaşka ve büluğa erme çok daha çetindir. Hele baba gerekli görüşmelerde bulunmaktan kaçınırsa... Bu konuda babanın asla geç kalmaması gerekir. Bir öğrenci şöyle diyor: «**Babam ne zaman beni karşısına alıp birşeyden bahsedecek olsa, bunu daima daha önce arkadaşlarımdan dinlemiş olurum. Fakat gene de babamın benimle konuşması hoşuma gidiyordu. Çünkü, böyle bildiklerimi doğrulamak imkânını buluyordum.**»

11 — Mümkün olduğu kadar çocukları fazla okşayıp sevmemeli veya onları kötü alışkanlıkları yüzünden, döğmekten, hırpalanmaktan çekinmelidir.

12 — Çocuğa cinsel eğitim, gelişim basamaklarının özelliğine uygun olarak, basamak basamak verilmelidir. Her şeyi bir anda öğretmiye kalkışmamalıdır. Bu iş evde anne, baba, teyze, hala, okulda ise öğretmenler tarafından ele alınmalıdır.

13 — Anne baba, çocuk ve gençlerin, yersiz cinsel ilgi ve görünümleri karşısında telâşla düşmeden, olayın sebeplerini araştırmalıdır.

II — OKULDA YAPILACAK İŞLER:

1 — Okulun cinsel eğitim konusunda ilk ele alacağı iş; ailenin bu hususta yaptıklarını desteklemektir. Özellikle tabiat bilgisi, biyoloji, fizyoloji gibi derslerde, yeri geldikçe, erkek ve kadın biyolojik ve fizyolojik özellikleri, çocuğun anne karnından yetişkin oluncaya kadar çeşitli gelişimleri cinsel hastalık ve sapınçlar üzerinde durulmalı, gençler aydınlatılmalıdır.

2 — Okullarda **«Eşin eğitim»e yer verilmelidir. (Okulda ruh sağlığına bakınız)**

3— İyi örnek olacak filim ve kitaplar tavsiye edilmelidir.

4 — Cinsel hayatla ilgili hastalıkları teşhir eden, müzeler veya sergiler gezdirilmelidir.

5 — Çocuk veya gencin enerjisi, toplum tarafından tasvip edilen sosyal, kültürel, estetik faaliyetlere kanalize edilmelidir.

YEDİNCİ BÖLÜM

SUÇ VE CÜRÜM

Ceza hukuku bakımından suç; **«Toplumun kanunlarına aykırı hareket etmekir.»** Veya **«yapıldığı zaman ceza denilen özel bir reaksiyonla karşılanan fiil ve hareketlerdir.»** yahutta **«Suç, kanunun cezalandırdığı** fiillerdir.» Ceza ise; suçun bir müeyyidesidir. Veya suç işliyen kimse hakkında toplum adına meydana getirilen ve uygulanan bir yaptırımdır.

Ruh sağlığı bakımından suç ise; genel olarak sosyal gerçeklere, yani toplumun kaidelerine, kanunlarına, örf ve adetlerine, modalarına ve bunların yarattığı karmaşık, güç durumlara ferdin uyabilmekte karşılaştığı beceriksizliktir. Bu tanım ferdin hukukî bakımdan suç olan veya olmıyan bütün davranışlarını kapsamaktadır. Ne şekilde olursa olsun suç, ferdin topluma intibaksızlığını gösteren davranışlardır.

Fert doğduğu andan itibaren çevresinde olup bitenleri yavaş yavaş öğrenmeye başlar. Bu arada yapılması gereken ve gerekmiyen bütün durumları da kavrar. Buna rağmen fertler arasında, toplumun ahlâk kaidelerine ve ceza müeyyidelerine aykırı hareket edenler bir hayli çoktur. Acaba fertleri, toplum düzenine karşı koymaya, onları suç işlemeye sevkeden faktörler nelerdir? Bu hususla ilgili birçok görüşler ortaya atılmıştır.

Suçu açıklıyan teoriler

1 — Antropolojik görüşle suçu açıklıyan teoriler:

A — **Doğuştan suçluluk teorisi :** İtalyan Kriminoglarından Sezar Lombrozo, (XIX. yüz yılın sonlarında) toplum içinde suçluluk, deha, delilik, fuhuş konularını ele almış. ve bunlar üzerinde uzun uzadıya gerçeğe dayanan incelemeler yapmıştır. Lombrozo, başlangıçta yeni bilim haline gelen Antropologinin bir hayli tesiri altında kalmıştır. Hatta bu yüzden Lombrozoyu bir çokları suç ve suçlularla uğraşan atropolog bilirler. Gerçekten o, ilk çalışmalarında kafatası ve beden bozukluklarıyle psikolojik ve suçla ilgili eğilimler arasındaki bağlantıları araştırmıştır. Neticede her beden anormalliğinin mutlaka ruhta bir anormallikle beraber bulunduğunu veya ruhen anormal olanlarda beden anormalliklerinin nisbeten daha çok görüldüğünü ileri sürdü. Lombrozoya göre, **«suçlu tip ilkel geçmişlerimizde bulunan ve evrimin seyri içinde duraya uğrayan veya gemlenmiş bulunan bedeni ve ruhi bazı özelliklerin mo-**

dern insanlar içinde yeniden hortlamasından başka bir şey değildir.»

S. Lombrozo, zamanımız kuşakları içinde rastlanan suçlu tiplerin çeşitli antropolijik ve psikolojik özelliklerini şu şekilde açıklamaktadır.

«Bazı kimseler vardırki. yaratılıştan suçludurlar. Doğuştan suçlu adı verilen bu kimselerde mevcut bir takım gayri tabiilikler, anormallikler, irade leri haricinde kendilerini fenalık yapmaya, suç işlemeye sevkederler. Bu gayri tabiilikler, anatomik, biyolojik veyahutta psikolojik olabilir. Anotomik olanların işaret ve alâmetleri (stigmaları) uzvî teşekkülde nisbetsizlik şeklinde görülür. Normal insanlardakinden farklı olarak meselâ, kafatasının ve beynin çok küçük olması, kollarının fazla uzun, elmacık kemiklerinin veya çene kemiğinin çıkık veya enli bulunması, küçük, dar ve belirsiz bir alın, birbirinden uzak ve çukur gözler, pat bir burun, yelken gibi büyük kulaklar, kısa bir boyun, düşük ve geniş omuzlar, küt parmaklar, iri eller, uzun kollar, iri ve biçimsiz ayaklar, sık ve kıvırcık saçlar, sakalsız yüz v.s. gibi...

Biyolojik olanlar, maddi duygusuzluklardır. Meselâ, döğme (tatouage- Veşim) denilen ve vücudun muhtelif kısımlarına ve bilhassa ellerle kollara yapılan resim ve alâmetlerin vücuda getirilmesinde acı ve sızısız dayanmak maddi duygusuzluğu gösteren hallerdendir. Bu hissizliğe doğuşta suçlu olanlarda tesadüf edilir.

Psikolojik yani ruhî gayritabiiliklere gelince, bunlar ahlâki duyguların yokluğu suretinde kendilerini belli eder. Doğuştan suçlu olanlar, egoisttirler, merhamet, adalet, doğruluk duyguları yoktur.»

Lombrozo ayrıca her mücrimin kendine göre özelliği bulunduğuna işaret etmekte ve şöyle demektedir: **«Hırsızların, kafatasları, katillerinkinden daha hacımlıdır. Bunların yüz ve el hareketleri pek fazladır. Gözleri ufak ve keskindir. Kaşlar kalın, dar mesafelidir; burun kısa ve yayvandır; alın hemen daima küçük ve belirsizdir. Katillere gelince, bunlarda da iri çene; kafatasına kıyasla uzun çehre en açık özellikleridir. Katilin çehresinde toplanan gayritabiî vasıflar hırsızınkilere nazaran tamamen zıddır. Bakışları soğuk, donuk, bazan gözlerinde kan izleri; ekserya gagamsı, yahut çarpık, lâkin daima kocaman bir burun; uzun kulaklar; iri ve kuvvetli çene; elmacık kemikleri geniş, mesafeli; sık ve kıvırcık saç; köpek dişleri fazla münkeşif; ince dudaklar; ekseriya yüz sinirlerinde ihtilaç - tik-; çehrenin bir tarafında köpek dişlerini meydana çıkaran ve böyle tehdit veya istihza ettiği hissini veren bir büzülme... Irz ve namus aleyhine suç işliyen mahkumların da bilhassa dudakları daima iri ve kalındır... Hapishanelere gidildiği zaman belirgin işaretler sayesinde, hemen ilk bakışta hırsızlıktan, mahkum olanlarla cinayetten hüküm giyenleri, birbirinden kolaylıkla ayırmak mümkündür.»**

Bu arada lombrozo, kriminal tiplerin, topluluğa zarar veren özelliklerini ceza veya eğitim yolu ile düzeltmenin imkânı olamıyacağını, ancak bunların erken bir yaşta teşhis edilip, kontrol altına alındığı takdirde toplum için zararsız bir hale getirilebileceğini, aksi halde suçlu tipin içinde bulunan suç isleme dürtüsünün, tabiatının zorlamasıyle suç işliyebileceğini ifade etmiştir.

Lombrozo'nun bu ilk tezi, uzun müddet İtalyada Tullio gibi ünlü kriminoglar tarafından desteklenmiş, hatta Belçika, Amerika gibi memleketlerde de bir hayli taraftar bulmuştur. Başlangıçta cazip gelen bu teori sonradan tenkide ve itirazlara uğramıştır.

İngiliz bilginlerinden Goring, kendilerinde antropolojik alâmetleri bulunan bütün şahısların suç işlemediklerini, hatta aynı işaretleri taşıyan birçok kimselerin, zararsız, gayet uslu, namuslu olduklarını, hayatları sonuna kadar en ufak bir kabahatleri bile olmadığını ileri sürmek suretiyle doğuşta suçlu denilen kişilerin özellikleri ve bunların suç ile ilgili bulunduğu hususunu savunanlara karşı tepkide bulunmuştur.

Lombrozo 1890 dan itibaren antropologi alanındaki araştırmalarını tamamen genişletmiş ve davasını bir **(bio - Sosyologi)** davası haline getirmiştir. Lomrozonun, gerçek değerini ortaya koyan şey de, bu alandaki düşünceleri ve faaliyetleri olmuştur. Lombrozo, biyo - sosyoloji anlayışının ışığı altında ferdin biyolojisi ile toplum şartlarının karşılıklı olarak insanı nasıl suç işlemeğe sevkettiğini inceden inceye araştırmıştır. Neticede Lomrozo, bu çalışmalarıyle suçluların artık ne bir alın yazısı, nede yalnız soysuzlaşmış bir toplumun eseri olmadığını, onların suç işlemelerinde her iki faktörün de büyük rolü olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Lombrozonun fikir ve görüşleri oldukça, güvenilir bir araştırma ile çürütülmüş olmasına rağmen, bugün bunun doğruluğuna inanan halk ve aydınlar arasında birçok kişilere rastlanmaktadır. Gerçekte insanlar arasında doğuştan gayri tabiliklere sahip olan ve bu itibarla kötülük yapmağa, irsî müstait birçok kişiler vardır. Fakat kendilerinde antropolojik işaretler bulunan bütün kişilerin kötülük yapacaklarını düşünmek pek gülünç olur. Kısaca şunu ifade edelim ki, bu teoriyi olduğu gibi kabullenmek, suçu önlemenin imkânını ortadan kaldırmak demektir.

Lombrozonun bu görüşünün sadece tarihi bir değeriyle kriminolojinin belli bir basamağını teşkil etmesi özellikle sonradan **«Biyo - Sosyoloji»** görünşün ön plânına alınması bakımından büyük bir önemi vardır.

B — Ahlâkî Gerilik Teorisi (Törel Eblehlik) :

Bütün psikolojik oluşumların beyinde bir merkeze bağlanmaya uğraşıldığı bir sırada, bir de beyinde ahlâkla ilgili bir melekenin bulunduğunu ileri sürenler oldu. Bunlara göre, insanlar, nasıl çeşitli zekâ derecelerine sahip olarak dünyaya gelirlerse aynı şekilde âhlakî melekelerin türlü derecelerine de sahip olarak dünyaya gelirler. Ahlakî melekesi çok güçlü olanlar, toplumdaki iyilik vekötülükleri hemen anlarlar.Kendilerini buna göre ayarlarlar. Buna mukabil, ahlâki melekesi çok zayıf olanlar (törel eblehler) ise toplumda hâkim olan törel kurullara uyamazlar, hemen suç işliyebilirler.

Bu görüşü savunanlar, şu fikirleri de ileri sürmektedirler: Doğuştan gelen ahlâkî değerlerin öğrenme ile hiçbir ilşiği yoktur. Şayet bu değerler zekânın yardımıyle öğrenilseydi, çok zekî kimselerin ahlaklı kişiler olması gerekirdi. Halbuki çok bilgili zihni yetenekleri bir hayli gelişmiş kimselerin suç işlediklerine veya kötülük yaptıklarına şahit olunmaktadır

Yine bu teoriye göre, ahlâkî güçten yoksun olanlar halk huzurunda, ağır ceza mahkemelerinde suçlarını hayasızca ve arsızca en küçük teferruatına varıncaya kadar anlatırlar. Cürümlerini çekinmeden itiraf eden bu katiller veya suçlular, hunhar cinayetlerinin teferruatlarına girişirken, en küçük bir ürperme duymazlar, ailelerinin üzüntülerine kat'iyen aldırmazlar. Bunlar hemen hemen vicdan azabı çekmeğe muktedir değillerdir. Onlar asıl vicdan duygusundan mahrum olmakla kalmıyor, aynı zamanda bu cezayı özlüyor, istiyorlar; hatta kurbanlarından bahsedilirken işledikleri hunharlıktan pişman olduklarına, heyecan duyduklarına dair en küçük bir hareket göstermiyorlar. Genel olarak suçun işleniş şekli, cinsi ne olursa olsun, kat'iyen vicdanları sızlamıyor. Çünkü onlar doğuştan düşük ve zayıf olan bir ahlâka (**Törel eblehlige**) sahip olarak dünyaya gelmişlerdir.

Törel eblehlik teorisi bir hayli haklı tepkilere maruz kalmıştır. Eğer bu teoriyi kabul etmek yolu tutulsaydı, bütün suç ve cürümün kontrolü; gücümüz içinde olmıyan bir olay haline gelirdi. Bu takdirde böyle bir kişi nasıl doğmuşsa öyle kalacak ve ancak sahip olduğu güç ve yeteneklerin sınırları içinde bir şey öğrenebileceklerdi. Aynı zamanda bütün gayretlerimize rağmen, buna ahlâkı ölçüler ve değerler hakkında bir şey kazandırmak mümkün olmıyacaktı. Halbuki suçlu çocuk ve yetişkinler üzerinde yapılan denemeler, bunun böyle olmadığını yani mücrimler üzerinde islâh gayretlerimizden müsbet sonuçlar aldığımızı göstermektedir.

Ç — Doğuştan Sakatlık

Bu teori suç ve cürüm sebeplerini, doğuştan bir takım sakatlıklar

la açıklamaya gayret etmektedir. Bu sakatlıkların başında «zekâ geriliği» le «Psikopatik aşağılık» gelmektedir.

Zekâ geriliği: Zekâ testlerinin icadından bu yana canilerle genç mücrimlerin zekâları üzerinde bir hayli incelemeler yapılmıştır. İlk incelemeler suçluların çoğunun geri zekâlı olduğunu göstermiştir. Bu yüzden zekâ geriliğinin, suç doğurmakta doğrudan doğruya bir faktör olduğu hükmüne varıldı. Fakat test metotlarının düzeltilmesiyle şimdi tamamen netice değişmiştir. Suçlular arasında zekâ geriliğinin sanıldığı kadar yüksek olmadığı anlaşılmıştır. Meselâ, 1918 yılında Singsing hapsanesinde 608 mahkûm üzerinde bir inceleme yapan Dr. Glük, bunların % 28 inin muhtelif derecelerde geri zekâlı kimseler olduğunu bulmuştur. Amerikanın bir çok yerlerinde yapılan çeşitli araştırmalar aşağı yukarı aynı sonucu vermektedir. Genel nüfusun %20 sinin geri zekâlı olduğu kabul edilirse, çeşitli araştırmalarla ortaya çıkarılan suçlular arasındaki oran çok yüksek değildir. Her nekadar mücrimlerin ortalama zekâsı daha çok alçak ise de, geri zekâlılar bunların sadece küçük bir miktarını teşkil etmektedir. Bazıları normal ve birkaçı da daha ziyade yüksek zekâlıdır. Fakat tipik bir mücrimin zekâ derecesi ortalama 80 veya 85 tir. Kendisi sönük ve anlayışı kıttır.

Psikopat aşagılık : Bazıları, bir kısım kimselerin, doğuştan bir takım sebepler yüzünden ahenkli ve dengeli bir şahsiyet geliştirmek imkânından yoksun bulunduklarını, bunların zaman zaman duygusal istikrarsızlık, insiyakilik, fikir saplantıları, ve obsesyonlar gibi bozukluklar gösterdiklerini ileri sürerler. Bunlara göre bu tip kişiler, psikopatik aşağılığa sahip kimselerdir. Bu tipler şahsiyetlerindeki sakatlık yüzünden insanlar için daima tehlikeli bir durum arzederler. Gerçekte psikopatik aşağılığa sahip olan kişiler, tam delilikle tam akıllılık arasında bulunmaktadırlar.

Dr. Glük, Singsing ceza evindeki mahkumlar üzerinde yaptığı bir incelemede 608 mahkumun %18,9 unun psikopat, %12 sinin de akıl hastası olduğunu bulmuştur. Bunun dışında yapılan incelemelerde de çeşitli ruh hastalıkları geliştiren kişilerin de hastalıklarının zoru ile çeşitli suç ve cürümler işledikleri tesbit edilmiştir.

Ayrıca okularda baş gösteren disiplin olaylarını inceleyenler, suçlu çocukların %53 nün görme, işitme güçlükleri, iç salgı bezlerinin bozuklukları boy kısalığı, kamburluk, topallık gibi çeşitli beden bozuklukları olduğunu ortaya koymuşlardır.

Suçlu ve mücrimler arsaında geri zekâlılara, psikopatlara, bedeni bozukluğu olanlara sık sık rastlanmaktadır. Bununla beraber bunların suç ve cürmü doğrudan doğruya doğurduklarını kabul etmek doğru de-

gildir. O zaman bütün geri zekâlıların, psikopatların, bedeni bozukluğu olanların mücrim olması gerekirdi. Bu duruma göre, suç ve cinayeter, hiçbir zaman tek bir sebepten doğma değildir. Başka bir ifade ile kanun dışı ve sosyal olmıyan tavır ve davranışların sebebi, ne geri zekâlılıktır ne heyecanî istikrarsızlık, opsesyon, ve nede ev veya mahalledir. Suç ve cinayete bazen bu faktörlerden biri, bazan diğeri etkili bir rol oynamaktadır. Meselâ aile içinde kötü idare edilen genç bir kız, aynı zamanda düşük bir zekâya sahipse, sosyal ve ekonomik hayatta başarı sağlıyamaz. Bunun sonucunda kız kötülüğe sapabilir. Burada üç faktör, kızın üzerinde önemli rol oynamıştır. Yine sergüzeşt meraklısı bir erkek veya kız çocuğu, geri çevrenin çocuklarının tesiri ile kanun dışı, birçok hareketlere yönelebilirler. Fakat, bazıları ise çevresel baskılar olmasına rağmen, antisosyal bir davranış göstermezler.

II — Çevre Faktörleriyle Açıklanan Suç Teorileri

Yukarıda kısaca açıklanan tecrileri kabul etmeyenler, suç ve cürmü doğuran sosyal ve çevresel sebepleri araştırmaya koyulmuşlardır.

Belli başlı sosyal ve çevresel sebepler şunlardır :

1 — İklim ve mevsimlerin etkileri, 2 — Irk etkileri, 3 — Medeniyet, 4 — Açlık (fakirlik), 5 — Alkolizm ve zehirli maddeler, 6 — Öğrenim durumu (Okul), 7 — Gayrimeşru çocuklar ve öksüz çocuklar, 8 — Yaş, 9 — Cinsiyet ve fuhuş, 10 — Sıla hastalığı (Daussila), 11 — Evlilik - bekârlık - Meslek, 12 — Hapishaneler, 13 — Yayın ve sinemalar, 14 — Taklit ..

1 — İklim ve mevsimler : Aşırı sıcaklık, insan ruhu üzerine tesir etmekte ve onları çeşitli suçlara yönetmektedir.

a — Suç ve sıcaklık : Bu hususta bir hayli emek sarfetmiş olan İngiliz Bilginlerinden Bucl, sıcak memleketler halkının psikolojik durumunu şöyle anlatmaktadır ; **«Bunlar az yiyeceğe, giyeceğe muhtaç oldukları için, tabiatla mücadele ruhuna sahip değillerdir. Bu yüzden bu insanlar «apati»ye meylederler. Keyf ve Nirvana'ları içinde kendilerinden geçerler. Fazla sıcaklık ve buna katılan zayıf irade yüzünden meydana gelen apati ihtilâçlara, melânkoliye, haddinden fazla öğmeye ve bu yüzden dini politik despotizme varır. Bunun için çılgın çığırtkanlar, zalım istipdat ve gemsiz anarşi birbirini kovalar. Bucl, soğuk memleketlerde yaşayanlar içinde şunları ifade etmektedir: «Soğuk memleketlerde yiyecek yakacak ve giyecek tedarikinin zorluğu fazla kuvvet sarfına muhtaç olduğundan insanların mukavemeti azdır. Bundan ötürü melânkolik ve hercaî ruhlu insanlar azdır. Soğuk insanın hayal perestliğini azaltır. Mizaçlarını sabitleştirir, tahriş kabiliyetlerini eksiltir. Soğuğa karşı ferdin sosyal faaliyetine harcıyacağı kuvvetlerin harcamasını**

mucip olur. Bundan ve soğuğun tahriş kabiliyetini azaltmasından ötürü kutup milletlerinin karakterleri sükunettedir.»

Fertlerin suç işlemeye en fazla hazırlıyan sıcaklığın mutedil sıcaklık olduğunu söyleyenler vardır. Bunlara göre, sıcaklık sinir merkezlerini tahrik eder. Aynı zamanda sıcaklık insanın ihtiyaçlarını azalttığı için toprağı daha tesirli ve faydalı bir hale getirir. Toprak insana herşeyi fazlasıyle verdiğinden, insan alkole ihtiyaç duymamaktadır. Bütün bu durumarı sağlıyan sıcaklık veya güneştir.

Güney Avrupa ikliminin hayat üzerine etkisini A. Daut, şöyle anlatmaktadır: **«Güneyli ağır içkileri sevmez. O tabiatın sarhoşluğu içindedir. Ay ve güneş orada doğanların içinde korkunç bir ihtimar hazırlar, bazılarında dili ve işaretleri işleten bir sıcaklık vardırki herşeyi gülgün gösterir. Cesareti artırır, suç işlemeye sürükler. Bazıları kör bir delilik içindedir. Hangi güneyli vardırki âni yıkılmayı, sinirli ve sevinç hallerinden sonraki bitkinligi tanımasın.»**

Güneyli genel olarak masum gözükür, çok kurnazdır. Beceriklidir. Değişik bir karekteri vardır. İklim onun utanma hissini kaldırmıştır. Yalancıdır, hilekârdır. Kavgadan çekinir ve korkar, fakat çok kıskançtır. Bağlılığından şüphe ettiği karısının elini yüzünü parçalar.

b — Suç ve mevsim : İngiltere, Fransa ve İtalyada suçla ilgili yapılan incelemeler, özellikle fuhuş ve cinayetlerin ençok yaz mevsiminde meydana geldiğini ortaya koymuştur. Ayrıca tarihte görülen isyan ve ihtilâllerin de daha çok aynı mevsimin sıcak aylarında olduğu tesbit edilmiştir.

2 — Irk : Dünya üstünde muhtelif ırkardaki suç ve cürmü karşılaştırıp gerçek sonuçları çıkarmak oldukça zordur. Çünkü, birçok memleketlerde mahalli suç ve cürüm hakkında kesin olarak istatistiklere dayanan bir ayırma yapılmış değildir. Fakat ırklara ait şahıslar fert olarak düşünüldüğü takdirde, bazı ırkların diğerlerine göre belirli suçları daha çok işledikleri anlaşılır. Meselâ, yahudi ve çingenelerde görülen suç ve cürüm halleri diğer ırklara kıyasla daha belirgindir. Yahudilerde daha çok hırsızlık, kaçakçılık, kalpazanlık, iftira, hilekârlık, soygunculuk gibi suçlar görülmektedir. Yahudiliği bu suçlara sürükliyen sebeplerin, para sıkıntısı, perişanlık ve unutkanlık, uzun yıllar bir toprağa sahip olamama, kendilerini kuvvetli ırklar içinde yaşamak zorunluluğu gibi durumlar olduğu tahmin edilmektedir. Çingenelere gelince bunlar daha çok insanlığa yakışmıyan yaralama, zehirleme ve adam öldürme gibi suçların örneğini verirler. Bu duruma onları yaşayışları ve inançları sevketmektedir.

3 — Medeniyet : Yapılan incelemeler suç ve suçluların sayısının gün geçtikçe muntazam arttığını göstermektedir. Bazı kimseler bu artışın sebebini medeniyetin ilerlemesine yani kültür, ekonomi, endüstri, her nevi iş hayatı ile ilgili faaliyetlerin gelişmesine dayamaktadır.

Lomrozo Medeniyetin suç arasındaki ilişkiyi şöyle anlatmaktadır: **«İnsan yığınları, medeniyetin ilerlemesi, demiryolları ve taşımaların merkezileşmesi, merkez şehirlerini kalabalıklaştırmaktadır. Keza, suçluların çokluğu da buralardadır. Bunun sebebi burada suçluların toplanmasına ve emniyetle hareketlerine imkân verilmesidir. Bundan başka insan birikintileri de haddi zatında insanları suç işlemeğe sürüklemektedir »**

Suçlunun artışını sadece medeniyetin ilerleyişine dayamak doğru bir hareket değildir. Bu arada birçok faktörler de suçlunun çoğalmasında önemli rol oynamaktadır. Sonra, mücrimiyetin artmasını, nedenlerini, medeni ve ceza kanunlarının tekâmülü, hapishane ve akıl hastanesi gibi kurumlara girmenin kolaylaşması, emniyet kuvvetlerinin çalışmalarının artmasıyle açıklamakta mümkündür.

4 — **Sefalet :** Yapılan araştırmalar, suçlu çocukların çoğunun, sefalet içinde bulunan aileler içinden geldiklerini, buna rağmen sefaletin doğrudan doğruya suçluluğun doğmasında en büyük faktör olmadığını ortaya koymuştur. Sefalet içinde bulunan fertler, şu sebepler yüzünden kendilerini suça yöneltirler :

a — Aile fertlerinin bilgi ve görgüden yoksun oluşu,

b — Ferdin en zaruri ihtiyaçlarını karşılayamıyacak kadar fakir oluşu,

c — Aile fertlerinin içkiye aşırı derecede düşkün olmaları,

d — Aile fertlerinin, ahlâkî değerlerden yoksun oluşu,

e — Aile fertlerinin hep birlikte aynı odada yatmaları ve kan, koca mahremiyetinin saklanamaması,

f — Yoksunluk yüzünden, mülkiyet ve hukuka saygı duygusunun teşekkül edememesi, fetlerin birbirlerinin eşyalarını çekinmeden kullanmaları,

g — Küçük çocukların kalabalık aile içinde itilip kakılması yüzünden şahsiyet ve karakterlerinin gelişememesi,

h — Aile geçimsizlikleri : Aile geçimsizlikleri ve kavgaları, çocuğu ruhsal bozukluklara ve antisosyal davranışlara sevkeder.

i — Ailenin çocuklarına kötü örnek olmaları ve onlara intibak için gerekli tavır ve davranışları kazandıramamaları,

1 — Aile çevresinin dışında kötü şartarın dolaylı olarak yaptığı tesirler,

Bu arada bazı yazarlar, ekonomik refahın da bir başka yönden suç olayına tesir edebileceğini ileri sürmektedirler. Meselâ, İtalyan hukukçularından Garofalo'ya göre, Fransada genel olarak etin, ekmeğin en düşük fiatlar kaydederek yükseldiği bir devirde, adam öldürme, irza geçme ve yaralama suçları devamlı olarak artmıştır. Hatta, içinde bulunduğumuz son yarım asır içinde meydana gelen ücret artışları da bazı ağır cürümlerin sayısını artırmış bulunmaktadır.

Bu hususta Gabriel Tard, şöyle diyor : **«Hırs, zenginlikte uygun olarak artmakta ve buna karşılık olarak şehir hayatında ilerlemeler kaydetmekle, cinsi bağları daha serbestleştirip çoğaltmakta, behimî ihtirasları kamçılamakta, ahlâk ve âdâba müteveccih suçları müthiş surette kabartmaktadır. Dünyada bu istatistik hakikatine yaklaşacak hiçbir şey yoktur.»**

Lombroza da ekmek fiatları düştükçe mala karşı olan suçların azaldığını, buna karşılık içki ve fuhuşun çoğaldığını ileri sürmektedir.

Gerçek olan cihet şudur ki, açlık ve fakirliğin fertleri cürme itecek derecede kuvvetli tesirleri yoktur. Ancak, bu gibi olaylar, sadece bir hırsızı yankesici ve dolandırıcı yapabilir. Fakat bu arada ender de olsa, bazı suçların arttığı, bazılarının da azaldığı görülmüştür. Şüphesiz, ekonomik kriz, her hangi bir suçun arızî sebebi olabilir. Çünkü, bu gibi hallerde, yaşamak zorunluluğu mücadeleyi fazlasiyle artırır ve fertleri suç işlemeğe sevkeder.

5 — **Alkolizm ve zehirli maddeler :** Alkolin, beden ve ruh sağlığı üzerine yaptığı kötü tesirleri münakaşa edilmez bir konu haline gelmiştir.

Alkol üzerinde yapılan incelemeler şu gerçeği ortaya koymuştur : Alkol tavır ve davranışların kontrolüne engel olur. Koleraya yakalanmayı kolaylaştırır. Alkolik kadınlarda düşük fazla olur. Doğum nisbeti normallere nazaran % 25 dir. Nesilden nesile boyu kısaltır. Kadının güzelliğini kaybettirir. Ölüm nisbeti, normallerin üç mislidir. Doğan çocukların kör, sağır ve topal olmaları ihtimali çok fazladır. Boşanmalara daha çok yol açmaktadır. Özellikle çeşitli deliliğin ve suçların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bütün bu gerçekler, alkolizm ile suçlar arasında kuvvetli bir ilişkinin bulunduğunu gösterir.

Baer'in yaptığı inceleme neticesine göre, alkolik kişilerde encok ahlâkî gerilik, yaralama, ikinci derecede cinayet, hırsızlık, en azda sahtekârlık ve dolandırıcılık halleri görülmektedir.

Marambat'a göre de 3000 mahkûmun % 78, serseri ve dilencilerin % 79, katillerin % 50 si, hırsızların % 71, alkoliktir. Şahsa karşı suç-

ların % 88'i, mala karşı suçların % 77 si de alkoliklere aittir.

Bu arada dikkate değer bazı incelemelerde, kültürün hâkim olduğu, meselâ, İngiltere, Belçika ve Almanya gibi yerlerde, çok fazla alkol sarfedilmesine rağmen İspanya ve İtalyaya kıyasla, daha az ölümle ilgili suçların tesbit edildiği görülmüştür.

Ayrıca esrar, morfin gibi zehirli maddeler kullanan kişilerde de çeşitli suç ve delilik halleri görüldüğü tesbit edilmiştir.

6 — **Öğrenim durumu :** Morro, Gurcio, Lavern gibi bilginler, rakamlara dayanarak öğrenim durumunun, suç ve suçluluğun çoğalmasında önemli tesirleri olduğunu ileri sürmüşlerse de, öğrenim aleyhinde bulunmağa imkân yoktur. Çünkü suçluluk özellikle orta öğrenim yapan guruplarda gittikçe azalmaktadır.

Fertlerin ancak öğrenim yolu ile kötülüklerden uzak kalabileceğine inanan Marki Beccaria, şunları söylemektedir : **«Her türlü merhamet ve adalet duygusundan yoksun kişiler, çevrelerine ziyan vermek suretiyle iç ihtiyaçların gidermeye çalışırlar. Bunları önlemek, onlara okuma, yazma makanizmalarını kavratmakla mümkün olamaz. Bu durumun önlenmesi, ancak esaslı bir öğrenimle mümkündür. Hürriyet, ancak ilmin meş'alesinde yürüdükçe insanlara huzur ve mutluluk verir. Eğer ilim bazı seslerin kaynağı oluyorsa, buna sebep aydınlattığı sahanın küçüklüğüdür. Bir kere bütün yüksekliği ile gelişir ve cehaletin en ücra köşelerini dahi aydınlatırsa, artık o, bütün hayır ve mutlulukların kaynağı olur.»**

İlim insana, sadece yüksek duygular aşılamaz. Aynı zamanda onları her türlü madde ve manevi kötülüklerden uzaklaştırır. Bunu da sağlamak ancak çevrenin iyi organize edilmesi, fertlerin iyi bir eğitim almalariyle mümkündür. Şu halde okullarımıza bir hayli sorumluluklar düşmektedir. Herşeyden önce okul çalışmalarında çocukların biriysel ayrılıklarını ve onların özel ihtiyaçlarını göz önüne alacak bir yol takip edilmelidir. Gerçekte bu eğitim işine aileden başlamak ve anne babaları çocuk eğitimi alanında yetiştirmek şarttır. Aksi halde ailenin kötü eğitim tarzı, çocukların çeşitli suçlar işlemesine veya antisosyal davranışlar göstermelerine sebep olur.

İngiliz psikologlarından C. Burt' suçlu çocuklar topluluğundaki vak'aların % 60 ının ailelerin yetersiz bir eğitici olmalarından ve sakat bir eğitim sistemi takip etmelerinden ileri geldiğini bildirmektedir.

7 — **Gayrimeşru ve Öksüz çocuklar, terkedilen çocuklar :** Gayrimeşru çocukların, diğer çocuklara nazaran daha çok suç işledikleri tesbit edilmiştir.

Sechart.ın 31 000 suçlu çocuk üzerinde yaptığı incelemelere göre,

hırsızların % 32.4 ü, Çapulcuların % 23.1 i, ahlâki suçluların % 21 i, yalancı şahitlerin % 13 ü, kundakçıların % 12.9 u, alışkın suçluların % 30 u, tesadüf suçluların % 17.5 i de, gayri meşru çocuklardır.

C. Burt da yaptığı bir araştırmada, suçlu çocuk gurubu içinde gayri meşru çocuk nisbetinin, genel nüfus içindekinin 8 misli fazla olduğunu ileri sürmüştür.

Gayrimeşru çocuklarda görülen suç işleme hali; bu tip çocukların taşıyacakları bir adlarının, onurlarının olmaması yüzünden toplumun bunlara karşı takındığı tavırlar ile kendilerine sevgi ve şefkat verecek bir yuvanın bulunmamasından ve başı boş büyümelerinden ileri gelmektedir.

Ölüm, boşanma, ayrılık gibi sebepler yüzünden annesiz - babasız büyüyen öksüz veya üvey çocuklar arasında da suç işliyenlere rastlanmaktadır. Bu durum özellikle eğitim noksanlığından veya ihmalinden ileri gelmektedir. Yapılan incelemelere göre, Amerika'da mahkûmların % 55 inin, suçlu çocukların ise % 60 ının ana, babasız olduğu, ayrıca bunların % 15 inin de anneleri tarafından terk edildiği tesbit edilmiştir. Yine İtalya'da yapılan incelemelere göre, suçluların, % 35 i anne, babaları olmıyan yetim çocuklardır. Ayrıca C. Burt' bu oranın İngiltere'de % 58 olduğunu ileri sürmüştür.

Terkedilmiş çocuklar : Yapılan araştırmalar çocukların çeşitli sebep ve şekiller yüzünden terkedildiklerini ortaya koymuştur. Acaba çocuklarını cami kapılarına, elektrik direklerinin diplerine terkedip kaçan insanlar niçin bu işleri yapıyorlar ? Bunun başlıca sebepleri şunlar olabilir :

a — **Çocuğun gayrimeşru oluşu :** Buna sebep olan günahkârların hemen hepsi de birer psikopatttır. **(Cinciyet ve fuhuşa bakınız.)** Psikopatların egoistlik tarafı da anormal olduğundan çok zaman meşru veya gayrimeşru çocuklarını terketmekten çekinmezler.

b — **Lohusalık devresinin krizleri :** Lohusalık devresinde ruh hastası olan kadınlar, büyük bir buhran içindedirler. Bu ruhî buhran esnasında, bu kadınlar çocuklarını öldürmeye veya sokağa atmağa, bilinçsizce yeltenirler. Bu da çocukların terkedilme sebepleri arasında önemli bir problemdir.

Terkedilmiş bir çocuk medeni toplumlarda, genel olarak toplumun malı olur. Fakat, sosyal problemlerini tamamen halletmemiş memleketlerde bu çocuklar, hayata köprü altında başlar ve orada mahvolup giderler. Esasen psikopat bir babadan ve akıl hastası olan bir anadan meydana gelen bu çocuklar, irsî olarak akıl veya ruhî bozukluklara

müsait bir temeli veya hastalığı bünyelerinde taşımaktadırlar. Bu zavallılar, fena ellere düştükleri zaman daha çok perişan hâle gelirler. Erken yaşlarda dilencilik, hırsızlık gibi toplumun yüz karası olan olaylara âlet edilirler. Büyüdükleri zaman içlerinden bol miktarda caniler, hırsızlar, kundakçılar, homoseksüeller, ahlâksızlar çıkmaktadır. Bunlar toplum için hem birer tehlike ve hemde kayıptır.

İleri memleketlerde bu çocuklar için devlet gerekli tedbirleri almakta ve kanunlar çıkarmakta, onların yetiştirilmesi işinde bir aile kadar ihtimam göstermektedir. Bu çocukların himâyesi sadece yatacak bir yer ve yemek, içmek değildir. Batı memleketlerinde kurulan **«kimsesiz çocuklar evi,»** bir çocuğun yetişmesinde her türlü tedbirleri almış, ilmi esaslar üzerine kurulmuş bir müessese, bir yuva, bir okul bünyesindendir. Bu müesseseleri ihtisas sahibi pedagok, psikologlar, doktorlar ve hukukçular idare etmektedirler. Çocuklar her türlü kanunî teminat altına alınmıştır. Ve fena eller içinde çok ağır cezalar konmuştur. Bu çocukları ailelere çok sıkı şartlar ve geniş tahkikat sonucunda evlât olarak vermektedir. Ayrıca da 18. yaşa kadar resmî makamların sıkı kontrölü altında tutulurlar. Bizde de bu tip çocuklar için yetiştirme yurtları açılmıştır. Bu yurtlar, verimli çalışmakta, dolayısiyle çocukları topluma kazandırmaktadır.

Dr. Rauf Sezer'in aşağıdaki yazısı, yaşlı, fakat terkedilmiş bir kişinin psikolojik durumunu çok güzel aksettirmektedir: **«Komaya girmek üzereydi. Karısı şaşkın ve üzüntü içinde onu seyrediyordu. Kocasının şuur bulanıklığı içinde «anneciğim, anneciğim, indirme beni kucağından» diye söylenmesi onu bir hayli şaşırtmıştı. Adam aynı sözleri durmadan tekrar ediyordu. Gece yarısı gelen doktor da aynı sözlere şahit olmuştu. «anneciğim, bırakma beni» diye ağlıyordu. Karısı düşünceli düşünceli, sual soran gözlerle doktora baktı. Olay tıbbî bakımdan basitti. Hasta, şuur bulanıklığı içinde, şuur altını ortaya koymuştu. Hayatı boyunca hissettiği noksanlık ve zaman zaman bedbin oluşunun sebebi, bu şuur altındaki sabit fikirdi. Hayatta, her türlü muvaffakiyete rağmen, zaman zaman kendisinde aşağılık ve topluma karşı nefret hissi duyuyordu.**

Adam üç yaşında iken babası ölmüş, birkaç ay sonrada annesi tarafından sokağa bırakılmış ve iki sene de yetimhanede kalmış ve iyi bir aile tarafından evlât alınarak çok iyi şartlar içinde yetiştirilmişti. Fakat aslında terkedilmiş, ruhen yaralanmış bir çocuktu. Anne şefkati, aile ve yuva cilvelerinin lezzetinden mahrum kalmıştı. Bu çocuk aynı zamanda toplumun kurtarıcı ellerine, büyük bir şansa ve toplumda normal bir insan olma mutluluğuna da ulaşmıştı. Fakat, şuur altının

esiri olmaktan da kurtulamamıştı. Öte yandan, çeşitli şekillerde terkedilmiş toplumun ihmaline ve felâketlerine uğramış binlerce çocuk ve insan ise ebeveynlerinin taksiratını ödemeğe mahkûm edilmiş olarak hapishane, tımarhane ve batakhanelerde mahvolup gitmektedirler.»

8 — **Yaş:** Yapılan incelemeler, suçluların ençok 20-30 yaş arasında görüldüğünü, ayrıca her yaşın kendine göre suç tipleri olduğunu ortaya koymuştur, Meselâ, gençlerde, ençok zina, kundakcılık, orta yaşlarda: adam öldürme, çocuk düşürme, kız kaçırma; olgunlukta, dolandırıcılık, iftiracılık; ihtiyarlıkta ise zina, kıskançlık yüzünden adam öldürme fazla görülür.

9 — **Cinsiyet:** İstatistik bilgiler, çocuk düşürme dışarda kadın suçlarının; erkeğinkinden 4-5 defa daha az olduğunu ortaya koymuştur. Kadınlar genel olarak 25-30 yaşları arasında suç işlemektedirler. Bunlarda özellikle fuhuş, çocuk düşürme, çocuk öldürme, zehirleme, iftira, suça iştirak, kundakcılara yardım, ev hırsızlığı, ana, baba öldürme gibi suçlar görülmektedir. Kadının öldürme ve yaralama hadiseleri oldukça azdır. Bu da bedeninin yetersizliğinden ileri gelmektedir.

Psikolog ve sosyologlar ayrıca fuhuşla suç üzerinde incelemeler yapmışlar ve her ikisi arasında bir münasebetin bulunduğunu ortaya koymuşlardır. Meselâ, Londra'da 30 yaşından aşağı olan kadın suçluların % 80 i, ve 30 dan yukarı olan kadın suçluların % 7 sinin de fahişe oldukları tesbit edilmiştir.

Ahlâkî ve sosyal bir proplem olan fuhuş üzerinde genişce durmada fayda vardır.

Fuhuş: İnsanın sosyal ve ahlâki değerini düşüren, gücünü boş yere sarfettiren, toplumu belsoğukluğu, frengi gibi organik tehlikelerle karşı karşıya getiren bir nevi hastalıktır. Fahişe ise, bu cinsel hastalığa yakalanmış olan kadındır. Bunlar, cinsel enerjilerini kontrol edemezler, toplumun ahlâkî kaidelerine uyamazlar.

Cinsel sabıklıklardan biri olan fuhuşun çeşitli sebepleri vardır.

a— **Ferdin ahlâkî duygularının kuvvetli olmaması:** Böyle bir duygudan yoksun olan kimseler, cinsel güdülerini kontrol edemezler. Başka bir ifade ile bunlar hayasızdırlar, utanmazlar, sıkılmazlar, toplumun baskı ve yasaklarını göz önünde bulundurmazlar. Bu tiplere daha çok yıkılmış aile ocaklarında rastlanır. Çünkü, yıkılmış aileler, ahlâkî duyguları gerektiği şekilde çocuklarına aşılıyamazlar.

Beşyüz fahişe üzerinde yapılan incelemelere göre, bunların % 11.4 ünün ana babalarının her ikisi, % 59 unun ana babadan birisinin ölmüş,

% 23 ünün de ana veya babadan birisinin üvey olduğu tesbit edilmiştir. Ayrıca gerek bakım evlerinde yetişen ve gerekse ana babası dışarda çalışan çocukların büyük bir kısmının, gerekli ahlâkî eğitimleri olmadıkları, bu yüzden de cinsel suçlar işledikleri görülmüştür.

b — Çocuğun ahlâken düşük bir aile içinde yetişmiş bulunması; Çocuk, böyle bir aile - içinde kötü örnekler gördüğü için, kolayca fuhuşa sürüklenebilir.

c — **Ekonomik sebepler :** Ekonomik güçlükler ve sefalet karşısında uzun bir vicdan savaşı sonucunda yenilmeyi kabul eden kadınlar olduğu gibi, her türlü zorluklara gögüs gererek namusunu koruyan, ağır işlerde çalışmak suretiyle çocuklarını büyütüp hayata atan binlerce kahraman faziletli kadınlar vardır.

Yıllarca evvel Ertuğrul Muhsin'in baş rolü oynadığı **«şehvet kurbanı»** isimli eserde, iki güç ahlâkî ve sosyal tezi yanyana görmekteyiz. Bir taraftan ağırbaşlı bir babanın bir güzele aşık olup, evini, işini, gücünü terkedip, sokaklarda sürünmesi, öbür tarafta, iki çocugu ile evinde, bir kazaya kurban gittiğini zannederek, kocasının hatırasına bağlı kalıp, gecim sıkıntısı içerisinde kıvranan, buna rağmen ömrünün sonuna kadar namusunu koruyan bir örnek kadın... Yine. Türkân Şoray ile İzzet Günay'ın çevirdikleri ekmekci kadın filminde, çeşitli baskı, sefalet, ve iftiralarla karşı karşıya kalmasına, hatta, yıllarca hapishanede yatmasına rağmen namusunu koruyan, neticede alnındaki kara damgayı atarak, çok sevdiği kızı ve oğluna kavuşan anne; bize iyi bir örnek vermektedir.

Bununla beraber yıllarca süren harp, ihtlâl, iflâs, yangın, ve sel gibi felâketler, kadını açık veya kapalı fahişeliğe sürükliyebilir. Fahişelik sadece ekonomik sebepler yüzünden ortaya çıkmaz. Maddi hiçbir sıkıntısı olmadığı, ve her türlü yaşama ve evlenme imkânlarına sahip olduğu halde, birçok güzel kız ve kadınlar, kendilerini fahişeliğin ortasına atarlar. Bunlar maalesef, aşırı moral baskı altında kalmış, aşırı disiplin altında yetişmiş, cinsel eğitimde yoksun, aynı zamanda cisel güdülerini kontrol edemiyen, zavallılardır. Cinsel güdüsünü kontrol eden bir kadın ise, verem olur: deli olur, hatta ölür, fayişe olmaz.

d — **Sevilmek, istenmek, takdir edilmek gibi çeşitli istekler :** Bu istekler ferdi, dolaylı olarak cinsel suç işlemeğe sevkedebilirler. Toplumun uygun gördüğü yollarla, bu isteklerini doyuramıyan kız ve kadın, sevdiğini ifade eden erkeğin sevgi ve takdirini devam ettirmek umudu ile, onun her türlü isteğine boyun eğmek zorunluğunu duyar. Bu gibi hadiselerde kadını cinsi münasebetlere sürükliyen şey, cinsel ihtiyacını yatıştırma isteği değil, sadece onun, sevilmek, aranmak, takdir edilme

istediklerini doyurabilme çabasıdır. Bu hususu, W. Thomas'ın cinsi suç işlemiş binlerce kız üzerinde yaptığı araştırması teyit etmiştir. Thomas, bu incelemesine göre, binlerce kızı cinsel suç işlemeğe sevkeden faktörlerin çocuğunun sevilme, istenme, beğenilme gibi duyğular olduğunu, cinsei güdünün ise ikinci derecede rol oynadığını ileri sürdü.

e — **Kız ve Kadınların kandırılması** : Bir çok temiz kız ve kadınlar tehlikeli aşk avcıları tarafından avlanırlar. Çok kısa bir zaman sonra da yüz üstü bırakılırlar. Ailesi ve çevresindekilerin yüzlerine bakamadığı için evden uzaklaşan veya anne baba tarafından reddedilen zavallı kız, çocuğuna bakmak için gizli fahişeliğe başlar.

f — **Erkeğin eşine karşı ilgisizliği :** Evlilik hayatında görülen devamlı geçimsizlikler, saadet yokluğu, kadını kolay kolay fuhuşa yönelteмez. Özellikle kocanın, eşini uzun müddet ihmal etmesi, sonu gelmiyen içki ve kumar âlemlerine katılması, kadını fahişeliğe hazırlıyabilir. Ayrıca kadının da kumar masalarında bütün paralarını kaybetmesi, vücudunu ortaya koymasına sebep olabilir. Yine öyle zayıf iradeli kadınlar vardırki, kocasının malî durumu bozulunca, eski israflı hayatına tekrar kavuşmak için, fahişeliğe kendini atmaktan çekinmez.

g — **Kız veya kadının geri zekâlı ve psikopat oluşu :** Çok eskiden beri fahişelerin zekâ geriliğinden bahsedilmektedir. Bu fikrin aşırı taraftarları olduğu gibi, bunun doğru olmadığını veya mübalâğa edildiğini ileri sürenler de vardır. Zekâ geriliğini fahişeliğin bir sebebi olarak kabul edenlere göre, zekâ geriliği iki yönden fahişeliğe tesir eder. Birincisi,, geri zekâlı çocuklar genel olarak kültürsüz ve fakir aile içerisinde yetişmekle beraber, cinsel yönden de kötü alışkanlıklar kazanabilecek bir durumdadır. İkincisi ise, geri zekâlılık öğrenme güçlükleri doğurur. Bu bakımdan geri zekâlı çocuklar, iyi kötü, ayıp, günah gibi ahlâkî değerleri kavrayamadıkları için kendilerini ve cinsel güdülerini kontrol edemezler, çabuk kanarlar, kısa bir süre içinde de fahişeliğe atılırlar.

Geri zekâlılar görüşünü kabul etmeyenlere göre, **«Aklan zayıf olan bir kadın açık saçıkta olsa, pekâla kocasını ve çocuklarını seven bir kadın ve ana olabilir. Zaman zaman hayatında sinirsel ve ruhsal buhranlar, ruhsal kamçılanmalar veya çöküntüler gösterdiğihalde yine de fahişelik hayatına atılmazlar. Hatta geri zekâlı kadın vücut kabiliyetinin, güzelliğinin pek farkında değildir. Para kazanmak için de pek fahişe olmaz. Sonra bunlar, gerilikleri dolayısiyle süslenmeyi, iyi giyinmeyi, güzel ve cazip görünmeyi beceremezler, gerekli sosyal tepkileri gösteremezler. Bu yüzden de fahişe olmalarına imkân yoktur.»**

Gerçekte fahişelerin çoğu normal ve normalin üstünde bir zekâya sahip. zayıf irade ve karekterli psikopat kişilerdir. Psikopat fahişe, fena yola bir zekâ geriliğiyle değil, daha ziyade bir zekâ sapıklığı ve dejenerlik be-

İrtilerinden olan cinsel dürtülerle sapar. Bunlar birçok maharet ve oyunlarıyle, birçok zenginleri, aile sahiplerini baştan çıkarır, çılgına döndürür ve paralarını alırlar. Bu davranışları bir geri zekâlının yapmasına imkân yoktur.

Bazı hipomanyak kadınlar da, nöbetleri süresince cinsel eğilimler gösterirler. Ancak bunlar, irade dışı ve manyak reaksiyonu olan hallerdir.

h — **Cinsel iktidarsızlık ve aşırı isteğe sahip oluş :** Bazan erkekler arasında gerçek veya hayalî bir cinsel iktidarsızlık halleri görülür. Bu durum veya inanış onları, çeşitli cinsel saldırılara ve cinsel suçlara sevkeder. Gerçekte bu uygunsuz cinsel faaliyetler, cinsi yönden zayıf veya yetersiz olan erkeğin, kendini çevresindekilere, bu alanda yeterli olduğunu göstermek için yaptığı, ödünlemeden başka bir şey değildir. Bu arada erkeğin cinsel yetersizliği, kadınla erkek arasındaki yaş farkı, aşırı bir cinsel isteğe sahip olan kadını fuhuş âlemine atabilir. Veya hiperseksüel bir kadın, kendini takip edenlerden zor kurtarabilir.

Hiperseksüel bir kişi, bu enerjisini toplumun tasvip edeceği faaliyetlere kanalize ettği takdirde, her yönden mutlu bir insan haline gelebilir. Aksi halde toplumun baskısı, ahlâkî değerleri karşısında cinsel enerjisi onu ruhî ızdıraplar içinde kıvranan bir kişi haline getirebilir. Aşırı cinsel enerjisine uygun yollar bulamıyan bir kısım kadınlar, evlilik nefreti karşısında, cinsel güdülerinin esiri olurlar ve gayrimeşru münasebetlere girişebilirler.

i — **Çocukluk çağında kazanılan aşağılık duygusu :** Çocuklar 3 - 5 yaş devreleri içinde cinsel organlarına karşı bir ilgi gösterirler. Ve onları gözetlerler. Bu safhada kız çocuklarda erkekleri kıskanma ve onlar gibi olma duygusu hâkimdir. Çünkü, kız çocukları, erkeklerden farklı olduklarını, erkeklerde görülen fazlalıktan yoksun olduklarını hissederler ve bundan dolayı da kendilerinde bir aşağılık duygusu, günahkârlık duygusu gelişir. Çocuk bu duyguları telâfi için de çeşitli savunma mekanizmalarına başvurur. Yalnız bu durum, çocukluk cinsel komplekslerini normal yollarla gideremiyenlerde, özellikle cinsel eğitim görmeyenlerde bahis konusu olabilir. Fahişeler bu komplekslerini fazlasiyle hissederler, müsbet bir ödünleme yapamazlar. Bu yüzden bunlar, bilinç altının tesiriyle, cinsel hayatı güçlü olan erkeklerden intikam almağa kalkar ve onları çeşitli zararlara sokarlar. Genel olarak cinsel taşkınlıkların önüne geçmek için, fertlerin cinsel enerjilerini, toplumun tasvip ettiği şekilde doyurmalarına imkân vermek veya onların cinsel enerjilerini fikir ve beedn gücü isteyen çeşitli faaliyetlere kanalize etmek gerekir. Zinalara karşı de en iyi çare, boşanmadır. Yapılan incelemelere göre, boşanmanın imkânsızlığı, çeşitli suçların çoğalmasına sebep olduğu gibi, bazan normal eğilimlerin ortadan kalkmasına ve bunun yerine anormal cinsel eğilimlerin doğmasına sebep olmaktadır.

10 — **Daussıla (Sıla hastalığı) :** İlk defa aile ocağından ayrılan bazı çocuk ve gençler, yeni geldikleri yere intibak edemezler, çeşitli reaksiyonlar göstermek suretiyle, tekrar aile yuvalarına dönmek isterler. Bu hal özellikle aileleri tarafından aşırı derecede sevilen ve korunan çocuk ve gençlerde daha çok görülebilir. Onun için yatılı okullarda, kışla gibi yerlerde karşılaşılan suç problemlerinde bu faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerekir.

Sıla hastalığının tesiriyle meydana gelen reaksiyonların başlıcaları şunlardır : Baygınlık, çarpıntı v ebaş ağrıları; aşırı derecede ruhî gerginlik, zihnî şaşkınlık, söylenenleri anlıyamamak; uykusuzluk, iştahsızlık ve dikkat noksanlıkları, sık sık sılaya ait rüyalar; çevresindekilerle geçinememek, kavga yapmak, büyüklerine karşı saygısızlıkta bulunmak, kendine düşen görevi yapmamak; okul, kışla gibi bulunduğu yerden kaçmak; kundakçılık, saldırganlık yapmak ve cinayet işlemek.

11 — Hapishaneler : Suç işlemenin sebeplerinden biri de hapishane hayatıdır. Bazı bilginler, hapishaneye giren kişilerin orada, hırsızlık gibi suçların araçlarını, gizli noktalarını daha iyi öğrendiklerini, bu suretle buraların suçun tekrarına daha çok imkân veren bir kurum olduğunu ileri sürerler. Bir kısım bilginler de hapishanelerin, suç işlediği halde, bir türlü pişmanlık duymıyan kişilerin, kin ve nefretini daha çok artırabileceğini ifade ederler. Bazıları da, toplumda sefil ve perişan bir hayat süren kimsesiz veya serserilerin, hapishanelerde daha çok rahat edeceklerini düşünerek suç işliyebileceklerini savunurlar.

12 — **Evlilik - Bekârlık :** Yapılan incelemeler, bekârların daha çok suç işlediğini ortaya koymuştur. Meselâ, istatistik bilgilere göre, İtalyadaki mahkûmların % 48.9 u olgun bekâr; % 29.7 si kadın ve erkek; % 40. 3 ü de dullardır. Bunun da sebebini bazı bilginler, dul ve bekârların çokluğuna bağlamaktadır. **(Evlilik ve bekârlga bakınız.)**

13 — **Taklit:** Suçluluğun önemli sebeplerden birisi de taklittir. Bu alanda özellikle gazete, roman, açık saçık mecmua ve filmler daha çok rol oynarlar. Fakat bunların tesirleri, suç yaratan diğer etmenlerin tesirinden daha azdır. Healy ve Brooner, inceledikleri suçlu çocuklardan ancak % 1 inin sinema ve romanların tesiriyle, suça yöneldiklerini tesbit etmişlerdir. Fakat bu araştırmada suçlu çocukların daha çok roman okudukları ve sinemaya gittikleri anlaşılmıştır.

Sinema ve çeşitli yayınlar, bugün gerek yetişkinler için, gerek çocuk ve gençler için medeni bir ihtiyaçtır. Aynı zamanda bunların kül-

türel ve eğitsel değeri de kat'iyen inkâr edilemez. Bununla beraber, sinema ve yayınlar birçok hallerde hayatın ençok merak ve dikkati çeken ve hoşa giden yönlerini aksettirmektedir. Cinayet, intihar, yağmacılık, aşk, lüks hayat, vuruculuk, kırıcılık, çeşitli kötü ve korkunç maceralar gibi vak'alar, filim çekenlerin, yazı yazanların en çok rağbet ettikleri konular haline gelmiştir. Maalesef kontrolsüz zamanları çok olan, ana baba ve okulun eğitim tesirinden uzak bulunan birçok çocuk ve gençler, bu açık saçık ve kötü sahneleri benimsemekte, onları taklide kalkışmakta, hatta yetişkinlik hayatı hakkında sakat, yanlış bilgi ve ölçülere sahip olmaktadır.

Çocuk ve gençlerde görülen belli başlı suçlar ve suçluların psikolojisi :

I — Cinsel suçlar ve Fuhuş :

Cinsel suçlar, topluluğunun ve fertlerin şahsiyet hastalıklarındandır. Bu hastalıklar, insanın toplum içindeki değerini düşürür, enerjisinin boş yere saredilmesine ve onun işe yaramaz bir hale gelmesine sebep olur. Fuhuş da fertlerin şahsiyet hastalıklarından birdir. Fuhuşa kendini atmış olan kadınlara fahişe denir. Fahişeler ve cinsel sapıklar, cinsel güdülerini kontrol edemedikleri için, kat'iyen toplumun ahlâkî kaidelerine uyamazlar. Aynı zamanda bunlar toplumda değerleri olmıyan birer zavallıdırlar.

Cinsel suçlar ve fuhuş vak'alarının sebepleri çok çeşitlidir. Bu sebepleri şöylece sıralıyabiliriz : Ferdin cinsel güdüsünü kontrol edememesi ve ahlâkî ülkülerinin zayıf oluşu; ekonomik sebepler; hiperseksüalite; frigidite; homoseksüalite; evli kadında yetersiz cinsel münasebetler; kandırılmış ve terkedilmiş olma; gelecek için tasarruf etme düşüncesi; kötü örnekler; zekâ geriliği ve psikopatlık; hipermanyaklık; aşağılık duygusu. **(Cinsiyete, çocukluk ve yeni yetmeliğin cinsel problemlerine bakınız.)**

2 — Yalancılık :

Genel olarak yalancılık, gerçeği, bilerek vekasten değiştirmek demektir. Bu bakımdan yalancılığı bir kusur sayarız. Çocuklar esas itibariyle açık konuştuğundan ve davranışlarında samimi olduklarından, yalan söylemek onlar için zorunlu bir ihtiyaç değildir. Tükçede. «haberi çocuktan al» sözü onun gizli, kapalı konuşma bilmediğini gösterir. Bununla beraber çocuk zamanla yalancılığı öğrenir. Çocuklarda yalan ilk zamanlarda istemiyerek ve bilmiyerek, daha doğrusu bilinçsiz olarak söylenir. Sonraları, yalanın bilinçli bir tarzda düşünülerek, istenerek ve tertiplenerek söylendiği görülür. Çocuklarda bilmiyerek, istenmiyerek söylenen yalanlar özellikle, hatırlama yanlışlığından ileri gelmektedir. Çocuklar kendi hatıralarını anlatırken, daima yanlışlık yaparlar. Bu yan-

lışlık çocuğun elinde olmıyan bir haldir. Bu gibi yanlış ifadeleri gerçek yalandan ayırmak şarttır. Çocuk farkında olmadan yalnış ifade de bulunduğu zaman, anne ve babası tarafından haksız olarak cezalandırılırsa, şaşırır, hak ve adalet fikrini kavramakta zorluk çeker. İyiyi kötüden ayıramaz bir hale gelir.

Çocuklarda hatırlama yanlışlıklarının başlıca sebepleri şunlar olabilir :

a — **Zaman hakkında bilgisinin ve anlayışının yeter açıklıkta ve aydınlıkta olmaması :** Çocuklar zaman kavramını henüz benimseyemedikleri için, bizzat yaşadıkları olayların zamanını iyi ve doğru tesbit edemezler. Bu yüzden birçok hatalı ve yanlış ifadelerde bulunurlar. Meselâ, çocuk bir hafta evvel gördüğü bir olayı, bugün görmüş gibi anlatmaya kalkar.

b — **Rüyalarla gerçeğin karıştırılması :** Çocuklar çok canlı rüyalar görürler. Bunları gerçeklerle karıştırırlar.

c — **Dikkatin noksanlığı :** Onbeş yaşına kadar bütün çocuklarda dikkat noksanlığı görülür. Genel olarak bazı olaylar hariç, diğer bütün yaşayışlara karşı kayıtsızdır. Bu yüzden çocuklar çok kere istemiyerek yanlış ifadelerde bulunurlar.

d — **İmgelemin çok ve şiddetli bir tempo ile işlemesi:** Çocuklar bir şeyi düşünürken, bir şeyi isterken kafasındaki tasarımlar çok canlı olur. Bu canlılık dolayısiyle, tasarımlarını gerçekten kolay kolay ayıramazlar ve bu yüzden yanlış konuşurlar. Bu duruma özellikle çocukların animi «ruhçuluk» devrinde rastlarız.

Gerçek yalancılığın sebepleri : Çocuklarda görülen gerçek yalancılık şu sebeplerden ileri gelebilir. Ailenin kötü örnek olması, korku, izzeti nefsi koruma, kendi menfaatini düşünme, övünme, kibir ve gurur, mantıksızlık, zihni eğilim, kıskançlık, tembellik, aç gözlülük, hoşa gitme eğilimi gibi.

Çocuklarda yalancılık işaretleri :

Bazı hallerde çocukların tavır ve davranışlarından yalan söyleyip söylemediklerini anlamak mümkündür. Özellikle, onların bilmiyerek, istemiyerek söyledikleri yalanlar çabuk anlaşılabilir. Yalan söyleyen normal olan çocuklar genel olarak şu işaretleri gösterirler : a- Yalan söyliyen çocukların seslerinde titreme, tavır ve davranışlarında anormal haller görülebilir. b- Karşısındakilerin gözlerinin içine bakamazlar, heyacandan yüzleri kızarır c - Sözlerinde yersiz açıklamalar görülür. d - Aşırı saygı ve girişkenlik gösterir. e - Çocukta korku ve menfaatine düşkünlük, kıskançlık, övünme gibi hallerin bulunması da onun yalan söylediği kanaatını uyandırır.

Çocuk yalanlarının önüne geçme çareleri :

Yalan ahlâkî bir kusur olduğuna ve sebepleri de bilindiğine göre onun önüne geçmek mümkündür. Çocukların yalan söylemelerinin önüne geçmek için şu tedbirler alınabilir :

a - **Anne babanın iyi örnek olması :** Çocuklar ilk defa yalancılığı anne ve babadan öğrenirler. Yapılacak iş, ailenin çocuk karşısında doğru dürüst hareket etmeleri ve onlara yalancılıkla ilgili örnekler vermemeleri.

b — **Çocuğu korkutmamak** : Ailenin sert disiplini, çocuğa yalancılığa sevkedebilir. Onun için ailenin çok soğukkanlı ve hoş görürlü olması şarttır.

c — Çocuklara inanmak ve onlara sevgi göstermek, değer vermek : Çocuklara gösterilen itimat, sevgi ve değer, onları doğruluğa ve kusurlarını itirafa sevkedebilir.

d — Çocukların samimi olmalarına imkân vermek; menfaat ve haklarını tanımak.

e — Yalancılığın, iki yüzlülüğün kötü olduğunu anlatmak, onlara ahlâki fikirler telkin etmek.

f — Çocuğa hakikat sevgisini aşılamaya çalışmak.

g — Çocuğa kabahatini itiraf etmek alışkanlığını kazandırmak.

h — Yalancılığa kat'iyen iltifat etmemek, böylelerine rastlandığı zaman onların bu hususlarını düzeltmeye çalışmak.

3 — Hırsızlık :

Çocuk ve gençler arasında ençok rastlanan kötü alışkanlıklardan birisi de hırsızlıktır. Bu alışkanlık birçok hallerde, çocuk ve gencin ruhundaki bir mücadelenin, başka bir ifadesi ile şahsiyetindeki bozukuğun bir sonucudur.

Hırsızlık bir çocuğun ve gencin eğitiminde ençok mücadele edilecek bir harekettir. Çocuklarda görülen hırsızlık daha çok anne ve babayı telâşa düşürüp kaygılandırmaktadır. Hiçbir zaman onlar, çocuklarının suçlu olarak toplum veya kanun karşısına çıkmasını, dolayısiyle aile şeref ve haysiyetlerinin sarsılmasını istemezler. Bununla beraber bazı ana babalar, çocuklarının bazı garip hallerine aldırış etmezler, onların yaptıkları hırsızlık ile yakından ilgilenmezler. Hatta bundan üzüntü bile duymazlar.

Hırsızlık basit de olsa, çocuğun bu suçu üzerinde ciddi bir şekilde durmak gerekir.

Çocukları hırsızlığa sürükliyen sebepler şunlar olabilir :

I — İlk çocukluk çağında çocukların mülkiyet ve adalet fikrine sahip olmaması :

Çocuklar başlangıçta diğer kimselere veya guruplara ait eşya hakkındaki mülkiyet fikrine, başka bir ifade ile bazı eşyaların başkalarına ait olduğu düşüncesine sahip değillerdir. Bu yüzden çocuk, çevresinde gördüğü hoşuna giden veya ihtiyaç duyduğu eşyayı alıp kendilerine mal ederler veya kullanmaya başlarlar. Aile çevresindeki birçok eşyaların ortaklaşa kullanması da çocukda mulkiyet duygusunun gelişmesini güçleştirir. Meselâ, çocuk babasının cebinden para almanın bir suç olmadığını düşünür. Onlara göre bu paralar, kendi paraları demektir. Genel olarak ilk çocukluk (3 - 6 yaş) yaşlarında görülen bu nevi hırsızlıkların çoğu masumanedir. Bunların bir kısmı da arkadaşlarının tesir ve teşviki ile yapılmaktadır. Bununla beraber bu nevi hırsızlıklar tehlikesizdir. Bu çağda çocuk, yaptığı işin kötülüğü hakkında bir fikre sahip değildir. Bu halin doğru olmadığını çocuk, zamanla anlamakta ve gerekli tavır davranışlara sahip olmaktadır.

2 — Kötü eğitim ve örnek :

Bazı ailelerde ana babadan biri veya her ikiside hırsız oldukları için, çocuklarında dürüstlük alışkanlığı kurmazlar. Onların ilkel eğilimlerinin fena istikametlere doğru yönelmesine sebep olurlar.

3 — Bazı soylarda moral ve nevrotik kusurların bulunuşu : Gebe olduğu zamanda hırsızlık yapan bir annenin çocuğunun da hırsız olabileceğini ileri sürenler vardır.

4 — Heyecan verici bir takım tecrübelere girişmek, çevresindekileri atlatarak üstünlük veya hakimiyet duygusunu elde etmek isteği : Çocuğun bu eğilimleri normal yollara kanalize edilmediği takdirde, haliyle o, bakkaldan meyve, fırından simit, çörek, evden para ve eşya çalmaya kalkışacak, bu suretle bunların yarattığı, korku ve heyecandan doygunluk elde edecektir. Dolayısiyle ana babasını, bakkal veya pastacıyı atlattığı için de kendisine göre bir üstünlük ve başarı elde etmiş olacaktır.

5 — Şiddetle ihtiyaç duyulan bir şeyi elde etmek düşüncesi : Hırsızlık yapanlar arasında birçok yoksul ve fakir aile çocuklarının bulunduğu bir gerçektir. Fakat bu çocukların hırsızlığa yönelişleri, ahlâkî alışkanlıklarının olmayışından ileri gelmektedir. Eğer bunlar hırsızlığın kötülüğünü iyice öğrenmiş olsalardı, veya dürüst bir alışkanlığa sahip bulunsalardı, ihtiyaçlarını sağlamak için başkalarının malına saldırmazlardı.

6 — **Monoton yaşayıştan doğan bezginlik** : Çok kere yeknesak bir yaşayış, çocuklarda bir bezginlik doğurur. İşte bu durumu gidermek için değişik ve heyecan verici faaliyetlere yönelirler.

7 — **Aşağılık duygusu :** Bazı çocuklar, arkadaşlarının cazibe veya güzelliği, başarı veya becerikliliği karşısında bir üzüntüye kapılırlar ve onları kıskanırlar. Çocuk bu durumun yarattığı ve ızdırap çektiği aşağılık duygusundan kurtulmak için kıskandığı kişinin çanta, ayakkabı, kravat, gömlek gibi eşyalarını aşırmaya kalkar. Bu suretle o, hem kıskandığı kişiyi sivrilten eşyalardan mahrum bırakmak suretiyle zayıf düşürmüş ve hemde kendisine bir doygunluk ve üstünlük sağlamış olur.

8 — **Aşırı ana, baba baskısına karşı sembolik bir tepki veya onların emir ve yasaklarını kırmak düşüncesi; öç alma isteği :** Bazı aileler, çocuklarının her hareketini kontrol ederler, onlara kendi başlarına bir iş yapma, dolaşma, oynama, konuşma imkânı vermezler. Daha doğrusu onların her türlü davranış hürriyetlerini kısarlar, Anne ve babanın yaptığı bu baskı ve yasaklar, çocuğun şahsiyetinin gelişmesine engel olduğu gibi, onların aile otoritesine karşı isyan etmelerine de sebep olur. Çocukların ailelerine karşı yaptıkları isyan, veya reaksiyonlar başlangıçta hırsızlık, yalancılık gibi sembolik mahiyettedir. Meselâ, haksız yere babası tarafından cezalandırıldığına inanan bir çocuğun, babasından öcünü almak için evden para çalması, sembolik mahiyette olan bir reaksiyondur. Bu türlü yollarla yapılan isyanlar, ana babaya karşı olduğu gibi, okul, daire hatta devlete karşı da yönelmiş olabilir.

9 — **İntikâm isteği :** Bu istek yalnız olarak işlenen hırsızlıklarda rol oynadığı gibi, çete halindeki hırsızlık vak'alarında da kuvvetli bir faktördür. İntikam hissiyle yapılan hırsızlıklarda çalınan şeyler, ekseriya işe yaramaz bir hale getirilir. Şu halde çocuk hiddetlendiği bir kimseye, malını çalmak suretiyle tepkide bulunur. Fakat çaldığı eşyayı kat'iyen kullanmaz.

10 — **Kleptomani :** Kleptomani hırsızlığın en ağırı ve acıklısı; marazi olan şeklidir. Bu durumda, çocuğun içinden gelen bir kuvvet, onu hırsızlık yapmaya sevkeder. Bu hastalığın gerçek sebebi, bugün bilinememektedir. Bunu, doğuştan psikopatik bir aşalığın işareti sayanlar olduğu gibi, ıstırar cinsinden bir psikolojik bozukluk sayanlar da vardır. Bunun dışında kleptomaniyi fonksiyonel yollardan da açıklıyanlar vardır. Bunlara göre, fert çocukluk çağında çeşitli sebepler yüzünden hırsızlığa başlar. Tekrar edilen hırsızlık, çocuğun içinde bir doygunluk kaynağı haline girer. Zamanla, başlatıcı gerçek sebepler unutulur. Fakat fert bu doygunluğu hırsızlık yapmak suretiyle devam ettirir. Kleptomaninin sebebi ne olursa olsun, doğrudan doğruya psikiyatristleri ilgilendiren bir konudur. Yalnız, her hırsızlık karşısında işin içinden sıyrılıp çıkmak için, kleptomani dememek gerekir.

11 — **Ferdin aptal ve ahmak oluşu :** Bazı psikologlar, aptal ve ahmakların içten gelen bir dürtü veya itmenin tesiriyle hırsızlık yaptıklarını ve bunun kleptomaniyle ilgisinin olmadığını ileri sürerler.

12 — **Ferdin sar'alı oluşu :** Bazı sar'alı insanlar tamamen şuursuz olarak hırsızlıklar yaparlar.

Hırsızlık ne şekilde olursa olsun, çocuğun eğitimindeki bir kusuru, onun ruhundaki, içindeki mücadeleyi ve nihayet zekâsındaki, yahut karakterindeki bir anormalliği gösterir. Görülüyorki, hırsızlık vak'aları çeşitli sebepler yüzünden ortaya çıkmaktadır. O halde sebepler çeşitli olduğuna göre, alınacak eğitsel ve tıbbî tedbirlerin de hırsızlık vak'alarının özelliğine uydurulması gerekir. Bunun içinde herşeyden önce anne, baba ve öğretmenlerin ,çocuğu hırsızlığa sevkeden psikolojik ve sosyal etmenleri meydana çıkarmaları gerekir.

Bu maksat için, M. Raşit Öymen tarafından hazırlanan şu sorulara cevap vermek yerinde olur : Çocuğun adı, kaç defa hırsızlık yaptığı, çalınan şeyin ne olduğu, hangi şartlar altında hırsızlık yaptığı, hırsızlık yapmadan önce ne gibi hadiseler geçmiştir? Düşünerek mi çalmıştır? Çalarken ne yaptığını, ne çaldığını biliyor muydu? Bu hareketi, düşünceli bir hareket midir? Yoksa içinden itilerek mi yapmıştır? Hırsızlığın hatırasını saklıyor mu? Bu hırsızlık hakkında nasıl açıklamalar yapıyor? Özür diliyor mu? Eğer diliyorsa, bunu ciddi ve iyi şekilde mi yapmıştır? Özür dilemesi iyi mi olmuştur? Bu özür dilemesi içinde gizli bir vicdan azabının sembolik bi rifadesi midir? Gösterdiği sebepler yalanmı? Çaldığı şeyleri kimden çalmıştır, ana babadan mı, arkadaşlarından mı, yoksa yabancılardan mı? Ne türlü eşya çalmıştır? Para mı? Şekerleme mi? Oyuncak mı? Kıymetli eşya mı? Yalnız mı, birçoklariyle mi çalmıştır? Onu kim teşvik etmiş ve dürtmüştür? Çaldığı eşyayı ne yapmıştır? Hangi maksat için kullanmıştır? Çaldığı şeyi başkalarına mı vermiş veya başkalarıyle paylaşmış mıdır? Kendisine hiçbir şey ayırmamış mıdır? Niçin çalmıştır? Eğer birçok defalar çalmışsa, hep aynı şeyler mi çalmıştır? Çaldığı şeylerin kolleksiyonunu yapıyor mu? Yaptığı bu hırsızlıklar, esas itibariyle mükemmel olan hareketlerinde hayret verici belirtilerden mi ibarettir? Yahut başka sapıtmaların psikolojik bir terimle perversion'unun bütünü içinde ayrı bir unsur mudur?

Özellikle çalınan şeyin ne olduğu, kimden çalındığı ve çalınan şeyin ne yapıldığı sorularının karşılığı kesin olarak verildiği takdirde, ola-

yın sebebini açıklamak ekseriya mümkün olur. Sebep bulunup ve ortadan kaldırıldıktan sonra da problem halledilmiş olabilir.

Hırsızlığı önlemek için alınacak tedbirler :

1 — Çocuklara küçük yaştan itibaren mülkiyet anlamını kazandırmaya çalışmak.

2 — Hırsızlığa sebep olan faktörleri ortadan kaldırmağa uğraşmak.

3 — Çocukların izzetinefislerini kırmamalı, onları tahkir edip korkutmamalı.

4 — Çocukların boş zamanlarını iyi ayarlamalı, özellikle onları eğitsel faaliyetlere sevketmeli.

5 — Anne babaya, yetkili kişiler tarafından gerekli öğütler verilmeli.

6 — Yeri geldikçe uygun bir ifade ile çocuklara, hırsızlığın zararları anlatılmalı ve nasihatlar verilmelidir.

İntihar :

İntihar normal ve meşru bir olay değildir. Ahlâkî prensiplere de uygun değildir. İnsan nasıl başkalarının haklarına ve canlarına saldırma yetkisine sahip değilse, kendi hak ve hukukuna, hayatına zarar verme yetkisine de sahip değildir.

Herşeyden önce bu hal, toplum için zararlı bir davranıştır. İnsan yalnız kendisi için değil, içinde bulunduğu aile ,topluluk ve millet için de yaşamaktadır. Aynı zamanda bu bir vazifedir de. Yani toplum için yaşamak ve ona faydalı olmak millî ve ahlâkî bir vazifedir. İntihar eden kişi, toplum işlerinden dolayısiyle memleket vazifelerinden kaçıyor demektir ki , böyle bir fert suçludur ve zararlıdır. Bu cins bir kişinin de adı ve sanı anılmaz. Bu tipler aile, çoluk ve çocuğunu da üzüntü ve yokluk içerisinde bırakıyor demektir. Yazık değil mi? Geride bıraktığı o zavallılarda kalan derin ve sonsun ızdıraplar, onların hayatlarını zehir etmez mi? Buna hiç kimseninin hakkı yoktur. Bu bakımdan bu davranışlar meşru ve doğru birşey değildir. İnsanlık ve ahlâk kanunlarını çiğnemeye kimsenin hakkı yoktur.

İntiharın sebepleri, hayatı sevmek, ölümden kaçmak eğiliminin tamamen zıddıdır. İntihar, maddi ve manevi bir ızdırap meyli demektir. Intihar olayı daha çok 14 - 18 yaşları arasında görülmekte ve bu yaşlardan sonra da, yavaş yavaş azalmaktadır. Bu devrede kızlarda görülen intihar olayları erkeklerinkinden daha çok dikkati çekmektedir. Bu bakımdan bu yaş devresi, hayatın en kritik ve tehlikeli bir zamanıdır. Hayatın

gereklerine uymıyan bazı gençlerin intihar hadiselerine baş vurmaları bizleri düşündürmektedir.

İntiharın sebepleri :

1 — Ferdin hayat problem ve güçlüklerine normal insan gibi tepki yapabilmek gücünü kaybetmesi,

2 — Sevmek ve cinsel güçlüklerle ilgili olayların aşağılık ve günahkârlık duygularını meydana getirmesi.

3 — Tedavisi mümkün olmıyan bir sakatlık veya hastalığın bulunması,

4 — Ana, baba ve soyunda bulunan bir ruh hastalığının, kendinde de patlak vereceği düşüncesine sahip olmak,

5 — Sınıfta kalmak, Öğretmen tarafından azarlanmak veya döğülmek, disiplin cezalarına çarptırılmak korkusu,

6 — Sonu gelmiyen tenkit ve azarlamalar,

7 — Aşırı derecede alıngan ve hassas olmak,

8 — Ailenin aşırı himayesi ve koruması. Bütün hayatı boyunca her işleri ana, babası tarafından yapılan çocuklar, birgün hayatın zorluklarıyle karşılaştığı zaman, en ufak sorumluluklar altında şaşırır ve peşinen yenilmeyi kabul ederler. Hayatı uyulması çok zor, tehlikelerle dolu, aşılması güç bir engel olarak görmeye başlarlar. Neticede bu psikolojik tesirler, ferdi intihara sürükler.

9 — Çocuğun psikolojisinden anlamama,

10 — Aile hayatıyle ilgili küçük düşürücü veya ailenin yaşayışının birden bire değişmesi,

11 — Ferdin kendisini haddinden fazla sevmesi ve kendisine değer vermesi,

13 — Sosyal ve ahlâkî bağların azalması,

İntihardan koruma yolları :

1 — Bedeni ve ruhi yönden sağlam gençler yetiştirmek.

2 — Çocuk ve gençlere uygun ve yeteri kadar cinsel konular üzerinde bilgiler vermek. Bu bilgiler, hem şahsiyetin gelişmesini kolaylaştırır, hemde çocukların karşılaştıkları cinsel konularla ilgili krizleri tehlikesizce atlatabilmelerine sebep olmuş olur.

3 — Anne, baba ve öğretmenler, çocuk ve gençleri dinlemeli, onlara samimi bir şekilde rehberlik etmelidir.

4 — Nevrotik veya psikotik bir hal hissedildiği gençleri doktara götürmek.

5—Zihnî ve ahlâkî değerlerin takviye edilmesi,

6 — Anormal çocukları, normal çocuklardan ayırmak,

7 — Aile ile okul arasında samimi ve ciddi bir iş birliğinin kurulması,

8 — Hiçbir şekilde çocukları tehdit etmemek, kovmamak ve dövmemek,

9 — Okuldan kovulan çocuklara bu cezayı dikkatle uygulamak,

10 — Çocuk ve gençlerin okudukları yayınları gözden geçirmek ve kontrol etmek,

11 — Çocukları melânkoli haline sokacak şiir ve yazılar yer vermemek, daima onları neş'elendirecek ve inzivadan uzaklaştıracak şeyler bulmak.

12 — Çocuk ve gençleri hayata bağlıyacak olan faaliyetlere sevketmek.

Suç işlenmenin önlenmesi ve düzeltme yolları :

Daha önce suç ve cürmü meydana getiren sebepler ve bunlarla ilgili teoriler üzerinde etraflıca durmuştuk. Anlaşılacağı üzere, her teori bazı yönleriyle haklı olmakla beraber, genel olarak birbirlerini tamamlayıcı mahiyettedir. Bu durum da bize insanın çeşitli yönleriyle bir bütün teşkil ettiğini gösterir.

Bu duruma göre, insanın suç ve cürümden korunması ve davranışlarının düzeltilmesi işi, karşımıza çok cepheli bir problemler olarak çıkmaktadır. Her toplumun kendine göre birtakım normları vardır. Bunlara aykırı hareket etmek suç sayılır. Fakat istenirse, suç işlemeden bu aykırı hareketler önlenebilir. Bu da ancak suçun sebeplerini ortaya çıkarmakla mümkün olabilir.

Suç ve cürümden koruma işine çocuktan başlamak gerekir. Bunun içinde çocukların her yönden sağlıklı ve eğitim düzeni normal olan bir aile çevresi içinde bulunmaları ve yetişmeleri şarttır. Aksi halde, ihmalkâr, hodbin, ahlâksız bir ana baba; çocuklarında iyi alışkanlık ve iyi karekter meydana getiremezler. Bunun sonucunda da çocuk haliyle başka yerlerde kendisine faaliyet sahası arar ve içindeki gücünü, belki de hem kendisine, hemde topluma zararlı şekilde kullanır. Toplumun düzenine aykırı olan meselâ, hırsızlık, tecâvüz, yangın çıkarma gibi davranışlara eğilim gösteren çocukları, doğru yola getirmek mümkün olabilir. Gerçi eğitim düzeni, marazî karakter hastalıklarıyle bir kısım çocuk suçluluğunu tamamen ortadan kaldıramaz, ama azda olsa bunların çoğalmasına ve yayılmasına engel olur.

Çeşitli sebepler yüzünden suça sığınan çocukların, antisosyal davranışlarının önlenmesi için herşeyden önce beden, ruh ve cinsiyet sağlığına

sahip olmaları gerekir. Bu da ancak doğumdan evvel ve doğumdan sonraki korunma ile sağlanabilir.

Doğumdan önce alınan tedbirler birçok memleketlerde oldukça müsbet sonuçlar vermektedir. Bu tedbirlerin başında evlenecek çiftlerin, beden ve ruh sağlığına sahip olmaları gelir. **(Aile mutluluğunun şartlarına bakınız.)**

Doğumdan sonraki korumada ise, özllikle çocuğun tıbbî, eğitimsel, sosyal ve moral yönlerden korunmaları bahis konusudur. Bunun içinde herşeyden önçe ana, baba ve öğretmen dolayısiyle topluma çok büyük sorumluluklar düşmektedir.

Ünlü Beccaria, toplumda suçları önlemek için şunları tavsiye etmektedir:

1 — Kanunları sadeleştirip, manalarını aydınlatın, kanunları millete sevdirmeye çalışın, bütünmilleti, top yekun bu kanuları müdafaaya gönüllü bir hale getirin; milletin velev cüz'i bir kısmı olsun bu kanunları ihlâle gayret göstermesinler; kanunlar milletin hiçbir sınıfı için imtiyaz tanımasın, cemiyetin her bir üyesini müsavi olarak müdafaa ve himaye etsin; vatandaşlar ancak kanunun önünde korkup titresinler, zira kanunun verdiği korku selâmete götürür, halbuki, insanın diğer insana verdiği korku ise daima suçların ve şeametin membaı olmuştur.

2 — Hürriyeti ilmin meş'alesi altında yürütün. Şayet ilmin bazı fenalıkları olduğu iddia olunmakta ise, buna sebep sahanın darlığıdır. Şayet siz, ilmin meşalesini millete uzatır ve onu cömertce aydınlatırsanız, sehalet ve iftiranın bu nurdan kaçacaklarını göreceksiniz; adaletsiz idarelerin titremeye başladığını ve ortada müthiş bir korku ve kuvvet menbaı olarak, sadece kanunların kaldığını müşahade edeceksiniz; münevver insan, ahlâkını sarih, nimetleri vazıh ve temeli ammenin selâmeti olan kanunların, meydana gelmiş olduğunu görmekle kalbi sevinçle dolacaktır.

3 — Hâkimlerin, vazifelerini suistimal etmek suretiyle kanunları ifsat etmemeli, bilâkis, cemiyete terk ve emanet edilmiş hürriyetin deposu olan kanunlara büyük saygı göstermeleri ve riayet etmeleri şarttır.

4 — Fazileti mükâfatlandırınız.

5 — Çocuklara verilecek eğitimi mükemmeleştiriniz. Çocuklara karma karışık çok şeyler yerine, itina ile seçilmiş az, lâkin açık ve vazıh şeyler gösterilmelidir. İster maddiyata, ister mâneviyata ait şeyler olsun, önlerine eşyanın taklidi yerine asılları konmalıdır. Duygunun yumuşak yolundan yürütmek surtiyle çocukarın fazilete gidebilmelerini, zaruretin göze görünmeyen kuvveti ve ef'alin doğurduğu mahzurlar sayesinde de,

fenalıktan uzaklaşacaklarını öğretmelidir.

Beccaria'nın bu tavsiyelerine de Voltair' şu ekleri yapmaktadır :

1 — Bütün memlekete şamil metin ve tezatsız içtihatlarda bulunmak; «taşrada ve devlet merkezinde mahkemelerin aynı işte başka başka muhakeme yürütmemeli, meselâ, bir adam Bretanya'da haklı ve başka yerde de haksız olmamalı.»

2 — Siyasî otorite ile dinî otorite arasına hudud koymak,

3 — Hükümlerin mucip sebeplerini açık ve etraflı yazmak,

4 — Kanunları mükemmelleştirmek.

Bu gün ceza hukuku bilginleri de yukarıdaki maddelere şunları eklemektedirler.

1 — Genel sağlık kaidelerine dikkat edilmesi, 2 — Sefalet felâketinin yenilmesi, 3 - Alkolizmle mücadelede bulunulması, 4 - Belirli öğrenim devrelerine devam mecburiyetinin konması. (Bizde ilk öğretimin mecburi ve parasız olduğu gibi.)

Suçlu çocuklar ve eğitimi :

Dünyanın her tarafında suç işleyen gençler konusu öğretmenler, sosyologlar ve eğitimciler tarafından dikkatle incelenmektedir. Bugün özellikle medeni memleketlerde suç işliyen çocuk ve gençlerin durumu gittikçe daha çok dikkati çekmektedir. Son senelerde bütün dünyada mahkûm edilmiş bulunan gençlerin sayısı, % 18 oranında artmıştır. Henüz bülûğ çağına girmiyen ve suç işledikleri için haklarında kanuni işlem yapılan çocukların sayısı da % 17. 2 oranındadır. Meselâ yalnız Fransa'da suç işlemiş ve mahkûm olmuş gençlerin sayısı son on yıl içinde 25 bine yükselmiştir. Başbakanlık istatistik Genel müdürlüğü tarafından yayınlanan mahkûmlarla ilgili istatistiğe göre, memleketimizde de çocuk suçlarının korkunç bir şekilde arttığı görülmüştür. 1940 senesinde 12 - 15 yaşları arasında 2737 çocuk suç işlemiş ve mahkûm edilmişken bu miktar 1949 da 5641'e, 1964 te de 15 bine yaklaşmıştır. 16 - 18 yaşlar arasındaki suçlu gençler sayısı da aynı yıllar içnde 7046 dan 16947 ve 21000'e çıkmıştır. Ayrıcia işlediği suç gözden kaçmış yahut suç işlemeye hazır çocuklar şüphe yok ki, çok daha kabarık bir yekün tutmaktadır.

Yapılan araştırmalara göre, çocuklar tarafından en çok işlenen suçlar, başta hırsızlık olmak üzere, amme menfaatine zarar veren şiddet hareketleri, tecavüz vak'aları, adaba aykırı hareket, çeşitli santaj, tehdit, hakaret, yaralama veadam öldürmedir. Bununla beraber bütün ileri memleketlerde bir çocuk veya genç mahkûm edilmeden önce, işlemiş

olduğu suç üzerinde dikkatle durulmaktadır. Çünkü, bir çocuğu mahkûm etmek, çok defa çocuğun ruhunda silinmesi imkânsız bir takım derin izler bırakmaktadır. Veya, kanunların 11, 15 - 18, 18 - 21 yaş hudutları halinde belirtmiş olduğu çocuklar, bir yetişkinin ahlâk ve sosyal olgunluğunu gösteremedikleri için büyüklere verilen maddi ve manevi cezalar, bunlarda beklenilen ibret dersini ve tesirini yapmamaktadır. Bundan başka çocukların işledikleri suçlar, bazan onlarda bir suç gibi görünmemekte, bundan da çocuktaki ahlâk kriterinin doğru olmadığı anlaşılmaktadır. Bu taktirde, işlenmiş olan suçların sorumluları yalnız çocuklar değildir.

Herşeyden önce çocuk ve gençlerin suç işlemelerinin sebep ve saiklerini bilmek gerekir. Bunlardan bazıları şunlardır :

1 — İrsiyet : İtalyan ceza hukuku profesörü Baron Rafaele Garofalo'ya göre, «şahsi sebepler dolayısiyle mücrim olan çocuklar, anadan doğma suçlu olanlardır. Ana ve babalarının özelliklerini taşıyan bu zavallılar, sadece onların nam ve hesabına ceza çekmektedirler.»

Bununla beraber antropolojik çalışmalar sonucunda bu tarzda «mücrim çocuk» sayılarının zannedildiği kadar çok olmadığı anlaşılmıştır.

2 — **Sosyal sebep ve faktörler :** Çocuk ve gençlere esas tesir eden ve onları suç işlemeğe yönelten sosyal şartlar ve faktörlerdir. Bu sebep ve faktörleri de şöylece sıralıyabiliriz:

A — **Aile :** Suçlu çocuklar, genel olarak içinde bulundukları ve yaşadıkları aile çevresinin kurbanı olan zavallılardır. Acaba, ailenin hangi durum ve tutumları, çocuğun yaşayışı, ahlâkî üzerinde zararlı ve tehlikeli tesirler yapar ve onları suç işlemeğe sevkeder. Bu faktörler şunlar olabilir :

a — **Ana babanın devamlı geçimsizlikleri :** Suç işliyen çocuklardan çoğunun,normal bir aile hayatı yaşamadıkları anlaşılmıştır. Bir islâhhanede bulunan çocuklardan % 70 inin hiçbir vakit normal bir aile hayatı yaşamadıkları ,ana ve babalarının birbirleriyle daima kavga ettikleri ve çocukların evde şiddetli sahnelere şahit oldukları meydana çıkmıştır.

b — Ailenin çocuklarına karşı ilgisizlikleri ve onlar karşısındaki aczî.

c — Ailenin çocukları üzerindeki aşırı kontrol ve baskıları,

d — Anne ve babanın uygun olmayan tavır ve davranışlarıyle çocuklarına kötü örnek olmaları veya onları suç işlemeye sevketmeleri,

e — Ailenin ekonomik durumunun son derece bozuk oluşu ve şiddetli ihtiyaç,

f — Anne ve babadan birinin veya ikisinin olmayışı,

g — Çocuğun kimsesiz, her türlü himayeden yoksun oluşu, bu yüzden rastgele yerde yatması, aç kalması,

h — Çocuğun geçimini sağlamak için bizzat çalışmaya mecbur oluşu.

B — **Okul :** Birçok çcoukların da okul hayatına intibak etmedikleri görülmüştür. Bu çocuklar tek metot, tek program, imtihan şeklinin yetersizliği, okulda formal eğitim ve öğretime yer verilmesi, ruh sağlığı üzerinde yeteri kadar durulmaması veya bilinmiyen yahut araştırılmamış sebepler yüzünden her sene gitikçe sınıfların kalabalıklaşması, yüzünden okulda bir türlü huzur bulamamaktadırlar. Öğretmenlerine karşı bir antipati besleyen veya çeşitli sebepler yüzünden okula intibak edemiyen huzursuz çocukların bu durumları; normal yollarla çözülemezse çocuklar sınıfta geri kalmaya başlar, derslerinden soğur, dikkatleri başka tarafa yönelir. Bu tip çocukların ilk fırsatta okulu terkettikleri veya antisosyal bir takım davranışlar geliştirdikleri görülür.

C — **Çocuk çeteleri** : Erinlikten önceki bir iki yıl içinde başlayıp yeniyetmelik süresince devam eden yaşlarda **(12 - 21,)** birkaç çocuk veya genç bir araya gelerek bir gurup teşkil ederler. Bunlar birbirine sımsıkı bağlanırlar. İlk zamanlarda belirli amaçları bulunmaz Yalnız bir arada bulunmak, müşterek mal edinmek, ele geçirdikleri yiyecekleri paylaşmak, sır ortaklığı yapmak gibi işlerden çok zevk alırlar Böyle bir gurupa giren çocuk, zamanla aile ve okulla ilgisini keser, maceralarla dolu bir hayat sürmeye başlar. Toplumdan soğur ve ona karşı antipati duyar. Bu çeşit şebekenin sayısı gittikçe artmaktadır. Özellikle çocuk çetelerinin en tehlikelilerinin Amerika'da ve Iskandinav memleketlerinde olduğu müşahade edilmiştir.

Bazı psikologlara göre, çocukların bir araya gelip bir çete kurmalarının başlıca sebebi dayanışma ihtiyacıdır. Bunlar ailelerinde bulamadıkları bir dayanışma, bir anlayış ve karşılıklı bağlılık duygusunu kendi aralarında kurdukları bu şebekelerde aramaktadırlar. Aynı zamanda çocuklar hayallerinde yaşattıkları kahramanların hüviyetine bürünmek imkânını da bu şebekelerde bulmaktadırlar.

D — **Çalışmadan herşeye sahip olma :** Bazı çocuklar, çalışmadan binlerce liraya sahip olup lüks bir hayat sürme isteğini gösterirler. Bu yüzden de hırsızlığa yönelirler.

E — **Boş kalmaları :** Çalışmaya karşı çocuklarda uyanan bu antipati, onları çok defa kötü davranışlara yöneltir. Bütün istatistikler,

suç işleyen çocukların hiçbir yerde çalışmadıklarını, başıboş gezdiklerini, birçoklarının okullarında devamsız olduklarını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca 18 yaşından yukarı gençlerin özellikle, saat 22 ile gecenin 2 si arasında suç işledikleri tesbit edilmiştir. 18 yaşından küçük olanların ise, saat 18 ile 21 arasında suç işledikleri meydana çıkmıştır. Bu da henüz küçük olan çocukların muayyen bir saatte eve dönmek mecburiyetinde oldukları için suçları o saatten evvel ve okuldan çıktıktan sonra çıkış saatiyle eve giriş saati arasında işlediklerini göstermektedir.

F — **Kötü alışkanlıklara sahip oluş :** 12 yaşından küçük olanlar, genel olarak önemsiz suçlar işlemektedirler. Fakat işledikleri suçlar, 18 yaşından yukarı bulunan çocukların işledikleri suçlara kıyasla daha çoktur. Bütün çocuklarda motörlü araçlara karşı bir zaaf olduğu görülmüştür. Bisiklet, motosiklet, hatta otomobil çalan çocuklar çoktur. Fakat, bu çocuklar bir defa cezayı gerektiren bir suç işledikten sonra, artık kendilerini düştükleri kötü çevreden kurtaramazlar. Özellikle ıslahane gibi yerlerde çocuk çok kere işlemiş olduğu suçtan çok daha fazla silinmesi zor alışkanlıklar edinebilir.

Bunun içindir ki, çocuk eğitim konusunda J. Brault şöyle demektedir : «**Henüz 13 yaşında bir çocuk, anne veya babasına karşı terbiyesizce hareket etmeye başlarsa, evde oturmaktan nefret ettiği müşahade edilirse, bu evdekileri hiçe sayarsa, bu tavırların üzerinde durmak gerekir. Bunların sebeplerini araştırmak, çocuğun ruhî bir buhran mı geçirdiğini, kötü alışkanlıklar mı edindiğini yahut zararlı bir neşriyatın tesiri altında mı olduğunu meydana çıkarmak lâzımdır. Şunu da unutmamak lâzımdır ki, çocuğu reaksiyona teşvik eden sert bir eğitim sistemi iyi sonuç vermez. Çocuğa anlayış göstermek, onunla dost olmak şarttır.**»

Tedbirler :

Suç işlemeye meyilli çocukları, çeşitli suç ve cürümden korumak için iki türlü tedbir düşünülebilir.

1 — **Genel Önleme :** Suç işlemeye eğilim gösteren çocuklar, ıslâh evleri, yetiştirme yurtları, ve sosyal yardım müesseseleri gibi kurumlara gönderilmelidir.

Çocuk ıslâh evleri : Suçlu çocuklar için açılan ve yatılı okullara benziyen kurumlardır. Suçlu çocukların yetişkin cezalılarla beraber ceza evlerinde birlikte kalmaları birçok yönlerden sakıncalı görüldüğünden, ıslâh evleri açılmaya başlamıştır. Son yıllarda ıslâh evine giren suçlu çocukları, bu müesseselerin damgasından kurtarmak düşüncesiyle, Batı Ülkelerinde, ailelerin yanlarına yerleştirmek yolu tutulmuştur. Mem-

leketimizde Ankara'nın Kalaba köyünde bir ıslâhane vardır. Burada 250 kadar çocuk barınabilmektedir. Bu çocuklar arasında en yaygın suç çeşidi, hırsızlıktır. Bugün Türkiyede, başıboş, her türlü eğitim tesirlerinden uzak olan 500 bin zavallı çocuk vardır. Bunların ançak 10 bini koruma yurtlarına alınmış geri kalan 49 bini ise köprü altlarında, boş arsalarda, başıboş dolaşmakta ve suç peşinde koşmaktadır. Hükümet bu zavallılar için tedbirleri almak üzere harekete geçmiştir, en kısa zamanda bu davanın halledileceğine inanıyoruz.

Çocukları koruma yurtları : Son yıllarda birçok yerlerde ilköğretim çağında olan çocukların okul zamanının dışında kalan vakitlerini iyi şartlar içinde geçirmeleri amacıyla, koruma yurtları açılmıştır. Bu yurtlar eğiticiler tarafından idare edilirler. Yurtlara alınan çocuklar, özellikle anne - babaları çalışmaya gittikleri için evlerinde bakılamıyacak durumda olan öğrencilerdir. Çocuklar bu yurtlarda çeşitli eğitsel faaliyetlerde bulunurlar, böylece toplumun kötü tesirlerinden korunmuş olurlar.

Henüz ilkokul çağına gelmemiş olan çocuklar için de böyle yurtlar açılmaktadır.

Bizde de kimsesiz çocukların korunmaları meselesi üzerinde önemle durulmaktadır. Hatta bu maksatla birçok bölgelerde yurtlar açılmaya başlanmıştır. Fakat bu yurtların sayısı, yeteri kadar olmadığı için buralarda ançak 500 bin başıboş çocuğun 10 bini barınmaktadır.

2 — **Özel önleme :** Suç işlemiş çocuklara, büyüklere verilen maddî ve manevî cezaları uygulamak kat'iyen iyi netice veremez. Onlara belirli yaşa kadar ceza yerine; ruhlarını düzeltecek ve topluma iyi bir vatandaş haline getirecek disiplinli bir eğitim vermek gerekir. İşte özel önleme de bu hususu amaç edinmiştir.

Suçlu çocuklara karşı yapılaçak muamele veya onların eğitim ve ıslâh tedbirleri, daha çok Çocuk mahkemeleri'ni ilgilendirmektedir.

Çocuk mahkemeleri: Çocuk mahkemeleri, 1899 da kurulmuştur. Ruh sağlığını koruma çabalarını ençok destekliyen bu kurumun gayesi, çocuklarda suç ve cürüm şeklinde baş gösteren davranış bozukluklarını doğuran sebepleri bulup ortaya çıkarmak, bunları gidermek ve ilk işaretlerde gerekli tedbirleri almak suretiyle çocuğu, topluma kazandırmaktır. Bu mahkemelerin başında hukukculardan başka, çocuk psikolojisi ve eğitiminden anlıyan kişiler bulunmaktadır. Çocuk mahkemeleri sadece adli fonksiyona sahip değildir. Aynı zamanda bütün suçlu çocuklara her çeşit ahlâkî ve sosyal yardımda bulunan bir kurumdur.

Burada çocuklar hakkında karar verilirken, a - Suç sayılan olayları incelendikten sonra cezanın derecesini, nerede ve nasıl uygulanacağı belirtilir., b - Suça gitmeyi kolaylaçtıracak, meselâ, okul ve evden kaçınak, serserilik gibi hareketler hakkında da düzeltici kararlar alıp uygulanmasını sağlar.

Çocuk mahkemelerinin suçlu çocuklar hakkında aldıkları koruyucu veya eğitsel tedbirlerin başlıcaları şunlardır:

a — İhtar ve tenbih, b - Islah evlerine gönderme, c - Ailesine teslim etme, d - İyi bir aileye bir kuruma verilme, e - Ana baba veya veliye para cezası kesmek, f - Suçlu çocuğun ikamet yerini değiştirmek, g - Suçluyu gençlik kurumlarından birine yazdırmak, h - Anormal çocuklara mahsus müesseselere göndermek.

Bu kurumların gayretleriyle çocuk suç ve cürümleri esaslı bir surette incelenmekte ve suç tohumlarının ilk belirtileri görüldüğü anda önlenebilmektedir. Çocuk mahkemelerinin almış olduğu bu müsbet tedbirler ve ümit verici sonuçlar, bütün dünyanın ilgisini üzerinde toplamıştır. Bu sebeptendirki, her medeni memlekette, çocuk mahkemelerinin teşkiline başlanmıştır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

AİLEDE RUH SAĞLIĞI

Ailede ruh sağlığı her insan için hatta bir millet için çok önemli bir meseledir. Ruh sağlığı sayesinde, insan hayatın kötülüklerinden uzaklaşır, iyi şeylerinden faydalanır, kişiliğinin müsbet yönlerini harekete geçirir, dolayısiyle hayata bağlanır.

Son yıllarda yapılan psikolojik araştırmalar, ruh hastalıklariyle ikinci derecede hayat intibaksızlıklarının büyük bir kısmının köklerinin çocukluk yıllarına, özellikle 0-5 yaşlarına dayandığını göstermiştir. Küçük yaşlardan, hatta meme çocuğu devrinden itibaren ruh hastalıkları ve çeşitli uyma güçlüklerinin tohumlarını, çocuklarımıza bilerek veya bilmiyerek aşılıyoruz. Ondan sonra da bu tohumlar tıpkı bir çiçek tohumu gibi, müsait bir ortam bulduğu zaman hemen meydana çıkıyor ve gelişiyor.

Bugün içimizdeki sıkıntıların, intihabsızlığımızın veya hiçbir sebep yokken, bazan içimizdeki bir ağlamaklı halin, sinirlilik halin, yahut çevremizde sinirli tepkiler yapmamızın sebebi, muhakkak ki, küçük yaştaki yetişmemize bağlıdır. Çocukluğu mutlu gecmiyen insanların hayatlarının diğer kısımlarının mutlu geceğini düşünmek bir hayalden ibadettir.

Bu duruma göre, şahsiyetimizin teşekkül etttiği çocukluk devri, ruh sağlığı yönünden en önemli bir devirdir. Bu bakımdan anne ve babaya bu devrede çok büyük sorumluluklar düşmektedir. Çocuğun bu çağda normal ve sağlıklı bir gelişme yapması, onun organik ihtiyaçları kadar aftektif ihtiyaçlarının anne - baba tarafından iyi karşılanmasına bağlıdır.

Ailede ruh sağlığı konusunu iki ana başlık altında inceleyebiliriz.

I — Karı, kocanın hayat intibakı ve ruh sağlığı üzerindeki tesirleri.

II— Karı, kocanın çocuklarının sağlığı ve gelişmeleri üzerindeki tesirleri.

Karı - Kocanın Hayat İntibakı ve Ruh Sağlığı

Aile hayanının normal bir seyir takip edebilmesi için, orada bulunan bütün fertlerin ruh sağlığının yerinde olması, hepsinin normal bir hayat görüşüne sahip bulunması şarttır. Bu hususları da sağlıyacak olan ruh sağlığı bilgisidir.

Evlilikte aile fertlerini başarısızlığa ve başarıya götüren hususlar:

1 — Özel ve kişisel alışkanlık, inanış ve düşünüş: Aile ilk bakışta görüldüğü gibi değildir. O, çok daha karmaşık olan sosyal bir düzendir. Bunun ortaya koyduğu çeşitli ödev ve sorumlulukları hemen paylaşmak ve gereğine göre hareket etmek çok zor bir iştir. Çünkü evlenen çiftler, kurdukları aile yuvasına bir takım ve kişisel alışkanlık, inanış ve düşüncelerle gelirler. Kadın ve erkeğin kendilerine has bir hayat görüşleri olduğu gibi, sosyal bir kurum olan evlilik hayatına ait birçok fikir ve inanışlara da sahiptirler. İşte değişik şahsiyetlere sahip olan çiftler evlilik hayatında birbirleriyle öyle bir yakınlık ve münasebette bulunacaklarıdır ki, bu hususların, görülmemiş şekilde, tipik bir takım tepkiler doğurması ihtimali vardır. Böylece aile hayatında çeşitli şikâyetler, tenkitler, anlaşmazlıklar, geçimsizlikler baş gösterir. **(Ruh hastalıklarının sebeplerinden evlilik ve bekârlığa bakınız.)**

2 — Ailede ahenk ve anlaşma:

Ailenin mutluluğu ancak, karı kocanın evlilik hayatına intibaklariyle mümkün olabilir. Bu intibakı sağlamak için başta ana, baba olduğu halde, bütün çocukar, diğer aile fertleri belirli ölçülere göre hareket etmelidir. Birbirlerinin kusurlarına, zaaflarına, ihmallerine karşı ölçülü ve normal bir müsamaha göstermelidir. Aralarında bir mesele çıktığı zaman ,başarılı bir şekilde halli cihetine gidilmelidir. Her iki tarafta anlayış olmalıdır. Bir tarafın eve hâkim olması veya diğer tarafın ses çıkarmaması ve fedakârlık yapması, daha doğrusu itaat etmesi normal bir şey değildir. Bu tutum yuvanın ilerde yıkılmasına sebep olabilir. Şu halde, herşeyden evvel karı, koca arasında tam ve mükemmel bir anlaşma ve ahenk, karşılıklı fedakârlık ve hoş görürlük hâkim olmalıdır. Başka bir ifade ile, evlilik ancak karşlıklı arkadaşlık havası içinde yürütülebilir. Tek taraflı fedakârlık umulmıyan bir zamanda iki tarafında ruh sağlığını tehlikeye sokabilir.

Evlilikte ahenk ve anlaşma işinin, sadece fertleri ilgilendiren bir problem olmadığına, bunun aynı zamanda sosyal ve moral hayati ilgilendiren önemli bu dava olduğuna inanan uyanık milletler, karı kocanın güçlüklerini dinlemek, komplekslerini incelemek ve onlara gerekli tavsiyelerde bulunmak üzere, ruh sağlığı ve araştırma dispanserleri, konsültasyon merkezleri açmışlardır. Aynı maksat için bizde de bu merkezler Ankara ve İstanbul gibi vilâyetlerimizde açılmıştır.

3 — Heyecan ve şahsiyet olgunluğu:

Evlilik hayatında başarı veya başarısızlık halleri, tamamiyle çiftlerin duygu ve şahsiyet olgunluğu ile birbirlerine karşı, evlilik hayatının gereklerine göre normal hareket edip edememelerine de bağlıdır.

Hayatın icaplarına uyabilen bir kimsenin başarısı onun heyecan ve şahsiyet bakımından olgun bir insan olup olmamasiyle yakından ilgilidir. Bu kaide, evlilik hayatı için de bahis konusudur. Bir genç, anne-babasına karşı şu veya bu şekilde bir duygu beslerse, bu duygular evlilik hayatına da kolalıkla geçebilir. Bu duruma göre, duygu hayatları ve kişilikleri itibariyle hiçbir zaman gerektiği gibi olgunlaşmıyan insanlar, kadınlarından, seven, koruyan, her derdine derman arıyan anne tavır ve davranışları; kocalarındansa baba yakınlığı ve otoritesini görmek isterler. Bu tip kimseler, çocukluk çağlarından bir türlü sıyrılamazlar, bu yüzden de evlilik hayatında kavga ve geçimsizlikler veya bir tarafın diğerine aşırı derecede bağlanması ve boyun eğmeleri gibi haller belirmeye başlar.

4 — Eş seçiminde duygu ve tesadüflerden uzak olma :

Evlenmek, mutlu bir yuvaya kavuşmak, çocuk sahibi olmak, ruh ve beden sağlığı yerinde olan her insanın hakkıdır. Yalnız bu konuda acele karar vermemelidir. Genel olarak eş seçiminde heyecan ve tesadüfler hâkim rol oynar. Bu durum da çiftlerin evlilik hayatında yaratması gereken ahenk ve mutluluğu zorlaştırır. Hatta boşanmalara sebep olur. Toplumda görülen binlerce problem çocuklar, suç işleyen çocukları, genel olarak bu tip yuvanın yetiştirdiği zavallılardır. Eş seçiminde gençlerin önceden birbirlerini yeter derecede tanımalarına imkân verilmelidir Yalnız bu konuda çok objektif hareket edilmesi gerekir. Maalesef birçok gençler, karşı cnsi tanımağa çalışırken birbirlerini geçici hissî tesirler altında incelerler. Kusurlarını gizliyerek, en iyi taraflarını göstermeye gayret ederler. Bazı aileler gençlere eşlerini seçme imkânlarını vermezler. Bu ödevi kendileri yaparlar. Eş seçiminde özellikle, boy, renk gibi göze çarpan özelliklere fazla önem verilir. Ekseriya namuslu, temiz, titiz ve ev hanımlığı gibi vasıflar üzerinde durulur.

5 — Cinsel konularda anlaşma :

Cinsi meselelerin önemi, birçok evlilikte küçümsenmektedir. Halbuki aile ocağını tehdit eden, ruh sağlığını bozan büyük bir tehlikedir. Geçinemiyen karı, koca arasında yapılan incelemelere göre, birçok geçimsizliklerin ve kavgaların gerçek sebepleri cinsel doyumsuzluktur. Bu cinsel doyum ve uyuşma güçlükleri, bazan bilinç altına itilirler, zamanla bunlar cinsel olmıyan bir takım tavır ve davranışlar şeklinde, ortaya çıkarlar. Şu halde cinsel hayatın gerçeklerine uyamıyan, ortaya çıkan meselelere hal çareleri bulamıyan, bunun sonucu olarak birbirini doyuramıyan çiftler, bir takım anormal davranış ve geçimsizlik halleri gösterirler. Bu durum da, evlilerin iyi niyetle yapacakları uyuşma çabalarını ortadan kaldırır. Cinsel hayatın gizli taraflarını açıklamak toplum içinde ayıp sayıldığından gençler bu alanda yeteri kadar bilgi

ve tecrübe sahibi değildir. Birçok gençler evlilik hayatına cinsel eğitimden yoksun, çeşitli korku ve kaygılarla girerler. Bu yüzden ortaya bir takım cinsel doygunsuzluk halleri çıkmaktadır. Karı-koca arasındaki cinsel fark, cinsel iştah, cinsel tahrik derecelerindeki farklar da cinsel uyuşmayı ve doygunluğu güçleştirmektedir. Gerçekten bu güçlükler de karı, kocanın birbirine karşı olan tutumlarına tesir eder. Bu alandaki boşluğu doldurmak için, aile ve okullarda cinsel eğitime gereken önemi vermek lâzımdır. **(cinsel eğitime bakınız.)** Bununla beraber olgun bir ruha ve sezişe, bilgiye sahip olan kimseler, genel olarak cinsi meselelerini çözmesini bilirler. Olgun bir kimse, cinsi meselelere gerektiği kadar önem verir ama, hiçbir zamanda onu hayatın tek önemli şeyi olarak ele almaz. Aşağı yukarı bu konuda ölçülüdür Yalnız karı - koca arasında cinsi bir soğukluk başladığı zaman bir hekime baş vurmak, aile mutluluğu için şarttır.

6 — Ailede benlik iddiasında bulunmama :

Benlik iddiasında bulunan her erkek ve kadın, evlilik hayatının dirlik ve düzenini bozacak şekilde hareket eder. Kat'iyen eşinin arzu ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmaz. Önemsiz şeylerden patlak veren karı, koca kavgaları, geçimsizlikleri, işte böyle benlik iddiasında bulunan kimselerin istek ve menfaatlerin biraz uygun olarak hareket edilmediği zamanlarda ortaya çıkmaktadır. Yakın zamana kadar memleketimizde «pederşahi» bir aile sistemi kâkimdi. Bu ailede erkek, her bakımdan hâkim ve yönetici; kadınsa, daima erkeğin eline bakan tabii bir insandı. Bugün memleketimizde erkek ve kadının sosyal hayatında eşitlik esasına dayanan bir değişiklik olmuştur. Genç kızlara okuma imkânlarının açılması, bunun sonucu olarak iş ve çalışma alanlarının çoğalması, onların evlilik hayatı hakkındaki düşüncelerini de bir hayli dedeğiştimiş, dolayısıyle yuvasında bu yeni görüşe uygun bir rol oynamasına sebep olmuştur.

7 — Aşağılık duygusuna sahip olma :

Karı kocanın çeşitli şekillerde aşağılık duygusuna (enferiyorite ye) sahip bulunmaları da evlilik hayatlarının ahengini bozabilir. Böyle tipler, bir takım kötü ve menfî uyma veya kaçma mekanizmalarıyle birbirine karşı reaksiyonlarda bulunurlar. En ufak tenkitlere katlanamazlar, hemen şiddetli şekilde karşı koyarlar. Duygu ve heyecan olgunluğuna sahip olmayan karı, koca âdeta çocuk gibi hareket ederler. Kendilerine fazla deger verilmesini veya fazla sevgi ve yakınlık gösterilmesini isterler. Bunları bulamadıkları zamanda derhal patlarlar, kızar ve öfkelenirler. İçlerini boşaltamadıkları zaman da çok üzülürler veya içten içe kin ve nefret beslerler. Uygun olmıyan bu duygu ve davranışları, özellikle ailesi tarafından şımartılmış, çok sevilmiş kimseler gösterirler.

8 — Aile hayatında tecrübe sahibi olmak :

Evlilik hayatında başarı sağlamak veya aile hayatına uymak için sadece kuvvetli bir istek ve irade sahibi olmak kâfi değildir. Gerçek intibak, aile hayatında tecrübe sahibi olmakla başlar. Evilik hayatı o kadar karmaşık, o kadar çarpaşıktır ki, tam bir intibak, ancak birçok şartların yerine getirilmesiyle mümkündür. Yine intibaksızlığı meydana getiren sebeplerin incelenmesiyle problemin giderilmesi ve intibak, imkân dahiline girer. Aynı şekilde karı, koca birbirini ne kadar iyi tanırsa ailede intibak sağlamak da o kadar kolay olur. Bu bakımdan çiftlerin evlenmeden önce uzun bir tanışma veya nişanlılık devresi geçirmeleri şarttır. Ancak bu devre içinde, her iki tarafın birbirlerini, çeşitli durumlarını görmeleri, hayat hakkındaki istek, inanış ve düşüncelerini, zevk ve heyecanlarını, az çok öğrenmeleri mümkündür. Yalnız bu tanıma süresinin cinsel konulara dayanması, aile mutluluğunu sarsabilir. Netice itibariyle, aile hayatına ait çeşitli tecrübelere sahip olan çiftler, aralarında daha iyi anlaşırlar ve birbirlerinin mutluluğu için çalışırlar.

9 — Evlilere ana - babaların müdahale etmemesi :

Gençler yeni kurdukları yuvayı kendileri idare etmek, diledikleri gibi yaşamak arzusunu gösterirler'. Fakat, bazı ana ve babalar, yeni evlilerin hayatlarına karışırlar ve onlara bağımsız olarak hareket etme imkânını vermezler. Bu yersiz karışmalar, birçok hallerde geçimsizliğe, hatta felâkete bile yol açabilir.

10 — Ekonomik sıkıntıların kaldırılması :

Ailenin ekonomik durumu, geçim güçlükleri, akla, hayale gelmiyecek şekilde intibaksızlıklara, dirlik ve düzenin bozulmasına, ardı arası kesilmiyen kavgalara, hatta aile facialarına veya ayrılmalara yol açabilir. Bu bakımdan, kadın ve erkeğin ilgi ve kabiliyetine uygun bir işte çalışması, maddî rahatlık sağlamaları şarttır.

11 — Evlilik hayatında monotonluğun giderilmesi :

Bazı ailelerde, hayat monoton ve sıkıcı bir hal alır. Hergün aynı hayatı yaşamak, aynı şeyleri yapmak bir alışkanlığın doğmasına, bu da eşlerin birbirlerinden bıkmasına, canlarının sıkılmasına sebep olmaktadır. Halbuki, günlük hayatta herhangi bir değişiklik yapmak, çeşitli iş ve faaliyetlerde bulunmak, aile hayatının diğer alanında yenilikler yaratmak, ailenin ruh sağlığı için şartır.

12 — Evliğin ilk yıllarında anlayış ve hoş görü :

Özellikle evliliğin ilk yıllarında çiftlerin çok uyanık bulunmaları

gerekir. Aile içinde çıkan çeşitli güçlükleri ve görüş farklarını büyük bir müsamaha ile karşılamalıdır. Yapılan incelemelere göre, boşanmalar, ençok evliliğin ilk yıllarında görülmektedir.

13 — Kıskançlık, tenkit, sık sık söylenmeler :

Kıskançlık, tenkit ve sık sık söylenmeler birçok ailelerin dirlik ve düzenini bozmaktadır. **(Evlilikte aşk ve cinsiyete bakınız.)**

Karı - kocanın, çocuklarının ruh sağlığı ve gelişmeleri üzerindeki tesirleri.

I — Anne karnında ruh sağlığı - gebe kadının çevresiyle ilişkisi :

Çocuğun şahsiyet teşekkülünde ilk kaynak, anne karnında geçen devredir. Anne ile çocuk arasındaki çeşitli affektif ve heyecani münasebetler, bu devrede başlar. Gebe kadının çevreyle olan ilişkisinin müsbet veya menfi oluşu yahutta psikolojik durumu, karnındaki çocuğun psikolojik durumuna tesir eder. Anne, ızdıraplarını veya neş'esini doğacak çocuğu ile paylaşır. Anne çocuğuna iyi yaşama duygusu vermek istiyorsa; karnındaki çocuğunu istemesi, gebelik anında maddi ve manevi bakımdan çok rahat ve huzur içinde bulunması, kendisini fazla yormaması şarttır. Böyle bir atmosfer içinde bulunan kadın, doğumunu gayet normal yapar, doğan çocuk daha sağlıklı olur, aynı zamanda çocuğun gelişimi de normal bir seyir takip eder. Aksi halde, kadının çok zor ve sancılı bir doğum yapması; doğan çocuğun sinirli, cılız ve zayıf olması ihtimali vardır. Bu tip çocukların gelişimi de çok ağır ve güç olabilir.

Gebe kadının psikolojik özellikleri :

a — Kadın gebe kaldığı andan itibaren, bütün ilgisini karnındaki çocuk üzerinde topladığı için, özellikle annesine, eşine karşı duygu ve düşünce hayatında bir takım değişiklikler olur. Onları artık eskisi gibi görmez. Meselâ, gebe kadın, bir yandan doğacak çocuğun annelik rolünü, annesine vermeyi düşünürken, diğer yandan da çocuğunu annesinin büyütmesini istemez. Âdeta çocuğunu, annesine terk etmekten korkar. İşte bu heyecan doğumun normal olmasına engel olabilir.

b — Gebe kadının kocasına karşı beslediği sevgi ve nefret :

Gebe kadının, kocasına karşı duyduğu sempati veya antipati de, karnındaki çocuğu hakkındaki düşünceleri üzerinde tesirler yapar. Kocasını seven ve ona bağlı olan kadın, çocuğuna karşı da aynı bağlarla bağlanır, daha doğrusu karnındaki çocuğu kabullenir. Onun ram sağlıklı olarak dünyaya gelmesini ister. Bunun için de gerekli tedbirleri

alır. Yemesine içmesine, giyimine, sağlığına çok iyi bakar. Sağlıklı bir hamilelik devri geçirir. Buna mukabil eşini sevmiyen kadın, karnındaki çocuğuna kolay kolay ısınamaz. Zavallı yavruyu, kendisini sevmediği kocasiyle yaşamaya zorlıyan bir kimse olarak kabul eder. Ondan tiksinir, nefret eder, onu da kocasının bir benzeri gibi görür. Çocuğun dünyaya gelmesini istemeyen anne, bilinçsiz olarak onunla mücadeleye girişir. Aşırı bulantılar, kusmalar, aşırı sinirlilik, bir takım anormal haller gösterir. Eskisi gibi kendisine bakmaz. Perişan dolaşır, iştahı kesilir, sık sık hastalanır, ağır işlerde çalışır. Bu davranışlardan gaye, kadının varlığında yer alan ve istenmeyen çocuğun dışarı atılması ve çocuktan uzaklaşılmasıdır. İşte bu olayda görüldüğü gibi, gebe kadınların, sevdiği kimse ile ilgili herşeye yakınlık duyması ve bağlanması, sevmediği kişilerle ilgili herşeyden nefret etmesi halleri başlıca özelliklerindendir. Bazı kadınlar da bu hallerin dışında birçok sosyal ve ekonomik sebepler yüzünden gebeliğini kabul etmezler ve aynı reaksiyonları gösterirler.

Ken Worthy, istenmiyen çocukların, anne karnında kendilerini kabul edecek bir anne bulamadıkları zaman hayata küstüklerini ve parmaklarını emdiklerini ortaya koymuştur. Ne yazıkki anne karnında başlıyan bu mücadele ve küsme, çocuk doğduktan sonra da bir ömür boyunca devam edip gitmektedir.

c — Sevmediği çocuğuna aşırı sevgi göstermesi :

Yalnız karnındaki çocuğu istemiyen, onu bilinç altının tesiriyle yok etmeye çalışan anne, doğumdan biraz önce veya doğumdan sonra, kabahatlilik duygusunu gidermek, telâfi etmek için, çocuğunu aşırı derecede sevmiye başlar. Bu da gebe kadınların orijinal özelliklerinden biridir.

d — Gebe kadınlar, kendisini sevmediği kimseden kısa veya uzun bir süre uzaklaştıran kişilerden soğuyabilir. Hatta nefret edebilir. Meselâ, kendisini sevdiği kocasından uzaklaştıran karnındaki çocuktan çok sevmesine rağmen soğuyabilir.

Şu halde hamilelik devresi, çocuğun şahsiyeti ve ruh sağlığı bakımından çok büyük bir önem taşır.

2 — Doğum Şok'u (Ruh sağlığını bozan sebeplere bakınız.)

3 — Çocuğun süt çağı :

Doğuşta çocuğun en iyi gelişmiş ve ömür boyunca önemli bir fonksyonu olan organ ağızdır. Çocuk ana sütü ile sadece karnını doyurmaz. Aynı zamanda ondan, sevgi, şefkat, sıcaklık gibi psikolojik doygunluklar da sağlar. Bu bakımdan meme emme devri, çocuğun bü

tün şahsiyetinin esasını teşkil eden, özellikle duygusal hayatın taslağını meydana getiren bir devirdir. Annenin çocuğa meme veriş şekli ve bu zamandaki tavrı, onun ileriki bedeni ve psikolojik hayatı için çok büyük bir önem taşır. Bu davranış ve tavır, müsbet olduğu takdirde, çocuğun bedeni gelişimi hem normal bir seyir takip eder, hemde çocuk kendisini ilerde psikolojik bir güven ve doyumluluk içinde bulur. Aksi halde, çocukta ilerde bir takım açlık ve doyumsuzlukların ortaya çıkmasına sebep olur.

4 — Meme emme ritmi :

Çocuğun ilk hayat devrelerinde, önceden hazırlanmış bir çizelgeye göre hareket etmek, hiç de doğru değildir. Bazı anneler, saatlerine bakarak çocuklarına meme vermeye kalkarlar. Bu hal doğru birşey değildir. Biraz da çocukların ihtiyaçlarını yani acıkma durumlarını göz önüne almak lâzımdır. Bütün çocukların aynı şekilde beslenmeye müsait durumları yoktur. Her çocuğun kendine göre bir meme emme zamanı vardır. Anne çocuğunun ne zaman acıktığını ve ne zaman karnının tok olduğunu sezmeli ve buna göre meme verme işini ayarlamalıdır. Açlığı olmıyan bir çocuğa zorla meme vermek doğru değildir. Aksi halde ortaya bir takım psikolojik ve fizyolojik bozukluklar çıkar. Meselâ çocuk anne sütü ve diğer besinlere karşı bir tiksinti, iştahsızlık ve isteksizlik hali duyar. Aynı zamanda çocuğu tembelliğe ve hazır yiyiciliğe sevkeder. Sonra, çocukta, kolonlar **(kalın bağırsak)** ve idrar yolları bozukluklarına, daha doğrusu işeme bozukluklarına sebep olur.

Buna mukabil açıkan bir çocuğa saati gelmedi diye süt vermemekte ilerde birtakım davranış bozukluklarının belirmesine sebep olur. Meselâ, çocuk ileriki yaşlarda, maddî ve manevi alanlarda bir açlık hali gösterir. Bazı anneler de çocuk memeyi tam bir huzur ve iştaha ile emerken, birden bire çocuğun ağzından çekerler, çocuk bırakmadığı zamanda burnunu sıkarlar, onu ağlatırlar. Bu durum çocukta memeye, dolayısiyle anneye küskünlük doğurur. Bilinç altına itilen bu hoş olmayan duygular, ileride çocuğu hayata küskün ve içe dönük bir tip haline getirir.

5 — Süt kesimi :

Zamansız ve sert bir şekilde memeden kesilen çocuklarda şiddetli reaksiyonlar görülür. **(Süt kesimi krizine bakınız.)** Bu bakımdan annelerin, bu konuda çok dikkatli bulunmaları gerekir. Normal olarak çocuklar sütten (10 - 15) inci aylar içinde kesilmelidir. Bu işi birden bire ele almak doğru değildir. İlk önce çocuğa, memenin yanında yavaş yavaş besin vermeli ve meme sayısını azaltmalıdır. Bu şekilde hazırlıklı ve

tedrici memeden kesilme hali, çocuğu tamamen memeden ayırır ve onu bağımsız bir hale getirir.

6 — Anne sütü ile büyümeyen çocuk :

Yeni doğan bir çocukla annesi arasındaki duygusal bağlar ancak süt ile sağlanır. Süt ve gerekli şefkat, çocuğun büyümesi ve normal clarak hayata intibakı için lâzımdır. Çocuğa anne sütü biyolojik faydalar sağladığı gibi, çocukla anne arasındaki affektif bağları da sağlar. Yalnız bazı annelerin sütü olmadığı için çocuklarına meme veremezler, başka vasıtalarla onları doyurmaya kalkarlar. Bununla beraber, çocuklarından sevgi ve şefkatlerini esirgemezler. Mühim olan cihet, annenin çocukla arasındaki affektif münasebetleri devam ettirmektir.

Birçok yerlerde, özellikle Amerika'da çocuklarını emzikle besleyen annelerin, onlara gerekli sevgi ve şefkati vermedikleri ileri sürülmüş ve ortaya birçok görüşler atılmıştır. Neticede, çocuğun ileriki psiko fizyolojik gelişiminde yalnız annenin değil, annenin kalitelerinin de önemli bir rol aynadığı kanaatına varılmıştır. O halde, herşeyden önce annelerin çocuk eğitimi ve affektif ihtiyaçları hakkında gerekli bilgi ve maharetlere sahip olmaları gerekir. Atatürk'ün **«Annelerimiz her nasılsa bizleri yetiştirdiler, esas mesele bundan sonraki annelerin yetiştirilmesidir.»** sözü bu gerçeğin başka şekilde bir ifadesidir. Bugün batı ülkelerinde üniversitelere bağlı, ana-babalar için, okullar açılmıştır. Burada yedisinden yetmişine kadar genç kızlardan ak saçlı ninelere kadar herkes, bilimsel terbiyenin ailede nasıl ele alınacağına dair dersler görülür ve uygulamalar yapılır. Böyle bilimsel bir bilgiye sahip olan bir anne, her halde çocuğunun gelişmesini ve hayat intibakını, daha kolay sağlar ve geleceğe daha çok ümitle bakar. Eğer anne ve babalar çocuklarını ruh sağlıkları bozuk, çeşitli intibaksızlıkları bulunan bir kişi olarak görmek istemiyorlarsa, her şeyden evvel ruh sağlığı yerinde ve çocuk eğitimi ile ilgili bilgilere sahip bir veli olmaya çalışmaları gerekir.

7 — Çocuğun inat yaşı :

Çocuk üçüncü yaşa bastığı andan itibaren, diğer beden organlarına ve çevresindeki şeylere olduğu gibi, cinsel organlarına da ilgi göstermeye başlar. Hatta cinsel konulara ait çeşitli sorular da sorar. Bunlara her anne - baba dozunu ayarlamak suretiyle uygun cevaplar vermelidir. Kat'iyen onları kırmamalıdır. Aksi halde onların özsaygıları parçalanır. Bu haller hem ana, babaya karşı menfi tavırlar takınılmasına ve hemde çocuğun ilkel psiko-seksüel gelişme safhalarından birinde saplanıp kalmasına sebep olur. Çocuğun cinsel konular dışında kültürel ve çeşitli sorularına da sabırla uygun cevaplar verilmelidir. İnat çağı dediğimiz bu devrede çocuk, herşeyin aksini yapmaya kalkar. Bu durumları gayet soğukkanlılıkla, sabırla karşılamamız şarttır. Aksi halde ona

yapacağımız her yersiz müdahale ile ilerde doğacak olan çeşitli ruh bozukluklarının veya hayat intibaksızlıklarının tohumunu atmış oluruz. **(İnat çağı krizine bakınız.)**

8 — Çocuğun ihtiyaçları :

Çocuğun gıda kadar sevgi ve şefkate, şahsiyetini göstermeye, güven içinde bulunmaya ihtiyacı vardır. Bütün bunlar ayrı ayrı psikolojik bir değer ve mana ifade ederler. Çocuğun, ilerdeki intibakı, başarısı, insan severliği, ana babanın çocuğuna karşı göstereceği sevgi ve korumaya bağlıdır. Yapılan incelemelere göre, aile yuvalarının dışında, ana, baba sevgi ve şefkatinden uzak büyütülen çocuklar, normal bir aile ocağında büyütülen çocuklara kıyasla, daha çok anormal davranışlar göstermektedir.

a — **Sevgi ve şefkat :** Sevilmek, çocuğun en önemli psikolojik ihtiyaçlarından biridir. O, sevildiğini hissettiği andan itibaren, kendini güven içinde hisseder. İlk günlerde, çocuk bu sevgiyi annesinin sıcaklığından, kokusundan, sesinden ve dokunuşundan alır. Sonraları çocuk geliştikçe, anne ve babasının gülümsemesini ve ona sevgi gösteren hareketlerini görür. Onların söylediği tatlı sözleri işitir. Sevildiğini daha çok anlar. Kendini güven ve mutluluk içinde hisseder. Bu güvenlik duygusu zamanla, anne babanın normal münasebetleri, aile içindeki düzen ve dirlikle daha çok beslenir ve gelişir. Daha sonra bu psikolojik gıdalar, çocuğun ruh sağlığının bel kemiğini teşkil eder. Çocuk dünyaya korunmak ve sevilmek için gelmiştir. Anne baba bu vazifeyi hakkıyle yerine getirmelidir. Annenin sevgisi, çocuğa koruyucu bir kuvvet olmalı ve onun hayatını daima doldurmalıdır. En sıkışık anında, hatta haklı bir cezaya çarptırıldığı zaman bile çocuk, anne ve babasının sevgisinden mahrum olmadığını bilmelidir. Çocuklar ne şekilde hareket ederlerse etsinler, onları sevmek mecburiyetindeyiz. Sevgi duygusu çocuğun hayatının en önemli bir dayanağıdır. Muhakkak doyurulması gereken bir duygudur. Bu sayede çocuk herkesi iyi görür ve sever, topluma kolayca uyar, kendine güvenir.

Baz anneler, işi icabı çocuklarına ihtiyaçları olan sevgiyi gösteremezler. Bazıları da ruh hastası olmadıkları halde analık sevgisi bakımından tamamen ilgisizdirler. Bunlarda daha çok çocuklarına karşı ellerinde olmayan bir nefret ve ilgisizlik hali vardır. Bu ilgisizligin ve nefret halinin türlü sebepleri olabilir. Belki kadın kocasiyle zoraki evlendiği için çocuk istememektedir. Belkide henüz ana olmak olgunluğundan mahrum olduğu için çocuklarını başkalarının ellerine bırakmıştır ve bu yüzden ilgilenmemiştir. Belki de boşandığı için, çocuk babasının yanında kalmış ve bu yüzden gerekli sevgiyi gösterememiş olabilir. Sevgiden yoksun olanların psikolojik ve fiziki gelişmelerinde

de bir duraklama veya gerileme görülebilir. Duygusal faktörlerin çocuğun psikolojik kişiliğinin gelişmesinde oynadıkları rol, içinde bulunduğumuz çağın başından beri ele alınmış ve psikolojinin ışığı altında incelenmeğe başlanmıştır. Affektif yoksunlukların yarattığı psikolojik bozuklukları, vitaminsizliklerin doğurduğu bozukluklardan daha çok önemli olduğu meydana çıkarılmıştır. Özellikle doğumu müteakip kreşlerde, çeşitli çocuk bakım evleri veya yetimhanelerde büyütülen çocuklarda psikolojik bozukluklar daha fazladır. Ayni haller, uzun süre kendi çevresinde ana baba şefkatinden yoksun olanlarda da görülmüştür. Birçok psikologlar, hapisanelerde annelerinin yanında muhtelif bakım yurtlarında yetiştirilen çocuklar üzerinde incelemeler ve mukayeseler yapmışlardır. Meselâ hapishanelerde annelerinin yanında birkaç ay veya birkaç sene kalmasına ve emzirilmesine müsaade edilen çocukların hiç birinde bariz psikolojik ayrılıklar görülmediği halde, daha konforlu yetimhanelerde itina ile yetiştirilen çocuklarda önemli anormallikler görülmüştür. Bu incelemeler bize, çocuğun duygu ve heyecan hayatının normal gelişiminin ana sevgisine bağlı olduğunu göstermektedir.

Aile sevgisinden yoksun olarak büyütülen çocuklarda görülen ruhî ve bedenî bozuklukların bir kısmı çok erken bir kısmı da çok geç ortaya çıkar.

Erken çıkan ruhî ve bedenî bozukluklar :

a — Ruhî bozukluklar : Türlü sebepler yüzünden ileri gelen sevgi mahrumiyetleri çocuğun içinde derin bir boşluk bırakır. Bu boşluk bir bakıma göre sevgi ve şefkat açlığıdır. Çocuk bu boşluğu doldurmak veya affektif açlığı gidermek için çeşitli yollara ve davranışlara baş vuracaktır. Meselâ, doğumdan 3. ayın sonunda annesinden ayrılanlarda hemen durgunluk, sararma, iştahsızlık, uykusuzluk, neş'esizlik gibi belirtiler görülür. Birinci yaştan sonra ayrılan çocuklarda çeşitli yeni şeylere uyumama, geç konuşma; ikinci yaştan sonra ayrılanlarda ise, zekâ gelişiminde durgunluk, özellikle dikkati çekmektedir. Ayrıca 3. yaşta meydana gelen ayrılmalar veya sevgi yoksunluğu çeşitli ruhî sıkıntılar yaratmaktadır. Beşinci yaştan sonra da ruhî bozukluklar nisbeten azdır.

b — Fizikî belirtiler : Anne sevgisinden yoksun olan çocuklarda psikoloik bozuklukların dışında, zayıflama, yemekte, giyinmede sakarlıklar, bulaşıcı hastalıklara karşı dayanıksızlık halleri gürülmektedir. Meselâ, anne sevgisinden yoksun olanlar içindeki boşluğu doldurmak veya gidermek için, yemeklere dayanamazlar, obur olurlar, onu yer, bunu yerler ve bir türlü doymak bilmezler. Bir kısmı şişmanlar, bir kısmı da zayıflar.

Bu bozukluklar, kısa bir zaman sonra, tekrar bir aile şefkatiyle karşılaşılırsa, hemen ortadan kalkabilir. Fakat ekseri çocuklarda da tesirleri uzun müddet devam eder.

Geç ortaya çıkan ve uzun süren bozukluklar :

Anne şefkatinden yoksunluğun tesiri bazan kendisini çok geç gösterir. Meselâ, erginlik hayatında ortaya çıkabilir. Bu çağlarda görülen affektif ve sosyal bocalamalar, sevgi veya affektif açlığın birer belirtileridir. Sevgi ve şefkatten yoksun büyüyen erkek veya kızlar, ergenlik çağına gelir gelmez bir sevme ve sevilme hırsına kapılırlar. Hemen evlenip yuva kurmak isterler. Çünkü, ailesinden bulamadıkları sevgiyi eşlerinde arıyacaklardır. Yalnız, gerçek bir sevgi üzerine kurulmayan, sadece sevilmek hırsıyle kurulan bu yuvanın uzun ömürlü olması oldukça şüphelidir. Maalesef, çocukluklarından beri gerçek bir sevgi boşluğu ve özlemi içinde kıvranan ve aşağılık duygusunun altında ezilen bu gençler ,sosyal münasebet kurmada çok zorluk çekerler. Bunlar insanları, sonradan kavuştukları yakınlarını sevmezler. Meselâ, evlenen erkek ikide bir eşine, «beni seviyor musun?» der. Fakat, o eşine seni seviyorum diyemez. Çünkü sevgi vermeye değil almaya ihtiyacı vardır. Bazı gençler ergenlik çağına geldikleri halde, ruhen çocuk halleri gösterirler. Bir kısmı da, kendi kabugu içine çekilirler, adeta bir erken bunama ntibaını verirler. Bunlar genel olarak ilgisizlik, inzivaya çekiliş, devamlı şüphe ve kararsızlık, içe dönüklük gibi davranış şekilleri gösterirler. Yine bir kısım gençler de dejenere olmuş, vicdandan yoksun psikopat bir ruha sahip olurlar.

Çeşitli suçlar işlerler, ahlâksızlık yaparlar. Haliyle bunların da kaynakları, çocukluk çağındaki sevgi yoksunluğuna dayanır. Genç faltişelerin hayatları incelendiği zaman bunların da geçmişlerinde sevgi ve şefkat yoksunluğu ve ilgisizlikleri görülebilir. Hatta, hipokondriyak, histerik, psikasteni gibi ruh hastalarının geçmişleri incelendiği vakit çocukluk çağlarında sevgi yoksunluklarıyle karşı karşıya kaldıkları hemen anlaşılır. Şu halde anne sevgisi, çocuğun affektif ve sosyal şahsiyetinin gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

b — Hürriyet :

Çocuğun gelişmesi için lüzumlu olan psikolojik ihtiyaçlardan ikincisi de «hürriyet» dir. Bu duygu, çocuğumuzu bir insan olarak görmeye başladığımız ve ona bir insan muamelesi yaptığımız andan itibaren gelişmeye başlar. Çocuğun kendine göre bir takım duygu ve düşünceleri vardır. Bunu, zaman zaman ortaya koyar. Belki, ilk zamanlarda çocuğun kararları hoşa gitmiyecek mahiyette olacaktır. Fakat sonraları anne, babanın gerçek rehberliğiyle çocuk daha iyi kararlar alabilecektir. Bırakalım çocuk serbest hareket etsin. Çevresindeki eşyalara dokunsun.

Onları tatsın, onlara baksın, onları tanımaya çalışsın, dilediği gibi oynasın, hatta, onları bu hususta teşvik edelim. Annenin müdahalesine ve telâş göstermesine lüzum yoktur.

Çocukta mevcut olan deneme ve keşfetme, duygu ve düşünme, hareket ve oyun ihtiyaçlarının doyurulması veya giderilmesi için, onlara rehberlik etmemiz başlıca vazifelerimizden biridir. Çocuk bu devreleri normal geçirdiği takdirde gerçek şahsiyetine, sahip olabilir. Bunlara karşı koymak, çocuğun dış dünyayı tanımasına, serbest düşünmesine, hareket edip oynamasına, dolayısiyle şahsiyetinin teşkiline ve geliştirilmesine engel olmak demektir. Bunun sonucunda da çocukta frustration **(bozulmalar)** meydana gelir ve bütün ihtiyaçlarını çeşitli davranış bozuklukları ile doyurmaya kalkar.

Şu halde çocuğun hürriyet ihtiyacını düşünmeden onları aşırı bir baskı veya anarşi içinde büyütmeye kalkışmak onları, kendileri veya toplum için zararlı bir kişi haline getirmek demektir. Düzensiz bir aile içinde yetişen bu fertler, hayatta çeşitli tip ve karakterde karşımıza çıkarlar. Bu tiplerin bir kısmı, toplum içinde kendilerini kontrol edebilmekte, birçokları da, gerekli kontrolu yapamamaktadırlar. İnsanlar toplum içinde kendilerini kontrol edebildikleri nisbette bir deger bulurlar.

Sayın Şükrü Selçikoğlu, toplumdaki çeşitli tipleri kontrol yönünden şu şekilde anlatmaktadır : **«İnsanlar, günlük hayatında kendilerini ne kadar kontrol edebilirlerse, o derece başarı gösterebilirler. Tabiatta herşeyin bir kontrolü vardır. Bir otomobilin kontrolü frenidir. O fren normal çalıştığı, icabettiği yerde tuttuğu müddetçe, otomobil emniyett edir. Hiç tutmadığı zaman otomobil tehlike yaratır. Hattinden fazla sıkıştığı zaman da otomobil rahatlıkla hareket etmez. Bir yerde kırılır. İnsanları da böyle düşünebiliriz. Böylece insanlarda şu kontrol tiplerini otraya koyabiliriz:**

1 — Aşırı kontrol tipleri : (Süper kontrollü tip), Aşırı kontrol tipi mütemadiyen kendini kontrol eder. Durmadan «şu hareketim doğru mu, acaba doğru mu yapıyorum?» diye düşünür. Davranışlarında bir şaşkınlık, perişanlık görülür. Bu tipler, kendilerini hem psikolojik yönden, hemde biyoyojik yönden kontrol ederler. Biyolojik yönden kontrolde bir kere öksürse, tamam. Artık verem olmuştur. Hastaneye yatacak ve ölecek. Nabzını dinler, ateşini yoklar, gece yattığı zaman, «kalbim duracak, duruyor, durdu..» diye mütemadiyen biyolojik dünyasını kontrol eder. Psikolojik kontrolda şahıs, bir kalabalığın içine girdiği zaman, mütemadiyen hareketlerinin doğru olup olmadığını düşünür, ve hiç bir zaman da hareketlerini doğru bulmaz.

Böyle bir çocuk, mutlaka ailenin sık bir baskısı, despot bir eğitimin tesiri altında yetişmiştir. «Şunu yap, bunu yapma, buraya git, buraya gitme.» gibi çeşitli direktifler.. Anne bu suretle adeta çocuğun beynine bir kontrol sistemi yerleştiriyor. Mütemadiyen tenkit eden bir anne, çocuğunu bu aşırı kontrol tipi olmasına yol açıyor.

Çocuk büyüdüğü, hatta mesleğini kazandığı, anne, babasından uzaklaştığı halde, kendisini hür hissedeme.. Kafasında ana, babanın, koyduğu kontrol sistemi çalışmaktadır. Doğru bildiği şeylerde dahi, yalnız başına bir karar veremez. Anne ve babasının talimatını bekler.

Asıl hürriyet, ferdin kafasında kendini hür ve serbest hissetmesidir. Despot bir aile içinde yetişen çocuk, kafasının içinde bu kontrol mekanizması ile kendini en müsait şartlar da bile hür hissedemez.

Süper kontrollü tipler, genel olarak mahcup, çekingen, vesveseli, korkak ve heyecanlı kişilerdir. Bunlar, durumlarını ilerlettikleri zaman paranoyak bir tip haline gelmeleri ihtimali vardır.

2 — Zayıf Kontrollü tip : Aşırı kontrol tipinin tam tersi olan bir tiptir. Bunların, hiçbir kontrolü yoktur. Bunlara patavatsız, münasebetsiz insanlarda denir. Bunlarda kontrol o kadar zayıftır ki her istediklerini yaparlar ve akıllarından geçeni alabildiğine söylerler. Bir nevi akıllarının musluğu bozulmuş insalardır. Akıllarında ne varsa, dışarıya salıverirler.

Böyle bir çocuk, anarşi içinde bulunan bir aile içinde yetişmiştir. Anne, baba çocuğun hiçbir işine karışmamaktadır. Bu tip ailede herkes alabildiğine serbest, istediğini yapabiliyor. Aile çocuğun her yaptığı fena hareketi gülerek karşılıyor. Çocuğun her yaptığını gülerek karşılayan, onu tasvip eder görünen ana veya baba, çocuğun kafasında bir kontrol mekanizması kuramaz. Zaten her ikisi de zayıf kontrollu tiptir. Böyle bir ana-baba birbirlerine de karışmazlar. Bunlar, hukuken evlidir, aynı evin içinde otururlar, fakat, mânen boşanmışlardır. Birbirleriyle âlâkaları yoktur. Çocuklariyle de ilgilenmezler. Tabiatiyle böyle bir anarşi içinde yetişen çocuk da zayıf kontrollü olur.

3 — Ayarsız kontrollü tip : Bunlar ayarı bozuk saatler gibidir. Bazan normal, bazan aşırı, bazan da zayıf kontrol yaparlar. Saati saatine uymaz. Meselâ, bakarsınız çocuk, etrafın dikkatini çekecek kadar sessiz, sedasızdır. Âdeta aşırı kontrol yapar, bir şeye dokunmaktan korkar, uslu, sakin bir çocuktur. Bir de bakarsınız, aynı çocuk biraz sonra birinin tepesindedir. Tabakarı kırmıştır, komşunun camlarını yere indirmiştir. Bunun üzerine bir dayak yer, bir azar işitir, yine siner, bir köşeye çekilir. İşte bu ayarsız kontrol tiptir. Bu tip ayarsız ana-babanın bir eseridir.

Bazı analar babalar, çocuklarını ne zaman azarlıyacakları, ne zaman sevecekleri, belli olmaz. Bir hadise dolayısiyle anne-baba, çocuğu sever, bir başka zaman da aynı hadise için, aynı anne çocuğu azarlar. Çocuğun neler için azarlandığı, hangi şeylerden men edildiği, hangi şeyler için mükâfatlandırıldığı hakkında bir fikre sahip değildir. Çocuğun içinde «benim annem neye darılır, neye darılmaz; neye sevinir, neye sevinmez» fikri teşekkül edememektedir Çocuk bu yüzden bir aşırı kontrole gider, bir tamamen kontrolsüzlüğe gider. Ayarsız kontrol tip olur. Belli bir hadise için çocuğa karşı belli bir reaksiyon formu teşekkül ettiremiyen anne-baba, çocuğun içinde ayarsız bir dünya meydana getirir. Bu da ayarsız kontrol tipini ortaya koyar.

4 — Periyodik kontrollü tip : Periyodik kontrol yapan insan, bir müddet normal kontrölünü yapar, bir müddet sonra bu normal kontrolünü süper kontrol haline getirir. Bu çocuk bir müddet burada bu hareket yapılması lâzımsa yapıyor, şurada susulması lâzımsa susuyor, burada konuşulması lâzımsa konuşuyor, yani, hareketlerini ve sözlerini ğerektiği şekilde bulunduğu yere intibak ettiriyor. Bu normal bir kontroldür. Bu çocuk bir müddet normal kontrolünü yapıyor, sonra aniden süper kontrole geçiyor.

Çocuk nasıl bir eğiitmle periyodik bir tip haline geliyor? Aile her noktada çocuga kendi kendi kendine seçme, kendi kendine doğruyu bulma, kendi kendine güzeli bulma imkânını vermiştir. Çocuk ailenin müsaade ettiği bu sahada normal kontrol tipi olmuştur. Fakat aile bir noktada çocuğa bir aşırı kontrol vermiştir. Meselâ, her noktada normal kontrole sahip küçük bir kız alalım. Bu kız okula başlarken annesi sıkı sıkıya tenbih ediyor: okulda sakın erkek çocukların yanına oturma. Okula giden bu küçük kız, annesinin tesiriyle erkek çocuklarının yanına oturamıyacak, erkeklerden kaçacak, küçücük kafasının içinde erkek bir umacı, yiyici, yutucu, korkunç bir nesne haline gelecektir. Bu kız çocuğu ilerde büyüdüğünde her hususta normal olacak, fakat bir erkekle konuşurken ürkek olacak, sıkılacak, kekeliyecek, terliyecek, Her alanda normal bir kotrol geliştirmişken, bir noktada, ailenin kotrolü teksif ettiği noktada bir süper kotrol geliştirecektir. Kısaca periyotik kontrol, ailenin bir notada çocuğu aşırı tazyik etmesinden doğan bir haldir.

5 — Normal kontrollu tip : Hepimizin içi, iç güdülerden gelen duygularla, arzularla doludur. Hiçbirimiz bu iç güdüsel arzuları, duyguları, cemiyette her yerde, her zaman açıkça ifade edemeyiz. Bu iç güdüsel arzuları açıkça ifade edecek yeri ve zamanı tâyin etmek normal kontrölün bir özelliğidir. İyi bir insan, nerede kendini kontrol

edebilecek, nerede rahatça hareket edecek, nerede nasıl hareket edecek ve bu hareket niçin doğrudur, bunu kestirebilen insandır Normal kontrol tipi neyin doğru, neyin yanlış olduğunu, hareketlerinin ve sözlerinin ne gibi bir sonuç doğuracağını hesaplıyarak, bu sonucu bilerek hareket eden ve konuşan bir insandır.

Normal kontrol tipini yetiştirmek gayesiyle çalışmalıyız. Bu tip insan dışardan ana babanın nasihatçılıkla yetiştirdiği veya yetiştirebileceği bir tip değildir. Bu tip, çocuğun kendi kendini yetiştirmesine yardım eden, kılavuzluk eden, zemin hazırlıyan ve asla bu hususlarda çocuğa müdahale etmeyen bi raile ocağından çıkan tiptir.

c — Güven :

Çocuğun üçüncü ihtiyacı da güvendir. Her çocuk güven içinde bulunmak ister. Gerçekte güven çocuğun korkmaması ve emin olması demektir. Çocuklar, korkudan ne kadar uzak olursa, o nisbette kendini emniyette hisseder. Korkmayan çocuk yani kendini emniyette gören çocuk, hayatın her türlü kötülükleriyle mücadele eder ve onları yener

Anne-baba arasındaki geçimsizlikler ve sonuçları

Anne babanın geçimsizlikleri çok vakit aile hayatının huzurunu kaçırdığı gibi, çocukların şahsiyet gelişimi üzerine de menfi tesirler yapar. Geçimsizliğin çeşitli sebepleri olduğu gibi, muhtelif dereceleri de vardır. Karı koca arasında görülen her münakaşayı geçimszilik saymak doğru değildir. Bazan ailede görülen münakaşaları tabii saymak lâzımdır. Ömür boyunca kalplerini birleştirmiş iki şahsın çarpışmadan yaşamalarına imkân yoktur. Hatta psikologlar, karı kocanın, çocuklarına hissettirmeden, arada sırada kavga yapmaları gerektiğine değinirler. Bunlara göre, kavga, aile monotonluğunu giderir, çiftlerin deşarj olmalarını sağlar. Kavgada nsonra samimiyet daha çok artar. Yalnız ilerde yüz yüze bakacak şekilde kavga yapmak şarttır.

Ufak tefek fikir ayrılıkları dışında devamlı ve esaslı fikir ve inanış ayrılıkları vardırki, bunlar gerçek geçimsizliğin sebepleridir. İşte çocukların ruh sağlığı üzerinde menfi tesir yapan bu cins geçimsizliklerdir. Çocuk bu atmosfer içinde ne yapacağını şaşırır, sessiz, sedasız bir köşeye siner, gülmekten ve oynamaktan çekinir. Gülmek oynamak istedikleri zaman, hemen hırpalanırlar. Ne yazıkki bazı anne-baba geçimsizliğin doğurduğu, sıkıntıyı, çocuğunu döğmekle, ona sataşmakla gidermeye çalışır. Zavallı çocuğun her davranışı göze batıyor ve bir suç oluyor.

Amerika ve Avrupa'da yapılan araştırmalar, suç işleyen, intibak bozukluklarıyle sinir hastalıkları gösteren kimselerin, çoğunun, geçim-

siz, yıkılmış ailelerden geldiğini göstermiştir. Paris'te, 70 bin intibaksız çocuk üzerinde duran Fransız bilgini, bunlardan % 66 sının geçimsiz anne, babanın çocukları olduklarını tesbit etmiştir. Amerika'lı bir bilgin de 2228 sinir hastasının % 38 inin birbiriyle anlaşamıyan anne, baba içinde büyüdüklerini ortaya koymuştur.

Fransız bilginlerinden Heuyer 400 suçlunun % 88 inin dağılmış ailelere mensup olduğunu, hatta suç işliyen çocukların % 80-90 nın bozuk aile çevrelerinden geldiklerini tesbit etmiştir. Ayrıca Londra'da yayınlanan bir inceleme raporu; eğitimi zor 418 çocuğun % 48 inin birbiriyle geçinemiyen aile çocukları olduklarını açıklamıştır.

Netice itibariyle karı, kocanın geçimsizliği veya ayrılıkları çocukların disiplinsiz gelişmesine yol açtığı gibi, onların devamlı bir güvensizlik ve şaşkınlık içinde yaşamalarına sebep olur. Böyle başı boş ve güvensizlik duyguları içinde bulunan çocuklar da saldırgan tavır ve davranışlar gösterirler.

Kardeşler arasındaki münasebetler ve sonuçları

Bütün çocuklar, anne ve babaları tarafından sevilmek ve onların biricik evlâdı olmak isterler. Bu bakımdan kendisinden önce veya sonra dünyaya gelen kardeşi kat'iyen sevmez, ve onu kıskanır. Kardeşler arasında görülen bu kıskançlık hali, zaman zaman ortaya bir takım geçimsizliklerin, kavgaların çıkmasına sebep olur. Büyük çocuk, küçük kardeşini; anne ve babasının kendisine gösterdiği sevgiyi paylaştığı veya onların sevgisini üzerinde topladığı için sevmez, onu kıskanır. Buna karşılık küçük çocuk da, agabey veya ablasını, kendisine küçük çocuk muamelesi yaptığı veya yapılmasına sebep olduğu için sevmez, kıskanır. Bu durumda anne ve babaya oldukça önemli işler düşmektedir. Şayet anne ve baba çocuklarını iyi idare edebilirlerse, kardeşler birbiriyle gayet güzel geçinirler, oynarlar, kıskançlık halleri göstermezler, veya çekememezlik duygusunu zararsız bir hale getirirler. Aksi halde kardeşler arasında kıskançlık alabildiğine çoğalır ve ev hayatının düzeni bozulur ve çeşitli anlaşmazlıklar ortaya çıkar.

Tek çocuk meselesi : Tek çocuk, anne ve babanın en şanssız ve bedbaht bir çocuğudur. Onun, normal olarak büyümesi veya şahsiyet özelliklerinin gelişmesi, adeta tesadüfe bağlıdır. Yalnız ana baba, tek çocuğunu eğitiminde takip edilecek yolu bilir ve çocuğa karşı takınacağı tavır ve davranışları buna göre ayarlar, onların sosyalleşmesine önem verirlerse, ortaya çıkacak bozuklukları önlemesi ihtimali o kadar çok olur. Genel olarak anne, baba lüzumundan fazla yakınlığını tek çocuğu üzerinde toplar. Onun bir dediği iki olmaz, her istediği yerine getirilir. Böyle her istediği yerine getirilen çocuk, hiç bir şeyden memnun kalmaz, kendini beğenir, nazlı, şımarık ve maymun iştahlı bir tip

olur. Böyle bir atmosfer içinde büyüyen çocuk, toplum içinde dikkati çekecek kadar sinirlilik, çekingen ve şaşkınlık halleri gösterirler. En ufak bir zorluk karşısında, nefislerine güvenleri olmadığı için direnme göstermezler, peşinen yenilmeyi kabul ederler.

Yapılan incelemelere göre, nevrotik arazların, tek çocuklar arasında çok daha yaygın olduğunu göstermiştir. Bu arada, Amerika psikanalistlerinden, Brille de, tek çocukların genel olarak baba veya annelerine karşı marazi bir duygu geliştirdikleri için, ahenkli ve mutlu bir aile yuvası kuramıyacakları üzerinde ısrarla durmuştur.

En küçük çocuk : En küçük çocuklar, daima kız ve erkek kardeşlerinin gerçek ve hayali baskısı altındadır. Kardeşlerinin yanında tutunmaları veya anne, babalarının yanıda bir mevkie sahip olabilmeleri için, saldırgan ve girişken olurlar. Bazan da küçük olmanın verdiği duygu ile, her türlü faaliyetlerden uzaklaşır ve kendi kabuğu içine çekilir. Bu tip çocuklar, daima güvensizlik ve aşağılık duygusu içinde bulunurlar.

En büyük çocuk : Anne ve babanın sevilen ve biricik evlâdı iken, doğan kardeşinin yüzünden ikinci veya üçüncü dereceye düşen çocuk, yeni gelenlere karşı bir kırgınlık duyar ve onları kıskanır. Büyük çocuk iyi idare edilemediği takdirde, bu duygusunu yetişkinlik çağına kadar devam ettirir. Anne, baba genel olarak büyük çocuklarından, kardeşlerine karşı, yaşının ve kapasitesinin üstünde, bir olgunluk, ablalık, ağabeylik göstermelerini isterler. Bu suretle onları, bir takım istekler ve sorumluluklar altına sokarlar. Meselâ, küçük kardeşlerine karşı anne, babanın vazifelerini yapmaları istenir. Gerekli olgunluğu gösteremiyen veya verilen işi beceremiyen bu çocukların da yetersizlik ve aşağılık duygusu, hatta kardeşlerine karşı kıskançlık, anne, babaya karşı da nefret duyguları geliştirdikleri müşahade edilmiştir

Ortanca çocuk : Ortanca çocuk, ne ilk ve ne de son çocuğa gösterilen ilgiye sahiptir. Bu durum onu ,oldukça silik ve çekingen ve güvensiz bir hale getirir. Anne, baba bu hususta gerekli tedbirleri alamadığı takdirde, çocuk daha çok davranış bozuklukları gösterirler.

Kardeşler arasındaki yaş farkı : Kardeşler arasındaki yaş farkları da çocukların birbiri, hatta şahsiyet özellikleri üzerine de tesir eder. Aralarında çok az yaş farkı bulunan kardeşler arasında ufak tefek geçimsizlikler, kıskançlık halleri dışında birbirleriyle oldukça iyi oyun arkadaşlığı yaparlar. Şayet kardeşler arasında (3,4,5) yıl kadar bir yaş farkı varsa, o zaman çocuklarda rekabet, kıskançlık gibi haller alabildiğine yükselir.

Netice itibariyle, çocuğun şahsiyet özellikleri üzerinde sadece çocukların doğuş sırası değil, ailenin anlayış ve tutumu da müsbet veya menfi tesirler yapabilir.

Ana-babanın çocuk Eğitiminde işlediği hatalar

Anne, baba çocuk eğitiminde bilerek veya bilmiyerek birçok hatalar işlerler. Bu hatalar, çocukların şahsiyet özelliklerinin esası veya gelişimi üzerinde önemil tesirler yapar. Dolayısiyle çocuğun hayat intibakını zorlaştırır.

Ailenin yaptığı belli başlı hatalar şunlardır :

1 — **Aşırı sevgi (Affectionisme) :** Birçok anne, babalar, çocuklarına aşırı derecede sevgi ve şefkat gösterirler. Adeta onları bol sevgi içinde bulundururlar. Gerçi ana-babalar, çocuklarını sevmekte haklıdırlar. Fakat bu sevgi aşırı olmamalıdır. Sevgi ve şefkat çokluğu, ekseriya tek çocuklarda görülmektedir. Kendilerine bir tane diye pek fazla yüz verilir. Onun bir dediği iki olmaz. Anne-baba çocuğun her arzunu, hemen yerine getirirler ve bundan da zevk duyarlar. Anne-baba, çocuklarının ağızlarına bakarlar. Adeta anne-baba, her sahada çocuklarına karşı sevgi yarışında bulunurlar.

Böyle aşırı sevgi içinde büyütülen nazlı ve şımarık çocuklar, genel olarak birçok çocukca alışkanlıklara sahip olurlar. Bağımsız olarak hareket edemezler. Her işte acizlik ve iradesizlik gösterirler, her işte kendilerine yol gösterecek birini ararlar, ufak bir zorluk karşısında peşinen yenilmeyi kabul ederler veya psiko-nevrotik bir takım organik arazlar geliştirerek zorluktan kurtulmaya çalışırlar. Bundan başka aşırı sevgi içinde yetiştirilen çocuklar ilerde itaatsiz ve saygısız olurlar. Ailelerine kaba muamelede bulunur ve kendilerine fazla sevgi ile bağlı bulunmazlar.

Her arzusu yerine getirilen çocuk, bazan oedipus kompleksi de geliştirir. Anne veya babasına marazî bir hisle bağlanırlar. Onlara aşık olurlar Bu yüzden bu tip çocuklar evlenmekten çekinirler. Evlenseler dahi çok geç evlenirler. Aynı zamanda anne veya babasına benziyen biriyle evlenmeyi tercih ederler. Fakat aile hayatları başarılı geçmez

2 — **Aşırı hürriyet (Jacobinisme) :** Bazı anne ve babalar, çocuklarına aşırı bir serbestlik verirler. Daha doğrusu anarşi içinde bulunan bir aile de herkes hürdür. Bu tip ailenin çocukları diledikleri gibi hareket ederler. İstedikleri zaman eve gelirler, istekidikleri zaman dışarı çıkarlar. Hatta hürriyet aşığı ana-baba, geçmiş aşklarından bahsederler Aşırı hürriyetin hâkim olduğu ailelerde, daha çocuk küçük yaşta iken anne ve babasını yumruklamaya ve onları dinlememeye başlar.

Çocuklara verilen aşırı hürriyet, bir takım sosyal yaralar doğurabilir. Sözde hürriyet aşığı olan bu tip ailelerin çocukları gayet şımarıktır, serkeştir, geçimsizdir, hayırsızdır, hazır yiyicidir, tembeldir, kararsızdır. Hiçbir işte sebatı yoktur Kısaca idealsiz kişilerdir. Bu arada bazılarında da girişkenlik, cesaret, nefse güven, şahsi teşebbüs gibi özellikler görülebilir.

3 — **Aşırı yasak (Prohibisionisme) :** Bazı ailelerde eğitim düzeni yasaklar üzerine kurulmuştur. Böyle bir ailede çocuğun yapması gereken şeylerin değilde, yapılmaması gereken işlerin bir listesi vardır. Aile, çocuğa bunları telkin eder ve yaptırır. Bu yüzden çocuklar, çeşitli şeyleri öğrenmek, dolayısiyle temayüllerin inormal istikametlere yönelt mek imkânını bulamazlar. Sonra yasaklar listesine göre hareket eden aileler, zaman zaman bu perensiplerinden ayrılırlar. Bazan yasakladığı şeyleri uygun görmesi, çocuğun kararsız olmasına, ikizli bir şahsiyet geliştirmesine sebep olur. **(Zayıf ve ayarsız kontrollu tiplere bakınız.)** Böyle çocuklar, büyüklerinin yanında çekingen ve saygılı, onların görmediği yerde de, hiçbir şeye aldırmaz veya istediğini yapmaktan çekinmez.

Bazı marazî şahsiyete sahip kötü ruhlu babalar vardır. Hemen çocuğu gezeceği, eğleneceği, arkadaşlarıyla sinamaya veya futbol maçına gideceği bir sırada, lüzumsuz işlere sevkeder. Haliyle çocukta sinirli bir şahsiyet yaratır. Genel olarak, otorite veya yasak meraklısı aileler, özellikle çocuğun şahsiyetinin teşekkül edeceği sıralarda harekete geçerler.

Bir kısım babalarda, farkında olmadan çocuklarına manevi baskıda bulunurlar Özellikle, son derece hassas, heyecanlı, alıngan çocuklar, yüksek bir makam sahibi olan babalarının manevi otoriteleri altında âdeta ezilirler. Babalarına lâyık bir evlât olamıyacağı endişesi içinde kıvranırlar.Bu arada bu tip babalar, çocuklarının, mevkilerine uygun bir meslek sahibi olmasını isterler.

Ailenin aşırı sert disiplini karşısında çocuk ,ailesine karşı isyankâr bir takım tavırlar takındığı gibi, antisosyal davranış şekillerine de baş vururlar. Nitekim Sheldon, incelediği suçlu çocuklar gurubunun % 70 inin ailenin aşırı derecede sert ve aşırı derecede gevşek bir disiplin kullandıklarını ortaya çıkarmıştır. Freud'de aşırı baskı ve disiplin altında bulunan çocukların, nazik, ailesine bağlı, güvenilir ve uysal olduklarını, buna mukabil bu çocuklarda içe dönüklük, mahçupluk, nefsine güvensizlik gibi bozuklukların görüldüğünü ileri sürmüştür

Kısaca, ailenin yasaklar listesi ve baskısı, zamanla çocuk ruhunda

günahlar listesi haline gelir. Günahlar listesi de bir gün çocuğun şizofreni veya melânkoli olmasına sebep olur.

4 — **Aşırı Ahlâk (Pritanisme) :** Aşırı ahlâk düşkünü bir ailede kız çocuğunun aynaya bakması dahi ahlâksızlık sayılır. Bu haller, daha çok aşırı mutaassıp ve ilkel insanlarda görülür. Bu baskı çocuğu, ilerde telâfisi imkânsız bir takım tavır ve davranışlara sürükler. **(Cinsel sapınçlara bakınız.)**

5 — **Aşırı koruma (Protèctionisme) :** Aşırı koruma ya tahakküm şeklinde, yada aşırı şefkat ve koruma şeklinde kendini gösterir. **(Tahakküm için, aşırı yasakçılığa bak)** Burada biz sadece aşırı koruma üzerinde duracağız.

Bazı kimseler vardır, çocuklarını dizlerinin dibinden ayırmazlar. Her şeylerine karışırlar, hatta onlara düşünme imkânı dahi vermezler. Tamamen koruyucu hislerile hareket ederler. Böyle yetişen çocukların şahsiyetlerinde noksanlık ve gerileme göze çarpar. Bu tip insanlar; kendi kendine düşünemiyen, hareket serbestisi olmayan, yenilikleri kabul etmeyen, korkak, beceriksiz, pısırık, tembel, sorumluluk duygularından yoksun, en küçük zorluklar karşısında dayanamayıp peşinen yenilmeyi kabul eden, isyankâr, kavgacı, müstebit, her işte bir sığınma ve himaye arayan kişiler, olurlar. Bu durum çocukları, suç ve cürüme de yöneltebilir Bu tiplerde aynı zamanda aşırı bir inanma ve itaat hali de görülür.

Çocuklar biraz da tehlikeli hayat yaşamalı, çünkü hayatın kendisi baştan başa tehlikelerle doludur. Hayatta sık sık lâzım olacak olan cesareti, ancak bu şekilde elde etmek mümkündür. Yine sorumluluktan korkmayan fertler yetiştirmek zorundayız. Hayat mücadelesine kakılan kimseler, ancak içinde bulunduğu durumlara uyabilir veya karşısına çıkan problemleri çözebilir. Çocukları dizinin dibinden ayırmadan yetiştirmek, hayatı onlara ızdırapsız, rahat bir şeymiş gibi tanıtmak, o çocukların şahsiyetini ve iradesini söndürmek demektir. Hayata herşeyi toz pembe gösterip onlara birçok yanlış şeyler aşılamak kat'iyen doğru değildir. Hayatı çocuklara olduğu gibi tanıtmak, hayatta karşılaşacakları zorlukları yenebileceklerine işaret etmek, onlarda hayata karşı mücadele ruhu beslemelerine, sonunda da başarı gösterebileceklerine dair, kendilerine karşı güven kazanmalarına yardım etmek şarttır. Her şeyi iyi göstermek, hayatı yeme içme gibi çok kolay sanmalarını sağlamak tehlikeli bir harekettir. Çünkü çocuk yalnız başına kalınca veya bir zorlukla karşılaşınca bunun karşısında bocalayacaktır. Çocuğun bu yeni durumlar karşısında şaşalaması onun hayatta her türlü şartlara boyun eğmesine ve anormal davranışlar göstermesine sebep

olacaktır. Bu da onların hayatla mücadele etmelerine ve hayata uymalarına engel olur.

Evlilik hayatında görülen kılıbık erkekleri hazırlıyan faktörlerden biri de aşırı koruma havası içinde büyümedir. Bu tip erkekler, ruhen erkek olmaktan çıkmış zavallılardır.

6 — **Mükemmelcilik (Perfecsionisme) :** Bazı ana - babalar da, çocuklarından pek fazla şeyler beklerler. Böyle kimseler, hiç bir zaman çocuklarının güç ve yeteneklerini düşünmez, her zaman onlara başaramıyacakları kadar ağır işler gördürürler, veya her şeyin en iyisini, hatasız yapmalarını isterler. Halbuki çocuk, hiçbir zaman bir şeyi hata işlemeden, bozmadan, kırmadan en iyisini öğrenemez veya yapamaz. Bu tabii bir kanundur. Bu hususları bilmeyen ve her şeyin mükemmelini isteyen ana - babalar; çocuklarını süper kontrollü, suçu kendine mal eden, kendi kendini itham eden ve suçlu gören, teşebbüs gücü olmayan, çeşitli antisosyal davranışları gösteren bir tip olmalarına bu suretle ruh ve beden sağlıklarının bozulmasına sebep olurlar. Halbuki, ana - babaların çocuklarından bekledikleri doyumluk şöyle bir şey olmal dır. Nasıl bir sanatkâr, eserinden fazla bir maddî menfaat beklemez, onun karşısında, güzel ve iyi bir eser yarattığı için sevinirse, anne, babalar da çocuklarına yalnız normal bir uyma kabiliyeti verdiklerinden dolayı, sanatkâr gibi memnun olmalıdır. Eğer çocuklar kendi hayatlarında karşılaşacakları durum veya problemler karşısında en uygun uyma yollarını bulur ve başarı gösterirse, işte o zaman ana - baba, çocuklarına karşı vazifelerini yapmış olurlar. Bunu sağlıyabilmek içinde ana babanın çocuklarına, karşılaşacakları güçlükleri yenebilecek bir güven hissini aşılamaları gerekir.

7 — **Gözdecilik (Favorisme) :** Bir kısım ailelerde, çocuklarından biri, diğerlerinden daha fazla ve lüzumsuz şekilde haklara kavuşmuştur. Anne - baba, bütün sevgilerini bu çocuk üzerinde toplamışlardır. Oyuncaklar bu çocuğa alınır, dediği ve her istediği yerine getirilir. O çok sevilir ve şımartılır. Sevilen çocuk ne yaparsa hoş görülür. Hataları üzerinde durulmaz, gülünür ve geçilir. Halbuki ikinci plânda olanların en ufak bir hareketi karşısında, ana - baba yırtıcı bir kartal kesilirler. O, hareketlerinden dolayı hemen cezalandırılır. Daima tenkit ve baskı altında tutulur. Aile çocukları arasında ayırma yapmakla büyük bir hata işlediğinin farkında değildir. Aile içinde favori olan çocuk, kendisinde bir hak tanır, şımarır, kardeşlerine hâkim olmaya kalkar, onlara değer vermez. Bu suretle onların kıskançlığını üzerinde toplar, ardı arası kesilmiyen kavgalara sebep olur. Ana - babanın gözlerinden düşmüş; hırpalanan, sevilmiyen, bütün davranışları günah ve ayıp sayılan

çocuklar da kalplerinden ana - babalarını silerler ve onlara karşı kin ve nefret hissi beslerler. Sevilmenin ve kıskançlığın doğurduğu duygu, çocukları çeşitli telâfi yollarına sürükler. Meselâ, altını ıslatma, saldırganlık, suç işleme, toplum düşmanlığı gibi haller sevilmemenin ve kıskançlığın bir ifadesidir.

8 — **İlgisizlik (İndifferentisme) :** Çocuklarına gerekli ilgi ve yakınlığı göstermiyen, onları sevmiyen, maalesef birçok ana - babalar vardır. Bu tip ana - babalar ,çocuklarını âdeta sevgi, şefkat yönünden gıdasız bırakırlar. Çocuğun besin kadar, sevmek ve sevilmeye ihtiyacı vardır. Çocuğun bu ihtiyaçlarını karşılamayan, bunları normal mecralara yönetmeyen aile, ilerde çeşitli ruhi ayrılıklar ve nevrozların belirmesine yol açmış olurlar.

Sevilmiyen çocuklar içlerinde toplumun bütün kurumlarına karşı kin ve küskünlük duygularını taşırlar. Her fırsatta bunları dışarı çıkarmak isterler. Başkalarının mutlu olmasını, sevilmesini, şefkat görmesini çekemezler. Aynı şeye sahip olamadıkları için, çok üzülürler. Saldırgan davranışlar gösterirler. Bir anne gördükleri zaman içleri burkulur. Kısaca, bu tip çocuklar içlerindeki boşluğu doldurmak için, saldırgan davranışlar gösterirler. Bol - bol kavga etmek, kırmak, yıkmak hınç almak ihtiyacını duyarlar.

Sygmond Freud, ana babaları tarafından sevilip kabul edilen 31 çocuğun şahsiyet özellikleriyle, ihmal edilen ve istenilemiyen 31 çocuğun kişilik özelliklerini karşılaştırmak suretiyle, ailenin ilgisizliğinin doğurabileceği tehlikeleri ortaya koymuştur. Birinci guruptakilerin geçimli, uyanık, ilgili, hissi yönden dengeli olduklarını, diğer istenmiyen çocuklarda ise, tamamen birinci guruptaki çocukların aksine duygusal dengesizlik, sükunetsizlik, ilgisizlik, saldırganlık gibi haller görülmüştür.

9 — **Zıtcılık (Antogonisme) :** Çocuk dünyaya geldiği andan itibaren her şeyi ailesinde öğrenir. Bu bakımdan anne - babaların, çocuklarına iyi örnek olmaları gerekir. Çocuk alışkanlıklarının sağlam olabilmesi, örneklerin her zaman aynı şekilde olmasıyle mümkündür. Buda ancak, anne - babanın tam manasiyle karakterli insan olmasıyle kabildir. Maalesef birçok aileler, bu örnek durumu gösterememektedir. Hatta en basit işlerde bile, tezata düşmektedirler. Meselâ, canciğer konuştuğumuz bir ahbabımızın arkasından atıp, tutmamız çocuğun ruhunda kimbilir ne gibi açıklanması çok zor olan duygular doğurur. Çocuklarına israfın lüzumsuzluğundan, gösterişin fenalığından bahseden, ana - baba, biraz sonra sözlerinin aksine bir tavır ve davranış gösterirse, her halde çocuk bunlardan iyi örnek alamaz. Çocuklarının yanında çeşitli

hileli işlerden, yaptıkları usulsüzlüklerden, iş hayatında kaçırdıkları fırsatlardan ve bu yüzden zengin olamadığından bahseden, ana - baba çocuklarına her halde iyi örnek olamazlar.

Şu halde çocuklara, israfı, gösterişi, hilekârlığı, hırsızlığı, yalancılığı, sorumsuzlu, herşeyi öğreten ve bunların temelini atan aile oluyor demektir. Haliyle, böyle bir ailede, çocuk eğitimi hususunda bir görüş birliği de olamaz. Çocuklarının geleceğini düşünen her ana - baba, onların karşısında fikir ve davranış ayrılığına düşmemeli. Aralarında eğitim hususunda bir ahenk ve birlik olmalıdır. Annemin yaptığını baba kabul etmezse, veya babanın yaptığını ve istediğini anne bozacak olursa, yahutta anne döğer, baba severse, baba kızar, anne okşarsa, anne çocuklarından şu şekilde bir tavır ve davranış isterken, baba aksini yaparsa o zaman çocuğun iyi ve uygun bir eğitim görmesi mümkün olamaz. Başka bir ifade ile bu çocuğun ruh sağlığının normal olmasına kat'iyen imkân yoktur.

Eğitimde müşterek görüş ve anlayış çocuğun yeteneklerinin gelişmesine, onda zamanla kolay kolay sökülüp atılamıyan, güzel alışkanlıkların da teşekkül etmesine yardım eder. Bundan başka kararlı bir eğitim felsefesine sahip olan anne - baba, zamanla çocuğun kafasında güzel duygular, fikir ve düşünceler, daha doğrusu bir ruh ahengi ve rahatlığını da sağlar. Buna karşılık eğitimde aynı fikir ve davranışa veya müşterek bir görüşe sahip olamayan ana - babalar arasında, anlaşamamazlıklar, hatta bu yüzden kavgalar çıkar. Özellikle büyük anne - babaların torunlarına fazlaca yüz vermeleri, onları şımartmaları kavgalara daha çok sebep olur. Bu suretle çocuklarımızı, bilerek veya bilmiyerek maddî ve manevî perişanlığa sürüklemiş dolayısiyle onlarda; iki yüzlülük, yalancılık, hilekârlık, gizli işler yapma, ana - babadan nefret etme, onları zalim görme, saldırganlık, isyan, evden kaçma, kararsızlık, düzensizlik gibi davranış bozukluklarıyle heyecan bozukluğu, duygusal tıkanıklıklar, isterik, şizofrenya cinsinden ruh hastalıklarının ortaya çıkmasına sebep oluruz.

Bu duruma göre, değişmeyen ve kat'i güzel ve faydalı alışkanlıklara, davranışlara sahip olmayan çocukların ilerde güvenilir bir kişi ve şahsiyet olmasına imkân yoktur. Onun için çocuklarının mutluluğunu, sağlıklı bir şahsiyet olmasını isteyen her anne - babanın, çocuk eğitiminde müşterek bir yol takip etmeleri şarttır.

10 — **Kendini olduğundan fazla gösterme (Bovarisme) :** Bazı aileler, kendilerini olduğundan çok yukarıda görürler. Adeta her şeyde üstün görünmeye çalışırlar. Bu türlü aileler, daima çocuklarına, yüksek görünebilmek için yapmacık bir şekilde kibarlık ve üstünlük telkin eder-

ler. Bovarizm, en fazla sonradan görmüş veya görgüsüz ailelerde görülür. Bu tip aileler, övünme ve sahte davranışlara, gerçek davranışlarını kamufle etmeye, yeltenirler. Kendilerini olduklarından fazla gösterirler. Meselâ, kocası veya babası sağlık memurudur. Birinci sınıf dahiliye mütehassısı olduğunu yüzü kızarmadan ortaya atar.

Bu durum, çocukları gerçeklerden daima uzaklaştırır ve onları hayâl âlemine sürükler. Onların ruhunda düzeltilmesi mümkün olmıyan derin yaralar açarlar. Onu yalancı olarak toplumun karşısına çıkarır.

11 — **Bedenî cezalar :** Bazı aileler, hiç bir kusurları olmadığı halde, sadece sinirlilikleri yüzünden çocuklarını haksız yere hırpalarlar ve döğerler. Biraz sonra öfkeleri geçince, pişman olurlar ve çok üzülürler. Böyle bir ailenin çocuğu hangi şeylerin iyi, hangi hareketlerin fena olduğunu ayırt edemez. Bu yüzden onun kafasında iyi ve kötüye ait bir kontrol sistemi yerleşemez. **(Ayarsız ve zayıf kontrollu tipe bakınız.)** Bu suretle çocukta, döneklik, kontrolsüzlük, kararsızlık, haksız yere bağırmak, çağırmak, ezmek, haksızlık etmek gibi karaktersizlik hâleri görülebilir.

12 — **Eğitimde ailenin yarını düşünememesi :** Birçok aileler, çocuğun bugünkü ihtiyaçlarını, isteklerini düşünürler. Fakat, onların yarınını kat'iyen akıllarına bile getirmezler. Çocuğun her ağlayışında, sebebini düşünmeden, ağzına memeyi tepiştiren anne, çocuğun geleceğini düşünmüyor demektir. Hislerine kapılarak hareket eden ve çocukların her isteğini yerine getiren anne - babalar, çok yanılıyorlar, çocuklarına telâfisi mümkün olmayan kötü alışkanlıklar veriyorlar. Maalesef bunun farkında da değiller. Çocuğun her istediğini gerçekleştiren anne - baba ona yanlız birçok kötü alışkanlıklar vermiyor, aynı zamanda onların saldırgan, aciz, iradesiz, itaatsız, saygısız bir kişi olmalarına da yardım ediyorlar. **(aşırı sevgiye bakınız.)**

13 — **Ailenin soğukkanlı ve sabırlı olmaması :** Eğitim işleriyle uğraşan kişilerin, özellikle anne - babaların, çok sabırlı ve soğukkanlı olmaları gerekir. Çocuğunun uygun olmayan davranışları kaşısında sinirlenmek, bağırmak ve çağırmak hiç bir fayda sağlamaz. Gayet tabii onlar hata yapacaklardır. Kusurları ve kötü hareketleri olacaktır .Çocuklar düşündüğümüz gibi tavır ve davranışlar göstermiş olsalardı aile ve okulda eğitim denilen bir şeye lüzum kalmazdı.

Çocuğa hırçın davranmak acizliğimizi ifade eder. Aciz bir insan da çocuklarını eğitemez. Eğitimde başarının anahtarı **Kızmamak ve kızdırmamaktır.** Soğukkanlılıkla alınan tedbirler daima yerindedir. Sinirlenerek alınan tedbirler ise her zaman için yersiz ve tesirsizdir.

DOKUZUNCU BOLÜM

OKULDA RUH SAĞLIĞI

Şahsiyet gelişmesi bakımından en önemli çevrelerden biri de okuldur. Okul eğitimi normal bir aile eğitimini ne kadar olumlu bir şekilde tamamlarsa, çocuğun ruh sağlığı da o nisbette yerinde olur. Dolayısiyle çocuğun mutlu bir hayat yaşaması şansı oldukça artar. Şu halde ruh sağlığımızın sağlanması ve devamına esaslı şekilde tesir eden okul veya eğitim ve öğretim faaliyetleridir. Bir kimsenin ruh sağlığının normal veya anormal halleri geniş ölçüde onun yetişme tarzı veya eğitim ve öğretim faaliyetleriyle şekil alır. Fertlerin çeşitli anormal tavır ve davranışlarını önlemek veya ortaya çıkmış olanları gidermek, ancak yeni baştan bir eğitimle mümkündür. Meselâ, yersiz bir koku veya evhamımız varsa, yahutta yakınlarımızdan birine karşı bir kin duyuyorsak, yapılacak iş kendimizi yeni baştan terbiye **(Rééducation)** etmektir. O halde, ruh sağlığı ancak eğitim yolu ile sağlanabilir. Onun için herkesi, ruh sağlığı esaslarına göre yetiştirmek şarttır. Bunda da sağlığı faaliyetlerinin önemli bir kısmının eğitsel faaliyetler olduğu hemen anlaşılır.

Eğitsel faaliyetlerin esas temeli çocuk ve gençlik çağlarında atıldığına göre, yine bu devrede, ferde gerekli olan, inanış, düşünüş, normal görüş, tavır ve davranışlar da öğretilmelidir. Aksi halde, fertlerde yanlış inanış, fena huylar, anormal zihni alışkanlıklar yerleşir kalır. Bunları da sonradan söküp atmamız pek kolay olamaz.

Şu halde, anne - baba ve öğretmenler, ferdin gelişiminin, en kolay şekilde çocukluk çağlarında sağlandığını bilirlerse, tam zamanında çocuklarının eğitimi veya sağlığı üzerine eğilmeleri mümkün olabilir. Her öğretmenin gerekli zihni alışkanlıkları öğrencilerine verebilmesi için yeteri kadar ruh sağlığı bilgisine sahip olması şarttır. Hatta ruh sağlığı alanı ile ilgili bilgilerden, anne - babaları ve halkı haberdar etmelidirki onlar da kendilerinin ve çocuklarının karşılaştıkları hayat problem ve güçlüklerini çözebilsinler.

Ruh sağlığı ve öğretim :

Çocuk aşağı yukarı 6 ilâ 25 yaşına kadar okul çevresinde yaşar. Bu süre içinde okul, çocukların bedeni ve zihnî eğitimi ile uğraştığı gibi, onların sosyal ihtiyaçlarına cevap verecek olan moral eğitimi de

ele alır. Bazan takip edilen eğitim sistemi, bazı çocuklarda anormal davranışlar da yaratır. Bu duruma göre, aile çevresi gibi okul çevresi de bir dereceye kadar, bazı anormal davranışların kaynağı sayılabilir.

Bir okula çeşitli yer ve sosyal basamaklardan çocuklar gelir. Bunların yaşlarına göre zekâ kabiliyetleri aynı olmadığı gibi, aile şartları ve aldıkları eğitimleri de ayrı ayrıdır. Her yönden ayrı ayrı özelliklere sahip olan bu çocuklara, normal sayılabilen bir öğretim programı uygulanır. Genel manada akademik olan bu eğitim ve öğretim programı, maalesef en düşük zekâlılara çok ağır gelir ve onları öğrenme güçlükleriyle karşı karşıya bırakır. Buna mukabil, çok üstün ve süratli bilgilere ihtiyaç gösteren, üstünlere ise hafif gelir. Bu duruma göre, her iki grubu da çeşitli çıkmazlara uğratır. Her çocuğun kendine göre bir öğrenme, yetişme kapasitesi vardır. Ve yine her çocukta öğrenmek isteği doğuştandır. Ve çok erken başlar. İşte ruh sağlığının, bu ihtiyaçlara cevap vermesi gerekir. Çocukların faaliyetlerini, çeşitli ilgi ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmayan okullar, çeşitli intibak bozukluklarının, reaksiyon ve disiplinsizliklerin ortaya çıkmasına sebep olurlar. Ve nihayet bir süre sonra da çocuğun benliği ve şahsiyeti sarsılır.

Çocuk ve gençlerimizin eğitim ve öğretim alanındaki güçlükleri, ancak her ferdin ferdiyetine veya zihnî kapasitesine uygun bir program ve metot tatbik etmekle gidermek mümkündür.

Ruh Sağlığı ve İmtihan

Öğretim faaliyetlerinde imtihanların da yeri önemlidir. Maalesef, bazı öğretmenler, imtihanları bir çeşit korkutma ve intikam vasıtası olarak kullanmaktadır.

Daha öğretim yılı başında **«çalışmıyorsunuz, çalışmazsınız, uslu durmazsınız, yaprak gibi dökülürsünüz.»** diyerek öğrencilerin moralini sarsan ve onların ruh sağlığını bozan öğretmenler az değildir. Yine zayıf numara vermekle öğrencilerini derslerinden soğutan ve ne yapsalar, hatta ağızlarıyle kuş bile tutsalar, numara alamıyacakları kanaatını onlara her fırsatta söyleyenlere her zaman rastlarız. Bunlara göre. **«10 numara hocasının, 9 numara kendisinin, 8 ve diğerleri de öğrencilerindir.»** Halbuki, öğrencilerin okullarda başarılarını sağlamak için, imtihanları ve numarayı bir koz olarak kullanıp onları korkutmak hiçbir fayda sağlamaz. Ancak derslerden her hangi bir sebeple soğumuş veya soğutulmuş öğrencilere bu dersleri sevdirmek veya onları başarıya ulaştırabilmek için bir takım, psikolojik taktikler kullanmak lâzımdır. Ayrıca imtihanlarda öğrencinin ruh sağlığını felce uğratmaktadır. Şunu hemen ifade edelimki, öğrencilerin moralini bozan imtihanlar değil, imtihanların yapılış şeklidir.

Çocuklara, imtihanların derslerde öğrenilen şeylerin bir kontrol vasıtası olduğu kanaatını uyandırmalıdır. İmtihanlarda öğretmenler, yardımcı ve aydınlatıcı bir durumları olduklarını unutmamalıdır. İmtihan şekli tekniğine uygun olarak hazırlanmalı. İmtihan sırasında öğrencilere bağırıp çağırmamalı, onların morallerini bozucu hareketlerde bulunmamalı, daima güler yüzlü olmalıdır. İmtihan sırasında ruhen sarsılan öğrencilerden bazısında, ömür boyunca devam eden imtihan korkusu teşekkül eder. Hatta, imtihan sonrası heyecani reaksiyonlar ve intihar teşebbüsleri dahi görülebilir. Daima çocuktan istenen veya ona verilmesi gereken şeylerde ölçülü olmak gerekir. Yani onun alış ve veriş kapasitesini göz önünde bulundurmamız yerinde olur. Sonra öğrencilerde sinsi aşağılık duygusu yaratmaktan, bazılarına özel muamele yapmaktan çekinmeli ve her öğrenciyi notla değilde «geçer» veya «yetişmesi gerekir» şeklinde değerlendirmelidir. Numara sistemi rekabeti kamçılar, bu da ruh sağlığı yönünden zararlıdır. Numara sisteminde, öğrenci arkadaşından üstün not almak ister veya iftifar listesine geçmek için ailesi tarafından zorlanır. O zamanda, geri, normal, astenik ve içe dönük çocuklar için tehlikeler belirir. Bütün gücü ile çalışmasına rağmen geri zekâlı bir öğrenci zayıf not alır ve tembel damgası vurulur. Buna karşılık, geri çocuktan biraz fazla çalışan ve en üstün notu alan ve takdir gören normal veya üstün zekâlı çocuğa da çalışkan damgası vurulur ve iftihar levhasına geçirilir, kendisi ve ailesi tebrik edilir. Öğretmenlerin bu farkı bilmeleri ve notları, zekî çocukların seviyelerine göre değil de normal çocuklara, özellikle her çocuğun zihin kapasitesine göre ayarlamaları şarttır.

Başarısızlığın sebepleri :

Genel olarak bütün toplumlarda, öğrenciler başarısızlıklarından dolayı cezalandırılırlar. Bu doğru bir davranış değildir. Yapılacak iş, başarısızlığın sebeplerini bulup ortadan kaldırmaktır.

Başarısızlığın ve tembelliğin başlıca sebepleri şunlar olabilir :

A — Organik sebepler : Öğrencide görülen miyopluk, sağırlık, hipotroid yetersizliği, anemi, asteni, hafif kekemelik gibi organik bozukluklar.

B — Sosyal sebepler : Ailevi mahrumiyet, ana - baba, kardeş münasebeti, öğretmen veya ağır bir öğretim programı gibi hususlarla ilgili faktörler.

Disiplin :

Bütün okullarda görülen disiplin problemleri genel olarak çocuğun çeşitli ihtiyaçlarının doyurulmaması veya engellenmesinden ileri gelebilir. Okulda veya sınıfta çocuklarda davranış bozukluklarının sebeplerini bulmak her okul idaresinin özellikle, öğretmenin esas görevlerinden biridir. İntibaksızlık veya reaksyonların ortadan kalkması, dayak, ceza veya disiplin kurullarına vermekle değil, bunları doğrudan sebeplerin ortadan kaldırılmasiyle mümkündür. Bir öğrencinin öğretmenine karşı gelmesi, arkadaşlarıyle kavga yapması, anti sosyal davranışlar göstermesi, başarısızlığı gibi türlü problem ve bozuklukları bir sebebe bağlıdır.

Davranış bozukluklarının sebepleri :

Öğrencilerde görülen davranış bozukluklarının sebeplerini şöylece sıralamak mümkündür :

1 — Çocuklarda görülen bedeni bozukluk ve yetersizlik.

2 — Aile durumu ve ev şartları(Ailede görülen bozukluklara bakınız.)

3 — Aile içinde çocuğun yeri ve değeri.

4 — Ailenin ekonomik durumu.

5 — Okulun mahiyeti ve idare şekli.

6 — Öğretmenlerin öğrenciye karşı tavır ve davranışları.

7 — İç salgı bezlerinin bozuklukları.

8 — Çocuğun ruh sağlığının bozulması.

9 — Çocuğun zekâ durumu.

10 — Öğrencinin alışık olduğu tipik davranış şekli.

11 — Çocuğa; öğrenme, merak, beğenilme, sevilme, oyun, inşa, kazanç hırsı, küme halinde yaşama, bencilik gibi yönsemelerinin normal şeklinde doyurulması imkânının verilmemesi.

Davranış bozukluklarını giderici tedbirler :

1 — Öğrencinin beden sağlığının korunması, (okulun sağlık kaidelerine uyması, öğrencilerin sık sık sağlık yoklamalarının yapılması, hasta olanların tedavisi.)

2 — Öğrencinin ruh sağlığını korumak, **(içi açan bir dersana ve tanzimi, karşılıklı sevgi ve saygı, arkadaşça davranışlar, kendilerini ifade etmelerine bol imkân verme, serbest konuşma.)**

3 — Okul içinde eğitsel veya sosyal teşekküllere yer vermek, öğrencileri bu kollarda faal kılmak.

4 — Okul ve aile arasında samimi ve ciddi bir iş birliğinin yapılması.

5 — Öğrencilere eğitim ve öğretim faaliyetlerinde yol göstermek.

6 — Öğrencileri sevecekleri, katılacakları yeni konulara yöneltmek ve yeni yeni alâkalar uyandırmak.

7 — Okul program ve çalışmalarını, öğrencilerin istidat ve kabiliyetlerine göre ayarlamak.

8 — Ergenlik çağının özelliğini bilip, öğretmenlerin anlayışlı davranmaları.

9 — Davranış bozukluğu gösteren öğrencilerin özelliklerini ve bozuklukların sebeplerini araştırmak.

10 — Öğretmenin, kendisiyle öğrenci arasında samimi ve ciddi bir münasebet kurması. **(Bu takdirde öğrenci, öğretmenini bir arkadaş, bir ağabey olarak bilir ve aykırı hareket etmez.)**

11 — Disiplin işlerinde zor ve baskı kullanılmamalı, kırıcı tenkit, alay, korkutma, kıyapta karşılaştırma gibi kötü şeylerden çekinmeli.

12 — Öğrencilerin fazla şikâyetlerde bulunmalarına imkân vermemek.

13 — Yerinde ve zamanında kısa öğütlerde bulunmak.

14 — Öğrencilerin hatalı davranışlarını gizli olarak düzeltmeye çalışmak.

15 — Öğrencilere kendi müşküllerini çözme imkânını vermek. **(Bu hal onlara itimat edildiğini gösterir.)**

16 — Öğrencilerin güvenlerini kıracak hareketlerde bulunmamak, bilâkis onların iyi faaliyetlerini görüp, teşvik etmek.

17 — Öğrencilerde bir sorumluluk duygusu uyandırmak için, onlara işler vermek.

18 — Yolsuz hareketleri bulunanları tabii neticeleriyle cezalandırmak.

19 — Ceza, en son baş vurulacak bir vasıta olmalı.

20 — Disiplin kurulları sadece ceza veren bir kurul değil, iyi hareketleri gören ve takdir eden bir kurul haline getirilmeli.

21 — Öğretmen, öğrencilerin nasıl olmalarını istiyorsa, o şekilde örnek olmalı,

22 — Bütün öğretmenler arasında iyi - kötü, doğru - yanlış hususunda bir anlaşma olmalı.

23 — Öğretmen, öğrencide gördüğü her hareketi, meselâ, dikkafalığı, serkeşliği şahsı için yapılan bir hareket olarak kabul etmemeli. Bu hareketleri, öğrencinin kendisini ifade için; yani kendisinin bir derdi veya problemi olduğunu göstermek, dolayısyle kendisiyle ilgilenilmesini

istediği için yapılan bir hareket olduğunu düşünmeli ve ona göre tedbir almalı.

24 — Sınıf içinde görülen her olayı idareye aksettirmemeli, onu sınıf içinde halletmeli. Bu takdirde öğrencinin öğretmene güveni artar ve aykırı hareket etmez.

25 — Okul veya sınıf içinde öğrencilerle birlikte uyulması gereken kaide ve prensipleri tesbit etmek ve bunun dışında bütün öğrenciye düşünme ve hareket sahasında hürriyet vermek. Bu takdirde, öğrenciler, bizzat yaptıkları ve ortaya koydukları prensip ve kaideleri bozmazlar.

26 — Öğretmenin ilmi otoritesinin bulunması; adil, takipçi, samimi olması da problemlerin doğmasına engel olur.

27 — Öğretmenlerin sonsuz bir sabıra sahip olmaları.

28 — Kısaca öğretmenin, psiko - pedagojik bir bilgi ve maharete, gerekli şahsiyet özelliklerine, yaratıcı bir ruha ve güce sahip olmaları şarttır.

Öğretmenin ruh sağlığı:

Öğretmenin ruh sağlığının önemini Herbert Sorenson şöyle anlatmaktadır :

«Öğretmenlerin kişilik bozukluklarına uğramaları, genel olarak yetişkinlerde rastlanandan daha geniş ölçüde değilse de, öğretmenlik söz konusu olunca bu mesele ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü okulun açık olduğu her gün 6.7 saatlik bir zaman boyunca öğretmen öğrenciler ile sürekli olarak temas halinde bulunur. Öğrenciler her gün dakikalarca öğretmene bakar, onun giyinme zevkinin, yüz ifadesinin ve tiklerinin etkisinde kalırlar. Hergün saatlerce öğretmenin bazan hoşa giden, veya rahatsız edici olan sesini işitirler. Öğretmenler, arkadaşça veya soğuk davranabilirler, hoş görücü veya tenkitçi, sert veya yumuşak, sakin veya sinirli olabilirler. Bütün bu duygusal ve kişisel özellikler öğrenciler üzerinde etki yapar. Gerçekten, bazı kişilik bozukluk ve hastalıklarının organik hastalıklar kadar bulaşıcı olmaları mümkün, hattâ muhtemeldir.

Bir sınıfta, psikopatik bir öğretmenin eter kokusu duyduğunu söylemesi üzerine sınıfta buna benzer bir hal olmadığı halde bazı çocukların eter kokusu duymağa başladıklarını söylemiştik. Telkinin kuvveti de örneğin kuvvetine benzer Nevrotik bir öğretmenin, çocuklara nasıl korku, kaygı, güvensizlik ve nefretler aşılıyabileceğini anlamak güç değildir.

Öğretmenler birbirleriyle de sürekli münasebet halindedirler. Sınıfları, öğretmen odalarını birlikte kullanır, aynı öğrencilere öğretmenlik yaparlar. Aralarından bir yandan meslekî itibar için, öte yandan okul programını uygulama yönünden yarışma vardır. Yardımlaşmak yahut zarar vermek için, arkadaşlık veya düşmanlık doğması için fırsatlar ortaya çıkar. Öğretmenler arasındaki münasebetlerin niteliği büyük ölçüde okul moralini tayin eder. Genel olarak, okulun başarılı olabilmesi, öğretmenlerin kişiliğine bağlıdır.

Öğretmen, müfettiş, müdür ve Millî Eğitim Müdürleri arasındaki münasebetler de son derece önemlidir. Öğretmeni denetleme yetkisine sahip olanlar, onlarla hoş ve nazik münasibetler geliştirmelidir. Öğretmenlerinde aynı tarzda hareket etmeleri gerekir. Bazı öğretmenler hangi çeşit olursa olsun, otorite gösterilmesine, kendilerine rehberlikte bulunulmasına tahammül edemezler. Öğretmenin üstünde bulunan bazı yöneticiler de pek keyfi ve anlayışsız davranırlar.

Sağlam bir kişiliğin, sürekli olarak karşılıklı kişisel münasebetlerin meydana geldiği okulda olduğu kadar önem taşıdığı hiçbir durum yoktur. Okulda geçirdiği hergün öğretmenin kişiliği şu veya bu şekilde sınanmaktadır.

Fabrikada ve çiftlikte kişilik böyle bir sınama altında bulunmaz. Kişilik herkes bakımından önemlidir. Fakat bir makineye kumanda etmekte olan bir işçi veya tarlasını süren bir çiftçi için, bütün gününü bir sınıf dolusu öğrenci ile bir arada yaşıyarak geçiren öğretmen kadar önem taşımaz. Öğretmenin iş saatleri içinde yalnız kalabildiği pek olmaz Öğrencilerle yöneticilerle, velilerle bir aradadır, zaman zaman bu kisisel münasebetler yığınına bir satıcı eklenir.

Eğitim amaçlarından biri, öğrencilere öğrenme sevgisini aşılamaktır. Öğretmen, öğrenmekte olduğu konu ile öğrencilerini ilgilendirmeğe çalışır, kendilerine tanıttığı konuya karşı ömür boyunca ilgi göstermelerini bekler. Bu yönden öğretmenin kişiliği büyük rol oynar, çünkü bir öğrencinin herhangi bir konuya karşı ilgisini, geniş ölçüde onu öğreten öğretmenden hoşlanıp hoşlanmaması tâyin eder. Öğrenciler öğretmenlerini başlıca iki yönden ölçerek beğenirler : (1) konuyu iyi öğreten öğretmeni beğenirler, (2) kendilerine karşı arkadaşca davranan, hoşa giden bir kişiliğe sahip olan öğretmeni beğenirler. Bu iki nitelik - kişilik ve öğretme yeteneği çok defa birlikte bulunur.

Eski okul günlerini hatırlayıp hangi dersleri sevdikleri, hangilerinden hoşlandıkları sorulan insanların, yaptıkları tercihler üzerinde, öğ-

retmenin konuyu iyi bilişinin, ilgi çekici ve harekete getirici bir yeteneğe sahip oluşunun etkili olduğu meydana çıkarılmıştır. Yüksek okula giden öğrencilerin, lisede iken kendilerine popüler öğretmenlerce öğretilmiş olan konuları seçtikleri, popüler olmıyan öğretmenlerin okuttukları konuları seçmedikleri anlaşılmıştır. İyi yapılan bir öğretim ile okutulan ders arasında transfer olması ve iyi bir kişilik sahibi, usta bir öğretmenin öğrencilerini öğrettiği konuyu beğenmeye şartlıyabilmesi akla yakındır.

Bir yüksek okulda, yirmibeş yıldan beri öğretmenlik yapmakta olan bir öğretmen vardır. Bu geçen zaman içinde bu öğretmenin elinden birçok öğrenci geçmiştir, çünkü okuttuğu ders mecburi derslerdendi. Dersin konusu aslında ilgi çekici idi, fakat o, ders süresinin çoğunu konudan başka her şeyden konuşarak geçirmektedir. Öğrencilerden birinin bildirdiğine göre bu öğretmenin günde 15 dakika bile asıl konu üzerinde durduğu şüphelidir, fakat öğretim o derece verimsizdi ki, bu 15 dakika bile boşa gitmektedir. Öğretmen bunu kapatmak için dersle hiç ilişkisi olmıyan konularda sıkı davranmakta, tiitzlik göstermektedir.

Burada üzerinde durulacak nokta şudur: Bu öğretmenin elinden geçen yüzlerce öğrenci içinden hiçbiri onun öğretmekte olduğu alanda ihtisas öğrenimi yapmağa girişmemiştir. Bu öğretmenin okuttuğu alana karşı öğrencilerin ilgisini bu derece körlettiği inanılacak şey değildir ama, bu olmuştur.

Yukarıda anlatılan olay biraz «garip» sayılabilecek uyumsuz bir öğretmenin bir konunun öğrenilmesine karşı ilgiyi nasıl yokettiğini iyi bir şekilde örneklemektedir. Buna karşılık okuttuğu konuyu ve onu öğretmesini iyi bilen, sıcakkanlı ve iyi bir kişilik sahibi öğretmenler de öğrencilerin çoğunda okuttukları konuya karşı ömür boyunca süren bir ilgi uyandırırlar.»

İyi bir öğretmenin özellikleri :

Amerika Birleşik Devletlerinde W. W.Charters, Douglas Waples, A. S. Barr ve L. M. Emans araştırmalarının sonucunda, öğretmenlik özellikleri olarak şunları bulmuşlardır:

1. İntibak (**seviyeye inme**) kabiliyetli; 2. Cazibe (**şahsi görünüş**); 3. İlgi genişliği (**çevreye, mesleğe, öğrenciye karşı ilgi**) 4. Dikkatli olma (**işte sağlık, kesinlik, tamlık**) 5. Halden anlar olma (**takdir, nezaket, tukt, sempati, şefkat**) 6. İşbirliği duygusu (**yardım, şadakat**) 7. Güvenilir olma (**sözünde durur**) 8. Zevk ve heyecan (**çeviklik, canlılık, hayali uyarımlama**); 9. İyi konuşma; 10. Nüfuslu olma (**cesaret, kesin**

karar, metanet, amaçlılık); 11. İyi muhakeme (**temyiz, ileriyi görüş, içgörü, zekâ**); 12. Sağlık; 13. Dürüstlük; 14. Çalışkan (**sabır, sebat**); 15. Önderlik (**insiyatif, nefse güven**); 16. Mânevi cazibe (**yakınlık, neşe, iyimserlik, mizah duygusu, toplumsallık, hoş ses**); 17. Tertiplilik (**temyizlik**); 18. Açık fikirlilik; 19. Orijinallik (**hayal zenginliği, tedbirlilik**); 20. İleri fikirlilik (**ihtiras**); 21. Sürat (**acele eden, vaktini bilen**); 22. İncelik (**muaşeret âdabı ,iyi zevk, tevazu, ahlâk, sadelik**); 23. Bilgi (**entellektüel tecessüs**); 24. Nefse hâkimiyet (**sükûnet, vekar ,ağırbaşlılık, ihtiyat**); 25 Ekonomi (**tasarruf endişesi**);

Öğretmen Tipleri :

1. **Sert, haşin ve mütehakkim öğretmen (sadik öğretmen tipi) :** Öğretmen bu durumu, başkalarına veya öğrencilerine iki şekilde gösterir.

a — **Söz sadigi :** Öğretmen, öğrecilerinden birine kızar, içinde saklar, imtihanda eziyet eder veya ağzına geleni kırıcı bir ifade ile söyler.

b — **Fiziksel sadik :** Öğretmen, tekme veya tokatla öğrenciye eziyet eder.

2. **İstikrarsızlığı olan öğretmen :** Kararsızdır. Öğrencilerine örnek olamaz.

3. **İhmâlci öğretmen.**

4. **Aşırı derecede şefkatli ve gevşek öğretmen.**

5. **Tenkitçi ve istihzacı öğretmen,**

6. **Notla korkutan öğretmen :** Dersinden veya kendinden emin değildir. Otorite sağlamak veya dersini sevdirmek için öğrencilerine hattinden fazla kırık not verir.

7. **Evhamlı öğretmenler :** Her şeyden alınır, bir mana çıkarmaya kalkar, sınıfın atmosferini bozar. Aynı zaman kendisi de huzursuz olur.

8. **Sinirli öğretmen :** Sinirlidir, titizdir, en küçük bir şeye dahi kızar.

9. **Psikopat öğretmen :** Ahlâk kaideleri tanımıyan hareketler yapar. Delidir. Rüşvet alır, cinsel sapıklıklar gösterir.

10. **Mesleğine aşık olan öğretmen** (Meslek narsisizmi :) Mesleğine aşıktır, ona çok bağlıdır. Meslek adamıdır. Kendi dersini ön plânda tutar.

11. **Makul öğretmen tipi :** Okuttuğu dersin ehlidir. Öğrenci psikolojisini bilir. Bir mürebbi gibidir. Öğrencilerine değer verir. Onları yetiştirir. Onları şahsiyet sahibi yapmak için, gece gündüz çalışır ve semeresini de görür. Bütün öğrenciler tarafından sevilir.

Öğrencileri tanımanın önemi ve Tanıma yolları :

Her mesleki kitabın sayfaları arasında «**Çocuğu tanıyalım**», «**çocuğu tanımadan işe başlamak gözü kapalı yürümek demektir**», «**eğer meslekte başarı sağlanmak isteniyorsa, çocuğu muhakkak tanıyalım**», «**Çocuğun ferdiyetine saygı gösterelim.**» gibi bir takım sözlere rastlarız.

Evet çocuğu tanıyalım, ama, nasıl bir yol takip edelimki çocuğu tanımak imkânını bulmuş olalım. Bunun da bir metodu var mıdır? Çocukları incelemede ve onlar hakkında bilgi toplamada teknik olan cihetler var mıdır? Acaba çeşitli şartlar altında çeşitli yaş basamaklarında bulunan bütün çocukları incelemek mümkün müdür? Şu muhakkakki, bu iş kolay bir iş değildir. Öğretmen yorulacaktır. Yalnız bu işe bir kere girişti mi her halde bu hususta maharet artacak ve zorluk denilen şeyi ortadan kaldıracaktır.

Adet olan birer not defterimiz vardır. Burada öğrenciler hakkında bir iki satırlık bilginin yazılması için de bir yer ayrılmıştır. Bazılarımız buraya gelişi güzel birşeyler kararlarız. Okulumuza gelen ve teftiş yetkisine sahip olan kişiler öğrenci not defterini istedikleri zaman hemen uzatırız ve arkasından «**efendim, çocuğu aynı zamanda inceledim.**» **de deriz. «Nasıl incelediniz ve hangi esasları göz önüne alarak bu noktaları işaret ettiniz?»** dedikleri zamanda nefesimizin kesildiğini hisseder gibi oluruz. Bir iki defa yutkunduktan sonra «**efendim, şey... zaten efendim bu çocuğu ben biliyorum. Aptalın biri, çok yaramaz, aynı zamanda kavgacıdır da ...**» Bu hükme nasıl varıldığı soruldüğu zamanda «**zaten bellidir. Efendim, hangi öğretmene sorsanız şikâyetçidir, isterseniz çağırayım da bir defa da lütfen siz bakınız çocuğa ...**» diye cevap veririz. Ailesiyle iş birliği ettiğimizi hissettirmek için de «**Efendim, hatta geçen gün annesiyle konuşmak için evlerine gittim. Evde kimse olmadığı için görüşemedim.**» deriz. Bizi dinleyen kişi, nezaketen ya, öylemi ?der ve defteri eline alır, sayfaları çevirmeye başlar. Bütün sayfalarda bir çocuk için yazılan şeylerin aynını görür. Yaramaz, kavgacı, hırsız, geç gelir,,yalancıdır, derse çalışmaz, verilen ödevi yapmaz ... gibi beylik sözler.

Biz bunları sadece yazar ve geçeriz, Sebeplerini hiç araştırmayız. Araştırma aklımıza bile gelmez. Esasen biz bu kayıtları, âdet yerini bulsun diye yaparız. Ve istedikleri zamanda gösteririz.

Her olayın bir sebebi vardır. Yeterki öğretmen tesbit ettiği o halleri yorumluyabilsin veya olayların sebeplerini araştırabilsin. Araştırmadan evvel damgayı vurmasın. Çocuk hırsız. İyi... Acaba sebebi nedir ? Hangi şartlar altında bunu yapmıştır ? Yoksa kleptomani hali mi vardır ? Çocuk yalancı ise sebebi nedir ? Bu yalancılığı bilinçli midir ?

Mitomani bahis konusu olmasın ? Çocuk kavgacı, okuldan kaçıyor, borç para alıyor, altını ıslatıyor, dik kafalı... Sebep ? Bir yazı vazefesinin yarısını tertemiz yaptığı halde diğer satırlarını eğri büğrü yazan, mürekkep damlatan, elindeki tebeşir veya silgiyi öğretmen veya arkadaşının kafasına fırlatan, çocuk bunu niçin yapıyor ? Korkunç rüya gördüğü halde annesine, babasına, hatta canciğer arkadaşına anlatmayan çocuk, neden çekiniyor? Neden derslerine çalışmıyor? Veya çalıştığı halde yapamıyor? Okuldan sık sık kaçmasına sebep nedir? Sene başında çok iyi olduğu halde, sene ortasında birdenbire değişip serkeş olan çocuğun bu durumunu nasıl izah edebiliriz? Neden konuşmuyor ? Öğretmen veya müdüründen niçin çekiniyor ? Tabii bu soruların cevapları, şudur denemez. Biz mümkün mertebe bu sorulara cevap verebilmek için, gerekli inceleme ve araştırmaları yapmak zorundayız.

Çocukları tanıma ve inceleme hususunda komprime halinde bazı esaslar da verilmiş olsa, biz istersek buna, şahsiyetimizden, hayat tecrübelerimizden veya okuduklarımızdan bazı şeyler katar ve eskiden beri yapagelmekte olduğumuz klişe halinde olan müşahadelerden de daha iyi bir şey meydana getirmiş oluruz.

Çocukları tanımak her halde bizi hedefe veya, gayeye götürecek volda daha emniyetli ve cesaretli yürüyebilmemize yardım eder. Bunun içinde çocuklarımızı evlâdımız gibi sevmemiz, onlardan hoşlanmamız ve onlar hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmamız gerekir.

Çocukları tanımak ve onları bilmek ancak; öğretmenin çocukları adım adım takip etmesi ve onu her yerde ve her zaman gözetlemesiyle mümkündür. Derse girip çıkmakla, öğrencilerle bir iki defa konuşmakla çocuk tanınmaz ve tanınmasına da imkân yoktur. Bu duruma göre, çocukları inceleme demek : «**Onları gözlemek, onlar üzerinde testler uygulamak, onlar hakkındaki bilgileri kaydetmek ve elde edilen sonuçlardan çocuğun yetişmesinde faydalanmak demektir.**» Acaba bu çalışmada ne kadar ileri gidebiliriz ? Çocuğu tamamen tanıyabilir miyiz ? Buna imkân var mı ? Biz çocukları tam manasıyle tanımıyoruz. Her nedense tanımak ihtiyacını da duymuyoruz... Çocukları tanımaya çalışsak mesele yok. Halbuki bu imkâna şimdilik bu derece de sahip değiliz. O halde ne yapmalı ? İmkân nisbetinde çocuklarımızı inceleme ve tanımaya girişmekten başka çare olmasa gerek...

Ele aldığımız bütün öğrencileri incelemeden evvel, onlar hakkında yeteri kadar geniş bilgilere sahip olmalıyız. Bizler, eğer çocuklarımızın itimadını ve sevgisini kazanmak, onlarla işbirliği sağlamak istiyorsak çocuklarımız hakkında zengin ve geniş bir bilgiye sahip olalım

Bir çocuğun incelenmesinden çıkarılan sonuç, diğer çocukların incelenmelerinde bir ölçü olamaz. Her çocuğun kendisine has bir özelliği ve şahsiyeti vardır. Her çocuk kendi başına bir âlemdir. Ve incelenmeleri de ayrı ayrı birer mana ifade ederler. Bunun için her çocuğu ayrı ayrı incelemek zorundayız. Bu arada problem olan ve ele alınması gereken çocukları ön plâna almak yerinde bir iş olur.

Çocukları incelemede ve sonuçları değerlendirmede kullanılan bazı teknikler vardır. Bunlar : gözlem, anket, araştırma, testler ve anekdot şeklinde tutulan kayıtlardır. Bu beş esastan başka birçok teknikler daha olabilir.

Çocuğu incelemenin en basit şekli anetdot şeklindeki kayıtlardır. Bu usulde öğretmen çocuğun hergünkü davranışlarını tesbit eder. Bazı günler hiçbir kayıt olmıyabilir. Bu kayıt işi genel olarak 3 - 4 hafta veya bir iki ay devam edebilir. Bu kayıttan maksat öğretmenin çocuk hakkında doğru bir kanaat elde etmesine yarıyacak kadar esasların, bilgilerin toplanmasıdır. Bu kayıtlar bitince öğretmen bu notlardaki materyalleri seçer, tertipler ve bir sonuca bağlar. Bu suretle öğretmen çocuğun davranışlarını yorumlar ve çocuğun gelişmesine esas olan ve ona yardım edecek programı hazırlar. Bu kayıtların sonucunda çocuğun sağlığı, sosyal çevreye uyma tarzı ve zihin gelişimi hakkında bir takım fikirlere sahip oluruz. Bu alanlarda bizi aydınlatır. Bir de öğretmen, aile ile işbirliği yaparsa, herhalde öğretmenin yüzü güler.

Çocukları incelemenin ve elde edilen bilgileri tesbit etmenin belirli bir metodu yoktur. Yalnız çocuklarımızı incelerken ve bu hususta araştırma yaparken :

1 — İncelemeye başlamadan önce çocuklar hakkında bilinen şeylerin kaydedilmesi,

2 — Çocuğun ve ev hayatı hakkında bilgi edinilmesi,

3 — Yakın sosyal çevresinde olup bitenlerin tesbit edilmesi,

4 — Beden, zihin, sosyal ve heyecansal bakımdan çocuğun gelişiminin kaydedilmesi,

5 — Çocuğun guruplara karşı tepkileri hakkında bilgiler toplanması cihetlerinin ihmal edilmemesi zaruridir.

Çocuğun her bakımından birçok hallerini bilirsek bizde ona göre, hareket eder ve metodumuzu ayarlarız. Meselâ, okula geldiği zaman, 35 kg. olan bir öğrenci üç ay sonra 7 kg. eksilmişse bu durum bizi düşündürür. Bu öğrenci ya hastadır, veya sınıfa intibak edememiştir. Bu takdirde öğretmen sebeplerini araştırır. Eğer sebep öğretmenin takip etmiş olduğu metot ise, o zaman öğretmen çalışma şeklini değiştirir.

Gerçekten bir inceleme yapsak içten gelen bir hisle çocuklarımızı tanımaya kalkışsak ve bu işlemi de çocuğumuzun başarısı için yapmak zorunda olduğumuzu hissetsek, herhalde bugünkü başarımızdan daha iyi bir başarı sağlamış oluruz. Bu suretle de gözü kapalılıktan kurtulmuş oluruz.

Haklı olarak bizim işimizin sadece eğitim olmadığını, bunun yanında da öğretim denilen bir faaliyet tarzının bulunduğunu söyliyebiliriz. Evet öğretim de var . . . Var ama bunun da temeli çocuk incelemesidir. Her öğrencinin ayrı ayrı özelliklerini ve davranışlarını bilmeliyiz ki, ona göre bir eğitim sistemi takip edelim. Kimin ne miktar bilgi alacağını, hangi şartlar içerisinde yaşadığını, bugünkü halleri yapmasına sebep olan olayların neler olduğunu ve ne gibi ruh hali içinde bulunduğunu bilmemiz şart değil midir ? Ferdi ayrılıkların bulunduğu inkâr edilmez bir gerçek değil midir? çocuk gelişimini ve ruhunu bilen ve buna göre bir eğitim ve öğretim takip eden bir öğretmen, herhalde, sınıftan eve, evden sınıfa gidenlerden daha iyi başarı göstermiş olur.

Yukarda belirttiğimiz gibi biz hangi yolu takip edersek edelim ve hangi esaslar dahilinde çocuğumuzu tanımaya kalkarsak kalkalım, onu tam manasıyle tanımamıza imkân yoktur. Yalnız bu şekilde takip edilen yol, muhakkakki, iki satırlık beylik cümlelerden daha iyi ve daha isabetlidir. Bunlar yorumlandığı zaman bir mana ifade eder. Ve bizi tesadüflerden kurtarır. Aynı zamanda çocuklarda gördüğümüz, bütün davranışların hiç olmazsa eskisine kıyasla azda olsa sebepleri meydana çıkarılmış olur.

Eğer çocuklarımızı sistemli bir şekilde incelemek istiyorsak, kayıtlarımız için bir büyük defter alıp her çocuk için mümkün olduğu kadar aşağıdaki soruların cevaplarını araştırarak yazmamız her halde faydalı olur. Bu nevi inceleme ve araştırma bizi çocuk - aile - çevre ve birçok kaynaklarla başbaşa bırakır. Bu çalışmaların sonuçlarının yorumlanması ve bir kanaata varılması muhakkakki öğretmenin şahsiyetiyle ilgilidir. Her öğretmen kendi ilgi ve çalışması nisbetinde bu çalışmalardan faydalanabilir.

Çocuğun Bedeni Durumu :

Öğrencinin adı ve soyadı, numarası ve sınıfı, okula girdiği gün, doğum tarihi, beden sakatlığı veya noksanlığı, geçirmiş olduğu hastalıklar ve kalan izleri, geçirdiği önemli kazalar ve ilgili bozuklukları, öğrencinin sene içinde geçirdiği hastalıklar, okula gelmeden önce yapılan aşılar, okulda yapılan aşılar ve tarihleri, annenin hamileliği, doğumu nasıl geçirdiği, çocuk doğduğu zaman ana - babanın yaşı çocuğun kaç

yaşında konuştuğu ve yürüdüğü, çocuğun kaç yaşında diş çıkardığı, çocuğun erginliğe giriş ve sesinin kalınlaşmıya başladığı yaş (mütasyon devri), çocuğun fizyonomi ve dış görünüşü, çocuğu ayırt edici özel bedeni işaretler, çocuğun göz sağlığı ve görme uzaklığı (çocuğun görme uzaklığını tesbit etmek için, Rauf İnan'ın Birinci sınfta çocuğa göre mektep — S. 17 — 20 — adlı eseriyle çocuğa göre okulda ilk sınıf isimli eserine bakılması S. 31 — 24); Çocuğun kulak sağlığı ve işitme uzaklığı: (Aynı eserin 20 — 23, 34 — 36 s. bak), Çocuğun boyu ve ağırlığı, çocuğun nefes alma ve nefes verme durumu, çocuğun genel sağlık durumu, çocukta görülen özel rahatlızlıklar, çocuğun yemek durumu ve özel tercihleri ve iştahı, çocuğun tütün içki gibi şeylere alışkanlığı, çocukta konuşma hataları, (tutukluk, pelteklik, kekemelik)

Çocuğun sosyal durumu :

Çocuğun ana, baba ve kardeşleri sağ olup olmadığı, ölmüşlerse hangi sebeplerden ? ana, baba ayrı ayrı mı yaşıyorlar ? anne ve babası boşanmş mıdır ? Üvey ana ve babası var mıdır ? Öğrencinin kaç kardeşi vardır ve ailenin kaçıncı çocuğudur ? Evde çocuktan başka bulunanlar ve bunların çocuğa karşı durumları, ailenin gelir toplamı, mali durumu bozulmuşsa sebepleri, baba ve annenin iş ve meslekleri, oturdukları evin cinsi, oda sayısı, kirada mı oturuyorlar ? Evin içinin genel temizliği ve döşenişi, evin sağlık şartları, ana, baba ve diğer fertlerin kültür durumu, ailenin iyi veya kötü alışkanlıkları, ana, baba münasebetlerinin durumu, bu durum menfi ise sebepleri, genel olarak evin disiplini nasıldır ? Çocuğun giyim durumu, ana, ve babanın çocuğa karşı takındıkları tavır, evde diğer bulunanların çocuğa karşı davranışları, kız ve erkek kardeş, büyük ve küçüğün çocuğa karşı davranışları, çocuğun günün hangi saatlerinde yatıp kalktığı, geceleri çocuğun aile ile birlikte veya yalnız nerelere gittiği, ailenin zekâ durumu, aile fertlerinin mizaç ve topyekûn ahlâki durumları, ana, baba veya erkek kız kardeşlerde, kalıtımsal bünye ve sinir bozuklukları var mıdır ? Öğrenci ailesinin geçimine yardım için dışarda çalışıyor mu ? Nerelerde çalışıyor ? Bu gibi yerlerde kaç saat çalışıyor ve ne kadar para kazanıyor ? Cep harçlığının miktarı ve harcadığı yerler? Borç para alıyor mu? Ve harçlık karşısı bir iş yapması bekleniyor mu ? Arkadaşlık durumu ve takriben arkadaşlarının sayısı, nasıl çocuklarla arkadaş oluyor ? Oyun alanı sokak mı, boş arsa mı, yoksa bahçe mi? Çocuk oyun faaliyetlerine nasıl katılıyor ? (Etken, saldırgan, çekingen, durgun mu ? Önderlik mi yapmak istiyor yoksa elebaşının peşinden gitmeyi mi tercih ediyor?), Çocuk oyunda işbirliği yapıyor mu? Geçimsiz ve kavgacı mıdır? Sık sık oynanan oyunların adları ve mahiyeti, çocuk bunlarda hangi rolleri

alıyor? Öğrenci çete nevinden guruplara dahil midir? Oyunları ekseriya yalnız mı yoksa beraber mi oynar ? Boş vakitlerini nasıl geçiriyor ? Günlük hayatı muntazam geçiyor mu ? Öğrencinin hakkında arkadaşlarının ve öğretmenlerinin düşünceleri nedir ?

Çocuğun Psikolojik durumu :

Çocuk ezbere kaça kadar sayabiliyor ? (Rauf İnan'ın birinci sınıfta çocuğa göre mektep ile Çocuğa göre okulda ilk sınıf adlı eserlerine bak.), Çocuk eşya üezrinde kaça kadar sayabiliyor? Bir anda kavradığı sayı kaçtır? Mücessem şekil ve inşa kavraması, düz şekilleri kavrama durumları (çizgi, resim ve yazı), renk kavraması, nağme ve vezin kavraması, kolay öğrenir mi ? Öğrendiğini uzun zaman unutmaz mı ? Kolay ezberler mi? Ezberlediğini uzun zaman saklıyabilir mi? Çocukta bellek yeteneği, duyma, görme, dokunma hafızalarından hangisi üstündür? Dersin ilk ve sonlarında dikkati, öğrencinin ençok hangi derslere ve işlere karşı yeterliği bulunduğu, metotlu çalışma alışkanlığı olup olmadığı, güç meseleler karşısında takındığı tavır, üzerine aldığı bir işi sona erdirip erdirmediği, görevini eksiksiz yapar mı? Çalışırken yardım ister mi? Takipsiz çalışır mı? Gurupla mı daha iyi çalışır? Bilerek veya bilmiyerek ataklığı var mıdır? Öğrendiğini öğretmek ister mi? Görevini bitirmek için uğraşır mı? Bittiğinde sevinç duyar mı? Sorumluluk duygusu uyanmış mıdır?

Evde soru soruyor mu? En çok nelere aittir? Bir hamlede çalışmaya başlar mı ? Çalışmada ve teneffüste sessiz midir ? Okul ve sınıf nizamına bağlılık derecesi, disiplini sever mi ? Disiplinin hangi şekliyle nizama bağlanmak ister ? Derslerde şen ve canlı mıdır ? Çocukta zekâ yaşı ve zekâ bölümü nedir? Gözlemlerde çocuğun durumu nasıldır? İncelemelerinde ana çizgilerle mi, yoksa teferruatla mı vakit geçirir ? Herhangi bir problem üzerinde durabilir mi ? Problem ve olayları çabucak kavrıyabilir mi ? Eşya ve olayları ana hatlarıyla gözetliyebilir mi? El becerikliği nasıldır? Kendi kendine çok anlatıyor mu? Yoksa sorulunca mı anlatıyor? Konuşkan mı? sessiz mi? Çok az mı konuşuyor? Yanlış mı konuşuyor? Hiç mi konuşmuyor? Niçin? Cümlelerindeki mana en çok neye aittir? Söz ve yazı ifade tarzı ve cümleleri, çocuğun muhakeme yilesi ve hangi alanda daha işlek olduğu, düşünüşü (objektif, subjektif, açık, iyi ve kötü alışkanlıkları, çağrışım yeteneği, çevresindeki güzel şeylere karşı ilgisi, iyi ve fena hakkında fikirleri var mıdır? Okula devam durumu nasıldır? Genel olarak yoklama ve imtihanlarda elde ettiği neticeler, sevdigi ve sevmediği ders konuları, öğrenci yaşının gerektirdiği sınıfta mıdır? Genel bilgi durumu, çocuk hakkında öğretmenlerinin düşünceleri, çocuk hakkında müdürün veya başöğretmenin düşünceleri

çocuğun mensup olduğu kişilik tipi, Duygusal istikrarsızlık ve işaretleri nevrotik araz ve yönsemeleri var mıdır? Uykuda dolaşma ve sayıklamaları var mıdır? Rüyaları ve mahiyeti, kâbuslar ve sıklık derecesi, yarım baş ağrıları ve şiddetli baş ağrıları var mıdır? Birden bire düşmeler veya sararmalar veya elindeki şeyleri bir an için atmalar var mıdır? İtiraz ve münakaşayı sever mi? Korku ve fobileri var mıdır? Hülyacılık ve hülyalarının mahiyeti ve sıklık derecesi, Çocukta hırsızlık var mıdır? Yalancı mı? Özellikle hangi alanlarda? Okul ve evden kaçar mı? Sebepleri? İnatçılığı var mıdır? Çocukta kırıcılık var mıdır? Çocukta otoerotik faaliyetler görülmüş müdür? Çocukta parmak emmek gibi haller var mıdır? Çocukta kraş halleri var mıdır? Öğrencinin neşeli, tutuk mahçup, atılgan, hiddetli, heyecanlı, kıskanç, kindar, tutumlu ve müsrif olup olmadığı, öğrencinin iyimser veya kötümser oluşu, çocuk ruhi bir baskı altında mıdır? Sebepler? Aile fertlerine karşı tavır ve davranışları, kaç defa okul ve veli değiştirmiştir.? Ana, baba üzerindeki en önemli etkileri, öğretmen ve arkadaşları üzerinde en önemli etkileri, erinlik veya hastalıktan sonra baş gösteren huy değişitirmeleri, çocukta görülen suç ve kabahatlar, disiplin kuruluna verilmesine sebep olan suçlar, mahkemeye verilmesine sebep olan suçlar, ne gibi cezalar almıştır. Bunların etkileri, çocuğun öğmelere, beğenmelere ve okşamalara karşı durumu, çocuğun geleceği hakkında ana ve babanın düşünceleri, çocuğun bu hususdaki düşünceleri, görülen ve eklenmesi gereken hususlar, öğrencinin başlıca problemleri ve giderilmesi için yapılacak işler.

aile
yor
Cep
har
tal
al
n
ya
Co
sık

BİBLİYOGRAFYA

1 — Adasal; Rasim : Ruh hastalıkları 1. ve 2. cilt, Ankara 1943 - 1944; «Tabii ve hasta cepheleriyle» Cinsiyet, Aşk - Evlilik. Ankara 1964; Medikal psikoloji 1. ve 2. cilt Ankara 1964; Konferansları ve notları

2 — Afşaroğlu, Mihriban R. Ruhlar konuşuyor. İstanbul 1952.

3 — Akay, Dr. Ali S. (Kuday, İshak L.) Spirtüalizm ve Ruhlar ansiklopedisi, İstanbul 1949.

4 — Akman, Eyüp Hamdi : Ferdi ruhiyat ve terbiye. İstanbul 1945.

5 — Aksel, İhsan Şükrü : Psikiyatri ders kitabı, İstanbul 1945.

6 — Akverdi, Hamdi : Toplum bilim.

7 — Antel, Sadrettin Celâl : Pedagoji, İstanbul 1936; Maarif meseleleri İstanbul 1939; Umumi didaktik, İstanbul 1948.

8 — Aykut, S. Sabit : İktisat ve İçtimai Türkiye, Ankara 1945.

9 — Aytuna, Hasip Ahmet : Nazari ve ameli didaktika, İstanbul 1937; Metodika, İstanbul 1931; Orta dereceli okullarda öğretmenlik ve problemleri, Ankara 1936; Normal çocuklarda anormallikler, 1962.

10 — Berktin, Cezmi Tahir : (tercüme.) Çocukları anlamalara için öğretmenlere yardım, Ankara 1962; İntibaksız öğrencinin psikolojisi, Ankara 1962.

11 — Binbaşıoğlu, Cavit Oral : Eğitim psikolojisi, Ankara 1962.

12 — Binet, A. Simon, Th. : Anormal çocuklar, Çev. Esat Siyavuşgil, İstanbul 1939.

13 — Becaria : Suçlar ve cezalar. tercüme.

14 — Bühler ,Charlotte : Çocukluk ve gençlik psikolojisi, Çev. F. Baymur. İst. 1946

15 — Ciritli Hüsnü : Terbiye ve öğretimde metot, Ankara 1951; Genel Öğretim Metodu ve Çalışma kılavuzu, Ankara 1951, Eğitim Psikolojisi (Komisyon) Ankara 1954

16 — Dalad, Dr. Ziya : Çocuk ve gençlik ruhu, İstanbul 1955.

17 — Dewey, J. : Mektep ve cemiyet. Çev. A. Başman, İstanbul 1930.

18 — Drake, Dr. Raleigh : Anormal davranışlar psikolojisi. Çev. Dr. N. Arkun, İst. 1960

19 — Duru, Kâzım Nami : Öğretmenin meslek ahlâkı, İstanbul 1938.

21 — Enç, Dr. Mitat : Ruh Sağlığı Bilgisi, İstanbul 1949.

22 — Fındıkoğlu, Ziyaeddin Fahri : Muhit ve terbiye, İstanbul 1943.

23 — Freud, S. : Hayatım ve psikanaliz. Çev. Selmin Evrim, İstanbul 1944; Tenasül psikolojisi. Çev. Dr. M. Enç. İstanbul 1944.

24 — Friedjung, J. K. : Çocuk psikolojisinde terbiye hatları. Çev. S. Ş. Sosyal, İst. 1940.

25 — Garofalo, : Kriminoloji.

26 — Garrett, Henry E. : Psikolojiye giriş. Çev R. Öncül — F. Ertem.

27 — Gökay, Fahrettin Kerim : Ruh hastalıkları İstanbul 1939.

28 — Gövsa, İbrahim Alâeddin : Çocuk psikolojisi, İstanbul 1952.

29 — Hilmi, A. Malik : Türkiyede suçlu çocuk. Ankara 1932.

30 — Kamay; Behçet Tahsin : Adlî tıp, 1. ve 2. Cilt Ankara.

31 — Kanat, Halil Fikret : Pedagoji tarihi (2 cilt) 1948; Pedagoji (2 cilt) Ankara. 1947; Ailede çocuk terbiyesi, Ankara 1947; Eğitim sosyolojisi,

32 — Koç, Şükrü; Ana hatlarıyle eğitim psikolojisi (Pintner Rudolf ve arkadaşları tarafından yazılmıştır.)

33 — Kreschmer, Ernst. : Beden yapısı ve karakter. Çev. Mümtaz Tarhan. İst. 1942

34 — Levent, Agâh Sırrı : Maarifimiz ve millî terbiyemiz. İstanbul 1940.

35 — Lombrozo : Suç ve cürümler (tercüme: Dr. Sadi.)

36 — Malche, Alb : Yeni terbiyenin perensipleri. Çev. S. E. Sıyavuşgil, İst. 1939.

37 — Mart, Ömer Hilmi : Eğitim Psikolojisi, İstanbul 1953.

38 — Munn, Norman L. : Psikoloji ve insan intibakının esasları (2 cilt,) Çev. N. Tendar.

39 — Öget, İ. Zâti : Mücrim ve serseri çocuklar, İstanbul 1941; Suçlu çocuklar ve ıslâh evleri, İstanbul 1937.

40 — Özgü Halis : Çocuğunuzu tanıyor musunuz ? Çocuklarda ruhî buhranlar. İstanbul 1941; İnsanın iç yüzü, Ankara 1960; Genç kız psikolojisi, Ankara 1962; Şahiyet, İstanbul 1963.

41 — Özgür İbrahim : Akıl sağlığımız, Balıkesir 1948; Okullarda akıl ijiyeni, İstanbul 1949.

42 — Peters, Or. W. : Erginlik ve delikanlılık çağı Çev. M. Turhan, İstanbul 1944; Pedagoji Enstitüsü psikoloji ve Pedagoji çalışmaları (2 cilt) İstanbul 1962.

43 — Robinson, Francis ve arkadaşları : Psikoloji ve yeni eğitim. Çev. H. Tan (2 cilt.)

44 — Rousseau, J. J. : Emil yahut terbiyeye dair. Çev. H. Z. Ülken. İst. 1945.

45 — Sarı, Necmi : Eğitim psikolojisi (Arthur 1. Gates ve arkadaşları.)

46 — Selçikoğlu, Şükrü : Eğitim psikolojisi, Ankara 1958; Çocukta ve ailede ruh sağlığı Ankara 1962; Rehberlik ve Psikolojik kılavuz, Ankara 1962.

47 — Selen Fevzi : İndividüel psikoloji. İstanbul 1958.

48 — Sorenson Herbert : Eğitim psikolojisi. Çev. G. Yazgan.

49 — Tan, Hasan : Rehberliğin esasları, Ankara 1962.

50 — Uzman, Mazhar Osman : Akıl hastalıkları, İst, 1945; Psikiyatri, İst. 1957.

51 — Woodworth, Rob. S. : Bugünkü psikoloji cereyanları, Çev. M. Ş. Başoğlu. İstanbul 1943.

52 — Yunus K. Köni : Çetin çocuklar. Ankara 1963.

53 — Meslekî dergiler (Yeni okul dergisi, Tedrisat mecmuası, İlköğretim, İmece, Köy ve eğitim, Eğitim psikoloji, Pedagoji, Hasat, Ilgaz, Kök, Eğitim, Sağlık ve sosyal yardım Bakanlığı Sosyal hizmetler Genel Md. Yayınları, Adâlet Bak. Çocuk mahkemeleriyle ilgili yayınları, Başbakanlık istatistikle ilgili yayınları.

İÇİNDEKİLER

Bölüm I — Ruh sağlığının genel görünüşü (Sa. 5 - 46

Ruh sağlığı bilgisinin anlamı ve önemi — Ruh sağlığı bilgisinin konusu — Ruh sağlığının amacı — Ruh sağlığı bilgisinin gelişimi — Ruh sağlığını bozan sebepler Ruh sağlığını koruma yolları.

Bölüm II — Şahsiyet (Sa. 47 - 93)

Şahsiyet ve önemi — Şahsiyetin unsurları — Şahsiyetin görünüşü — Şahsiyeti meydana getiren faktörler — Şahsiyeti inceleme metotları.

Bölüm III — Şahsiyetin hayat intibakı (Sa. 94 - 138)

İntibak ve çeşitleri — İnsan davranışlarının kaynakları — Savunma ve intibak mekanizmaları.

Bölüm IV — Ruh hastalıkları (Sa. 139 - 218)

Ruh hastalıklarının sebepleri — Ruh hastalıkları bozuklukları — Ruh hastalıklarının tedavi yolları.

Bölüm V - İnsanların Ruh sağlığı yönünden sınıflandırılması (Sa. 219-261)

Normaller — Normal görünümlü anormaller — Psikonevrozlar — Psikozlar — Psikopatlar.

Bölüm VI — Cinsel gelişim (Sa. 262 - 290)

Cinsel gelişimin önemi — Çocukta cinsel gelişim ve safhaları — Cinsel Sapıklıklar ve çeşitleri — Cinsel eğitim.

Bölüm VII — Suç ve cürüm (Sa. 291 - 323)

Suçu açıklıyan teoriler — Suç ve cürmün sebepleri — Çocuk ve gençlerde görülen suçlar ve suçların psikolojisi — Suç işleminin önlenmesi ve düzeltme yolları — Suçlu çocuklar ve eğitimi.

Bölüm VIII — Ailede Ruh sağlığı (Sa. 324 - 348)

Ailede ruh sağlığının önemi — Karı ,kocanın hayat intibakı ve ruh sağlığı üzerindeki tesirleri (**Özel ve kişisel alışkınlık — inanış ve düşünüş — Ailede ahenk ve anlaşma — Heyecan ve şahsiyet olgunluğu — Eş seçiminde duygu ve tesadüflerden uzak olma — Seksüel konularda anlaşma — Ailede benlik iddiası — Ailede aşağılık duygusuna sahip olmak, — Aile hayatında tecrübe sahibi olmak — Evlilere ana, babanın müdahelesi — Ekonomik sıkıntıların kaldırılması — Evlilik hayatında monotonluğun giderilmesi — Evliliğin ilk yıllarda anlayış ve hoş görü — Kıskançlık, tenkit, sık sık söylenmeler**) — Karı kocanın çocuklarının ruh sağlığı ve gelişmeleri üzerindeki tesirleri (**Anne karnında ruh sağlığı, doğum şoku — Çocuğun süt çağı — Çocuğun meme emme ritmi — Süt kesimi — Anne sütü ile büyümeyen çocuk — Çocuğun inat yaşı — Çocuğun ihtiyaçları.**) — Ana, baba arasındaki geçim sizlik ve sonuçları — Kardeşler arasındaki münasebetler ve sonuçları — Ana, babanın çocuk eğitiminde işlediği hatalar.

Bölüm IX — Okulda Ruh sağlığı (Sa. 349 - 364)

Ruh sağlığı ve öğretim — Ruh sağlığı ve imtihan — Başarısızlığın sebepleri — Disiplin ve davranış bozukluklarının sebepleri ve tedbirler — Öğretmenin ruh sağlığı İyi bir öğretmenin özellikleri — Öğretmen tipleri — Öğrencileri tanımanın önemi ve tanıma yolları.

Bibloğrafya (Sa. 365 - 367)

13/8/1965